KALEVALAN SISÄLLYS JA RAKENNE

EEPOSTUTKIMUS

TEHNYT

RAFAEL ENGELBERG
FIL. KAND.

ESITETÄÄN SUOMEN YLIOPISTON FILOSOFISEN TIEDEKUNNAN SUOSTUMUKSELLA YLIOPISTOLLISENA VÄITÖSKIRJANA JULKISESTI TARKASTETTAVAKSI HIST.-KIELIT. OPPISALISSA TOUKOK. 9 P. 1914 KLO 10 A.-P.

HELSINKI 1914
HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ

kimukselliset ja etenkin suureen eeposkysymykseen kuuluvat näkökohdat pidetty silmällä. Siis samalla kuin runoelman selvittely on yleiseepokselliselta pohjalta perusteltu ja suunnattu, on myöskin tämän selvittelyn tulokset liitetty yleisiin tieteellisiin keskusteluihin.

On selvää, että vuosikymmenten tuottama runsas historiallinen aineisto on tuntuvasti määrännyt työn tasoa. Varsinkin vanhempaan aikaan ovat kaikenmoiset kysymykset pyörineet sekaisin yhtenä vyyhtenä, ja nykyisyyttä kohti on taas taiteellisten seikkain tarkkaaminen ollut enemmän taikka vähemmän tilapääluontoista ja entisiä tulkinnoita kertailevaa. Näin on täytynyt liikauttaa ja järjestää yhtä ja toista, mikä nykyaikaiselle lukijalle ei oikeastaan enää paljoakaan päänvaivaa aiheuta. Mutta niinkuin olen heti esitykseni alussa viitannut, on tämä käsittääkseni ollut tehtävä sitä suuremmalla syyllä, kun väljä, helposti-kuljettava silta entisyydestä nykyisyyteen on varmaan oleva hyvänä johdatuksena Kalevalan laajemmallekin taiteelliselle tutkimiselle. Että siellä täällä on tullut siteeratuksi verrattain vähäpätöisiä lähteitä, toivon käsitettävän paitsi mainittujen näkökohtain myöskin jonkunmoisen täydellisyysvaatimuksen kannalta.

Mitä työn suoritukseen yksityiskohdissaan tulee, on ehkä syytä erityisesti mainita, että johdattelevassa Kalevalan taiteellisen tutkimuksen yleisessä historiikissa on, vaikkakaan ehdotonta rajaa ei aina voida vetää, kurssivoitu välittömämmin taiteelliseen puoleen kuuluvain teosten ja kirjoitusten nimet, sitävastoin ainoastaan lainaten merkitty sellaisten nimet, jotka eivät itsessään kohdistu Kalevalaan tai jotka suoranaisemmin antautuvat sen syntytutkimukseen. — Varsinaisessa historiallisessa katsauksessa käytettävänä ollut aineisto on ryhmitetty niin mukavuus- kuin selvyyssyistäkin suorastaan peruspiirteittensä mukaan, esittäen muuten sitaatit tietysti tässä kuten muuallakin pääasiassaan aikajärjestyksessä. — Erityisiin Kalevalan kohtiin nojaavat siteerattujen kirjoittajien perustelut on historiallisesta katsauksesta yleensä siirretty asianomaisiin yhteyksiinsä selvittelevään keskiosaan. — Missä useampia saman kirjoittajan lausunnoita eri lähteistäkin ottaen on

siteerattu peräkkäin, on ne mieluimmin mainittu yhdessä alaviitassa, kuitenkin parhaan mukaan samassa järjestyksessä. — Noudatettu tutkimusmenettely, joka runoelmaa kokonaistavan voiman itsetiedottomatkin tekijät lukuunottaen ei pyri konstruoimaan esiin ainoastaan selvää faktillisuutta vaan myöskin piileviä mahdollisuuksia, on alkuosassa kerta kaikkiaan perusteltu ja paitsi että siitä lukijaa useissa keskiosankin edustavissa kohdissa selvästi muistutetaan, on vielä loppuosassa nimenomaan koottu kaikki tärkeimmät seikat, missä runoelma uupuu siitä valmiudesta, johon se muutoin hengellään ja olemuksellaan tuntuu tähtäävän. — Kaikissa mahdollisissa paikoissa ei erityisesti ole teroitettu, ettei yleisen runoyhteyden niissä viitoittama tulos ole kentiesi semmoisenaan Lönnrotin itsetietoisesti tarkoittama enempää kuin kansantoisintojenkaan suoranaisesti kypsyttämä. Näin siitä syystä, että Lönnrotin tarkoituksen ja kansantoisintojen saavuttaman asteen määrääminen vaatisi useimmiten aivan erikoista punnitsemista, minkä on huomautettu täytyvän jäädä omiin yhteyksiinsä, esilläolevan teoksen ulkopuolelle.

Itse kuorman ja helteen olen kantanut yksin, tuntematta mitään varsinaista selkänojaa takanani; mutta ohjausta ja avustusta olen saanut sitä useammalta taholta. Niin on minun mainittava ensinnäkin prof. V. Vasenius ja prof. O. E. Tudeer, joitten kanssa sain aluksi aikeestani keskustella. Sittemmin on minulle suonut erittäin tärkeätä lisää prof. Y. Hirn, avaten tietä tarpeellisiin esteettisiin tietoihin ja Homerostutkimuksen uudempiin asteihin [1]), puhumattakaan monista hyvistä ohjeista. Prof. K. Krohn on huomauttanut eräästä tärkeästä lähdeseikasta sekä vihdoin lukenut teokseni niin hyvin käsikirjoituksessa kuin korrehtuurissakin, valvoen yksityiskohtaisesti sen valmistumista. Prof. W. Söderhjelm on antanut teräviä ja suuriarvoisia neuvoja etenkin viimeistelevässä muovaamisessa. Prof. E. N. Setälältä olen saanut erinäisiä täydentäviä kirjallisuustietoja. Sitäpaitsi ovat toht. O. J. Tallgren, maist. J. Kalima

[1]) Tulkoon mainituksi, että olen saanut kuunnella prof. Hirnin syksyllä 1912 pitämää mieltäkiinnittävää luentosarjaa »runomuotojen kehityksestä», missä hän juuri selosteli myös Homeroskysymystä.

ja nti M. Weretennikoff avustaneet minua kielitaidoillaan. Yliopiston kirjasto on auliisti hankkinut erinäisiä lähteitä käytettäväkseni, joskaan kaikkea tietooni tullutta ei ole ollut saatavissa. Moninaiset puutteellisuuteni hyvin tuntien olen runsaasta avusta ja opastuksesta kiitollinen ja pyydän sen täten hartaimmiten lausua julki.

Helsingissä huhtik. 25 p. 1914.

Rafael Engelberg.

Sisällys.

I. ALUSTEET.

1. Kysymyksen entisyys.

Kalevalaa on aikojen kuluessa *taiteelliseltakin* kannalta — käyttääksemme tätä sanaa yleisen estetiikan tapaan geneettisen vastakohtana [1]) — varsin paljon kosketeltu, joskin suoranainen tutkimus on edistynyt tuskauttavan hitaasti. Me tapaamme siitä vanhimmilta vuosilta lähtien loppumattoman määrän arvosteluja ja artikkeleita, joissa usein tuodaan esiin tärkeitäkin huomioita ja näkökohtia ja jotka joka tapauksessa osoittavat, mimmoiset käsitykset eepoksestamme milloinkin ovat maailmaa kiertäneet, vaikkakin yleensä valtavasti kertaavat toisiaan. Onpa suoranaisia pieniä tutkielmiakin useampia, joissa monta kertaa tehdään jo kaikin puolin tunnustettavaa työtä ja jotka ainakin historiallisesti ovat huomioonotettavia, joskin edellisten tapaan toistavat paljon toisiaan, eivätkä tyhjentävämpään käsittelyyn juuri kurottaudukaan.

Aluksi taiteellisten seikkain tarkkaaminen pitkän matkaa säännöllisesti y l e n e e. Heti Vanhan Kalevalan vuosilta on meillä, paitsi etenkin erästä TUNTEMATONta kirjoittajaa Helsingfors Morgonbladissa 1836 (*Några ord om Kalevala*) [2]) ja M. A. CASTRÉNia (*Om Finnarnes trollkonst; Stycken af år 1841 om våren hållna föreläsningar öfver Kalevala; Kalevala* ss. I—XXXIV), sellainenkin henkevä tutkielma kuin nuoren J. R. TENGSTRÖMin yleiskirjoitus (*Kalewala*). Ja Uuden Kalevalan ensimäiseltä vuosikymmeneltä kohtaamme, paitsi edelleen tärkeitä kirjoituksia CASTRÉNilta (*Utlåtande öfver redaktionen af Kalevala, toinen painos; Inledning till år 1851 om hösten hållna föreläsningar öfver*

1) Vrt. RUDOLF LEHMANN, *Deutsche Poetik* esim. s. 51.

2) Kirjoitus on tavallisesti (K. KROHN, W. SÖDERHJELM, K. F. KARJALAINEN) kulkenut Castrénin nimissä, mutta kun ei siitä ole mitään varmuutta, katsoo tekijä BORGin huomautuksiin (Castrén, Resor o. Forskn. VI ss. VI—VII) yhtyen soveliaimmaksi antaa sen olla erillään, kuten esim. F. COLLAN (Bjarmaland och Pohjola, H:fors Morgonbl. 1839 n. 54) ja O. DONNER (Der Mythus vom Sampo, Acta Soc. Scient. Fennicae X s. 138) ovat tehneet. Castrén ei ole ainoastaan alunpitäen kokonaan toisella kannalla, vaan vieläpä hän heti ensimäisessä tunnetussa kirjoituksessaan (Om Finnarnes trollkonst) suorastaan polemisoikin sitä vastaan. Lukija tulee kyllä näkemään kantojen eroavaisuuden.

Kalevala. andra upplagan; Föreläsningar i Finsk Mytologi) sekä Z. TOPELIUKSEN ja W. SCHOTTin pieniä Kullervo-esityksiä (*Kullervo; Über die finnische Sage von Kullervo*) [1]. niin huomattavan tuotteen kuin FREDRIK CYGNAEUKSEN läikehtivän selvittelyn samasta sikermästä (*Det tragiska elementet i Kalevala*): vieläpä eepoksemme saa näihin aikoihin oman erikoisen kappaleensa yleismaailmallisessa KARL ROSENKRANZin runoudenhistoriassakin (»Die Poesie und ihre Geschichte» [2]). 60-luvulla, muuta mainitsematta, kohottaa sen H. STEINTHAL maailman suurten eeposten kunniakkaaseen sarjaan (*Das Epos*). 70-luvulta saamme, paitsi W. J. A. VON TETTAUn ankaraa hajoittamisyritystä (*Dichtungen der Kalewala*), F. PERANDERin tunnetut Kullervo- ja Ainotutkielmat (*Tragillisesta peri-aatteesta Kullervorunoissa; Kalevalan Ainorunoista*) sekä Z. SCHALINin selvittelyn Ainotarinasta (*Aino-sagan i Kalevala*). 80-luku tuottaa O. E. TUDEERin vertailun Homeroksen runoelmain ja Kalevalan välillä (*Homeeros ja Kalevala*) ja ennen muuta JULIUS KROHNin laajalti levinneen kaunotieteellisen katsauksen (*Kalevala katsottuna kaunotieteen kannalta*); vieläpä Kalevala tulee huomatuksi suuressa italialaisessa yleisessä kirjallisuushistoriassa (»Storia universale della letteratura») ja MORIZ CARRIEREN runousteoksessa (»Die Poesie»). [3])

---

[1]) Edellisen kirjoituksen alla (H:fors Tidn. 1851 n. 48) ei tosin ole mitään merkkiä, mutta sen luonteesta ja tyylistä näkyy selvästi Topeliuksen käsiala. Sitäpaitsi toimitti Topelius juuri tähänkin aikaan lehteä, jossa kirjoitus on, kuten prof. VASENIUS on tekijälle hyväntahtoisesti todentanut. Nimettömyys voikin siis saada selityksensä tästä. Vrt. V. TARKIAINEN, *Kullervo-aihe Suomen kirjallisuudessa*, Valvoja 1909 ss. 232—234.

[2]) Miksi vain lainausmerkeissä, vrt. alkusanaa.

[3]) Kuvaavaa on, että KROHN kaunotieteelliselle katsaukselleen omistaa teoksestaan, jossa hän muutoin syventyy »syntymisen historiaan», juuri ensimäisen vihkon, toivoen samalla (ss. I—II), että se mahdollisista puutteellisuuksistaan huolimatta sytyttäisi »toki siihen pannun rakkauden kautta nuoreen sukupolveen samallaista rakkautta tähän aineesen, niin että pian saataisiin suuremmalla kaunotieteellisellä opilla ja taidolla tehtyjä valaistuksia kansamme jaloimmalle hengentuotteelle». Arvostelukin voimistaakseen tyytyväisyyttään tämänkaltaisesta tutkimuksesta muistuttaa (R. Hertzberg, Den finska folkepop. bedömd ur est. synp., Hfors Dagbl. 1884 n. 33), ettei kukaan siihen saakka, vaikka Kalevala oli pian viisikymmentä vuotta ollut painettuna saatavana ja vaikka sekä kotimaiset että ulkomaiset kirjoittajat olivat yleisin sanoin sen kauneudesta puhuneet, ollut ottanut laajaperäisemmin ja syvällisemmin tarkastaakseen sitä »taiteelliselta kannalta», vieläpä huomauttaa (В. Майновъ, Новая книга о финскомъ народномъ эпосѣ, Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія. критика и библіографія 1884 ss. 136—137), kuinka yksipuolisesti spesialisoituen mytologit kohdistuivat kokonaan pilvien ja auringon, ukkosen ja poudan taisteluun, etnografit käänsivät huomionsa yksistään esiintyviin tapoihin ja lingvistit muutamien muinaiskielen muoto-

On kyllä totta, että siellä täällä kirjoitetaan taiteellisista seikoista edelleenkin, kuten 90-luvulla E. Aspelin[-Haapkylä] itkusta ja naurusta Kalevalassa ja Pohjolan emännästä (*Itkusta ja naurusta Kalevalassa; Pohjolan emäntä*) ja italialainen Michele Romano luonnontunteesta suomalaisessa eepillisessä runoudessa (*Il sentimento della natura nella poesia epica Finlandese*) sekä vuosisadan käännyttyä italialainen Antonio Fogazzaro yleensä Kalevalasta (*Dell' Epopea nazionale finnica*) ja vielä muutama vuosi sitte V. Tarkiainen Kalevalan naisista (*Aino ja muut Kalevalan naiset*) sekä italialainen Egisto Gerunzi klassillisista kosketuksista Kalevalassa (*Affinità classiche nel Kàlevala*); ja onhan Kalevala päässyt havaintoaineistoksi Wilhelm Wundtin suureen kansapsykologiaankin (»Völkerpsychologie, Mythus und Religion»). Mutta Krohnin kaunotieteellistä katsausta seuraa kuitenkin Kalevalan taiteellisen selvittelyn epäämätön a l e n t u m i n e n. Heti 90-luvun vaihteessa kohottaa näet italialaisen Domenico Comparettin kuuluisaksi tullut teos (»Il Kalevala») runoelmamme synnyn tutkimisen selvästi etualaan, vieläpä samalla antaen ankaran iskun koko sen taiteelliselle olemukselle. Täällä kotona nousee Kalevalan synnyn selvittäminen samaa mukaa A. R. Niemen (»Kalevalan kokoonpano I») ja Kaarle Krohnin (»Kalevalan runojen historia») edustamana aluksi koko kansanrunoustieteemme tärkeimmäksi kappaleeksi ja vaikkakin tuo synnyn selvittäminen kaikella suopeudella katselee myös runoelmamme taiteellista puolta, saa tämä kuitenkin tyytyä pysymään yhä taaempana. Kaarle Krohn selittää suoraan, ettei Kalevalaeepoksen kansainvälisen merkityksen pääpaino ole esteettisellä, vaan »folkloristisella» puolella, sillä Kalevalatutkimuksen kautta voi kysymys kansaneeposten synnystä tulla valaistuksi. [1]) Ja kuvaavaa kyllä, karisevat nykyisempäin vuosien yleisemmältäkin kannalta esiintyvässä Kalevalakirjallisuudessa runouden helpeet usein mahdollisimman vähiin. Niin esim. tanskalaisen F. Ohrtin teoksessa (»Kalevala kansanrunoelmana ja kansalliseepoksena»), josta jo I. K. Inha on huomauttanut, valittaen ettei tällä kaikilta runoaiheitten sukulaisuussuhteilta ja alkuperiltä riitä montakaan sanaa runoelman »runollisille kauneuksille, koko sisäiselle arvolle» [2]); ja edelleen voitaisiin mainita englantilainen Ch. J. Billson (»The popular poetry of the Finns»)

---

jen vuoksi unohtivat muuta olevankaan, ikäänkuin kaikella tällä olisi päästy läheskään tärkeimpään.

[1]) K. Krohn, *Das finnische Epos Kalewala*, Finnl. Rundsch. 1902 s. 56; vrt. — —, *Kalevala*, Oma maa I s. 744.

[2]) I. K. Inha, *Kalevala ja kansanr. tutkim.*, U. Suom. 1910 n. 47.

ja saksalainen MARTIN BUBER (»Kalewala, das finnische Epos») sekä varsinkin KAARLE KROHN kirjoittaessaan itsessään ansiokkaan ja asiallisen artikkelin (»Kalevala») Omaan Maahan. Kun sitäpaitsi kansanrunoustieteemme vähitellen uppoaa yhä syvemmälle välittömiin, Kalevalasta kokonaan riippumattomiinkin kansantuotteihin ja kun tämä tiede näissä nuorissa valloituksissaan yleensäkin, ehkä asianhaarain mukaan kyllä käsitettävästi, varsin vähän kohdistaa huomiota etenkin esteettisiin ja psykologisiin seikkoihin, mistä jo puolenkymmentä vuotta sitte on selvästi huomautettu [1], niin jääpi Kalevalan taiteellisen puolen tarkkaaminen helposti aivan kuin alaan kuulumattomaksi.

Kysymys taas, johon puheenaolevassa Kalevalan taiteellisessa koskettelussa epäilemättä ennen muuta on kohdistuttu, on *sisällyksen ja rakenteen* eli niinkuin sitä yltäänsä on nimitetty *yhtenäisyyden* selvittely. Se kohoaa esiin jo Vanhaa Kalevalaa koskevana, eikä sitä Uudestakaan ole ratkaistuna mitenkään voitu pitää, kuten ASPELIN[-HAAPKYLÄ] Comparettin teoksen ilmestyttyä nimenomaan vakuuttaa [2]) ja kuten mielipiteet todella tänäkin päivänä menevät aivan hajalleen. Siitä huolimatta on siinä niinkuin Kalevalan taiteellisessa käsittelyssä yleensä esiintynyt viime aikoina täydellinen aleneminen. Tilapäisiä mielipiteenilmauksia jatkuu kyllä yhä, mutta mitään seikkaperäisempää selvittelyä ei kuulu. On »vähitellen väsytty koko juttuun» ja »alettu pitää sitä esteettisesti arvottomana» [3]).

Painuaksemme lähemmin tähän aikoinaan paljon puhuttuun asiaan, kiinnittää ensinnäkin huomiotamme, että Kalevalan vanhimmista ajoista lähtien on katsottu antavan jonkunmoinen *kokonaiskuva* kansastamme. Jo LÖNNROT heti aikaisemmassa laitoksessaan puolustaa kosiorunojen ja muitten sel-

[1]) V. SALMINEN, *Runojen laulajat ja tietäjät unohdetaan*, Antero Vipunen 1908 ss. 17—19; — —, *Mietteitä työmailtamme*, Antero Vipunen 1908 ss. 51—52. Vrt. myös Salmisen kirjoituksia *Miksi Vienan läänissä tavataan kehittyneimmät runot ja miksi laulut kulkevat sinne käsin?*, Antero Vipunen 1909 ss. 33—37 sekä [*Karjalan*] *runoalueet ja mitä lajeja kansanrunoutta Karjalan heimo eri alueilla viljelee*, Karjalan kirja II ss. 121—124. — Samalla viitattakoon, paitsi kansanrunoustieteemme tutkintovaatimuksiin, joista jo Salminen on maininnut, KAARLE KROHNin semmoisenaan varsin ytimekkääseen ja arvokkaaseen esitelmään *Suomalaisesta kansanrunoudentutkimuksen metodista*, Valvoja 1909 ss. 103—112, mistä voidaan huomata kaikella ponnella kohdistuttavan vain (vrt. etenkin s. 110) runojen alkumuotojen selvittämiseen.

[2]) E. ASPELIN[-HAAPKYLÄ], *Pohjolan emäntä*, Valvoja 1893 s. 141.

[3]) J. HOLLO, *Kalevala ja oppikoulut*, Virittäjä 1912 s. 20.

laisten mukaansovittamista sillä, että ne kuuluivat kansan entiseen elantoon ja hän nimittääkin sovitelmaansa runoiksi »Suomen kansan muinosista ajoista». [1]) Ainakin TENGSTRÖM on Vanhan Kalevalan aikaan selvillä siitä, että kansa on supistanut eepokseen »koko lapsuuselämänsä alkuperäisessä totaalisuudessaan» ja että eepos niinmuodoin on »kuvaus kansan koko elämästä yleensä, niin sodassa kuin rauhassa», ja hän iloitsee, että suomalainen eepos »on yhden maalauksen puitteihin voinut puristaa sen kansallisen todellisuuden totaalisuuden, minkä Homeros on voinut esittää ainoastaan hajoitettuna kahteen». [2]) Uusi Kalevala vihdoin on LÖNNROTinkin käsityksessä selvästi »kirja esivanhempaimme muinaisesta olosta, elämästä ja toimista», ja hän on siihen nimenomaan pyytänyt koota »kaikki, mitä runot senaikuisesta elämästä, tavoista ja vaiheista ovat tiedoksi säilyttäneet». [3]) Saman kokonaiskuvaisen käsityksen näemme myöhemmin ilmenevän esim. PERANDERilla, kun hän huomauttaa, miten Kalevala kuvatakseen koko ihmiselämän traagillista puolta ei ole tyytynyt yksistään Kullervorunoissa esitettyyn *miehen* traagillisuuteen, vaan on lisäksi tahtonut Ainorunoissa lauletun *naisen* traagillisuuden. [4]) Niinikään RAFAEL HERTZBERGillä, kun hän maan, jolle Väinämöinen synnyttyään nousee, pyrkii ulottamaan koko nykyisen Suomen aluetta vastaavaksi. [5]) Ja B. F. GODENHJELM selittää suoraan moneenkin kertaan, kuinka Kalevala muitten kansaneeposten tapaan laajenee kaikkineen mitä Suomen kansa aikoinaan on tiennyt ja tuntenut ja miettinyt, jumalaistaruineen, entisyyden muistoineen ja sankari-ihanteineen, »niin täydelliseksi maailmankuvaksi kuin suinkin on mahdollista». [6]) Edelleen JULIUS KROHN omaksuu käsityksen, että eepoksen on levittävä »la-

---

[1]) E. LÖNNROT, *VK* ss. XVII—XVIII ja nimilehti. Vrt. myös BORENIUS—KROHN, *Kalevalan esityöt* III s. 4.

[2]) J. R. TENGSTRÖM, *Finska folket, såsom det skildras i Kalewala*, Joukahainen II s. 123; — —, *Kalevala*, Fost. Alb. I ss. 125, 158, 182.

[3]) E. LÖNNROT, *UK* s. I.

[4]) F. PERANDER, *Kalevalan Ainorunoista*, Kaikuja Hämeestä II s. 163.

[5]) Hän kertoo kuinka »Suomen rannat» olivat kohoneet merestä, »maan ympärille kiertyi saaria ja luotoja leveänä vyönä ja tuhatlukuiset kirkkaat järvet kimaltelivat ikään kuin kalliit helmikoristukset Suomen helmoissa», mutta mitään kasveja ei vielä itänyt sen laaksoissa eikä ollut viheriöitseviä puita peittämässä vuorten rinteitä», joten Väinämöinen kehoitti Sampsa Pellervoista kylvämään niitä »pitkin Suomen avaroita maita». — R. HERTZBERG, *Kalevala kerrott. nuorisolle* s. 7.

[6]) B. F. GODENHJELM, *Vastaus hra N. U:lle*, Kirj. kuukausl. 1879 s. 174; — —, *Oppik. Suom. kirj. historiassa* s. 18; — —, *Runous ja runouden muodot* I ss. 61—63; — —, *Runous-oppi jatko-op. varten* ss. 68, 69. — Myös O. DONNER (Elias Lönnrot ja Kalevala, Ylioppilask. alb. E. L:n kunniaksi

veaksi, täydelliseksi kuvaelmaksi kokonaisen kansan, kokonaisen aikakauden elämästä kaikissa sen kirjavissa ilmauksissa», ja Kalevala onkin hänestä tämän mukaan »kuvaus Kalevalan kansan elämän ja maailmankatsannon kokonaisuudesta». [1]) Ja samoin jatkuu kokonaiskuvainen käsitys varsinkin vaistomaisemmin aina nykypäiviin saakka. [2])

Mutta yhtä rintaa sisällyksen kokonaiskuvaisuuden kanssa on myöskin esiintyvät henkilöt pyritty ottamaan *kokonaisina ja kerta kaikkiaan määrättyinä*. Me tulemme näkemään LÖNNROTista lähtien nykyisiin päiviin saakka niin yleispiirteisessä kuin yksityiskohtaisessakin tulkinnassa, miten etenkin Väinämöistä, Ilmarista ja Lemminkäistä on pidetty ihanteina ja mallimiehinä ja Louhta sitävastoin pelkän pahuuden perikuvana. [3]) Mutta sitäpaitsi

---

18 9/IV 82 s. 8) puhuu vaatimuksesta, »että kansakunnan maailmankatsannon tarvitsee pääkohdiltaan kertomuksessa selvästi kuvautua».

[1]) J. KROHN, *SKH* I ss. 8, 10.

[2]) Niin näyttää se olevan ilmeinen K. RAITIolla (Silmäys Kalevalaan ss. 12—13), kun hän selittää, miten »kansamme muinainen uskonto, sen siveelliset käsitteet, sen perhe- ja yhteiskunnallinen elämä, sen tavat, sen pyrinnöt ja harrastukset, sen alkuperäinen luonne ja luonnonlahjat — kaikki tämä nähtiin nyt Kalevalasta». Voisimmepa ehkä saman käsityksen huomata pilkistävän OHRTillakin (Kalevala kansanrunoelmana ja kansalliseepoksena s. 74), kun hän viittaa Kalevalan antavan »elävän kuvan siinä eteemme leviävästä maailmasta». O. A. KALLIO (Kalevalan miehet, Kyläl. kirjas. n. 129 ss. 2—3) tahtoo Kalevalaan kohdistuen nimenomaan esiintuoda, kuinka kansanrunoelma laajenee »suureksi maailmankuvaksi». Ja samaan tapaan kuin Hertzbergille, piirtyy Kalevalan runoista vielä TARKIAISEllekin (Suomen luonto Kalevalassa, Kyläl. kirjas. n. 131 s. 2) »Suomenmaan kuva suhteellisesti oikeassa muodossaan». Vrt. myös O. TOLVANEN, ***Kalevala nuorisolle*** s. 13.

[3]) Lemminkäisestä ja hänen teoistaan kirjoitettaessa voidaan esim. jossakin yleisökirjoituksessa (Lemminkäisen sankariluonteesta, Kyläkirj. Kuval. 1886 n. 2, 3) alituisesti huudahdella: »se on vasta oikea sankari», »se vasta on sankarimaista», »tämä on sankarin tekoa», »se oli sankarin teko». Ja samoin voidaan selitellä (R. S—u, Kalevalan kolme pääsankaria, Sanomia Turusta 1887 n. 170, 173, 176) myös laajemmin: Vioistaankin huolimatta, »hyveineen ja vajavaisuuksineen», ovat kalevaiset uroot »ne ihanteet, kulmakivet, joille esi-isämme ovat Kalevalan rakentaneet». Väinämöinen tietää vahingosta viisastuneena »tehdä parannuksen ja vielä varottelee nuorisoa nousevaa», »mutta onnistuneesta yrityksestään hän taas muistaa kiittää Jumalaa»: »nuo ovat varsin kauniit ominaisuudet Väinämöisessä». Ilmarinen on »perheen-isänä» »kunniallinen, siivo, helläsydäminen ja puolisoaan rakastava aviokumppani». Lemminkäinen ennenkaikkea urhoollinen ja äitiään rakastava. »Kukapa suomalainen ei tahtoisikaan omistaa noiden kansanrunoteoksemme sankarien suuria ominaisuuksia! Kukapa ei tahtoisi olla taitava tiedoissa, kuten viisas Väinämöinen, etevä kätevyydessä, kuten seppo Ilmarinen, urhoollinen sodassa,

jo Castrén luennoillaan 1841, missä hän teroittaa suoranaisena pontena, että »Väinämöinen käyttää viisauttaan hyvään, Louhi pahaan», selittää suomalaista epiikkaa silmälläpitäen erikoisestikin: »Epiikka ilmaisee ainoastaan sellaisen mielialan yksilössä, joka ei pane oleellisuuttaan taisteluun. Taistelu tässä merkityksessä ei ole prosessi hengessä itsessään, ja joskin on, niin ei sitä sellaiseksi käsitetä. Yksilö ei sitä tunne tapahtuneeksi hänessä itsessään, vaan katsoo taisteluksi jotakin vihamielistä ulkonaista vastaan. Kuuluu lyriikan luonteeseen kuvata hengen eli lähemmin sydämen omia sisäisiä taisteluita, mitkä ovat syntyneet siten, että henki tuntee itsensä irroitetuksi objektiivisista olosuhteista. Mutta ne taistelut, jotka voidaan käyttää epiikkaan, ovat ainoastaan ulkonaisia ja hengelle epäoleellisia. Epiikka ilmaisee niinmuodoin olemukselcseen yksilön rauhallisen suhtautumisen ulkonaiseen.»[1]) Ja aivan samoin sanoo Tengström ennenkaikkea muistettavaksi, »että eepillisessä runossa kuvataan oikeastaan aatteen *ulkonaista* puolta ja sen yksityiskohtia, kun taas *sisällinen* yhtenäisyys, hajallisia tauluja liittävä yhteys, jää siihen nähden enemmän taustaan». Niinpä myöskin kaiken ulkonaisen saadessa suuren merkityksen voidaan »eepillisen toiminnan kehityksen sanoa olevan ainoastaan toistuvaa esteitten voittamista». [2]) Kalevalankin san-

kuten lieto Lemminkäinen? Kukapa ei lopuksi tahtoisi iloisen, sukkelasanaisen ja tarpeen tullessa leikillisenkin luonteen ohessa omistaa sitä helläsydämisyyttä, kuin Lemminkäisellä oli äitiänsä kohtaan!» Onpa eräs kirjoittaja 40-luvulla (Lemminkäinen, Kanava 1845 n. 10) pitänyt Lemminkäistä sukuvietin personoitumana, selittäen miten hänellä »epäilemättä laulu haahmoilee sitä kussaki olennossa ilmottaivaa sukunsa edestämisen voimaa, jota ei mikään voi tukahuttaa». Ja muuta mainitsemattakaan on hyvin tunnettua, kuinka Perander, vielä pari vuosikymmentä sen jälkeen kun Cygnaeus oli selittänyt Kullervoa luonnollisella personallisuuden ja aseman ristiriidalla, tulkitsee tätä jo ennen syntymistään kostajaksi määrättynä, kuten aikanaan tulemme lähemmin näkemään. Varsin kuvaavasti puhutaan myös (L . . . de, Silmäys Kalevalaamme, Turun Kuva-Lehti 1890 n. 8), kuinka kalevaiset sankarit, paitsi että ovat »nuorison *ihannekuvia*» (Alku Siikaniemi, Kalevala oppiaineena, Valvoja 1909 ss. 247—248), »aivan selvästi osottavat Suomen kansan eri luonteita»; samoin (Kallio, Kalevalan miehet s. 2), kuinka Kalevala on kertomus mahtavien sankarien »toimista ja luonteista».

[1]) M. A. Castrén, *Stycken af år 1841 om våren hållna förel. öfver Kalevala*, Resor o. Forskn. VI ss. 79, 66. Viimeinen lause on epäselvä, mutta tarkoittanee edellisistä päättäen, että yksilö eepillisissä taisteluissaan on omassa itsessään ristiriidaton.

[2]) »Niin alkaa Iliadi heti kertomalla siitä riehuvasta taudista, jonka Apollo antoi puhjeta kreikkalaisten leiriin, minkä jälkeen se siirtyy toiseen pidättävään esteeseen, kuvaamaan Akhilleuksen vihaa. Vielä enemmän osoittaa Odysseia jokaisessa seikkailussa, jokaisessa vaarassa, mistä Odysseuksen täytyy taistella itsensä läpi, ainoastaan uuden epäsuotuisista ulkonaisista olosuhteista saavutetun voiton.»

karit ovat »*kokonaisia* ihmisiä erilaisten luonnepiirteitten totaalisuuksin». [1]) Niinikään JULIUS KROHN omaksuu käsityksen, että eepoksen on esitettävä sankarinsa »jäsenenä maailman kokonaisuudessa». [2]) Ja GODENHJELM käy runousopissaan aivan yllämainittujen jälkiä. [3]) Tosin on, kuten tulemme näkemään, o STEINTHAL niin periaatteessa kuin itse asiassakin ollut selvästi toista mieltä. Sitäpaitsi ovat sekä LÖNNROT että melkein itsekukin Kalevalan käsittelijä, puhumattakaan sellaisista kuin CYGNAEUKSESta ja yleensä yksityisten jaksojen ja henkilöitten selvittelijöistä, esiintuoneet toiselta puolen seikkoja, jotka eivät mitenkään näihin periaatteihin mahdu. Me saamme nähdä yhden ja toisen kyllin selvästi huomaavan, ettei esim. Väinämöinen suinkaan ole kauttaaltaan mallikelpoinen [4]), enempää kuin Louhikaan läpeensä pelkkä pahuus. Mutta tämä kaikki ei ole muuttanut asiaa. Totaalisuuteen soveltumattomat seikat on suurimmaksi osaksi joko laskettu sormien lävitse, »hyvän» kohdalla säyseästi hymähtäen, kuinka toisinaan »heikompiakin puolia leikillisesti esitellään», ja »pahan» kohdalla oikeamielisesti tunnustaen, että tätä »kuitenkin kuvaillaan lempeäksi äidiksi» [5]), tahi muuten vähäpätöisyyksinä sivuutettu.

Itseensä sisällykseen nähden on runoelmassamme kauttaaltaan merkitty *vihamielinen vastakkaisuus kahden kansan välillä*, joko näitä sitte nimitetään Pohjolan ja Kalevalan tai Lapin ja Suomen kansoiksi. Jo Runokokousta Väinämöisestä laatiessaan on LÖNNROT, kuten Niemi on osoittanut [6]), pyrkinyt itsetietoisesti keskittämään runoja Pohjolaan, mainitseepa hän itse yhtenä nimiehdotuksenakin sommitelmalleen »Väinölä ja Pohjola» [7]). Vanhan Kalevalan

---

[1]) J. R. TENGSTRÖM, *Kalewala*, Fost. Alb. I ss. 158, 181.

[2]) J. KROHN, *SKH* I s. 7.

[3]) B. F. GODENHJELM, *Runous-oppi jatko-op. varten* s. 68, vrt. myös ss. 69—71.

[4]) Nyttemmin ovat tätä erikoisesti maininneet esim. HEINRICH WINKLER (Kalevala, Valvoja 1909 s. 172) ja tämän kirjoittaja (Kalevalan pakanuudesta ja kristillisyydestä, Suomal. Kansa 1910 n. 47).

[5]) B. F. GODENHJELM, *Oppik. Suom. kirj. historiassa* ss. 24, 25. — Kuvaavasti selittää CASTRÉN Vanhan Kalevalan aikaan (Anm. till de fyra första runorna af Kalevala, 1:sta uppl. s. 27) »hyvään» nähden: »Että Väinämöinen lupaa veljensä Ilmarisen lunnaaksi vapautuksestaan ei kai kuulu hänen loistavien tekojensa lukuun, mutta moitittavaa tässä teossa lieventää kuitenkin melkoisesti se, ettei Väinämöisellä ollut mitään muuta keinoa vapauttaakseen itseään Pohjolasta, kun sitävastoin seppä Ilmarinen voi toivoa suorastaan ansaitsevansakin hieman tällä matkalla.» Vrt. myös alaviittaa 3 s. 8.

[6]) A. R. NIEMI, *KK* I ss. 232—234.

[7]) BORENIUS—KROHN, *Kalevalan esityöt* II s. 9.

esipuheessa taas hän selittää selvästi »pian kaikissa runoissa» osoitettavan »kaksi kansaa, jotka eivät ylen hyvässä suosiossa välillänsä eläneet». [1]) Ja samoin sanoo Morgonbladin TUNTEMATON Kalevalassa esiintyvän »kaksi valtaa», Pohjan väen Louhen edustamana ja Kalevalan Väinämöisen, joitten suhde kylläkin selvästi »oli vihamielinen». [2]) Niinikään puhuvat kahden kansan vihamielisyyssuhteesta F. COLLAN [3]) ja J. GROT [4]). Myöskin CASTRÉN kiinnittää huomiota vihollissuhteeseen, »missä Kalevala ja Pohjola ovat toisiinsa», mainiten nimenomaankin, että tämän ympäri »Kalevala-runoelma parhaasta päästä kiertyy». [5]) JACOB GRIMM sanoo Kalevalassa kohdattavan »kaikkialla vastakohdan kotimaan ja vieraan maan, voittajain ja vihollisten välillä»; »kuten Homeroksessa on aiheena riita ja vihollisuus kreikkalaisten ja troijalaisten välillä, käsittelee tämä vihollisuutta suomalaisten ja lappalaisten välillä». [6]) TENGSTRÖM näkee hänkin Kalevalassa »sotatilan», »vihollisuuden Kalevalan ja Pohjolan välillä, jonka kehitystä laulu pääaiheenaan käsittelee». [7]) Samaan tapaan J. CÄSAR [8]), VÁCL. NEBESKÝ [9]), L. LÉOUZON LE DUC [10]), CARLO CATTANEO [11]). GODENHJELM tarkoittaa selvästi suoranaista luonteenomaisuutta selittäessään eepoksen kasvavan suureksi toiminnaksi, »niinkuin Ilion sota tai taistelu Kalevalan ja Pohjolan välillä». [12]) Edelleen puhuvat kahden kansan vihamielisestä vastakkaisuudesta Kalevalassa JÓZEF TRETIAK [13]), AUG. WÜNSCHE [14]), ASPELIN[-HAAP-

---

[1]) E. LÖNNROT, *VK* ss. VI—VII.

[2]) [?], *Några ord om Kalevala*, Hfors Morgonbl. 1836 n. 96.

[3]) F. COLLAN, *Bjarmaland och Pohjola*, Hfors Morgonbl. 1839 n. 54; vrt. myös — —, *Wäinämöinen och Ilmarinen*, Hfors Morgonbl. 1838 n. 59.

[4]) Я. Гротъ, О финнахъ и ихъ народной поэзіи ss. 54—55.

[5]) M. A. CASTRÉN, *Stycken af ar 1841 om våren hållna förel. öfver Kalevala*, Resor o. Forskn. VI s. 72; — —, *Kalevala* s. XXIX; — —, *Förel. i Finsk Mytologi*, Resor o. Forskn. III s. 255.

[6]) J. GRIMM, *Om det Finska Epos*, Fost. Alb. II ss. 69, 73.

[7]) J. R. TENGSTRÖM, *Kalewala*, Fost. Alb. I ss. 133, 157.

[8]) JULIUS CÄSAR, *Das finnische Volksepos Kalewala* s. 16.

[9]) VÁCL. NEBESKÝ, *Kalevala, čudské národní epos*, Časopis Musea Království českého 1866 s. 382.

[10]) L. LÉOUZON LE DUC, *Le Kalevala* s. XXXIII.

[11]) CARLO CATTANEO, *Kalevala antico poema dei Finni*, Opere edite ed inedite II s. 258.

[12]) B. F. GODENHJELM, *Ursin: Den Homeriska frågan*, Kirj. Kuukausl. 1879 s. 110.

[13]) JÓZEF TRETIAK, *Kalevala, epopeja fińska*, Szkice literackie II s. 113.

[14]) AUG. WÜNSCHE, *Das finnische Volksepos Kalewala*, Nord u. Süd LXII s. 235.

kylä] [1]), Julius Krohn [2]), J. M. Crawford [3]), J. C. Poestion [4]), J. C. Brown [5]), E. G. Boner [6]), Romano [7]), Angel Ganivet [8]), Fogazzaro [9]). Tarkemmin ottaen voitaisiin luetella vielä lukuisia muitakin.[10]) Ainoastaan sen rajoituksen on Kalevalan kahden kansan vastakohdassa J. Hollo tehnyt, että »Kalevala ja Pohjola ovat kosketussuhteessa vasta *kuudennesta* runosta lähtien ja viimeinen, 50 runo, jää samoin pohjapiirroksen ulkopuolelle».[11])

Tätä vastakohtaa taas on pyritty *lähemminkin tulkitsemaan*, aina sen mukaan miten runoelman perustaa yleensä on käsitetty.

Lönnrot, suorastaan kasvaen *historialliselle* kannalle ja sitä mukaa, tuntuvista symbolisista selittämisistään huolimatta, yhä edelleen sille asettuen[12]), arvelee olevan uskottavinta »Pohjolassaki jonkun Suomalaislahkokunnan asuneen,

---

[1]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Kalevalan tutkimuksia* I s. 3.

[2]) J. Krohn, *SKH* I ss. 8—9. — Krohnilla tässä esiintyvä vertaus on muuten suorastaan Tengströmiltä (Kalevala, Fost. Alb. I s. 157).

[3]) J. M. Crawford, *The Kalevala* s. XLI.

[4]) J. C. Poestion, *Kalewala*, Das Magazin f. die Lit. des In- u. Ausl. 1889 s. 35.

[5]) J. C. Brown, *People of Finland in archaic times* s. 211.

[6]) E. G. Boner, *Il Kalevala*, Saggi di letterature straniere s. 292.

[7]) Michele Romano, *Il sentimento della natura nella poesia epica Finlandese* s. 46.

[8]) Angel Ganivet, *Cartas Finlandesas* ss. 270—271.

[9]) Antonio Fogazzaro, *Dell' Epopea nazionale finnica*, Minime s. 19.

[10]) П. Полевой, Герои Калевалы, Подснѣжникъ 1861 s. 69; J. W. Calamnius, *Kalevalan Sammosta*, Kirj. Kuukausl. 1872 s. 90; Z. Topelius, *Pakanalliset jumalat ja sankarisadut*, Maamme kirja s. 232; C. B. Гельгренъ, Калевала, финскій народный эпосъ, пѣсни о Куллервѣ s. II; Lafcadio Hearn, kts. Yrjö Hirn, Kalevala oopperan tekstinä, Valvoja 1909 s. 135; Aug. Ahlqvist, *Kalevalan karjalaisuus* s. 74; K. Raitio, *Silmäys Kalevalaan* s. 14; Н. А. Борисовъ, Калевала, финскія народныя былины для юношества s. 4; Jules Leclercq, *L'Epopée Finnoise*, Bulletin de l'Académie royale de Belgique 1913 n. 12.

[11]) J. Hollo, *Kalevala ja oppik.*, Virittäjä 1912 s. 21.

[12]) Kuten Niemi huomauttaa (KK I ss. 65, 71), on Lönnrot Porthanin ja Beckerin oppilaana jo kandidaattitutkielmassaan omaksunut historiallisen kannan. Samoin hän Vanhassa Kalevalassa ottaa (s. XV), paitsi (s. VIII) Kalevan ensimäisenä suomalaisena kanta-uroona, nimenomaankin Väinämöisen »muuten voimallisna, paljo tietävänä, sankarina», vieläpä lisäten (s. XV): »On myös Väinämöisellä kyllä ilman jumaluuettaki nimeä ja kunniata ja parempi lienee olla itsekunki ylevinnä talonpoikana, kun huonona herrana, parempi viisahinna ihmisenä kun puujumalana.» Ja vihdoin Mehiläisessä (1839 n. 1—2, Suomen muinaishistorioitsioille mietinnäksi: vrt. myös kirjettä Léouzon Le Duc'ille 30/III 1851, E. L:s sv. skr. II s. 520) avaa hän maantieteellisesti huikeat perspektiivit aina muinoiseen Permaan saakka.

jolle Kalevalasta aikoinansa maksettiin veroa, kunnes Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen tekivät lopun veronalaisuudelle». [1]) Kalevala ja Pohjola tulisivat täten olemaan jotenkuten heimoksia, mikä luonnollisesti ei oikein sovi »kahden vastakkaisen kansan» kaavaan. Kuvaavaa kyllä, ei Lönnrotia olekaan tässä suoranaisemmin seurattu [2]). Sitävastoin olemme jo edellisessä nähneet luonnollisena asiana ymmärrettävän, paitsi niinkuin Lönnrotkin kalevalaisilla suomalaisia, pohjolaisilla nimenomaan lappalaisia. Lisätä voitaisiin, että niin tekevät myös CASTRÉN [3]), jossakin määrin TENGSTRÖM [4]), vielä AHLQVIST [5]) ja COMPARETTI [6]), kuitenkaan asettumatta puheenaolevalle kannalle semmoisenaan.

Mutta meidän on kiiruhdettava yhtä rintaa symbolisiin selittämisiin. Jo Morgonbladin TUNTEMATON ottaa Kalevalan jumalaistarullisena, arvellen historiallisen verhon vasta myöhemmän ajan lisäämäksi. »Pakanalliset uskonnot», sanoo hän, »viittaavat taisteluun vastakkaisten voimien, pimeyden ja valon välillä. Mutta kun jumalat kerran ovat ottaneet inhimillisen muodon, muuttuu tämä taistelu maan päälle ja tulee ikäänkuin vertauskuvaksi taistelusta kansojen välillä, jotka ovat tottuneet pitämään toisiaan varmoina vihollisina. Kukin kansa katsoo itseään siinä suhteessa kaiken ihmiskunnan kukaksi, lempeäin jumalain erikoisesti hoivaamaksi, kun sitävastoin vihollisten katsotaan palvelevan vastakkaisia. Pohjoisessa, missä ihmisen, olemassaoloaan säilyttääkseen, täytyy taistella kovan ja karun luonnon kanssa, missä kaikki maan viljelys on suurimmalla ponnistuksella tehtyä valloitusta, on tuskin mitään, mikä niin tenhoaa mieltä kuin taistelu valon ja pimeyden.

---

[1]) E. LÖNNROT, *UK* s. V; vrt. myös — —, *Suomen muinaishistorioitsioille mietinnäksi*, Mehiläinen 1839 n. 1—2.

[2]) Mainittakoon, että AHLQVIST on käsittänyt (Kalevalan karjalaisuus s. 181) Lönnrotin tarkoittaneen lappalaisia, mutta sanoohan LÖNNROT nimenomaan (Uusi Kalevala s. V): »ei lappalaisia, vaan jonkun eri lahkokunnan suomalaisia». — Samalla myös muistutettakoon J. A. EUROPAEUKSEN pyrkimyksestä (Några hypotheser angående Wäinölä, Pohjola och andra i Kalevala dikten förekommande namn, Finl. Allm. Tidn. 1862 n. 212, 225, 229, 239) sijoittaa Kalevala Laatokan rannoille, missä nyttemmin valtioarkeologi J. R. ASPELIN on liikkunut (Kalevasadun syntysanoja, Suomen Museo 1913) nimenomaan syntytutkimuksellisesti.

[3]) M. A. CASTRÉN, *Om Finnarnes trollkonst*, Hfors Morgonbl. 1837 n. 27 = Resor o. Forskn. VI ss. 3, 6—7; — —, *Några dagar i Lappland*, Hfors Morgonbl. 1839 n. 2; — —, *Förel. i Finsk Mytologi*, Reosr o. Forskn. III ss. 281—282.

[4]) J. R. TENGSTRÖM, *Kalewala*, Fost. Alb. I ss. 132—134.

[5]) AUG. AHLQVIST, *Kalevalan karjalaisuus* ss. 74, 180—181.

[6]) D. COMPARETTI, *Der Kalewala* s. 300.

auringon ja sen lempeydestä johtuvan hedelmällisyyden ja pohjan hallaisen ja kaikkea elämää kuolettavan vallan välillä». [1]) Samoin F. COLLAN, historiallista selitystapaa vastustaen, joskin pohjolaiset ja kalevalaiset historiallisiin puitteisiin sovittaen, käsittää Kalevalan mainitun kaltaisena eetillis-myytillisenä taisteluna. [2]) Niinikään GRIMM, puhuen etelästä ja pohjoisesta [3]), ja LÉOUZON LE DUC, tosin myöhemmin siirtyen selvästi historialliselle kannalle [4]). Edelleen noudattavat samoja jälkiä esim. P. POLEVOJ [5]) ja CATTANEO [6]). WÜNSCHE panee erityisesti painoa kuukausia pitkän valoisan kesäpäivän taisteluun kuukausia pitkää pimeää talviyötä vastaan. [7]) Ja ASPELIN-[-HAAPKYLÄ] mytologisessa tutkimuksessaan arvelee osoittaneensa Pohjolan ja Kalevalan tarujen perustuvan »yön ja päivän, talven ja kesän alituiseen vaihtelemiseen», millä hänen mielestään myös »on perustus laskettu niiden tarullisten henkilöiden ja tapausten oikealle käsittämiselle, joista kansallisepopeiamme saneiee». [8]) Myöskin LAFCADIO HEARN näkee Kalevalassa »ikuista taistelua pahojen ja hyvien valtojen, pimeyden ja valon välillä». [9]) Ja niin samaan, merkillisen houkuttelevana esiintyneeseen tapaan vielä monet muutkin, kuten DE GUBERNATIS [10]), HERTZBERG [11]), CRAWFORD [12]), N. A. BORISOV [13]), BONER [14]). Sitäpaitsi on symbolista selittämistä esiintynyt historiallisenkin käsityksen pohjalta, kuten jo Lönnrotista viitattiin. Niin sanoo LÖNNROT Uuden Kalevalan ilmestyessä kirjeessään Castré-

---

[1]) [?], *Några ord om Kalevala*, Hfors Morgonbl. 1836 n. 95—96.

[2]) F. COLLAN, *Wäinämöinen och Ilmarinen*, Hfors Morgonbl. 1838 n. 56—62; — —, *Bjarmaland och Pohjola*, Hfors Morgonbl. 1839 n. 53—54.

[3]) J. GRIMM, *Om det finska epos*, Fost. Alb. II s. 69.

[4]) L. LÉOUZON LE DUC, *La Finlande* s. CXXXIII; — —, *Le Kalevala* s. XXXIII.

[5]) П. Полевой, Герои Калевалы, Подснѣжникъ 1861 s. 69.

[6]) CARLO CATTANEO, *Kalevala, antico poema dei Finni*, Opere edite ed inedite II s. 258.

[7]) AUG. WÜNSCHE, *Das finnische Volksepos Kalewala*, Nord u. Süd LXII ss. 235—236.

[8]) E. ASPELIN[-HAAPKYLÄ], *Kalevalan tutkimuksia* I ss. 111, 122.

[9]) Kts. YRJÖ HIRN, *Kalevala oopperan tekstinä*, Valvoja 1909 s. 135.

[10]) DE GUBERNATIS, *L'epopea finnica*, Storia universale della letteratura V s. 213 (E. G. Boner, Il Kalewala, Saggi di letterature straniere s. 326).

[11]) R. HERTZBERG, *Den finska folkepop. bedömd ur est. synp.*, Hfors Dagbl. 1884 n. 33.

[12]) J. M. CRAWFORD, *The Kalevala* s. XLI.

[13]) Н. А. Борисовъ, Калевала, финскія народныя былины для юношества s. 4.

[14]) E. G. BONER, *Il Kalewala*, Saggi di letterature straniere s. 326. — Vrt. myös JULES LECLERCQ, *L'Epopée Finnoise*, Bulletin de l'Academie royale de Belgique 1913 n. 12.

nille, että suolamyllyn, rahamyllyn ja jauhomyllyn ominaisuudet sammolla ovat »allegorista puhetapaa, jolla ei merkitä muuta, kuin että Sampo tuotti hyvinvointia suolaan, viljaan ja rahaan nähden, kolmeen sen ajan tärkeimpään tarpeeseen». Ja myöhemmin eräässä esitelmässään hän tätä ajatusta jatkaen selittää, että jos sampotarina käsitetään allegorisesti, niin »olisi *sammolla* merkitty eli oikeammin kuvattu ihmissuvun silloin saavuttamaa sivistystä ja kultuuria». Täten »sen lopullinen riistäminen Pohjolasta voisi tähdätä siihen aikaan, jolloin Kalevalan kansa pääsi sivistyksessä Pohjolan tasalle». [1]) Paitsi että tämänkaltaista symboliikkaa, kultaneidon taonnasta puhumattakaan, tavataan erinäisten muittenkin yksityiskohtain tulkinnoissa [2]), on vielä niinkin myöhäinen kirjoittaja kuin GANIVET käsittänyt kalevalaisten ponnistukset Pohjolaa vastaan »työn ja tarmon» taisteluksi [3]).

Täten seuraamaimme symbolisten selittämisten ja varsinaisen historiallisen kannan välillä esiintyy kuitenkin vielä sarja näitä selitystapoja vastustavia mielipiteitä. Jo muutamia kuukausia Morgonbladin tuntemattoman kirjoituksen jälkeen vakuuttaa CASTRÉN, ettei suomalainen runotar ole vihkiytynyt »suurten sankarien sotaisille teoille, vielä vähemmän vihamielisten jumaluusvoimain keskinäisille taisteluille». Etteivät Väinämöinen, Ilmarinen, Lemminkäinen ja muut suomalaisen mytologian päähenkilöt, sellaisina kuin he Kalevalassa esiintyvät, ole jumalia, on hänestä ratkaistu asia. [4]) Sankareita ovat he taas melkein ainoastaan nimeksi, joskaan toiselta puolen jonkunmoisen sankari-ajan kaikua ei ole kiellettävissä. Mutta suomalaisessa runostossa on ennenkaikkea merkillepantavana »viisaus, nimittäin loitsuviisaus». Puhumattakaan loitsutaidosta

---

[1]) E. LÖNNROT, *Till M. A. Castrén* (10/VI 1849), E. L:s sv. skr. II s. 507; — —, *Tre ord om och ur finska fornsången*, Litteraturbl. 1858 marrsk. = E. L:s sv. skr. I ss. 48—49.

[2]) Niin esim. M. J. LINDFORS selittää (Väinämöinens resa till Antero Vipunen, Litteraturbl. 1852 n. 4) Väinämöisen Vipusessa käynnin vertauskuvana siitä kuinka uusi aika ottaa tietonsa vanhalta. v. TETTAU arvelee (Dichtungen der Kalewala s. 142) paitsi tietysti esiintyviä henkilöitä ja tapauksia historiallisiksi yksin kuun ja auringonkin, jotka kätkettiin Pohjolan kivimäkeen, olleen alkuaan jonkin päällikön puolisoineen, jotka joutuivat vangeiksi ja pidettiin kiinni. Samoin sammon merkitys on hänen mielestään (m. t. ss. 31, 142) siinä, että se edustaa maanviljelyksen leviämisen kautta perustettua varallisuutta ja on niinmuodoin maanviljelyksen symboli.

[3]) ANGEL GANIVET, *Cartas Finlandesas* ss. 288—289.

[4]) Hän viittaa tässä paitsi Kalevalan esipuheeseen ss. XIII—XVIII Hfors Morgonbladiin 1832 n. 15—16 (G. Rein, Väinämöinen, en historisk person).

on suomalaisessa mytologiassa yleensäkin perusajatuksena, »että viisas on luonnon herra ja herra pahan ylitse». Kuitenkaan ei ole luultava, että tämä ajatus myytissä on täysin tietoisena, »sillä kun myytti käsittää itsensä, ei se enää ole myyttiä, vaan tiedettä». Tältä kannalta ponnistaa Castrén sitten luennoillaan erityisesti historiallista selitystapaa vastaan. Hän tosin nytkin myöntää »yhtä ja toista puhtaasti historiallista» esiintyvän, mutta itsellään tosiasialla ei hänen mielestään sellaisenaan ole mitään merkitystä. »On mytologille aivan yhdentekevää, onko Pohjolaa tai Kalevalaa todellisuudessa ollut olemassa, ja kuinka ne ovat olleet olemassa; hän selvittelee ainoastaan, mitä kansa on ajatellut näistä paikoista.» Toisin sanoen »mytologin tulee pitää itseään tosiasiaa toisarvoisena, mutta mitä kansa on ajatellut tästä tosiasiasta, se on tärkeintä». Samoin Kalevalakäännöksensä esipuheessa käy Castrén molempia puneenalaisia tulkintatapoja vastaan, selittäen, että edellistä voidaan yhtä vähän todistaa kuin kumotakaan, ja jälkimäinen, joka käsittäisi taistelun vihamielisten periaatteitten taisteluksi, on sikäli väärä, mikäli se myytille otaksuu eetillisen perustan. Kysymyksenalainen taistelu, joka melkein yksinomaan vyöryy sammon ympärillä, tarkoittaa selvästi »ulkonaista hyvinvointia». Ja vieläkin myöhemmin mytologiassaan kohdistuu Castrén erityisesti eetillis-myytilliseen käsitykseen, johon hän ei mitenkään sano voivansa yhtyä. »Kaikki osoittaa, etteivät siveelliset käsitteet Kalevala-aikaan ole Muinaissuomalaisilla saavuttaneet sitä kehitystä ja selvyyttä, että olisi otettu hyvä ja paha kahtena toisilleen ehdottomasti vastakkaisena, yhteensopimattomana periaatteena, vaan ne esiintyvät ainoastaan suhteellisina käsitteinä.» [1]) Myöskin Tengström vastustaa sekä historiallista että myytillis-allegorista selitystapaa. Tahtoen kansojen varhaisinta aikaa nimittää »runouden- eli mielikuvituksen-ajaksi», sanoo hän eeposten syntyvän juuri tällaisella ajalla. Alkuperäiset eepokset ovat »todellisia kansanraamattuja, joissa kansan lapsuudenelämä koko välittömässä olemassaolossaan elää edelleen jälkimaailman nähtäväksi», ja yhteensä muodostavat ne »eri kansanhenkien gallerian ja antavat meille esityksen maailmanhistoriasta ihanimmassa, vapaimmassa, elävimmässä välittömyydessään». Juuri sen kautta on niillä merkityksensä historiallisessa suhteessa. Mutta »älköön vain tari-

[1]) M. A. Castrén, *Om Finnarnes trollkonst*, Hfors Morgonbl. 1837 n. 27—28 = Resor o. Forskn. VI ss. 3—4, 7; — —, *Stycken af år 1841 om våren hållna förel. öfver Kalevala*, Resor o. Forskn. VI s. 79; — —, *Kalevala*, s. XXX; — —, *Förel. i Finsk Mytologi*, Resor o. Forskn. III s. 276.

nalta odotettako, mitä sillä kaikista vähimmän on, aikakirjantapaista tarkkuutta kertoessaan tapauksia. Kaikkialla nähdään, että juuri runollinen harrastus on kansoilla, kun ne runoilevat, kaikki kaikessa. Kaikkialla muistutetaan meitä, että taru elää mielikuvituksessa, huolehtimatta paikan topografiasta ja ajan kronologiasta, joitten visseyteen se harvoin alistuu: runon totuus on ainoa mihin se pyrkii. Senvuoksi kasaantuvat tapaukset tavallisesti suurten runollisten katsomusten ympärille. Samoin osoittautuu taru kauttaaltaan puolueelliseksi päähenkilöilleen. Se kasaa niille tekoja ja kunniaa; se panee ne keskinäiseen yhteyteen, jos ne ovat eläneet eri ajoilla; se heittää niitten ylle koko valonsa sädeloiston. Ylistetyin sankari loistaa myös, kuolemansa jälkeen, myöhempäin ylitse; hänen maineensa hallitsee ja alistaa alleen näitten maineen; ja runo käyttää useitten tekoja ainoastaan lisätäkseen yhden ainoan kunniaa tahi syyllisyyttä.» Ja kun täten omistetaan huomiota vain sille, mikä enimmän kiinnittää runollista mieltä, ja toiselta puolen vähemmän esiinpistäviä kohtia käsitellään välinpitämättömästi, jätetään kalpenemaan ja täytetään kokonaan toisilla piirteillä, joita yhteys vaatii, ei historia voi saada tarusta puhtaasti tosiasiallista sisältöä. »Ainoastaan kokonaisuuden väri, siinä vallitseva henki ja maailmankatsomus vaatii, että sen katsotaan olleen historiallista.» Näin on laita Kalevalassakin, vaikka sillä jonkunmoista historiallisiin tapahtumiin perustuvaa pohjaa olisikin. Vielä vähemmän kestää allegorinen selitystapa valon ja pimeyden ja hyvän ja pahan vastakohtineen, »joka kaikkialla tulee eepillisen runouden osaksi, missä kansan henki on vieraantunut omasta entisyydestään». Yksilölliset personalliset jumalat, jommoisiksi sankarit täten muuttuisivat, ovat näet suomalaisen jumalaistarun luontoa vastaan, ja niinikään on väärin edellyttää tarulle jumalaistarullista perustaa. »Taru on synnyltään aina historiallinen: ainoastaan se tekee sen taruksi. Aina riippuu, mitä se voi kertoa, ensi kädessä inhimillisten olosuhteitten tarkkaamisesta; ja kuinka kuvitellulta se näyttäneekin, on sillä kuitenkin aina pohjanaan todellisuus». Ei edes määrättyjä tapauksia voi katsoa vertauskuvallisesti esitettävän, kuten on luultu Iliaan tarkoittavan kreikkalaisten voittoa pelasgeista tai Nibelungenliedin kansainvaellusta. »Runous, joka ei vielä ole taiderunoutta, ei runoile sillä tavoin.» Mutta joskin taru *»ulkonaiselle»* tutkimukselle jättää »ainoastaan ilvehtiviä haavekuvia aavistetusta todellisuudesta», tarjoaa se sitävastoin *»sisälliselle*, joka tutkii elämää siinä maailmassa minkä se esiin loihtii, rikkaan aarteiston». Ja niin tahtoo Tengström tarkastaa Kalevalaa »varsinaisimmassa maailmassaan —

Runona». [1]) Rosenkranz käsittää Kalevalan Castrénin tapaan »loitsueepoksena». [2]) Steinthalin mielestä, kuten pian saamme lähemmin nähdä, ei todellisessa runossa riitä pelkkä historiallinen tosiasia, vaikkapa se olisi vanhan tai uuden myytin kohottamakin, enempää kuin siihen kätketty aatekaan, sillä eiväthän ne sellaisenaan ole mitään runoa. [3]) Samoin ei N. af Ursinkaan katso Kalevalan esittävän mitään historiallista, »vielä vähemmän on runo symbolinen». [4]) Ahlqvist tosin enemmänkin kuin Castrén ja Tengström myöntää Kalevalan perustan historialliseksi, nimittäin lappalaisten ja karjalaisten välisistä taisteluista kehkiyneeksi, mutta yksityisiä henkilöitä ei hän suinkaan tahdo ottaa historiallisina. Hänestä on jokseenkin yhdentekevää, onko niitä lainkaan ollut olemassa. »Pääasia on vaan se, että kansa runokertomuksissansa heistä on heidän luonteissansa ihannellut omaa luonnettansa, kuvaellessaan heidän elämätänsä kuvaellut omaa olostamistansa ja kertoessaan heidän urostöitänsä ja retkiänsä kertonut, mitä kansa tiesi taikka luuli tosiaankin tapahtuneeksi.» Tällainen on perustus muissakin kansaneepoksissa, eikä se estä niissä ihmeitä tapahtumasta. Jumalaistaruisen seka-aineen suvaitsee kansaneepos kyllä hyvin, onpa se sille miltei välttämätönkin sankarien jalostuttamiseksi ja ylistykseksi. »Mutta se, että kertomuksen sankarit vaan edustaisivat siveellisiä käsitteitä ja sen tapaukset kuvaisivat ainoastaan hyvän ja pahan taisteluja, on oikealle kansanepokselle peräti vierasta.» Sellaista voi esiintyä vasta korkeammalla sivistyskannalla. Yhtä vähän »ottaa kansanepos kertoakseen paljaita luonnonilmiöitä ja pukeakseen kertomuksen sankareiksi kylmää ja lämmintä, pimeätä ja valoa, kesää ja talvea, j. n. e.». [5]) Edelleen Comparetti hylkää ehdotto-

---

[1]) J. R. Tengström, *Kalewala*, Fost. Alb. I ss. 123—135.

[2]) Karl Rosenkranz, *Die Poesie und ihre Geschichte* s. 288.

[3]) H. Steinthal, *Das Epos*, Zeitschr. f. Völkerps. u. Sprachw. V ss. 31—32.

[4]) N. af Ursin, *Den homeriska frågan* s. 52.

[5]) Tällaisista Homeroksen suhteen tehdyistä yrityksistä muistuttaa Ahlqvist lopuksi Fr. Zimmermannin (»Ueber den Begriff des Epos», Darmstadt 1848 s. 73) lausuvan seuraavaan valaisevaan tapaan: »Surkeimpana lankeemuksena oikeasta runollisuudesta ilmautuvat niiden yritykset, jotka tahtovat Iliadiin tahi Odysseiaan aprikoita symbolisen tarkoituksen, jonka rinnalla näiden eposten yksityiset tapaukset kaikessa ihanuudessaan muuntuisivat valheeksi. Tuommoisena lankeemuksena on se pidettävä, kuin eräs selittää Iliadin kuvaavan kuun pimenemistä, Odysseian maanalaisia mullistuksia; kuin toinen pitää Iliadia talven taisteluna maan kanssa; kuin Odysseiassa sanotaan kätkeyvän jutelman aurinkovuodesta, j. n. e. Tälläiset naurettavat yritykset osoittavat ääretöintä typeryyttä niiden tekijöissä, jotka eivät voi käsittää Homeeroksen runoteosten runollista johdon-

masti niin hyvin historiallisen kuin myytillis-symbolisenkin selitystavan, katsoen Castrénin ja Rosenkranzin tapaan Kalevalan perustaksi loitsuaineksen. [1])

Erikoisesti on kuitenkin huomattava, että vaikka täten varsin voimakkaasti on vastustettu ennenkaikkea Pohjolan ja Kalevalan käsittämistä pahan ja hyvän edustajiksi, niin ei se silti mitenkään ole ristiriidassa aikaisemmin merkitsemämme tosiasian kanssa, että Pohjolan puoli yleisesti katsottiin pahaksi ja Kalevalan puoli hyväksi. Ei vain tahdottu myöntää pahaa ja hyvää otettavaksi selvästi käsitettyinä periaatteina, vaan tahdottiin ottaa ne, niinkuin Castrénin lausunnossa nimenomaan näimme, »suhteellisina käsitteinä». Valaisevasti esiintyy tämä kanta Castrénilla jo Kalevalakäännöksen esipuheessa, kun hän selittää Kalevalan ja Pohjolan suhteen olevan, »jos niin tahdotaan», valon taistelua pimeyttä vastaan. »Tosin kajastaa», sanoo hän, »Pohjolan pimeällä taivaalla valo, joka kirkastaa tämän inhottavan seudun synkkiä esineitä ja rakentaa sovintoa Kalevalan poikien ja Pohjolan kansan välille; mutta sitte kun tämä valo on kadonnut, on Pohjola ainoastaan pahojen noitien, kauheitten ilkiöitten y. m. koti. Louhi on tämän vastenmielisen heimon etunenässä. Hän koettaa noituuden myrkyllisillä keinoilla kasata tuhoa Kalevalan ylle. Väinämöinen tarvitsee kaiken viisautensa torjuakseen hänen salajuonensa. Taistelu on kauvan epävarma, mutta päättyy kuitenkin vihdoin Väinämöisen voitolla Louhesta, Kalevalan Pohjolasta, valon pimeydestä.» [2]) Samoin selittää myöhemmin Tretiak, kuinka Kalevalassa on »sankarien ja tietäjien maa vastakohtana barbariselle ja vihamieliselle maalle». [3]) Ja Ganivet sanoo: »Pohjola on paha, ja kalevalaisten taistelu on suurenmoinen titaaninen ponnistus sen voittamiseksi; mutta tuo paha ei ole abstraktinen, metafyysillinen käsite, ei siveellisten lakien loukkaamus, vaan se on aineellistettu kuten rakkauskin; se on nimittäin pakkanen, lumi, köyhyys, valottomuus, pedot jotka syövät karjaa, kaikki mikä on olemassa tässä maassa ja tekee ihmisten elämän

---

mukaisuutta ja suorasti ymmärrettävää kertomusta. Ei mikään ole niin mahdotointa kuin olettamus, että tässä runoudessa, jonka jok'ainoa säe uhkuu välitöintä runohengen tuottamusta, piilisi esim. jonkinlainen almanakka-aate (joku käsite vuodenaikojen vaihteista ja vaikutuksista), jonka runoilija niihin muka olisi sukkelasti kätkenyt.» — Aug. Ahlqvist, *Kalevalan Karjalaisuus* ss. 180—183.

[1]) D. Comparetti, *m. t.* ss. 299—301.

[2]) M. A. Castrén, *Kalevala*, s. XXIX.

[3]) Józef Tretiak, *Kalewala, epopeja fińska.* Szkice literackie II s. 113.

niin vaikeaksi.»[1]) Vielä Fogazzarokin mainitsee Sariolan olevan runoelmassa »jonakin pakkasen ja pimeyden, julmain miesten, häijyjen noita-akkain maana», päinvastoin kuin Kalevala.[2]) Tämä ei ainoastaan osoita totaalisen käsitystavan juurtuneisuutta, vaan epäilemättä myös osaltaan selittää eetillis-symbolisen tulkinnan yleisyyden, sillä kun kerran Pohjola oli paha ja Kalevala hyvä, niin olihan ikäänkuin itsestään selvää, että niitten välinen taistelukin oli taistelua pahan ja hyvän välillä.

Mutta runoelmassamme on vielä aivan yleisesti tahdottu määritellä *suurta keskustaa* eli kuten sitä tavallisimmin nimitetään *päätapausta*. Onpa jo Tengström sellaisen välttämättömyyttä nimenomaankin esiintuonut, läheten samalla huomaamattaan arveluttavasti juuri vastustamaansa historiallista selitystapaa. Hänen nähdäkseen on näet eepoksen edellytyksenä, paitsi runollinen kansallishenki, »tapaus siksi mahtava ja yleisesti merkillinen, että se voi kiinnittää puoleensa koko kansallishengen huomion». Tosin kyllä jokainen inhimillisesti mielenkiintoinen tapaus voisi tarjota ainesta yksinkertaiselle runolliselle kertomukselle, mutta »ainoastaan suurenmoiset kansalliset yritykset, kuten Troijan sota, kansainvaellus ja kristittyjen taistelut pakanoita vastaan», voivat olla eepoksen aineena. Tällainen tapaus muodostuu taas runossa »keskustaksi, jonka ympärille sitten kertomus kansan koko elämästä yleensä, niin sodassa kuin rauhassa, vähitellen on ikäänkuin kerrostunut».[3]) Myöskin Godenhjelm puhuu samaan tapaan eepoksen »ytimestä», »pääaineesta», »keskuksesta» ja mainitsee, että sellaisena on »joku suuri kansallinen yritys tai kansallisten sankarien urostyöt».[4]) Niinikään Julius Krohnin mielestä kertomarunoelmassakin »pitää olla yksi täydellinen teko keskuksena», minkä taas tulee «määrätyllä alullansa, keskellänsä ja lopullansa sulkea syrjätapaukset ikäänkuin yhteisiin kuvanpuitteisin».[5]) Ja sama käsitys ilmenee sitte, käytännöstä puhumattakaan, aina nykyisiin päiviin asti.[6])

---

[1]) Angel Ganivet, *Cartas Finlandesas* s. 288.

[2]) Antonio Fogazzaro, *Dell' Epopea nazionale finnica*, Minime s. 19.

[3]) J. R. Tengström, *Kalewala*, Fost. Alb. I s. 125.

[4]) B. F. Godenhjelm, *Vastaus hra N. U:lle*, Kirj. kuukausl. 1879 s. 172; — —, *Oppik. Suom. kirj. historiassa* s. 17; — —, *Runous ja runouden muodot* I s. 61; — —, *Runous-oppi jatko-op. varten* s. 68.

[5]) J. Krohn, *SKH* I ss. 7, 8.

[6]) Niin tulee Raition (Silmäys Kalevalaan s. 14) mielestä »täydellisessä kansanepoksessa» olla »joku päätapaus, jonka yhteyteen sitten liittyy joukko syrjätapauksia». Ja varmaan merkitsee Kaarle Krohnillekaan (KRII s. 232) »keskus» eli »keskikohta» jokseenkin samaa, kuten myös

Tosin jo Castrén 40-luvun taitteessa viittaa pelkistä ulkonaisista tapauksista s i s ä i s e e n e l ä m ä ä n, katsoen maailmanhistoriassakin lievimmin sanoen yksipuoliseksi käsitystä, joka »kiinnittää huomiota pääasiassa niihin lukemattomiin tekoihin, ulkonaisiin tosiasioihin, joita ajassa tapahtuu, tarkkaamatta sitä perustotuutta, mikä teot aiheuttaa, — aatetta, joka käy läpi historian». Jokainen teko, hän selittää, ei näet itseasiassa »kuitenkaan ole mitään enempää eikä mitään vähempää kuin aatteen toteutumus. Kuten ulkonaisessa maailmassa esineen ominaisuudet ovat sitä hallitsevan lain ilmauksia, niin ovat inhimilliset teotkin maailmanhistoriassa muoto, johon aate pukeutuu.» Mutta yhtäläillä ei myöskään runoelma ilman »sisäistä perustotuutta» ansaitse eepoksen nimeä. [1]) Samoin näimme Tengströmin vastustaessaan historiallista ja myytillis-allegorista selitystapaa ponnistelevan täydellä todella runoelman sisäisille aarteistoille. Vieläpä hän nimenomaankin huomauttaa tavallisesti otettavan perustansa mieluummin »ulkonaisen ilmiön maailmasta ja niin sanoaksemme tapausten päällyspuolesta kuin sisäisestä hengestä, mihin ne kuitenkin ennenkaikkea nojaavat». [2]) Ja varsinkin Steinthal, jonka nerokkaaseen runonkäsittämiseen olemme jo pariin kertaan viitanneet, on tässä erityisesti mainittava. Huomautettuaan näet, ennenkaikkea juuri tähän kohtaan sopivasti, ettei todellisessa runossa riitä pelkkä historiallinen tosiasia, enempää kuin siihen kätketty aatekaan, hän jatkaa: »Runollinen on ainoastaan sielullisesti taisteleva eli kärsivä, siveellisesti ponnistava ihminen. Useat urhoolliset sankarit tappavat useita urhoollisia sankareita, kuten Gabhran taistelussa: se on meille täydellisesti yhdentekevää; mitäpä me teurastajaisista? Mutta toisella puolella taistelee isänmaanrakkaus, uskoninto, oikeus- ja siveellisyystunne: se on jo jotakin; jotakin eetillistä, mutta ei runollista. Sitävastoin: suuri tapaus, mihin useat urhoolliset sankarit ottavat osaa, taistelu, jonka siveellinen ajatus aateloipi, muodostakoon avaran taustan; siitä kohotkoon yksi esiin, liittyen yleiseen kohtaloon, mutta valmistaen omalla eikä ainakaan alhaisella tahtomisellaan ja toimellaan itselleen erikoisen

---

Tarkiaiselle (Aino s. 13) »eepillinen keskus». Eräs nuorempi kirjoittaja, J. Hollo (Kalevala ja oppik., Virittäjä 1912 s. 21), sitäpaitsi tahtoo nimenomaan panna painoa »yksi» sanaan, mainiten kaikin puolin kannatettavana, että »eepokselta on totuttu ehdottomasti vaatimaan *yhtä* päätapausta, joka samalla merkitsee eepoksen toiminnan huippukohtaa».

[1]) M. A. Castrén, *Stycken af år 1841 om våren hållna förel. öfver Kalevala*, Resor o. Forskn. VI ss. 70—71.

[2]) J. R. Tengström, *Kalewala*, Fost. Alb. I s. 123.

kohtalon tuossa yleisessä: kas sellainen on runoelma; sillä sepä vasta on toden totta yleisinhimillistä.» Ja niin on asianlaita kaikessa suuressa epiikassa. »Ei taistelu Ilionista ole homerolaisia laulajia innostanut, vaan Akhilleuksen mieli. Ei sadantuhannen saraseenin teurastamista Roncevaux'n laaksossa ole Ranskan kansa laulanut, vaan Rolandin itsensä päälleenvetämää perikatoa. Ilias on Akhilleis, la chanson de Roncevaux on Rolandinlaulu. Nämä luonteet omine valmistamine kohtaloineen ja sieluntaisteluineen (jota tosin eepillinen runoilija ei sanoin selitä) liikuttavat inhimillistä mieltä. Vähemmän yksinkertainen on Nibelungen; se on juuri tunnettu ankarasti piirrettyjen luonteittensa runsaudesta, joista jokainen suuressa määrin voittaa osanottomme, jokainen omalla tavallaan joutuu toisten sankarien yhteisen kohtalon omaksi.» Siis suureen epiikkaan kuuluu sekin, »että kansalla on tunnetta sille mikä yksilöllisen luonteen ilmiössä on yleisinhimillistä ja että se tämän aito inhimillisen tuopi tosiasiain yleiseltä taustalta etualaan». [1]) Liikkuupa Comparettinkin tietoisuudessa »se mitä voitaisiin nimittää plasmaksi eli eepillisen organismin elämänmehuksi, eetillinen ja sentimentaalinen motiivi, mikä koko toimintaa hallitsee ja sielustaa». [2]) — Lisäksi on mainittava, että myöskin h e n k i l ö ä on pidetty runoelman keskustana. Onpa af Ursin sen nimenomaan tahtonut asettaa vastakohdaksikin päätapauksen määrittelylle. Siteeraten näet Steinthalin sanoja homerolaisten ja ranskalaisten laulajien innoituksesta ja kuinka Ilias on ennenkaikkea Akhilleis ja la chanson de Roncevaux Rolandinlaulu, selittää hän tähän panevansa mitä suurimman painon. »Kaikki kansanepiikka ei ole lähinnä lähtenyt pyrkimyksestä ylistää suurenmoista kansallisyritystä, vaan ensi kädessä kansan tarpeesta kunnioittaa laulussa sankareitaan ja niinmuodoin niissä ikäänkuin jalostaa itseään eli oikeammin kunkin kansan synnynnäistä henkistä voimaa.» Päättyipä se sotahanke, mihin esim. Roland otti osaa, vähemmän onnellisestikin, ja kuitenkin on Chanson de Roland Ranskan kansan ylhäisin kansaneepos juuri senkautta että Roland on sen suurin kansallissankari. Espanjan kansa ylisti tunnetuilla kauniilla romanseilla Cidiänsä ja hänessä espanjalaista uskonintoa, upeaa ritarillisuutta ja urhoollisuutta taistelussa maureja vastaan. Niin sai myöskin, kun Saksan kansa hurmaantui laulamaan suurimmasta sankaristaan Sigfriedistä, Nibelungenlied alkunsa.[3])

[1]) H. Steinthal, *Das Epos*, Zeitschr. f. Völkerps. u. Sprachw. V s. 32.
[2]) D. Comparetti, *m. t.* s. 319.
[3]) N. af Ursin, *Den homeriska frågan* ss. 51—52.

— Ja vihdoin on muistettava, että niin tapauksen kuin henkilönkin keskeisyyteen nähden on vaatimukset joskus tahdottu supistaa mahdollisimman vähiin. Niin huomauttaa heti Uuden Kalevalan ensimäisiin arvosteluihin S. G. Elmgren, ettei hänen mielestään kansaneepoksessa, kokonaisen kansan ja kokonaisen aikakauden runoelmassa, voida vaatia mitään ankarasti noudatettua yhtenäisyyttä. »Eri jaksojen yhteenkuuluvaisuus riippuisi niinmuodoin enemmän siitä mikäli ne kohdistuvat samalle kansan elämän kaudelle kuin siitä mikäli ne kertovat määrättyä tapausta tai jonkun yksityisen miehen kohtaloita.» [1]) Ja samaan tähtää epäilemättä Ohrtkin tyytyessään »eepokselta vaatimaan ainoastaan yhdenjaksoista esitystä, joka antaa elävän kuvan siinä eteemme leviävästä maailmasta». [2])

Tämä kaikki ei kuitenkaan muuta yleistä suuntaa. Ensinnäkin Castrén ja Tengström henkilöitten totaalisuuksia ja muita sellaisia kannattaen esiintyvät jokseenkin epämääräisinä, ja sitäpaitsi saamme pian nähdä edellisen varsin tuntuvasti mukautuvankin toisten tapaan keskustasta puhumaan, samoin kuin olemme jälkimäisen juuri nähneet itsensä esiintuovan päätapauksen sääntöjä. Steinthalin kanta tosin kyllä on selvä ja varma, mutta sitähän ei näytä Kalevalan tulkinnassa edes ymmärretynkään. Niinpä Julius Krohn omaksuessaan hänen eeposjakonsa soveltaa hänen määrittelynsä yhtenäisestä eepoksesta sangen kuvaavasti omiin »päätapauksiinsa». [3]) Ja Comparettista saamme nähdä, ettei hän lainkaan koeta Kalevalasta etsiä mitään elämänmehua eli motiivia, vaan tyytyy toisten

[1]) S. G. Elmgren, [*Lisäys Castrénin arvosteluun*], Litteraturbl. 1850 n. 2.

[2]) F. Ohrt, *m. t.* s. 74.

[3]) Kun näet Steinthal (Das Epos, Zeitschr. f. Völkerps. u. Sprachw. V s. 12; vrt. myös O. Donner, Elias Lönnrot ja Kalevala, Ylioppilask. alb. E. L:n kunniaksi 18 9/IV 82 s. 8) sanallakaan mainitsematta mistään »päätapauksista» lukee jakonsa korkeimpaan luokkaan eepokset, joissa luova voima muodostaa »suuren orgaanisen kehän eepillistä laulua», vieläpä nimenomaan koettaen selittää, että »niissä tapaamme osat orgaanisessa suhteessa, siis jäseniä, jotka sisäisesti riippuvat toisistaan», että »niissä on kehitystä, välttämätön eteneminen ja leveneminen alusta loppuun saakka», niin saapi tämä Krohnilla (SKH I s. 4) seuraavan muodon (vahv. meidän): »Mutta ylimmällä kertomarunouden kehityskannalla ovat vasta ne runoelmat, joilla ei ole ainoasti jonkun yhteisen uroon nimi tai joku silloin tällöin hämärästi esiinkajastava periaate höllänä yhdistys-siteenä, vaan joissa *yksi päätapaus, monellaisten syrjäseikkain ja sivutapausten yhteisenä ytimenä*, edistyy asian luonnon kautta määrätystä alusta samaten määrättyyn loppuun saakka, kiinnittäen *kaikki sivutapaukset keskuspisteesensä*, ja joissa sen lisäksi runoelman eri-osat yhä viittailevat toisiansa, muistutellen tästä yhteydestään.»

tapaan puhumaan nimenomaan »pää- ja keskustapauksesta». Mitä taas af Ursiniin tulee, ei ole hänkään edes käsittänyt Steinthalia. Tämä näet ei puhu Akhilleuksesta, vaan nimenomaan Akhilleuksen mielestä, ei Rolandista, vaan nimenomaan Rolandin itsensä päälleenvetämästä perikadosta. Siis kun Steinthal selvästi siirtää syrjään totaalisuuden, ottaa af Ursin yhtä selvästi sankarit juuri totaalisina. Ja näin ei hänen henkilökeskuksensa todellisuudessa eroa sanottaviakaan yleisestä tapauskeskuksesta. Sitäpaitsi onkin henkilön pitäminen keskuksena, puhumatta luonnollisesta päähenkilyydestä, käynyt vallan yhtä rintaa päätapauksen määrittelyn kanssa, joten ei ole mitään syytä ruveta sitä tässäkään eroittamaan. Ja vihdoin vaatimusten supistaminen vaille kaikkea keskustaa ei ole muuta kuin hyväntahtoista riidan rauhoittamista.

Käydäksemme taas puheenalaisen keskustan *määrittelyihin*, näemme ensinnäkin kohdistettavan huomiota ennenkaikkea *sampoon*. Jo Morgonbladin TUNTEMATON, mainiten ettei Pohjolan ja Kalevalan välinen taistelu hänen mielestään »ole ainoastaan taistelu, jonka päämääränä on toisen kansan kukistaminen, vaan pikemminkin taistelu, jonka päättymisestä Kalevalan onni riippui», sanoo: »Sampo, tuo ihmeellinen kapine, joka hankki onnea ja yltäkylläisyyttä omistajalleen, oli joutunut Pohjolan haltuun, se oli jätetty lunnaaksi Väinämöisestä ja sen takaisin ottamista katsottiin mitä tärkeimmäksi asiaksi.» [1]) Niin myös GROT lausuu: »Riidan omenana suomalaisten ja lappalaisten välillä oli joku aarre, jota nimitetään *Sammoksi*.» [2]) TENGSTRÖM määrittelee: »Taistelu *Sammosta* on se sankarihanke, josta suomalainen epopea laulaa, ja Väinämöinen se sankari, johon tapausten koko ketju kiinnittyy niinkuin tapaukset Homeroksessa kiertyvät Akhilleuksen ja Odysseuksen ympäri.» Ja hän selittää: »V. pakoitetaan hankkimaan rikas taikakalu Pohjolalle ja hän pakoittaa vuorostaan Pohjolan luovuttamaan sen takaisin: se on lyhyesti runoelman pääsisällys.» Ja vielä juonnettuaan tämän sisällyksen tarkemmin hän päättää: »Pohjolan valta murtuu ja Kalevala kohoaa rikkauteen ja kunniaan.» [3]) v. TETTAU pitää

[1]) [?], *Några ord om Kalevala*, Hfors Morgonbl. 1836 n. 96.
[2]) Я. Гротъ, О финнахъ и ихъ народной поэзіи ss. 54—55.
[3]) J. R. TENGSTRÖM, *Kalewala*, Fost. Alb. I ss. 156—157. — Mitä nimenomaan varsinaiseen määrittelyyn tulee, seuraa Tengströmiä suorastaan M. ÖHMAN (Главныя черты изъ древней финской эпопеи Калевалы s. 58). Edelleen katsoo J. W. CALAMNIUS (Kalevalan Sammosta, Kirj. Kuukausl. 1872 s. 90) sammon siksi ihmeelliseksi kapineeksi, »josta riita ja sota nousi Kalevalan ja Pohjolan välillä».

Kalevalan pääaiheena »sammon valmistusta ja ryöstöä». [1]) Ja O. Donnerkin mainitsee suuren osan suomalaista kansalliseeposta käsittelevän sampoa, »voitaisiinpa sanoa sen olevan runoelman koko myytillisen sisällön keskustana». [2]) Wünsche sanoo, että »taistelun pääaiheena on sampo»: Pohjolan neidistä sen valmistaminen johtuu, sitä seuraa rikkaus ja hyvinvointi Pohjolaan, mikä taas aiheuttaa sen ryöstön. [3]) Myös Julius Krohn kohdistuu erikoisesti sampoon, merkiten v. Tettaun mukaisesti, että Kalevalan päätapauksena on »Sammon synnyttäminen ja saattaminen Suomen kansan omaisuudeksi». Toiselta puolen koettaa hän, omaksuakseen edellä mainittuun af Ursinin tapaan Steinthalin mielipiteen, kohottaa Väinämöistäkin esiin, selittäen keskeisen teon puolestaan vaativan »suurta, kuuluisaa tekijäänsä». Kaikki suuret kertomarunoelmat ovat oikeastaan sankarirunoelmia, ja kuten Iliaskin »sopivammin olisi Achilleiaksi sanottava», niin olisi Kalevalallekin kerrassaan voinut tulla nimeksi ,Väinämöinen', »sillä tämän mahtavan laulu- ja loitsumestarin työt ja toimet ovat kuitenkin siinä pääaineena ja hänen kauttaan onnistunut Sammon ryöstö kaiken toiminnan ytimenä». [4]) Niinikään mainitsee vihdoin Billson, että »Sammon noudon ja ryöstön taru, Suomen Argonauttain kultainen talja, on koko runoelman ytimenä, joka yksin antaa sille jonkunmoisen eepillisen sävyn». [5]) Ja vielä sanoo Ganivet, että »kaikella taistelulla oli keskipisteenä joku salaperäinen mylly, sampo, joka oli ihmisten onnen kuvana, symbolina, ja joka senkin jälkeen, kun oli hukkunut mereen, antoi kuitenkin edelleen Suomelle onnea». [6])

Mutta niinkuin näimme osittain Wünschen tekevän, panee jo Grimm, paitsi että hän yhtäältä mainitsee Väinämöisen »koko runoelman keskustana», erityisesti merkille P o h j a n n e i-

---

[1]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* ss. 20, 79.

[2]) O. Donner, *Der Mythus vom Sampo*. Acta Soc. Scient. Fennicae X s. 137.

[3]) Aug. Wünsche, *Das finnische Volksepos Kalewala*, Nord u. Süd LXII s. 235.

[4]) J. Krohn, *SKH* I ss. 8, 9—10. — Määritykseen, että päätapauksena on sammon synnyttäminen ja saattaminen Suomen kansan omaisuudeksi, yhtyvät suorastaan varsinkin Boner (Il Kalewala, Saggi di letterature straniere s. 293) ja Niemi (KK I s. 231). Sitäpaitsi on vielä erikoisesti kohdistunut sampoon Raitiokin (Silmäys Kalevalaan s. 14), sanoen Kalevalan päätapauksena sopivan pitää »ihmeellisen Sammon johdosta syntyneitä tapahtumia Kalevalan ja Pohjolan kansan kesken».

[5]) Ch. J. Billson, *Folk-songs composed in the Finnish Kalevala*, Folk-Lore VI s. 322; — —, *The popular poetry of The Finns* s. 22.

Angel Ganivet, *Cartas Finlandesas* s. 271.

din kosinnatkin, selittäen kuinka suomalaisten ja lappalaisten riidan ja vihollisuuden aiheena oli, »että suomalaiset sankarit kosivat Pohjolan kaunista morsianta ja että heille senjohdosta annetaan tehtäväksi hankkia onneatuottava aarre, mikä joutuu Pohjolan valtaan, mutta minkä suomalaiset sittemmin väkisin vievät takaisin kotiseudulleen». [1]) Samoin Castrén alun pitäen merkitsee paitsi samporunot myös kosintarunot, sanoen Kalevalan pääsisällyksen kohdistuvan »selvästi näihin kahteen aineeseen: Sampoon ja kauniiseen Pohjan-neitiin». [2]) Ja niin edelleen Rosenkranz [3]), Polevoj [4]), Cäsar [5]), Nebeský [6]), Tretiak [7]), Carriere [8]), Poestion [9]), Borisov [10]), Ch. U. Clark [11]), Tarkiainen [12]), joista Polevoj ja Carriere muistavat myös Väinämöistä, Ilmarista ja Lemminkäistä ja Poestion erityisesti Väinämöistä »koko eepoksen keskustana».

Kolmanneksi olemme me taas nähneet, että Morgonbladin tuntematon sanoo Kalevalan ja Pohjolan taistelua pikemminkin taisteluksi, josta Kalevalan onni riippui, ja Tengström, että tuloksena on Pohjolan vallan murtuminen ja Kalevalan kohoaminen rikkauteen ja kunniaan. Samaan tapaan ja ilmeisesti näitten vaikutuksesta muodostaa sitte Lönnrot määrittelynsä runoelmasta, lausuen: »Juuri siinä onki Kalevalarunojen keskinäinen side eli yhteys, että kertovat, kuinka Kalevala vähitellen vauristui Pohjolan vertaiseksi ja viimein pääsi voitolle.» [13])

---

[1]) J. Grimm, *Om det Finska Epos*, Fost. Alb. II ss. 70, 73.

[2]) M. A. Castrén, *Stycken af år 1841 om våren hållna förel. öfver Kalevala*, Resor o. Forskn. VI ss. 71—72; — —, *Kalevala* s. V; — —, *Utl. öfver redakt. af Kalevala, toinen pain.*, Litteraturbl. 1850 n. 2 = Resor o. Forskn. V s. 170; — —, *Inl. till år 1851 om hösten hållna förel. öfver Kalevala, andra uppl.*, Resor o. Forskn. VI s. 119.

[3]) Karl Rosenkranz, *Die Poesie und ihre Geschichte* s. 287.

[4]) П. Полевой, Женскіе типы Калевалы, Расвѣтъ 1861 ss. 164—165; — —, Герои Калевалы, Подснѣжникъ 1861 s. 69.

[5]) Julius Cäsar, *Das finnische Volksepos Kalewala* s. 16.

[6]) Václ. Nebeský, *Kalevala, čudske národní epos*, Časopis Musea Království českého 1866 s. 382.

[7]) Józef Tretiak, *Kalewala, epopeja fińska*, Szkice literackie II ss. 182—183.

[8]) Moriz Carriere, *Die Poesie* ss. 257, 258.

[9]) J. C. Poestion, *Kalewala*, Das Magazin für die Litt. des In- u. Ausl. 1889 s. 35.

[10]) Н. А. Борисовъ, Калевала. фнскія народныя былины для юношества s. 4.

[11]) Ch. U. Clark, *The Kalevala*, The Forum 1898 s. 239.

[12]) V. Tarkiainen, *Aino* s. 13.

[13]) E. Lönnrot, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit*, Litteraturbl. 1849 s. 63; — — *UK* s. V.

Paitsi varsinaista keskustamäärittelyään näemme me vielä Tengströmin, Krohnin, Grimmin, Polevoin ja Poestionin samankaltaisessa tarkoituksessa kohdistavan huomiota myös ennenkaikkea Väinämöiseen. Samoin on meidän tässä edellisen mukaan luonnollisesti muistettava af Ursin, joka »mainioimman kansallissankarin» Väinämöisen lisäksi mainitsee kansallisluonteen muita puolia edustavat Ilmarisen ja Lemminkäisen.[1] Ja vielä esim. W. F. Kirby sanoo Kalevalan kertovan »neljän pääsankarin tarinan», nimittäin Väinämöisen, Ilmarisen, Lemminkäisen ja Kullervon.[2] Samaan tapaan, vaikkakin hiukan toisin vivahduttaen, on Kalevalan ydintä eli keskusta määritellyt myös Godenhjelm, pitäen sellaisena »Väinämöisen hyvät työt Kalevalan kansaa kohtaan, joista suurin on onneatuottavan Sammon hankkiminen Pohjolan periltä».[3] Ja vihdoin katsoo Kaarle Krohn, ettei sampojakson asema Kalevalassa ole keskuksen, vaan kaikki koossapitävän kehyksen. Keskikohtana sitävastoin on hänen mielestään kilpakosinta.[4] Myöskin tätä ajatusta on ehditty kannattaa.[5]

*

Kaiken ylläkerrotun ohella on varsinainen yhtenäisyysväittely esiintuonut loppumattomia huomioita ja mielipiteitä runoelmastamme, tarjoten siten yhä valaisevampaa ja johdattelevampaa aineistoa.

Kuten periaatteelliset ajatustenvaihdot, ovat nämäkin virinneet hyvään vauhtiin jo *Vanhan Kalevalan aikaan.* Lönnrot itse arvelee runojen tässä laitoksessa juoksevan »jotensakki», vaikka hän vaatimattomaan tapaansa lisää, että »ehkä toisessa juoksisivat paremminki». Ja ettei hän ole tyytynyt pelkkään kronologiseen järjestykseen, kuten aikoinaan on käsitetty[6]), osoittaa sekin, että hän, paitsi »parahimpain laulajain»

---

1) N. af Ursin, *Den homeriska frågan* s. 52.

2) W. F. Kirby, *Kalewala* s. IX.

3) B. F. Godenhjelm, *Vastaus hra N. U:lle*, Kirj. Kuukausl. 1879 s. 172; — —, *Oppik. Suom. kirj. historiassa* s. 17; — —, *Runous ja runouden muodot* I s. 61; — —, *Runous-oppi jatko-op. varten* s. 70.

4) K. Krohn, *KRH* s. 232.

5) Kts. J. Hollo, *Kalevala ja oppik.*, Virittäjä 1912 ss. 19, 22. Kirjoittaja huomauttaa etenkin Ju ius Krohnin selityksen sammon ryöstöstä Kalevalan päätapauksena johtavan välttämättä alku- ja keskiosan aivan suhdattomiksi loppuosaan, 40 runoa 11:tä vastaan, ja hän kertaa, että »kilpakosinta on Kalevalan päätapaus, sen juonenkehityksen huippukohta».

6) Kts. M. A. Castrén, *Kalevala* s. IV; J. R. Tengström, *Kalewala*, Fost. Alb. I s. 138.

esikuvaa, on »asian perustusta itse runoissa kysynyt ja sitä myöten niitä asetellut».[1]) Morgonbladin TUNTEMATON sanoo Lemminkäis- ja loppurunoja mainitsematta muista helposti näkyvän, »että sisäinen yhteys yhdistää niitä.»[2]) TENGSTRÖM tahtoo erityisesti otettavaksi huomioon, että totaalisuus vaatii laajentumaan kaikenmoisiin sivuseikkoihin ja kohdistumaan enemmän ulospäin kuin sisäänpäin, joten kertomuksen luonteeseen kuuluu yhtenäisyyden höllemmyys. Näin katsoen muodostaa hänestä aikaisensa Vanha Kalevala, paitsi erinäisiä aineksia, »jotka eivät luontevasti mukaudu kokonaisuuden yhteyteen», ja varsin irrallisia loppurunoja, »oman täydellisen kokonaisuutensa». »Häiritseviä episodeja esiintyy siinä verrattain vähän, ja tapausten kehitys on ylipäänsä selvästi perusteltu.»[3]) Sitävastoin H. PIPONIUS sanoo jo muutamia vuosia Vanhan Kalevalan ilmestyttyä sen sisällystä selostaessaan, että »paljon voitaisiin muistuttaa runojen järjestystä vastaan», joskaan hän mielestään ei ole voinut löytää toista, joka kykenisi antamaan paremman yhteyden.[4]) Ja C. A. GOTTLUND vuotta myöhemmin Runolansa esipuheessa epää lyhyesti ja päättävästi Lönnrotin sommitelmalle voitavan myöntää »täydellisen taideteoksen nimeä», millä hän ainakin aikalaistensa käsityksen mukaan on tahtonut sanoa, että se »ainoastaan sisältää joukon typistettyjä runokatkelmia»[5]). Tätä kantaa, tosin jokseenkin voimakkaan personallisen katkeruuden häiritsemänä, puolustaa hän edelleen Helsingfors Tidningarissa. Hän sanoo kyllä jokaisen suomalaisen täytyvän olla »mitä ihastunein niistä erinomaisen kauniista ja ihanista kertoelmista, joita tavataan monissa yksityisissä lauluissa», mutta tämä ei hänen mielestään kuitenkaan »peittäne virheitä ja puutteita mitä kokonaisuuteen tulee».[6]) CASTRÉN sanoo, että »tosin on eri laulut osaksi kudottu toisiinsa, mikä oikeuttaa niiden nykyisen [kokoonpannun] muodon, mutta niissä ei ole mitään läpikäypää yhteyttä». Tältä pohjalta voi hän kuitenkin huomauttaa Gottlundia vastaan, että »jokaisen, joka ei anna ennakkoluulojen itseään sokaista, tulee Kalevalasta löytää paljon

---

[1]) E. LÖNNROT, *VK* s. IV. Vrt. myös BORENIUS—KROHN, *Kalevalan esityöt* II s. 5.

[2]) [?], *Några ord om Kalevala*, Hfors Morgonbl. 1836 n. 96.

[3]) J. R. TENGSTRÖM, *Kalewala*, Fost. Alb. I ss. 158—159, 183.

[4]) H. PIPONIUS, *Öfversigt af Kalevala*, Spanska Flugan 1839 s. 28.

[5]) M. A. CASTRÉN, *Kalevala* s. IV.

[6]) C. A. GOTTLUND, *Runola* s. II; — —, *En fråga i Finsk Litteratur*, Hfors Tidn. 1843 n. 14; — —, *Lilla Zakari Zakarinpoika*, Hfors Tind. 1843 n. 19. — Vrt. J. KROHN, *Suomalaisen kirjallisuuden vaiheet* s. 229, missä tosin on aivan liiaksi pantu painoa Gottlundin personalliseen katkeruuteen.

enemmän kuin katkelmia». Kansan keskuudessa oikeastaan erikseen esiintyvillä kosinta- ja samporunoilla on Kalevalassa jokseenkin läheistä yhteyttä senkautta, »että Pohjolan emäntä oli sitoutunut antamaan tyttärensä palkkioksi niille, jotka voisivat takoa Sammon». Kosintarunoilla jakaa Lönnrot sampojakson kahtia, mitä voidaan useista syistä puolustaa. »Ennenkaikkea esiintyvät Kalevala ja Pohjola Sampo-jakson jälkimäisessä osassa niin vihamielisinä toisilleen, ettei mitään kosintamatkoja paikkakunnalta toiselle senjälkeen voida ajatella tapahtuvaksi. Edelleen on jokseenkin luonnollista, että vihollisuudet alkavat vasta sitte, kun Ilmarisen vaimo on surmattu, eikä Pohjantytär enää ollut yhdyssiteenä Pohjolan ja Kalevalan kansain välillä. Tärkeä syy puheenaolevaan jakoon on myöskin se, että Lemminkäisen kohtalot Sampo-jakson jälkimäisessä osassa edellytetään tunnetuiksi.»[1]) Xavier Marmier selittää, että jos yksitellen tarkastaa Kalevalan sivuja, »niin tuntuu kuin katselisi pitkän seinäkudoksen kanavatyötä, jota peittää kaikenvivahduksiset värit, joka on purkautunut ja hajalla sieltä täältä, mutta jota sitte on paikkaillut ahkera, mutta epätarkka käsityöläinen ollenkaan tahtomatta noudattaa yhtäjaksoista suunnitelmaa, vain heittäen sinne tänne miten kulloinkin mieleen johtuu pilviä ja auringonsäteitä, uusia kasvonpiirteitä ja odottamattomia käänteitä».[2]) Léouzon Le Duc mainitsee Vanhasta Kalevalasta, että sen »draamallisessa toiminnassa muuten ei pidä etsiäkään säännöllisesti noudatettua juonta, täydellisesti piirrettyä suunnitelmaa, aina kannatettua tyyliä», se ei ole »klassillinen teos, eipä romanttinenkaan siinä mielessä mikä sanalle tavallisesti annetaan».[3]) Ja näin jatkuu väittely myöskin Uudesta Kalevalasta.

Yhtenäisyyden *myöntäjinä* tapaamme tässäkin ensinnä itsensä Lönnrotin. Laitos, jossa alkulauseensa mukaan kuten edellisessäkin on täytynyt usein »itse aineen keskinäinen vaade perusteeksi panna», on hänen mielestään tuntuvasti parantunut, sillä hän myöntää Litteraturbladissa »syystä» useita muistutuksia tehdyn kolmetoista vuotta sitte ilmestynyttä ensimäistä painosta vastaan ja että »vielä useampia olisi voitu tehdä» ja niin korjaa sen mitä käsittääksensä on korjattavaa. Vieläpä hän alkulauseessa nimenomaankin sanoo kirjan

[1]) M. A. Castrén, *Stycken af år 1841 om våren hållna förel. öfver Kalevala*, Resor o. Forskn. VI s. 71; — —, *Kalevala* ss. IV—V.
[2]) X. Marmier, *De la Poésie Finlandaise*, Revue des Deux Mondes XXXII (1842 octobre à décambre) s. 72.
[3]) L. Léouzon Le Duc, *La Finlande* s. CXXXIV.

nyt ilmestyvän »paljo täydellisempänä, kun minkä entisessä korjuussansa oli», arvellen sen tulevan siinä muodossa pysymäänkin, vaikka ei »lienekään järjestyttämisen työ niin luonnistunut, että taitaisi olla kaikille mielen mukainen, ja ettei siinä aina yhtä ja toista jäisi muistuttamista». Hän selostaa Litteraturbladissa Kalevalan läpeensä, ja kaikki sujuu hänen mielestään runo runolta, niin että enää ainoastaan viimeinen runo jää vaille varsinaista yhteyttä. [1]) K. Collanin mielestä näytään ainoastaan osasta häälauluja sekä muutamista muista lyyrillisistä kohdista voitavan se muistutus tehdä, »että ne ylen laajaperäisinä ja siellä täällä toistuvina aikaansaavat liian pitkiä poikkeemuksia ja siten vaikuttavat häiritsevästi kokonaisuuteen». Viitaten Lönnrotin Uudessa Kalevalassa tekemiin muutoksiin, joista tärkein oli irrallisten loppurunojen siirtäminen alkuun, arvelee hän voitavan sitä mielipidettä katsoa yhtä yleiseksi kuin oikeutetuksikin, »että tämä myöhempi Kalevalan laitos, mitä sen yksityiskohdista saatetaankin muistuttaa, sentään kokonaisuudessa ja sisäisessä yhteydessä, samoin kuin täydellisyydessä ja yksityisten runollisten kauneuksien rikkaudessa runsaasti voittaa vanhemman laitoksen». [2])

Nebeský edelleen ei tahdo kieltää Kalevalassa ristiriitaisuuksia ja aukkoja ja erikoisryhmiä, kuten laulut sammosta, kauniista Pohjolan neidistä, Lemminkäisen seikkailuista, Joukahaisesta ja hänen sisarestaan ja Kullervosta. »Mutta kuka voisi vakuuttaa, ettei tämä viimeinen episodi välttämättä kuulu muuhun kokonaisuuteen. Sitä enemmän yhdistää vielä muita osia monenlaiset sisäiset siteet ja muodostavat ne täydellisen yhteenkuuluvan kokonaisuuden.» Mahdollisesti olisi nykyisistäkin aineksista voitu saada »tiiviimpi, tasoitetumpi ja kiinteämmin yhdistetty eepos», minkä kautta »useat pitkäveteisyydet ja yksitoikkoisuudet olisivat vähentyneet», mutta Lönnrot »valitsi kuitenkin mieluummin laajemmat toisinnot ja karttoi, kuten näyttää, rohkeampaa karsintaa, mitä toiselta puolen täytyy suuresti kiittää». Muutamet osat, kuten häärunot, karjanluvut, kanteleseikat, karhumenot, häiritsevät kyllä »runoelman kulkua eepoksena», mutta ovat »erikoisen kauniita, sangen syvämielisiä ja erittäin luonteenomaisia». [3]) Samoin

[1]) E. Lönnrot, *Till F. J. Rabbe* (18/VI 1848), E. L:s sv. skr. II s. 499; — —, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1848 n. 12, 1849 n. 3; — —, *Anm. till nya uppl. af Kalevala*, Litteraturbl. 1849 n. 1; — —, *UK* s. I.

[2]) K. Collan, *Kalevala* s. XVI.

[3]) Václ. Nebeský, *Kalevala, čudske národní epos*, Časopis Musea Království českého 1866 ss. 410—411.

STEINTHALin mielestä täyttää Kalevala ristiriidoista puhumatta pääpiirteissään yhtenäisyyden vaatimukset. Sen muodostavat runoryhmät, nimittäin samporunot, Väinämöisen, Ilmarisen ja Lemminkäisen kosinnat, kukin omana ryhmänään, Pohjolan »kuningattaren» kostohankkeet ja tulen seikat ja vihdoin Kullervon tarina. Nämä ryhmät on nyt Lönnrot järjestänyt siten, että hän on »työntänyt Pohjan immen kosinnan samporunojen väliin ja pannut Kullervon tarinan kosintaretken motiivina kosintarunojen joukkoon, mitkä kosinnat taas antavat aihetta taisteluun sammosta. [1]) Samporunojen jälkeen tulee taistelu auringosta ja kuusta, nimittäin Pohjolan kuningattaren yritys kostaa Suomelle sammon menetys.» Kullervojakso on tosin Steinthalin mielestä »ainoastaan episodimaisesti eepokseen liittyvä», mutta kaikissa tapauksissa lukee hän Kalevalan yhdessä Homeroksen runoelmain, Nibelungenin ja Rolandinlaulun kera määrittelemäänsä korkeimpaan eeposlajiin. [2])

GODENHJELM muistuttaa Tengströmin tapaan totaalisuuteen kuuluvasta höllyydestä ja laajaperäisyydestä ja toiminnan hitaasta edistymisestä kaikenlaisten esteiden tähden, katsoen niin mielestään yhtenäisyyttä epäilemättömäksi. Myöhemmin omaksuu hän Julius Krohnin jaoituksen alkuun, keskikohtaan ja loppuun jokseenkin sellaisenaan. [3]) JULIUS KROHN taas, joka myös teroittaa laajaperäisyyden ja yhtenäisyyden höllyyden olevan luonteenomaista kertomarunoudelle, selittää, että *alkuna* keskustapauksen kehinnässä on kalevalaisten pyrintö saada Pohjolan kaunis impi puolisokseen ja sitä seuraavat seikat aina Ilmarisen paluuseen toisen Pohjolan tyttären kosinnasta, *keskikohtana* sammonryöstöretki ja *loppuna* sammon vieminen Pohjolasta ja osittainen tuonti Kalevalaan sekä sen kautta alkaneen

[1]) Lähemmin sanoen siis seuraavasti: »Jo vasten tahtoaan Pohjolassa oleskellessaan kosii Väinämöinen turhaan kuningattaren tytärtä. Niin myös Ilmarinen takoessaan siellä sammon, vaikka tytär olikin luvattu palkaksi hänen työstään. Sitten kerrotaan Lemminkäisen kosintaretki, joka päättyy aivan onnettomasti. Väinämöinen ja Ilmarinen kosivat kumpikin uudestaan. Jälkimäinen on tällä kertaa onnellinen. Lemminkäinen tulee kutsumatta häihin ja joutuu riitaan. Ilmarsien nuori vaimo matkaa miehensä kera Suomeen ja joutuu saamaan Kullervon kautta surmansa. Ilmarinen tahtoo nyt naida hänen sisarensa, matkustaa Pohjolaan, mutta saa laputtaa tiehensä. Nyt näkee hän kuinka sammosta heruu Pohjolalle onnea. Väinämöinen yllyttää häntä sitä ryöstämään. Ja niin seuraavat taistelut siitä.» — Tätä samaa seikkaa olemme muuten nähneet Castrénin huomauttavan jo Vanhasta Kalevalasta.

[2]) H. STEINTHAL, *Das Epos*, Zeitschr. f. Völkerps. u. Sprachw. V ss. 39—41, 44, 12.

[3]) B. F. GODENHJELM, *Vastaus hra N. U:lle*, Kirj. kuukausl. 1879 ss. 171—172, vrt. myöskin hänen edellä esiintynyttä määritystään runoelman ytimestä; — —, *Runous-oppi jatko-op. varten* s. 74.

vaurastuksen ja onnen suojaaminen Louhen koston hankkeilta. Sivutapauksia ovat Väinämöisen joutuminen »hiukan pilkan-alaiseksi» kosinnassaan, samoin kuin hänen yrityksensä saada Joukahaisen sisar omaksensa; niinikään molemmat luomisrunot, jotka ovat jonkunmoisena »valmistavaisena johdatuksena», sekä viimeinen runo, joka on jonkunmoisena »loppuhuoahduksena»; ja vihdoin Lemminkäisrunot ja Kullervojakso. Nämä kaikki liittyvät päätapaukseen sekä sisällyksellisesti että ulkonaisilla siteillä, viittauksilla runosta runoon. Ainoastaan häälaulut ja loitsuluvut jäävät irrallisemmiksi, »edelliset eivät millään lailla edistä toiminnan kulkua, jälkimäiset sitä laveudellaan joskus tuntuvasti estävät», mutta yleisen kuvauksen kannalta on näilläkin sentään »tähdellinen, tuiki tarpeellinen tehtävänsä». Näin on Kalevala »yhtenäinen runoelma, jonka kaikkia sivutapauksia läpi käypi yhden, niiden keskuskohtana olevan päätapauksen ajatus». Kuitenkin täytyy myöntää, »että suunnitelman toimeenpano sankarirunoelmassamme on monin paikoin puutteellinen, niin että tämä yhtenäisyys ei aina astu silmiemme eteen täydellä selvyydellä». Haittoja ovat ristiriitaisuudet, samojen asiain kertaaminen ja osien liika paisuminen. Monet sellaisista voivat olla hyvinkin painavia, mutta tavataanhan niitä kaikissakin kertovissa kansanrunoelmissa; »ne ovat välttämätön seuraus näiden syntymis- ja leviämis-tavasta». [1]) Ainoastaan osien liikaan paisumiseen nähden ei Kalevala voi vetää puolustukseksensa edes muiden kansassa syntyneitten täydellisten sankarirunoelmain tapaa. »Niin hyvin Iliadissa ja Odysseiassa kuin myös Niebelungenliedissä on taiteellinen suhteellisuus verrattomasti paremmin pidetty silmällä. Osaksi tosin siihen lienee se seikka luonnollisena selityksenä, että mainituista runoelmista jälkimmäinen tiettävästi, edelliset nähtävästi ovat olleet yhden viimeistävän vaikutuksen alaisina. Meidän Kalevalassamme sitä vastaan ovat kansanrunot ainoasti kokoonpanijan kädellä kokoonsovitetut, ei runoilijan hengellä yhteensulatetut. Eipä myös, se tulee vielä lisäksi pitää mielessä, ollut runollinen tarkoitus tuossa kokoonsovituksessa ainoana eikä edes ylinnä silmämääränä», vaan »kansatieteellinen», ja tästä juuri on johtunut, »että yhtä ja toista on pantu sekaan, joka tarpeettomasti on enentänyt laveutta». Mutta oikeastaan ei olekaan Kalevalassa »sivutapauksille suotu liian paljon sijaa, vaan päätapauksen loppuosa, keskuspiste koko runoelmassa, on suhteellisesti liian niukasti kuvattu». Vaikka Krohn siis yleisesti katsoen pitääkin

[1]) Krohn esiintuo siitä tässä yhteydessä varsin valaisevia näkökohtia.

kiinni Kalevalan yhtenäisyydestä, »todistaen yhden ajatuksen käyvän koko runoelman läpi», huomauttaa hän vielä lopuksikin, »että tämä ajatus ei ole kohdallisesti toimeen pantu ja että siis Kalevalan suunnitelmasta puuttuu taiteellinen, kaikki kohdat hallitseva täydellisyys». [1])

Carriere sanoo Kalevalan ainekset järjestetyn »kolmeen ryhmään, lauluihin kosintamatkoista, lauluihin sammosta ja lauluihin Kullervosta». Yhtenäisyyttä hän myöntää, vaikkakin Kalevala hänen mielestään »häilyy orgaanisen yhtenäisyyden ja moninaiskokoonpanon välillä», ollen »kuin jos asettaisi Kykliköita Iliaan edelle ja jälkeen». [2]) F. C. Cook panee merkille, paitsi että Kullervoepisodi hänestä on »kokonaan erillään runoelman pääaiheesta» ja että runoelma oikeastaan loppuu viimeistä edelliseen runoon, »sommittelun erikoisen eheyden, joka ei ole ainoastaan ulkonainen, jotta sillä tässä suhteessa on harva kilpailija, eikä ketään voittajaa», vaan jossa vielä lisäksi »luonteiden, aatteiden ja tunteiden yhteyskin» säilyi. [3]) Ch. Letourneau'n mielestä Kalevala on »sangen homogeeninen». [4]) Kaarle Krohn katsoo tosin hänkin Lönnrotin panneen »suuremman painon suomalaisten runoin muinaisuutta valaisevaan sisällykseen kuin järjestelynsä kokonaisvaikutukseen», mutta muutoin hän huomauttaa, että Kalevalan sommittelussa ja suorituksessa voi kyllä olla monta virhettä ja puutosta, ilman että sen silti tarvitsee lakata olemasta todellista runoa. Toimintaan nähden hän sanoo ulkopuolelle sampojakson kehystä jäävän vain viimeisen runon, mutta Kalevalan kokonaisuudelle ei sekään suinkaan ole ollut tarpeeton. Runoelmalle, joka kansanomaisesti alkaa maailman luomisesta, on se jo tasapainon vuoksi välttämätön. [5]) Ja niin edelleen tavataan yhtenäisyyden kannattajia ja selittelijöitä yhä laajemmalle. [6])

[1]) J. Krohn, *SKH* I ss. 7—24.

[2]) Moriz Carriere, *Die Poesie* ss. 258, 259.

[3]) F. C. Cook, *The Kalewala*, The Contemporary Review 1885 ss. 695, 697, 700, 701.

[4]) Ch. Letourneau, *L'Evolution Littéraire* s. 442.

[5]) K. Krohn, *Kalevalan ilmestyessä*, Valvoja 1910 s. 241; — —, *Är Kalevala ett folkepos?*, Finsk Tidskr. 1902 s. 248; — —, *KRH* ss. 232, 488.

[6]) Hollannitar D. Logeman- v. d. Willigen (Over de Kalevala, Onze Eeuw 10 vuosik. 1910 s. 370, selost. Valvoja 1910 s. 587) sanoo: »Minä tiedän hyvin, että oppineet kriitikot ovat valittaneet, ettei Kalevala ole mikään yhtenäinen kokonaisuus — mutta minä personallisesti uskon, että se on eepos semmoisena kuin se on eikä mitään muuta. Senvuoksi voin siitä nauttia kappale kappaleelta, minä voin avata kirjan mista tahansa, ja aina olen löytävä sulosointuisia lauluja, jotka itsessään minuun mieluisasti vaikuttavat synnyttämättä sitä tunnetta, että ne ovat irti

Siirtyäksemme taas yhtenäisyyden *kieltäjiin* ei Castrén mielestään Uudelle Kalevalallekaan voi vielä myöntää »kaikkia mahdollisia täydellisyyksiä», mutta hän koettaa ainakin olla välittämättä vähäpätöisyyksistä. »Itseasiassa ovat monet näistä puutteista kuitenkin sitä laatua, että niitä Kalevalan laajuisessa kansaneepoksessa tuskin voidaan välttää, ja joka tapauksessa helposti sivuuttaa. Siitä hyvästä, mitä suomalainen runotar on meille lahjoittanut, suokaamme kernaasti hänen joskus uinahtaa silmänräpäyksen.» [1]) Sitävastoin ei ole kokonaan vaiettava muutamista suuremmista puutteel-

---

temmatut yhteydestään.» I. K. Inhan (Kalevala ja kansanr. tutkim., U. Suom. 1910 n. 47) mielestä on kokonaisuus yleensä »taiteellisesti kaunis ja ehjä», mutta yhtenäisen kehyksen rakentamisessa on siitä huolimatta runoelman »heikoin puoli», sillä taide-eepos-käsitysten vaikutuksesta syntyneenä on se »usein teennäinen». Eino Leino (Kalevalan vaikut. suomal. tait. ja kirjall., Hels. Kaik. 1910 s. 92) sanoo, että »Kalevala kirjallisena ilmiönä on päätetty kokonaisuus», »siitä ei voi ottaa pois mitään eikä siihen lisätä mitään». E. A. Tunkelo (Muutama sana Kalevalan sovittam. kansa- ja oppik. tarp., Virittäjä 1911 s. 25) mainitsee, että »Kalevala on puutteineenkin sentään eheä runoteos ja sellaisena kohdeltava». Ja vihdoin Hollo (Kalevala ja oppik., Virittäjä 1912 ss. 22—25) selittelee viiden ensimäisen runon muodostavan »Kalevalan *prologin*, aivan samoin kuin toisaalta viimeinen runo on selvä *epilogi*». *Aloittelu*, Gustav Freytagin draamallista jaoittelua käyttäen, käsittää »Väinämöisen ensimäisen Pohjolanmatkan (rr. 6—9)», *kiihtymys* »alkaa Ilmarisen Pohjolan-retkestä ja jatkuu Lemminkäisrunoissa (rr. 10—15)», *huippukohtana* on ennen mainittu kilpakosinta »(rr. 16—19), joiden jäljessä Kalevalassa on suuri eepillinen suvanto — häärunot (rr. 20—25)», *käänteen* »alottaa Lemminkäisen kostoretki ja Pohjolan isännän surma (rr. 26—28)» ja niin erinäisten samaan suuntaan vaikuttavien tapausten jälkeen lähestyy *ratkaisu*, »joka Sammonryöstörunoissa ja erityisesti Sampo-taistelussa komeasti kuvaillaan (rr. 39—43)»; Louhen viimeiset ponnistukset »muodostavat ikäänkuin suuren taistelun jälkimaininkeja», ja Kalevalan pitkän tapaussarjan päättää Väinämöinen »lausumalla iki-ihanat tervehdyssanansa auringolle». Lisäksi »erityisiä momentteja», nimittäin *kiihoittavana* momenttina aloittelun jälkeen Väinämöisen tiedonanto »Pohjolan aarteesta», *traagillisena* momenttina Kullervon tarina ja *viimeisen jännityksen* momenttina sammon ryöstö ja kalevalaisten takaa-ajo. Ainoa kohta, mikä »saattaa näyttää liiaksi hajottavan ja pysäyttävän tapahtumain juoksua, on häärunojen pitkä sarja», mutta niitten asemahan oikeuttaakin »melkoiseen laajuuteen». Ja mitä muuta pientä voitaneekin muistuttaa, on Kalevala joka tapauksessa »ehjä, yhtenäinen taideteos».

[1]) Älkäämmekä panko pahaksemme, jos hän esim. antaa Väinämöisen, sittenkuin tämä ja ainoastaan tämä oli juuri syntynyt maailmaan, laulaa meille muinaisia muisteloita; jos hän yhdessä runossa kertoo, että Väinämöinen ja Ilmarinen asuivat samassa paikassa (r. 10), mutta toisessa (r. 18) uskottelee, että heidän asumuksensa olivat kaukana toisistaan; jos Pellervoinen, pellon poika, kiireessä saada maa metsitetyksi unohtaa varsinaisen tehtävänsä kylvää pellot (r. 2); jos Kalervon suku yhdessä runossa surmataan ja hävitetään maan päältä (r. 31), mutta toisessa seuraavassa vielä tavataan elävien joukossa j. n. e.»

lisuuksista, kuten erinäisten laulujen väsyttävästä pitkäveteisyydestä. Lönnrotin olisi nähtävästi pitänyt enemmän karsia joutavuuksia. Runsaat loitsut ja häälaulut vaikuttavat myös varsin haitallisesti ja häiritsevästi eepilliseen yhteyteen. »On todella jokseenkin vaikeata keksiä uudesta laitoksesta mitään yhteistä aatetta, joka kävisi läpi koko runoelman ja yhdistäisi sen eri osat taiteelliseksi kokonaisuudeksi.» Kieltämättä käsittelee Kalevala laajasti Kalevalan voittoa Pohjolasta, kuten Lönnrot selittää, mutta siitähän on oikeastaan kysymys vain samporunoissa. Väinämöisen, Ilmarisen ja Lemminkäisen kosintamatkoja laulavat runot ovat tosin jonkunmoisessa yhteydessä sampojakson kanssa, mutta voittolauluina ei niitä mitenkään voida pitää.[1] Sitäpaitsi on huomattava, että kosintarunojen liittyminen oleellisesti sampotaistelua käsitteleviin runoihin oli vanhassa laitoksessa paljon parempi kuin uudessa[2], missä ne lisäksi ovat kokolailla lukuisammat ja laajemmat kuin sampo-runot. »Ehkä olisi sellaisella perusteella tarkoituksenmukaisinta laulajain esikuvan mukaan jakaa molemmanlaiset runot eri jaksoihin. Kolmannen laulujakson muodostavat Kullervo-runot. Lisäksi muodostaa laulu Joukahaisesta ja hänen sisarestaan itsessään suljetun runojakson, ja vihdoin esiintyy taru maailman luomisesta aivan erillisenä katkelmana.» Ja viitaten Kalevalan laulujen syntyyn eri ajoilla ja eri paikoissa, huomauttaa Castrén siitä johtuvan, etteivät nämä laulut alkuaan muodosta yhtä ainoata yhtenäistä, ehyttä runoelmaa. »Oikeastaan voidaankin sanoa, ettei millään kansaneepoksella itseasiassa ole lujaa eheyttä, välttämätöntä sisäistä yhteyttä, vaan ovat ne muodostuneet hajallisista osista, jotka ovat syntyneet eri aikoina aina sen mukaan kuin runoelmassa laulettuja tapahtumia sattui. Nämä osat voivat kansan omat runoilijat kyllä aikojen kuluessa sitoa toisiinsa, niin että

[1]) Pohjan kauniin tyttären omistuksella, selittää Castrén, eivät Kalevalan sankarit saavuttaneet eivätkä tarkoittaneetkaan mitään voittoa Pohjolan kansasta, vaan päinvastoin oli kaivattu yhdistys Pohjan neidin kanssa esteeksi voitolle — sammon valloitukselle.

[2]) »Ensinmainitussa on Pohjan tyttö enemmän taustassa, hän kun alunpitäen ei ole enempää Väinämöisen kuin Ilmarisenkaan Pohjolan matkain päämääränä. Kuten tunnettua, joutuu Väinämöinen tämän laitoksen mukaan sattumalta ajelehtimaan Pohjolaan, ilman mitään tarkoituksia kaunottaren suhteen. Myöskin Ilmarinen lähtee vasten omaa tahtoaan ensimäiselle Pohjan matkalleen, ei kosiakseen tyttöä, vaan takoakseen Sammon, jonka Väinämöinen oli luvannut Pohjolan emännälle päänsä päästimeksi. Aivan toinen on asianlaita uudessa laitoksessa. Siinä on tyttö Väinämöisen Pohjolan matkan ensimäisenä aiheena, ja myöskin seuraavassa esitetään hänet ei vähemmän tärkeänä laulun aiheena kuin itse Sampokaan.»

ne, vaikka todellisuudessa erillisiä, kuitenkin laulussa saavat jonkun yhteyden. Mutta tavallisesti ei kuitenkaan se yhteys, joka sitoo kaikki kansan eepilliset laulut joksikin yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, ole kansan itsensä ja sen luonnonrunoilijain työtä, vaan jonkun myöhäisen tutkijan ponnistusten tulosta. Niin on yhteyden laita Homeroksessa, Niebelungenliedissä, Kalevalassa.» Mutta näin ollen olisikin Kalevalan-lauluille luultavasti ollut eduksi, jos niitten järjestäjä olisi noudattanut kansanomaista jakautumista jaksoihin, »eikä liittänyt yhteen, millä kansassa itsessään ei ole yhteyttä koskaan ollut». [1])

Cäsar seuraa pääasiassa Castrénia, pannen »yhtämittaisen jakson» muodostamisessa runoista, jotka esitetään alkuaan varsin hajallisina, erikoista painoa julkaisijan toimitustyöhön. Senpävuoksi kohoaa hänenkin mielestään »monia epäilyksiä yksityisten kappalten mukaanottamisen ja solmimisen oikeudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta, koska nämä laulut juuri eivät ole tarkoitetut runollisen kokonaisuuden taiteelliseen yhtenäisyyteen, vaan täyttävät tarussa tarjoutuvan ainespiirin ryhmittäin, ja koska niiltä senvuoksi myöskin aineen täydellinen yhdenlaatuisuus puuttuu». »Muodostelut, joitten alaisena eepillinen taru selvästi on ollut, eivät ole taiteellisen tietoisuuden aikaansaamia; laajentavalla ja liittävällä sepittämisellä ei ole tarkoitettu taideteoksen yhtenäisyyttä; eepillisten laulujen koossapitävä yhteys ei ole mikään muu kuin tarujen itsensä, jotka tosin liikkuvat määrätyn keskuksen ympäri, mutta kasvattavat tästä sydämestä eri suuntiin sivuoksia, jotka kokonaisuudeksi yhdistettäessä esiintyvät episodeina ja alistuvat usein ainoastaan pakosta taiteellisen suunnitelman siteeseen.» Alun muodostavat Kalevalassa »esitykset maailman synnystä, jotka, niin tärkeitä kuin itsessään ovatkin, eivät ole varsinaisen eepoksen kanssa tiiviissä yhteydessä». Lemminkäisen seikkailut »muodostavat erikseen pienen eepoksen». Niinikään Kullervoepisodi, »joka kiintyy päätoimintaan ainoastaan sikäli, että hän surmaa Ilmarisen vaimon», ja jonka »me mieluummin kuulisimme itsenäisenä runoelmana». »Varsinainen eepillinen jakso» päättyy Väinämöisen tervehdykseen taivaanvaloille, »mutta Kalevalan jul-

---

[1]) M. A. Castrén, *Utl. öfver Redakt. af Kalevala, toinen pain.*, Litteraturbl. 1850 n. 2 = Resor o. Forskn. V ss. 162—163, 167, 170—171; — —, *Inl. till år 1851 om hösten hållna förel. öfver Kalevala, andra uppl.*, Resor o. Forskn. VI ss. 118—119; — —, *Förel. i Finsk Mytologi*, Resor o. Forskn. III s. 292. — Ilmeisesti Castréniin viitaten ihannoipi D. E. D. Europaeuskin kansan välittömiä tuotteita, »jotka sekä pituutensa että runollisen arvonsa puolesta usein voittavatkin painetut Kalevalanrunot» (kts. V. Salminen, D. E. D. Europaeus s. 66 sekä vrt. R. Engelberg, Huomion kohdistaminen Kalevalan toisinnoihin, Virittäjä 1914 n. 6).

kaisija on älykkäästi vielä yhden runon sovittanut viimeiselle sijalle». [1])

v. Tettau vie hajoittavan arvostelun äärimmäisyyteen saakka, seuraten muutoin hänkin varsin huomattavasti Castrénia. Selostettuaan lyhyesti runoelman sisällyksen, sanoo hän jo siitä näkyvän, ettei käsitellyillä asioilla ole täyttä yhtenäisyyttä. Joskin jättää syrjään ensimäiset runot ja viimeisen, »niin on silti huomattavissa kolme virtaa, jotka, vaikka silloin tällöin koskettelevat toisiaan, kuitenkin juoksevat peräti eri uomissa»: »kertomus taisteluista, joiden kautta sampo tuli Suomen haltuun, Ahti Lemminkäisen seikkailut ja Kullervon traagilliset vaiheet». Hän ei suinkaan tahdo tehdä kansanlaulajia vastuunalaisiksi, mutta moittii Lönnrotia kaikista suurista ansioista huolimatta siitä, että tämä laajaperäisintä täydellisyyttä tavoitellessaan on »ilmeisesti käyttänyt liian vähän toimittajan oikeutta, niin että nyt esiintyy tautologiaa ja ristiriitaisuutta runsaasti». Varsinkin on Lönnrot tehnyt virheen siinä, »että hän on pakottanut aivan eri runoteoksia yhteen kehykseen ja niin pannut yhtenäisyyden alttiiksi». »Että yhden pääsankaria tilapäisesti mainitaan toisessa, saattoi antaa yhtä vähän riittävää aihetta, kuin olisi hyväksyttävää, jos kaikki Herakles-tarut yhdistettäisiin Iliaaseen sentähden että häntä on siinä sivumennen mainittu.» Jos näin ollen tahtoo eri osat eroitella toisistaan, »niin saa päärunoelmaan, mikä yksin voi vaatia Kalevalan nimen, ottaa ainoastaan sen, mikä käsittelee sampoa, niin hyvin aihetta sen valmistukseen kuin taistelua sen omistamisesta». Täytyypä vielä, paitsi monia lyhempiä episodeja, myös Joukahaisen ja Väinämöisen riitaa käsittelevät runot eroittaa eri runoelmaksi. Siis kaiken kaikkiaan on Kalevalassa vielä tehtävänä »poistaa ristiriitaisuuksia ja toisteluja, karsia kasvannaisia, luoda parempi järjestys ja eroitella yksityiset itsenäiset osat». Ja näin käyden yksityiskohtaiseen tarkasteluun löytää v. Tettau ainakin kaksitoista »alkuaan itsenäistä laulua», nimittäin »Luomisrunot» (1, 2), »Marjattaruno» (50), »Joukahaisrunot» (3—6), »Lemminkäisrunot» (11—15, 26—30), »Kullervorunot» (31—36), »Häärunot» (20—25), »Runo kultaisesta morsiamesta» (37), »Vipusrunot» (16, 17), »Runot kielisoittimen keksimisestä eli Kantelerunot» (40, 41, 44), »Karhuruno» (46), »Tulirunot» (47—48) ja »Samporunot» (7—10, 18, 19, 38, 39, 42, 43, 45, 49). Näillä ei v. Tettaun mielestä, kuten aikoinaan tulee lähemmin esiintymään, ole yleensä »pienintäkään yhteyttä» keskenään, tai

---

[1]) Julius Cäsar, *Das finnische Volksepos Kalewala* ss. 8, 15—16, 24, 26, 27, 30, 31.

on yhteys »hyvin höllä». Siis runoiksi, jotka käsittelevät »runoelman pääesinettä, sammon valmistusta ja ryöstöä», jääpi ainoastaan kaksitoista mainittua runoa »yhteensä 5,452 säkeineen, siis jokseenkin tarkoin neljännes koko runojaksosta»; vieläpä »tarkkaa tehden täytyy tästäkin muutamia episodeja eroittaa, jotka liittyvät tapausten kulkuun ainoastaan hyvin höllästi tai eivät ollenkaan, niin erittäinkin kuvaus raudan synnystä (9, 27—264)». Paitsi aivan »ilmeisiä» vastasyitä perustaa v. Tettau kaiken tämän erillisyysmetsästyksensä Castrénin tavoin ennenkaikkea siihen, että alkuperäiset ainekset muka täten esiintyvät ihan erikseen. Hän huomauttelee nimien epävakaisuudesta, piirteitten eriaikaisuudesta ja muusta sellaisesta. Lisäksi kiinnittää hän päinvastoin kuin Castrén huomiota vielä lukuisiin seikkoihin, jotka hänestä ovat enemmän taikka vähemmän auttamattomia ristiriitoja ja joita me kulloinkin mikäli ansaitsevat saamme asianomaisissa paikoissaan tavata. [1])

af Ursin ei tahdo myöntää eepoksilla olevan varsinaista »taiteellista yhtenäisyyttä», »joka tulee voida saattaa sopusointuun estetiikan spekulatiivisten sääntöjen kanssa», vaan kyllä »jonkunmoisen yhtenäisyyden», jonka runoelma on saanut alkuperäisistä aineksista »aivan itsetiedottomasti, melkein sisäisestä luonnon välttämättömyydestä». Niin on hänestä Kalevalassakin »peräti mahdoton saada selvää mistään vallitsevasta eli ikäänkuin johtavasta taiteellisesta aatteesta»; sellaisen yrittäminenkin, kuten aikoinaan Tengströmillä, »on haavetta, niinkuin nekin ponnistukset joita on tehty yhtäläisen teorian soveltamiseksi Iliaaseen ja Odysseiaan». Kuitenkin on hänestä, niinkuin näimme Castrénin käsittävän, *»toiminnassa*, koska pikkuseikoissakin pidetään edelliset laulut silmällä, jotenkin täydellinen yhteys, joka taas puolestansa kumoo paloittajien mielipiteen». Tältä kannalta mukautuvat kyllä hänen mielestään Lemminkäis- ja Kullervorunotkin muuhun runoelmaan, edellinen kosintamotiivin, jälkimäinen Ilmarisen emännän surman välityksellä; ainoastaan viimeinen runo »ei oikeastaan kuulu Kalevalaan». Erikoisesti tahtoo af Ursin huomauttaa, ettei hän suinkaan kiellä eeposten olevan runoelmia, vaikkakin hänestä, niinkuin olemme nähneet Vanhan Kalevalan aikaan Gottlundista, niitten nautinto »pääasiallisesti rajautuu tuohon, niin sanoakseni, raittiisen ilmaan, jossa kansanrunoelma elää, ja noihin moniin ihaniin pikkukertoelmiin». [2])

---

[1]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* ss. 29—32, 43—80.

[2]) N. af Ursin, *Den homeriska frågan* ss. 34—35, 52—53, 58; — —, *Selitys hra B. F. G:n arv. kirjasesta »Den hom. fr.»*, Kirj. Kuukausl. 1879 ss. 169, 170.

Tretiak kieltää Kalevalassa olevan »yhtenäistä sidettä, jommoinen on muissa kansaneepoksissa, Iliaassa, Odysseiassa ja Nibelungenliedissä». Varsinainen sisällys hänen mielestään loppuu »kalevalaisten pohjolaisista saamalla voitolla»: viimeinen laulu on »epilogi, joka liittyy sangen heikosti kokonaisuuteen». Kuitenkin hän, Castrénin tapaan puhuen kosintarunoista ja samporunoista, myöntää yhdyssiteeksi niiden välillä, »että kalevalaiset antoivat sammon Louhi-äidille lunnaaksi tytöstä». [1]) Myös Wünsche sanoo Kalevalan »tiiviiseen yhteyteen ja toiminnan ripeään edistykseen nähden jättävän toivomisen varaa. Tämän virheen hän aivan v. Tettaun tapaan lukee etupäässä kokoojan ja toimittajan syyksi. Varsinkin keskeyttävät Kalevalan toiminnan Lemminkäis- ja Kullervoepisodit, mutta myös karhunajo »muodostaa oikeastaan oman episodinsa». [2])

Ahlqvist, paitsi »epätasaisuuksia ja johdonmuattomuksia sekä selviä virheitäkin», joita hän esiintuo seikkaperäisessä tekstikritiikissään, lausuu yhtenäisyyteen nähden: »Syystä voipi väittää ja sanoa, ett'ei Kalevala nytkään vielä, Lönnrotin laitoksessa, ole sitä, mitä ihanneopin viljelijät ymmärtävät yhtenäisellä epoksella, muuten kuin ainoastaan ulkonaisesti.» Ja mikäli sillä olisikin yhtenäisyyttä, on se hänestäkin Lönnrotin käden luomaa, sillä paraskin laulaja esittää »kunkin tapauksen taikka kunkin sankarin runon erikseen, eri sarjanansa,» olettamatta »eri sarjain välillä mitään yhteyttä». Vasta Lönnrotin toimituksessa saivat eri sarjat sen yhteyden, mikä niillä nyt on Kalevalassa, »ja runolaulajain runot eli sarjat, jotka olivat pieniä kokonaisia, pieniä epoksia, alentuivat episodeiksi suureen epokseen». »Mutta tästä Lönnrotin toimesta on oltu ja voidaan olla eri mieltä.» Niin viittaa Ahlqvist nimenomaan Castréniin, »joka olisi mielemmin suonut, että pienet epokset olisivat tulleet julaistuiksi siinä muodossa, jossa ainoassa kansa ne oli tuntenut ja ilmoille tuonut». [3])

Comparetti osoittaa, miten Kalevala on muodostettu liittämällä Vuonnisen Ontrein laulamaan samporunoon mitä erinkaltaisimpia ja erillisimpiä sipaleita. Ja niin hänkin selittää, että kansanlaulajat, vaikkapa yhdistelevätkin runoja monin tavoin, eivät kuitenkaan itse olisi koskaan voineet mitään suurta kokonaisuutta ajatella. Kalevala runoelmana on siis Lönnrotin personallinen tuote», vaikkakaan hän ei ole toimi-

---

[1]) Józef Tretiak, *Kalewala, epopeja fińska*, Szkice literackie II ss. 113, 182—183.

[2]) Aug. Wünsche, *Das finnische Volksepos Kalewala*, Nord u. Süd LXII ss. 237, 250, 253—254.

[3]) Aug. Ahlqvist, *Tutkim. Kalevalan tekst. ja tämän tarkast.* s. 3; — —, *Kalevalan karjalaisuus* s. 179. Vrt. myös — —, *Elias Lönnrot* s. 15.

nut runoilijana, vaan ainoastaan yhdistelijänä samaan tapaan kuin kansanlaulajat. Siinä juuri on ero Homeroksen runojen ja muitten vanhain eeposten sekä Kalevalan välillä, että edellisten kokoojat »hallitsivat ainettaan ja eepillistä tuotantoaan runoilijoina, eivätkä oppineina» ja sepittivät vapaasti lisää mikäli taideteosta luodakseen tarvitsivat, kun sitävastoin Lönnrot on »ennenkaikkea nykyaikainen oppinut, tunnollinen ja turhantarkka», joka ei itse mitään sanottavaa sepitä lisää, vaan ainoastaan kansantuotteita yhdistellen koettaa saada niin runsaan ja rikkaan kokonaisuuden kuin mahdollista. Edelliset voivat luonnollisesti kyllä olla yhtenäisiä niinkuin mitkä muut yksilölliset tuotteet tahansa, mutta miten on Kalevalan laita? Tähän vastataan eritavoin, »aina sen mielipiteen mukaan, mikä tästä synnystä kulloinkin on». Osataanpa kysyä Iliaan ja Odysseiankin yhtenäisyyttä, mikä muutamilta tahoilta myös kielletään, »ja sekin joka pitää yhtenäisyyden puolta, määrittelee sen sitte tavalla tai toisella, aina sen mukaan minkälaista teoriea hän runoelman synnystä kannattaa». Niin Kalevalankin suhteen; »yksin suomalaisten oppineitten kesken myöntää yksi, toinen kieltää, ehdottomasti ei kiellä kukaan, kuten ei myöskään kukaan ehdottomasti myönnä; mutta on olemassa erilaisia määrityksiä, joista toiset ovat samaa kuin kieltäminen, toiset samaa kuin myöntäminen.» Myöskin Suomen ulkopuolella vallitsee erimielisyyttä. Ja tässä kohdistuu Comparetti etenkin Steinthaliin, jonka pyrkimykseen esittää Kalevala Homeroksen eeposten, Nibelungenin ja Rolandinlaulun rinnalla esimerkkinä »tuosta yhteisen kansanomais-eepillisen luomisen viimeisestä korkeimmasta asteesta, mitä myöten on päästy pienemmistä lauluista suureen eepillisen laulun jaksoon», hän huomauttaa, »että eepokset, jotka synnystään tahi pienempiin lauluihin suhtautumisestaan ovat antaneet ja tulevat antamaan enimmän tekemistä, ovat juuri neljän mainitun lajia, joista siis myös on enimmän keskusteltu». »Ja epäilemättä onkin siinä määrin vaikea käsittää, kuinka tällaiseen orgaaniseen yhtenäisyyteen on voitu päästä kollektiivisen luomisen ja irrallisten pikku-laulujen tuotannon kautta, että, aina sitä myöten miltä kannalta joku oppinut tarkastaa näitä kahta erilaista ja tuskin yhdistettävää tosiasiaa, hänen on pakko joko kieltää orgaaninen yhtenäisyys tahi sellaisen tuotannon kollektiivisuus.» »Jos siis jätämme syrjään», jatkaa Comparetti selvästi Castrénia seuraten, »ylimaailmalliset kaavat ja filosofiset sekasotkut, jos tarkastelemme ja selitämme asioita selvällä, ei kaksimielisellä kielellä, niin täytyy meidän sanoa, ettei Kalevalassa ole mitään muuta yhtenäisyyttä kuin se, minkä jokaisessa runoelmassa täytyy olla, jotta se olisi runoelma, siis

johdonmukaisuus, jonka mukaan ei tapauksesta toiseen siirrytä ilman heikompaa tai lujempaa yhdyssiltaa tai ilman jotakin perustusta tai veruketta, joka nuo tapaukset vähintäänkin ulkonaisesti sitoo. Senkaltaisen yhtenäisyyden, tämän laulusta lauluun kentiesi jatkuvan johdonmukaisuuden, idut tavataan silloin myös todella jo kansanlauluissa, joita kansa itse monin tavoin yhdistelee; tähän saakka eikä kauvemmas vie rapsodisen menettelyn esimerkki, minkä kansanlaulajat tarjoavat.» Kalevalan yhtenäisyyden puutteen sanoo Comparetti varsinkin tulevan tuntuviin, niin pian kun kysytään mikä on Kalevalan sisältö, johon muka ei ole helppo vastata. »Tämä runoelma, joka erään vanhan kyklisen runoelman tapaan alkaa maailman luomisella — mitä tekoa se ylistää? Väinämöisenkö ihmetöitä, kosijain kilpatekoja Pohjolan neidon tähden, Ilmarisen häitä, sammon ryöstöäkö? Yhtä niin hyvin kuin toistakin, kaikkia yhteensä ja vielä paljon enemmän, täytyy vastata.» Ja mainiten, että tapauksena, johon Krohnin ja muitten mielestä runoelman koko toiminta muka kohdistuu, on »sammon alku ja sen ottaminen Suomen kansan haltuun», myöntää Comparetti Lönnrotinkin todella tehneen »sampolaulun runoelman yhdistäväksi säikeeksi, runoelman, joka, kuten hän itse sanoo, muutoin hajoaisi yksityisiin jaksoihin». »Mutta nämä jaksot (jos kaikille eri lauluryhmille voi antaa sen nimen) jäävät nytkin vielä, kuten Castrén huomauttaa, ainoastaan höllästi yhdistetyiksi.» »Sammosta puhutaan vasta seitsemännessä runossa, missä Väinämöistä vaaditaan se tekemään, ja sitten jälleen kymmenennessä, missä Ilmarinen sen valmistaa; sitten ei ole siitä kolmanteenkymmenenteenseitsemänteen saakka enää puhetta.» Ja muutenkin on kaikessa »lapsellinen johdonmukaisuuden puute, mikä jo Arkangelin kuvernementin laulajain jokseenkin kömpelösti kokoonpanemassa sampolaulussa vallitsee ja yhäti kasvaen haittaa vielä enemmän runoelmaa, kokonaisuutta, jota varten tuo laulu vaivoin on tehty». Ainoana sisäisenä yhdyssiteenä, »mikä voisi olla löydettävissä sampo- ja kosintarunojen välillä, tuon motiivin, joka antaa aineistoa kolmellekymmenellekahdelle laululle, siis suurimmalle osalle runoelmaa», on Comparettin mielestä Castrénin mainitsema »lupaus antaa Pohjolan neiti sille, joka sammon valmistaa». Mutta tätäkin vastaan esiintuo hän pintapuolisuuksia, epäjohdonmukaisuuksia, puutteita ja laiminlyöntejä, joihin aikanaan saamme asianomaisissa kohdissaan tutustua. »Se mikä esiintyy runoelman katastrofina ja sille myös näyttää kansallisen merkityksen antavan, sammon ryöstö, liittyy kolmeenkymmeneenkahteen edelläkäypään runoon, s. o. kosintamotii-

viin, ainoastaan mekaanisesti, ei sisäisesti ja elimellisesti.» Myöskin tätä perustellaan riittämättömyyksillä, »yhteentörmäyksien» puutteella, vetoamalla alkuperäisiin toisinnoihin ja muilla sellaisilla, joita asiallisuuden mukaan saamme tarkoittamissaan paikoissa ottaa lukuun. Runoelman alkupuoleen luo Comparetti vielä yksityiskohtaisen katsauksen, esiintuoden riittämättömyyksiä, ristiriitoja ja muita yhtenäisyyden puutteita. Ja niin sanoisi hän voivansa jatkaa myöskin Lemminkäis- ja Kullervorunoista, joiden kuulumattomuutta muuhun runoelmaan hän jo aikaisemmin teoksessaan on teroittanut. Hän viittaa v. Tettaun esiintuomiin lukuisiin yhtenäisyyttä haittaaviin seikkoihin, vakuuttaen kaikkien tällaisten olevan »aivan toista kuin nuo pienet epäjohdonmukaisuudet, ristiriitaisuudet ja muut puutteet, joita kyllä havaitaan niin monissa eepoksissa vaikka ne eivät silti estä suunnitelman, ajatuksen ja organismin yhtenäisyyttä selvästi näkemästä». »Organista yhtenäisyyttä etsii Kalevalasta turhaan; nähtävissä on ainoastaan kokoonpanon suunnitelma, eepillisen aineiston järjestelyä, joka kuitenkin jää vain pintapuoliseksi, ei juurru itseensä aineeseen ja on luettava kokonaan yhteenasettelijan osalle. On liiankin selvää, että näin järjestetty aine ponnistaa yhtenäisyyttä vastaan, että suunnitelma on kokoojan hengessä, eikä itsessään aineessa, että organismi, kuten jossakin automaattisessa kuvassa, on ainoastaan näennäinen;» siitä sisällyksen epämääräisyys tässä runoelmassa, joka ei ole määriteltävissä yhdellä kaavalla ja jolta puuttuu hallitseva ja sielustava motiivi. »Kalevala ei ole, vaikka siltä näyttää, tosiasiallinen esimerkki pienempien laulujen kasvamisesta runoelmaksi siihen tapaan kuin on luultu Homeroksen eepoksien ja Nibelungenin syntyneen; se ei ole mikään esimerkki eepoksesta, joka todellakin olisi kansanlauluista muodostunut. Joskin Lönnrotin työ on paljon enemmän kuin jo jyrkästi ja ankarasti kehittyneitten laulujen koneellista yhteenliimaamista, kuten pitäisi olla niitten, joihin Lachmann Iliaan ja Nibelungenin hajoitti; ja joskin Lönnrot on näitten laulujen tekstin itse määrännyt, valiten lukuisista toisinnoista sen, mikä runoelman kokoonpanoon oli soveliain, niin ei kuitenkaan voida, yhtenäisyyteen nähden, Kalevalaa verrata Iliaaseen ja muihin antiikisiin runoelmiin, ja siinä on, huolimatta itsessään tuntuvasta runollisesta yhtenäisyydestä, selvät jäljet semmoisenaan mosaikin tapaisesta työstä, niinkuin ei yhdessäkään noissa toisissa.» Ja kun Comparetti täten on mielestään osoittanut, ettei Kalevala Lönnrotin kokoonpanossakaan, jossa kuitenkin on jo tehty niin paljon yhdistämistyötä, ole yhtenäinen, niin katsoo hän sitä suurem-

malla syyllä voivansa päättää, että kansat yleensäkään eivät voi luoda yhtenäisiä runoelmia, vaan että »jokainen runoelma, poikkeuksetta, olipa se anonyyminen taikka ei, on yksilöllinen teos, on taiteen tuote». [1])

Hugo Bergstedt seuraa Comparettia.[2]) Samoin ei italialaisen Giuseppe Fraccarolin mielestä Lönnrotin ole onnistunut »saada todellista orgaanista yhtenäisyyttä kokoamiinsa kappaleihin». [3]) Clark asettaa Kalevalan taiteellisessa suhteessa niin sanoakseen kaikkien kansojen keskuudessa tavattavien hajanaisten laulujen eli tarinoitten ja sellaisen mestariteoksen kuin Iliaan keskivälille. »Lönnrot, vaikkakin uupumaton kansanrunouden keräilijä ja huolellinen tieteilijä, ei ollut Homeros. Hänen runoelmalle antamansa yhtenäisyys on lopultakin heikonpuoleinen.» [4]) K. B. Wiklund ei Comparettiin viitaten näe Kalevalassa »mitään yhteydellistä punaista lankaa». Siinä esiintyy liian pitkiä kertomuksia, »joilla ei ole päätoiminnan kanssa mitään tekemistä ja jotka eivät mitenkään vie sitä eteenpäin». Sellaisia ovat varsinkin Lemminkäis- ja Kullervorunot, mutta myöskin pitkä kuvaus Pohjolan häistä »on melkein suhteeton muuhun runoelman pituuteen». »Alituisesti esiintyvät, pitkät taikarunot eli loitsut, jotka usein ovat liian yhdenkaltaisia, vaikuttavat myös kernaasti kuolleilta paikoilta, mitkä heikentävät mielenkiintoa ja väsyttävät lukijaa. Epäillä voidaan ehkä myöskin, voiko Kalevalan sankari-ihanne, nimittäin viisas noita eli shamaani, ajan pitkään innostaa nykyaikaista lukijaa. Runoelman varsinaisista päähenkilöistä ovat ainoastaan Kullervo ja Lemminkäinen sellaisia, jotka eivät ole ammattishamaaneja, mutta hutiloivatpa hekin kerta toisensa perään noidan ammatissa.» Lyhyesti sanoen on Kalevala, »kokonaisuudessaan luettuna, varsin ikävä ja yksitoikkoinen», huolimatta siitä että siinä kyllä esiintyy erinomaisiakin yksityisiä kauneuksia. Se monumentum aere perennius, minkä suomalaiset aikoinaan luulivat Kalevalassa saaneensa, on siis »tutkimuksen valossa osoittautunut pilvilinnaksi, joka kimalteli ihanin värein, mutta jonka upea rakennus oli hauras ja haihtui ilmaan». [5]) Fogazzarostakaan ei Kalevalan ansioihin kuulu pääjuonen ilmeisyys ja osien

[1]) D. Comparetti, *m. t.* ss. 104, 303—321, 129—130; vrt. myös C:n lausuntoa Kalevalasta, Valvoja 1909 ss. 149—151.

[2]) Hugo Bergstedt, *Striden om Homer* s. 51. Vrt. myös E. Beauvois, [*Comparettin Kalevalateoksen arvostelu*], Revue critique 1893 I s. 327.

[3]) Giuseppe Fraccaroli, [?], Bollettino di filologia classica 1895 s. 6 (Cauer, Grundfragen s. 139).

[4]) Ch. U. Clark, *The Kalevala*, The Forum 1898 ss. 239, 244.

[5]) K. B. Wiklund, *I Kalevalafrågan* s. 15; — —, *Om Kalevala* ss. 37—38.

oikea suhde. »Sankarten perinnäistyyppien ja Pohjolan ja Kalevalan antagonismin ympärille ovat lukemattomat runoilijat kutoneet outoa ja väljää kangasta, johon jokainen on pujottanut oikullisimpia malleja ja loisteliaimpia värejä välittämättä kokonaisuudesta.» Täten onkin runoelmassa »kaikki hajallaan». Eri laulajien tuottamat lisät ovat keskenään erilaisia; yhteistä on ainoastaan se että tuntee olevansa Suomessa, saman kansan keskuudessa. [1]) Italialaiset DOMENICO CIAMPOLI ja FRANCESCO DI SILVESTRI-FALCONIERI seuraavat suorastaan Comparettia. [2]) OHRTista on selvää, että jos eepokselta vaaditaan ankaraa sisäistä yhteyttä, ei Kalevala täytä mittaa. »Eihän Sampo eikä Pohjolan ihana neitokaan muodosta sitä keskipistettä, jonka ympärille kaikki saattaisi kiertyä, eikä mitään syvempää sisäistä yhteyttä näiden kahden välillä ole.» Jos taas tyydytään vaatimaan ainoastaan yhdenjaksoista esitystä, päästään helpommin pulasta. [3]) Italialainen P. E. PAVOLINI yhtyy Comparettiin. [4]) Italialainen LUIGI AMBROSINI sanoo Kalevalan laulujen olevan tosiaan lapsimielisen kansan lauluja ja tuoksuvan maidolta ikäänkuin niitä kuuntelevan lapsen huulet. »Koettakaapa lukea runoelma yhteen hengenvetoon, niin teistä on tuntuva kuin hengästyisitte: niin on älylliseltä kannalta katsoen ohennettu se ilma, joka liikkuu tuon kahdeksanpolvisten säkeiden jyrkän vuoren laella.» [5]) CARL ROTHEkaan Comparettin tapaan ei usko suureen runoteokseen kansanrunoelmana, vaan ainoastaan yksityisen personallisen runoilijan tuotteena, jommoiseksi hän Iliaankin tahtoo todistaa. Niinpä ei Kalevalassakaan, huolimatta ‚järjestäjän' eli ‚toimittajan' mitä suurimmasta tarkkuudesta, »ole syntynyt yhtenäisyyttä, eipä edes kohtuullisen taitehik-

---

[1]) ANTONIO FOGAZZARO, *Dell' Epopea nazionale finnica*, Minime ss. 21, 22; vrt. myös F:n lausuntoa Kalevalasta, Valvoja 1909 ss. 153—154.

[2]) DOMENICO CIAMPOLI, [*Cocchin täydellisen Kalevala-italiannoksen esipuhe*] ss. XIII—XIV; FRANCESCO DI SILVESTRI-FALCONIERI, *Salve, dulcis Fennia!*, Valvoja 1909 s. 182 sekä *Kalevala, epopea nazionale finlandese* s. 19. Vieläpä edellinen yleistävästikin vakuuttaa (s. XII): »Kalevalasta olisi nyttemmin tarpeeton puhua pitemmälti Comparettin valtavan teoksen jälkeen, joka on voittanut kaiken mitä Suomen ja Europan tiede on ajatellut ja kirjoittanut tästä eepoksesta ja suurten kansalliseeposten synnystä. Se valo, minkä mainittu oppinut on luonut tähän ihmeelliseen ilmiöön, on niin kirkasta, että kuluu vielä monia monituisia vuosia ennenkuin uudet tosiseikat ja onnekkaat tutkimukset ja nerokkaat tulkinnat saattavat sitä enentää. Kritiikin syvimmätkään pohdinnat ja tutkimukset eivät ole voineet edes hipaista tämän mainehikkaan teoksen perusteita.»

[3]) F. OHRT, *m. t.* ss. 73—74.

[4]) P. E. PAVOLINI, *Poema nazionale finnico* s. XIV.

[5]) LUIGI AMBROSINI, *Poesia di popolo*, Il Secolo 1910 16/VIII (Valvoja 1910 s. 588).

kaasti etenevää kertomusta, koska mikään suuri runoilija ei ole aineistoa hallinnut, vaan on aina ollut runoilun esineenä vain pienempiä osia sadusta». [1])

Ja vielä voitaisiin jyrkempiä tai lievempiä yhtenäisyyttä kieltäviä lausunnoita poimia etenkin kotimaasta aina viimeisiin päiviin saakka. [2])

Näin olemme runoelmamme yleisen tulkinnan puitteista lähtien pääpiirteissään hahmotelleet kysymyksemme kulun ja esiintymisen ja olemme siinä joutuneet sangen hajanaisiin ja ristiriitaisiin käsityksiin. Todellakaan ei ole kumma, jos »juttu» taiteellisen mielenkiinnon muutenkin ollessa laskeuneena on vähitellen käynyt väsyttämään.

---

[1]) CARL ROTHE, *Die Ilias als Dichtung* s. 114.

[2]) Niin mainitsee A. V. KOSKIMIES (Kalevalan lukemisesta [oppikouluissa], Pöytäk. kotim. kielt. opett. kok. 9—12 I 1909 s. 81) sovittuna asiana, ettei Kalevala »kokonaisuutena täytä yhtenäisen epoksen vaatimuksia — siinähän suhteessa me kyllä kaikki tiedämme sen monet puutteellisuudet, sen epämuodollisuudet ja epäjohdonmukaisuudet». KASIMIR LEINO ([Lausunto Kalevala-päivän johdosta], Aika 1910 ss. 182—183) kertoo tunteneensa joskus suoraan sanoen »sellaisen jättimäisen raakalaisajatuksen, että järjestäisin koko Kalevalan toisten periaatteiden mukaan kuin Lönnrot ja todistaisin teossa, että siitä näin tulisi psykologisesti johdonmukaisempi ja taiteellisesti ehjempi», sillä Lönnrotilla ei ole ollut »sitä selvää psykoloogista perusaatetta, jolta Kalevalan syvä kuvannollisuus on katsottava ja jolta se voidaan luoda psykoloogisestikin johdonmukaiseksi taideluomaksi». Ja vielä TARKIAINEN (Aino ss. 6, 9, 13) selittää aivan Wiklundin tapaan, että Kalevala on »lapsellisine sankareineen ja satumaisine seikkailuineen, ainaisine loitsuineen ja muine lyyrillisine kasvannaisineen auttamattomasti pitkäveteinen ja ikävä kirja — niinkuin, sivumennen sanottuna, ovat muidenkin maiden kuuluisat 'kansallis-eepokset', mikä suuremmassa, mikä pienemmässä määrässä». Yksityisiä »runollisia kauneuksia» hän myöntää siinä olevan, mutta yhtenäinen juoni on »sangen epäilyttävä».

2. Kysymyksen mahdollisuus ja merkitys.

Mutta tähänkään ei ole toiselta puolen tahdottu semmoisenaan tyytyä. Kuten Inhan huomautus Ohrtin kirjan johdosta viittaa, on olemassa suoranaista *nurkumieltä* Kalevalan taiteellisten seikkain syrjäytyneisyydestä. Voidaan väittää, että »kaikki yksityiskohtaiset vaellusteoriat, esitykset Kalevalojen ja eri runojen synnyistä, kuivat säeluettelot ja sanasaivartelut, joita meidän kaikki kansanomaisimmatkin tutkimuksemme ovat täpö täynänsä», »ainoastaan tappavat kaiken harrastuksen, sillä niitä ei jakseta ymmärtää». [1]) Niinikään voidaan valittaa, että Kalevalan opettajat ja opettajain opettajat ani harvoin ovat itsekään sen kauneutta ja kansallista arvoa tajunneet. »Virallisesti vaan ovat tämänkin osan suorittaneet, koska se kerran opetussuunnitelmassa on sijansa saanut. Sokeat ovat sokeita taluttaneet — useimmissa tapauksissa — ja molemmat he ovat yhtä kylmiksi jääneet.» [2]) Edelleen saa nähdä huudahdettavan: »Kalevalan *kauneudesta* puhutaan niin harvoin, Kalevalan inhimillisistä totuusarvoista, elämänviisaudesta ja yksityiskohtain ihanuudesta pidetään niin vähän lukua!» [3]) Ja erityisesti yhtenäisyyskysymykseen nähden todetaan melkein ivalla, ettei se »vain näytä löytävän armoa esteetikkojenkaan edessä». [4])

Onko sitte nykyiseen asiaintilaan todellista aihetta ja jos ei ole, niin onko riittävää syytä koettaa siitä päästä?

Se on kyllä selvää, ettei runoelmamme kokoonpannussa muodossaan, kuinka siinä voitaneekin nähdä tosiperäisiä muistoja, jumalaistaruja, vertauskuvallisia sepitelmiä, loitsuja ja muita semmoisia, missään tapauksessa ole riippuvainen enempää yhdestä kuin toisestakaan alkuperäisten ainesten erikois-

---

[1]) V. Salminen, *Mietteitä työmailtamme*, Antero Vipunen 1908 s. 34. Vrt. myös J. W. Juvelius, [*Väittelyä*], Antero Vipunen 1909 s. 15.

[2]) K. A. Franssila, *Kalevala*, U. Suom. 1910 n. 47.

[3]) J. W. Lehtonen, *V. Tarkiainen: Aino ja muut Kalevalan naiset*, U. Suom. 1911 n. 243.

[4]) J. Hollo, *Kalevala ja oppik.*, Virittäjä 1912 s. 18.

laadusta, vaan on yksinkertaisesti runoa, jommoisena itseasiassa kaiken lähemmän tulkinnan onkin se täytynyt ottaa.

Epäilemättä on Lönnrotilla ollut niin hyvin historiallista kuin kansatieteellistäkin harrastusta, kuten hän sekä Vanhassa että Uudessa Kalevalassa nimenomaan selittää [1], ja epäilemättä on hän ainakin varhaisemmissa laitoksissaan ollut mielestään hyvin vähän esteetikko, kuten Niemi hänen omien sanojensa perusteella huomauttaa [2], mutta tämähän ei voi mitenkään tehdä tyhjäksi hänen työnsä esteettistä luonnetta. Selvään esteettisyyteen viittaa jo se tosiasia, että hän alunpitäen valikoi toisinnoita, sulattelee niitä jollakin tavalla yhteen, järjestelee niitä, uusien ainesten karttuessa täydentää ja muovaa yhä uudestaan, purkaa entiset laitokset liitoksistaan ja sovittaa kokonaisia lohkareita väliin, siirtää runoja pitkien matkojen takaa toisiin yhteyksiin asianomaisemmille paikoilleen ja hiljaksittain kaikkea tasoittelee ja pyöristelee; samoin se seikka, että hän, niinkuin Eino Leino kokoonpanoa auttavana asianhaarana mainitsee, luulee runojen joskus aikojen alussa kuuluneen yhteen ja muodostaneen suuren kokonaisuuden, jonka hän vain tahtoo vaatimattomasti rakentaa entiselleen [3]; edelleen yksityiskohdat sellaiset kuin Niemen esiintuomat, ettei hän yhdistäessään runoon jonkun piirteen välittänyt, »oliko se yleinen vai harvinainen, kunhan se vaan soveltui kertomuksen juoneen», ja että hän etsiessään runoista yhdistäviä lankoja koetti ottaa huomioon »suurimmalla tarkkuudella jokaisen yksityisen piirteen, joka jollakin tavalla viittasi runojen väliseen yhteyteen» [4]. Ja vahvistuksen olemme me tavanneet hänen nimenomaisesta pyrkimyksestään ei ainoastaan saada runot »johonkuhun järjestykseen», vaan myöskin »juoksemaan», mihin tulee lisäksi että hän selittää pitävänsä silmällä »aineen keskinäistä vaadetta» ja että hän ainakin Uutta Kalevalaa selvästi katsoo yhtenäiseksi runoelmaksi, vieläpä ottaa osaa sen yhtenäisyyden määrittelyynkin. Siis erikoisesti alleviivattava kansatieteellinen tarkoitus ei Lönnrotilla tunnu niinkään taatusti edes omassa tietoisuudessaan olleen Kalevalaa sommitellessa ylimpänä silmämääränään, kuten näimme Krohnien tahtovan väittää, vaan varsin

---

1) E. Lönnrot, *VK* s. XIII; — —, *UK* s. I.
2) A. R. Niemi, *KK* I ss. 229—230.
3) Eino Leino, *Suomalaisia kirjailijoita* s. 18.
4) A. R. Niemi, *KK* I ss. 99, 230. Erityisesti säkeitten valintaan nähden vrt. vähäisenä esimerkkinä tekijän kirjoitusta *Sampsa Pellervoisen puitten kylväntä, pieni yksityiskohta Kalevalan kokoonpanosta*, Suomal.-Ugr. Seuran Toimituksia XXXV n. 2.

tuntuvasti suuren, luistavan runoteoksen aikaansaaminen. [1]) Historialliset ja kansatieteelliset harrastukset ovat ainoastaan liittyneet palvelemaan tätä, niinkuin jollakin yksityisellä kirjailijalla jossakin muinaisaiheisessa kansanelämän tuotteessaan. Olemmepa näitä harrastuksia nähneet kaikesta päättäen olevan kannattamassa tietoisemmin tai tiedottomammin omaksutun erikoisen esteettisen käsityksenkin, nimittäin että eepoksen on laajennuttava kokonaiseksi maailmankuvaksi. Joka tapauksessa aletaan Lönnrotin työn esteettinen luonne nykyään yhä selvemmin tajuta, kuten voitaisiin viitata useampiin lausunnoihin. [2])

---

[1]) Kaarle Krohn on Lönnrotin tarkoituksen kansatieteellisyyttä perustellut (Kalevalan ilmestyessä, Valvoja 1910 s. 241) etenkin sillä, että Lönnrot eräässä kirjeessään Linsénille vuodelta 1834 »ilmoittaa halunneensa saada jotain semmoista aikaan, joka vastaisi islantilaista Eddaa», eikä Edda »ole mikään yhtenäinen runoteos». Samoin siteeraa Krohn Lönnrotin sanoja Vanhan Kalevalan esipuheessa, ettei Kalevalan runoista »suinkaan ole Greekalaisten ja Ruomalaisten rinnalle, vaan hyvä jos ees näyttävät, etteivät esivanhempamme mielellisissäkään yrityksissä olleet älyttömät — ja sen he kuitenki näyttänevät». Mutta ensinnäkin vertaaminen Eddaan voi olla jokseenkin yhtä ulkonaista kuin »puoleen Homerokseenkin»; ja mahtoiko Lönnrot Eddan hajanaisuuden niin tarkoin tunteakaan, että olisi erityisesti sitä ajatellut. Puhe Kalevalan yltämättömyydestä »Greekalaisten ja Ruomalaisten rinnalle» on taas helposti tuntuvassa määrin kansanomaista ujostelemista ja samankaltaista sanailemista kuin jos joku karjalainen ukko tuumisi mielestään parhaansa mukaan tekemästään esineestä, että ei tuo mahda kaikkien verroille yltää, vaan siinäpähän hänen kanssaan on nuhjettu. Sitäpaitsi on otettava lukuun, että Krohnin esiintuomissa lauseissa on kysymys Vanhasta Kalevalasta ja Vanhan Kalevalan ja Uuden Kalevalan välillähän on sellaisia esteettisiä arvosteluja kuin Castrénin ja Tengströmin, puhumattakaan mitä personallinen mielipiteitten vaihto edellisen Kalevala-laitoksen johdosta aikalaisten kanssa on voinut vaikuttaa.

[2]) Niin sanoo Niemi (KK I s. 231), että runoelmamme sommittelijasta, kun hän johtui miettimään mihin kukin runo paraiten sopisi, tuli, »ilman että hän sitä itsekään huomasi, varsinainen runoilija». Ja myöskin Kaarle Krohn (KRH s. 29; vrt. Kalevalan ilmestyes ä, Valvoja 1910 s. 241) on sitä mieltä, »että Kalevalan runojen kokoonpanossa, luonteenomaisten piirteiden sovittamisessa ja runollisesti vaikuttavain säkeiden valitsemisessa» taiteellisitakin ilmenee. Eino Leinon mielestä taas (Suomal. kirjailijoita ss. 17—18) voisi Lönnrotia hyvin verrata kreikkalaisen kultakauden kuvanveistäjään, joka häviää työnsä taakse, sulautuu aikansa ja kansansa sieluun. »Hän seurasi Kalevalaa sommitellessaan tarkoin niitä kauneuden lakeja, joita tuntemattomat runolaulajat mies mieheltä ja polvi polvelta olivat Suomen erämaissa laatineet, kuitenkin joka hetki muovaillen, muodostaen ja edelleen kehittäen niitä. Hänestä oli turhaa, vieläpä luvatontakin, tuoda enempi esille yksilöllisiä ominaisuuksiaan. Suurin runoilija oli hänen mielestään kansa itse. Hän, Elias Lönnrot, käsitti itsensä vain sen nöyräksi oppilaaksi, joka enkelin kärsivällisyydellä kokosi mestarinsa sanoja ja koetti esittää ne niin puhtaassa ja täydellisessä muodossa kuin mahdollista jälkimaailmalle.» »Näin hän uneksi meille esiin

Eikä meitä vaadi Kalevalaa ottamaan runona yksin Lönnrotin työn esteettinen luonne, vaan tarkemmin katsoen hänen käyttämänsä aineksetkin. Ne näet ovat kaikista äärimmäisistä alkuperistään huolimatta joka tapauksessa itsellään kansallakin yksinkertaisesti runollisina peruina kiertäneet ja kehittyneet, niinkuin olemme vanhemmista kirjoittajistamme nähneet etenkin TENGSTRÖMin selvästi käsittävän. Tämän osoittavat vähäisimmänkin aiheen vaellukset ja vaihtelut, sikäli kuin nykyaikainen syntytutkimus niitä selittää ja valaisee. Niin vakuuttaakin KAARLE KROHN, että »Kalevalan runot ovat aivan yksinkertaisesti runollisen mielikuvituksen ja tunteen luomia ja kehittämiä». [1]) Kuvaava on tässä suhteessa erään vanhan suomussalmelaisen määritelmä Väinämöisestä: »Väinämöisellä ei ole ollut luita eikä lihaa niinkuin meillä, vaan velhot ja runomiehet kun ottavat voiman maasta ja vedestä ja kuusta ja auringosta ja kaikesta, niin se mikä yhteen kokoupi on Väinämöinen.» [2]) Ja onhan kaikkikin kansanrunous laadultaan ehdottomasti ennenkaikkea runoutta. Valaisevasti selittää esim. ANDREAS HEUSLER germaanilaisesta sankarirunoudesta, ettei se ammenna ainoastaan historiasta ja tarusta tai sadusta, vaan on sille tunnustettava neljä lähdettä: historia, yksityiselämä, oma keksintö sekä perintäjutelma, johon on luettava kaikenlaatuinen kansanrunous [3]), siis mitä vain

Kalevalan. Näin hän uneksi Suomen kansalle menneisyyden.» »Mutta sehän oli suuren runoilijan unelma.» Vrt. myös tekijän kirjoitusta Sampsa Pellervoisen puitten kylvännästä (Suom.-Ugr. Seuran Toimit. XXXV n. 2).

[1]) K. KROHN, *KRH* ss. III—IV. Tässä sopii erityisesti huomauttaa, että vaikkakin Krohn katsoo (KRH s. 841) Pohjolan alkuaan merkitsevän Hiitolaa eli Helvettiä ja että siis »selitys siveellisestä hyvän ja pahan vastakohdasta on sittenkin ollut lähinnä oikeaa», ei hän tätä kuitenkaan vaadi itseensä Kalevalaan, vaan puhuu selvästi Kalevalan äärimmäisistä alkeista. Hän selittää (KRH ss. 841—842), miten karjalaisilla laulumailla kertomarunojen kehittyessä ja ryhmittyessä muutamain henkilönimien ympärille, joista Väinämöinen ja Ilmarinen kuuluvat muinaisiin jumaluuskäsitteihin, legendarunojen alkuperäinen kristillinen väritys vähitellen hälvenee ja miten sama ilmiö on havaittavissa myös loitsurunoissa, jotka Itä-Suomessa usein ovat saaneet näennäisesti pakanallisen leiman. Lönnrot on sitten Kalevalassa jatkanut kristillisten nimien muuntamista. Samojen nimenvaihdosten kautta legendarunot siirtyvät raamatullisesta historiasta näennäiselle kotimaisen historian pohjalle. Kun esim. Luojan laivaretki muuttuu ensin Väinämöisen, Ilmarisen ja Joukamoisen laivaretkeksi ja, siihen vielä Luojan Päivänpäästön sekaannuttua, Ilomantsissa kehittyy Sammonryöstö-retkeksi, niin ovat runolaulajat epäilemättä kuvitelleet mainittuja kolmea sankaria historiallisiksi henkilöiksi ja Pohjolaa maantieteelliseksi paikaksi.

[2]) R. ENGELBERG, *Kansantietoja Pohjois- ja Itä-Suomesta ja Venäjän-Karjalasta* s. 64.

[3]) ANDREAS HEUSLER, *Geschichtliches und Mythisches in der germanischen Heldensage*, Sitzungsb. d. k. preuss. Akad. d. Wiss. 1909 ss. 942—943 (Kaarle Krohn, KRH s. 836).

suinkin mielikuvituksen ylettyvissä löytyy. Ja toiselta puolen osoittaa saksalainen Otto Böckel kansanrunouden psykologiaa selvitellessään, että lyyrillinen kansanrunous kauttaaltaan on alun alkuisinkin lähtöisin »sielullisista liikunnoista» ja yhä edelleen samalla pohjalla kasvanutta ja kehittynyttä. [1]) Tanskalainen Edv. Lehmann mainitsee erään sisilialaisen kansankertomusten kerääjän sanoilla, miten sisilialaisilla hyvin kerrotuissa seikkailukertomuksissaan on estetiikkansa, se runous, jota he nauttivat, ne esitelmät, joita he kuuntelevat, se draama, jota he katselevat. [2]) Ja kun ajattelemme, mitä kansanrunoudelliset aiheet merkitsevät maailmankirjallisuudessa, mitä »rahvaan keksiminen» [3]) tietää koko europalaisessa sivistyselämässä, niin emme toden totta voi helposti käsittää, kuinka olisi mahdollista hetkeksikään unohtaa, ettei kansanrunoudessa laajimpiakin ääriään myöten olla tekemisissä tuotannon kanssa, joka jos mikä on luonteeltaan runoutta. Mistähän muutoin tulisi sen tuoreus ja tenho, sen ihmeitä aikaansaava henkinen voima?

Ja jos näin ollen sekä kokoonpanotyö että käytetyt ainekset puhuvat runoudesta, niin silloinhan sitä suuremmalla syyllä itsensä kokoonpanonkin täytyy saada käydä *r u n o s t a*. Tätä toki ei lienekään oikeastaan kielletty, on ainoastaan, niinkuin ilmeisesti Homeroksenkin suhteen [4]), sekoitettu toisiinsa selitettävä tuote ja tavoitellut äärimmäiset alku-idut, unohtaen, että niitten välisenä lankana vähemmässäkin kuin suuressa eepoksessa on tinkimätön esteettinen toiminta.

Mutta tällä emme vielä pääse pitkälle. Olemmehan Castrénista lähtien nähneet yhä lisääntyvällä voimalla osoitettavan, minkälaisista kappaleista Kalevala on kokoonpantu, ja nykyaikainen syntytutkimus on eritellyt nämä kappaleetkin lukemattomiin kappaleihin ja sipaleihin. Samoin olemme nähneet etenkin Castrénin, Käsarin ja v. Tettaun, vieläpä jokseenkin selvästi Comparettinkin, olevan taipuvaisia kieltämään Kalevalalta »lujaa eheyttä, välttämätöntä sisäistä yhteyttä» juuri tätä alkuperäistä hajallisuutta myöten, kuten alkuperäistä hajallisuutta muka selvine, ainoastaan koneellisesti toisiinsa liitet-

[1]) Otto Böckel, *Psychologie der Volksdichtung* esim. luvut Der Ursprung des Volksgesanges, Das Entstehen des Volksliedes, Geschichte und Volksdichtung. Vrt. A. R. Niemi, *Tutkimuksia liettualaisten kansanlaulujen alalta* I s. 218; myös O. Relander, *Kuvakielestä vanhemmassa suomalaisessa lyyrillisessä kansanrunoudessa* ss. 1—7.

[2]) Edv. Lehmann, *Almueliv og eventyr* s. 94.

[3]) Edv. Lehmann, *m. t.* s. 9.

[4]) Vrt. Hugo Bergstedt, *m. t.* s. 142.

tävine erikoislauluineen, jommoisiksi niitä on kuviteltu [1]), ja lopullista yhtenäisyyttä luistavine kokonaisesityksineen Homeroskritiikissäkin on pidetty enemmän taikka vähemmän yhdistämättöminä vastakohtina. Wolf esim., jonka Bergstedtin esitystä käyttääksemme muka ulkonaisista syistä oli ollut pakko kieltää runoelmain alkuperäinen eheys, »sitävastoin lukiessaan joutuu niin ymmälle siitä sävyn ja laadun kokonaisuudesta, mikä molemmissa runoelmissa kauttaaltaan vallitsee, ajan ja paikan yhteydestä, luonteenkuvauksen johdonmukaisuudesta, että häntä surettaa kun oli itse itseltään riistänyt oikeuden nauttia runoelmasta kokonaisena»; Lachmannin on pikkulaulu-innostaan huolimatta »pakko tunnustaa laulujen läpikäyvä yhteys» — ikäänkuin hän sitä siis ei voisi tehdä mielisuosiolla; unitaarit vastustaakseen pikkulauluteoreetikoita puolustavat runoelmain kokonaisuutta niistä itsestään löytyvillä todistuskappaleilla ja pyrkivät osoittamaan, että niiden suunnitelma voi olla lähtöisin ainoastaan suuresta runoilijasta; ja Bergstedt itsekin puhuu yhtenäisyydestä unitaarien tapaan aivan samassa merkityksessä kuin alkuperäisestä kokonaisuudesta. [2]) Että myöskin Rothe tekee samoin, näkyy muuta mainitsemattakaan hänen lauseestaan, että »Lachmannia vastaan puhuu runoelmissa esiintyvä kieltämätön yhtenäisyys, jommoista kokoonpannut laulut eivät koskaan voisi tarjota» [3]). Ja viitataksemme vieläkin laajemmalle tahtoo niinikään kuuluisa Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, kieltämättä silti kokonaistamisen merkitystä, lukea runoelmia »yksityisrunottain» sitä mukaa kuin tieteellinen tutkimus niitä on eroitellut. [4]) Tällaista ajatusjohtoa seurataankin aivan vaistomaisesti. Kun kerran, Kalevalaan palataksemme, ollaan selvillä siitä, ettei se ole eheänä kokonaisuutena kansanlaulajan huulilta lähtenyt, vaan että se on kokoiltu ja sommiteltu todella kappalten kappaleista — ja sitähän nykyiseen aikaan erityisesti teroitetaan [5]) —, niin totutaan helposti tätä moninaisuutta itse kokoonpanossakin näkemään. Epätasaisuudet ja ristiriidat käyvät silmästä yhä räikeämmiksi, liitoskohdat ratkeilevat auki, tilanteet yksityistyvät toisintojen

---

[1]) Vrt. Hugo Bergstedt, *m. t.* ss. 49—50; tai kts. Andreas Heusler, *Lied und Epos* ss. 5—6.

[2]) Hugo Bergstedt, *m. t.* ss. 11, 39, 73—76, 123, 144.

[3]) Carl Rothe, *m. t.* s. 92.

[4]) U. v. Wilamowitz-Moellendorff, *Die griechische Literatur des Altertums*, Die Kultur der Gegenwart I, 8 ss. 13—14. — Ilmiöstä mainitsee äskettäin myös Erik Hedén (Homeros' Iliad på svenska, Ord o. Bild 1913 ss. 609—610).

[5]) Vrt. esim. E. N. Setälä, *Kalevala suomalaisena kansalliseepoksena*. Valvoja 1909 ss. 96—97. 99.

malliin ja saavat tulkintansa sen mukaan — sanalla sanoen runoelma runoelmana ikäänkuin lakkaa olemasta. [1])

Ettei kuitenkaan kokonaisuutta ole arvosteltava alkuperäisten ainesten mukaan, on useampaan kertaan suorastaankin esiintuotu. Jo Godenhjelm 70-luvun lopulla huomauttaa, että hänen mielestään »kysymys kansan-epopeain esteetillisestä kokonaisuudesta on tykkänään eroitettava kysymyksestä niiden syntymätavasta», »niitä tulee arvostella runouden tuotteina, siitä lukua pitämättä, kuinka ne ovat nykyisen muotonsa saaneet». [2]) Myöskin Julius Krohn sanoo kaunotieteellisessä katsauksessaan noudattaneensa sitä periajatusta, »että Kalevala on kaunotieteelliseltä kannalta katsottava nykyisessä muodossansa, semmoisena, miksi sen Lönnrot on kokoonpannut», vaikkakaan hän ei toiselta puolen oikein myönnä yhtenäisyyden todisteeksi jotakuta sellaista seikkaa, mitä ei ole tavannut alkuperäisissä toisinnoissa, kuten kokon kiitollisuutta Väinämöiselle hänen merihädässään. [3]) Edelleen Kaarle Krohn puolustaa selvästi Kalevalan taiteellista riippumattomuutta. »Kysymys Kalevalan yhtenäisyydestä», sanoo hän Comparettin teosta arvostellessaan, »on esteettinen kysymys, johon ei missään suhteessa voi vaikuttaa se tapa, jolla Kalevala on kokoonpantu. Taideteos on valmiina arvosteltava, eikä alkuperäisten ainestensa mukaan. Kalevalaa, yhtä hyvin kuin muitakin kaunokirjallisia teoksia, saa arvostella myös esteettiseltä kannalta.» [4]) Ja Aspelin[-Haapkylä] selittää jo 80-luvun alussa mytologisia seikkoja tutkiessaan pitävänsä eepoksemme esteettistä arvostelemista varsin oikeutettuna, sikäli kuin arvostelijalta »ei muuta pyydetä kuin henkilöiden luonteen tutki-

[1]) Kuvaavasti kertoo Inha (Kalevala ja kansanr. tutkim., U. Suom. 1910 n. 47), kuinka nykyinen kansanrunouden tutkimus jo alkuaikoinaan »monenkin kuulijan mielestä teki kotona ja ulkona ihaillusta kansallisrunoelmasta vain tukon sekaantuneita lainariepuja». Ja J. W. Lehtonen (V. Tarkiainen: Aino j. m. K. n., U. Suom. 1911 n. 243) sanoo ainoan tuloksen säelaskelmista suurelle yleisölle olevan, »että Kalevala sen silmissä menettää yhä enemmän arvoaan ja tehoaan». Vrt. myös Väinö Salmisen ennen siteerattua lausuntoa ainestutkimusten rasittavasta merkityksestä laajemmalle yleisölle (Mietelmiä työmailtamme, Antero Vipunen 1908 s. 34).

[2]) B. F. Godenhjelm, *Vast. hra N. U:lle*, Kirj. Kuukausl. 1879 s. 171.

[3]) J. Krohn, *SKH* I ss. I—II, 24. Comparetti tosin kummastelee (m. t. s. 314), »että Krohn samassa kirjassa, missä hän selittää runoelman kokoonpanoa, viipyy kokonaisen pitkän luvun sen yhtenäisyydestä puhuakseen»; mutta päinvastoinhan on kumma, että Krohn lainkaan takertuu alkuperäisiin aineksiin, vaikkakin hän nimenomaan sanoo tahtovansa perustua painettuun tekstiin.

[4]) K. Krohn, *D. Comparettin Kalevalatutkimus*, Valvoja 1893 s. 31.

mista, niiden toiminnassa ja sanoissa esiintyvien tunteiden selvittämistä ja ylimalkaan runollisen kertomuksen arvostelemista ihanneopin kannalta». Myöhemmin ei hän ainoastaan myönnä, vaan suorastaan puolustaa: »Mitä se tekee, että eritttelevä ja vertaileva tiede osottaa meille, kuinka kokonaisuus on luotu monenlaisista aineksista, ei se estä meitä näkemästä eikä ihailemasta runoelman ihanuutta.» [1]) Vielä mainitsee TARKIAINEN voitavan painettu Kalevala ottaa kaunotieteellisen tarkastelun alaiseksi samalla oikeudella kuin »kirjallisuuden tutkija selittelee esim. Goethen ‚Faustia' valmiina taideteoksena, niin laajalle kuin sen alkujuuret mahdollisesti haarautuvatkin historiallisiin lähteisiin ja vanhoihin kansansatuihin». [2]) Ja itseasiassa on ROTHEkin Homeroksen suhteen juuri sitä mieltä, ettei kokonaisuutta suinkaan ole arvioitava alkuperäisten ainesten mukaan. Mainiten miten uudempi Homerostutkimus innolla selvittelee esiintyvien henkilöitten alkuperäisiä yhteyksiä, sanoo hän: »Voidaan sellaisia tutkimuksia tervehtiä ilolla, mutta aina tulee pitää mielessä, ettei niillä Homeroksen runoelmia taideteoksina arvosteltaessa ole mitään tekemistä.» On esim. Iliaassa aivan yhdentekevää, ovatko Aias ja Hektor vai Menelaos ja Paris vanhempia hahmoja troijalaisessa tarussa. [3]) Ja myöskin v. WILAMOWITZ-MOELLENDORFF huomauttaa toiselta puolen, että »jos mieli tehdä oikeutta sisällykselle, täytyy tarkastaa eeposta kokonaisuutena». [4])

Tämä kaikki, mikä jo tavallaan on ollut selvää esim. GOETHElle [5]), pitääkin epäilemättä paikkansa, eikä muuta voida kuin ihmetellä, että alkuperäisiin aineksiin vetoami-

---

[1]) E. ASPELIN[-HAAPKYLÄ], *Kalevalan tutkimuksia* I ss. XV—XVI; — —, *Kalevalan merkitys sivistyselämässämme*, Aika 1910 s. 165.

[2]) V. TARKIAINEN, *Aino* s. 10. — Vrt. myös V. SALMINEN, *Merkkiteos suomal. kansanr. tutkim. alalla*, Valvoja 1910 s. 169; I. K. INHA, *Kalevalan laulumailta* s. 336.

[3]) CARL ROTHE, *m. t.* ss. 48—50.

[4]) U. v. WILAMOWITZ-MOELLENDORFF, *Die griechische Literatur des Altertums*, Die Kultur der Gegenwart I, 8 s. 14. — Vrt. myös JAKOB SITZLER, *Ein ästhetischer Kommentar zu Homers Odyssee* s. III; ERIK HEDÉN, *Homeros' Iliad på svenska*, Ord o. Bild 1913 s. 610.

[5]) GOETHE nimittäin (Schiller—Goethe, Briefwechsel 306) vastustaessaan Schlegelin mielipidettä, ettei eepoksessa ole oleva mitään yhtenäisyyttä, sanoo Iliaan ja Odysseiankin olevan yhtenäisiä, »kuinka ne olkootkin tuhannen runoilijan ja toimittajan käsistä lähteneitä». Eikä Wolfin mielipide näiden eeposten pikkulauluisesta synnystä kaipaa tuekseen sitä mitä Schlegel esiintuo. »Sillä siitä, että nuo suuret runoelmat ovat vain vähitellen syntyneet eivätkä alkuaan ole voineet tulla luoduiksi miksikään täydellisesti ja eheästi yhtenäisiksi (vaikka molemmat ovat kentiesi paljon eheämmin järjestetyt kuin luullaankaan), ei vielä seuraa, ettei sellainen runoelma millään muotoa voisi eikä saisi olla täydellinen, eheä ja yksi.»

sella on ollut sellaista kantavuutta. Kalevala ja samoin myöskin Homeroksen runoelmat sekä muut samankaltaiset eepokset yksinkertaisesti **olemassa**, mikä tyydyttävämpänä, mikä puutteellisempana, olkootpa sitte todella kokoonpannut miten hyvänsä ja minkälaisista aineksista tahansa; samaan tapaan kuin yksityinenkin kirjallinen tuote on ja pysyy, olkootpa sen piirteet ja rakennusaineet kotoisin idästä tai lännestä. Ja varmaa on, että eheimmässäkin ja kirkastuneimmassakin taideteoksessa voi usein olla osasia useammalta taholta kuin tavallinen maallikko ehkä tohtisi todeksikaan luulla: mutta kenen päähän silti pälkähtäisi väittää, ettei teos ole se mikä se on? Kokoonpannussa tuotteessa, se tulee huomata, on taiteellisesti ottaen kysymys **vain tuotteesta itsestään, eikä siitä, mihin saakka kansantoisinnot ulottuvat**, kuten meillä nykyiseen aikaan aletaankin yhä selvemmin tehdä eroitus Lönnrotin Kalevalan ja ahtaamman kansanomaisuuden välillä [1]), vaikkapa tätä eroitusta tarkimminkaan katsoen ei tulisi kuuna päivänä sanottavammin esiintymään. [2]) Sitäpaitsi ovat englantilainen W. P. Ker ja saksa-

---

[1]) Mainitseehan esim. Niemi (KK I s. 250), että »jos silmällä pidetään Kalevalaa kokonaisena runoteoksena, on suurin osa Lönnrotin työtä, mutta jos tarkastetaan sen episoodeja, on melkein kaikki kansan». Ja Tarkiainen (Aino s. 10), huomautettuaan, että Kalevalan kokoonpano ja henkilökaavaus on suureksi osaksi Lönnrotin käden suunnittamaa, vaikka ainekset ovatkin kansan suusta kerätyt, lisää: »Siinä esiintyvät luonteet eivät sinänsä kelpaa todistamaan Suomen *kansan* runovoimaa ja psykologista silmää. Mutta mikä niillä todistusvoimaa on, kohdistuu se kuitenkin *suomalaiseen* hengenelämään, niin totta kuin Lönnrot oli suomalainen, kuten nimeltä tuntemattomat kansanlaulajat ennen häntä.» — Vrt. myös K. A. Franssila, *Iso tammi liitteineen* s. III.

[2]) Kuvaavana seikkana mainittakoon, että nyttemmin on tahdottu (J. Hollo, Kalevala ja oppik., Virittäjä 1912 s. 18) katsoa kokonaan vääräksi sitäkin, että kansanrunoudentutkimusta, vaikka se on »leikkausveitsin eritellyt eepostamme ja osottanut, ettei se olekaan suuren, soivan Sammon pirstoista kerätty kokonaisuus, vaan sieltä täältä, varsin vieraistakin ainesosista Lönnrotin lopullisesti kokoonharavoima yhdistely-yritys», syytetään »siitä laimenemisesta, joka viime aikoina on tullut Kalevalan ja etenkin sen esteettisen käsittelyn osaksi», ja lykätä tämän laimenemisen aiheuttajaksi ainoastaan »viimemainitun alan viljelijöiden puute». Ylläolevan mukaan ei kuitenkaan syntytutkimusta, jota tässä tietysti yleisnimityksellä tarkoitetaan, kokonaisuudessaan voi katsoa syyttömäksi edes »hajoittelu-yrityksiin» saatikka esteettisen käsittelyn laimenemiseen, sillä tottahan ainakin Comparetti saanee käydä syntytutkijasta, joskin v. Tettau ja Castrén jäävättäisiin epämääräisemmiksi kirjoittajiksi. Onpa viimeaikainenkin syntytutkimus ollut siinä määrin uponneena säkeihin ja toisintosipaleihin, että se yleiskantoisissakin paikoissa, kuten aikaisemmin viitattiin, on melkein kokonaan unohtanut muuta olevankaan kuin omat alansa, mikä epäilemättä on ollut omiaan monen lukijan mielessä horjuttamaan Kalevalan kokonaisuutta ainakin merkitsemällämme vaistomaisella ta-

lainen ANDREAS HEUSLER huomattavasti mullistaneet vanhoja, paljon hämmennystä aikaansaaneita pikkulaulu-käsitteitä. Lauluthan ovat luonteeltaan suppeita, joten yhteenliittyminen ei voinut olla ratkaisevana voimana. Tarvittiin tyylin laajennusta, ja siinä juuri on pääpaino. Lyhyen laulun peruspiirre voi tulla pysytetyksi, mutta esitystä oli kaunopuheistettava ja yksityskohtia koristeltava, jos mieli saavuttaa laajan eepoksen mittaa. Siis ei yhteenlaskemista, vaan paisutusta, tyylin laajennusta. »Kokoomateorian mukaan», sanoo Heusler, »suhtautuu eepos lauluun kuten ihmisjono yksityiseen ihmiseen, eli kuten puurivi yksityiseen puuhun.» Mutta näin ei ole todellisuudessa asianlaita: »eepos suhtautuu lauluun kuten täysikasvuinen ihminen embryoon, kuten laajaoksainen puu nuoreen taimeen.» [1]) Olkoonpa, ettei eeposten synnyssä yhteenliittämistäkään voida kieltää [2]), mukautuu epäilemättä myös Lönnrotin tunnettu »yhteenlyöminen» kaikessa tärkeimmässään tähän. Samaa myötä on aivan todistamaton asia, etteivät kansantoisinnot olisi muuta kuin »pelkkää vähäpätöistä raaka-ainesta» [3]), ettei jo niissä esiintyisi yhteensopeuvia motiiveja, joskin itsessään näyttävät ihan hajanaisilta ja erillisiltä. Päinvastoin tarvitsee ainoastaan silmäillä esim. koottuja Vienan läänin runoja tullakseen vakuutetuksi, että ne kuuluvat, INHAN sanoja käyttääksemme, »samaan elävään runopiiriin» [4]), että ne ikäänkuin elävät toisistaan ja viittailevat joihinkin hämäriin yhteisiin päämääriin. Tätä onkin KAARLE KROHN vanhemmista samansuuntaisista kirjoittajista puhumatta jo Comparettin teoksen arvostelussaan selvästi huomauttanut, valittaen, että kuuluisa italialainen on niin vähän antanut arvoa »kansan omalle

---

valla. Ja mitä tulee sivumennen sanoen Kalevalan esteettisen puolen viljelijöiden puutteeseen, voipi se tietysti pitää paikkansakin, mutta ei sitä myöskään ole kummeksittava niin kauvan kun sellainen saa seisoa kaiken ulkopuolella, vailla varsinaista ohjausta ja rohkaisua. Mutta kuten sanottu on tämä vallalla olleen syntytutkimuksen puolustaminen taiteellisen käsittelyn edessä kyllin kuvaava, kun on kysymys hankkia taiteelliselle käsittelylle oikeutta syntytutkimuksen uhallakin.

[1]) W. P. KER, *Epic and Romance* etenkin ss. 92, 105, 140 j. n. seur. (Andreas Heusler, Lied und Epos s. 3); ANDREAS HEUSLER, *Lied und Epos* etenkin s. 24. Vrt. myös U. v. WILAMOWITZ-MOELLENDORFF, *Die griechische Literatur des Altertums*, Die Kultur der Gegenwart I, 8 s. 9; CARL ROTHE, *m. t.* ss. 161, 197, 207, 257, 276.

[2]) Vrt. GUSTAV ROETHE, *Niebelungias und Waltarius*, Sitzungsb. d. Akad. zu Berlin 1909 s. 649; CARL ROTHE, *m. t.* ss. 205, 255, 304—305, 307, 339.

[3]) Vrt. PH. A. BECKER, *Grundriss der altfranzösischen Literatur* I s. 18.

[4]) I. K. INHA, *Kalevala ja kansanr. tutkim.*, V. Suom. 1910 n. 47; vrt. myös — —, *Kalevalan laulumailta* ss. 274—275.

edeltävälle työlle» Kalevalan kokoonpanossa [1]); ja myöhemmin on koko syntytutkimuksemme monin tavoin osoittanut, että runoaineksemme todella elävät yhdessä [2]). Siis sitä suuremmalla syyllä olemme selvillä, *ettei lopullisessa kokonaisuudessa mahdollista yhtenäisyyttäkään voida millään muotoa kieltää yksistään alkuperäisiin aineksiin vetoamalla.*

Mutta sanotullakaan emme vielä ole vapaat. Olemmehan Castrénista ja Cäsarista saakka, samaa mukaa kuin on tahdottu runoelman kokonaisuutta arvosteltaessa perustua alkuperäisiin aineksiin, nähneet myös teroitettavan, että yhtenäisyyttä syntyy ainoastaan lopullisen valmistajan työssä ja ettei siis oikeastaan ole mitään yhtenäistä kansanrunoelmaa. Etenkin Comparetti tahtoo jyrkästi väittää kaiken suuren taiteellisen tuloksen täysin yksilölliseksi ja itsetietoiseksi. Samoin tekevät Bergstedt ja Rothe, joista varsinkin jälkimäinen Homeroksen yksilöllisen runoilun kieltämisestä puhuessaan heittelee ivallisia nimityksiä: »mauton muovailija, diaskeuasti, toimittaja eli paikkurirunoilija», »kurjan paikkailijan kaltainen, joka panee kokoon kirjavan puvun mitä erinkaltaisimpain kangasten, vanhain ja uusien, hyväin ja huonojen, pienempäin ja suurempain tilkuista, puvun, jota kunnollisessa seurassa ei sovi kantaa, vaan joka korkeintaan miellyttää markkinarahvasta», »renkuttaja», jonka yleisönä on ainoastaan profanum vulgus. [3]) Myös ranskalainen Michel Bréal päättelee nimenomaan: »On kyllä nähty runoilijoitten ottavan omakseen jokin tarina ja laajentavan sen suhteita siinä määrin, että tuloksena on ollut draama taikka eepos, mutta tämän ihmeen on saanut aikaan *yhden ainoan henkilön nero.* Kun kansanteoksia tutkii, niin

---

[1]) K. Krohn, *D. Comparettin Kalevalatutkimus*, Valvoja 1893 s. 32.

[2]) Tällaisesta ilmiöstä on tekijällä suorastaan personallinen kokemus keräämässään historiallisessa kansantarina-aineistossa (Suomal. Kirjall. Seuran arkisto), johon hän siis myöskin pyytää viitata (vrt. — —, Kansan muistitiedoista ja historiallisista tarinoista, Suomal. Kansa 1910 n. 54). Samoin on Paavo Pulkkisen muistiinpanojen ensimäinen sarja ollut erinomaisen opettava kansan kokonaistavan aistin kannalta. Pulkkinen näet, joka oloihin nähden melkoisesta lukeneisuudestaan huolimatta on ehdottomasti katsottava kansanmieheksi, on muistiinpanoissaan saanut merkillisesti aikaan juuri yhtenäisyyttä ja pyöristyneisyyttä. Ulkonaisesti on hän kirjoittanut kaikki yhteen jaksoon, osaamatta edes eroittaa kappaleita enempää kuin lauseitakaan, mutta siitä huolimatta on julkaisijan (vrt. s. 18) tarvinnut ainoastaan lohkaista luvut erilleen ja merkitä otsakkeet, niin kokonaisuus yhtä hyvin johdantoineen kuin välikertomuksineen on ollut valmis.

[3]) Carl Rothe. *m. t.* ss. 2—3, vrt. myös 113, 114.

näkee kuinka kansa toistelee ja muuntelee samaa aihetta kymmenin eri tavoin. Mutta oppinutta runoutta on tarvis, jotta tämä aihe muuttaa luontoansa, nousee maan pinnalta ja lehahtaa lentoon.»[1]) Niinikään itävaltalainen Ph. A. Becker vähäksyessään kansan osuuden merkitystä kansanomaisessa tuotannossa lukee kirjallisen aikaansaannoksen pääasiassa yksityisen personallisen runoilun ansioksi.[2]) Onpa saman käsityksen aivan luonnollisena omaksunut saksalainen Rudolf Lehmannkin, verraten kansaneepoksia jälkirunoiluihin tai jonkunmoisiin mukailuihin. Myöskin näissä hän sanoo asian riippuvan viimeistävästä tarkoituksesta, josta kokonaisrunoelman yhtenäisyys johtuu. »Että tämä yhtenäisyys olisi satunnainen tai että se olisi ‚uneksuvan kansansielun' vaistosta lähtenyt, sitä ei tänään enää usko kukaan, siis täytyy sen olla runoilijan ja viimeistäjän tarkoittamaa, hänen selvästi tietämäänsä. Taiteelliseen suunnitelmaan, mikä tästä sai alkunsa, on hän sovittanut sen, mitä hän löysi, kuin myöskin sen, mitä hän itse jotakuta lisää runoili.»[3]) Ja saksalainen Dietrich Mülder sanoo, ettei yhtenäinen, jospa osittain kansan perintätietojakin lähteinään käyttänyt runoelma »voi olla sattuman, ei elimellisen edelleenkehityksen, eikä pelkän muovailijan aikaansaama, se vaatii *runoilijaa*».[4]) Edelleen ranskalainen J. Bédier luulee, sitä mukaa kuin hän voi todistaa runoelman tapausten kehkeytyvän ja määrittyvän siinä esiintyvien henkilöiden luonteista, itsellään olevan oikeuden »väittää ne yksilöllisiksi, lukea ne yhden ainoan eikä runoilijalegion kunniaksi».[5]) Siis kauttaaltaan jokseenkin samaa kuin Comparettin vaihtoehto, että on joko kiellettävä elimellinen yhtenäisyys tai tuotannon kollektiivisuus. Ja kun nyt lisäksi syntytutkimus vakuuttaa, ettei »mistään n. k. kansaneepoksesta voitane osoittaa, että se olisi suuremmassa määrin kansanomaisen yhteistyön tulos kuin mitä Kalevala on»[6]) ja että Lönnrotin työ toiselta puolen on mitä tuntuvimmin itsetiedotonta, ainoastaan kansanlaulajan työhön verrattavaa[7]).

---

[1]) Michel Bréal, *Pour mieux connaître Homère* s. 127.
[2]) Ph. A. Becker, *Grundriss der altfranzös. Literatur* ss. 18, 35—36.
[3]) Rudolf Lehmann, *m. t.* s. 58.
[4]) Dietrich Mülder, *Die Ilias und ihre Quellen* s. 6.
[5]) J. Bédier, *Les Légendes épiques* III s. 411. — Erityisesti Iliaaseen nähden vrt. myös Eduard Kammer, *Ein ästhetischer Kommentar zu Homers Ilias* s. 5. Ja mainittakoon samoin, että Nibelungenin suhteen on Roethe (m. t., kts. etenk. ss. 660, 678, 680) mennyt niin pitkälle, että hän tahtoo todistaa Konradin luoneen sen suorastaan Eckehartin Walthariuksen perusteella.
[6]) K. Krohn, *KRH* s. 28.
[7]) A. R. Niemi, *KK* I s. 249; K. Krohn, *KRH* s. 29.

kuten hänellä myöskään ei ole ollut mitään erityistä taiteellista suunnitelmaa, esteettistä keskusta [1]), niin voidaan, vaikka tosin Lehmann lausunnollaan ei suinkaan senkaltaista tarkoita, jo edeltäpäin, elleivät syntytutkimuksen tulokset kokonaan horju ja ellei todellakaan tahdota turvautua pelkkään satunnaisuuteen, jommoisellakin varmuudella päätellä, ettei Kalevalassa muka ole mitään yhtenäisyyttä. Mitä varten sitte sellaista etsiäkään?

Mutta nyt olemme me edellä nähneet, että Kalevalan luonnissa ja kokoonpanossa epäämättömästi ilmenee niin Lönnrotin kuin kansankin puolelta oma elävöittävä voimansa ja kokonaistava vaistonsa. Ja vaikka emme suurestikaan tietäisi, mimmoinen tämä voima ja vaisto on ja mitä kirjallisia näkökohtia se mahdollisesti vastaa, ei meidän silti tarvitsisi puhua Lehmannin tapaan mistään ihmeellisestä uneksumisesta tai satunnaisuudesta, sillä voihan yhdenkaltaisissa aineksissa niinkuin myös itsessään elettävässä elämässä ihan luonnollisestikin esiintyä syysuhteensa ja yhtenäisyytensä, ja voivathan tunne ja vaisto helposti seurata sellaistakin, mitä ei vielä täydeksi opilliseksi mietelmäksi ole selvitetty. Mutta sitäpaitsi on kansanrunoudellisen luomisen salaisuus kaikessa laajuudessaan yhä seikkaperäisemmin selkenemässä. Niin on ainesten aste asteelta ja polvi polvelta, nimenvaihdosten ja muistinpettämisten, yhdistelemisten ja eroittelemisten ja muitten sellaisten yleensäkin alkeelliselle taide-elämälle ominaisten seikkain [2]) kautta tapahtuvan kehityksen oivaltanut jo Lönnrot [3]), samoin Tengström [4]) ja Nebeský [5]), etenkin Steinthal [6]) ja Julius Krohn [7]) ja on sitä nykyaikai-

---

[1]) A. R. Niemi, *KK* I ss. 229—232; K. Krohn, *KRH* ss. 16—17.

[2]) Viitattakoon vain Yrjö Hirnin teoksiin *Konstens ursprung*, *Det heliga skrinet* ja osittain myös *Det estetiska lifvet*, jotka tarjoavat erinomaisia esimerkkejä m. m. tarkoittamattomuuden ja itsetiedottomuuden osuudesta alkeellisessa taiteen tuottamisessa.

[3]) Borenius—Krohn, *Kalevalan esityöt* III s. 2; E. Lönnrot, *VK* s. V; — —, *Anm. till den nya Kalevala uppl.*, Litteraturbl. 1849 ss. 16, 19—20; — —, *UK* s. III.

[4]) J. R. Tengström, *Finska folket, såsom det skildras i Kalewala*, Joukahainen II s. 123; — —, *Kalewala*, Fost. Alb. I ss. 125—126.

[5]) Václ. Nebeský, *Kalevala, čudske národní epos*, Časopis Musea Království českého 1866 s. 410.

[6]) H. Steinthal, *Das Epos*, Zeitschr. f. Völkerps. u. Sprachw. V etenkin ss. 2—10.

[7]) J. Krohn, *SKH* I etenkin ss. 574—589; — —, *Die Entstehung der einheitlichen Epen im algemeinen*, Zeitschr. f. Völkerps. u. Sprachw

nen syntytutkimus yksityiskohtaisilla aiheitten ja runojen vaellusten tarkkaamisillaan mitä suuripiirteisimmin valaissut. Myöskin P. CAUER tajuaa sen varsin pitkälle [1]), edelleen ottaa sen ranskalainen ROB. GAUTHIOT luonnollisena asiana[2]). Eivätkä tässä suinkaan saa unohtua edellä mainitsemamme KER ja HEUSLER esiintuomine tärkeine huomautuksineen. Toiselta puolen taas ei millään tavalla ole taattua, että kaiken taiteellista tulosta saavuttavan »jälkirunoilunkaan» pitää ehdottomasti olla yksilöllistä ja itsetietoista, niin kummalta kuin tämä helposti kuuluukin. Me saamme myöhemmin nähdä monta kohtaa, joissa Lönnrotin selitys joko ei pidä paikkaansa taikka vähintäänkään ei riitä, kuten esim., että Ainon kuolema olisi vain tapaturma tai että Kullervon traagillisuus olisi ennenkaikkea vain siinä, että hän lapsuudessaan oli saanut nurinkurisen kasvatuksen, mutta silti ei näitten kohtain tarvitse olla tykkänään kelpaamattomia. Eikä itsetietoisuuden puutteen myöskään tarvitse tehdä Lönnrotin mielikuvaa tavoiteltavasta runokokonaisuudesta vähemmän esteettiseksi kuin jos hän selvimmälläkin tietoisuudella olisi miettinyt miten kertyneet ainekset parhaimman kokonaisuuden muodostaisivat. Tässä sopii jälleen muistuttaa yksityisestä kirjallisesta toiminnasta, sillä maailmassa on taidettu sisäisellä ponnistuksella ja omalla vapaalla tuntumuksella, aistilla, tehdä yhtä paljon taideteoksia kuin koulutetulla tarkoituksellisuudella ja selvällä esteettisellä kaavailulla. Ainakin esim. RUNEBERG sanoo niin tehneensä Kuningas Fjalarinsa, vieläpä yleistävästi lisäten: »Runoilija runoilee enemmän intuitionin kuin laskujen mukaan, mutta jos intuitioni on oikea, ei runoelmalta tule puuttumaan suunnitelmaa ja yhtenäisyyttä.» [3]) Onpa itse LEHMANNkin toisessa kohti teostaan lausunut, että sille, joka runoelmaa oikein ymmärtää, »sanoo se ehkä paljon, mitä runoilija ei ole siihen tietoisuudella pannut», joskin kaikki on hänen hengestään lähtenyttä. [4]) Tosin esim. GOETHE huo-

XVIII ss. 59—68. Vrt. MIKAEL SUNDT, *Kalevala*, Morgenbladet 1892 n. 15; myös O. RELANDER, *Kuvakielestä vanhemmassa suomalaisessa lyyrillisessä kansanrunoudessa* ss. 287—288.

[1]) PAUL CAUER, *Grundfragen der Homerkritik* esim. s. 265.

[2]) ROB. GAUTHIOT, *Pari sanaa ohimennen*, Valvoja 1909 ss. 177—179. — Vrt. vielä uudempien Kalevalatutkimusten selosteluja, kuten: ALADÁR BÁN, [?], Budapesti Szemle 1910 tammik. (Valvoja 1910 s. 230); P. E. PAVOLINI, *Intorno al Kalevala, notizie e saggi*, Rivista di filologia moderna 1910 n. 3—4 (Valvoja 1911 s. 161—162); MARTIN BUBER, *Kalevala, das finnische Epos*, Das literarische Echo 14 vuosik. 1912 ss. 1611—1622.

[3]) J. L. RUNEBERG, *Muutamia sanoja runoelmasta ,Fjalar' ja Saiman sitä koskevasta arvostelusta*, Teokset III s. 431.

[4]) RUDOLF LEHMANN, *m. t.* s. 41.

mauttaa tietoisuuden merkityksestä, sanoen lyhyesti, että »aivan toisin työskennellään periaatteesta kuin vaistosta» [1]), eikähän tätä tarvita mitenkään ryhtyä väittämään vastaan, mutta silti ei myöskään ole kielletty vaistolla saatavan aikaan taiteellisia tuloksia. Siis niin pitkälle tässä, *ettei yhtäältä alkutöitten kollektiivisuudella ja toisaalta sommittelun personattomuudella, vieläpä itsetiedottomuudellakaan ole mitään ennakkoratkaisun oikeutta ja voimaa.*

Ja kun täten olemme selvillä siitä, ettei kysymyksemme Kalevalan yhtenäisyydestä ole kysymyksenä mikään mahdottomuus, on meidän ainoastaan lisättävä, *etteivät runoelmamme puutteellisuudet, kuinka niitä olisikin, suinkaan saa meitä ratkaisua yrittämästä peljättää.* Olihan Cygnaeus jo yli puolen vuosisataa sitte kyllin rohkea puhuakseen täydellä itsetietoisuudella vain »Kalevalan traagillisesta *aineksesta*». [2]) Ja nykyaikainen estetiikka, joka varsin elinvoimaisesti on selventynyt ja laajentunut tieteeksi kaikesta esteettisestä [3]), ei ota enää rajoittuakseen pelkkään mallitaiteeseen ja määrättyihin kultuurialueihin, vaan kohdistuu taiteellisen elämän alkeellisimpiinkin ilmauksiin, lapsiin, luonnonkansoihin, vieläpä eläimiinkin. Kokemusaineiston, sanotaan, tulee esteettisiäkin käsityksiä ja lakeja selviteltäessä olla mahdollisimman monipuolinen ja yhtä hyvin alimpia kuin ylimpiäkin kehitysasteita edustava. Nekin, jotka varoittavat liiallisuuksista ja äärimmäisyyksistä, asettuvat ehdottomasti tämän pääasian kannalle. [4]) Ei ole siis mitään outoa siinä, että tahdotaan kiinnittää esteettisen tutkimuksen huomiota kaiken muun mukana myös kansanrunouteen — enempää kuin siinä ei yleisesti katsoen ole edes mitään uuttakaan. Paitsi lukemattomia teoksia, jotka kansanrunouden merkkimiehestä

[1]) Schiller—Goethe, *Briefwechsel* 126, 403.

[2]) Fr. Cygnaeus, *Kalevalan traagillinen aines* s. 11. Hän huomauttaa nimenomaan, että tämä on ymmärrettävä »aivan sananmukaisesti» ja jatkaa: »Ei kukaan odota, että Kullervo esiintyisi ,taiteellisesti muokatun' tragedian sankarina. Traagillinen aines esiintyy siinä niinkuin muut ainekset luonnossa: väkevän luovan voiman tuotteena, ja itse samanlaisena voimana, mutta vielä taltuttamattomana ja kerrassaan karsimattomana *in usum Delphini.*»

[3]) Vrt. K. S. Laurila, *Johdatus estetiikkaan* ss. 1—21.

[4]) Vrt. Johannes Volkelt, *System der Ästhetik* I ss. 51—71; Max Dessoir, *Ästhetik u. allg. Kunstwissenschaft* ss. 276—311; K. S. Laurila, *Johdatus estetiikkaan* ss. 329—334. Erikoisena tähän kuuluvana tutkimuksena voidaan mainita Yrjö Hirn, *Konstens ursprung.*

Herderistä lähtien [1]) tavalla tai toisella antavat lisiä mitä moninaisimpain kansanrunoustuotteitten ja kokonaisten kansanrunousalainkin esteettiseen tuntemiseen [2]), tapaa kyllä nimenomaankin myönnettävän, että huomion kohdistuminen kansanrunouteen on ollut esteettiselle tutkimukselle suureksi edistykseksi. [3]) Ja me olemme alkuluvussamme kylliksi nähneet, ettei esteettistä tutkimusta suinkaan puutu kotimaisellakaan alallamme, luettelematta edes sellaisia varsinaiseen Kalevalakirjallisuuteen kuulumattomia laajojakin teoksia kuin O. Relanderin tutkimus vanhemman kansanlyriikkamme kuvakielestä.

*

Ylläsanotulla esteistä ja verukkeista päästyämme on meidän nyt toiselta puolen osoitettava, ettei myöskään ole turha käydä käsiksi esilleottamaamme kysymykseen. Oikeastaan todistaakin sitä jo se *alituinen koskettelu*, jota sen osaksi olemme nähneet aikojen kuluessa kautta maitten ja kansain niin tahoilta kuin toisiltakin tulevan. Olkoonpa että tähän onkin ehkä ennenkaikkea vaikuttanut vain käytännöllinen tarve esittää outoa runoelmaa yleisölle, on joka tapauksessa sen yleinenkin käsittäminen pysynyt sikäli epäselvänä, mikäli kysymys sen yhtenäisyydestä on jäänyt perinpohjaisemmin selvittämättä. Yhtenäisyyden vaatimukset voivat kyllä vaihdella jyrkimmistä lievimpiin, niinkuin ne Kalevalankin suhteen ovat todella vaihdelleet, mutta yhtenäisyysseikan lähemmän tarkkaamisen täytyy joka tapauksessa valaista pääpiirteissään koko runoelman olemus ja rakenne. [4])

Kysymyksen merkitys onkin oivallettu aina vanhimmista ajoista. Teroittaahan jo Tengström erikoisesti yhtenäisyyden välttämättömyyttä runoelmassa, ollen sitä mieltä, että joskin alkuperäiset eepokset yhtäältä voivat vaatia itseään katsottavan yksilöiksi, kansanhengiksi, joitten täytyy saada käydä siitä mitä ne ovat ja joita ei voida minkään ennakkomielipiteen mukaan mestaroida, niin täytyy niiden kuitenkin toisaalta täyttää

---

[1]) J. G. Herder, *Kalligone* (Sämmtliche Werke XXII), etenkin toisen osan neljä ensimäistä kappaletta (Volkelt, System der Ästhetik I s. 57).

[2]) Vrt. esim. Valdemar Vedel, *Heltelio* ss. 457—461.

[3]) Vrt. esim. Cl. Wilkens, *Poesien* s. 17.

[4]) Vrt. esim. Aristoteles, *Runousoppi*, suom. J. W. Calamnius, ss. 25—27, 67—68; Schiller—Goethe, *Briefwechsel* 306, 399; J. L. Runeberg, *Om den tragiska koren*, Sv. Lttskpts Förh. o. Upps. 17 ss. 141—142; Ernst Elster, *Prinzipien der Litteraturwissenschaft* I s. 71; Rudolf Lehmann, *m. t.* s. 42.

taiteen perusvaatimukset, jos mieli niille tunnustaa runoteosten arvoa, eikä ainoastaan tarun. »Mielikuvitusta voidaan tässä», hän sanoo, »verrata rakennusmestariin, jolla ei ole raivattua aluetta mihin hän rakennuksensa kohottaisi: ulkonevat kalliot, kukkulat, ehkä myöskin joku räme, estävät häntä toteuttamasta rakenteluaan ja tekevät sen epäsuhtaiseksi ja eriskummaiseksi; mutta suunnitelmaa täytyy hänen rakennuksensa kuitenkin seurata ja kokonaisuus täytyy sen muodostaa, jos mieli sen olla muuta kuin hajanainen kiviröykkiö. Niin täytyy niiden moninaisten ihmeellisten haamujen, jotka ovat kansan yksilöllisyyden tai sen henkisen kehitysasteen tuotteita, runossa olla liitettyjä itsessään kokonaiseksi ja yhtenäiseksi tauluksi. Ainoastaan siten on laulu vapaan taiteen tuote, päinvastoin kuin lukemattomista syistä ja vaikutuksista jatkuva todellisuus.» [1]) Ja Donner mainitsee v. Tettaun kirjan ilmestyttyä yhtenäisyyskysymyksen ensimäisenä runoelmamme tärkeimmistä kysymyksistä. [2]) Julius Krohn kaunotieteellisessä katsauksessaan ottaa sen niinikään ensimäisenä esille ja sanoo sitä nimenomaan erittäin tärkeäksi, »sillä vastauksesta riippuu suuressa määrässä Kalevalan arvo runollisena teoksena». Vieläpä hän ajan henkeä kuvaavasti muistaa »meidän kunniaammekin», sillä eepillisiä runoelmia on »sangen monellakin kansalla, mutta juuri harvalla on ollut kykyä kehittämään ja muodostamaan suurta, yhtenäistä eposta». [3]) Samoin ei Aspelin-[-Haapkylän] mielestä Kalevalaa esteettiseltä kannalta tutkittaessa mikään ole tärkeämpi kuin kysymys sen yhtenäisyydestä, sillä jollei siinä ole yhtenäistä, eri osia toisiinsa kiinnittävää juonta, ei se olekaan mikään eepos, vaikka runot ovatkin yhteen jaksoon numeroidut ja yhteen kirjaan painetut. [4])

Mutta kysymyksemme selvittelyllä, samoin kuin runoelmamme taiteellisella tutkimuksella yleensä, on epäämätön kantavuutensa muutenkin, ei ainoastaan runoelmamme itsensä vuoksi semmoisenaan. Niin jo ylläolevastakin päättäen *yleisesteettiseltä* kannalta. Onhan kansanrunoutemme kokonaisuudessaankin lähempänä nykyisyyttä ja siten kaikkine tarpeellisine sivuseikkoineen helpommin yllettävissä kuin suurten sivistyskansain kaukaiseen menneisyyteen häipyvät tuotteet, ja sitäpaitsi ovat kansanrunousvaramme sangen monipuoliset ja suorastaan suunnattoman rikkaat. Vieläpä meillä

[1]) J. R. Tengström, *Kalewala*, Fost. Alb. I s. 137.
[2]) O. Donner, *Kalevalan kritiikkiä*, Kirj. Kuukausl. 1874 s. 48.
[3]) J. Krohn, *SKH* I s. 3.
[4]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Pohjolan emäntä*, Valvoja 1893 s. 141.

on se harvinainen etuisuus, että, mitä eepokseemme tulee, omaamme paitsi sitä itseään kokonaiset varastot aineistoa sen kokoonpanijasta, samoin kuin kaikki ne toisinnot loppumattomien lisien kanssa, joista se on sommiteltu. On luonnollista että tämmöisen asiaintilan täytyy tarjota jo semmoisenaan mitä kiitollisinta havaintopohjaa esteettisille kysymyksille, eikä suinkaan vähimmän suurelle kysymykselle taiteellisesta luomisesta, ja niin ollen voimme olla vakuutettuja siitä, ettei työskentely Kalevalan lähemmäksi taiteelliseksi tuntemiseksi yleisesteettiseltäkään kannalta ole missään tapauksessa hukkaan viskattua, olkoonpa että saammekin Cygnaeuksen sanaan puhua vain jostakin »aineksesta», jostakin esiinpyrkivistä mahdollisuuksista.

Samoin on Kalevala *kansaneepos*, ainakin sikäli kuin yleensäkään kansaneepoksista katsotaan voitavan puhua. Näistä taas tunnetuimmat erityisesti epiikan olemuksen selvittelyssä ovat olleet tinkimättömiä peruskirjoja. Niin tietysti ennenkaikkea Homeros, joka jo Aristoteleesta näytti »jumalalliselta muiden rinnalla» [1]. Omistaahan sille sangen tunnustavaa huomiota Wilhelm von Humboldt merkittävässä ja paljon vaikuttaneessa tutkimuksessaan Goethen Hermann und Dorothea runoelmasta. [2] Ja suoranaiseksi epiikan mittapuuksi, taikka todistuskappaleeksi sille »mitä voidaan määrätä varsinaisen eepoksen oikeaksi perusluonteeksi», asettaa sen kuuluisa filosofi G. W. F. Hegel. [3] Samoin kreikkalainen eepos mainittavan esteetikon Fr. Th. Vischerin mielestä »historiallisena ilmiönä sattuu täydelleen yhteen asian käsitteen kanssa», vieläpä hän sinkahuttaa sellaisenkin väitteen, ettei »taide-eepos ole mikään puhdas eepos». [4] Mutta myöntääpä vielä esim. Lehmann eepillistä tyyliä selvitellessään yleisestikin: »Nämä eepillisen tyylin perusomituisuudet esiintyvät nyt tietysti, siinä on vanhempi estetiikka oikeassa, kansaneepoksessa selvimpinä.» [5] Ja kun kerran kansaneepokselle erikoisesti kansaneepoksena myönnetään jotakin yleistä merkitystä, luulisi myös Kalevalalla tässäkin suhteessa voivan olla osansa. Näin sitä suuremmalla syyllä, kun nykyaikainen estetiikka ylläolevankaan mukaan ei kernaasti tahdo tyytyä Hegelin ja Vischerin tapaan

---

[1]) Aristoteles, *Runousoppi*, suom. J. W. Calamnius, s. 68.

[2]) W. v. Humboldt, *Ueber Göthe's Herrmann und Dorothea*, Gesammelte Werke IV, esim. ss. 29, 65—81, 248—249.

[3]) G. W. F. Hegel, *Vorlesungen über die Aesthetik* III s. 340.

[4]) Fr. Th. Vischer, *Aesthetik oder Wissenschaft des Schönen* III ss. 1285, 1291.

[5]) Rudolf Lehmann, *m. t.* s. 151.

yksiin tuotteihin ja kun Kalevala on suuresta esteettisestä tutkimuksesta yleisesti katsoen jäänyt vielä jokseenkin syrjään. Mistään kilpaamisesta toisten tunnetumpain kera ei luonnollisesti tarvitse olla kysymys, hyväpä jos runoelmammekin voisi tarjota jonkunmoista vaatimatonta havaintoaineistoa jo itsessään rajoitetulla alalla.

Myöskin *kirjallishistorialliselta* kannalta on Kalevalan taiteellinen tutkiminen kyllin kantavaa. Tätä teroittaa jo TENGSTRÖM, »sillä eepillinen muinaislaulu on tässä suhteessa kotimaisen runouden lapsuudeniän selvin ilmaus, eikä siten muodosta ainoastaan ainoata todellista lähtökohtaa sen myöhemmän kehityksen ja kohtaloitten tutkistelulle, vaan on sillä myös kaikki se symbolinen, kehittymätön rikkaus, joka yleensäkin kuuluu tälle iälle ja jossa kokonainen elämä on peruspiirteissään kuvattuna». [1]) Ja onhan Kalevala kirjallinen merkkiteoksemme, kuten kansaneepokset yleensä kansallisissa kirjallisuuksissa ja koko maailman kirjallisuudessa. [2]) Se on suorastaan, mitä kaikkea lukuunotettaneenkin, yksi kirjallisuutemme perustavimpia ilmiöitä, sen vaikutus siinä monia yksityiskohtia myöten niin hengen kuin muodonkin puolesta lakkaamatta valtava. [3]) Ja niinkuin jo edellisestä luvustammekin voidaan nähdä, on se varmaan tunkenut ulkopuolelle omia rajojammekin laajemmalle kuin yksikään kirjallinen tuotteemme. [4]) Siis toisin sanoen yksi kirjallisuushistoriamme tärkeimpiä kappaleita — ja sellaisena luonnollisesti todella kirjallisen tutkimuksemme ensimäisiä esineitä. [5])

---

[1]) J. R. TENGSTRÖM, *Kalewala*, Fost. Alb. I s. 135.

[2]) Vrt. vain *Yleinen kirjallisuuden historia.*

[3]) Paitsi *kirjallisuushistorioitamme* vrt. esim. EINO LEINO, *Kalevala Suomen runoudessa*, Lönnrotin muistoksi 1902 ss. 49—51; — —, *Suomalaisia kirjailijoita;* — —, *Kalevalan vaikutus suomal. tait. ja kirjall.*, Hels. Kaiku 1910 ss. 92—93; F. OHRT, *m. t.;* E. N. SETÄLÄ, *Kalevala suomalaisena kansalliseepoksena*, Valvoja 1909 s. 95; JOHN ABERCROMBY, *Kalevala*, Valvoja 1909 ss. 167—170; K. A. FRANSSILA, *Kalevala*, U. Suom. 1910 n. 47; R. ENGELBERG, *Kansalliseepoksemme 75-vuotinen muisto*, Suomal. Kansa 1910 n. 47.

[4]) EINO LEINO sanoo (Kalevala nykyaikaisenkin suomal. kansallishengen kulmakiveksi, Hels. San. 1910 n. 47) lyhyesti: »Toistaiseksi me emme ole tuoneet maailmankultuuriin mitään sen mahtavampaa ja mainehikkaampaa lisää kuin Kalevalan.» Ja WINKLER tunnustaa (Kalevala, Valvoja 1909 s. 174), valittaen että Kalevalaa vieläkin tunnetaan Länsi-Euroopassa liian vähän: »Se kuuluu maailmankirjallisuuden historiaan suuremmalla syyllä kuin tuskin mikään muu.»

[5]) Vrt. W. SÖDERHJELM, *Kotimainen kirjallisuus akateemisena oppiaineena*, Valvoja 1913 s. 594.

Niinikään on syytä huomauttaa, ettei Kalevalan taiteellinen tutkiminen suinkaan ole merkityksetöntä itselleen sen *syntyhistorialliselle kaan* selvittelylle. Onhan uudempi Homerostutkimuskin, erityisesti edellä viittaamissamme Bréalin ja Rothen teoksissa, nimenomaan syntykysymyksiä tarkatessaan saavuttanut suorastaan suurenmoisia tuloksia juuri taiteellisen tutkimuksen tietä. Mainittakoon vain nerokkaat havainnot v. Wilamowitz-Moellendorffin ja Ed. Meyerin aikaisemmin tekemäin huomautusten suuntaan [1]) runoelman syntymisajan ja silloisen sivistysaseman sekä runoelman aiheen ja käsittelemän aikakauden keskisistä suhteista, joita etenkin Bréal eri puolilta seikkaperäisesti koskettelee. [2]) Ja ymmärtäähän helposti, että kuta syvempi runoelman kirjallinen tunteminen on, sitä tarkemmin ja monipuolisemmin myös sen synty osataan valaista ja osoittaa. Tätä onkin jo Aspelin[-Haapkylä] tavoitellut, selittäen olevan olemassa kohtia, »joissa esteettisen tutkimuksen saavuttamat tulokset ovat omiansa antamaan tukea toiselle tai toiselle toisintojen tutkimukseen perustetulle mielipiteelle runoelman yhtenäisyydestä». [3]) Mutta näin on kirjallinen tunteminen samalla epäämättömästi syventävääkin. Niinpä kun tiedämme, että Kalevalakin on runoteos, eikä vain pelkkä »säejoukkio», ei myöskään sen syntyä selviteltäessä pelkkä säkeitten ja osasten lajitteleminen lopultakaan riitä, vaan tulee sitäpaitsi päästä perille mikä voima niitä kaikkia on liikutellut: kokoonpanotyön ulkonainen määritteleminen ei ole tarpeeksi, vaan tulee sitäpaitsi saada selville miten kokoonpanija ja miten toisinnot sisäisesti suhtautuvat runoelmaan. [4]) Ja tämä kaikki ei suinkaan onnistu vähimmin, jos itse runoelman sisäinen tuntemus on kuta tarkinta.

Me olemmekin nähneet, ettei kotimainen syntytutkimus ainakaan tahallaan riistä runoelmaamme taiteellisen tutkimuksen piiristä. Onhan Julius Krohn ennenmainitsemamme lisäksi ollut Kalevalan laajin kaunotieteellinen selittäjä ja onpa Kaarle

---

[1]) Vrt. Paul Cauer, *m. t.* ss. 260—261. Myös Bergstedt sanoo (m. t. s. 140) olevan varmaa, että Troijan hävitys myöhäiselle runoilijalle ja hänen kuulijoilleen esiintyi muistelona hämärästä muinaisuudesta.

[2]) Michel Bréal, *m. t.* ss. 1—131; Carl Rothe, *m. t.* s. 91, 124.

[3]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Pohjolan emäntä*. Valvoja 1893 s. 142.

[4]) Niin onkin Axel Olrik jo muutamia vuosia sitte huomauttanut (Nyt fra folkemindeforskningen, Danske Studier 1908 s. 64) Ohrtin ja Kaarle Krohnin teosten johdosta, että kansanrunouden tutkija toivoisi niissä luoduksi vielä suuremmalla selvyydellä valoa »kansanrunoudellisen kehityksen viimeiseen jaksoon, karjalaisten laulajain ajatusmaailmaan, sen taiteelliseen laatuun, sen kompositiolakeihin, sen uskonnolliseen kantaan ja paljoon muuhun».

Krohnkin kohdistanut nimenomaista huomiota paitsi ohimennen yhtenäisyyskysymykselle vielä erinäisille muillekin kirjallisille seikoille, kuten henkilöitten luonteille. Ja mainitseehan ulkomaalaisista esim. Lehmann, joka kyllä antaa kaiken tunnustuksen syntyhistorialliselle tutkimukselle, että, missä nimenomaankin yhtenäisyysseikka jätetään periaatteellisesti huomioonottamatta, kuten tapahtui Lachmannin tutkimuksissa Iliaasta ja Nibelungenliedista, »myös geneettinen selitys vie helposti kaltolle tielle ja vääriin tuloksiin»; joka tapauksessa hän päättää, »ettei esteettinen selitys ole tieteellisesti vähemmän oikeutettu ja välttämätön kuin geneettinenkään». [1])

Sitäpaitsi saamme pian nähdä, että niitten syntytutkimuksen tulosten yleinen kantavuus, joitten takia Kaarle Krohn asetti syntytutkimuksen edelle taiteellisesta, riippuu suuressa määrin etenkin esilleottamamme kysymyksen ratkaisusta. Ja onhan kaiken lisäksi koko runoelmamme synnyn selvittely samoinkuin eeposkysymys yleensäkin oikeastaan ennenkaikkea esteettinen kysymys. Kun kerran runoelma on esteettisen luomistoiminnan tulos, täytyy tämän luomistoiminnan määrittelemisenkin yksinkertaisesti olla esteettistä tutkimusta, olkoon että kysymyksessä on aivan erikoislaatuinen ja senvuoksi myöskin aivan erikoislaatuisia tutkimustapoja vaativa luomistoiminta. Voitaisiinpa käydä vieläkin pitemmälle ja väittää että vertaileva kansanrunouden tutkimus kaikessa laajuudessaankin, saakoonpa se kuinka tahansa esiin tuloksia kansojen muinaisen sivistyksen teistä ja muusta sellaisesta, sentään sangen tuntuvasti on esteettistä tutkimusta. Tämä kaikki ei itseasiassa suinkaan ole mitään uutta keskellä nykyaikaista estetiikkaa, jonka mahtavasta alan laajentumisesta jo olemme maininneet. Riittänee viitata ainoastaan Wilhelm Wundtiin ja Axel Olrikiin, joista edellinen käsittelee laajaperäisesti runotaiteiden alkuperää yleensä [2]) ja jälkimäinen kokoaa lyhyesti mutta ei vähemmän merkitsevästi kansanrunouden eepillisiä lakeja [3]).

Ja mainitsematta ei ole syytä jättää myöskään *käytännön* vaatimuksia, joita jo Hollo on kirjoituksessaan alleviivannut [4]). Kalevalan käsittäminen ei näet esittämistämme selostuksistakaan päättäen ole ollut helppoa, joten

[1]) Rudolf Lehmann, *m. t.* s. 59.

[2]) Wilhelm Wundt, *Völkerpsychologie* II,1 ss. 299—517.

[3]) Axel Olrik, *Episke Love i Folkedigtningen*, Danske Studier 1908 ss. 69—89.

[4]) J. Hollo, *Kalevala ja oppik.*, Virittäjä 1912 s. 21.

runoelmamme varsin ymmärrettävästi »korkeita opinteitä kulkeneillekin» on ollut muuttumaisillaan »vieraaksi, käsinkoskemattomaksi kirjaksi». [1]) Sitä ymmärrettävämmin on se suuremmalle yleisölle pysynyt jokseenkin suljettuna, kuten pitkin matkaa esiintuodaan. [2]) Puhuva on myös epäilemättä se yksimielisyys, jolla Kalevalan ikävyys koulukirjana nykyään todetaan. [3]) On selvää, että tämä valitettava asiaintila on parhaiten autettavissa eepoksemme runoelmallisen tulkinnan avulla. Ei näet meikäläiseen aikaan ole kumma, jos »se isänmaallisuus, jonka nimissä takavuosina muinaisrunoihin syvennyttiin ja niistä kansallisia aiheita haettiin,» [4]) ei riitäkään enää runoelmaamme pystyssä pitämään. Yhtä vähän riittävät siihen kunnian ja kansallisen ylpeyden tekijät. Mutta saatettuna runoelmamme vihdoinkin kaikkien syrjätukien varasta, jotka tietysti aina ovat lopulta riittämättömät, omille jaloilleen, seisomaan tai kaatumaan yksinkertaisesti runoelmana, voi se siten

---

[1]) V. Tarkiainen, *Aino* s. 1.

[2]) Sanoohan esim. Castrén 1851 (Inl. till år 1851 om hösten hållna förel. öfver Kalevala, andra uppl., Resor o. Forskn. VI s. 109), että Kalevala-laulut olivat ensimäisen laitoksen ilmestyttyä, »niinkuin ehkä osaksi nytkin, useimmille salaisuus, kätketty aarre, jota oli totuttu katselemaan jonkinlaisella ihailulla, mutta jota ei luultu koskaan voitavan tehdä omaisuudekseen». A. F. Almberg [Jalava] vakuuttaa 1867 (Kalevala, Penni-Kirjasto Suom. kansalle I s. 5), että Kalevala on vielä »hyvin vähän tuttu kansalle». Rafael Hertzberg mainitsee 1884 (Den finska folkepop. bedömd ur est. synp., Hfors Dagbl. 1884 n. 33): »Liioittelematta voidaan sanoa, että suurin osa Suomen sivistynyttä yleisöä tuntee vielä Kalevalan ainoastaan ikäänkuin huhuna.» Niinikään vielä Tunkelo merkitsee muistiin 1911 (Muutama sana Kalevalan sovittamisesta kansa- ja oppik. tarp., Virittäjä 1911 n. 2—3): »Kun viime vuoden alkupuolella Kalevalan merkitystä kansallemme puolelta ja toiselta yleisemmin harkittiin, puhein ja kirjoituksin mieliin terotettiin, kiintyi monella taholla huomio siihen tosiasiaan, että tämä kansallinen runoteos on suurimmalle osalle kansaamme vielä suureksi osaksi tuntematon.» Vrt. lisäksi A. V. Koskimies, [*Lausunto Kalevala-päivän johdosta*], Aika 1910 s. 189; R. Engelberg, *Kalevala kouluopetuksessa*, Valvoja 1910 s. 170; O. J. Tallgren, *Italialainen lausunto Kalevalasta*, Valvoja 1911 ss. 737—738. Kalevalan ilmestymisen ajoista kts. K. Krohn, *Kalevalan ilmestyessä*, Valvoja 1910 ss. 247—248; — —, ***Mikä oli Kalevalan palkka?***, **Otava 1914 ss. 49—57.**

[3]) Vrt. Antti Aarne, *Mietteitä Kalevalan opetuksesta*, Suom. kasvatusop. yhd. aikak. 1901 ss. 410—418; V. Salminen, *Mietteitä työmailtamme*, Antero Vipunen 1908 s. 50; A. V. Koskimies, *Kalevalan lukemisesta* [*oppikouluissa*], Pöytäkirja kotim. kielt. op. kok. 1909 ss. 81—90; R. Engelberg, *Kalevala kouluopetuksessa*, Valvoja 1910 ss. 170—171; O. Mantere, *Kalevala kouluissamme*, Suom. kasvatusop. yhd. aikak. 1911 n. 1—2 E. A. Tunkelo, *Muutama sana Kalevalan sovittamisesta kansa- ja oppik. tarp.*, Virittäjä 1911 n. 2—3; V. Tarkiainen, *Aino* s. 1; J. Hollo, *Kalevala ja oppik.*, Virittäjä 1911 n. 2.

[4]) V. Tarkiainen, *Aino* ss. 5—6.

ennen muuta elämänmahdollisuutensa laajempaankin lukijakuntaan raivata. [1]) Ja jos vielä lisäksi tahdomme ajatella »kirjallisuutemme vientiä», niinkuin äskettäin, tosin etupäässä uudempaan kohdistuen, on täydellä syyllä tehty [2]), niin mikäpä sitä tämän tärkeimmän vientituotteemme suhteen edistäisi paremmin kuin kirjallinen tajuttavaksi tekeminen?

Mutta sitäpaitsi on kysymyksemme pitkin matkaa pyrkinyt liittymään *suureen eeposselvittelyyn.* Paitsi että Grimm yleisesti mainitsee eepillisten peruspiirteitten olevan hedelmällisimmin kehitettävissä »esimerkeistä ja vertauksista» [3]), olemme jo Castrénin nähneet erityisesti Kalevalan yhtenäisyydestä tinkiessään ulottavan mielipiteensä muihinkin samankaltaisiin eepoksiin, väittäen ettei millään kansaneepoksella syntymistapansa perusteella itseasiassa ole lujaa ehyettä, välttämätöntä sisäistä yhteyttä. Cäsar huomauttaa Kalevalan itsenäisyydestä ja luontaisesta alkuperäisyydestä ja niin sopivaisuudesta yleensä eeposkysymyksen selvittelylle, käyden samalla sen yhtenäisyyttä tarkastamaan. [4]) Nebeský niinikään sanoo Kalevalan avaavan mieltäkiinnittävän ja tärkeän katsauksen »eepillisen luomisen salattuun työpajaan», jonka vuoksi se olisikin »erityisesti Homeroksen laulujen alkuperää tutkittaessa otettava tarkemmin huomioon; se kelpaa meille tosiasiaksi, joka on tapahtunut meidän edessämme ja joka voi paremmin valaista ja todistaa kuin kaikkein terävimmät kriitilliset erittelyt». [5]) Ja Steinthalin mielestä, joka yhtenäisyysmäärän ottaa suorastaan kansaneeposten lajitteluperustaksi, saaden tunnetut erillisten, liitännäisten ja yhtenäisten ryhmänsä, on Kalevala myöskin erityisesti myöhäsyntyisyytensä vuoksi yleiselle eeposselvittelylle »mitä opettavin». [6]) Samoin meillä af Ursin pitää yleisen eeposkysymyksen ratkaisulle ainoana oikeana tienä »Homeroksen runoelmain vertaamista samankaltaisiin käsillä oleviin varmasti kansanepiik-

[1]) Vrt. V. Salminen, *Mietteitä työmailtamme*, Antero Vipunen 1908 s. 50; R. Engelberg, *Kalevala kouluopetuksessa*, Valvoja 1910 ss. 171—174; Eino Leino, *Kalevalan vaikutus suomal. tait. ja kirjall.*, Hels. Kaiku 1910 s. 92.

[2]) W. Söderhjelm, *Kirjallisuutemme vienti ulkomaille*, Hels. San. 1912 n. 119.

[3]) J. Grimm, *Om det finska epos*, Fost. Alb. II s. 61.

[4]) Julius Cäsar, *Das finnische Volksepos Kalevala* s. 5.

[5]) Václ. Nebeský, *Kalevala, čudské národní epos*, Časopis Musea Království českého 1866 s. 410.

[6]) H. Steinthal, *Das Epos*, Zeitschrift für Völkerps. u. Sprachw. V ss. 11—12, 37.

kaan kuuluviin tuotteihin» ja niin hän myöskin yleisiä mielipiteitään todistaakseen ja valaistakseen tahtoo lyhyesti »tehdä selvää yhtenäisyydestä kansalliseepoksessamme». [1]) GODENHJELM, pitäen kiinni Kalevalan yhtenäisyydestä, sanoo yleisesti, ettei »siitä, että jossakin epopeassa ilmaantuu taiteellinen yhteys, saa päättää, ett'ei se ole kansanrunoutta». [2]) Ja JULIUS KROHNkin suuren Kalevalateoksensa viimeisessä kappaleessa »yhtenäisten sankarirunoin synnystä» käyttää selvästi hyväkseen niitä tuloksia, joita hän oli saavuttanut sen ensimäisessä, »Kalevalan yhtenäisyys» nimisessä kappaleessa. [3]) COMPARETTI taas, jonka teos jo nimilehdellä on ilmoitettu Kalevalaan perustuvaksi yleiseksi tutkimukseksi »suurten kansallisepopeain synnystä», sanoo Kalevalan yhtenäisyyttä kysyessään nimenomaan, että »se on kysymys, johon alati tullaan, kun sellaisten epopeain synnystä keskustellaan». Ja me olemme nähneet hänen itsensä puhuvan siitä laajalti, osoittaakseen ettei Kalevala Lönnrotin kokoonpanonakaan, niin paljo kuin siinä onkin kokoonpanevaa työtä tehty, ole yhtenäinen ja ettei se siis muka kelpaa, kuten näyttää, esimerkiksi »pienempien laulujen kasvamisesta runoelmaksi siihen tapaan kuin on luultu Homeroksen eepoksissa ja Nibelungenissa tapahtuneen». [4]) Aivan saman kannan ovat omaksuneet BERGSTEDT [5]) ja ROTHE. [6]) Ja myöskin FRACCAROLI huomauttaa, että koska Kalevala ei ole elimellisesti yhtenäinen, niin sitä »ei voida asettaa Iliaan ja Odysseian kanssa samalle asteelle». [7]) Edelleen CLARK mainitsee väittäessään Kalevalan yhtenäisyyttä heikoksi: »Juuri Kalevalatutkimus onkin antanut ankarimman iskun Wolfin teorialle Homeroksen runoelmain kompositiosta ja tukenut uusimpia kriitikkoja siinä luulossa, että Ilias ja Odysseia ovat täydellisen nerokkaan yksityisen runoilijan työtä.» [8]) Siis on Kalevalan yhtenäisyysseikkaa kielteisenä tai myönteisenä siihen liittyvine syntyilmiöineen pidetty valaisevana myöskin Homeroksen runoelmille ja vähitellen vielä enemmän toisaalta sen yhtenäisyyttä puolustaen todistettu kansojen voivan luoda yhtenäisiä eepoksia ja toisaalta sen yh-

---

[1]) N. AF URSIN, *Den homeriska frågan* ss. 47—48, 55.

[2]) B. F. GODENHJELM, *Vastaus hra N. Ullle*. Kirj. Kuukausl. 1879 s. 171.

[3]) J. KROHN, *SKH* I kts. esim. s. 582.

[4]) D. COMPARETTI, *m. t.* ss. I, 313—320.

[5]) HUGO BERGSTEDT, *m. t.* s. 51.

[6]) CARL ROTHE, *m. t.* s. 114.

[7]) GIUSEPPE FRACCAROLI, [?]. Bollettino di filologia classica 1895 s. 6 (Cauer, Grundfragen s. 139).

[8]) CH. U. CLARK, *The Kalevala*, The Forum 1898 s. 244.

tenäisyyttä vastustaen todistettu vastakkainen asiaintila. Toisin sanoen on päädytty asemaan, jossa Kalevala tunnetusti kansanomaisena eepoksena on toisaalta tahdottu esimerkiksi yhtenäisestä kansanomaisesta eepoksesta, joten yhtenäisyyden ei semmoisenaan joltakulta muultakaan eepokselta tarvitse kieltää kansanomaisuutta, ja toisaalta pikemminkin esimerkiksi siitä ettei kansanomainen luominen suotuisainkaan asianhaarain vallitessa voi päästä suureen yhtenäiseen tulokseen, joten yhtenäisyyden jossakin eepoksessa täytyy todistaa kansanomaisuutta vastaan. Ja me olemme nähneet, mitenkä jälkimäinen kanta nykyään on päässyt loistavasti vallalle. Kun kerran ei muka ole esimerkkiä yhtenäisestä kansanomaisesta eepoksesta, ei Homeroksenkaan runoelmain suhteen ole muuta mahdollisuutta kuin joko katsoa ne erillisiksi ja epärunollisiksi tai yksityisen suuren runoilijan runoilemiksi. Mutta kuinka näitäkin runoelmia aikojen kuluessa onkin silvottu ja paloiteltu, »aina on ollut ja yhä on miehiä», sanoo ROTHE, »runoilijoita niinkuin kriitikoita, oppineita niinkuin maallikoita, jotka niitä kohtaan kaikista hyökkäyksistä ja hylkäävistä arvosteluista huolimatta säilyttävät saman ihailun, jota niille lähes kolmetuhatta vuotta on osoitettu». [1]) Ja tämän ikuisen tenhon syttäminä on runoelmat jälleen selitetty tinkimättä todella runoelmiksi, miehen sellaisen luomiksi, jota voidaan verrata vain Shakespeareen ja Goetheen [2]). Ja näin on entistä ponnekkaammin yhä uudelleen väitetty, ettei kansa voi luoda taideteosta, yhtenäisyyttä; »yksityisen taideteoksen, tarun pyöristetyn muodon luopi ainoastaan taiteilija, todellinen runoilija» [3]). Myös entistä ponnekkaammin vakuutetaan tätä Kalevalankin todistavan »yhtenäisyyden täydellisellä puutoksella». [4])

Tosin voidaan asiassa jo semmoisenaan tehdä muutamia tärkeitä huomautuksia. Niin olemme nähneet, että Homeroskritiikissä kehitelty kuvitelma: kansan luominen on jotakin merkillistä rahvasmöhkäleen uneksumista ja joittenkin kummallisten erikoislaulujen kaavamaista liikuttelua — ei lainkaan vastaa todellisuutta ja että muutenkin äärimmäisen joukkoluonnin ja äärimmäisen yksilöluonnin

[1]) CARL ROTHE, *m. t.* s. 3.
[2]) CARL ROTHE, *m. t.* s. 131.
[3]) CARL ROTHE, *m. t.* s. 48.
[4]) CARL ROTHE, *m. t.* s. 8.

lisäksi on kokoonpanosta kysymyksen ollen tunnustettava aivan luonnollinen, jopa suuressa määrässä itsetiedotonkin p e r s o n a k o h t a i n e n k a n s a n r u n o u d e l l i n e n l u o m i n e n. Valaisevaa on tässä mainita, miten itse kansaneepos-käsite, joka yleisemminkin alkaa vapautua vanhasta kirjaimellisuudestaan [1]), on Kalevalan taholla varmaperäisesti ja asiallisesti selventynyt. Kaarle Krohn, vaikka selittääkin Lönnrotin työn vain kansanlaulajain runoilun jatkannaksi, on kuitenkin mielestään varma, etteivät toisinnot yksinään olisi mihinkään kokonaistulokseen yltäneet. »Ei löydy», hän sanoo, »mitään suurempaa runoelmaa, joka olisi puhtaasti kansanomainen ja kollektiivinen s. o. yksinomaan kansanlaulajain yhteistyöstä valmistunut; jokainen kokoonpano, joka on laajempi kuin minkä kerrallaan voi laulaa, edellyttää myös kirjallista ja yksilöllistä viimeistelyä.» Näin ollen on kansaneepoksessa itseltään kansalta tyydyttävä vaatimaan vain aineistoa ja sen alkumuokkaamista. [2]) Vielä määritellymmin lausuu tämän Ohrt: »Kansaneepoksesta saatamme puhua ainoastaan siinä, missä ensiksikin kansa itse on suorittanut esityöt, sepittämällä useita pienempiä eepillisiä runoja, jotka kaikki kohdistuvat samaan henkilöön, sukuun tai päätoimintaan, ja missä sitten joku yksityinen mies, joka, henkisesti katsoen, seisoo lähellä kansaansa, noitten esitöitten pohjalle rakentaa yhtenäisen teoksen, panemalla täytäntöön määrätyn suunnitelman.» [3]) Siis Kalevala-alalla ei millään muotoa väitetäkään kansanlaulajain yksinään päässeen niin pitkälle, että olisi tarvittu heidän tuotteitaan vain kaavamaisesti liimata peräkkäin ja niin ilman muuta saatu suuri eepos. Ollaanhan siinä siksi paljon tekemisissä kansantoisintojen kera, että hyvin tiedetään, miten puutteellisia ja sipalemaisia ne yleensä ovat, joskin siitä huolimatta ikäänkuin elävät yhdessä, kuten on puhetta ollut. — Myös on helppo tuoda esiin r i n n a s t u s-k o h t i a K a l e v a l a n j a H o m e r o k s e n r u n o e l m a i n v ä l i l l ä, mihin nyttemmin tuntuukin ilmenevän uusiintuvaa halua [4]). Niinpä myönnetään Homeroskritiikin alalla kaikista mahdollisista erimielisyyksistä huolimatta ensin-

---

[1]) Vrt. Paul Cauer, *m. t.* s. 538.

[2]) K. Krohn, *KRH* s. 28; — —, *Zur Kalevalafrage*, Finn.-Ugr. Forsch. 1901 s. 195; — —, *Das finnische Epos Kalewala*, Finnl. Rundsch. 1902 s. 58.

[3]) F. Ohrt, *m. t.* s. 72. — Vrt. myös I. K. Inha, *Kalevalan laulumailta* ss. 329—330.

[4]) Vrt. Rob. Gauthiot, *Pari sanaa ohimennen*, Valvoja 1909 ss. 175—181.

näkin kauttaaltaan, että ennen Homerosta on Wolfin ja Lachmannin pikkulaulukannan mukaisesti, joskaan ei kirjaimellisesti ottaen, ollut olemassa yleistä kansanrunoudellista aineistoa ja että tätä usein melkein »klisheitten» tapaan on runoelmiin käytetty. [1]) Samoin katsotaan sydän- eli kerrosteoreetikoitten olevan sikäli oikeassa, että runoelmissa todella on piirteitä ja aineksia eri ajoilta, ehkäpä suorastaan jonkunmoisia kerrostumiakin. [2]) Ja niinkuin on ennen mainittu, tehdään nykyisin vielä lisäksi selvä ero runoelmain käsittelemän ajan ja niitten syntymisajan välillä. Edellinen on kansan kaukaista menneisyyttä, taruperäistä lapsuutta, jälkimäinen tapoineen ja taitoineen kypsynyttä ja kehittynyttä myöhempää kautta. Runoelmain kokonaistaja, miksi hänet lopulta onkin katsottava, on tahtonut esittää kansalleen nimenomaan menneisyyden muistoja. Kaiken tämän suhteen viitattakoon erityisesti CAUERiin, joka pyrkiessään juuri yhdistäviä näkökohtia silmälläpitämään pääsee varsin huomattavasti pohjalle, miltä hänen mielestään käsite ,kansanrunous' ei ole saava aikaan sekaannusta siinäkään, mihin se ei mahdollisesti kuulu, eikä myös tuleva väärinkäsitetyksi, missä se on paikallaan. Tosin hän ei myönnä itsetietoista antikiseeraamista, mutta hän puhuu nähdäksemme enemmän itse ainesten »runoilijoista» kuin lopullisesta kokoojasta, eikä myöskään missään tapauksessa kiellä tämän lopullisen kokoojan aikakauden jo olevan kokonaan toisen kuin sen mitä runot käsittelevät. [3]) Mutta puheenalaiset seikathan, pienempiin yksityiskohtiin kajoamattakaan, muistuttavat hämmästyttävässä määrin Kalevalaamme aineksineen ja toisintoineen. Sen runojen tutkimuksista hyvin tiedämme, miten verrattain eri aikaisia toisinnot voivat olla ja miten runoelmassakin siten helposti voi kuultaa »kerrostumia». Lönnrotin aikakin on toinen kuin Väinämöisen aika; ja me olemme jo edellä nähneet, että hänkin tahtoi antaa kuvan nimenomaan kansansa varhaisimmasta menneisyydestä. — Tämä verrannollisuus viittaa taas Kalevalalle varsin läheiseen h y p o t e e s i i n H o m e r o k s e n r u n o e l m a i n s y n n y s t ä. LÖNNROT näet arvelee kreikkalaisten runoista, katsoessaan heidän saaneen ne

---

[1]) Vrt. HUGO BERGSTEDT, *m. t.* ss. 123, 154, 155—156; MICHEL BRÉAL, *m. t.* ss. 4, 46, 60; CARL ROTHE, *m. t.* ss. 45—46, 47—48; DIETRICH MÜLDER, *Die Ilias und ihre Quellen* s. 9.

[2]) Vrt. HUGO BERGSTEDT, *m. t.* s. 141; MICHEL BRÉAL, *m. t.* s. 15; CARL ROTHE, *m. t.* ss. 49, 91, 93; DIETRICH MÜLDER, *m. t.* s. 9.

[3]) PAUL CAUER, *m. t.* ss. 8, 538, 261—265, 538. Vrt. myös U. v. WILAMOWITZ-MOELLENDORFF, *Die griechische Literatur des Altertums*, Die Kultur der Gegenwart I, 8 ss. 10, 14—15, 16.

kokoon samaan tapaan kuin hän Kalevalan: »Monina vuosisatoina kulkivat suullisina tarinoina Kreikalaisten kansain seassa Europassa sekä Aasiassa, muuttuivat, kasvoivat ja kaunistuivat sillä ajalla valmiiksi aineiksi vastatulevalle kerääjälle ja yhteen kutojalle.» [1]) Niin myös KAARLE KROHN, puolustaen Homeroksenkin lauluissa kansan osallisuudelle runojen kokoonpanemisessa omaa arvoansa, mikä kunnia myönnettäneekin viimeistäjän työlle: »Saattaahan ajatella, että kreikkalaiset runot, joita emämaassa yksitellen ja eri paikoissa laulettiin, Vähän Aasian siirtokunnissa sulautuivat suuremmiksi runojaksoiksi, joista oli verrattain helppo muodostaa kokonaisuus. Se seikka, ettei Iliasta ja Odysseiaa enää voi jakaa alkuperäisiin osiinsa, ei todista vasten sitä väitettä, että se todella on kokoonpantu pienemmistä lauluista. Jos esim. Kalevalan toisinnot kaikki olisivat kadonneet, niin ei Kalevalankaan kokoonpanosta oikeata selkoa saisi, ja kuitenkin se on kokoonpanemalla syntynyt. Suomalaisen runomitan yhteys teki tosin tämän kokoonpanon mahdolliseksi, mutta sama oli laita Kreikassakin, jossa kuusimittaruno vanhempina aikoina oli yksin vallitseva.» [2]) Lisättäköön, ettei tämäntapaisilta ajatuksilta suinkaan puutu kannatusta varsinaisessa Homerostutkimuksessakaan. Niinpä CAUER useihin edeltäjiin viittaillen vakuuttaa, että ensinnäkin on Thessaliassa esiintynyt joukko tarinoita ja myyttejä, kuten jumalain asunnosta Olymposta, runottarista, vuori- ja metsäjättiläisistä, aloadeista ja kentaureista, meren jumalattaresta Thetiksestä ja hänen puolisostaan Peleuksesta sekä heidän pojastaan Akhilleuksesta. Yksinpä Hektorkin on vanhimmassa tarussa erään kreikkalaisen väestön hallitsijana Thebessä, jota hän Thessaliasta tunkeutuvia boiotialaisia vastaan kauvan menestyksellä puolustaa, kunnes vihdoin saa surmansa. Samoin ovat Diomedes, Aias, Aleksandros, Andromakhe ja myöskin Helena pohjoiskreikkalaista perua, niinikään akhaialaiset ja nähtävästi myös danaolaiset, Argos ja sitä mukaa Agamemnon. Kaikki nämä vanhat kansanmuistelmat ovat aiolilaisten mukana lauluina kulkeneet Vähään Aasiaan, saadakseen siellä tapahtuvista taisteluista uusia aineksia. Vihdoin siirtyneet etelämpänä asuville joonialaisille, jotka yksityisistä lauluista ovat luoneet suurempia sommitelmia. Nämä taas vähitellen edelleen kehittyneet, kunnes joku rohkeampi henki voi tarttua

---

[1]) BORENIUS—KROHN, *Kalevalan esityöt* III s. 3; vrt. E. LÖNNROT, *Anm. till den nya Kalevala uppl.*, Litteraturbl. 1849 s. 20.

[2]) K. KROHN, *D. Comparettin Kalevalatutkimus*, Valvoja 1893 ss. 32—33.

luovaan ajatukseen ryhmittää henkilöitten ja tapausten moninaisuus hallitsevan runollisen motiivin ympärille. Lopun lopuksi suoritettiin Peisistratoksen toimesta viimeistävä puhdistus ja tasoitus. [1]) Jokseenkin samaan suuntaan muita mainitsemattakaan käy pääasiassa v. WILAMOWITZ-MOELLENDORFFin esitys, paitsi että hän ehkä enemmän panee painoa rhapsodien ammattimaiseen työhön. Hänkin katsoo alkuperäisten ainesten polveutuvan Thessaliasta, kehittyvän ja muodostuvan uusien lisien kera Vähän Aasian länsirannikolla runoryhmiksi ja pieniksi rhapsodieepoksiksi, joista vihdoin lopullinen kokonaisuus rakentuu kirjoitustaidon tallennettavaksi ja kielellisen toimituksen vakiinnutettavaksi. [2]) — Vielä on lähellä ajatus, että Homeroksen runoelmain kokoonpanossa on ainoastaan menetelty vapaammin ja omavaltaisemmin kuin Lönnrot menetteli. Jo GODENHJELM katsoo todennäköiseksi, »että kreikkalaisten epopeain laulajat ja järjestäjät osasivat jotenkin itsenäisellä huomiolla tarkastaa muinaistarujen sisällystä ja eri kappaleiden yhteen-sovittamisessa menetellä enemmän omatajuisesti, kuin mikä kansanrunoudessa muutoin on tavallista».[3]) Ja myöskin JULIUS KROHNin mielestä ovat kreikkalaisten eeposten kokoonpanijat kaikesta päättäen toimineet samaan tapaan kuin Lönnrot, »jos kohta he silminnähtävästi ovat yhteenvalamistyönsä paljoa omavaltaisemmin ja taiderunoutta lähenevällä tavalla toimittaneet». [4]) Tämä vapaallisuus onkin tietysti sitä luultavampaa, kun silloin varmaan ei ollut samaa koskemattomuuden tunnetta alkuperäisiä aineksia kohtaan kuin myöhemmin kansanrunoudellisten käsitteitten kypsyessä. Mutta kollektiivisuutta ei sen suinkaan tarvitse kieltää, sillä tuskinpa oli olemassakaan erikoistunutta yksilöllistä luontia ja selviä kirjallisen omistusoikeuden rajoja. Ja sitäpaitsi voidaan myöhempiäkin aikoja silmälläpitäen väittää, ettei ole mitään syytä rajoittaa kokoonpanijan vapautta liikaan kirjaimellisuuteen asti, kunhan hän vain ymmärtää noudattaa kansanomaisuutta ja olla turhanpäiväisesti omiaan panematta. [5])

Mutta kaikkea tätä, joka luonnollisesti osoittaa, ettei Kalevalan synnyn selvittelyistä todella ole syyttä toivottu valaistusta

---

[1]) PAUL CAUER, *m. t.* etenkin ss. 191, 195, 200, 214, 223, 215, 237, 193, 178, 164, 537, 145.

[2]) U. v. WILAMOWITZ-MOELLENDORFF, *Die griechische Literatur des Altertums*, Die Kultur der Gegenwart I, 8 ss. 10, 14—15, 12—13, 16.

[3]) B. F. GODENHJELM, *Runous ja runouden muodot* I s. 64.

[4]) J. KROHN, *SKH* I s. 588.

[5]) R. ENGELBERG, *Kansanrunoustuotteitten kirjallisesta käyttämisestä*, Suomal. Kansa 1910 n. 58—59.

myös toisten suurten eeposten synnylle, ei ole vaikea aivan summittaisestikin tehdä verrattain merkityksettömäksi, pitämällä kiinni noitten toisten eeposten yhtenäisyydestä ja vakuuttamalla Kalevalaa surkean hajanaiseksi. Olkoon näet ettei kansanrunoudellista luomista toisintokehityksineen ole kohdalleen käsitetty, voidaan siitä huolimatta Kalevalan hajanaisuutta uskottelemalla väittää, ettei tämä luominen edes tuntuvilla personallisilla lisätöilläkään muka pysty tuottamaan suurta yhtenäistä eeposta. Samoin voidaan Homeroksen runoelmain ja muitten vanhain eeposten yhtenäisyyteen sekä toiselta puolen Kalevalan hajanaisuuteen luottaen selittää, kuten olemme nähneet Comparettinkin tekevän, että edellisten kokoonpanijat käsittelivät muka, niinkuin kuka tahansa yksityinen kirjailija kansankin aineksia käyttäessään, ainettaan täysin vapaina ja oman mielensä mukaisina runoilijoina, jotavastoin Lönnrot oli vain tunnolinen ja turhantarkka oppinut. Ja onkinhan tietysti luonnollista, että osoitettakoonpa Kalevalan syntyneen kuinka tahansa, ei se sittenkään ilman yhtenäisyyttä riitä esimerkiksi yhtenäisten eeposten synnystä. Voidaan kaikesta huolimatta yhä edelleenkin väittää, ettei kansanrunoudellinen luominen muka kykene tuottamaan yhtenäistä eeposta ja että Homeroksen runoelmain taatusti yhtenäisinä täytyy olla kokonaan toisenkaltaisen luomisen tulos. Tämän onkin jo KAARLE KROHN oivaltanut, mainiten että »Kalevalan, kelvatakseen esimerkiksi yhtenäisestä kansaneepoksesta, täytyy tietysti olla sekä yhtenäisen että kansanomaisen». [1]) Mutta näin ollen on myös selvää, että Kalevalan yhtenäisyyskysymyksen lähemmän käsittelyn täytyy olla suuren Homeroskysymyksenkin kannalta mitä tärkein, samalla kun nyt näemme miten siitä lievimmin sanoen varsin tuntuvasti riippuu runoelmamme laajojen syntytutkimusten yleinen kantavuus.

Täten saanemmekin katsoa kysymyksemme pääpiirteissään perustelluksi. Kuinka se taas yksityiskohtaisemmin muodostuu ja rajoittuu, tulee seuraavassa esiintymään.

---

[1]) K. KROHN, *D. Comparettin Kalevalatutkimus*, Valvoja 1893 s. 22.

3. Selvittelyn suuntaaminen.

Niin kirjavia ja yhteentörmäileviä kuin entiset vastaukset ja tulkinnat oikeastaan ovatkin, olemme niitten sentään suurin piirtein katsottuna nähneet risteilevän muutamien yleisten käsitysten ympärillä. Lyhyesti sanoen vaaditaan eepokselta ensinnäkin *totaalisuutta*, kokonaisen maailmankuvan esittämistä kokonaisine henkilöineen ja ilmiöineen; samoin *sotatilan ristiriitaa kahden vihollisen kansan välillä*; ja ennenkaikkea *suurta päätapausta*, vieläpä nimenomaan *yhtä* suurta päätapausta, jonka ympärille kaikki muu kutoutuu. Tältä pohjalta pääasiassa lähdetään, olkoonpa kysymyksessä kelpoisuuden ja yhtenäisyyden puolustaminen tai vastustaminen. Kuvaavaa on, että tutkija sellainenkin kuin Comparetti, puhumattakaan esim. v. Tettausta, tyytyy vain innokkaasti kumoamaan esiintyneitä tulkinnoita, koettamattakaan itse miltään muulta kannalta vastausta etsiä.

Tämä kaikki taas ei ole ominaista yksistään Kalevalaan nähden, vaan vievät puheenalaiset käsitykset ilman muuta *suurille esteettisille valtaväylille*. Jo HUMBOLDT puhuu totaalisuudesta ja siihen läheisesti liittyvästä laajuudesta, ulkokohtaisuudesta ja tasapainoisuudesta [1]), mutta varsinkin teroitetaan näitä käsityksiä HEGELin ja VISCHERin mahtavissa tuotteissa [2]), joista, paitsi että niihin nimenomaan viitataan, monet Kalevalan tulkintain yksityiskohdat, kuten kansanraamattujen galleriat, eeposten laajuudet, monihenkilöisyydet, niiden toiminnan hitaudet, ovat usein melkein suoranaisia käännöksiä. Ei olekaan mitään kummaa siinä, että Kalevalankin tulkinta on kulkenut juuri hegeliläisyyden tunnusmerkeissä, sillä nouseehan tämä itsensä kansanrunousharrastuksen herättäjän myrsky- ja kiihkokauden hartioilta [3]), mihin jo meilläkin

---

[1]) W. v. HUMBOLDT, *Ueber Göthe's Herrmann und Dorothea*, Gesammelte Werke IV ss. 29—36, 154—159, 168.

[2]) G. W. F. HEGEL, *m. t.* III ss. 326—396; FR. TH. VISCHER, *m. t.* ss. 1265—1285.

[3]) *Yleinen kirjallisuuden historia* III ss. 417, 476—478; vrt. RUDOLF LEHMANN, *m. t.* ss. 140—141.

kohdistetaan varhain huomiota [1]). Ja tiedämmehän hegeliläisyyden sitäpaitsi yhdeksi estetiikan historian »huomattavimmista kohokohdista» [2]), jonka vaikutus teorioissakin ulottuu kauvas yhdeksännentoista vuosisadan lopulle [3]). Etenkin juuri eepoksen teoriassa on sen vaikutus sitkeä, liittäen itseensä paitsi Vischeriä nimiä sellaisia kuin Wilhelm Wackernagelin ja vieläpä osittain niinkin nykyaikaisen kuin Friedrich Spielhagenin. [4]) Meille hegeliläinen filosofia tunkee jo 1820-luvulla, liittyen varsinkin J. V. Snellmanin kuuluisaan nimeen ja pysyen vallitsevana aina 1860-luvulle asti. [5]) Erikoisesti hegeliläinen estetiikka on yliopistossamme »ollut niin kauvan virallisesti edustettuna, että monet sukupolvet akateemis-esteettisiä opintoja harjoittaneista kansalaisista tottuivat katsomaan esteettisiä kysymyksiä hegeliläisen, tai lähemmin hegeliläis-vischeriläisen käsitystavan valossa». [6])

Mutta hegeliläis-vischeriläinen estetiikka, kuinka paljosta myötätunnosta ja arvonannosta kansanrunouden onkin sitä kiitettävä, on kuitenkin kaikissa tapauksissa jo meilläkin saanut antaa sijaa uudemmanaikaisille saavutuksille. Ja sitä mukaa on sangen helppo havaita, että myöskin se perusta, jolle kysymyksemme entinen käsittely suurimmalta osaltaan on rakentanut, on aivan horjuva. Yksityiskohtaisempi tarkastelu sen pian osoittaa.

Onhan ensinnäkin periaatteessa tykkänään hyljättävää, että omaksutaan ennakolta määrätyt mielipiteet ja koetetaan runoelma vain ilman muuta sovittaa niihin — menettely, joka kysymyksemme käsittelyssä on ollut sitäkin lähempänä, kun itse omaksuttujen mielipiteitten suurimmat edustajat niin tekevät. Muistamme näet edellisestä, että Hegel ja Vischer kumpikin nimenomaan pitävät Homeroksen runoelmia eeposkäsityksiään vastaavimpina ja niin asettavat ne kaiken epiikan mallituotteiksi. Ja niinkuin tästäkin esiintyy, eivät he lisäksi käsityksiään semmoisinaan edes johda näistä runoelmista, vaan »puhtaan ajatuksen tietä», kuten tiedämme hegeliläisen systeemin yleensäkin yhtä hyvin filosofiassa kuin estetiikassakin

[1]) Th. Rein, *Johan Vilhelm Snellman* I ss. 32—33; W. Söderhjelm, *Joh. Ludv. Runeberg* I ss. 83—86.
[2]) K. S. Laurila, *Johdatus estetiikkaan* s. 244, vrt. s. 273.
[3]) Rudolf Lehmann, *m. t.* s. 13.
[4]) Rudolf Lehmann, *m. t.* ss. 141—142.
[5]) A. Grotenfelt, *Hegel*, Tietosanakirja III s. 210.
[6]) K. S. Laurila, *m. t.* ss. 244—245.

tekevän [1]). Ja näin muodostettujen mielipiteitten pitäisi olla mittana ja määränä kaikille muille eepoksille?

Sitä vastaan olemmekin Kalevalan suhteen nähneet jo Tengströmin selvästi kapinoivan, kuinka hän muutoin itse onkin omaksunut Hegelin ajatuksia. Ainettamme läheltä on meillä nimenomaisen huomautuksen tehnyt myös Valfrid Vasenius. Hän näet lyhyesti sanoo: »Jos taideoppi tahtoo käydä tieteestä, silloin täytyy sen myöskin käyttää nykyaikaisen tieteen metodia: tehdä havainnoita ja niistä johtaa päätelmänsä.» Ja vielä toisessa kohti, erityisesti Runebergiin kohdistuen: »Jos vaatii että joka kansa saakoon vapaasti kehittää yksilöllisyyttänsä, niin siitä luonnollisesti seuraa, että runoilija on sitä suurempi, mitä enemmän kansallinen hän on, s. o. mitä paremmin hän edustaa kansansa luonnetta ja katsantotapaa. On siis ainoastaan johdonmukaisuuden puutetta, kun vielä meillä muutamat ‚kansallismieliset' pitävät Kreikan ja Rooman kirjallisuutta malliteoksina, niin että esim. Runebergin arvo olisi sitä suurempi mitä enemmän hän on voinut jäljitellä Homeroa.» [2]) Ja yleisemmille laduille viitataksemme voimme mainita, että jo Aristoteles perustaa mielipiteensä kokemusaineistoon, kuten koko hänen esityksestään helposti havaitaan. [3]) Samoin runouden mies sellainen kuin Schiller vastustaa nimenomaan niitä, »jotka runoilijan esityksessä etsivät ainoastaan omia aatteitaan ja asettavat korkeammalle sen mitä *pitäisi olla* kuin sen *mitä on*.» [4]) Nyttemmin sanoo esim. Lehmann nimenomaan Hegelin metodista: »Tosiasiassa saattoi tästä lähteä ainoastaan sekasikiöluomuksia, puoleksi historiallis-induktiivista, puoleksi spekulatiivis-deduktiivista luonnetta, osaksi historiallista tarkastelua, suuremmaksi osaksi metafyysillisiä aatekehräyksiä.» Ja vielä erikoisestikin vakuuttaa Lehmann kirjallisen tutkimuksen menettelytavan voivan olla »ainoastaan sanan ankarammassa merkityksessä empiiristä», sen täytyy »perustua tosiasiain vapaaseen tutkivaan tarkasteluun, jota spekulatio ei saa hämmentää». [5]) Miten kauvas taas nykyaikainen estetiikka todella käytännössäkin on jättänyt hegeli-

---

[1]) Rudolf Lehmann, *m. t.* s. 13; vrt. myös K. S. Laurila, *m. t.* s. 273.

[2]) V. Vasenius, *Johan Ludvig Runeberg som konstnär*, alkusana; — —, *Runous ja elämä* ss. 42—43.

[3]) Schiller, joka tästä huomauttaa, lisää (Schiller—Goethe, Briefwechsel 311): »Melkein missään ei hän lähde käsitteestä, vaan aina ainoastaan taiteen, runoilijan, edustuksen tosiasiasta.»

[4]) Schiller—Goethe, *Briefwechsel* 55.

[5]) Rudolf Lehmann, *m. t.* ss. 13, 15.

läisyyden jälkeensä, esiintyy hyvin siitä suurenmoisesta alan laajennuksesta, josta edellä on ollut puhetta.

Ja niin kieltämätön kuin hegeliläisen menettelyn kestämättömyys täten jo onkin, tulkoon sentään lisätyksi, että HEGEL on johtunut suoranaiseen ristiriitaankin kohottaessaan spekulatiiviset mietelmänsä ja yhden määrätyn eepoksen kaikkien muitten malliksi ja mestaroijaksi, sillä toiselta puolen hän kuitenkin selvästi pitää kansaneepoksia »kansanhenkinä», »kansojen yksilöllisinä henkinä» [1]), ja tottahan tällainen yksilöllisyyden tunnustaminen vaatii, että kukin saa tulla tulkituksi oman laatunsa mukaan. Sitä suuremmalla syyllä, kun eri kansain kansaneepokset, taidekirjallisuudesta puhumattakaan, ovat kaikista yleisistä yhtäläisyyksistä ja vertauskohdista huolimatta ihan silmäänpistävästikin erilaisia. [2]) Niinpä on myös Kalevalamme omalaatuisuus Homeroksenkin eepoksiin nähden alituisesti kiinnittänyt huomiota ja tullut teroitetuksi. [3]) Ja silloinhan ei

---

[1]) G. W. F. HEGEL, *m. t.* III ss. 332, 347.

[2]) Vrt. esim. RUDOLF LEHMANN, *m. t.* s. 152; W. SODERHJELM, [*Johdanto Rolandinl. ruots.* (*Schultén*)].

[3]) Paitsi aikaisemmassa esiintyneitä viitteitä panee esim. jo CASTRÉN (Stycken af år 1841 om våren hållna förel. öfver Kalevala, Resor o. Forskn. VI ss. 58, 61, 67) siinä merkille henkisen voiman, pitäen sitä juuri siitä syystä niin ihanana, suurena ja omituisena: »Thor tarvitsee vasaransa, Zeus salamansa, Herkules nuijansa, Achilles kilpensä, mutta Väinämöinen ei tarvitse mitään muuta kuin sanan ja laulun, — henkisen voiman. Sen edessä juuri 'järvet läikkyi, maa järisi, vuoret vaskiset vapisi'.» Saksalainen JULIUS ALTMANN katsoo (Die Runen der Finnen, Archiv f. d. Stud. d. neuer. Spr. u. Lit. 1860 s. 193; vrt. myös Runen finnischer Volkspoesie ss. VIII—XI) suomalaisten runojen erkanevan melkein kaikesta muusta kansanrunoudesta opettavaisen aineksensa kautta. Ja tunnettu on suuren englantilaisen kielentutkijan MAX MÜLLERin lausunto (Vorlesungen über die Wissenschaft der Sprache s. 269), ettei nimittäin Kalevala, »jos hetkeksi voisimme unohtaa kaikki mitä nuoruudessamme opimme nimittämään kauniiksi, ole vähemmän kaunis kuin Homeroksen laulu». v. TETTAU sanoo (m. t. s. 20): »Kalevala suhtautuu Iliadiin yhtäältä, Schachnamehiin ja Mahabharataan toisaalta juuri niin kuin Suomen jäinen talvi Kreikan ikuiseen kevääseen ja Iranin ja Hindostanin hehkuvaan kuumuuteen.» TOPELIUS mainitsee (Pakanalliset jumalat ja sankarisadut, Maamme kirja s. 196), ettei Kalevalan kaltainen ole »yksikään kansanruno-kokoelma maailmassa». Ja O. E. TUDEER osoittaa (Homeeros ja Kalevala, Valvoja 1885 n. 2) seikkaperäisesti Homeroksen ja Kalevalan erinkaltaisuutta niin yhteiskunnallisten olojen ja ulkonaisten elämänilmiöitten kuin kansojen luonteen ja eeposten sisäisen runotyylinkin kannalta. Hän huomauttaa muun muassa Kalevalan lyyrillisestä kauneudesta ja lisää: »Ja mikäli Kalevala eroaa tuosta tarkoin rajoitetusta styylinmukaisuudesta, joka on helleeniläisen hengen tuotteille omituinen, sikäli se lähenee nykyajan henkeä, sen tunteita ja aatteita ja sen kuvautumistapaa.» Vrt. lisäksi ANDREW LANG, [*Comparettin teoksen englanninnoksen alkusana*] s. XX; CH. U. CLARK, *The Kalevala*, The Forum 1898 ss. 243—244; ELSA DAL-

ole meillä oikeutta sitäkään koettaa nähdä vain toisten valossa ja kokonaan toisaalla, vaikkapa vain Comparettin nimenomaan mainitsemaan tapaan eeposten synnystä muodostettujen mielipiteitten mukaisena, vaan on meidän siitä *itsestään etsittävä mittansa ja määränsä.*

Mutta semmoisinaankaan eivät vallinneet mielipiteet kestä, kuten heti totaalisuuden vaatimus, kun emme sitä sekoita yksinkertaiseen täyteläisyyden tavoitteluun ja erityisesti kansaneepoksille kylläkin ominaiseen kuvailevaan monisanaisuuteen. Valaisevasti huomauttaa Lehmann: »Olisi helppo osoittaa, ettei tämä käsitys edes historiallisestikaan pidä paikkaansa Homeroksen runoelmiin nähden. Ne vetävät tosin jumalain maailman ja tilapäisesti myöskin vainajain olinpaikan kertomukseensa, mutta ainoastaan sikäli kuin sen tekevät välttämättömäksi runoilijan uskonnolliset katsomukset näitten valtain vaikutuksesta ihmisten elämään ja kokonaan tarkoittamatta sijoittaa esitykseen laajaa kuvaa jumalaismaailmasta. Mutta myöskin on runoilijasta ollut selvästi tykkänään kaukana antaa kuva ihmisyydestä kaikkine elämäntoimintoineen ja tilanteineen. Iliaan toiminta tapahtuu yksinomaan ruhtinasten ylimyspiireissä ja heidän lähimmässä ympäristössään. Ei edes heidän sotilaittensa tilasta huolehdi runoilija; ainoastaan yleisin piirtein merkitään tilapäisesti sotaväen mielentila. Vielä ahtaampi on, kun ollaan lukuunottamatta satukertomusten ihmekehää, se piiri, missä Odysseian toiminta liikkuu. Ja aivan samoin pysyttelevtyy Nibelungenlied yksinomaan hovimaisen ruhtinaskunnan ja sen aatelin ahtaassa piirissä.» [1]) Rolandinlaulu taas, kuten Lehmann ei ole ehkä katsonut tarpeelliseksi mainitakaan, ei puolestaan millään muotoa vähimmän rajoitu hovien ja armeijain ensimäisiin ja unohda kuvailla elämän ja kuoleman kaikkinaisuuksia. Jo tämä riittää osoittamaan, miten tuulesta temmattu kokonaiskuvaisuuden vaatimus on. Voitaisiin tosiasiassa Lehmannin sanaan »suuremmalla syyllä kääntää tuo väite nurin ja pitää epopean luonteenomaisena ominaisuutena näytelmäpaikan samoin kuin toiminnan rajoittamista ihmisyyden eli yhteiskunnan huipulle» [2]).

---

strom, *Kalevala, ny bearbetning för ungdomen* s.7; Valdemar Vedel, *Heltelie* s. 123; W. F. Kirby, *Kalevala* s. XIV; Eino Leino, *Maailmänkijailijoita*, Uusi Aura 1913 n. 46.

[1]) Rudolf Lehmann, *m. t.* s. 144. Iliaaseen ja Odysseiaan nähden vrt. U. v. Wilamowitz-Moellendorff, *Die griechische Literatur des Altertums*, Die Kultur der Gegenwart I,8 s. 11.

[2]) Rudolf Lehmann, *m. t.* s. 144.

Lisättäköön, että kokonaiskuvaisuuden vaatimus olisi kirjallisesti arveluttavakin, sillä sikäli kuin voimat pakotettaisiin jännittymään kaiken mahdollisen mukaanottamiseen, voisi kirjallinen pääasia helposti kärsiä. Sinäänkin ovat jo esim. Iliaan loppumattomat taistelukuvaukset ja Odysseian harharetkikertomukset liian pitkälle käypiä ja siten yleistä taiteellista vaikutusta heikentäviä.

Joka tapauksessa ei Kalevalakaan ole puheenalaisen vaatimuksen mukainen, huolimatta siitä että olemme nähneet Lönnrotin nimenomaan tavoittavan jonkunmoista kokonaiskuvaa. Nähdäänhän ilman muuta, etteivät runoelmassammekaan taivaat ja tuonelat ole minkään tyhjentävän käsittelyn alaisina, enempää kuin ihmisyyskään eri asteineen. Me liikumme, niinkuin jo Julius Krohn on aivan oikein merkille pannut [1]), tässäkin etupäässä suurisyntyisten ja muuten mahtavain parissa; joukot ja kansat jäävät jokseenkin syrjään, joskaan eivät, kuten Comparetti tahtoo väittää [2]), aivan näkymättömiin. Lisäksi maisemat, missä toiminta tapahtuu, ovat semmoisinaan varsin epämääräiset, ja vielä vähemmän annetaan kuvausta yhteiskunnallisista oloista, vaikkakin viitataan jonkunmoiseen veronmaksuun. Yleissuomalaista osallisuutta ei tarvitse Kalevalassa ainestenkaan suhteen kieltää, ja onhan sen kokoonpannut sellainen yleissuomalainen henki kuin Lönnrot; mutta kuitenkin tunnemme siinä siirtyvämme lähinnä sen heimon pariin, josta laulut ovat täyteläisimpinä kootut. Kalevala ja Karjala ovat selviä synonyymeja, kuten myöhemmin tullaan näkemään; ja Suomi on niitten suoranaisena toisintonimenä [3]), niinkuin ei olisi todennäköistäkään, että sillä esim. Väinämöisen suussa jotakin suursuomalaista tarkoitettaisiin. Rajoittuminen on siis päivänselvä, joten Kalevalakin ilman muuta *pudistaa yltään kokonaiskuvaisuuden teorian.*

Kuitenkaan emme tällä pääse totaalisuuden vaatimuksesta tykkänään, vaikka tosin Lehmann ei ole suoranaisesti pitemmälle puhunut. Asetettiinhan näet lisäksi Kalevalankin tulkinnassa nimenomainen imperatiivi, että eepoksissa myös henkilöitten tulee olla totaalisia ja etenkin päähenkilöitten kaikkine edus-

---

[1]) J. Krohn, *SKH* I s. 60, missä sanotaan: »Kalevalassakin, samoin kuin Iliadissa, kerrotaan sankarien teot melkein yksin-omaisesti; muu nimetön, tuntematon joukko on enimmiten vaan jonkunlaisena dekorationina.»

[2]) D. Comparetti, *m. t.* ss. 299, 300.

[3]) *UK 20*, 17—18; *39*, 358; *40*, 323; *43*, 303—304, 405—406; *46*, 641—642. Vrt. E. Lönnrot, *VK* s. XII.

tavine piirteineen »suuria, vapaita, inhimillisesti kauniita luonteita», jotka eivät toimi yksikseen ja vapaasta tahdostaan, vaan välttämättömän kohtalon ohjaamina koko maailmansa keskellä [1]). Tätä ei luonnollisesti LEHMANNkaan hyväksy enempää epiikassa kuin muussakaan runoudessa. Hän sanookin selvästi, ettei runoelmallinen toiminta kiinnitä mieltämme sellaisenaan, vaan ainoastaan omien ominaisuuksiemme, ihmisten yleisen tahdon ja pyrkimyksen kuvastimena; »ilman tätä perspektiivin syvyyttä ei ole mitään taiteellista vaikutusta», ja senvuoksi onkin »käsitteitten sekaannusta, kun syvyyden sijalle tahdotaan asettaa laveus». Ja alempana huomauttaessaan erosta sellaisen eepillisen runouden välillä, joka etsii vaikutustaan ulkonaisten tapausten, seikkailujen ja ihmeitten kokoamisesta ja kuvaamisesta, ja sellaisen, joka pyrkii esiintyneitten ilmiöitten psykologiaa syventämään ja hienontamaan, lisää hän, että edellinen suunta viepi siihen, »mitä meidän on tapana halveksuen nimittää *huvilukemiseksi*». [2]) Jos tämä piirre siis olisikin vanhemmissa eepoksissa yleinen, ei se missään tapauksessa kelpaisi kaiken epiikan säännöksi. Sillä emmehän me voi säännöksi ja ojennusnuoraksi julistaa sellaista, mikä ei meitä enää lainkaan tyydytä. Meidän olisi niin ollen pikemminkin nähtävä se vain historiallisena ilmiönä, siirtymäasteena korkeampiin, kehittyneempiin muotoihin.

Mutta kokonaishenkilöisyyden piirre, kuinka laajalti sitä muutoin kirjallisuudessa tavattaneekin, ei suinkaan ole ehdoton edes kysymyksenalaisissakaan eepoksissa. Itse totaalisuuden kannattajatkaan eivät millään tavoin kiellä eepillisiltä luonteilta sisäisiä vaihteluja, he vain käsittävät ne tilanteina, tyyppiin kuuluvina, joita muka ei ole »koulumestaroitava». Kunnianhimo ja maineenhalu, kostomieli ja viha, vieläpä jonkunmoinen julmuuskin mukautuvat vain tyypin ominaisuuksiksi. [3]) Mutta jos kerran myönnetään sisäiset vaihtelut, on myöskin pakko selittää niitä vastaavat teot. Se tapahtuukin hyvin järjestelmällisesti. Akhilleuksen kuuluisa viha esim. tulkitaan sillä, ettei tämä sankari olisi niin suuri, ellei hän tässä vihassaan saisi osoittaa maltillista voimaa ja itsehillitsemistä. [4]) Niinikään Väinämöisen epäonnistuminen Pohjolan neidin kosinnassa selitetään

[1]) Vrt. G. W. F. HEGEL, *m. t.* I ss. 304—305, III ss. 361—367.

[2]) RUDOLF LEHMANN, *m. t.* ss. 145, 152. — Vrt. myös EDUARD KAMMER, *m. t.* s. 4.

[3]) Vrt. G. W. F. HEGEL, *m. t.* III ss. 362, 364. Varsin valaiseva on VEDELIN ennen mainittu teos, jossa koko »sankarielämä» on juuri tältä pohjalta hahmoteltu.

[4]) G. W. F. HEGEL, *m. t.* III s. 362.

siten, että »sen kautta runotar meille tahtoo näyttää, kuinka yleiseen rakastettu, kuinka suuressa arvossa pidetty ja kuinka vaikea saada tuo neito oli; sen kautta se tahtoo antaa meille täyden käsityksen, kuinka oli mahdollista, että tämän neidon lunnaiksi suostuttiin antamaan vaikka maailman kallein tavara, ainokainen lajiansa»; ja vielä Lemminkäisen kosinnankin täytyy tulla »saman vaikutuksen enentämiseksi». [1]) Tällaiset selitykset ovat kuitenkin tykkänään teennäisiä, pelkkiä hätäsiltoja sellaisen paikan yli, jossa järjestelmä on vaarassa murtua, koulumestaroimista jos mitkään; ne eivät selitä mitään, ne vain kiertävät asian. Meidän on siis nähtävä mainitunkaltaiset ilmiöt kansaneepoksissa niinkuin kaikessa muussakin runoudessa yksinkertaisesti *toiminnan tekijöinä, yleisen syyyhteyden renkaina*, kuten esim. ROTHella ei enää muuta tunnu johtuvan mieleenkään. Ja missä määrin ja millä tavoin toiminta jo näissä eepoksissa on todella tällaiselle syyyhteydelliselle pohjalle rakentunut, on epäilemättä runoudenhistoriallisestikin mielenkiintoinen kysymys, johon myös Kalevalan toivomme antavan osaltaan valaistusta.

Mitä toiseksi sotatilan ristiriidan vaatimukseen tulee, liittyy se suorastaan edelliseen, »sillä sodassa saa juuri koko kansa sysäyksen ja joutuu kokonaistiloissaan ripeään liikuntoon ja toimintaan, sikäli kuin totaalisuudella sellaisenaan on aihetta vastata puolestaan»; sodassa niinikään on »pääintressinä *urhoollisuus*», joten osaluonteita ei kysytä [2]). Onkin tietysti totta, että sotaiset suhteet ovat tarjonneet niin yksityisten kuin kansojen mielikuvitukselle kiitollista aineistoa, mutta eiväthän ne runoelmaa riitä selittämään; Steinthalin sattuvaan tapaan voisimme kysyä, mitä meihin kuuluu taistelu ja teurastus. Sitäpaitsi totaalisuuden raukeaminen viittaa tietysti jo semmoisenaan personallisempiin seikkoihin kuin pelkkään kahden kansan vihollisuuteen. Sellaisetkaan sotaisiin temmellyksiin sijoittuvat eepokset kuin Ilias ja Rolandinlaulu eivät suinkaan ole mitään pelkkiä sotakirjoja. Näemmehän me heti Iliaan ensimäisestä laulusta, että siinä on kysymys jostakin kahden samaan kansaan kuuluvan päällikön riidasta. Samoin Rolandinlaulusta, että siinä puhutaan yhtäältä jostakin kavalluksesta ja toisaalta äärimmäisestä uskollisuudesta ja uhrautuvaisuudesta ja vihdoin kavalluksen rankaisemisesta ja uskollisuuden tunnustamisesta. Lisäksi eivät kaikki eepokset edes

---

[1]) J. KROHN, *SKH* I ss. 11—12.
[2]) Vrt. G. W. F. HEGEL, *m. t.* III ss. 351—352.

sijoitukaan sotaan. Täytynee esim. myöntää, että on jokseenkin etsittyä, kun Hegel koettaa selittää Odysseian, vieläpä Danten Jumalaisen näytelmän ja Klopstockin Messiaankin sotatilan ristiriidalle rakentuviksi. Onhan Odysseia muka kuitenkin »sodan välitön seuraus» ja täytyyhän sankarin kotiinpalatessaan »ikäänkuin valloittaa kotiseutunsa uudestaan»; samoin johtuu muka Jumalaisessa näytelmässä »pääristiriita tuosta alkuperäisestä diabolisen lankeemuksesta Jumalasta, joka inhimillisen todellisuuden sisällä tuottaa loppumattoman ulkonaisen ja sisäisen sodan Jumalaa vastaan taistelevan ja hänelle otollisen toiminnan välillä ja ikuistuu kadotukseksi, puhdistukseksi ja autuudenjulistukseksi Helvetissä, Kiirastulessa ja Paratiisissa; ja onhan niin myöskin muka Messiadissa »ainoana mahdollisena keskustana lähin sota Jumalan poikaa vastaan». [1]) Nibelungenliedissä taistellaan paljon, mutta yhtä etsittyä olisi sitäkin selittää taistelueepokseksi, sillä onhan siinä kysymys niin personallisista asioista kuin rakkauden ja intohimojen ristiriidoista. Niinikään Kalevalassa käydään kyllä sotaa, mutta kuten muistamme Hollon aivan oikein huomauttaneen, ovat Pohjola ja Kalevala kosketussuhteessa vasta kuudennesta runosta lähtien, mikä jo sekin semmoisenaan viittaa, ettei Kalevala ole mikään sotaeepos.

Varsin kuvaava on myöskin se ennustus, johon Hegel johtuu kehitellessään eepokseen soveltuvan sotatilan ristiriitaa ehdottomasti kahden vieraan kansan väliseksi, missä muka ratkaisevana tekijänä on yleishistoriallinen oikeutus ja voittajana niin ollen korkeampi periaate. Hän näet sanoo: »Jos nyt tässä mielessä, silmälläpitäen muinaisuuden eepoksia, jotka kuvaavat miten länsimaa on voittanut itämaan, miten europalainen kohtuus, itseään rajoittavan järjen yksilöllinen kauneus, on voittanut aasialaisen loiston, täydelliseen jäsentymiseen pääsemättömän patriarkaalisen yhteyden tai hajalleen raukeevan abstraktisen liittymän komeuden, jos nyt tässä mielessä myöskin tahdottaisiin ajatella niitä epopeoja, jotka kenties tulevaisuudessa syntyvät, niin näitten lienee tultava esittämään ainoastaan sitä, miten vastainen amerikalainen elävä järkevyys voittaa loppumattomiin jatkuvan mittaamisen ja erikoistamisen kahleet. Sillä Europassa on nyt joka kansa toisensa rajoittama, eikä saa omasta keskuudestaan ryhtyä sotaan mitään muuta europalaista kansakuntaa vastaan; jos nyt mieli hyökätä Europan ulkopuolelle, niin se on mahdollista ainoastaan Amerikaan.» [2])

[1]) G. W. F. Hegel, *m. t.* III s. 351.
[2]) G. W. F. Hegel, *m. t.* III ss. 354—355.

Hegel ei ole osannut ajatella edes saksalais-ranskalaista sotaa, vielä vähemmän Transwaalin tai Japanin sotaa, Tripolin retkeä, Balkanin törmäystä. Myöskin kirjailijat ovat olleet kyllin itsepäisiä sepittääkseen eepillisiä runoelmia ilman mitään kansojen vyöryntää, kuten meillä Runeberg, tai jos hänen tuotteensa katsottaisiin tässä kohden liian lyhyiksi, esim. provencelainen Frederi Mistral.

Siis *sotatilan ristiriidan teoriakaan ei voi kestää.*

Niin tulemme kolmanteen ja meille tärkeimpään seikkaan, nimittäin vaatimukseen, että eepoksella piti olla suuri sotainen tapaus keskustana, mikä vaatimus tietysti seurasi komposition kannalta luonnollisena asiana totaalisuuden ja lähinnä sotatilan ristiriidan teoriasta. Onkin myös tässä myönnettävä, että runoileva mielikuvitus kansaneepoksista puheen ollen mahdollisesti tarvitsi huomattavaa keskustapausta, joka, niinkuin on sanottu, pyörteen tavoin veti ympärilleen kaikkinaisia vähäisempiäkin aiheita. »Niin on», tanskalaisen VALDEMAR VEDELin esitystä käyttääksemme, »keskuskohtana ,Mahabharatassa' suunnaton 18 päivän taistelu; Homeros keskittää kertoelmansa Ilioninsodasta parin mahtavan taistelupäivän ympärille; Firdusi yhdistää vuosisatain kamppaukset Turanin ja Iranin välillä yksinkertaisiin, seikkaperäisesti kerrottuihin joukkotaisteluihin; ,Aliscans'in' ja ,Roncevaux'n' taisteluihin on vuosisatain ottelut saraseenien ja ranskalaisten välillä tiivistetty. Pohjoismaisessa sankaritarustossa muodostavat Bråvallataistelu ja Folketaistelu ,Hervor-sadussa' (heijastusta taistelusta Katalaunisten kentillä), Stiklestadin ja Svolderin taistelut vastaavia keskustoita. Kaksi mahtavaa taistelua jumalain ja jättiläisten välillä (Tured-taistelut ja Ragnarok-ottelut) muodostavat pääkohdan kelttiläisessä ja norjalaisessa jumalaistarumaailmassa.»[1]) Mutta kuuluuhan tällainen aiheitten kerääntyminen suuren keskustapauksen ympärille, joka vielä lisäksi sekin voi olla suurimmaksi osaksi runoiltu, kuten Roncevaux'n taistelu alkuaan vähäisestä jälkijoukkokahakasta [2]), selvästi enemmän runoel-

[1]) VALDEMAR VEDEL, *Heltelív* ss. 270—271.

[2]) Vrt. JOHAN VISING, *Rolandssangen* s. 62. Vrt. myös ANDREAS HEUSLER, *Geschichtliches und Mythisches in der germanischen Heldensage*, Sitzungsb. d. königl. preuss. Akad. d. Wiss. 1909 ss. 923—924: »Suurten yhtenäisten eeposten syntyminen ei millään tavoin riipu siitä, että niissä olisi yhtenäisten historiallisten tapausten tausta. Ei Rolandinlaulu, ei Nibelungenlied eikä Iliaskaan kuvasta mitään pitempää historiallisten tapausten sarjaa. Sukeutuuko jonkin kansan sankarirunous romanssi-

man syntymisilmiöihin ja ulkonaisiin piirteihin, eikä sekään millään muotoa riitä sitä »varsinaisimmassa maailmassaan» tulkitsemaan. Eihän näet, kuten jo Steinthalin muistamme jokseenkin suoraan teroittavan, pelkkä tapaus, olkoon se sitten miten keskeinen ja loistava tahansa, ole suinkaan vielä sellaisenaan runoa. Kalevalan määrittelyt tässä suhteessa ovatkin osaltaan varsin valaisevia. Joko on kysymys kilpakosinnasta tai sammon ryöstöstä, ovat ne tapauksia, joiden ei semmoisinaan tarvitse meitä lainkaan liikuttaa, enempää kuin mitkä muut ympärillämme esiintyvät kosinnat ja ryöstöt tahansa. Samoin Väinämöisen hyvät työt Kalevalan kansaa kohtaan ovat nekin täydelleen samankaltainen seikka kuin yleensä jonkun henkilön hyvät työt jotakuta kansaa kohtaan, mikä ei yksinään ole suinkaan mitään runoa. Jos puhutaan sammon synnyttämisestä ja saattamisesta Suomen, oikeastaan Kalevalan, kansan omaisuudeksi tai toisin sanoen Väinämöisen hyvistä töistä tätä kansaa kohtaan, niin on tuo sammon luominen Pohjolaan tapahtunut vain sitä varten että se saataisiin vihdoin ryöstää ja että täten, samoin kuin sitä seuraavien kostohankkeitten torjumisella, voitaisiin tehdä hyviä töitä omaa kansaa kohtaan — siis mitä tyhjänpäiväisintä juonen keinottelua.

Todellinen runo rakentuu kokonaan toisin, kuten jo edellä olemme saaneet suorat viitteet. Jo Aristoteles tekee selvän eron runon ja pelkän säeseppyyden, samoin kuin runoilijan ja historioitsijan välillä, vaatien nimenomaan kertomarunoudeltakin »vastaiskäänteitä, niinkuin myös tuntemisvaihteita ja kärsintöjä». [1]) Ja Goethe mainitsee lyhyesti, että »ainoastaan motiivit vievät sisäiseen elimellisyyteen». [2]) Hegelkin eroittaa kyllä runoilemisen historiankirjoittamisesta, mutta hänestä tämä eroitus on vain siinä, että toinen muovaa aineistoa vapaammin. [3]) Kuinka pintapuolista tällainen katsomus on, huomaamme helposti, kun ajattelemme joitakin historiallisia kuvauksia, jotka kylläkin voivat muovata aineistonsa vapaasti, mutta eivät silti ole koskaan uneksineetkaan olevansa runoa. Aristoteleen ja luonnollisesti myös sellaisen kuin Goethen jälkiä onkin todellisen runon luonne myöhemmin täydelleen määritelty. Niinpä Wilhelm Scherer runousopissaan kiinnittää huomiota aineis-

kiehkuraksi, kuten serbialaisilla, vai laajoiksi kirjaeepoksiksi, kuten kreikkalaisilla, indialaisilla, englantilaisilla ja muilla, riippuu taideaistin edellytyksistä, ei historiallisen aineiston aukottomuudesta.»

[1]) Aristoteles, *Runousoppi*, suom. J. W. Calamnius ss. 4—5, 27—30, 69.

[2]) Schiller—Goethe, *Briefwechsel* 373.

[3]) G. W. F. Hegel, *m. t.* III ss. 256—260.

ton psykologiseen puoleen ja väittää että »sielullinen muodostaa aina sydämen». Täten päätyy hänkin erikoisesti motiiveihin ja luettelee niitä esimerkinvuoksi rakkauselämän alalta kokonaisen sarjan, kuten luonnollisesta rakkaudesta: rakkaus tyttöön, rakkaus vaimoon, rakkaus toisen vaimoon; aviosäädystä: miehen tai vaimon itsekkyys, miehen tai vaimon uhrautuvaisuus, vaimon kieltäytyminen mieheltään (Aristophanen »Lysistrate»), vale-avio, väärin syytetty vaimo (Genoveva); samoin vanhempain ja lasten suhteesta, epäselvistä sekaannuksista, ystävyydestä ja herroista ja palvelijoista. [1]) Ja sikäli kuin nykyaikainen estetiikka yleensäkin pyrkii syventymään psykologisiin ilmiöihin, on sille tietysti taiteellisten motiivien tarkkaaminen tai Lehmannin sanaan »syvyyden» asettaminen »laajuuden» sijaan luonnollinen asia. [2])

Meillä omassa maassammekin on tämä tapahtunut jo aikoja sitte. Sanoohan Runeberg kirjoituksessaan traagillisesta kuorosta, että »yksityiskohtia täytyy koossapitää saman lain ja niitten tulee tarkoittaa samaa päämäärää». Ja vielä selvemmin kirjoituksessaan Macbethista: »Kaikilla oikeilla taideluomilla on toistensa kanssa yhteistä se, että ne ovat saaneet alkunsa yksinkertaisesta perusajatuksesta, joka elämänhengen tavoin muodostaa niitä ja virtaa kaikissa niiden osissa. En koskaan ole lukenut Macbethia, pysähtymättä tähän ajatukseen: mitä auttaa se ihmistä, jos hän voittaa koko maailman, ja kuitenkin saapi sielullensa vahingon?» [3]) Vieläpä asia hiukan myöhemmin tulee aivan nimenomaankin, eikä suinkaan vähimmän valaisevasti, ratkaistuksi. Kun näet Snellman, innokas hegeliläisemme, lopulla vuotta 1844 arvostelee Saimassaan Kuningas Fjalaria ja, muun muassa väittäen ettei »subjektiivinen mieliala, mielipide itsessään ole mikään draamallinen motiivi», tulkitsee tämän runoelman aivan oppi-isänsä hengessä vain valtion ja perheen väliseksi ristiriidaksi [4]), vastaa siihen Runeberg saman vuoden Joukahaisessa, huomauttaen ensinnäkin, ettei Hegelin selitys, johon Snellman selvästi on nojannut, edes antiikkisiin runoelmiin nähden pidä paikkaansa. Niin ei erikoisesti mainitussa Sofokleen Antigones-

---

[1]) Wilhelm Scherer, *Poetik* ss. 211—216. Vrt. Ernst Elster, *Prinzipien der Litteraturwissenschaft* I s. 89.

[2]) Vrt. Lehmannin teoksessa myös ss. 47—48.

[3]) J. L. Runeberg, *Om den tragiska koren*, Sv. Lttskpts Förh. o. Upps. 17 s. 142; — —, *Onko Macbeth kristillinen tragedia?*, Grotin kalenteri 1842 = Teokset IV s. 163.

[4]) J. V. Snellman, *Kung Fjalar af Runeberg*, Litteraturbl. t. Saima 31/X ja 14/XI 1844 = Samlade arbeten VII ss. 27—52, etenkin 42—43.

sakaan ole millään muotoa kysymys ristiriidasta valtion ja perheen välillä, vaan on sen perusajatus »Kreonin murretussa uhkamielisyydessä, hänen rangaistuksessaan siitä, että hän itsekkäästi on ryhtynyt taisteluun pyhää tapaa, jumalallista lakia vastaan». Myöskään Fjalarissa ei ole kysymys valtiosta ja perheestä, vaan yksinkertaisesti sankarin uhmasta jumalia kohtaan. »Tälle Fjalarin uhkamielisyydelle eikä millekään muulle on runoelman sepitys perustettu»; »Fjalar on laulu jumalille, pieni eepos, jonka aiheena on heidän suuruutensa ja armonsa». [1]) Tosin Snellman filosofisine käsitteineen ja ennakkonäkökohtineen ponnistaa vielä Runebergia vastaan, mutta tottahan runoilijan esteettinen silmä näki yhtä hyvin kuin filosofinkin. Ja vaikka Runeberg ei katsokaan asiakseen jatkaa polemiikkia, on hänen kantansa sentään loistavasti voittanut. Mitä erinkaltaisuuksia kirjallishistoriallisissa selityksissä muutoin esiintyneekin, sitä ei ainakaan kukaan, yhtä rintaa vallinneen käsiteperäisyyden laajemmankin kukistuksen kera [2]), näytä epäilevän, että puhdas sielullinen ilmiö, kuten uhma, voi olla runoelman perustana. [3]) Sehän olisikin mahdotonta keskellä nykyaikaista kirjallisuutta, joka yltyleensä haarautuu mitä äärimmäisimpiin psykologisiin erittelyihin.

Siis tässäkin hegeliläinen teoria osoittautuu aivan kaavamaiseksi, eikä mitenkään kelpaa yleispäteväksi epiikan säännöksi, vaikkapa siihen vanhat eepokset olisivatkin antaneet aihetta. Mutta mehän olemme jo edellä nimenomaan nähneet, ettei noilta eepoksilta puutu sielullisia liikunnoita, olkoonpa ettei käsittely niissä hyvin ymmärrettävästi olekaan samanlaista kuin nykyaikaisessa taidekirjallisuudessa. Meidän on näin ollen joka tapauksessa tarkasteltava niitä samaan tapaan motiivien kannalta kuin kaikkea muutakin runoutta. Ja kun on kysymys yhtenäisyydestä, on luonnollisesti ennenkaikkea kysyttävä päämotiivia [4]), kuinka siihen, kuten Scherer huomauttaa eritoten suuremmissa runoelmissa tavallisesti tapahtuvan [5]),

---

[1]) J. L. Runeberg, *Muutamia sanoja runoelmasta ,Fjalar' ja Saiman sitä koskevasta arvostelusta*, Joukahainen II = Teokset III ss. 411—435, etenkin 412—413, 417, 431.

[2]) Kts. esim. V. Vasenius, *Runous ja elämä* ss. 144—177 (»Käsitteitäkö vai voimia?»); vrt. myös saman tekijän *Sopusointua etsimässä.*

[3]) Vrt. vain V. Vasenius, *Runeberg Suomen kansan runoilijana* ss. 231—242; W. Söderhjelm, *Joh. Ludv. Runeberg, hänen elämänsä ja runoutensa* II ss. 221—264; V. Vasenius, *Huru bör ett skaldeverk tolkas?*, Finsk Tidskr. 1909 ss. 249—272.

[4]) Vrt. Ernst Elster, *Prinzipien der Litteraturwissenschaft* I s. 71.

[5]) Wilhelm Scherer, *Poetik* s. 212.

liittyisikin sivumotiiveja. On kysyttävä Runebergin sanaan *sitä yksinkertaista perusajatusta, joka elämänhengen tavoin muodostaa runoelmaa ja virtaa kaikissa sen osissa.* Ja tämähän todella on toista kuin pelkän tapauksen määritteleminen.

Mutta sitäpaitsi suurella keskustapauksella ei tulla toimeen ulkonaisestikaan, kuten jo Kalevalan tulkinnat osoittavat. Ei ole tässä tarvis ryhtyä kertaamaan eikä täydentämään kaikkea sitä mitä noita tulkinnoita niin yhtä kuin toistakin vastaan on huomautettu ja voidaan huomauttaa, suhdattomuus on niissä joka tapauksessa täysin ilmeinen. Jos yhteen nojautuen on alkupuoli runoelmaa aivan liian pitkä, on sitä toiseen nojautuen taas samalla tavalla loppupuoli. Kukapa on sanonut, ettei eepoksessa saa olla useita suuria tapauksia ja mahdollisesti useita osia? Nibelungenliedhän onkin suorastaan kaksiosainen, samoin kuin Gudrun kolmiosainen, puhumattakaan Danten tai Arioston mahtavista eepoksista. Minkäpätähden siis jonkun muunkaan eepoksen täytyisi ehdottomasti olla yksiosainen ja ryhmittyä yhteen suureen tapaukseen? Sensijaan yksi aate voi kyllä eri asteissaan käydä läpi useammankin tapauksen ja niinmuodoin olla rajaton ulkonaisestikin runoelmaa selittämään.

*

Olemme siis täten nähneet vanhat perusteet pitämättömiksi ja samalla päässeet uudemmalle pohjalle. Emme toisin sanoen tarvitse enää väkipakolla pingottautua etsimään mitään äärimmäistä kokonaiskuvaa, vaan saamme rauhassa tyytyä *luonnolliseen aihealaan*; emme tarvitse mitään mietelmällisten käsitteitten edustajia ja mallisankareita loistamassa mustien paholaisten yli, vaan *ihmistä, joka elämän ristiriidoissa kamppailee*; emme pelkkiä tapauksia, vaan *tapausten sisäistä juontajaa ja kannattajaa.*

Ja että käsitys käytännössäkin on tähän suuntaan menemässä, on jo ensinmainittuihin seikkoihin nähden kyllin vilahdellut edellä. Voidaan vain lisätä, että myöskin johtavan motiivin määräämistä on alettu yhä enemmän ahertaa, joskaan tietääksemme ei sen kannalta ole kansaneepoksia vielä seikkaperäisemmin tarkattu, kuten sitä ei tee suoranaisesti edes Rothekaan, vaikka hänen on juuri koetettava todistaa Iliaan yhtenäisyys ja vaikka hän muutoin ottaa runoelmansa niin rohkeasti ja vapautuneesti. Niin katsotaan Iliaan pää-

aiheeksi vanhemmasta tulkinnasta lähtien yleisesti jo edellä mainittu Akhilleuksen viha tai kuten Tudeer sanoo »Akhilleuksen ja Agamemnonin riitaantuminen ja sen tuhoisat seuraukset». [1]) Odysseiassa, jota ehkä enemmän kuin mitään muuta suurta eeposta on totuttu pitämään vain pelkkänä seikkailukirjana, on jo Jakob Sitzlerin mielestä toiminnan perustana »ilkityön rankaiseminen ja uskollisuuden palkitseminen»; samoin kiinnittää siinä Karl Heinemannin huomiota henkilöitten keskinäinen uskollisuus: »kaikkia kärsimyksiä ja kaikkia huolia uhmaava yksin jääneen vaimon uskollisuus», »kaikkia houkutuksia vastustava, kaikki vaarat voittava sankarin kotirakkaus», »kunnioittava, järkkymätön pojan pieteetti» ja »kestävä, melkein jumaloiva palvelijan kiintymys». [2]) Nibelungenliedin yhtenä päämotiivina on Raphael Meyerin mielestä »ikivanha germanilainen molemminpuolinen uskollisuuden suhde kuninkaan ja vasallin välillä»; Friedrich Vogt ja Max Koch sanovat, että uskollisuus yleensäkin on »liikkeelle paneva siveellinen ja sosiaalinen voima Nibelungenliedissä»; Otto von Leixnerkin huomauttaa, ettei Nibelungenliedissä kasata tapauksia ja seikkailuja vain semmoisinaan, vaan että siinä »kaikki kehittyy välttämättömyydellä»; samoin Alfred Biese sanoo, että Nibelungenlied on »laulu uskollisuudesta» ja hän lisää, ettei tämä uskollisuus kuitenkaan »ole mikään kankea, ulkoa sokeasti vaikuttava voima, vaan kaikissa sisäinen, pyhä välttämättömyys, jota heidän täytyy seurata». [3]) Rolandinlaulussa huomaa Kristoffer Nyrop »psykologista kehitystä, jota voidaan seurata runossa»; Werner Söderhjelm sanoo, että kaikista epätasaisuuksista ja silotuksen puutteista huolimatta »runoilijan johtava ajatus näkyy kautta koko runoelman»; Johan Vising myöntää ainakin Ganelon'in luonteessa »kehitystä», »hiukan vivahtelua» Rolandissa ja Olivier'ssa, vieläpä »kappaleen sielunhistoriaa» Marsiljessakin; Becker mainitsee kannattavina ja elävöittävinä aatteina »isänmaanrakkauden, lääniuskollisuu-

---

[1]) Esim. R. C. Jebb, *Homer, eine Einfürung in die Ilias und Odyssee* s. 7; Eduard Kammer, *Ein ästhetischer Kommentar zu Homers Ilias* ss. XIV, 6; Karl Heinemann, *Die klassische Dichtung der Griechen* s. 6; J. L. Runeberg, *Om den tragiska koren*, Sv. Littrskpts Förh. o. Upps. 17 s. 141; sekä O. E. Tudeer, *Homeros*, Tietosanakirja III s. 554.

[2]) Jakob Sitzler, *m. t.* s. 6 (vrt. myös ss. 178—186); Karl Heinemann, *Die klassische Dichtung der Griechen* s. 18.

[3]) Raphael Meyer, *Saksa*, Yl. kirj. hist. III s. 320; Friedrich Vogt und Max Koch, *Geschichte der Deutschen Litteratur* I ss. 166—167; Otto von Leixner, *Geschichte der Deutschen Litteratur* s. 97; Alfred Biese, *Deutsche Litteraturgeschichte* I s. 195; vrt. myös Karl Heinemann, *Die deutsche Dichtung* ss. 15—16.

den ja uskoninnon»; Bédier vihdoin selittää, ettei Turolduksen runoelma ole kohtalokkuuden, vaan tahdon draama, siinä »Roland ja hänen toverinsa kaukana siitä, että joutuisivat kohtalonsa uhriksi päinvastoin ovat kohtalonsa seppinä ja mestareina yhtä hyvin kuin mitkään Corneille'n henkilöt», »juuri heidän luonteistaan kehkeytyvät ja määrittyvät tapaukset ja vielä enemmän ne kehkeytyvät yksin Rolandin luonteesta». [1])

Onpa, kuten aikaisemmin esiintynyt, Kalevalankin tulkinnoissa tämän suuntaista pyrkimystä huomattavissa. Muistammehan Castrénin vaativan selvästi »sisäistä perustotuutta», »yhteistä aatetta, joka kävisi läpi koko runoelman ja yhdistäisi sen eri osat taiteelliseksi kokonaisuudeksi». Tengström koettaa täydellä todella laskeutua runoelman sisäiseen olemukseen ja kaikista hegeliläisyyden hämmennyksistä huolimatta tapailee jo motiivia sellaista kuin jonkunmoinen heimoviha, »jonka kehitystä laulu pääaatteenaan käsittelee». Steinthalin runotajunta, kuten jo osittain on tullut erikoisestikin merkityksi, on yhä kypsyneempi, vaikka tosin hänkään ei kantaansa käytäntöön lähemmin sovella. Olihan hänen mielestään nimenomaan oleva yksilöllisessä »tunnetta yleisinhimilliselle», tai kuten hänen sanansa myös sattuivat, »runollinen on ainoastaan sielullisesti taisteleva eli kärsivä, siveellisesti ponnistava ihminen». Myöskin Comparettin tietoisuudessa, vaikka hän itse, kuten olemme maininneet, kaikeksi kummaksi ei sitä enempää kuin Castrénkaan edes yritä runoelmastamme etsiä, liikkuu »se mitä voitaisiin nimittää plasmaksi eli eepillisen organismin elämänmehuksi, eetillinen ja sentimentaalinen motiivi, mikä koko toimintaa hallitsee ja sielustaa».

On alan yleistäkin tärkeyttä muistaen vain kiiruhdettava viittoutuneeseen suuntaan jatkamaan.

Mutta johtavan motiivin määrääminen, sitä suuremmalla syyllä kun emme aikaisemman perustelumme mukaan edes sen kannalta saa asettaa mitään erikoisia ennakkovaatimuksia, vaan ainakin aluksi ainoastaan ottaa selko miten runoelmassa asiat ovat, viepi suorastaan *analyysiin*. Sillä eihän toden totta voida tietää mitä runoelma tahtoo sanoa, ellei seikkaperäisesti ja asiallisesti tarkasteta, miten siinä kertomus syitten ja seurausten mukaan kulkee.

---

[1]) Kristoffer Nyrop, *Den oldfranske Heltedigtning* s. 42; W. Söderhjelm, [*Johdanto Rolandinl. ruots.* (Schultén)]; Johan Vising, *Rolandssången jämte en inledning om den äldsta franska litteraturen* ss. 100—101, 125; Ph. A. Becker, *Grundriss der altfranzösischen Litteratur* I s. 41; J. Bédier, *Les Légendes épiques* III s. 411.

Niinpä jo yksinkertainen sisällyksen selostaminen, joka ei tahtone käydä sana sanalta, on pakoitettu jonkunmoiseen piirteitten suunnitteluun, kuten EDUARD KAMMERINkin edelläviitatussa kommentariossa voidaan huomata, JAKOB SITZLERistä puhumattakaan. Samoin kaikki yllämainitut kirjallisuushistorioitsijat, jotka ovat joutuneet esityksissään kansaneepoksista kirjoittamaan, ovat suppeissa rajoissaan etenkin muutamet jo varsin analysoivia. Ja ROTHE, kuten tavallaan on aikaisemmin mainittu, asettaa teoksessaan kirjallisen analyysin yksin syntytutkimuksenkin perustaksi, puhumattakaan siis siitä että analyysi on hänelle kirjalliselta kannalta luonnollinen asia. [1])

Myös Kalevala-alalla ovat tällaista selvittelyä tilaansa myöten lähentyneet kokonaiskäsittelijöistä etenkin TENGSTRÖM ja STEINTHAL, vaikka tosin, kuten aikaisemmasta esityksestä on selvää, valtavin enemmistö on tyytynyt mitä hengettömimpään sisällyksen luettelemiseen, liittäen siihen vain ilman muuta omia mielipiteitä ja lausuntoja, mitkä niin ollen ovat jääneet pelkiksi mielinnöiksi ja todistamattomuuksiksi. Yksityiskohtia sitävastoin on runsaamminkin tulkittu puheenalaiseen tapaan. Niin etenkin TOPELIUS, SCHOTT, CYGNAEUS, PERANDER, SCHALIN, JULIUS KROHN, ASPELIN[-HAAPKYLÄ] ja TARKIAINEN ennenmainituissa kirjoituksissaan ja teoksissaan. Tosin kyllä myöskin näissä, kuten aikanaan tulemme näkemään, on missä enemmän missä vähemmän suotu sijaa yksityisille mielinnöille, osittain epäilemättä senvuoksi, ettei selitettäviä seikkoja ole tarpeeksi katsottu yleisen yhteytensä kannalta. Mutta sehän vain tekee kokonaiserittelyn s i t ä k i n t ä r k e ä m m ä k s i. [2]) Ja samalla me huomaamme, että tällainen erittely todella tiukimpain vaatimusten mukaisen yhtenäisyyden mahdollisesti puuttuessakin selvittää r u n o e l m a n p e r u s o l e m u k s e n j a y l e i s r a k e n t e e n ja siten laajentaa tehtävän pelkästä yhtenäisyyskysymyksestä yleensä r u n o e l m a a r u n o e l m a n a k ä s i t t e l e v ä k s i.

Aikaisemmasta olemme selvillä, että runoelmamme taiteellisen tutkimuksen on joka tapauksessa perustuttava painettuun tekstiin semmoisenaan ja ettei niin usein häirinneellä alkuperäisten ainesten hajanaisuudella, enempää kuin edes Lönnrotin personallisilla selityksilläkään ole runoelman yhtenäisyysseikassa mitään ehdotonta ratkaisuvaltaa. Mutta näinkin ollen

---

[1]) Paitsi itseään analyysiä vrt. etenkin lukua Die Analyse als Grundlage der höheren Kritik.

[2]) Vrt. CARL ROTHE, *m. t.* s. 96.

voitaisiin huomauttaa, että tällaisessa tutkimuksessa olisi edes johdatuksen vuoksi lähdettävä selitettävän kirjallisista edellytyksistä, siis toisaalta Lönnrotista kirjallisine kehityksineen ja kaikkine niine seikkoineen, jotka voivat valaista hänen persoonallista suhdettaan hänen työhönsä, ja toisaalta kansantoisinnoista runoaiheineen ja itsestään runoilevasta kansasta ominaisluonteineen ja ympäröivine olosuhteineen. Edellisistä sitä suuremmalla syyllä, mikäli Lehmannin omaksumaan tapaan kokoonpanija olisi katsottava enemmän taikka vähemmän uudestaanrunoilijaksi; ja jälkimäisistä niinikään sitä suuremmalla syyllä, mikäli myönnetään englantilaisen George Laurence Gomme'in käsittäneen oikein kansanelämän ja siihen kuuluvien asianhaarain vaikutuksen itse runotuotteihin [1]).

Onkin myönnettävä, että nämä seikat olisivat johdattelevia ja valaisevia, mutta siitä huolimatta kuuluvat ne selvästi enemmän syntyhistorialliseen selvittelyyn kuin puhtaasti taiteelliseen tutkimukseen. Sitäpaitsi on Lönnrot kirjallisena henkilönä ja niin sanoaksemme kirjallisena kokoonpanijana, tutkijain huomion ollessa näihin saakka, kuten aikaisemmin esiintynyt, etupäässä toisenkaltaisiin puoliin kohdistuneena, vielä siksi koskematon ja hänestä tältäkin kannalta siinä määrin runsas aineisto, samoin kansassa esiintyvien aiheitten selvitteleminen mainittuun tapaan sekin kokonaisuudessaan vielä sikäli liikuttamatta, toisintoja sikäli suorastaan suunnaton määrä ja muitakin lähteitä varmaan siksi moninaisia, että tämä kaikki vaatisi kyllä hyvätkin erikoistutkimukset. Niinikään olisi valmiin runoelman ennakolta tunteminen sen kirjallisten edellytysten perkkaamiselle, kuten aikaisemman huomautuksen mukaan yleensä kaikelle syntytutkimukselle, epäilemättä yhtä tervetullutta kuin mainittu kirjallisten edellytysten tunteminen konsanaan nyt kysymyksessä olevalle yhtenäisyysselvittelylle. On siis kuin onkin tällaisessa yhtenäisyysselvittelyssä vain kaikin puolin *perustuttava ja rajoituttava itseensä painettuun tekstiin* [2]), ottaen tutkimuksemme yksinkertaisesti asianhaarainsa mukaisena ja ymmärtäen etteivät sellaiset erikoistehtävät Kalevala-alaltakaan ole vähemmän oikeutettuja kuin miltä muulta laajalta alalta tahansa.

Mutta sikäli kuin mikään muu ei ole sitovaa kuin se, mikä esiintyy tekstistä itsestään tai epämääräisemmissä pai-

---

[1]) G. L. Gomme, *Folklore as an historical science* s. XV. Vrt. A. R. Niemi, *Tutkimuksia liettualaisten kansanlaulujen alalta* I s. 1.

[2]) Vrt. Jakob Sitzler, *Ein ästhetischer Kommentar zu Homers Odyssee* s. III.

koissa yleisestä runoyhteydestä, toisin sanoen se, mikä voidaan runoelmalla itsellään todistaa. täytyy myöskin olla selvää, että on pyrittävä *niin tarkkatuntoisesti kuin suinkin asettumaan runoelman kannalle*, mitä halua mahdollisista ennakkomielipiteistä huolimatta olemme nähneet etenkin TENGSTRÖMillä, ELMGRENillä, STEINTHALilla, GODENHJELMilla ja vieläpä JULIUS KROHNillakin esiintyvän.

Tämä tietysti sitäkin suuremmalla syyllä, kun kansanrunon maailma helposti kaikkine päivineen on kokonaan toisenkaltaista kuin nykyaikainen sivistyselämä. Runojemme suuri seppo itse onkin tästä ollut täydelleen selvillä. Hänen pieteettinsä kaikkea tuota vanhaa maailmaa kohtaan kuultaa jo alkuesityksestämme esiin ja on muutenkin yleisesti tunnettu. [1]) Niinikään GRIMM teroittaa kansanepiikan omituista luonnetta: »Meidän on, jos tahdomme siitä nauttia, siirryttävä kauvan sitte hävinneisiin oloihin.» [2]) Ja nykyiseen aikaan on ihan samalle kannalle asettunut esim. VEDEL, huomauttaen nimenomaan elämän vaihteluista ja miten kaikilla sivistyskansoilla sankarielämän satu siirtyy kauvimpaan menneisyyteen. Vain hyvin epätäydellisesti ja hyvin vaivaloisesti voipi jokseenkin varmaan hänen mielestään nykyaikaismielikuvituksemme elävöittää niitä tunteita ja kuvia, joita vanhojen aikojen pakinat koettavat meille välittää. »Senvuoksi kolkuttelee vanhoissa kertoelmissa paljon sellaista meidän korvamme ohi, millä ennen on ollut kiinnekohtansa kansan elävissä harrastuksissa, ja moni seikka, mitä ennen kannattivat ja laajensivat kuulijain voimakkaat tunteet, riippuu nyt löyhästi ja vetelästi, usein ratisevat luettaessa sankarien varustukset tyhjästi ja heidän puheensa jyrähtelevät meistä ontosti, ja turhaan kilpailevat vieraat varjot meistä saadakseen elävää verta juotavakseen.» Ja saadakseen oikean värivivahduksen ylleen, täytyy yksinkertaiset sankarikuvat näin ollen »alati nähdä siinä aikojen aamun ilmapiirissä, mikä niitä runoissa ympäröipi, ja sankarisävelet saavat vasta oikean sointunsa siltä lapsellisen naivisuu-

---

[1]) Vanhan maailman oikeuksien myöntäminen tulee hänessä myös nimenomaan ilmi, kun ensimäisessä Kalevalassa esiintyvien loitsuainesten moititaan vaikuttavan häiritsevästi kertomuksen rauhalliseen kulkuun ja ehdotetaan että niitä tulevassa painoksessa käytettäisiin säästeliäämmin. Hän näet uuden painoksensa puolesta vastaa (Anm. till den nya Kalevala uppl., Litteraturbl. 1849 n. 1): »Olen tarkoin ajatellut tätä asiaa ja ollut huomaavinani, että niitten häiritsevä vaikutus enemmän johtuu siitä erinkaltaisuudesta, mikä on nykyisen ja muinaisen maailmankatsomuksen välillä, kuin perustuisi itse asiaan.»

[2]) J. GRIMM, *Om det Finska Epos*, Fost. Alb. II s. 60.

den kaikupohjalta, mitä runot yltäänsä itsessään kantavat». [1]) Oikeastaan vielä pitemmälle menee äskeisessä esiintynyt G. L. Gomme, tahtoessaan ettei kansanrunoutta ole edes yksinään tutkittava. Osana menneitten aikojen perintöä ei se näet hänen mielestään voi eroittua menneitten aikojen elannoista, ja siksipä hän vaatiikin: »Niitten jotka tahtovat tutkia sitä huolellisesti ja määräperäisesti, täytyy tarkastaa sitä siinä valossa jota se itse luo ja jota se itseensä saa kaikesta mikä valaisee ihmisen historiaa.» [2]) On selvää, että tutkijat sellaiset kuin Bréal ja Rothe käyvät tähän suuntaan, kuten koko heidän teostensa luonne osoittaa. Jälkimäinen asettaakin nimenomaan analyysinsa motoksi Moritz Hauptin sanat: »Ei tule kirjailijaa loogillisesti mestaroida, vaan psykologisesti ymmärtää.» [3]) Itsensä taidekirjallisuuden alalla on tällaista semmoisenaan-ymmärtämisen kantaa edustanut meillä etenkin Vasenius, jonka tutkijatoiminnassa se voidaan havaita läpeensä johtavana näkökohtana. [4]) Ja pyritäänhän yleensäkin nykyaikaisessa kirjallisessa tutkimuksessa, kuten on ollut puhetta, paitsi kokemusperäiseen tutkimustapaan, kohdistamaan ennen muuta huomiota psykologiseen puoleen, joten ilmiöitten semmoisinaan ottamisen täytyy olla suoranaisena edellytyksenä. Ja jos näin kerran taidekirjallisuudessa, niin kuinka paljon suuremmalla syyllä noissa merkillisissä pitkäaikaisen kehittelyn ja tiesi miten lukemattomien sielujen tuotteissa. Tämän onkin valtavasti oivaltanut jo Cygnaeus, lausuen menettelystään teoksessaan: »Emme

---

1) Valdemar Vedel, *Helteliv* ss. 1—2, 446.

2) G. L. Gomme, *m. t.* s. XV. Vrt. tässäkin A. R. Niemi, *Tutkimuksia liettualaisten kansanlaulujen alalta* I s. 1.

3) Carl Rothe, *m. t.* s. 143.

4) Niinpä hän jo seitsemänkymmenluvulla sanoo eräässä esitelmässään (Om J. L. Runeberg s. 9): »Jokainen kansa, jolla on ollut onni omata suuri runoilija, on, samalla kun se on vastaanottanut hänen neronsa tuotteet, myöskin tullut velvoitetuksi koettamaan ymmärtää niitä niin syvästi ja hartaasti kuin mahdollista.» Vaatimukseen havaintoperäisestä tutkimustavasta hän lisää (J. L. Runeberg som konstnär, alkusana): »Mutta totisesti tullaan tällä alalla vielä vähemmän kuin millään muulla tiedon tanterella toimeen ainoastaan kokoomalla ja luokittamalla tosiasioita.» Ja vielä äskettäin hän erinäisiin personallisiin kokemuksiinsakin viitaten vakuuttaa (Z. Topelius ihmisenä ja runoilijana ss. 5—9): »Nämä kokemukset ovat minussa vähitellen vakiinnuttaneet mielipiteen, ettei kirjallisuushistorioitsijan tule ollenkaan arvostella, vaan ainoastaan koettaa selittää. Sillä jokainen sellainen arvostelu on pohjaltaan yksilöllinen: vaikka se nojautuukin oppisääntöön, on tämän oppisäännön omaksuminen arvostelijan yksilöllisen mietiskelyn tai lukemisen tulos. Ja sellaista yksilöllistä käsitystä ei pidä tyrkyttää lukijoille, joilla niinikään kullakin voi olla oma yksilöllinen näkökantansa, jonka mukaan he arvostelevat ja »arvottavat» kuvattuja ilmiöitä.»

ole yrittäneet tyrkyttää yhtään ainoata ennakolta otettua tai rakennettua ajatusta Kalevalan traagilliseen ainekseen. Mutta mielemme on sitävastoin, mikäli se on ollut meille mahdollista, ollut avoinna jokaiselle kauneuden ja suuruuden ilmaukselle, joka itsestään siitä ilmoille tulee.» [1])

Siis ohjelma sellainen kuin esim. TARKIAISEN, että syrjäytetään sadunomaiset ja loitsuperäiset piirteet [2]), ei mitenkään voi olla oikea. Nehän kuuluvat yleensäkin suorastaan kansanrunouden luontoon [3]), eikä Kalevalastakaan toden totta jäisi paljoa jälelle, jos niitä ruvettaisiin kaikessa laajuudessaan eroittamaan. Ja onhan sitäpaitsi, kuten jo TENGSTRÖM ja AHLQVIST ovat huomauttaneet, ihmeellisimmissäkin seikoissa aina todellinen inhimillinen tunne pohjana ja perustana. [4]) Yhtä vähän voi olla oikea varsinkin COMPARETTIlla voimakkaasti esiintyvä yksilöllinen halu nähdä Kalevalassa esim. kaksintaisteluja ja muita ritariromaanien temppuja.

Kaikesta ylläsanotusta niinikään seuraa, ettei ole takerruttava *liikoihin toisteluihin*, *ristiriitoihin ja muihin muodollisiin epätasaisuuksiin*, kuten Kalevalassa etenkin v. TETTAU ja COMPARETTI ja hiukan odottamatonta kyllä JULIUS KROHNkin ja kuten yleensä kansaneeposten alalla koko hajoittava kritiikki.

On selvää, että uudempi Homerostutkimus, sikäli kuin sitä jo edeltä tunnemme, on tässäkin kulkenut vapaampaa ja ymmärtä-

---

[1]) FR. CYGNAEUS, *m. t.* s. 82.

[2]) V. TARKIAINEN, *Aino* ss. 11—12.

[3]) Vrt. AXEL OLRIK, *Episke Love i Folkedigtningen*, Danske Studier 1908 ss. 72—73.

[4]) Puheenalaista käsitystä onkin nimenomaan vastustanut jo EINO LEINO (V. Tarkiainen: Aino j.m. K. n., Hels. San. 1911 n. 245), lukien mielikuvituksellisuuden ja sadunomaisuuden päinvastoin Kalevalan korkeimpiin ansioihin. Näin ovat tehneet monet muutkin; riittää viitata ainoastaan LAFCADIO HEARNiin. Tämä herkkätuntoinen ja hieno kirjailija näet sanoo Kalevalasta (Yrjö Hirn, Kalevala ooperan tekstinä, Valvoja 1909 s. 136): »Tapahtumat ovat ihastuttavamman uskomattomia kuin mikään Talmudissa, Ramayanassa tai Mahabharatassa. Oi tuo vanha vaimo, joka keskustelee kuun kanssa! — ja pahansuopa laulaja, joka muuttaa kaikki kuulijansa kiviksi! — ja haamuolennot, joita luodaan loihtulauluilla! — ja runot, jotka saattavat tähdet horjumaan kylmänkirkkaalla taivaanlaella! — ja sävelet, jotka sulattavat rautaportitkin! Ja kertomus iänikuisesta sepästä, joka taidollaan osasi saada sinisen taivaankannen syntymään! — ja haaveellinen ajo meren jäällä! — ja sanat, joiden kuuluville kajahtavat syvyydet nostivat tuhannet päänsä vedestä! Ja kertomus maanhaltijasta, joka taikavoimalla herätettiin hänen määrättömät vuodet kestäneestä unestaan opettamaan tietäjälle syntysanat, joiden voimalla kaikki on syntynyt — ne runot, joiden kautta synty saatiin syntymään.»

väisempää uraa. Niin huomauttaa Bergstedt, että tarvitsee ainoastaan silmätä ristiriitoja käsittelevään Homeroskirjallisuuteen, havaitakseen kuinka »yksi pitää perin loukkaavana sitä mikä toisesta on viatonta, vieläpä täydelleen niinkuin ollakin pitää». Ja hän sanoo Homeroksen taiteessa olevan omituista juuri sen, »että runollinen harrastus on pettämätön, eikä salli että häntä supistaa proosallisen järjen kuiva *miksi*». »Onneksi tarvitsee toiselta puolen ainoastaan olla kritikoimatta ja lukea Homerosta niinkuin luetaan muuta runoilijaa, niin saa nähdä, että ne loukkauskivet, jotka kriitillisissä teoksissa, temmattuina yhteyksistään, esiintyvät niin pelottavina, suurimmaksi osaksi häviävät, jättäen meidät rauhassa nauttimaan ihanimmasta runoudesta mitä missään on.» [1]) Ja Rothe osoittaa vallan erinomaisesti, että muodollisia kommelluksia voi kyllä sattua huomattavimmassakin oppineessa kirjallisuudessa, Aiskhyloksesta ja huolellisesta Ariostosta aina suureen Shakespeareen ja Schilleriin ja Goetheen saakka. »Kuinka voidaan siis vaatia virheetöntä esitystä Homerokselta?» »Jos misssään, niin tässä ei tule tapausta terveellä järjellä arvostella, vaan koettaa se psykologisesti selittää.» Ja näin runollisuuden kannalta selitettäessä useat näennäiset heikkoudet voivatkin muuttua suoranaisiksi etuisuuksiksi. Sitenpä Rothe sinkahuttaa pienenä paradoksina, että »ainoastaan keskinkertaisuus on tavallisesti virheetöntä». [2])

Mutta onhan tästä Kalevala-alallakin oltu jo kauvan sitte selvillä. Me muistamme Castrénin nimenomaisen huomautuksen, ettei vähäpätöisiä epäomaisuuksia ole otettava lukuun; samoin Tengströmin varoituksen, ettei ole odotettava »aikakirjan tapaista tarkkuutta», sillä taru ei huolehdi »paikan topografiasta ja ajan kronologiasta», vaan »runon totuus on ainoa mihin se pyrkii». Erittäinkin on tätä sentään, kuten jo edeltä arvata sopii, teroittanut Cygnaeus palavassa runonrakkaudessaan ja henkevässä kaunopuheisuudessaan. Hän sanoo: »Suomalainen kansanlaulu kohtelee ajan, välimatkan, aineellisten joukkojen todellisuusvaatimusta mitä jyrkimmällä ihanteellisella ylenkatseella. Yksinomaan järjen johtoon luottava maanmittaaja joutuisi auttamattomasti tekemisiin mitä ikävimpien laskuhairahdusten kanssa, jos hän saisi epärunollisen päähänpiston ryhtyä sovittamaan systeemiin niitä tehtäviä, joita Kalevala hänen ratkaistavakseen tarjoo. Sensijaan kuin

[1]) Hugo Bergstedt, *m. t.* ss. 83, 90, 123.
[2]) Carl Rothe, *m. t.* etenkin luvut Die Wiederholungen ja Die Widersprüche.

suomalainen runo enimmiten ihmeteltävän pontevasti pitää kiinni sisäisestä totuudesta, sallii se sitävastoin koko usein ulkonaisen todennäköisyyden haihtua, ikäänkuin olisi kysymys vain epäolennaisista utukuvista.» Niin ollen: »Missä proosan terävä silmä epätoivoisin katsein muuten keksii epätasaisuuksia, jotka näyttävät siitä pinnan asianomaista latteutta rikkovilta rosoilta tai kaikkea todennäköisyyttä julmasti nieleviltä kurimuksen kuiluilta, siinä näkee esteettinen tunne hämmästyttävällä ihastuksella ilmiöitä, jotka ovat läheistä sukua sisimpiä salakätköjään myöten myrskyn-myllertämän meren vapaalle, maailmanapauhaavalle aaltoilulle.» Edelleen vakuutetaan: »Huolenpito yksityisseikkojen mikroskoopillisen tarkasta viimeistelystä, paljotöisten miniatyyrimaalausten sääntöjen mukaan, se on kaikista vähimmin rasittanut Kullervon» — me saamme kai lisätä: yleensä Kalevalan — »runoilijain mieltä.» Ja vieläkin palataan asiaan, selittäen, etteivät luonnonrunoilijat enempää kuin luonto itse pelästy näennäisiä ristiriitoja. »Sama aalto, joka taipuisana kantaa purjehtijan emäpuun yli merten, saattaa seuraavalla hetkellä näyttää ihan valmiilta murskaamaan sen. Ja tulivuori, joka mitä hehkuvimmalla innolla sitoo ihania kasvullisuuden kiehkuroita vyötärölleen, puhkee milloin tahansa ristiriitaan omaa luovaa vaistoansa vastaan ja tukahduttaa nuo omat kasvattamansa rehevät kukkaset kaikkea elämää vihaavan laavansa alle. Eikä hän sitäpaitsi pidä lainkaan arveluttavana antaa jääharkkojen joskus asettua sille tielle, jota hänen sisästään tuleva tultasuitseva kansainvaellus on ennen pitkää kulkeva.» [1]) Näin Cygnaeus jo 1853. Eikä todella tarvita muita selityksiä osoittamaan miten turhaa olisi jarruttaa joutavilla muodollisuuksilla, kun kerran pääasianamme on »sisäinen totuus». Tulemme sitäpaitsi näkemään, että puheenalaiselta muodollisuuksiin takertumattomalta kannalta runoelmaa tarkatessamme monet näennäiset arveluttavuudet muuttuvat aivan kuten Rothella Homeroksessa suoranaisiksi etuisuuksiksi.

Voimme ymmärtää, että läpiläpeinen analyysi runoelmasta sellaisesta kuin Kalevalasta, varsinkin kun yhdestä ja toisesta kohdasta tavattavat entiset tulkinnat ovat yleensä sangen ristiriitaisia, vaatii *alituista tekstin punnitsemista*, joten ratkaisu ahtaissa rajoissa on *sitäkin mahdottomampaa*, niinkuin jo Godenhjelm on huomauttanut.[2]) Mutta sa-

---

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* ss. 31, 36, 37, 71.
[2]) B. F. Godenhjelm, *Vastaus hra N. U:lle*, Kirj. Kuukausl. 1879 s. 171.

malla sen myöskin, kaikesta mielivallasta auttamattomasti lopun tehden, täytyy hyvitykseksi olla omiaan viemään runoelmaa vastaavimpaan tulokseen. Toisin sanoen tarkan analyysin täytyy kaikkien edellistenkin perustelujen kannalta olla oikein ja tarkoituksenmukaisin menetelmä. Tämä näkökohta luonnollisesti on omiaan rohkaisemaan meitä arkaluontoisessa eikä suinkaan helpossa yrityksessämme.

Aivan erikoisesti huomautettakoon mahdollisten erhetysten välttämiseksi, ettemme kaikkea ylläsanottua käytäntöön sovittaaksemme luonnollisesti joudu analyysissamme ottamaan lukuun *ainoastaan itsetiedottomia vaan myöskin verrattain etsittyjä* seikkoja. Voisi tuntua, että täten syöksymme yhä hillittömämmäksi käyneen vikojenetsimisen sijasta suin päin toiseen äärimmäisyyteen ja koetamme ilman muuta nähdä yksinomaan ansioita. Osittain teemmekin näin itse analyysissa, sillä niinkuin olemme useampaan kertaan viitanneet emme pyri hahmottelemaan esiin pelkästään ehdotonta faktillisuutta vaan myöskin piileviä mahdollisuuksia. Mikäpä estäisi meitä siis koettamasta löytää mitä suinkin voi olla löydettävissä, koettamasta ikäänkuin kokeen viistaan rakentaa mikä lopultakin on rakentamatta jäänyt. Umpeenhan emme silti tarvitse silmiämme sulkea. Jo pitkin matkaa voimme ainakin erinäisissä kohdissa muistuttaa lukijaa, että nyt olemme epävarmoilla pohjilla. Sitäpaitsi aiomme loppuosassa erityisesti koota kaikki tärkeimmät seikat, missä runoelma kentiesi tulee uupumaan siitä valmiudesta, johon sen analyysi viittaisi hengellään ja olemuksellaan tähtäävän. Täten saamme mielestämme kaikkein tarkimmin runoelman mittapuut esiin, samalla kuin emme arvosteluakaan unohda, minkä seikan toivomme riittävän menettelyämme tukemaan.

*

Mutta meidän on vielä pariin entisessä käsittelyssä esiintyneeseen seikkaan kiinnitettävä huomiota. Olemme nähneet yhdellä ja toisella Väinämöisen väikkyvän mielessä *keskeisenä ilmiönä* ja onkin hänet runoelmasta useampaan kertaan erikoisesti pantu merkille, paitsi ettei Väinämöisen päähenkilyyttä liene kukaan kuuna päivänä epäillytkään. Aivan samoin kuin Steinthal oli sanonut, että Iliasta voitaisiin nimittää Akhilleikseksi, näimme Julius Krohnin erikoisesti mainitsevan, että Kalevalaa voitaisiin sanoa »Väinämöiseksi». Ettei tämä määrättyyn henkilöön keskittyminen, vaikka sitä

kaikeksi ihmeeksi ei ole lainkaan johduttu ajattelemaan, todellisuudessa millään muotoa ole samaa kuin joku »päätapaus», on tietysti selvää. Sillä eihän henkilö ja tapaus, kertomus henkilöstä ja kertomus tapauksesta voi mitenkään olla sama. Mutta mikäli sitäpaitsi Väinämöisen keskeisyys häntä kannattavine motiiveineen pitää paikkansa, sikäli tietysti muuttuu myös runoelman rakenteen selitys hänestä riippuvaksi. Näin saamme tässä viitteen, joka antaa hyviä toiveita runoelmamme edes jonkunmoisesta selkenemisestä.

Olemme niinikään jo edellisessä tulleet tavallaan viitanneeksi, että runoelmamme kentiesi »yhden päätapauksen» etsijöille paljon vaivaa antaneen kosintarunojen ja samporunojen — käyttämättä näitä nimityksiä suinkaan usein esiintyneessä kirjaimellisessa merkityksessä — eriryhmäisyyden mukaan onkin soveliaimmin otettava *kaksiosaisena*. Mutta paitsi kosintarunojen ja samporunojen eriryhmäisyyttä olemme Kalevalassa vanhimmasta ajasta lähtien alituisesti nähneet pantavan merkille *pienempiäkin jaksoja*. Niin puhutaan »Lemminkäisrunoista» ja »Kullervorunoista», myös »Ainorunoista» ja »häärunoista», vieläpä »alkurunoista» ja »loppurunosta» ja yksityisemmin useista muistakin. Ja ovathan Kalevalan sisällysselostelut ja nuorisolaitelmat toinen toistaan myöten aivan kuin luonnollisena asiana pyrkineet jaoittelemaan esitystään jonkunmoisiin lukuihin. [1])

Omituisesti on nyt jaksojen ilmeneminen, paitsi, kuvaavaa kyllä, mainituissa selostuksissa ja nuorisolaitelmissa, asetettu yhtenäisyyden vastakohdaksi, johtumatta ajattelemaan, että jaksottaisuuskin voisi eepoksessa tulla kysymykseen, aivan niinkuin esim. näytelmät ovat kokoonpannut kohtausten muodostamista näytöksistä. Sellainen onkin enemmässä taikka vähemmässä määrässä epäilemättä ominaista koko kansanepiikassa. Niin itsessään Iliaassakin on selviä ryhmiä, vieläpä sangen tasasuhtaisesti: Agamemnonin ja Akhilleuksen riitaantuminen (l. 1), taiste-

---

[1]) Vrt. M. A. Castrén, *Kalevala* ss. VI—XXIX; Морицъ Эманъ, Главныя черты изъ древней финской эпопеи Ка́левалы; R. Hertzberg, *Kalevala kerrottuna nuorisolle;* Э. Гранстремъ, Калевала, финской народный эпосъ; M. J. Eisen, *Wäike Kalewala;* R. Hertzberg, *Kalevala, fri öfversättning;* K. Raitio, *Silmäys Kalevalaan;* Н. А. Борисовъ, Калевала, финскія народныя былины для юношества; Elsa Dalström, *Kalevala, ny bearbetning för ungdomen;* Eva Moltesen, *Kalevalan tarinat;* M. Kampmann, *Kalevala eepose sisu,* Eesti Kirjandus V (1910) ss. 187—214 O. Tolvanen *Kalevala nuorisolle.*

lut ilman Akhilleusta (l. 2—8), Agamemnon taipuisi, mutta Akhilleus on taipumaton, onnettomuus yhä lisääntyy (l. 9—14), Patroklos ottaa osaa taisteluun (l. 15—17), samoin Akhilleus ottaa jälleen osaa taisteluun (l. 18—22), Patrokloksen ja Hektorin hautaukset muine loppuseikkoineen (l. 23—24). Ja Odysseiassa on selvinä jaksoina Telemakhoksen tiedusteluretki (l. 1—4), Odysseuksen harhailu faiakilaisten saarelle (l. 5—7), oleskelu faiakilaisten luona (l. 8—12), paluu ja yhtyminen Telemakhokseen (l. 13—16) ja kosto kosijoille sekä uskollisuuden ja uskottomuuden palkka (l. 17—24).[1] Nibelungenliedissä, paitsi jakautumista kahteen osaan, näemme niinikään ryhmittäisyyttä: Kriemhilde ja Siegfried (1—5), Gunther ja Brunhilde (6—11), Siegfriedin perikato (12—18); Kriemhilde ja kuningas Ezel (19—22), Kriemhilden kutsut (23—27) ja kostokamppaukset (28—38). Rolandinlaulussa on jossakussa laitelmassa suorastaan merkitty ryhmät Ganelonin kavallus, Roladin kuolema sekä Kosto. Tunnettua on myös indialaisen runoston jaksottaisuus, josta kansalaisemme H. Kellgrenin ruotsintama Nal ja Damajanti on yhtä selvänä kuin viehättävänäkin esimerkkinä. Kalevipoegissa huomataan ainakin Kalevipoegin synty (1—2), Suomen retki (3—7) ja kuninkaana olo (8—20), joista »Suomen retkessä» voitaisiin eroittaa vielä erikseen kosto noidalle (3—5) ja Suomen sepän luona käynti ja retkeltä paluu (6—7) sekä »kuninkaana olossa» kuninkaana (8—9), paholaisseikkoja (10—15), pohjoinen meriretki (16), loppuajat kuninkaana (17—19), vihollisten voittaminen ja kuolema (20). Espanjalaisten Cid-romanseissa eroitetaan suoranaisina osastoina Cid Ferdinand suuren aikana, Cid Don Sancho vahvan aikana ja Cid Alfonso kuudennen aikana. Ja skandinavilainenkin runosto, tarvitsematta edes puhua Sanderin »vaelluskausista», esiintuo etenkin sankarilauluissaan ryh-

[1] Sitzler mainitussa kommentariossaan (kts. esim. sisällysluetteloa) saa Telemakhoksen tiedusteluretken lisäksi ainoastaan Odysseuksen harharetket ja kotiintulon sekä Odysseuksen koston kosijoille, mikä on ainakin ensimäiseen jaksoon nähden varsin epätasaisesti jaettu. Mutta kuvaavasti nimittää hän jaksojaan suorastaan »näytelmiksi».

mittymistä, kuten Helgen seikat, Sigurdin seikat, Sigurdin ja Brynhilden seikat ja Gudrunin seikat. Ovathan sitäpaitsi, kuten tunnetaan, Ilias ja Odysseia itsekin alkuaan jaksoja samankaltaisten eeposten mahtavasta sarjasta ja samoin Rolandinlaulukin yksi erikoiskokonaisuus kaltaistensa, joskin vähäisempäin, laulujen vyyhdestä.

Että Kalevalassakin jaksoja on, ilmenee tietysti pintapuolisimminkin katsahtaessa. Me voimme vain toivoa, että saisimme nähdä tämän jaksottaisuuden jonkunmoisellakaan tasasuhtaisuudella esiintyväksi.

Ja näin on meidän vihdoinkin käännyttävä itseensä runoelmaan.

II. SELVITTELY.

I. Sampo menetetään Pohjolaan.
(R. 1—25).

1. Väinämöisen syntyminen ja kasvullisuuden alkuunpano (r. 1—2).

On vanhimmista ajoista lähtien ollut yleistä kiinnittää Kalevalan alussa huomio etupäässä maailman luomiseen, kuten muistamme Castrénin, Cäsarin, v. Tettaun, Comparettin ja Kaarle Krohninkin tekevän. Väinämöinen tulee mainituksi korkeintaan toisessa sijassa. Niin sanoo af Ursin laulun alkavan »maailman ja Väinämöisen luomisella, jonka jälkeen se kertoo sankarin ansioista aution maan viljelemisessä». [1] Samoin selittää Godenhjelm ensimäisen runon sisältävän kertomuksen »maailman luomisesta ja Väinämöisen synnystä». [2] Joka tapauksessa on maailman luomiselle pääpainon paneminen tavallisinta aina meidän päiviemme kansankirjasiin saakka. [3]
Kuitenkin jo af Ursin aikoinaan sanoo toisellakin tavalla, nim. runoelman alkavan »Väinämöisen synnystä ja hänen ansioistaan vielä aution maan viljelemisessä». [4] M. A. Geffroy sitävastoin puhuu selvästi Väinämöisen synnystä pääasiana, sanoen kosmogonian olevan vain »kehystämässä pääsankarin eli puolijumalan syntymää».[5] Samoin Julius Krohn selittäessään luomisrunojen valmistavaa tarkoitusta: »Se uros, jonka tuli saada niin suuri, vaikea työ tehdyksi, jonka tuli ihmisiä syövästä, urohia upottavasta, mahtavasta Pohjolasta ryöstää sen kallehin aarre, ei voinut olla tavallinen kuoleman-alainen, hänen piti olla, jos ei jumala, niin kumminkin jumalallista sukuperää.

---

[1]) N. af Ursin, *Den homeriska frågan* s. 55. Vrt. D. Comparetti, *m. t.* s. 318.

[2]) B. F. Godenhjelm, *Runous-oppi jatko-op. varten* s. 74; — —, *Oppik. suom. kirj. historiassa* s. 18.

[3]) Vrt. esim. A. Inkilä, *Mailman synty ja elämän alku Kalevalan mukaan*, Kyläl. kirjas. n. 126, etenkin s. 10.

[4]) N. af Ursin, *Selitys hra B. F. G:n arv. kirjasesta »Den hom. fr.»*, Kirj. Kuukausl. 1879 s. 169. — Vrt. myös K. Krohn, *KRH* s. 357.

[5]) M. A. Geffroy, *La Finlande et le Kalevala*, Revue des Deux Mondes 1871 s. 309.

Mutta epillisen runouden luonne vaati, ettei tuo synty tulisi vaan sivumennen mainituksi parilla sanalla, vaan esitetyksi monihaaraisella kertomuksella, ja tämän kuvauksen samassa myös piti täydentää kokonaiskuvaa Kalevalan kansan maailmankatsannosta. Tämä tarve synnytti ensimäisen luomisrunon. Siihen sitten toinenkin liittyy aivan likeisesti; sillä se näyttää meille kuinka tuo jumalista lähtenyt sankari myös kohta, vaikka kyllä vielä nuoruuden heikommin voimin, ottaa osaa tämän korkean sukuperän vertaisiin töihin, maan kaunistamiseen ja valmistamiseen ihmis-asunnoille sopivaksi.» [1])

Onkin ilmeistä, ettei taru maailman luomisesta ole runossamme pääasiana, vaan juuri kertomus *Väinämöisen syntymisestä.* Sillähän nimenomaan laulaja alkaa (1,103-110). Ja kun ilman impi on raskaana, on yhäti kysymys Väinämöisen syntymisestä (1,141-142 ja 149-150). Raskaudesta johtuvaa avun huokausta Ukon puoleen seuraa suorastaan sotkan esiintyminen (1,169-182). Siitä aiheutuu maailman synty ja muodostelu, mutta se on nimenomaan ikäänkuin Väinämöisen syntymisen edellytyksenä (1,281-288). Ja kun vihdoin Väinämöinen syntyy, lopetetaan runo suoranaisena vastineena alulle (1,341-344). Eikä tämä välitön kohdistuminen Väinämöiseen, joskaan emme tahdo puhua mistään »valmistavasta tarkoituksesta», ole suinkaan vähäpätöinen asia esteettiseltä kannalta, sillä tempaahan se suorastaan sille uralle, jota runo, kuten tulemme näkemään, on pääasiassa kulkeva.

Sankari, jonka syntymisestä siis täten lähdetään, *ei ole mikään mitättömyys*, niinkuin hänen syntynsäkin on yksinäinen kuin yön tulo ja päivän valkeneminen. [2]) Hän on ikirunoja, rohkea, itsensä ilman immen ja suuren tuulen lapsi; ja maailmat ja taivaat luodaan, kun hänetkin luodaan. Hän kulkee äitinsä kohdussa »kolmekymmentä keseä, yhen verran talviakin» ja niin kyllästyy pimeään ja ahtaaseen oloonsa, »kuss' ei konsa kuuta nähnyt, eikä päiveä havainnut» (1,295-300). Hänessä viriää *valon kaipuu* [3]) ja *tiedon halu*, sillä hän tahtoo nimenomaan »kuuta taivon katsomahan, päiveä ihoamahan, otavaista oppi-

[1]) J. Krohn, *SKH* I ss. 10—11. Vrt. myös O. Tolvanen, *Kalevala nuorisolle* s. 8.

[2]) Vrt. E. Lönnrot, *Luennot* 1,105-107; — —, *Lyhennetty Kalevala* s. 342.

[3]) Vrt. M. A. Castrén, [*Anm. till de fyra första runorna af Kalevala, 1:sta uppl.*] s. 7: »Syy miksi Väinämöinen rukoilee aurinkoa, kuuta ja otavaa, on se, että hän äidinkohdussa alkaa kaivata valoa, joka etupäässä niistä tulvii.»

mahan, tähtiä tähyämähän!» (1,311-314). Auttajaa ei ole, siksipä hän aukaisee itse tiensä. Hän ponnistautuu rantaan ja käy niin merkityn tietäjälaatunsa mukaan taivaan valoja tarkkaamaan (1,337-340).

Mutta manner, jolle Väinämöinen on kohonnut, on vielä kasvullisuuteen saattamatonta. Niinpä herääkin hänessä *viljelysmieli*: hän miettii ken kylvöt tekisi (2,9-12). Sen työn suorittaa Sampsa Pellervoinen. Puut ylenevät, vesat nuoret nousevat.

Väinämöinen käy katsomassa »Sampsan siemenen aloa»: ainoastaan tammi, Jumalan puu, ei ota taimiaksensa. Hän odottelee jonkun aikaa ja käypi taaskin katsomassa, mutta ei ole vieläkään »juurtununna puu Jumalan».

Niin meren morsiamet niemen nenässä niittävät nurmea ja haravoivat niitoksensa karhille. Tulee Tursas ja heinät tuhaksi polttaa. Siihen saapi lemmen lehti, ja niin lähtee tammi kasvamaan, estäen pian pilvet juoksemasta ja taivaanvalot paistamasta.

Silloin Väinämöinen edellä merkityn valonrakkautensa mukaisesti alkaa toivoa tammen taittajaa, sillä ikävää ja kamalaa on kaikki elo »ilman päivän paistamatta, kuuhuen kumottamatta» (2,93-96). Ja hänen pyynnöstään lähettää hänen äitinsä, veden emonen, merestä merkillisen miehen, joka jättiläispuun kaatаa.

Mutta ihmeelliset on ominaisuudet taitetulla tammella: oksa tuottaa ottajalleen ikuista onnea, latva ikuista taikaa, lehvä ikuista lempeä (2,191-196). Lastuja ja pälkäreitä oli sitäpaitsi lennelivt merelle; ja niitä tuuli tuuditteli »venosina veen selällä, laivasina lainehilla» — aina Pohjolaan (2,205) asti. Siellä piika pikkarainen, joka pitkän niemen nenässä oli huntujaan huuhtelemassa, huomasi lastut ja kokosi ne konttiinsa sekä kantoi kotiin. Ja nepä kelpasivat: »tehä noian nuoliansa, ampujan asehiansa» (2,215-216).

Kun tammi oli kaadettu, pääsivät jälleen päivät ja kuut esiin ja pilvet liikkumaan. Metsät alkoivat hyötyä, ruoho nousta, marjanvarret ja kukat kaikenkaltaiset kasvaa ja linnut laulaa. Ainoastaan ohra on nousematta.

Mutta Väinämöinen ryhtyy siitäkin huolehtimaan. »Astuvi, ajattelevi rannalla selän sinisen, ve'en vankan vieremillä» ja niin löytää »kuusia jyviä, seitsemiä siemeniä». *Tiaisen neuvokin mukaan* — joka on LÖNNROTin omaa sommittelua [1]) — hän kaataa kasken, jättäen kuitenkin *huomaavaisuudessaan* — mistä

[1]) Vrt. K. KROHN, *KRH* s. 849.

Lönnrot selityksissään nimenomaan mainitsee [1], — koivun »lintujen leposijaksi, käkösen kukuntapuuksi» (2,262-264). Siitä kiitollisena iskee kokko tulen hänen kaskeensa. Niin käy hän kylvämään, *pannen turvansa Luojaan kaikkivaltaan* (2,296-298) — mistä siitäkin Lönnrot on erikoisesti huomauttanut [2] —. Väinämöinen on varma, ettei maa kyllä väkeä puutu, »kun lie armo antajista, lupa luonnon tyttäristä» (2,305-308). Hän pyytää lopuksi Ukkoa vihmomaan vettä kylvöilleen, ja senpä Ukko tekeekin. Oras lähtee nousemaan, ja Väinämöinen saapi ennenpitkää nähdä, *ettei hän ole turhaan ylemmäs turvannut*, sillä ohra kasvaa kerrassaan rehevänä (2,356-358).

Tulee vielä kevätkäkönenkin ja nähdessään yksinäisen koivun tiedustaa myös hän miksi se on kaatamatta jätetty. Niin saa viljelijä ohjata onnen käen koivuunsa kukkumaan: »ihanoiksi ilmojani, mieluisiksi metsiäni, rahaisiksi rantojani, viljaisiksi vieriäni» (2,366-378).

Siis ensinnäkin aivan samaan tapaan kuin ensimäisessä runossa on pääasiana Väinämöisen synty, on toisessa kasvullisuuden alkuunpano. Metsän kylvöstä lähdetään. Siihen sulautuu suorastaan ison tammen seikka, sillä Sampsan siemenen alaa katsellessaan kaipaa Väinämöinen nimenomaan tammea. Ja kun tammi on vihdoin kasvanut ja kaadettukin ja luonto päässyt jälleen oikeaan järjestykseensä, jatkuu kasvullisuuden kehitys suoranaisena täydennyksenä metsänkylvölle. Loppusäkeet tässä, nimittäin »ohra on yksin nousematta, touko kallis kasvamatta», liittävät taas ilman mitään limiä ohrankylvön edelliseen. Ja kun ohrakin on saatu kasvamaan, päättyy runo pyöreästi Väinämöisen kehoituksella käelle kukkua onnea ja viljavuutta kotoisessa koivussa.

Ja niinkuin ensimäisessä runossa on pääasiana kysymys Väinämöisestä, on hän toisessakin läpeensä keskeisimpänä ilmiönä. Hän se nimittäin on nimenomaisena kasvullisuuden huoltajana. Olemmehan nähneet miten hänessä puuttomalle maalle jouduttuaan herää viljelysmieli ja miten hän käy katsomassa Sampsan siemenen alaa ja huolehtii isosta tammesta. Hän se puuhaa tammen kaadetuksi, hän käy ohrankylvöön ja hän toivottelee käkeä viljavuutta kukkumaan.

---

[1]) Lönnrot näet sanoo koivun jätännästä (Lyh. Kal. s. 343): »Niin vieläki kaskea hakattaissa usein heitetään yksinäisiä puita kasvämaan»; ja lisää (Lyh. Kal. s. 343): »Piti järjettömistä luontokappaleistaki huolta pitää.»

[2]) Hän näet selityksissään sanoo (Lyh. Kal. s. 343): »Aina piti Jumalalle kunnia työnsä ja toimensa menestymisestä antaman, ei kerskaaman omasta voimastansa.»

Ensimäisessä runossa pilkisti Väinämöisessä t i e t ä j ä-l a a t u valonkaipuineen ja tiedonhaluineen. Mutta kuten ylläolevasta todistelusta selvästi näemme, toimii hän nyt erikoisesti v i l j e l i j ä n ä. Tämän tärkeän piirteen onkin jo Morgonbladin TUNTEMATON pannut merkille, käyttäen Väinämöisestä sanoja »kaiken viljelyksen ja hedelmällisyyden alkaja». [1]) Ja niin ovat tehneet muutamet muutkin. [2])

Mutta kun Väinämöinen täten esiintyy viljelyksen »perustajana» ja »isänä», on hän tietysti myöskin heimonsa h y v ä n-t e k i j ä. Jo LÖNNROT Litteraturbladissa käyttää hänestä nimenomaan tätä sanaa. [3]) Ja CASTRÉN vielä aikaisemmin panee merkille, miten häntä »kunnioitetaan melkein kuin jumalaa», miten hänen osakseen luetaan kaikki »mitä suurta ja jaloa kansa osasi ajatella» [4]), mikä luonnollisesti edellyttää tekoja, jotka tällaista ihailua ja kiitollisuutta herättivät. Hiukan myöhemmin mainitseekin CASTRÉN suoraan hänen esiintyvän »Suomen hyväntekijänä», tosin etupäässä sammonryöstön kautta, mutta myös sen perusteella, että hän oli »hedelmöittänyt maan». [5]) Samoin SCHOTT [6]) ja GODENHJELM [7]) sanovat Väinämöistä ja edellinen myös Ilmarista kunnioitettavan kansansa hyväntekijöinä. Ja epäilemättä on tämä piirre ollut yleisessä tietoisuudessa, vaikkakaan sitä ei aina ole nimenomaan merkitty. Tosin on se ilmeisesti johduttu huomaamaan ennenkaikkea juuri sammonryöstön ja muitten myöhäisempäin seikkain perusteella, mutta näitä kaikkia oikein käsittääksemme on sangen tärkeätä huomata se jo tässä. Runo ei ole kyllä suoranaisella sanalla sitä esiinasettanut, mutta tosiasiahan on kui-

---

[1]) [?], *Några ord om Kalevala*, Hfors Morgonbl. 1836 n. 95—96.

[2]) Olemme nähneet, miten AF URSIN sanoo runon kertovan Väinämöisen »ansioista aution maan viljelemisessä». GODENHJELM (Oppik. suom. kirj. hist. s. 18; Runous ja runouden muodot I s. 61) erityisesti kaskenkaadannasta mainiten sanoo Väinämöisen olevan »maanviljelyksen perustaja» ja yleisesti huomauttaa hän tämän ansioksi luettavan »kaikki viljelyn ja sivistyksen edut, mitkä Kalevalan kansa on saavuttanut». WÜNSCHE (Das finnische Volksepos Kalewala, Nord u. Süd LXII s. 239) selittää: »Väinämöinen esiintyy molemmissa ensimäisissä runoissa äitinsä Ilmattaren luomistyön täydentäjänä, sillä hänen johdollaan saadaan puuttomaan maahan alkumetsä ja tästä taas hedelmällinen viljamaa.» Ja vielä KALLIO (Kalevalan miehet s. 4) nimenomaan ohrankylvön johdosta käyttää Väinämöisestä nimitystä »maanviljelyksen isä».

[3]) E. LÖNNROT, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1849 n. 3.

[4]) M. A. CASTRÉN, *Stycken af år 1841 om våren hållna förel. öfver Kalevala*, Resor o. Forskn. VI ss. 58, 61.

[5]) M. A. CASTRÉN, *Förel. i Finsk Mytologi*, Resor o. Forskn. III s. 283.

[6]) W. SCHOTT, *Über die finnische Sage von Kullervo* s. 1.

[7]) B. F. GODENHJELM, *Runous ja runouden muodot* I s. 61.

tenkin selvä. Paitsi viljelyksen alkuunpanemista, on Väinämöinen kaikenkin kasvullisuuden hommaaja. Hänhän puuhaa ison tammen kaadetuksi, mistä saadaan ken ikuista onnea, ken ikuista taikaa ja kuka ikuista lempeä. Hänestä on tuleva tietäjä ja suuri runoja, hän on syntynyt sankariksi ja kaiken ympäristönsä yhteisen asian kannattajaksi. On epäämätöntä, että hänestä, jumalsyntyisestä ja lahjakkaasta, olisi tuleva heimollensa jotakin ennenkuulumatonta siunausta ja menestystä. Huomattakoon oikein: siinä juuri on ponsi, että »olisi tuleva».

Mutta Väinämöisestä on näissä runoissa kohonnut esiin muitakin piirteitä. Hän ensinnäkin kuulee luonnon ääntä, seuratessaan tiaisen neuvoa kasken kaadannasta; hänellä on tunnetta ja huomaavaisuutta vähäistäkin kohtaan, kuten koivun jättäminen lintujen laulupuuksi osoittaa; ja hän turvaa ylempiin voimiin, niinkuin hänen kylvypuuhassaan nähdään.

On myöskin huomattava, että Väinämöinen saapi hyvyydestään muita kohtaan tuta itsekin hyvyyttä: kokon tulen-iskentä hänen kaskeensa. Niinikään saa Väinämöinen havaita, ettei hän todellakaan suotta ole ylemmäisiin turvannut: Ukko ensinnäkin antaa pyydetyn kasteen ja vilja kasvaa hyvin.

Näin elää Väinämöinen tietäjäkaipuisena ja viljelystä harrastavana sekä heimosankariksi suuntautuvana luonnon elämää. Hän on ehyt ja tasapainoinen ja senjohdosta myöskin menestyväinen. Tämä kaikki vaikuttaa lukijaan, joka ei kysy muuta kuin esteettistä tehoa, ikäänkuin tyyneltä, rauhaisalta aamulta.

Mutta ison tammen seikassa, ken siinäkin uskaltaa antautua tunnustelemaan itsetiedottomia ja suorastaan tarkoittamattomiakin piirteitä, on vielä ollut omituista huomattavaa. Sen tuottajina ensinnäkin ovat yhtäältä veden morsiamet, mikä on omiaan välähyttämään mieleen jotakin puhdasta ja valoisaa, ja toisaalta meren Tursas, missä taas on soinnahtavinaan jotakin pohjamutien mustaa ja karsasta[1]. Siis ikäänkuin kahdenkaltaisten voimien tulos. Ja toiseksi näitten kahdenkaltaisten voimien tulos voipi kohota niin äärettömäksi, että estää kaiken luonnon järjestyksen, pidättää pilvet ja peittää päivän ja kuun. Olo siitä johtuva on ikävä ja kamala. Mutta kuitenkaan ei ole sitä urosta eikä miestä urheata,

[1]) Mikäli Kaarle Krohn esiintuo (KRH ss. 110—111, 786—787), merkitsee Tursas eli Iku-Turso Äijön poika kansankin käsityksessä paholaisen poikaa, pirua (»piru piiliä takovi, äkähiä Äijön poika»).

joka taitaisi tammen kaataa. Salaperäinen pieni mies sen vasta voipi tehdä. Ja taitetun tammen osat tuottavat yhtäältä ikuista onnea, ikuista taikaa ja ikuista lempeä ja toisaalta kelpaavat kaiken karsauden välineiksi. [1]) Täällä on tietysti Kalevala, Väinön maa, mutta myöskin Pohjola nimenomaan mainitaan. Siis Jumalan puun tarina, olkoonpa että selitys olisikin vaikka kokonaan vasta nykyaikaisen lukijan temperamentissa soinnahtanutta, voi panna ajattelemaan, että aamua on seuraava päivä tuulineen ja myllerryksineen. Se voi viitata näin ottaen jo jokseenkin suorastaan siihen mahtavaan tarinaan, mikä Kalevalan ja Pohjolan välillä Väinämöisen ympärillä on kehittyvä.

Puheenaolevaa kahta ensimäistä runoa, jotka nyt siis kertovat Väinämöisen syntymisestä ja maailman luomisesta, kasvullisuuden alkuunpanosta ja isosta tammesta eli pääasiottain sanoen *Väinämöisen syntymisestä ja kasvullisuuden alkuunpanosta*, on pidetty irrallisina, muuhun yhteyteen aivan kuulumattomina. Niin ovat ne, kuten muistamme, Castrénin mielestä ihan erillinen katkelma. Samoin eivät ne Cäsarin mielestä ole »varsinaisen eepoksen kanssa tiiviissä yhteydessä». Myöskään v. Tettau, kuten viitattiin, ei näe niissä mitään sisäistä yhteyttä muun kertomuksen kanssa, vieläpä ne hänestä ovat sille monin tavoin suorastaan ristiriitaisiakin. Tärkein seikka tässä suhteessa on muka se, »että Väinämöinen luomisrunoissa on jumalallinen olento, Ilmattaren, ilman tyttären, poika, joka itsekin ottaa luomistyöhön osaa, mutta varsinaisessa eepoksessa, vaikka tavattomilla voimilla ja kyvyillä varustettu sankari, kuitenkin aina ainoastaan ihminen». [2])

---

[1]) Vrt. Raamatun hyvän ja pahan tiedon puuta.

[2]) Tämän mukaisesti, jatkaa v. Tettau, ei Väinämöistä molemmissa ensi runoissa mainita kertaakaan Kalevan pojaksi, mikä nimi hänelle muualla runoelmassa omistetaan lukemattomia kertoja. Mikäli Kalevanimi luomisrunoissa esiintyy (2, 249, 253), on se vain maantieteellinen käsite, eikä lainkaan koske Väinämöistä. Ilmatar taas on luomisrunoissa (1,112; 2,104) *ainoa* luonnotar, mutta muualla Kalevalassa tavataan tämä nimi alati kolmittain (9,44; 26,78,107) tai ainakin kaksittain (32,82; 46,95). Runon 9,44 mukaan on Ukko luonut Ilmattaren hypistämällä käsiään vasenta polveaan vasten, mutta luomisruno ei tiedä mitään Ilmattaren sellaisesta synnystä. Luomisessa on Ilmatar Väinämöisen äiti, mutta eräässä samporunossa (47,141 ja seur.) kohtaavat nämä toisensa Nevan rannalla ilman että heidän sukulaisuussuhteensa mitenkään näkyisi, vieläpä täysin tuntemattominakin toisilleen. Joukahaisrunojen mukaan (5,212, 220 ja seur.) on Väinämöisen äiti kuollut, antaen haudasta pojalleen hyvän neuvon, ja täten ei hän selvästi voi olla mikään jumalallinen olento, vaan ainoastaan kuolevainen. Niinikään Joukahaisen äiti vastoin luomisrunoja sanoo Väinämöisestä (6,119,120), että hän polveutuu suuresta suvusta, on hänen sisarensa poika. Väinämöisestä kerrotaan (50, 465 ja seur.),

af Ursinista niinikään ei Kalevalan alku, johon hän muuten lukee vielä kilpalaulannankin sekä Väinämöisen ja Ainon rakkauden seikat, ja loppu ole missään taiteellisessa yhteydessä keskenään.[1]) Ja Comparetti toistaa suorastaan v. Tettaun perusteen.[2])

Mutta on toisenkin kaltaisia ajatuksia lausuttu. Niin mainitsee Geffroy ensimäisen ja toisen runon muodostavan »majesteetillisen johdannon».[3]) Godenhjelmin muistamme pitävän ensimäistä runoa »jonkunlaisena johdatuksena» ja lukevan toisen runon sitäpaitsi jo »varsinaiseen alkuun». Wünsche taas pitää molempia ensi runoja perustana seuraaville. Huomautettuaan näet, miten Väinämöinen esiintyy niissä äitinsä Ilmattaren luomistyön täydentäjänä, jatkaa hän: »Ja maanviljelyksen alkamisella on elämän alempi aste voitettu ja korkeamman kultuurikehityksen pohja laskettu.»[4]) Julius Krohnin mielestä, kuten jo yllä on esiintynyt, on luomisrunoilla oma valmistava tarkoituksensa. Niissä kerrotut, »ainoasti sankarin luonnetta ja olentoa kuvaavat tapaukset käyvät tosin päätapauksen ensimäisenkin alun edellä; ne näkyvät siis olevan ulkopuolella noita yhteisiä kuvanpuitteita, joiden pitäisi sulkea kaikki sivuseikat sisällensä. Mutta ei ole tuommoinen valmistavainen johdatus toisissakaan kertomarunoelmissa aivan outo. Iliadi ja Odysseia tosin saattavat meidät kohta *in medias res*, keskelle niitä oloja, joissa päätapaus on määrätty liikkuvaksi. Mutta Niebelungenlied'issä sitä vastaan on myöskin yksi runo Siegfried'in synnystä ja kasvatuksesta ennen kertomuksen varsinaista alkua.»[5]) Kaarle Krohnkin selvästi katsoo luomisrunon muuhun yhteyteen kuuluvaksi.[6])

---

että hän nuoruudessaan oman elämänsä lunastimeksi antoi äitinsä lapsen, mikä sekin riistää hänen jumaluuttaan; samoin kuin se seikka, ettei hän veneen-teossa saamaansa haavaa kyennyt itse parantamaan (8; 9). Väinämöinen nimittää tosin kerran (45, 238) itseään Ukon pojaksi, mutta heti sen jälkeen (330) sanoo hän tätä »Luojakseen», mitä kuitenkaan ei ole käsitettävä kirjaimellisesti, kuten jo Castrén on Mytologiassaan osoittanut. — W. J. A. v. Tettau, *m. t.* ss. 21, 44—46.

[1]) N. af Ursin, *Selitys hra B. F. G:n arv. kirjasesta »Den hom. fr.»*, Kirj. Kuukausl. 1879 n. 7.

[2]) Sitäpaitsi huomauttaa hän, ettei puhuta mitään ihmisten alkuperästä, vaikka tuona alkuaikana nähdään maailma kansoitetuksi lappalaisilla ja muilla ihmisillä, joista ei tiedetä mistä ne tulevat. — D. Comparetti, *m. t.* s. 318.

[3]) M. A. Geffroy, *La Finlande et le Kalevala*, Revue des Deux Mondes 1871 s. 312.

[4]) Aug. Wünsche, *Das finnische Volksepos Kalewala*, Nord u. Süd LXII s. 239.

[5]) J. Krohn, *SKH* I s. 11.

[6]) K. Rrohn, *KRH* s. 232.

Joka tapauksessa voidaan ensinnäkin olla selvillä siitä, ettei v. Tettaun ja Comparettin pelkäämä Väinämöisen jumaluus estä näitä kahta runoa liittymästä muihin, enempää kuin ei Väinämöiseltä sitä varten taas toiselta puolen Julius Krohnin tapaan välttämättä tarvita tuota jumaluutta vaatia. Onhan vain kysymys lentävästä mielikuvituksesta, jossa kaikissa tapauksissa on pohjalla jo edellä osoittamamme inhimilliset piirteet. [1]) Aja-

[1]) Siis v. Tettaun mainitsemat seikat, samoin kuin Comparettinkin huomautus, jäävät ilman muuta pelkiksi muodollisuuksiksi. Mutta sellaisinakaan eivät ne ole niin hirveitä, kuin ensi silmäyksellä ehkä näyttävät. Jos kerran esteettiseltä kannalta Väinämöisen kirjaimellisella jumaluudella ei ole suurta väliä alkurunoissakaan, niin onhan ensinnäkin turha etsiä erikoisia tapauksia muusta tekstistä, jotka tätä jumaluutta vastustavat. Sitäpaitsi ei esim. Kalevalan viimeisessä runossa tavattavaa viittausta »äitinsä lapsen» antamisesta omaksi lunnaaksi, joka, vaikkakaan v. Tettau ei näytä sitä huomaavan, tarkoittaa Ilmarisen lupaamista Pohjolaan sammon-taontiin, ole pakko ottaa muuta kuin esteettisenä voimasanontana. Samoin saamme nähdä Väinämöisen kykenemättömyydelle parantamaan suurta polvenhaavaansa olevan aivan luonnollisen selityksen. Totta taas on että Väinämöisen isäksi mainitaan syntyrunossa tuuli, mutta viittaahan se vain tämän runon mielikuvituksellisuuteen, eikä liioin estä isänä todellisuudessa olemasta Kalevan tai minkä tahansa. Ja jos kerran yleensä runossa Kaleva on Väinämöisen isä, niin miksikäs ei »Kalevan kaivo» ja »Kalevan kaura» saisi lainkaan koskea Väinämöistä? Mitä ilman impeen tulee, ei ole ehdotonta välttämättömyyttä ajatella häntä »ainoaksi» luonnottareksi, sillä onhan hänen yksin-olossaan pääpaino selvästi ikävystymisellä »impenä eläessänsä» (1,120). Ja sanotaanhan hänen sitäpaitsi olevan »vanhin luonnon tyttäristä» (47, 142), kukapa tiesi, ei toisia luonnottaria vielä silloin oltu tehty, kun hän ilman pitkillä pihoilla aikoihinsa ikävystyi. Samoin ei mikään estä hänen syntyneen Ukon käsien hykerryksestä, vaikkakaan sitä ei alkurunossa kerrota — miksi sen pitäisikään siinä olla ehdottomasti kerrottu? Ja että Väinämöinen ja Ilmatar eivät tulirunossa näytä toisiaan lainkaan tuntevan, on tietysti sommittelullinen huomaamattomuus, mutta aivan ulkopuolella varsinaisten asiain. Epäilemättä voi myös Väinämöisen äidin »hauasta havaamisesta» johtua häntä pitämään kuolleena, ja niin on Lönnrotkin tehnyt (Litteraturblad 1848 s. 333), selittäen että »vaikka äiti oli kuollut, eli kuitenkin hänen henkensä vielä» (samoin otsikkoselostuksessa käytetään sanaa »äiti-vainajaltansa»); mutta tähän ei ole oikeastaan mitään syytä, sillä ilmaiseehan »hauasta» sanan kertosana »alta aallon» (5,221) selvästi vain sitä elementtiä, johon Ilmatar oli pitkiltä pihoiltaan laskeutunut ja josta hän sampomatkallakin Väinämöiselle auttavan huomautuksensa antaa (43,167), ja sanoohan hän sitäpaitsi suoraan: »viel' ompi emo elossa, vanhempasi valvehella» (5,222-223). Ja niin edelleen ei Joukahaisen äiti sano Väinämöisen olevan »sisarensa poika» vaan »lankoni sisaren poika» (6,120), mikä tarkoittanee vain jotakin epämääräistä sanojen kantavuuden tehostamista ja voinee viitata vaikkapa itseensä Ilmattareenkin (vrt. Lönnrotin *Luentoja* 6,120 ja *Lyh. Kal.* selityksiä s. 347). Mitä Comparetti puolestaan lisää, on varmaan moni muukin Kalevalan lukija merkillepannut. Eikähän tietysti olekaan kumma, että moinen seikka kriitillisemmästä lukijasta tuntuu oudolta. Mutta runoelman koonnaista syntymistapaa ajatellen ei tällaisten pitäisi kovinkaan suuria loukkauskiviä olla.

tellen taas niitten mukaan Väinämöistä keskeisenä ilmiönä ja kehityksen kannattajana, tuntuisi kentiesi, että olisi Godenhjelmin tapaan katsottava toiminnan alkavan jo kasvullisuuden toimeenpanosta. Ja samoin toiselta puolen, huomioonottaen kysymyksenalaisten runojen erikoinen luonne ja kauvemmas kokonaisuuteen viittaavat seikat, näyttäisi, että niitä yhtä hyvin olisi katsottava »valmistavaiseksi johdatukseksi» eli toisin sanoen jonkunmoiseksi prologiksi. Mutta ensinnäkään ei kasvullisuuden toimeenpaneminen, vaikka kohta se on Väinämöisen elämänsuuntaa ilmaisevana erittäin tärkeä, ole vielä varsinaista runoelmallista toimintaa. Ja prologiksi eroittaminen, paitsi että se tällaisessa runoelmassa vivahtaa joutavan oppineelta, on oikeastaan liikaa eroittamista, sillä koko Väinämöisen suuntautuminen tietäjäksi ja rauhalliseksi heimonsa hyväntekijäksi on hänen tarinassaan jo täyttä alkua. Niinpä lieneekin parhainta kulkea keskitietä ja merkitä molemmat runot yksinkertaisesti kerrottavan kokonaisuuden *ensimäiseksi luvuksi.*

2. Aino (r. 3—5).

Mainittiin jo edellisessä, että AF URSIN lukee suorastaan Kalevalan alkuun vielä kilpalaulannankin sekä Väinämöisen ja Ainon rakkauden seikat, joten varsinainen toiminta lähtisi vasta niitten jälkeen. Jonnekin samoille tienoille siirtäisi kai lähtökohdan myös JULIUS KROHNin yllä esiintynyt puhe kahden ensimäisen runon käymisestä »päätapauksen ensimäisenkin alun edellä». [1]) COMPARETTI taas ryhmittää alkuun »kuusi ensimäistä runoa, jotka käyvät Väinämöisen Pohjolaan tulon edellä ja joilla Kalevalan toiminta, jos niin saa sanoa, alkaa». [2]) WÜNSCHE mahdollisesti edellisestä päättäen katsoisi toiminnan alkavan kolmannesta runosta, mutta ainoastaan v. TETTAU on nimenomaan sitä mieltä [3]). Jos kuitenkin kaksi ensimäistä runoa muodostavat yleisjohdatuksellisen alkuluvun, pitäisikin toki runoelmallisen toiminnan päästä kehkiämään kolmannesta runosta ilman enempiä »ensimäisiä alkuja». Miten asianlaita on, tulee esiintymään alempana.

Väinämöinen elää nyt siis aikojansa kotoisilla maillaan täydellisessä t a s a p a i n o t i l a s s a. Käkeä ei hän ollut turhaan toivottanut kukkumaan, sillä m e n e s t y s o l i s e u r a n n u t. On ensinnäkin *varallisuus karttunut:* merkillisiä jousia ja pursia on paljonkin, niinikään oriita, kultia ja hopeita, aumoja ja peltoja (3,359-440). Ja *tiedoissaan ja taidoissaan* on mies niinikään kasvanut: hän osaa muisteloita ja syntyjä, »joit' ei laula kaikki lapset, ymmärrä yhet urohot tällä inhalla iällä, katovalla kannikalla» (3,9-14). Vieläpä hän tulee laulutaidostaan *kuuluisaksikin:* hänestä saa sanomat yksin kaukaiseen Pohjolaankin (3,15-20.) Ainoastaan yksi häneltä puuttuu: *polvinen puoliso;* ja sellaiseksi hän itselleen halajaa Joukolan nuorta *Aino neittä.* Tätä tosin ei ole tekstissä paikallaan sanottu eikä kaikesta päättäen itsetietoisesti huomattukaan, mutta tulemme pian näkemään, että yleinen asiaintila sitä kuitenkin todistaa.

---

[1]) HOLLON muistamme (s. 33 alaviitta 6), nimenomaan mainitsevan, että viisi ensimäistä runoa muodostavat »Kalevalan prologin».
[2]) D. COMPARETTI, *m. t.* s. 318.
[3]) W. J. A. v. TETTAU, *m. t.* s. 21.

Väinämöinen ajaa eräänä päivänä asioitaan kotoisilla kankaillaan (3,85-90). Silloin tulee häntä vastaan nuori Joukahainen, Ainon veli. Tämä on nimittäin käynyt kerran kylässä ja kuullut Väinämöisen suuresta laulutaidosta. Siitä häneen heti ankara *kateus* (3,31-34). Hän päättää lähteä »kera Väinön voitteloille» ja vanhempainsa kieltelystä huolimatta on hän sen nyt toteuttanut. Tuimasti ajaa hän valjaat yhteen Väinämöisen kanssa (3,99-100).

Mutta Väinämöinen kysyy vain levollisesti, kuka on moinen vastaantulija, joka särkee toiselta länget ja reet (3,102-108). Joukahainen ilmaisee itsensä, tiedustaen puolestaan, »kuit' olet sinä sukua, kuta kurja joukkioa» (3,111-114). Väinämöinen kehoittaa Joukahaista nuoremmuuttaan vetäytymään vähän syrjään (3,118-120). Silloin Joukahainen tenää, ettei ole kysymys miehen nuoruudesta eikä vanhuudesta, vaan »kumpi on tieolta parempi, muistannalta mahtavampi, sep' on tiellä seisokahan, toinen tieltä siirtykähän»; lie vastaantulija Väinämöinen, käyköön laulussa kilpailemaan. Siihen Väinämöinen vähästelee itseään, mutta kuitenkin tiedustaa, »mitä sie enintä tieät, yli muien ymmärtelet» (3,137-146).

Näin ryhtyy Joukahainen latelemaan tietojaan, mutta Väinämöinen sanoo niitä lapsekkaiksi ja naisekkaiksi, udellen »syntyjä syviä, aisioita ainoisia» (3,184-188). Joukahainen laskettaa syntyjään, mutta Väinämöinen kysyy, »muistatko mitä enemmin, vain jo loppuivat lorusi» (213-214). Nyt kehastelee Joukahainen miten hän on ollut mukana maailman luonnissa, mutta Väinämöinen tekee sen tyhjäksi. Niinpä vaatii Joukahainen vastustajaansa miekkasille, josta tämä halveksuvasti kieltäytyy (3,264-270). Mutta silloin Joukahainen »murti suuta, vääntí päätä» ja niin solvaa laulavansa moiset uroot »sen sikäli, tuon täkäli, sorran sontatunkiohon, läävän nurkkahan nutistan» (3,275-282).

Tämä vihdoin saattaa Väinämöisen *suuttumaan* (3,283-284). Ja hän ryhtyy laulamaan, tehden sen toisella ponnella kuin Joukahainen (3,287-289). Hän laulaa niin että vedet ja maat vavahtelevat (3,296-300). Laulaa Joukahaisen hevoset ja reet ja tavarat ja kaikki kapistukset huiskin haiskin minkä minnekin ja hänet itsensä syvälle suohon.

Nyt täytyy Joukahaisen ymmärtää, ketä hän on ärsyttänyt (3,331-336). Hän siis rupeaa pyytelemään peräytystä, vieläpä luvaten hyvät lunnaat (3,351-352). Siihen kysyy Väinämöinen, mitä Joukahainen hänelle peräytyksestä antaisi (3,354-358). Joukahainen tekee nyt tarjouksia parhaansa mukaan, mutta mikään ei näytä tyydyttävän Kalevalan mahtavaa miestä.

»Hurja», »katala», »kurja», »herjä» ovat hänen puhuttelusanojaan, ja houkuttelevimmatkin lunnaslupaukset sysää hän empimättä syrjään, aina vain tiukottaen hädänalaista: »lauloi nuoren Joukahaisen, lauloi siitäkin syvemmä».

Niin vihdoin lupaa Joukahainen Väinämöiselle Aino siskonsa puolisoksi (3,457-466). Väinämöinen taas »ihastui ikihyväksi, kun sai neion Joukahaisen vanhan päivänsä varaksi» (3,467-470). Ja hän istuu »ilokivelle, laulupaaelle paneikse» ja päästää Joukahaisen.

Tässä on nyt tietääksemme nähty vain pelkkä laulukilpailu, tietotaistelu, joskin aito hegeliläiskäsiteperäiseen tapaan erikoisesti alleviivaten vanhuutta ja nuoruutta. Lähemmin määrittelee JULIUS KROHN: »Näin olivat siis vanhuuden viisaus, taito ja nero saaneet loistavan voiton opissansa vaillinaisesta, ajattelemattomasta, itseensä liian luottavasta nuoruudesta.» [1]) Ainon lunnaus lopuksi olisi siis vain kokonaan Joukahaisen mielijohde ja Väinämöisen ihastuminen tarjottuun tyttöön ikäänkuin summittaista, silmäin näkemätöntä. Niin onkin JULIUS KROHN nimenomaan maininnut, että vasta Joukahaisen lupaus sytyttää Väinämöisessä rakkaudenkipinän. [2])

Mutta helposti huomaamme ensinnäkin, että varsinainen tietotaistelu, vaikkapa olisikin kysymys vanhuuden ja nuoruuden välisestä, supistuu verrattain vähiin. Joukahainen kyllä lähtee nimenomaan »kera Väinön voitteloille» ja häntä suorastaan tietokilpailuun vaatii, ja vieläpä Väinämöinenkin suostuu kuulostelemaan mitä tämä niin eriskummaista tietää. Mutta heti Joukahaisen ensimäiseen sanatulvaan sanoo Väinämöinen, ettei sellainen ole mitään miehen tietoa, tuokoon hän esiin ikuisia syntyjä, niistähän vasta voi tulla kysymykseen kilpailla. Ja sitä seuraaviin »syntyihin» huomauttaa Väinämöinen jälleen, muistaisiko Joukahainen jotakin enempää, vai joko hänen »lorunsa» loppuivat. Ja kun niin Joukahainen esittää muistannoitaan, tekee Väinämöinen ne suoraksi valheeksi. Siitä onkin heti seurauksena Joukahaisen miekan helistely ja törkeä solvaus. Ja kun tämä vihdoin kuohauttaa Väinämöisen

---

[1]) J. KROHN, *SKH* I s. 55. Vrt. O. A. KALLIO, *Kalevalan miehet*, s. 5.

[2]) J. KROHN, *SKH* I s. 55. — K. F. KARJALAINEN (Pieniä lisäpiirteitä Kalevalaan, Virittäjä 1897 ss. 17—18) tuntuu omasta puolestaan ajattelevan samaan tapaan, vaikkakin hän tuo esiin toisinnon, jossa asianlaita on eri tavalla. KALLIO puolestaan sanoo (Kalevalan miehet s. 5) Aino-tarjousta suorastaan Joukahaisen asettamaksi ansaksi, johon Väinämöinen inhimillisessä heikkoudessaan kompastuu. Ja TARKIAINENkin (Aino s. 24) näyttää käsittävän asian, ettei Ainosta ole tässä muutoin kysymys kuin että Joukahainen vain »tulee hädissään luvanneeksi» hänet lunnaiksi.

laulamaan, ei se suinkaan ole mitään erityistä tietojen latelemista, vaan hävyttömän vastaantulijan kukistamista. Siitä taas johdutaan lunnaskysymykseen, joka luonnollisesti on jo kokonaan toisenluontoista. Näin täytyy kohtauksen alkuosalla olla vain jonkunmoinen johdattava merkitys. Voimmekin nähdä, että se kohdistuu yksinomaan sysäämään Väinämöisen, »matkojensa mittelelijän», tyynestä tasapainotilastaan. Siihen on jo omiaan julkea vastakkain ajo, siihen »kurjaksi» puhutteleminen ja rehentelevä tietokilpailuun vaatiminen. Mutta varsinkin ärsyttää miekkaan tarttuminen ja silmitön uhkaus laulaa Väinämöinen siaksi, sontatunkioon ja läävän nurkkaan.

Pääasiaksi koko kohtauksessa jääpi siis jälkimäinen osa, jonka ymmärtäminen niin ollen olisi sitäkin tärkeämpää. Kysymys on siinä lunnaista ja tulokseksi tulee että Väinämöinen saapi itselleen lupaan Ainon, mutta onko tämä todella käsitettävä niin kuin edellä on mainittu? Tuntuuhan näet jo ilman muuta jokseenkin oudolta ja jokseenkin vähän runolliselta, että Väinämöinen silmien näkemättä heti rakastuisi johonkuhun tyttöön, joka hänelle satutaan tarjoamaan. Vieläpä niin, että ihastuu iki hyväkseen ja siinä hetkessä istuu »ilokivelle» pyörtämään pyhiä sanojaan. Ei, juuri tämä välitön ihastus saattaa esteettisen lukijan aavistelemaan, että tyttö on Väinämöisellä ollut jo ennakolta tiedossaan ja että hän on jo ennakolta siihen kiintynyt.

Tosin mistään kohtaamisesta Väinämöisen ja Ainon välillä ei ole puhetta, mutta todistavia seikkoja tapaamme etempänä useampiakin. Niinpä kun Ainon äiti heti poikansa luvasta kuultuaan sanoo Väinämöistä jo kauvan vävykseen toivoneensakin (3,531-536), panee tämä ajattelemaan ettei hänellä kai tällainen mieli ollut herännyt ilman minkäänlaista vihiä. Myöskin Väinämöisen sanoissa Ainolle, ettei tämän pitänyt kantaa koristuksiaan muille kuin hänelle (4,15-20), on soinnahtavinaan: elä nyt enää muille, sillä nyt on jo asia selvä. Näitten samojen sanojen sävystä on huomautettu näkyvän selvästi, että Väinämöinen todella rakastaa ja toivoo Ainoa omakseen. [1]) Ja niinikään on mainittu Väinämöisen syvän surun Ainon kuoleman johdosta (5,7-8) senkin osoittavan, että tämä oli todella kiintynyt Ainoon. [2]) Samaa tunnetta ilmaisevina voitaisiin näihin aivan oikeihin huomautuksiin vielä lisätä Väinämöisen hellittä-

---

[1]) Z. Schalin, *Aino-sagan i Kalevala*, Finska Studentk. alb. tillägn E. Lönnrot s. 59; V. Tarkiainen, *Aino* s. 26.

[2]) V. Tarkiainen, *Aino* s. 32.

mättömyys Vellamon neidon onginnassa ja siinä edelleen jatkuva suuri suru, mitkä aikanaan tulevat lähemmin esiintymään. Mutta eikö ole silloin luonnollisempaa käsittää, että tämä tunne oli jotenkuten herännyt jo ennen muodollisia lupauksia? Myöskin se, että Aino heti onnettomasta luvasta kuultuaan on valmis hillittömään itkuun (3,537-542), voisi viitata samaan suuntaan, vaikkapa hänen oman määräämisvaltansa syrjäyttäminen häneen muutenkin koskisi. Mutta ovathan vielä Ainon omat sanat ihan suoranaisetkin, kun hän vihdoin vedeneläjänä joutuu silmänräpäykseksi Väinämöisen käsiin: »olin kapo, neiti nuori, sisar nuoren Joukahaisen, kuta pyyit kuun ikäsi, puhki polvesi halasit» (5,125-128). Ja aivan samoja sanoja käyttää Väinämöinen itsekin Ainosta, joka nyt on Vellamon vetisenä neitenä: »kuta vuotin kuun ikäni, kuta puolen polveani» (5,180-181). Vielä enemmän: sanat »ihastui — kun sai» (3,467-470) ilmaisevat suoranaista voiton tunnetta, tyytyväisyyttä tavoitellun päämäärän saavuttamisesta. Siis Ainon lunnaus ei olisikaan mikään »Joukahaisen asettama ansa», vaan nimenomaan Väinämöisen itsetietoisen tavoittelun tulos.

Tosin tarjouksen tekstissämme muodollisesti tekee Joukahainen, mutta voisihan ajatella Väinämöisen pingottaneen itsetietoisen pakotuksensa niinkin pitkälle. Lähellä on myös huomautus, että koko Joukahaisen kiristäminen on vain suoranaista Väinämöisen suuttumusta, mutta aivan huonosti tämä selittäisi pitkän lunnaista tinkimisen. Ja koska nyt yhtäältä aseman aste-asteinen tiukottaminen, Joukahaisen laulaminen jokaisen tarjouksen perästä aina vain alemmas, ei voi olla pelkkää suuttumusta, täytynee sen osoittaa pyrkimystä määrättyyn päämaaliin. Toisaalta taas toinen toistaan arvokkaampien ulkonaista etuutta tarkoittavien lunnastarjousten empimätön, melkein ylimielinen hylkääminen ja kertakerralta uudistuva nimenomainen huomautus siitä, että kaikkea sellaista on kylliksi itselläkin, viitannee johonkin aivan toisenluontoiseen. Mikäpä tämä puolestaan olisi muu kuin se, jonka saavuttaminen niin erikoisen ilon ja tyytyväisyyden herättää: Aino? [1]) Mutta ilman Väinämöisen epäoikeutettua ja

[1]) Vertauksen vuoksi mainittakoon, että erinäisissä kansantoisinnoissa onkin Väinämöinen nimenomaan esitetty tyttären lunnaaksi-tahtojana, kun taas Joukahainen vasta tämän tahtomisen jälkeen sisarensa lupaa. Niin eräässä uhtualaisessa Lönnrotin muistiinpanemassa (A. R. Niemi, Vienan läänin runot n. 195). Joukahaisen tarjotellessa veneitään Väinämöiselle lunastuksen palkkioksi sanoo tämä siinä:

»On veno itselläni,
ei ole venon soutajoa,

väkivaltaista Joukahaisen avuttomuuden käyttämistä ei sitäpaitsi Joukahaisen tuonnempana heräävä silmitön viha ja kostonieli olisi tyydyttävästi selitettävissä, kuten tulemme näkemään.

Lopuksi lisättäköön, ettei Väinämöisen ja Joukahaisen taistelussa milläänmuotoa ole liiaksi rinnastettava vanhuutta ja nuoruuttakaan. Vaikkapa olkoonkin kysymys vanhasta ja nuoresta, ei heidän silti tarvitse olla mitään käsitteellisiä vanhuuden ja nuoruuden edustajia. Tämänkaltaisista tulkinnoista olemme alkuosassamme nimenomaan päässeet. Sitäpaitsi saamme pian nähdä, että Väinämöisen vanhuutta on muutenkin kokolailla liioiteltu, panematta tietysti tällä lainkaan kysymyksenalaiseksi hänen elähtäneisyyttään. Viisas hän myöskin epäilemättä on, kuten koko hänen taitava esiintymisensä osoittaa.

Mainittakoon myös samalla, että tästä juuri löydämme aikaisemmin puheenaolleen toiminnan lähtökohdan. Se on tietysti siinä, missä Väinämöinen kiihdyttyään ja saatuaan Joukahaisen täysin valtoihinsa ryhtyy tältä kiristämään hänen sisartaan. Siis *itsekäs ja omavaltainen menettely toisia ihmisiä kohtaan*, mikä, kuten saamme nähdä, soveltuu myös yhteen koko runoelmamme sisäisen olemuksen kanssa.

---

ei venon kolettajoa,
itse mie perän pitäisin.»

Ja samoin Joukahaisen tarjotellessa oriitaan vastaa Väinämöinen:

»On ori itsellain
5, 6 virkiämpi,
6, 7 kaulusampi,
ei ole reessä istujoa,
itse ohjilla olisin.»

Edelleen Joukahaisen pyytäessä Väinämöistä pyörryttämään pyhät sanansa kysyy tämä suoraan:

»Min annat p[alkasta],
pyörrytän s[anat] p[yhät],
annatko ainoan sisares,
lainatko em[osi] l[apsen]
Väinämöiselle varaksi,
laulajalle puolisoksi[i].»

Siihen vastaa Joukahainen:

»Anna[n] a[inoan] s[isaren]
Väin[ämöi]sell[e] varaksi.»

Nuori Joukahainen, jatkaaksemme esitystä, ymmärtää heti »parran paikasta pahasta» päästyään tehneensä väärin luvatessaan sisarensa noin vain omin ehtoinsa Väinämöiselle, joka lisäksi niin nuorelle kuin Ainolle on soveltumatonkin. Hän lähtee »mielellä pahalla, syämellä synkeällä»; ajaa »kummasti kotihin, rikki riiheen rekensä, aisat poikki portahasen»; ja niin »itkeä vetistelevi alla päin, pahoilla mielin, kaiken kallella kypärin sekä huulin hyypynyisin, nenän suulle langennuisen» (3,485-486, 490-492, 500-504). Ja äidilleen hän suoraan sanoo, että jo on »syytä syntynynnä», sillä hän on luvannut Ainon Väinämöiselle puolisoksi, »turvaksi tutisevalle, suojaksi sopenkululle» (3,512-524). Mutta äiti onkin hyvillään koko asiasta, hykerrellen käsiään ja lohdutellen poikaansa, että hän on toivonutkin sukuunsa sellaista miestä kuin Väinämöistä (3,525-536).

Tämä äidin ilo ohimennen mainiten on käsitetty kauttaaltaan itsekkääksi. Äiti on muka vain ylpeä saadessaan vävykseen Väinämöisen kaltaisen ylistetyn sankarin; hän turhamaisuudessaan muka vain ajattelee, kuinka suurta kunniaa, kuinka suurta loistoa ja mainetta hänen sukunsa saavuttaisi moisen liiton kautta mainioimman laulajan kanssa; hän pöyhkeilee ulkopuolisesta onnesta ja sydämensä halajamista aineellisista eduista. [1])

Mutta itsekkäisyys ei ole kuitenkaan määräävänä tekijänä Ainon äidissä, vaan on hän ihan sydämensä vilpittömyydestä i h a s t u n u t V ä i n ä m ö i s e e n. Yhtä hyvin kuin edelliseksi, voitanee kai jo sanat sellaiset kuin »suuri mies», »rohkea», »laulaja» tulkita jälkimäiseksikin. Samoin tyttären ruvettua itkemään lohdutus, että mitä hänellä on itkemistä, kun on saava »suuren sulhon, miehen korkean kotihin, ikkunoillen istujaksi, lautsoille lavertajaksi» (3,544-548). Ja kun onnettomuus on tapahtunut, huomaa kyllä äiti suureksi surukseen, ettei pidä liekutella lasta »vastoin mieltä miehelähän», mutta siitä huolimatta uskaltaa hän Väinämöistä edelleenkin ihannoida, samalla perustellen sitä kaikkea muuta kuin itsekkäillä näkökohdilla. Kun näet Joukahainen aikoo ampua Väinämöisen, kieltää hän ampumasta, sillä »Väinö on sukua suurta, lankoni sisaren poika» [2]); ja jos hänet ammuttaisiin, »ilo ilmalta

[1]) Vrt. W. J. A. v. Tettau, *m. t.* s. 22; F. Perander, *Kalevalan Ainorunoista*, Kaikuja Hämeestä II s. 165; Z. Schalin, *Aino-sagan i Kalevala*, Finska Studentk. alb. tillegn. E. Lönnrot s. 58; J. Krohn, *SKH* I s. 112; O. A. Kallio, *Kalevalan naiset*, Kyläl. kirjas. n. 130 s. 9; V. Tarkiainen, *Aino* ss. 25, 62.

[2]) Vrt. edellä s. 113 alaviitta.

katoisi, laulu maalta lankeaisi», mitkä kuitenkin ovat paremmat täällä kuin Tuonelan tuvilla (6.117-128). Ja kun Joukahainen kaikesta huolimatta on Väinämöistä ampunut, sanoo äiti hänen poloisen tehneen pahoin, kun kaotti »Suvantolan suuren miehen, Kalevalan kaunihimman» (6.230-234). Onhan tämä mitä liikuttavinta ja hienointa ihastusta, ja tuntuukin suorastaan käsittämättömältä kuinka äiti, joka vielä suuren onnettomuudenkin jälkeen näin puhuu, olisi voinut hetkeäkään ajatella myydä lapsensa pelkän kunnian tai muun sellaisen vuoksi. Ristiriita on siis vain siinä, e t t e i ä i d i n h y v ä v o i n u t o l l a l a p s e n h y v ä j a e t t e i ä i t i i h a s t u k s e n s a s o k e u d e s s a v o i n u t t ä t ä e n n a k o l t a h u o m a t a.

Joka tapauksessa kohtaa nyt Ainoa k o l m i n k e r t a i n e n v ä ä r y y s, kuten jo SCHALIN [1]) tavallaan on huomauttanut. Väinämöisellä ei ollut palavimmankaan rakkautensa nimessä oikeutta tehdä kauppaa siitä, jonka vain vapaaehtoisuus voi hänelle antaa; Joukahaisella ei ollut henkensäkään hädässä oikeutta luvata toista ihmistä, saatikka omaa sisartaan, päänsä päästimeksi; ja äidillä ei ollut vilpittömimminkään ihastuneena oikeutta työntää tytärtään tämän mieltä kuulematta sille, jota hän itse ihaili. Ja näin kehittynyt *ulkonainen pakko* on Ainoon nähden niin ylivoimainen, että hän heti puhkeaa hillittömään itkuun (3.537-542). Äidin koettaessa lohduttaa, että mitä itkemistä sinulla on, kun saat niin erinomaisen sulhon, viittaa hän liikaan nuoruuteensa (3.550-564). Mutta äiti ei edes ymmärrä lapsensa syytä, luulee vain kysymyksessä olevan turhan kotiikävän (3,566-580).

Väinämöinen on kilpalaulannan jälkeen asiastaan varma. Hän ei edes kysy enää Ainoa, kuten JULIUS KROHNkin huomauttaa [2]), hän vain *suorastaan ilmoittaa*, että nyt tämä on hänen. Lehdossa tavaten hän nimittäin lausuu jo ennen puheenaolleet soreat sanat, ettei Ainon pitäisi koristeleutua muita kuin häntä varten (4,15-20).

TARKIAINEN tosin käsittää tämän toisin. Väinämöinen ei muka »sanallakaan viittaa siihen, että hänellä olisi oikeus Ainoon jo Joukahaisen antaman lupauksen, ja luultavasti myös tytön vanhempien kanssa tehdyn sopimuksen nojalla, vaan hän vetoaa noin kautta rantain neidon omaan vapaaseen tahtoon: pyytää Ainon kantamaan korujaan vain häntä varten». [3])

---

[1]) Z. SCHALIN, *m. t.* s. 58.
[2]) J. KROHN, *SKH* I ss. 112—113.
[3]) V. TARKIAINEN, *Aino* ss. 25—26.

Mutta jos ajatellaan jo vanhempienkin kanssa sopimus tehdyksi, luulisi tässä sitä suuremmalla syyllä olevan kysymyksen vain ratkaistuun asiantilaan nojaamisesta. Ja jos tämä olisi selvää vapaaseen tahtoon vetoamista, niin mitä merkitystä olisi ennakolta saaduilla luvilla ja kuinka olisi kuitenkin tapahtuva ristiriidan kärjistyminen ymmärrettävä? Pitäisihän silloin kaiken raueta siihen, että Aino ilmaisee tahtonsa. Äitikö vain pakottaa, kuten todella voisi näyttää TARKIAISEN sanoista, miten jokainen kevät, jokainen käenkukunta on äidille aina palaavana raskaana muistutuksena siitä nuoruuden keväästä »joka hänen ymmärtämättömyytensä takia on ennen aikojansa sammunut» [1])? Mutta silloinhan myöskin Väinämöinen pakottaa, jos ei hän ole päästänyt Ainon omaisia annetusta luvasta. Ja Tarkiainenhan juuri huomauttaa, miten hän on luultavasti vanhempienkin kanssa tehnyt sopimuksen. Lisättäköön vielä, että jo SCHALIN pitää Väinämöistä pääsyyllisenä Ainon kohtaloon, merkiten uroon puuttuvan itsensä hillitsemisen. »Niin kauvan kuin ei hän ole tätä saavuttanut», sanoo Schalin, »voi hän rikkoa kuten muut ja tuottaa onnettomuutta ja surua onnellisille ihmisille. Jos senvuoksi tahdotaan etsiä se joka on Ainon onnettomuuteen enin syypää, niin osoittavat jäljet itseensä laulajakuninkaaseen.» [2])

Aino siis vastaa Väinämöiselle päättäväisesti, viitaten tässäkin nuoruuteensa (4.22-30). Hän heittää Väinämöisen mainitsemat koristuksetkin metsään, millä LÖNNROT merkitsee ainoastaan »etteivät enää toiste viehättäisi Väinämöisen silmiä» [3]), mutta minkä jo PERANDER aikoinaan on selvästi ja täydellä syyllä selittänyt syvän mahdottomuuden ilmaisuksi [4]). Ja Aino lähtee itkien kotiin.

Isälle, veljelle ja siskolle mainitsee hän vain koristusten katoamisen, mutta äidille kertoo koko asian. Äiti ei kuitenkaan, kuten LÖNNROTkin on huomauttanut [5]), edes vielä ymmärrä lastaan, neuvoo vain syömään hyvin ja pukeutumaan hänen impi-aikaisiin harvinaisuuksiinsa. Mutta tytär ei voi mukautua, hän vain rientää yksinäisyyteen itkemään.

---

[1]) V. TARKIAINEN, *Aino* s. 63.

[2]) Z. SCHALIN, *m. t.* s. 76.

[3]) E. LÖNNROT, *Lyh. Kal.* s. 346.

[4]) F. PERANDER, *Kalevalan Ainorunoista*, Kaikuja Hämeestä II s. 167.

[5]) LÖNNROT sanoo (Lyh. Kal. s. 346): »Äiti ei näytä älynneen oikeata tyttärensä itkun syytä luuli näetsä itkevän metsään menetettyitä koristuksiansa.»

Vielä kerran kysyy äiti, mitä lapsensa itkee. Ja vielä kerran vastaa tämä liikaan nuoruuteensa vetoamalla (4,235-254). Mutta pakko ei heltiä, ja niin on Ainon kohtalo valmis.

Sen traagillisuuden määrittelyt käyvät yleensä jokseenkin yksiin. v. TETTAUlla lapsenvelvollisuus ja vastenmielisyys; [1]) PERANDERilla velvollisuus totella äitiä ja sydämen oma taipumus; [2]) SCHALINilla sydämen vapauden jalo puoltaminen ulkonaista pakkoa vastaan; [3]) JULIUS KROHN sanoo: »Hänen sydämensä joutuu epäsointuun ulkomaailman kanssa, kun tämä leppymättömästi vaatii, mitä neidon sydän ei voi sallia»; [4]) AHLQVIST puhuu tunteista ja velvollisuuksista; [5]) KALLIO sanoo: »Oman kainon naissydämen nuori lemmenkaipuu ja valintavapaus joutuu siten ankaraan ristiriitaan äidin tahdon ja lapsellisen kuuliaisuustunteen kanssa»; [6]) TARKIAINEN perustaa »sisäisen vapauden tunteen ja ulkonaisen pakon sovittamattomaan ristiriitaan» [7]). Kuinka tahaan, se on nyt selvää, että *ulkoa tulevan pakon alle Aino taittuu*, ja että sen alkusyy on *Väinämöinen*.

AHLQVIST on Ainon hellittämätöntä kieltäytymistä tahtonut perustella paitsi nuoremmuudella myös sillä, että tämä jo ennen olisi antanut sydämensä ja rakkautensa toiselle, nuorelle. Hän viittaa käen kukuntaan: »kuka kukkui: sulhon, sulhon!, sep' on kukkui kuusi kuuta sulholle sulottomalle, ikävissä istuvalle» (4,497-500). [8]) Näitten sanojen on tosin SCHALIN käsittänyt tarkoittavan Väinämöistä [9]), mutta ei se ainakaan tunnu onnistuneelta, koskapa vasta seuraavassa runossa puhutaan onnettomuustiedon viennistä Väinämöiselle. Voisihan siis niitten mukaan todella ajatella olleen olemassa jonkun nuoren, jolle Aino oli rakas. Mutta eipä silti ole sanottu, että Aino oli katsonut voivansa vielä tällekään itseään antaa. Edellisen mukaan hän vetoaa vain nuoruuteensa ja siihen että Väinämöinen on hänelle hirveän vanha. Hän on vielä lapsi ja hän tahtoo kotonaan rauhassa kasvaa. Jos hän sitäpaitsi olisi ollut kypsä yleensä jollekin, ei hän enää olisi ollutkaan niin

[1]) W. J. A. v. TETTAU, *m. t.* s. 22.
[2]) F. PERANDER, *Kalevalan Ainorunoista*, Kaikuja Hämeestä II s. 166.
[3]) Z. SCHALIN, *m. t.* ss. 61—62.
[4]) J. KROHN, *SKH* I s. 112.
[5]) A. E. AHLQVIST, *Tutkim. Kalevalan tekst. ja tämän tarkast.* s. 10.
[6]) O. A. KALLIO, *Kalevalan naiset* s. 13.
[7]) V. TARKIAINEN, *Aino* s. 22.
[8]) A. E. AHLQVIST, *Tutkim. Kalevalan tekst. ja tämän tarkast.* s. 10.
[9]) Z. SCHALIN, *m. t.* s. 69.

perin hento kuin minä hän läpeensä esiintyy. Ja juuri tällaisena aukeamattomana, luonnollisintakin turvaa vailla olevana nuppuna on hän myös asianmukaisin vastakohta Väinämöisen omavaltaisuudelle. Juuri tässä on hänen tärkein eroavaisuutensa samantapaiseen asemaan joutuvaan Pohjan neitiin verrattuna. Jälkimäinen, kuten tullaan näkemään, on jo siksi kehittynyt, että häntä yleisesti kosiskellaan ja että hän myös itse on voinut johonkin määrättyyn kiintyä, joten ristiriita hänen ja Väinämöisen välillä ei pääsekään millään tavoin ylivoimaiseksi.

Mutta miten on nyt vihdoin Väinämöisen vanhuuden laita, jossa ainakaan ylläolevan mukaan ei näyttäisi olevan tinkimistä? Viittasimme sitä kuitenkin liioitellun. Jo vanhaan aikaan esim. mainitaan erikoisesti kuvattavan Väinämöistä »iäkkääksi, kunnioitettavaksi ukoksi»; häntä sanotaan muka hänen omiin sanoihinsa (5,172-179) vedoten »ukoksi, jonka henkiset voimat jo ovat vähenemässä»; hän on »vanha ja raihnainen», »vanha raihnainen laulaja», »korkeassa vanhuudessa»; kahdesta ensimäisestä runosta kolmanteen siirryttäessä sanotaan hypättävän »kerrassaan pitkän ajanjakson yli» ja tavattavan Väinämöinen kolmannessa runossa jo »vanhana» ja niinkuin ennen on esiintynyt nähdään kilpalaulannassa perussisältönä kypsyneen »vanhuuden» voitto hioutumattomasta »nuoruudesta»; Väinämöinen on »vanha jo syntyessään», hän kun muka Kalevalan mukaan vietti äitinsä kohdussa »satoja vuosia», ui meressä »8 vuotta» ja vietti vielä maalle kohottuaan »monta vuotta mitään merkillistä tekemättä»; annetaanpa yhä edelleen nykyiseen aikaan saakka vielä »tutisevankin vanhuksen» käydä täydestä. [1]) Itseasiassa ei tämä nyt niin sanottavia merkitse, mutta olisihan piirre jonkunverran soveltumaton, koskapa Väinämöinen, kuten v. Tettau on huomauttanut, myöhemmäisissä samporunoissa on »tosin niissäkin vanhempi mies, mutta kuitenkin vielä täysissä henkisissä ja ruumiillisissa voimissa» [2]). Sitäpaitsi ei Väinämöisen »raihnaisuus» puheenalaisissa runoissakaan olisi asianluonnon mukaista.

Näyttääkin jo Lönnrot aikoinaan käsittäneen asiaa toisin, sillä hän mainitsee: »Ilman sitä nimitetään häntä [Väi-

---

[1]) Vrt. J. R. Tengström, *Kalewala*, Fost. Alb. I s. 178; W. J. A. v. Tettau, *m. t.* s. 54; Z. Schalin, *m. t.* ss. 58, 72, 75; J. Krohn, *SKH* I ss. 53—55; E. Aspelin[-Haapkylä], *Itkusta ja naurusta Kalevalassa*, Valvoja 1890 s. 7; O. A. Kallio, *Kalevalan miehet* s. 4; V. Tarkiainen, *Aino* ss. 26, 27.

[2]) W. J. A. v Tettau, *m. t.* s. 54.

nämöistä] vanhaksi, ehk'ei hänen vanhuus yksin häntä niin suuresti liene kosjotuumissaan haitannut.»[1]) Ja me voimmekin nähdä, että ensinnäkin Väinämöisen sanat inhasta iästä ja puuttuvasta polveksesta ovat aivan löyhä peruste, sillä ne ovat lausutut, kuten tulee esiintymään, mitä syvimmässä masennuksen tilassa, eivätkä semmoisinakaan ilmaise muuta kuin juuri jonkunmoista elähtäneisyyden tunnetta. Nojaaminen Kalevalan vuosimääriin on taas vieläkin enemmän harhaan osuttua. Sanat semmoiset kuin että ilman impi raskaaksi tultuaan kantaa kohtua kovaa »vuotta seitsemän satoa, yheksän yrön ikeä» ja että Väinämöinen vielä senkin perästä kulkee äitinsä kohdussa »kolmekymmentä keseä, yhen verran talviakin» ovat näet selvästi vain runollisia voimasanoja.[2]) Sitäpaitsi ne eivät nähtävästi tarkoitakaan ikää, vaan juuri sitä, että aaltojen sekaan syntyjä on »mies», »uros» (1,327-328). »Vaka vanha», mihin vastamainittu Lönnrotinkin lausunto ilmeisesti viittaa, on vain jonkunmoinen arvokkuutta antava epiteetti, siitäkin päättäen että sitä, samoin kuin »ikirunojaa», käytetään Väinämöisestä jo ennen hänen syntymistään (1,288 ja 289). Mitään ikäkulua ei ilmaise Väinämöisen huomautus nimenomaan *nuorelle* Joukahaiselle, että »sie olet nuorempi minua» (3,120), eikä ole vähentyvissä henkisissä voimissa oleva ukkorahjus se joka kykenee laulamaan niin että järvet läikkyy, maat ja vuoret vapisee ja kivet ja kalliot sinkoilevat kappaleiksi (3,295-300). Tosin Väinämöinen ihastuu saadessaan Ainon lupaan »vanhan päivänsä varaksi» (3,470), mutta olihan Aino vielä siksi nuori, että elähtänyt mies saattoi ajatella hänestä riittävän itselleen vanhankin päivän varaa. Joukahainen sanoo kyllä Väinämöistä »tutisevaksi», »sopenkuluksi» (3,523,524), mutta sehän on mieliharmin värittämää ja varsinkin hentoon Ainoon verrattua. Niinikään Aino itse nimittelee Väinämöistä »vanhaksi», »ikäpuoleksi», »tutisevaksi», »sopenkuluksi», »sukkahansa suistujaksi, karahkahan kaatujaksi» (4,239-242, 253-254), mutta tämähän ilmaisee vain hänen luonnollista mahdottomuuttaan mennä Väinämöiselle. Myöskin vähän myöhemmin Louhi käyttää Väinämöisestä sanaa »ukko utra» (7,193), mutta sehän ei ole ollenkaan kumma miehestä, joka oli silloin mitä surkeimmassa tilassa. Ja toisenkin kerran sanoo Louhi Väinämöistä »ukoksi» (18,632), mutta ei hän sillä suinkaan tarkoita mitään raihnaista, koskapa juuri kehoittaa

[1]) E. Lönnrot, *VK* s. XVI.

[2]) Esimerkkinä samankaltaisesta ilmiöstä Homeroksessa vrt. Jakob Sitzler, *m. t.* ss. 89—90.

tytärtään menemään tälle vaimoksi. Vielä Pohjan tyttökin nimittää häntä »ukoksi», »ikivanhaksi», »vanhaksi», »iälliseksi» (18,657-660), mutta sehän on vain samaan tapaan kuin Ainollakin liian suuren nuoremmuuden ja muun personallisen vastamielen silmillä katsottua.

Jo edellisessä merkittiin Väinämöistä mainittavan mieheksi, urokseksi. Tämä onkin hyvin tavallista: »urohon osoannasta» (2,18), »mit' olet meressä, miesi, uros, aaltojen seassa?» (7,55-56), »mies on nousevi merestä, uros aallosta ajaikse» (7,105-106), »luokse itkevän urohon» (7,184), »mi sinä olet miehiäsi ja kuka urohiasi?» (7,207-208), »nouse ja norosta, miesi, uros, uuelle uralle» (7,221-222), »otti miehen itkemästä, urohon urisemasta» (7,225-226), »teki miehen terveheksi, urohon paranneheksi» (7,237-238), »en ole mitätön miesi, uros muita untelompi» (8,89-90). Samoin sanotaan häntä rohkeaksi: »rotu rohkean runojan» (1,342), »rotuhuni rohkeata» (3,534). Ja kuvaavaa on, että hänen miehuuttaan vahvistetaan viittaamalla erikoisesti lapsiin ja naisiin: »ei ole laulut lasten laulut, lasten laulut, naisten naurut, ne on partasuun urohon» (3,287-289), »ei ole itku lapsen itku, eikä vaimojen valitus, itku on partasuun urohon, jouhileuan juorottama» (7,175-178). Vieläpä hänestä, joskin äidin suuhun pantuna, käytetään sanaa semmoistakin kuin »poikaseni» (5,236), ja sitä hän voi itsekin käyttää (7,19-20). Ja jos Julius Krohnin tapaan tahtoisimme puhua »nuoren neron oppivuosista», »kotkan pojan ensimäisistä lentoyrityksistä» [1]), niin näistäpä runoista ne vasta alkavatkin, kuten olemme osoittaneet.

Kaiken tämän perusteella lienee selvää, että Väinämöinen kysymyksenalaisissakin runoissa on todella ymmärrettävä t ä y s i v o i m a i s e k s i, p a r t a s u u k s i u r o o k s i, joskaan luonnollisesti ei enää miksikään nulikaksi. Vieläpä hänen voimakkuutensa ja henkinen mahtinsa on erikoisesti alleviivattuakin. Ja se se juuri tekee hänet Joukahaiseen ja Ainoon nähden niin yläpuolella olevaksi, iälliseksi, ikivanhaksi. Myöskään v. Tettaun merkitsemää ristiriitaa, että muka Väinämöinen Kalevalan alussa on vanhempi kuin lopussa, ei näin ollen ole.

Ainon lopun taas, kuten alkuosassa pariinkin kertaan viitattiin, on Lönnrot aikoinaan tulkinnut tapaturmaksi. Hän nimittäin sanoo Uutta Kalevalaa sommitellessaan eräässä yksityiskirjeessään: »Sisar kuitenkin hukkui ennenkuin Väin:n ennätti saada hänet.» Ja edelleen Litteraturbladissa: »Vihdoin

[1]) J. Krohn, *SKH* I s. 53.

teki onneton tapaus lopun tytön huolista: hän aikoi eräänä aamuna kylpeä meren rannassa, mutta silloin eräs vedenhaltija houkutteli hänet uimaan kauvemmas rannasta ja hän hukkui.»[1])

Ottaen tältään asian moittii sitä jo Castrén epäonnistuneeksi, [2]) ja myöhemmin samaan tapaan Ahlqvist [3]). Mutta jo Perander huomaa, ettei Uuden Kalevalankaan laitosta millään muotoa tarvitse näin ymmärtää. Jo Kuuttaren ja Päivättären kalliisiin koruihin pukeutuu Aino hänen mielestään melkein kuin varsinaista omaa tahtoa vailla. Metsässä harhaaminen on henkistä harhaamista: sielun valo on himmentynyt ja haltijatarten valta onnettoman suhteen kasvaa. Niin ei ole Ainon hukkuminenkaan mitään tavallista uimaretkeä, hänen mielialansa ei ollut semmoinen että olisi päättänyt kylpeä, nauttiakseen meriveden viileyttä. Hänen hengen voimansa on hävinnyt, hukkunut tuskaan, suruun, siveydellisen maailman epäsointuun, ja niin hän myöskin ruumiillisesti hukkuu ja häviää. [4]) Myöskin Schalin huomauttaa, että Ainon kuolema kerrotaan vain juhlallisella, draamallisella, vaikuttavalla tavalla. Aino tosin sanoo hukkuneensa tapaturmaisesti, mutta olihan hänen toivonsa jo kotoa lähtiessään saada kuolla mereen ja siinä mielessä hän ohjasikin merelle askelensa. [5])

Näitä latuja onkin myöhemmin kauttaaltaan seurattu, muun tuskin päähänkään pälkähtämättä. [6]) Sitäpaitsi Ainon sanojen: »menin merta kylpemähän, sainp' on uimahan selälle, sinne ma kana katosin, lintu kuolin liian surman», ei tarvitsekaan tietää mitään tapaturmaa, vaan sointuvat täydelleen hänen harhaavaan henkeensä.

---

[1]) E. Lönnrot, *Till F. J. Rabbe* (18/VI 1848), E. L:s sv. skr. II s. 498; — —, *Om den nya under rb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1848 n. 12. Vrt. 4:nen runon otsikkoselostuksia *Uudessa* ja *Lyhennetyssä Kalevalassa;* samoin L:n *Luentoja* 4,315 ja *Lyh. Kal.* selityksiä s. 346, missä sekä kivi että neitoset mainitaan vedenväen kuvattelemina Ainon houkutuksina.

[2]) M. A. Castrén, *Utl. öfver redakt. af Kalevala*, Litteraturbl. 1850 n. 2 = Resor o. Forskn V.

[3]) A. E. Ahlqvist, *Tutkim. Kalevalan tekst. ja tämän tarkast.* ss. 9—10. Kuitenkin on mainittava, että Ahlqvist on aluksi pitkän matkaa seurannut suorastaan Lönnrotia. Hän näet selittää Ainosta 1853 (De fem första sångerna af Kalevala med svensk ordbok s. 82) ja samoin vielä 1862 (De tio första sångerna ur Kalevala med svensk ordbok och mythologiska förklaringar s. 88): »Täällä meni hän kylpemään veteen ja ui kivelle, joka äkisti upposikin syvyyteen ja vei hänet mukanaan.»

[4]) F. Perander, *Kalevalan Ainorunoista*, Kaikuja Hämeestä II ss. 173—177.

[5]) Z. Schalin, *m. t.* s. 65.

[6]) J. Krohn, *SKH* I ss. 114—116; O. A. Kallio, *Kalevalan naiset* s. 14; V. Tarkiainen, *Aino* ss. 30—31.

Onnettomuuden tapahduttua oivaltaa äiti heti erehdyksensä, kuten jo edellä on tullut viitatuksi. Hän puhkee itkemään ja valittamaan ja tunnustaa omalta osaltaan täydelleen lapsen personallisen valintavapauden (4,439-446). Hänen surunsa on suuri ja syvä, hän on »auvoton», »iän päivät itkevä» (4,503-504). Eikä hän kestä kuunnella kevätkäkeä (4,507-518). Mutta myös Väinämöinen saa pian tiedon Ainon kohtalosta, ja häneenkin tekee se tärisyttävän vaikutuksen (5,6-12). Hänessä ei kuitenkaan itsekkäisyytensä takia herää syyllisyystunne, kuten epäitsekkäässä äidissä, vaan ryhtyy hän vielä Vellamonkin väen parista Ainoa itselleen pyydystämään. »Huollen, huokaellen, syämmellä synkeällä» käy hän merelle neittä nuorta ongitteiemaan.

Muutamena päivänä tarttuukin kala onkeen, outo ja tuntematon. Väinämöinen vetää veitsensä kalan kappaleiksi leikelläkseen, mutta silloin tämä potkaseutuukin purren pohjasta mereen ja ilmaisee itsensä Joukahaisen sisareksi, vielä mennessään pilkaten Väinämöistä, »kun et tuntenut piteä Vellamon vetistä neittä, Ahon lasta ainokaista» (5,129-133). »Alla päin, pahoilla mielin» toivottaa Väinämöinen, että sisar Joukahaisen tulisi toisen kerran (5,136-137). Mutta siihenhän se nyt enää, katoaa vain veden kalvoon.

Väinämöinen ei kuitenkaan edes vielä hellitä. Kutaisee vain sulkkunuotan ja alkaa sillä harailla vesiä pitkin jos poikkikin. Saapi kyllin kaloja muita, mutta ei sitä mitä mielensä halajaa: »Vellamon vetistä neittä, Ahon lasta ainokaista». Houkka hän oli, täytyy hänen itsensäkin myöntää, kun ei ymmärtänyt pitää, mikä jo onkeen osui.

Runon sisäistä sävyä ei nyt tässä ole yleensä havaittu. Niinpä Julius Krohn oudostelee, että kaikki Väinämöisen tieto on hämmennyksissä. »Hän ei enää tiedä missä Vellamon neidot asuvat, joiden joukkoon Aino on mennyt. Ja kun Aino hänen onkeensa on tarttunut, ei hän tunnekaan kallista saalistansa, vaan tahtoo sitä veitsellä leikata, jolloin taas on niin kömpelö, että päästää kalan veteen takaisin luiskahtamaan.» [1])

Kuitenkin on jo Schalin, pitäen edellämainittuun tapaan kiinni Väinämöisen syyllisyydestä, käsittänyt runon tekevän Vellamon neidon onginnassa suuren laulajan jonkunverran naurunalaiseksi. [2]) Ilmeisesti onkin asia niin. Elämä tahtoo täten

[1]) J. Krohn, *SKH* I s. 56. — Samoin Kallio (Kalevalan miehet s. 5) pitää epäonnistumista vain »tyhmyytenä ja hätiköimisenä».

[2]) Z. Schalin, *m. t.* s. 70.

vihjata viisasta sankaria, että hän on houkka itsepäisessä epäoikeutuksessaan.[1])

Mitä muuten lähemmin tulee Väinämöisen jo tässä ilmenevään surun-hentouteen, saamme siihen sopivammin kajota hänen Pohjolan-matkansa yhteydessä.

Kotiin siis palaa Väinämöinen, palaa »huollen, huokaellen». Mutta hänen käkensä, hänen entiset ilokäkensä, jotka ennen kukkuivat illoin aamuin, vieläpä kerran keskipäivälläkin, ne eivät nyt enää kuku. Vaienneet ovat kotoisen koivun helkyttelijät.

Tosin voidaan syystä huomauttaa, ettei tämänkaltainen ajatus kysymyksenalaisessa kohdassa ole ainakaan selvästi esiintuotu. »Meni matkoa vähäisen» ja »kulkevi kotia kohti» voisivat ensinnäkin merkitä ainoastaan osan kulkemista, mutta mikäs estää jälkimäisellä ymmärtämästä edes perille lähenemistä, jolloin sitte »sanan virkkoi, noin nimesi». Se mikä täten käkien kukunnasta sanotaan, olisi tietysti vaikuttavampaa esitettynä havaintona, mutta täytyyhän sanonnan edellytyksenä kaikissa tapauksissa olla havainnon. Ja että puhutaan »muinaisista», »entisistä» käistä, jotka »kukkui ennen illoin, aamuin, kerran keskipäivälläkin», sattuu jokseenkin yksiin niitten kotoisen koivun käkien kanssa, joita aikoinaan kehoitettiin: »kuku illoin, kuku aamuin, kerran keskipäivälläkin». Sitäpaitsi on kaikin puolin asianmukaista, että näin käsitettynä ensimäisen jakson loppu tulee suoranaiseksi edellytykseksi tälle kohdalle. Käet, joitten piti kukkua »ihanoiksi ilmojani, mieluisiksi metsiäni, rahaisiksi rantojani, viljaisiksi vieriäni», eivät tahdokaan kukkua väkivallan tekijälle, onni ei tahdokaan seurata sitä, joka toisille on onnettomuutta tuottanut.

Mutta Väinämöisellä, kaiken toivonsa Ainon suhteen menetettyään, on nyt mielessään ainoastaan yksi selvänä: *suru;* siksi hän selittääkin itselleen käkiensä vaikenemisen juuri surun aiheuttamaksi (5,202-207). Ettei hän taas mielenmyllerryksissään jaksa kohota korkeampaan tajuntaan, tekee hänet herkäksi onnettomille äänille. Aprikoidessaan »miten pystössä pysyä murehisin murtumatta, huolihin katoamatta, näissä päivissä pahoissa, ape'issa miel'aloissa», on hän kuulevinaan työnnältävän kuiskeen, vieläpä omalta emoltaan »alta aallon»[2]),

[1]) Samankaltaisesta runon ironiasta Homeroksessa vrt. Jakob Sitzler, *m. t.* s. 250.

[2]) Vrt. edellä s. 113 alaviitta.

että hänen on lähdettävä Pohjolaan tytärtä tavottamaan (5,230-241).

Sanoimme »on kuulevinaan». Tekstissä tosin esitetään asia niin, että Väinämöinen suorastaan saakin äidiltään tämän neuvon. [1]) Mutta neuvohan on täydellinen turman neuvo, tullen johtamaan Väinämöisen, kuten saamme nähdä, Joukahaisen koston uhriksi ja mitä surkeimpaan masennukseen ja samalla riistäen häneltä mahdollisuuden synnyttää sampo Kalevalaan. Olisi käsittämätöntä, että jumalainen äti antaa lapselleen tällaisen neuvon. Sitäpaitsi olisi jumalaiselle äidille tuskin sopivaa nimitellä poikansa epäoikeutetun tavoittelun uhriksi joutunutta onnetonta Aino-neittä »jorottareksi» ja »lapsilönttäreksi». Epäämättömästi odottaisi tässä korkealta äidiltä osanottavaisuuden tunnetta Ainoon nähden ja jotakin hyvittävää ohjausta sille joka on rikkonut. Psykologisesti on ajatus Väinämöisen Pohjolaan lähtemisestä muka kauniimpia tyttäriä kosimaan suoranaista uhmaa, ja sitä vastaa erinomaisesti muodonkin karkeus. Näin ollen olisi todella sanottava, että Väinämöinen on kuulevinaan äidiltään tällaisen neuvon. Mutta äidin yhdistäminen täten onnettomuusajatukseen ratkaisevaksi tekijäksi on taas suorastaan traagillisesti värittävää. Ja niin tässä vastoin kaikkea Lönnrotin tarkoitusta — hän näet on kohdan jokseenkin itsenäisesti sommitellut [2]) — aineen sisäisestä ponnistuksesta on esiinpuhkeamassa valtava piirre, jota sanamuodon kahle vain vaivoin kykenee pidättämään.

Toiseksi on huomautettava, että äidin osalle pannuista sanoista päättäen voisi lappalaiseksi mainittu Joukola tuntua olevan hyvinkin erillään Pohjolasta. Mutta jo Joukahaista ensimäisen kerran mainittaessa heti sanojen »sai sanomat Pohjolahan» (3,20) jälkeen saadaan käsitys, että hän asui ainakin Pohjolassa päin. Ja samaa vahvistaa seuraavassa esiintyvä seikka, että Joukahainen nimenomaan kodistaan käsin voi vaania Pohjolaan matkaavaa Väinämöistä. Ja jossakin Pohjolassa päin täytyy Joukolan olla myös siitä päättäen, että alempana, esimerkiksi Lemminkäisrunoissa, Pohjola usein sekaannutetaan Lapin kanssa, joten nuo alueet eivät yleensäkään mahtaneet suuresti toisistaan poiketa.

---

[1]) Paitsi runon *otsikkoselostusta* kts. myös Lönnrotin kirjoitusta *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1848 n. 12.
[2]) Vrt. K. Krohn, *KRH* s. 411.

Mutta yleisesti katsahtaaksemme on nyt näissä runoissa alusta loppuun asti kysymys *Väinämöisen omavaltaisesta yrityksestä anastaa itselleen kiihkeästi rakastamansa Aino, nuoren Joukahaisen sisar.* Yritys epäonnistuu täydellisesti, johtaen järkkyneeseen mielentilaan, missä taas ponnahtaa esiin pikapäinen ajatus uusista kosinnoista. Väinämöinen on tietysti täten *päähenkilönä*, josta kuitenkin ainoastaan SCHALIN on huomauttanut, tosin katsoen toiminnan motiivin siirtyvän häneen vasta silloin kun hän lähtee Joukahaiselta saamansa lupauksen mukaan Ainon kättä tavoittamaan [1]). Kuten taas edellä on esitetty, ottaa Väinämöinen ensimäiset askelensa Ainoa kohti joutkohtauksessaan Joukahaisen kanssa.

On ylipäänsä puheenaoleviin runoihin tahdottu lukea välittömästi vielä seuraavakin runo. Niin muistamme CASTRÉNin, v. TETTAUn, JULIUS KROHNin ja COMPARETTIN tekevän, v. Tettaun ja Comparettin nimenomaan, Castrénin ja Krohnin myös kaikesta päättäen. v. TETTAU lisää, ettei näillä runoilla ole »pienintäkään yhteyttä sampo-runojen kanssa»; vaikkakin ne valmistavat Väinämöisen päätöksen lähteä Pohjolaan kosiin, voidaan muka »yhteenasettaminen joka tapauksessa jättää». [2]) KROHN sitävastoin, puhuen erikseen runoista »jotka Joukahaisesta kertovat» ja erikseen »Ainorunoista», pitää kyllä kiinni eri runojen yhteenkuuluvaisuudesta. Niin on kilpalaulannassa puhetta luomisesta, mikä viittaa alkurunoihin; kehoitus Pohjolanmatkaan on taas suoranainen liite siitä kertoviin runoihin. [3]) COMPARETTI sanoo kuudesta ensimäisestä runosta näkyvän, »että ne eivät ole suhteelliset seuraaviin ja että ovat niihin ja keskenään riittämättömästi yhdistetyt». [4]) Millä perusteella hän tämän väitteen tekee, saamme sopivimmin nähdä seuraavassa, koskapa se nojaa etupäässä juuri kuudenteen runoon. Mutta on toisinkin asiaa katseltu. Niin puhuu SCHALIN vain »Aino-tarinasta», pitäen sitä omana »episodinaan», joka on »mitä läheisimmässä yhteydessä Kalevalan muitten laulujen kanssa». »Epäonnistuminen Ainon suhteen antaa Väinämöiselle aiheen Pohjan-matkoihin, joista seuraavassa kerrotaan. Niinmuodoin on Aino-tarina oikeastaan vain rengas Väinämöisen seikkailuja käsittelevien kertomusten ketjussa.» [5]) Ja

---

[1]) Z. SCHALIN, *m. t.* s. 74.
[2]) W. J. A. v. TETTAU, *m. t.* s. 32.
[3]) J. KROHN, *SKH* I s. 14.
[4]) D. COMPARETTI, *m. t.* s. 318.
[5]) Z. SCHALIN, *m. t.* s. 74.

Kaarle Krohn mainitsee, että »Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta, Aino-runo sekä Vellamon neidon onginta muodostavat yhteensä n. k. Aino-jakson Kalevalassa». [1])

Onkin epäilemättä niin, että käsitellyt runot muodostavat *oman erinäisen jaksonsa.* Olemmehan nimenomaan nähneet niitten keskittyvän täysin määrättyyn asiaan, joka on kehitetty ja ratkaistu kaikella johdonmukaisuudella. Kuudennella runolla ei ole enää mitään tekemistä tämän kanssa, se jääpi, kuten pian saamme nähdä, suorastaan Väinämöisen Pohjolan matkaan kuuluvaksi. Ja kun muistamme, että kaksi ensimäistä runoa niinikään muodostivat oman jaksonsa, ymmärrämme, että Comparettin puhe suhdattomuudesta joka tapauksessa raukeaa.

Sitäpaitsi voimme jo tältään huomata, *ettei yhtenäisyyttäkään millään muotoa puutu.* Alkurunoihin ensinnäkin on tietysti Julius Krohnin mainitsema kilpalaulannan kohta pieni yhdysside. Samoin, vaikkakaan ei kyllin kirjaimen mukaan, puheenaollut käkiseikka. Mutta vieläkin tärkeämpi on jakson alussa vallitseva tasapainotila, joka nojaa kokonaisuudessaan alkurunojen perussävyyn. Missä määrin taas jaksossamme tapahtunut päähenkilön myllistys on edellytyksenä seuraaville asioille, käy parhaiten päätteleminen, kun niihin käsiksi tullaan. Ettei kuitenkaan sysäys Pohjolan matkaan ole pelkkä muodollinen seikka, vaan mitä johdonmukaisimman sisäisen kehityksen tulos ja sellaisena myöskin mitä elimellisin liite, olemme jo kyllin selvästi nähneet.

---

[1]) K. Krohn, *KRH* s. 409.

3. Pohjola saapi sammon (r. 6—10).

Väinämöinen päättää nyt siis lähteä Pohjolaan. Hän tahtoo ikäänkuin *uhmaten* pyyhkäistä mielestään Ainon, onnettoman rakkautensa: »Joukon jorotar», »Lapin lapsilönttäre», olkoon todellakin, uuden ja paremman hän käypi!

Hän valmistautuu komeasti matkalle (6,5-10). Ja hän ajaa niinkuin ei olisi mitään ikävyyttä ollutkaan (6,11-14). Kotitienoot jäävät jälelle, ja mahtavasti hän vain tietäjämahtineen taivaltaa (6,19-22).

Mutta tällävälin on nuoressa Joukahaisessa syttynyt *syvä viha* Väinämöistä kohtaan (6,25-28). Hän laatii »tulisen jousen», johon jänteen »hiien hirven suoniloista, lemmon liinanuorasista». Hän vuolee »piiliä pinosen», »varret tammesta vanuvi, päät tekevi tervaksesta» ja hän karkaisee ne »maon mustissa mujuissa, käärmehen kähyverissä». Siitä odottelee Väinämöistä päivät päästään (6,65-78). Ja kun hän vihdoin näkee Väinämöisen merellä, kiiruhtaa hän heti koppaamaan jousensa ja sanoo äidin kysyessä laskevansa Väinämöistä »läpi syämmen, maksan kautta, halki hartiolihojen» (6,113-114). Äiti kieltää, ettei ole ammuttava Väinämöistä, sillä »Väinö on sukua suurta, lankoni sisaren poika [1])» ja jos Väinämöinen ammuttaisiin, »ilo ilmalta katoisi, laulu maalta lankeaisi», mitkä kuitenkin ovat täällä paremmat kuin Tuonelan tuvilla (6,117-128). Siitä Joukahainen »jo vähän ajattelevi, pikkuisen piättelevi; käsi käski ampumahan, käsi käski, toinen kielti, sormet suoniset pakotti» (6,130-134). Mutta kuitenkaan hän ei ota välittääkseen: kadotkoot ilot ja laulut jos tahansa, »varsin ammun, en varanne» (6,137-140). Ja niin hän oikaisee tulisen jousensa ja vielä sitä vakuustaa iskemään lujasti ja tarkasti (6,156-162). Onkin voimaa hänen viuhautuksissaan, sillä ensimäinen nuoli lentää »pilvihin pirajavihin, hattaroihin pyörivihin», ja toinen nuoli kun sattuu maa-emään, niin »tahtoi maa manalle mennä, hietaharju halkiella». Kolmas nuoli vihdoin Väinämöisen mereen syöksee. Silloin ampuja »itse kielin kerskaeli» ja vielä emolleenkin selittää miten »ukko» mereen köntsähti (6,223-228).

---

[1]) Vrt. edellä s. 113 alaviitta.

Mutta emo paheksuu, että Joukahainen ampui Väinämöisen, »Suvantolan suuren miehen, Kalevalan kaunihimman» (6,230-234).

Ei ole tosin suoraan sanottu, mistä Joukahaisen hillitön viha johtuu, mutta voimme sen jotenkuten jo tekstistäkin havaita. Ettei ensinnäkään ole kysymys pelkästä laulajakateudesta ja tappiolle joutumisesta kilpalaulannassa, näkyy siitä että äidin vetoaminen Väinämöisen erinomaisiin lauluihin, juuri se, jonkunverran pidättää vihan kantajaa. Hän tosin ei ota lopullisesti välittääkseen Väinämöisen lauluista, mutta siinä hän vielä vahvistaakin vihansa johtuvan jostakin muusta: kadotkoot jos kahdesti, hän ei välitä. Tähän nähden on merkille pantava, että hän katsoo Väinämöistä ikäänkuin Ainoon verrattuna, vanhaksi rahjukseksi. Mutta Ainon kannalta katsominen on samaa kuin Väinämöisen näkeminen väkivaltaiseksi. Ja todellakin, mitäpä Joukahaisen kiihtymys paremmin edellyttäisi kuin juuri t e h t y ä v ä k i v a l t a a? Tyyni ja epäitsekäs esiintyminen Väinämöisen taholta olisi kilpalaulannassa katkaissut hänen rehentelyltään kärjen, ja Ainon vapaaseen tahtoon vetoaminen olisi tietysti ollut omiaan herättämään hänessä myötätuntoa. Mutta juuri se että hän tuntee miten Väinämöinen kiristi häntä ja viimeiseen asti ahdisti hänen sisartaan, ponnahuttaa hänessä suorastaan kostomielisen vihan. Ja sen voimakkuuskin on vain suoraa heijastusta Väinämöisen väkivallan voimakkuudesta. Näin nämä piirteet selittävät toisensa, mikä, niinkuin ylempänä viitattiin, lienee myös yksi todistus niitten paikkansapitäväisyydestä.

On jo ennen osoitettu Ainon äidin epäitsekkyys. Mitä vilpittömimmin hyvää tahtoessaan on hän joutunut itsekin syynalaiseksi, mutta tämä ei häntä kokonaan murra, sillä hänessä on suurta mukautuvaisuutta ja avartuvaisuutta. Näin kohoaakin hän ylläesiintyneessä suhteessaan Väinämöiseen ja Joukahaiseen ikäänkuin r u n o n s i e l u n a, syvällisenä siveystuntuna, josta poikkeemuksia ja äärimmäisyyksiä voidaan määritellä. Mutta samalla kertaa myöskin s u u r e n a s y d ä m e n ä, joka heijastaa ymmärtämystä ja myötätuntoa ylitse esiintyväin erhetysten ja heikkouksien.

Mutta palatkaamme Väinämöiseen, jonka nyt siis hänen oman epäoikeutetun menettelynsä nostattama viha on syössyt upealta ratsultaan. Hän ajelehtii vuorokausimääriä aavalla selällä, missä hänen olonsa käy *tuskaiseksi*, »kun ei ole kynttä varpahissa, eikä sormissa niveltä» (7,15-16). Ja hänelle tulee

katumoinen ja haikea mieli, että lainkaan on lähtenyt moisille retkille (7,19-42). Niin tulee kokko, joka havaittuaan hänet tiedustaa hänen tilaansa. Väinämöinen kertoo miten hän läksi Pohjolaan kosiin, miten häneltä »hepo alta ammuttihin, itseäni mielittihin» ja miten hän ei nyt tiedä, »nälkähänkö nääntyminen, vai vetehen vaipuminen». Kokko kuitenkin tuntee hänet ja kehoittaa häntä nousemaan kynkkäluunsa nenille, sanoen muistavansa ajan paremman, jolloin Väinämöinen kaskea kaataessaan jätti koivun lintujen lepopuuksi (7,95-102). Ja Väinämöinen nousee kokon siiville, ja niin tämä kantaa hänet Pohjolaan.

Mutta tämä muistutus entisistä onnellisemmista päivistä, tämä hyvyyden palkkio on tällä hetkellä omiaan vasta oikein paljastamaan Väinämöiselle hänen tilansa surkeuden. Hän käy *itkemään*, »sata haavoa sivulla, tuhat tuulen pieksemätä, partakin pahoin kulunut, tukka mennyt tuuhakaksi» (7,121-124). Ja hän tahtoisi lähteä kotiin, mutta *ei tiedä tietä* (7,125-132).

Näin ovat asiat, kun hänet kuullaan Louhen talosta. Hänen itkunsa kiinnittää Louhen huomiota, ollen jotakin tavallisuudesta poikkeavaa (7,175-178). Senvuoksi Louhi kiiruhtaakin itse itkijän luokse, havaiten hänet heti olevaksi »maalla vierahalla» (7,193-194). Tämäpä juuri on Väinämöisenkin tunne: tuiki tuntemattomalla hän on maalla ja »maallani olin parempi, kotonani korkeampi» (7,198-202). Viimemainitut säkeet kiihdyttävät Louhta *utelemaan*, »mi sinä olet miehiäsi ja kuka urohiasi» (7,205-208). Tämä taas yhä enemmän viepi Väinämöisen *entisyytensä tunteeseen*, mikä jälleen yhä enemmän paljastaa hänelle *nykyisen aseman kurjuutta:* mainittiin häntä aikoinaan Väinölässä »illoilla iloitsijaksi, joka lakson laulajaksi», mutta »mi jo lienenkin katala, tuskin tunnen itsekänä» (7,211-218).

Mutta saatuaan täten tietää olevansa tekemisissä itsensä Väinämöisen kanssa, ottaa Louhi aseman oikein *omiin käsiinsä.* Hän kehoittaa Väinämöistä »uuelle uralle, haikeasi haastamahan, satuja sanelemahan» (7,221-224). Ja hän viepi tämän Pohjolan tupaan, hoitaen häntä mitä erinomaisimmin (7,233-238). Hänellä on ilmeinen *päämäärä*, johon hän tiedustellen pyrkii (7,241-244). Ja Väinämöinen, ollen huolekkaasta hoidosta aivan varomaton, paljastaa itseään yhä enemmän (7,253-266). Louhi ikäänkuin *tunnustelee* vielä, ettei Väinämöisellä muka ole hätää hänen hoidossaan (7,269-274). Ja niin laskee Väinämöinen koko avuttomuutensa esiin, kaivaten vain ehdottomasti kotiinsa (7,277-288).

Louhi ymmärtää kyllä, että Väinämöinen on nyt hänen hallussaan ja niin uskaltaakin hän kainostelematta päästää

kuuluviin halunsa *hyötyä harvinaisesta vieraasta.* Hän kysyy aivan samaan tapaan kuin Väinämöinen kilpalaulannassa valtaansa joutuneelta Joukahaiselta, »mitä minulle annat, kun saatan omille maille, oman peltosi perille, kotisaunan saapuville» (7,291-294). Väinämöinen, joka täten ihmeellisellä tavalla on kiertynyt aivan samanlaiseen asemaan kuin missä Joukahainen oli ollut häneen nähden, johtuu vielä tekemään saman lunnastarjouksenkin: »otatko kultia kypärin, hopeita huovallisen?» (7,301-302). Niinpä Louhen vastauksessa soipikin suoranainen *kohtalon iva:* »ohoh viisas Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen, en kysele kultiasi, halaja hopeitasi: kullat on lasten kukkasia, hopeat hevon helyjä» (7,305-310). Siinä sait nyt omasi takaisin. Mutta jos Väinämöinen oli osannut Joukahaiselta vaatia paljon, osaa myöskin Louhi häneltä: »taiatko takoa sammon, kirjokannen kalkutella joutsenen kynän nenästä, maholehmän maitosesta, yhen ohrasen jyvästä, yhen uuhen villasesta?» (7,311-316). Mutta hän lupaa panna vielä palkankin sen mukaan: antaa tyttärensä ja saattaa kotimailleen (7,317-322). Nyt on Väinämöisellä tyttö tarjona, jota hän aivan kuin uhmaisesti oli lähtenyt tavottamaan. Hän, mahtava tietäjä, joka oli kyennyt nuoren, kokemattoman Joukahaisen suohon laulamaan, takokoon nyt vain sammon, niin pääsee komeasti tarkoitetuille perille. Todellakin kohtalon ivaa, sillä hänen täytyy vastata, ettei hän taida sampoa takoa (7,325-326). Ja vielä enemmän, syvässä masennuksessaan ja vastustamattomassa kotikaipuussaan täytyy hänen, aivan samoin kuin Joukahainen oli luvannut sisarensa, luvata puolestaan lunnaaksi asiaankuulumaton seppo Ilmarinen (7,327-332). Louhi suostuukin tähän, päästäen arvelematta esiin *itsekkään tavoittelemishalunsa.* Hän näet vain tahtoo sammon ja summissa sen takojalle tyttärensä lupaa (7,341-348).

Kiinnittää ensinnäkin epäilemättä huomiota se ääretön avuttomuus ja masentuneisuus, johon Väinämöinen on mereen suistuttuaan jälleen joutunut ja johon hän Pohjolassa yhä syvemmälle uppoaa, menettäen sammonkin ihan kuin ilman mitään. Sitä ei ole kuitenkaan aina Vellamon neidon onginnasta lähtien suinkaan kohdalleen käsitetty. Niin sanoo Julius Krohn tuntuvan jo »jokseenkin imelältä, äitelältä, kun tuo vanha, parrakas uros, Ainon onkimisen merestä käytyä tyhjäksi, surkeimmalla tavalla ruikuttelee, kuikuttelee, viimein hakien lohdutusta äidiltänsä, niinkuin pikku piimäsuu.» Ja on jo mainittu miten Krohnista on outoa Väinämöisen hämmentyneisyys ja kömpelyys itse neidon onginnassa. Mutta vielä kurjempi on hänestä

Väinämöisen käytös kysymyksenalaisella matkalla. »Menetettyään hevosensa Joukahaisen nuolen kautta ja jäätyään aaltojen ajeltavaksi, ei hänellä ole muu kuin itku ja parku neuvoksi. Hän, joka pienenä, vastasyntyneenä uiskenteli meressä niinkuin omassa elementissään, siksi kun kahdeksan vuoden kuluttua maalle pääsi, on nyt jo muutamien päivien jälkeen vaipunut viimeiseen epätoivoon. Hän, joka on maailman kuuluisin loitsija ja osaa laulullaan luoda vaikka mitä, ei nyt osaa hankkia itselleen edes pölkynpäätä, jonka nojassa kulkea vesillä.» »Tästä kykenemättömyydestä ei hän toinnu silloinkaan, kun jo kotka on hänet pelastanut merestä ja Pohjolan rantaan vienyt. Väinämöinen on nyt siinä maassa, mihin hänen matkansa piti, mutta ei muista nyt ollenkaan mikä aikomus hänellä lähtiessään oli. Hän nyt vaan ikävöitsee kotihinsa, ja itkee, parkuu sitä, kun ei muka osaa tietä — hän, tuo kaikkitunteva tietäjä!» Tyttären tarjoamisella ei ole häneen nyt mitään »viehättävää voimaa», hän »vaan yhä edelleen itkee kotiansa». [1]) Aspelin-[-Haapkylä] on erityisesti kohdistanut huomionsa Väinämöisen itkuihin, jollaisten »syitä nykyajan mies ei ota hyväksyäkseen». Hänestä on jo kumma, että Väinämöinen »itkee illat ja aamut ja yöhyet vielä enemmän, kun Ainon on kadottanut». »Mutta kaikkein surkein on hänen itkunsa, kun hän meren ajamana joutuu Pohjolaan. Silloin hän itkee ja urisee oikein partasuun urohon itkua ja kun Pohjolan emäntä kysyy syytä, sanoo hän itkevänsä sitä kun on kaukana kodostaan, vierailla mailla.» [2])

Mutta me olemme ensinnäkin edellisessä nähneet, että Väinämöisen suru on johtunut suorastaan Ainon kuolemasta. Jos se on voimakasta, ymmärrämme sen helposti siten, että rakkaudenkin on täytynyt olla voimakasta, kuten aikaisemmin on ollut puhe. Vellamon neidon onginnassa ilmenevästä huumorista on taas ennen huomautettu, mikä tietysti asettaa sen käsittämisen ihan toiselle tolalle. Mutta perustana oleva omavaltaisuus on sysännyt Väinämöisen melkein uhman teille. Siitä hänet taas suistaa saman omavaltaisuuden jo aikaisemmin aiheuttama johdonmukainen seuraus. Ja näin joutuu hän sielulliseen sorrokseen, mitä ulkonainen hätä ja kurjuus [3]), vieraan maan ja oman maan ja varsinkin nykyisyyden ja entisyyden

---

[1]) J. Krohn, *SKH* I ss. 56—57.

[2]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Itkusta ja naurusta Kalevalassa*, Valvoja 1890 s. 10. — Vrt. O. A. Kallio, *Kalevalan miehet* s. 5.

[3]) Sitäkään ei ole väheksyttävä. Laodamas, faiakilaisten kuninkaan poika, esim. sanoo Odysseiassa (8,38-39): »Sillä en luule minkään kykenevän pahemmin kuin meren tuhoamaan miestä, vaikkapa hän olisi kuinkakin voimakas.»

vastakkain välähtämiset vain mestarillisesti syventävät. Ettei todellakaan ole kysymys yksistään näistä ulkonaisista seikoista, merionnettomuudesta ja koti-ikävästä, kuultaa selvästi Väinämöisen omistakin sanoista, kuinka hän aikoinaan Väinölässä oli yleisenä ilontekijänä, mutta nyt tuskin tuntee itsekään mikä on katala. Tosin Väinämöinen toisaalta selittää itkemisensä syyksi juuri merionnettomuuttaan ja ikäväänsä vieraalla maalla, mihin etenkin Aspelin[-Haapkylän] käsitys näyttää nojaavan, mutta mitenkä olisi Väinämöinen ruvennut Louhelle tunnustamaan sisällisiä syitään, kun ei hän niitä vielä tahtonut oikein tunnustaa itselleenkään? Mitä muuten itseensä itkemiseen tulee, ei sitä tietenkään ole otettava kauttaaltaan ihan kirjaimellisesti, kuten Aspelin[-Haapkyläkin] tahtoo, vaikka hän näkee sillä osoitettavan vain ulkonaista kurjuutta [1]).

Näin käsitettynä ei todella ole syytä puhua imelyydestä ja äitelyydestä ja ihmetellä kykenemättömyyttä ja saamattomuutta, koti-ikävää ja tientietämättömyyttä ja ettei tyttö hetkellään viehätä. Onhan tämä täysin inhimillistä ja sitäpaitsi suurenmoisesti hahmoteltua: m a h t a v a, v o i m a k a s s a n k a r i, j o k a o n t a h t o n u t k ä y d ä t i e t ä ä n h e i k o m p a i n s a o i k e u k s i a a j a t t e l e m a t t a, o n o d o t t a m a t t o m a l l a t a v a l l a o m i e n t e k o j e n s a t a k i a s u i s t u n u t s u r k e u t e e n, m i s s ä h ä n t o d e l l a o n v a i n m i t ä t ö n j a h e i k k o k u i n k u k a t a h a n s a k u o l e v a i n e n. Peittelemättömät itkut ja muut liioittelut ovat vain vaatimattomia i l m a i s u k e i n o j a. Ja yleisselostuksessa olemme nähneet, miten vaikutusta lisäämään pistää tuontuostakin esiin i v a n k ä r k i. Niin useinmainitussa Vellamon neidon onginnassa; niin Louhen vastauksessa kullista ja hopeista; niin siinä, että kysymättä tarjotaan tytär, jota juuri oli lähtenyt tavottamaan, eikä kuitenkaan voi sitä nyt edes ajatellakaan; ja samoin kokonaisuudessaan siinä, että itse on saanut joutua aivan yhtäläiseen asemaan kuin missä vähä ennen mahtavasti oli toista pitänyt.

Mutta suorastaan runoelman osanakin on Väinämöisen avuttomuudella ja masentuneisuudella mitä tärkein merkitys. Olemmehan nähneet, että Louhi sitä hyväkseen käyttäen sieppaa Kalevalan viljelijältä lupaan sammon ja saamme pian havaita, ettei tämä muutoin olisi edes käsitettävissäkään. Sitäpaitsi tulee seuraavassa näkymään, että Pohjan neitikin kaikesta päättäen juuri sen perusteella muodostaa Väinämöisestä

---

[1]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Itkusta ja naurusta Kalevalassa*, Valvoja 1890 ss. 11—12, 13.

paljon merkitsevän, ennenkaikkea kilpakosinnassa ratkaisevasti esiintyvän käsityksensä.

Itse sammon menettäminen taas on epäilemättä runoelman perustavimpia seikkoja, vaikka sitä tosin ei ole merkillepantu. Sitä suurempi kunnia Morgonbladin TUNTEMATTOMAlle, että hän on sen tehnyt, vieläpä aivan oikeaan suuntaan. Mainittuaan näet, miten Väinämöisen, kaiken viljelyksen ja hedelmällisyyden alkajan, täytyy lunastautua Pohjolasta lupaamalla Louhelle sammon, sanoo hän: »Tämän lupauksen täyttämystä ei saa käsittää niin ettei sillä olisi ollut mitään merkitystä Kalevalan kansalle, vaikkakaan runo ei sitä lähemmin ilmaise; päinvastoin riistettiin siltä senkautta kaikki se siunaus, mitä Väinämöinen oli sille aikonut.» [1])

Tarvitsematta Väinämöisen »aikomista» ottaa kirjaimellisesti, ymmärrämmekin tämän helposti, kun asiaa lähemmin tarkkaamme. Mitä sampo oikeastaan on ja mitä itse sana alkuaan merkitsee, sitä ovat kymmenet oppineet mitä eriävämmin selitelleet; mutta yhdestä ovat kuitenkin kaikki yksimieliset, että tuo esine on jokin erikoisen tärkeä.[2]) Ja tärkeähän sen täytyy olla jo siitäkin päättäen, etteivät kullat eivätkä hopeat mihinkään sen rinnalla riitä, ja että Louhi sen saadakseen ei ainoastaan lupaa lähettää Väinämöisen omille mailleen, vaan vielä tyttärensäkin takojan palkaksi. [3]) Sen etuus ja tuotos, kuten jo tarvittavat ainekset viittaavat, on aivan käytännöllistä ja jokapäiväistä. Siihen taotaan yhteen laitaan jauhomylly, toiseen suolamylly ja kolmanteen rahamylly (10,414-416), ja se jauhaa purnun puhteessa, yhden purnun syötäviä, toisen myötäviä, kolmannen kotipitoja (10,419-422); »siin' on kyntö, siinä kylvö, siinä kasvo kaikenlainen, siinäpä ikuinen onni» (38,312-314); sen muruistakin voidaan vielä iloita ja paljon toivoa (43, 297-304), ja kelpaavatkin ne kasvamaan »oluiksi ohraisiksi, leiviksi rukihisiksi» (43,391-398); ja kun sen Pohjola kantta

---

[1]) [?], *Några ord om Kalevala*, Hfors Morgonbl. 1836 n. 96.

[2]) Vrt. K. KROHN, *KRH* ss. 35—39, 178—189.

[3]) COMPARETTI on kyllä hajoittamisinnossaan väittänyt (m. t. s. 316), ettei sammon tärkeydestä »saada mitään tietää, ei edes Ilmarinen, joka sen on tehnyt, tiedä siitä, ennenkuin hän runossa XXXVII, sattumalta kolmannella Pohjolan matkallaan, sen huomaa». Mutta niinkuin mainitustakin näkyy, on Comparetti lukenut huonosti puheenaolevan Kalevalan kohdan. Sitäpaitsi on hän hämmästyttävän pintapuolisesti käsittänyt Ilmarisen toisessa kosinnassa esiintyvän sammon tuottaman runsaan varallisuuden näkemisen vain »sattumalta huomaamiseksi», kun on selvääkin selvemmin kysymys siitä, että tuon tosiasian kosketukseen joutuminen muutenkin kuohahtaneella hetkellä katkeroittaa Ilmarista.

lukuunottamatta menettää, »siit' on polo Pohjolassa, elo leivätön Lapissa» (43,383-384). Se on siis olojen mukaan joka tapauksessa vaurastumisen ja onnen esine [1]), olkoonpa se muutoin mikä hyvänsä. Ja niin ollen menee siinä Kalevalan kansalta todella korkein ajateltava hyvä, jota juuri itsensä Väinämöisen olisi ollut valmistettava ja varjeltava. Mutta tämähän on mitä selvin, eikä suinkaan vähäpätöisin runollinen ristiriita, sillä Väinämöinenhän tässä on itse menettäjänä, oman elämäntarkoituksensa tyhjäksi tekijänä.

Tosin voitaisiin sanoa, että eihän hän itse ollut oleva sammon takoja, mutta sehän ei mitenkään muuta asiaa. Yhtä hyvin kuin hän oli käyttänyt Sampsa Pellervoista puitten kylvännässä tai meren pikku miestä ison tammen kaadannassa, saattoi myöskin Ilmarinen olla sammon takoja. Väinämöisen oli vain ennenkaikkea harrastettava yhteistä hyvää ja sitä viisaudellaan varjeltava, olkoonpa että hänellä aivan erikoisiakin apumiehiä esiintyi.

Comparetti on taas kummastellut, ettei Ilmarinen, sitte kun sampo kerran on tehty ja se Pohjolaan suurta runsautta jauhaa, »näytä voivan valmistaa toista Kalevalaan, vaikka hän on yhden valmistanut Pohjolaan» [2]), mutta tämähän on vastoin koko runoelman henkeä. Sampo on kauttaaltaan, Julius Krohnin sanoja käyttääksemme, »maailman kallein tavara, ainokainen lajiansa» [3]), vaikkakaan sitä ei satuta suoranaisesti sanomaan. Ei edes sen muruiksi mennessä näytä runoelmalla johtuvan mieleenkään, että sellaista voitaisiin valmistaa toista. Ja niin on asian myöskin Lönnrot käsittänyt. [4])

Paremminkin paikallaan olisi siis kysymys, miksi eivät kalevalaiset olleet sampoaan jo aikaisemmin itselleen sepittäneet, mutta hyvällä tahdolla me voimme ymmärtää, että heillä kai se kyllä oli jo mielessään, vaikka eivät syystä tai toisesta olleet vielä niin pitkälle päässeet. Ehkäpä he olivat sen jo täysin suunnanneet, ja ehkäpä Louhi olikin juuri heidän taholtaan siitä ajatuksen saanut. Mutta myönnettävä on, että selvyyden ja muodollisen valmiuden kannalta olisi ollut erittäin tärkeätä aikanaan, siis nähtävästi ennen var-

---

[1]) Vrt. A. R. Niemi, *Kalevalan selityksiä* s. 254, missä Kaarle Krohn käyttää sanoja »ihmeellinen onnea tuottava esine».

[2]) D. Comparetti, *m. t.* s. 316.

[3]) J. Krohn, *SKH* I s. 12.

[4]) E. Lönnrot, *Lyh. Kal.* s. 384 (vrt. myös Luennot 42,499-502): »Erinomaisia mahtitöitä ihminen ei voinut uudistellen tehdä. Ilmarinenki ei saattanut uutta sampoa Kalevalaan takoa, kun kerran oli mahtinsa Pohjolan hyväksi menettänyt.»

sinaisen toiminnan lähtemistä kolmannen runon alussa, viitata sampoon ja sen synnyttämiseen Kalevalan kansalle. Ja olisihan tietysti jossakussa kohti Comparettin kaipaamaan tapaan saanut olla nimenomainen huomautus sammon ainoalaatuisuudestakin.

Mutta sikäli kuin sammon menetys näin korvaamattomana esiintyy, kärjistyy myöskin kysymys, miten on ymmärrettävissä, että Väinämöinen, viisas ja voimallinen tietäjä, sitoo itsensä moiseen tappioon? Olemme aikaisemmin tulleet maininneeksi Julius Krohnin mahdottoman yrityksen selittää sammon menetystä sillä, että »Kalevalan mahtavinkin, taitavinkin uros turhaan pyytää Pohjan neittä puolisoksensa», ja että senkautta muka tahdotaan osoittaa tämän neidin suurenmoisuutta ja siten tehdä ymmärrettäväksi, että hänen lunnaakseen suostutaan antamaan mitä hyvänsä. Kaiken lisäksi on kuitenkin sammon lupaaminen jo täydellisesti tapahtunut, ennenkuin Väinämöinen »turhaan pyytää Pohjan neittä puolisoksensa», sillä tästä asiasta kerrotaan vasta seuraavassa. Kysymyksen täytyy siis todella vain olla siitä, miten Väinämöisen kaltainen mies saattaa moisen menetyksen tehdä. Ettei se suinkaan tapahdu sammon oikean arvon tietämättömyydestä, on sikälikin selvää kuin olemme nähneet tämän arvon nimenomaan teroittuvan juuri lupaamistilaisuudessa. Syy on yksinkertaisesti ja täysin vakuuttavasti siinä äärettömässä avuttomuudessa ja masentuneisuudessa, josta olemme edellä puhuneet. Yksin tämä teki mahdolliseksi temmaista suurelta sankarilta, mitä häneltä luonnollisessa tilassa varmaan ei olisi hevin otettu. Ja näin ollen liittyy sammon menettäminen suoranaisena seurauksena Väinämöisen omavaltaisuuteen yrittää anastaa itselleen Aino, sillä sehän juuri onnettomuuksiensa kautta johtaa suureen masennukseen.

Mitä vihdoin Louhen rajattomaan tavoittelemishaluun tuleei on Aspelin[-Haapkylä] käsittänyt sen ahneudeksi, haluks, millä hinnalla tahansa enentää talon varallisuutta. Ja ahneus onkin hänen mielestään itseasiassa Louhen luonteen »pääpiirre ja hänen toimintansa perusjohde». [1]) Sitävastoin Kallio kiinnittää jo huomiota mahtavuuteen ja valtaankin: »Louhen intohimona on saada talonsa ja sukunsa rikkaaksi ja mahtavaksi. Senpätähden hän koettaa hankkia itselleen kuuluisan ja äveriään vävyn sekä tyttärensä lunnaiksi onnea ja rikkautta tuot-

[1]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Pohjolan emäntä*, Valvoja 1893 s. 143. — Saman käsityksen ovat omaksuneet Kaarle Krohn (KRH ss. 745—746) ja Tarkiainen (Aino s. 78).

tavan ihmemyllyn sammon Pohjolaan.» Sampo, hänen hartaimman intohimonsa esine, on hänelle »vallan ja rikkauden lähde». [1]) Ja Eino Leino, pitäen Louhta komeana, mahtipontisena, lujaluonteisena naisena, sanoo: »*Valta* on hänen pääintohimonsa, viha, kylmyys, kostonhimo sen välkkyviä sivuominaisuuksia. Hän on sukua lady Macbethille, Brunhildalle ja Fredegundalle.» [2])

Tosinhan nyt sampo, kuten yllä olemme nähneet, tiesi merkittävää varallisuutta, ja suositteleehan Louhi kilpakosinnassa tyttärelleenkin nimenomaan eloja ja aarteita (18,615-634), mutta olihan rikkaus kaikissa tapauksissa tärkeä mahtavuuden ja vallan edellytys. Ja silmätessämme Louhta yleensä huomaammekin helposti, että valta todella oli hänen sydäntänsä lähinnä. Tuleehan hän jo edellisessä vastaamme täydellisenä talonsa ja vielä paremmin koko Pohjolan edustajana, ja niinkuin hyvin saamme nähdä, on isäntä ja muu ympäristö aivan kuin hänen holhokkejaan — hän pitää valtaa kauttaaltaan. Näimme jo Väinämöisen suhteen, miten hän »syötteli nälästynehen», samoin hän syöttää ja juottaa Ilmarista (10,255-257), kestitsee sammon saatuaan Pohjolan tietäjiä ja muuta väkeä (12,389-402) ja ennenkaikkea pitää tyttärelleen mitä runsasruokaisimmat ja suurimmat häät (20-21), mikä kaikki soveltunee paremmin vallanhaluiselle kuin ahneelle. Kun hän vihdoin huomaa sammon riistetyksi, käy se häneen kipeästi, koska hän »katsoi valtansa vajuvan, alenevan arvionsa» (42,335-336); ja sammon vierähdettyä mereen hän nimenomaan puhkee valittamaan: »jo minulta valta vaipui, jo aleni arvioni» (43,371-372). Niinikään lopuksi katkera kostomieli kalevalaisia kohtaan lienee paremmin selitettävissä vallan kuin pelkän varallisuuden menetyksestä. Mutta muita todisteluja etsimättäkään on oikeastaan asia selvä jo edellisestäkin. Tapasimmehan Louhen taannoin sanovan Väinämöiselle, tämän tarjotellessa kultiaan ja hopeitaan, ettei hän sellaisia kysele, sillä ne ovat »lasten kukkasia» ja »hevon helyjä». Ja kun hän siihen perään heti liitti kysymyksen sammosta, niin varmaan sen piti merkitä hänelle jotakin enempää kuin pelkkää rikkautta: olihan moinen harvinais-esine jo itsessään valtaa.

Joka tapauksessa, kuten muistamme jo Tengströmin mainitsevan, että Väinämöinen »pakoitetaan hankkimaan rikas taikakalu Pohjolalle», tekee Louhi, käyttäen Väinämöisen masentuneisuutta ja avuttomuutta itsekkäästi hyväkseen,

---

[1]) O. A. Kallio, *Kalevalan naiset* ss. 3—4.
[2]) Eino Leino, *V. Tarkiainen: Aino y. m. K. n.*, Hels. San. 1911 n. 245

itsensä syypääksi samanlaiseen *omavaltaisuuteen* kuin aikaisemmin Väinämöinen Joukahaisen ja Ainon suhteen.

Mutta palatkaamme tekstiin. Väinämöinen istutetaan oron rekeen, huomauttaen ettei hänen pidä matkalla päätään ylentää, ja hän lähtee ikäänkuin toipuneena »ajoa karittelemaan» kotiansa kohti.

Mutta nyt sattuukin niin, että hän kuulee Pohjan neidin sukkulan surinan, eikä varoituksesta huolimatta maltakaan olla häneen katsahtamatta. Se oli todellakin vaarallista, sillä hän heti rakastuu. Hän seisattaa hevosensa ja silmänräpäystäkään ajattelematta huudahtaa neittä korjaansa (8,35-36).

Comparetti on tämän niinkuin myöhemmin uudistuvankin kosinnan johdosta väittänyt Väinämöisen käytöstä epäjohdonmukaiseksi. Väinämöinen muka on kahdesti »niin mieletön, että pyytää tytärtä, vaikkakin hän alusta lähtien tietää ja siihen mukautuu, että tämä tulee sen osaksi, joka sammon valmistaa». [1]) Mutta Comparettihan ei ole lainkaan asiaa käsittänyt. Se on kyllä selvää, että Väinämöinen tietää Pohjan neidin oikeuden mukaan kuuluvan sammon takojalle, sillä onhan hän juuri itse sellaiseen sopimukseen sitoutunut. Mutta kun hän näkee loistavan kaunottaren, rakastuu hän häneen vaikkapa vasten tahtoaankin, eikä niin ollen suinkaan mukaudu enää siihen mitä tietää. Hän siis joutuu mitä selvimpään traagilliseen ristiriitaan: *rakastamaan naista, johon hän jo edeltäpäin on oikeutensa menettänyt.* Eikä olekaan täten kummeksuttavaa, ettei hän tässä rakkaudessaan tule olemaan onnellinen.

Jo hänen ravakka kehoituksensa rekoseen laskeutumisesta äskeisen surkean esiintymisen ja tehdyn sopimuksen jälkeen vaikuttaa epäilemättä jonkunverran koomilliselta. Sellaiseksi sen näkee Pohjan neitikin, »maan kuulu, veen valio». Mutta hänpä osaakin silmätä Väinämöistä pienellä veitikalla, olematta ymmärtävinäänkään hänen kutsuaan, kuten jo Julius Krohn on huomauttanut [2]). Hän näet kysyy, miksi Väinämöinen tahtoo tyttöä rekeensä (8,39-40). Väinämöinen kaunopuheliaasti selittää tarvitsevansa tyttöä puolisokseen (8,43-50). Neiti kertoo, mitä rastas hänelle juuri eilen on naimisasioista laulanut; hirveätä olisi sen mukaan miniäksi lähteä. Mutta

[1]) D. Comparetti, *m. t.* s. 317.
[2]) J. Krohn, *SKH* I s. 69.

Väinämöinen väittää pontevasti tyhjiksi rastaan raksutukset, vieläpä kerskaiseekin, ettei hän ole mies muita mitättömämpi (8,89-90). Neiti panee siis hänet kuntoaan näyttämään, aina vain vallattomasti kiihdyttäen: »sitte sun mieheksi sanoisin» [1]) ja »ehkäpä tulen sinulle» ja »sillepä minä menisin». Ja Väinämöinen todella *kiihtyykin*, veneentekoon lähtiessään jo *itseään ylistäen* kerrassaan vertojaan vetämättömäksi (8,135-138), mistä Lönnrotkin on huomauttanut [2]). Vieläpä tekee työtä *uhkamielellä* (8,145-146).

Mutta miten siinä sattuukaan, niin »hiisi pontta pyörähytti, lempo tempasi tereä, paha vartta vaapahutti» ja »terä liuskahti liha'an, polvehen pojan pätöisen, varpahasen Väinämöisen» (8,158-160). Virkkaa tietäjä ensin *mahtaillen* soimaukset kirveelleen (8,169-176). Ja hän yrittää loitsimaan, lukee jo »synnyt syitä myöten, luottehet lomia myöten», »mutt' ei muista muutamia rauan suuria sanoja», joilla haava salvattaisiin (8,181-186).

Näin *ivailee* kohtalo melkein kuin leikiten miestä, joka kaikessa viisaudessaan vain yhä etemmäs inhimillisille harhateille laskettelee. Mutta asema pyrkii yhtä rintaa olemaan hyvinkin *vakava*. »Jo veri jokena juoksi, hurme koskena kohisi», ja miten Väinämöinen tempaiseekin sammalia ja muita »tukkeheksi tuiman reiän», niin se vain sentään »ei vääjä vähäistäkänä, pikkuistakana piätä». Tulee tuskaksi ja niin Väinämöinen jälleen »itse itkuhun hyräytyi» (8,208). Hänen täytyy turvautua toisten apuun, ja ukko uuninpäällinen sanookin vielä pahempia asioita parannetun »Luojan kolmella sanalla, syvän synnyn säätämällä».

Näissäkin seikoissa taas on Väinämöisen surkea esiintyminen jäänyt yhtäläillä käsittämättä kuin edellisissä. Niin sanoo Julius Krohn, jonka mielestä Väinämöinen vain »hätäillessään» iskee haavan jalkaansa: »Itsessään ei olisi tämä vahinko vielä ollut niin kovin vaarallinen taitavalle tietäjälle, satojen parannus-lukuin tuntijalle. Mutta kas ihmettä! Väinämöisen pää on nyt niin aivan pyörällä, ettei hän muistakaan kaikkia niin

---

[1]) Castrén huomauttaa (Anm. till de fyra första runorna af Kalevala, 1:sta uppl. s. 29): »Sukkeluus tytön vastauksessa on sen kaksimielisyydessä. Hän ei nimenomaan sitoudu tulemaan Väinämöisen rekeen, vaikka tämä voisikin vastoin otaksumusta suorittaa asetetut tehtävät, vaan lupaa ainoastaan pitää häntä sankarina.»

[2]) Lönnrot näet sanoo selityksissään (Lyh. Kal. s. 350): »Väinämöisen tapa ei ollut omasta voimastansa kerskata. Sen hän nyt kuitenki kovaksi onneksensa unohti. Kerskaajalle ja uhkaajalle haltiat mielellään hankkeivat vastusta ja vahinkoa sen sijasta kun auttoivat niitä, jotka heihin turvasivat.»

tavalliseen loitsuun kuuluvia sanoja! Muualta, kaukaa täytyy hänen mennä etsimään apua!» [1]) Ja Aspelin[-Haapkylä] kummastelee, että Väinämöinen »hyräytyy itkemään kun on kirveellä lyönyt polveensa eikä saanut veritulvaa asetetuksi». [2])

Mutta masentuneisuus on tietysti yhä edelleen pohjimmaisena tekijänä, sitä suuremmalla syyllä, kun on tullut lisäksi onneton sammon lupaaminen ja rakastuminen naiseen, johon tämän lupaamisen ohella on jo edeltäpäin oikeutensa menettänyt. Siis ei ole mitään ihmettä siinä, että kirves käy jalkaan, että pää on pyörällä eikä jaksa muistaa kaikkia tarpeellisia taikasanoja, että pitää muilta etsiä apua — sanalla sanoen, että yhä edelleen »kaikki on mieli melkeässä, ajatukset arvoisessa, kaikki toimi toisialla». Itku on niinkuin edelläkin otettava ennenkaikkea vain kansanomaisena ilmaisukeinona. Niinikään näemme vaikutuksen lisänä kohtalon kärkevyyden ensinnäkin siinä, että Väinämöinen tuskin päästyään, ja mitä onnettomimmalla lunnaalla, kääntymään kotiinsa päin kuitenkin on heti valmis kosiskelemaan, vieläpä itseään kehastellen ja työssä uhkaillen — kunnes hiisi pontta pyörähyttää; samoin mahtavassa parannusyrityksessä, missä kuitenkin — muisti pettää; ja ivan värittämäähän on koko retki yhteensäkin: upea lähtö, surkea tulos. Siis ei ainoastaan selvää runoa, vaan tässäkin todella suuripiirteisesti suuntautuvaa.

Eteenpäin käydäksemme parannetaan vihdoin pitkien ponnistusten jälkeen Väinämöisen haava, ja hänen täytyykin nyt *tunnustaa ylemmäisiä voimia.* Hän katsahtaa ylös ja sanoo armojen aina käyvän »luota Luojan kaikkivallan» (9,567-570). Hän kiittää Jumalaa ja vielä varoittaa uhkayrityksistä, tunnustaen että »Jumalass' on juoksun määrä, Luojassa lopun asetus, ei uron osoannassa, vallassa väkevänkänä» (9,579-586).

Tämä vaarallisen haavan aiheuttama korkeampiin tunteisiin kohoaminen on omiaan ikäänkuin *pysähdyttämään* Väinämöistä. Ansioveneen teko jääpikin sikseen ja hän lähtee jatkamaan paluutaan. Tosin Julius Krohn on tämänkin kohdan käsittänyt aivan ulkonaisesti, sanoen: »Haavan tuska on myös nyt jälleen haihduttanut kosiotuumat hänen mielestänsä.» [3]) Mutta kuitenkin lienee paljon luonnollisempaa, että keskeytys tapahtuu juuri korkeampiin tunteihin kohoamisesta.

[1]) J. Krohn, *SKH* I s. 57.

[2]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Itkusta ja naurusta Kalevalassa,* Valvoja 1890 s. 10. — Vrt. myös O. A. Kallio, *Kalevalan miehet* s. 6.

[3]) J. Krohn, *SKH* I s. 57. — Vrt. myös O. A. Kallio, *Kalevalan miehet* s. 6.

Sitäpaitsi nämä tunteet sanovat Väinämöiselle enemmänkin. Hänen pitäisi vielä havaita millä teillä hän yleensä kulkee, hänen pitäisi vihdoinkin *pidättyä omavaltaisuudestaan* ja tunnustaa Ilmariselle suoraan mitä onnetonta jo on tapahtunut ja niin koettaa kaikki järjestää mikäli enää voi olla järjestettävissä. Mutta toiselta puolen lupaus, johon Louhi hänet oli kiristänyt, karvastaa hänen mieltään, aivan samaan tapaan kuin Joukahaista oli sapettanut Väinämöisen häneltä kiristämä lupaus. Hän kotoisille kankaille saavuttuaan *kiroaa*, että syököön susi Pohjolan emännän, joka ei sanonut hänen saavan ilmoisna ikänä kotimailleen (10,23-30). Täten on hän edelleenkin *epäjalolla pohjallaan*. Ja kun hän ei katso voivansa rikkoa lupaustaankaan, mikä olisi liian kunniatonta [1], täytyy hänen siis jotenkuten keinotellen saada seppo liikkeelle. Näin laulaa hän kaiken varalta jo edeltäkäsin tienvarteen kultalatvakuusen ja siihen kultakuun.

Ja kuitenkaan ei hän siitä enää pääse, hän tuntee lupauksensa *ikäväksi* (10,43-52).

Mutta oli miten oli, *ei hän tieltään peräydy*. Hän ei ryhdy mitään tunnustamaan, hän ei yritäkään olla suora. Heti Ilmarisen kysyessä, missä hän on niin kauvan viipynyt, panee hän taitavasti *puoleen totta toisen puolen valetta*, selitellen kuinka hän on ollut Pohjolassa — muka »tietomiesten tienohilla» (10,69-74). Ja Ilmarisen tiedustaessa kuulumisia jatkaa hän *kiehtovan ovelasti*, miten Pohjolassa on neiti, jota kaikki kiittävät — ja jota Ilmarisen nyt pitäisi lähteä itselleen tavottamaan (10,82-100). Ja kun Ilmarinen kuitenkin arvaa asian oikean laidan ja sanoo ettei hän ikinä lähde Pohjolaan, houkuttelee hän hänet kultakuuseen ja niin nostattaa tuulen viemään tarkoitettuun paikkaan. Siis päähän saakka omavaltaisuus Ilmarisen suhteen; mutta mikä iva siinäkin: panna omavaltaisuudesta alkuaan johtunut onneton lupaus täytäntöön jälleen omavaltaisuudella, vieläpä viekkautta käyttäen!

Näin siirrymme taas Pohjolaan, missä Louhi ensinnäkin ihmettelee, kuka Ilmarinen on miehiään, kun tulee tuulen tietä edes koirienkaan haukkumatta. Seppo on vähän jöröllä päällä, sanoohan vain, ettei hän ole lähtenytkään korien haukuttavaksi (10,196-200). Mutta Louhen ajatukset täyttää vain *sammon saanti* ja siksi hän vieraalta alkaakin kohta tutkailla, onko tämä tullut tuntemaan Ilmarista, jota jo on kauvan vuotettu sammon laadintaan (10,203-210). Ilmarinen on edelleen hiukan myrrysmielellä: lieneehän hän tullut tuntemaan Ilmarisen, »kun olen itse Ilmarinen, itse taitava takoja» (10,213-216).

---

[1]) Vrt. E. Lönnrot, *Lyh. Kal.* s. 352.

Tämäkös Louhelle iloinen asia, hän »pian pistihe tupahan» ja alkaa tytärtään kiirehtiä panemaan päälleen parasta ja somisteleutumaan, sillä jo on Ilmarinen saapunut sampoa takomaan (10,221-234).

Voisihan ajatella, että Louhi ilman muuta suopi tyttärensä miellyttävän miestä, jolle hänen ikäänkuin kohtalon pakosta on mentävä. Mutta kuten KALLIO aivan oikein on huomauttanut [1]), on tässä kuitenkin ilmeisesti pääasiana s a m m o n s a a n t i ja tytär vain h o u k u t u s k e i n o. Palkaksi, houkutuskeinoksihan tytär alunpitäen on sammosta pantu, ja *sammon takojaa* Louhi on odottanut, eikä *kosijaa*. Ja kun Ilmarinen tuossa vaikuttaa jöröltä ja haluttomalta, niin miksikäs ei houkutus esiintyisi mahdollisimman houkuttelevana?

Mutta tytär, niinkuin JULIUS KROHN ja KALLIO ovat huomauttaneet [2]), tuntuukin olevan taipuvainen omasta halustaan miellyttämään kuuluisaa seppoa. Voihan olla, että hän sammon takojalle luvattuna on tästä ottanut jo jonkunverran selkoa. Ja kun Väinämöinen, itsekin tunnustettuaan kykenemättömyytensä sammon taontaan, on esiintynyt hänen silmissään suorastaan narrimaisena, on sitäkin luultavampaa, että hän on tullut uteliaaksi miehestä, jonka sanotaan osaavan ihmeellinen mestaritae. Näin hän myös noudattaa ilman muuta äidin kehoitusta koristeleutumaan (10,237-242). Hän tulee tunteenleyhäyksenä tupaan, kaapsahdellen kaikessa komeudessaan (10, 243-250).

Louhi itse käyttelee kovin kohteliaasti Ilmarista »noissa Pohjolan tuvissa, Sariolan salvoksissa», syöttäen ja juottaen häntä (10,255-257). Ja notkeasti hän vihdoin asian esiin asettaa, nimittäin kysymyksen sammon taonnasta, joka tuottaa palkakseen »tytön ihanan» (10,259-268). Nyt voisi Ilmarisesta Väinämöiselle lausumansa jyrkän kieltäytymisen ja vielä äskeisen haluttomuutensakin perusteella luulla, että hän tekisi kuin tekisikin tenän. Se olisi myös viimeinen mahdollisuus pidättää Pohjola saamasta tärkeätä ihmemyllyä. Mutta kaikki estely on Kalevalan yksivakaisessa sepossa jäljettömiin haihtunut: saattaneehan hän takoa sammon, »kun olen taivoa takonut, ilman kantta kalkuttanut ilman alkusen alutta, riporihman tehtyisettä» (10,271-280).

---

1) O. A. KALLIO, *Kalevalan naiset* s. 3.
2) J. KROHN, *SKH* I s. 71; O. A. KALLIO, *Kalevalan naiset* ss. 9—10.

Aspelin[-Haapkylä] on käsittänyt tämän niin, että Ilmarinen ryhtyisi toimeensa enemmän osoittaakseen taitoaan kuin tytöstä välittäen. [1]) Sitävastoin on Kallion mielestä Ilmarinen ihastunut Pohjan neitoon ja juuri sitä saadakseen suostuu sampoa takomaan. [2]) Edellisen suhteen voitaisiin huomauttaa, ettei enempää Väinämöinen kuin Louhikaan havaitse vedota mihinkään taidonnäyttämishaluun, eikä mitään sellaista edes ensi kuulemalla Ilmarisessa välähdä. Tyttö on niin Väinämöisellä kuin Louhellakin nimenomaisena houkutuskeinona, ja senvuoksi on jo asianmukaista, että tehtävän tekee todella se. Mutta sitäpaitsi tulee pian kyllin selvästi näkymään, että Ilmarinen on kuin onkin rakastunut Pohjan neitiin; mikäpä niin ollen olisi luonnollisempaa, kuin että se tapahtuu juuri silloin, kun tämä erikoisesti komeana ja mielittelevänä hänen eteensä ilmestyy. Sanat taivon takomisesta ilman minkäänlaisia aineita, mitkä ehkä ovat aiheuttaneet Aspelin-[-Haapkylän] käsityksen, olisi siis otettava enemmän mieltymyksen kuin itsekkyyden kehaisuna.

Ilmarinen tiedustaa pajaa ja sepinkaluja, mutta miehisen väen asiat eivät tässä talossa ole erikoisessa kunnossa: »ei ole paikalla pajoa, ei pajoa, ei paletta, ahjoa, alasintana, vasarata, varttakana» (10,285-288). Sitä helpompi on Ilmarisen esiintyä miehekkäänä: akat epäilkööt, herjat kesken heittäkööt, »eip' on mies pahempikana, uros untelompikana» (10,291-294). Ja hän laittaa tarvittavat välineet ja niin tunkee aineet tuleen.

Hän käyttää aluksi lietsojina *orjia*, väkipuolia. Nämä tekevätkin työtä niin että kivet kasvaa kantapäihin, vahat varvasten sijoille. Ahjosta tulee ensin jousi, sitten veno, sitten hieho, sitten aura, mutta tarkoitettua esinettä vain ei kuulu. Silloin panee Ilmarinen lietsomaan *tuulet*, väkipuuskat. Ja näillä vapaan ilman mahdeilla onkin voimaa, niin että tuiskaa ja säihkää (10,399-402). Niin näkee jo seppo sammon syntyväksi, jonka sitte valmiiksi takoa taputtelee.

Nyt on siis Louhi päässyt toiveensa perille, ja hänen mielihyvänsä on tietysti selvä: »niin ihastui Pohjan akka» (10,423). Mutta on kuin olisi hänessä jonkunmoista *pahaa aavistusta*, *pelkoa*, sillä hän kiiruhtaa heti toimittamaan aarteensa mahdollisimman varmaan paikkaan: Pohjolan kivimäkeen (10,424-432).

Missä mielessä Ilmarinen on sammon tehnyt, tulee nyt selvästi näkyviin. Hän näet käy heti »tyttöä anelemahan», »kun

---

[1]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Pohjolan emäntä*, Valvoja 1893 s. 144.
[2]) O. A. Kallio, *Kalevalan miehet* s. 9.

sai sampo valmihiksi, kirjokansi kaunihiksi» (10,436-438). Mutta kaunis Pohjan tyttöpä vastaakin, ettei hän lintujen laulattelulta ja kaikenmoisilta muilta neitipäiväisiltä tehtäviltään ensinkään pääse (10,441-462).

On edellä merkitty, että Pohjan neidissä jo ennen sammon takomista piili taipumusta Ilmariseen. Ja jos otamme huomioon hänen epäämättömän naisekkuutensa sekä mahdollisesti äsken esiintyneen viittauksen isuuspuolen heikkoudesta hänen kodissaan, niin ymmärrämme, että hän kaipasi ihanteessaan ennenkaikkea m i e h e k k y y t t ä.[1]) Mutta sitähän juuri Ilmarinen sammon taonnassa osoitti. Näin olisi siis Pohjan neidin pitänyt nyt olla entistään ihastuneempi häneen, ehkä vasta oikein päästäkin ihastuksestaan selville. Ja ylläolevat sanat käyvätkin todella tämän kanssa yksiin. Nähtävästi näet niissä, antaaksemme Julius Krohnin selittää, »ilmautuu juuri samallainen veitikkamainen keikaileminen, samallainen kokettisuus, kuin Väinämöisellekin annetuissa vastauksissa. Mutta yhtähyvin on tällä kertaa neidon sydän salaa taipuvainen, vaikka neidon ylpeys ei vielä salli sen heikkouden tunnustusta. Mikä arvo muka sitten olisi tytön rakkaudella, jos sen kohta ensipyytämällä saisi? Kuuluuhan se juuri nimenomaan kuuluisain kaunotarten maineesen, etteivät he liian helposti ‚suostu sulhasihin, mielly miehi'in hyvihin'. Yhtähyvin on tuo leikillinen kielto niitä hienoja harsikoita, joista suloinen suostumus kuultaa läpi; se on silminnähtävästi tuommoinen miettimis-aika, jonka jälkeen ei mikään ‚ei' tule masentamaan rakastajan toivoa.»[2]) Mutta myöhemmin tulee asia vielä lähemmin esiin.

Ilmarinen kuitenkin käy »alla päin, pahoilla mielin, kaiken kallella kypärin» miettimään, »miten kulkea kotihin, tulla maille tuttaville». Louhikaan ei ole nopsa palkan maksuun, tiedustaahan vain, »laatisiko mieli mennä elomaille entisille» (10,474-478). Näinpä puhkeaa kunnon sepossa esiin haikeus, joka kertonee vilpittömästä rakastumisesta enempi kuin pitkät selitykset: sinne hänen mielensä tekisi »kotihini kuolemahan, maalleni masenemahan» (10,480-482). Louhi siis »syötti miehen, juotti miehen, istutti perähän purren, melan vaskisen varahan» ja mahtavasti niinkuin Väinämöinenkin »virkki tuulen tuulemahan, pohjaisen puhaltamahan» (10,487-488).

[1]) Vrt. Edv. Westermarck, *Det menskiliga äktenskapets historia* ss. 390—393.

[2]) J. Krohn, *SKH* I s. 71. Vrt. myös K. Krohn, *KRH* s. 743.

Näin palaa Ilmarinen omille mailleen. Väinämöinen kysyy, joko veli Ilmarinen laati sammon (10,499-502). Seppo vastaa, että jopa siellä sampo jauhoi niin syötäviä kuin myötäviäkin (10,505-510).

Niin on nyt pääasiana tarkastetuissa runoissa *sammon menettäminen Pohjolaan.* Väinämöinen on tosin tarkoittanut lähteä kosiin, mutta aikaisemmin aiheutetuista syistä on hän joutunut asemaan, missä häneltä kiristetään odottamaton ja kauvas kantava lupaus. Ja tämä lupaus todella saatetaan perille saakka täytäntöön.

Että Väinämöinen on *keskeisimpänä henkilönä,* tarvitsee tuskin mainita. Sitävastoin on huomautettava, että hänen sisäisessä elämässään on esiintynyt merkittävä ilmiö. Vakava haavan seikka on hänet hetkeksi saattanut kohoamaan korkeampiin tunteihin (9,567-586), ja vaikkakaan hän ei niissä vielä suinkaan voi pysyä (10,23-30), on hänessä jo kuitenkin selvä vastaväittäjä alhaisemmalle minälleen (10,43-52).

Täydellisesti yhtenäisen sisällön perusteella taas muodostavat runot tietysti *yhtenäisen ryhmänsä.* Viitattakoon, miten tämä alkaa nimenomaan Väinämöisen retkelle-lähdöllä ja miten päättyy pyöristetysti hänen kysymyksellään sammosta ja Ilmarisen vastauksella siihen. On ainakin nyt selvää, että kuudes runo kuuluu eroittamattomasti tänne.

Samoin on selvää, että jakso liittyy *mitä elimellisimmin aikaisempaan,* kuten jo sekin osoittaa, että kuudes runo on tahdottu välittömästi lukea sille puolen. Koko Väinämöisen tunnepohja niin matkalle lähdössä kuin sitä seuraavissa onnettomuuksissakin aina kotiin paluuseen saakka on suorastaan peräisin edellisestä jaksosta, samoin tietysti Joukahaisen viha ja Ainon äidin leppyisyys; entisten elomaitten näkeminen valoisina ja kaivattuina nykyiseen oloon verraten viittaa alkurunoihin, niinikään kokon esiintyminen ja nimenomainen muistutus Kalevan kaskesta (7,95-102); Väinämöisen sanat miten häntä aikoinaan kotona mainittiin »illoilla iloitsijaksi, joka lakson laulajaksi» (7,211-216) nojaavat edellisen jakson alkuun; Väinämöisen asema Louheen nähden on kohtalon suora mukailu Joukahaisen asemasta Väinämöiseen itseensä kilpalaulannassa.

Kuitenkin on valaisevaa mainita, millä v. Tettau ja Comparetti erillisyyttä perustelevat. Edellinen sanoo Joukahaisrunojen liittyvän samporunoihin ainoastaan sammon vaatimisen ja lu-

paamisen kautta, mutta lisää, että »selvästi on tämä side hyvin höllä ja se voisi puuttuakin ilman että molempien laulujen täydellisyys ja itsessäänumpeenpäättyneisyys senkautta mitään huomattavampaa haittaa kärsisi». [1]) Jälkimäinen taas lausuu: »Ristiriita lappalaisen Joukahaisen kanssa viittaa toiminnan alkuun, joka sittemmin jääkin silleen; tämä ristiriita ja lappalaisen laukaus vaikuttavat Väinämöisen tulon Pohjolaan, mutta rankaista lappalaista ampumisestaan ei Väinämöinen enää ajattele: koko runoelmassa ei ole Joukahaisesta enää puhetta: seuraavat Pohjolan tapaukset, mutta ilman kaikkea yhteyttä edellä käypään, eikä Joukahainen, vaikkakin lappalainen, ole Pohjolasta.» [2]) Siis ensinnäkin jääpi Väinämöisen masentuneisuus sammon menetyksen ainoana järjellisenä selittäjänä kokonaan huomaamatta. Toiseksi olisi aivan epäjohdonmukaista, että Väinämöisen pitäisi kiiruhtaa »rankaisemaan» Joukahaista, sillä hänhän on itse syynalainen ja »rankaistava», suorastaan omien tekojensa uhri. Sitäpaitsi ei ole runoelman tarkoituksenakaan ryhtyä käsittelemään Väinämöisen ja Joukahaisen ristiriitaa, vaan on kysymys kokonaan toisista asioista. Ei ole siis myöskään mitään oikeutta moista vaatimusta tehdä, vaikkapa se näyttäisikin kiitollista aihetta tarjoavan. Mutta kaiken lisäksi olisi Väinämöisen ja Joukahaisen tappeluttaminen siksi tyhjänpäiväistä junkkarimaisuutta, ettei luulisi kenenkään johtuneen sellaista Kalevalasta kaipaamaan. Sensijaan on myönnettävä, että myöhemmin runoelmassa olisi kyllä tätä ristiriitaa voitu käyttää pienenä lisänä Pohjolan ja Kalevalan välien rikkoutumisessa, etenkin siitä syystä, että puheenaolevat jaksot olisivat siten tulleet tiiviimmin sidotuiksi muuhun kokonaisuuteen. Joukahainen näet, päinvastoin kuin Comparetti väittää, on katsottava Pohjolan puolelle kuuluvaksi, kuten aikaisemmin Joukolasta kokonaisuudessaan on puhetta ollut. Mutta välittäessään osaltaan toimintaa erittäin tehokkaasti sammon menetykseen, on Joukahaisristiriita joka tapauksessa tehnyt loistavan palveluksen runoelmalle, eikä meidän niin ollen tarvitse olla tyytymättömiä, jos emme siltä enempää saakaan. [3])

Muuten lähtee kyllä jaksostamme useita säikeitä eteenkin päin, kuten aikanaan tulee esiintymään.

[1]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* s. 54.

[2]) D. Comparetti, *m. t.* ss. 318—319.

[3]) Mainittakoon, että aivan samalla tavalla on Rolandinlaulussa Blancandrin jäänyt esiintuomatta kehkiyneissä taisteluissa, vaikka hän juuri on Marsilen petoksen nimenomainen alkuunpanija ja olisi siis ollut mitä kiitollisin käytettäväksi ranskalaisten miekkojen edessä.

4. Kyllikki ja Lemminkäinen (r. 11—15).

Tulemme Lemminkäiseen, jolta jo varhain oli kuollat isä. Yksin hän äitinsä kanssa Kaukoniemen kainalossa yleni. Isä oli ollut *sotaisa* (27,49-58, 28,285-288), ja *niitä veriä* oli poikakin perinyt (11,241-244). Ja kun ei äitikään hemmottelevassa rakkaudessaan (vrt. esim. 15,75-78) kyennyt häntä oikein *kurin alle panemaan*, tuli pojasta *ylimielinen* ja *sangen omapäinen*. Karkeloissa hän yhtämittaa kulki.

Niinpä sai hän ajatuksen lähteä kosimaan Saaren kuuluisaa Kyllikkiä, jota Päivä, Kuu ja Tähti olivat turhaan pojalleen pyytäneet ja Viron ja Inkerin sulhot suotta tapailleet. Äiti koettaa kieltää, ettei hänen pitäisi lähteä parempiin itseänsä (11,69-72). Mutta poika kehastelee kauneudellaan ja sanoo sillä valitsevansa (11,75-78). Yhä äiti epuustaa, että Saaressa hänet naiset nauraisivat (11,83-84). Mutta mitä huolii Lemminkäinen: hän kyllä tietää häätää naisten naurut potkaisemalla heille pojan poveen (11,87-92). Emo, että voi poloinen päiviäni, siitä saisit päällesi sata miestä miekkoineen. Mutta mistään ei poika huoli, ottaa vain oriinsa ja ajaa Saareen.

Jopa kuitenkin saa heti naiset nauramaan, piiat pilkkojansa pistämään, »kun ajoi kummasti kujalle, kamalasti kartanolle, ajoi korjansa kumohon, veräjähän vierähytti» (11,113-116). Itse »murti suuta, väänti päätä, murti mustoa haventa», kun hänelle naurettiin. Palkkautuu paimeneksi — mutta yöt kulkee impien iloissa ja todellakin häätää naurun, pitäen kaikki piiat (11,153-156).

Yksi vain ei häneen suostu, korea Kyllikki. Ja kuinka Lemminkäinen koettaakin, niin tämä vain kehnoksi ja rannan raukujaksi sanoo ja ylpeästi tenää, että hän tahtoo upeamman miehen oman upeutensa mukaan (11,179-186).

Tämähän oli jo liikaa Lemminkäiselle. Hän varasi hetken, jolloin Kyllikki oli karkeloissa, ajoi sinne oriillaan ja tempaisi muitta mutkitta Kyllikin rekeensä (11,203-206). Niin laski ruoskalla hevostaan ja pyyteli impiä etteivät antaisi ilmi hänen Saaressa käyneenkään, vielä vähemmän neiden vieneen.

Kyllikki valittaa, Lemminkäinen koettaa lohduttaa: ja kun ei mikään auta, taipuu tyttö, ja he vannovat pyhän valan »ei Ahin sotia käyä, eikä Kyllikin kyleä» (11,313-314).

Kotona on Lemminkäinen miestä: »mitä läksin, senpä sainkin, kuta pyysin, sen tapasin». Eikä äidin auta olla muuta kuin ihastunut nuorikkoon, hän kiittää hänestä Jumalaa ja ylistää hänen oivallisuuttaan, puhtauttaan ja soreuttaan; Lemminkäisen on nyt vain kotiansa kohennettava saatuaan paremman itseään.

Tällainen on ollut nuorella miehellä seikka; ja niin siitä eletään rauhallista kotielämää, sammon taonnat ja muut päivän puheet kuullen.

Että sammosta ja Pohjan neidistä näin todella kuullaan, voisi jo olettaa sinäänkin, sillä moinen seikka on ollut kyllin merkillinen kylän väen huomioon leviämään. Mutta tämä näkyy varsin suoraankin, sillä Lemminkäisen äiti vähän myöhemmin tietää Louhelle uhata: »rikon uksen uuen riihen, taitan sampuen saranat» (15,81-82). Ja ilmeisesti täytyy Lemminkäisellä, kuten LÖNNROTin voidaan huomata tarkoittaneen [1]), olla jotakin vihiä neidestä, jota Väinämöinen ja Ilmarinen ovat turhaan tavanneet, koskapa hän mustasukkaisuudessaan Kyllikkiin heti tahtoo lähteä Pohjolaan katsomaan, onko siellä todella neittä, »jok' ei suostu sulhosihin, mielly miehi'in hyvihin» (12,115-116).

Mutta itse Kyllikin-ryöstö-runossa ei ole vielä mitään tuntua siitä että Väinämöisen ja Ilmarisen Pohjolan-retkistä olisi tiedetty, siis täytyy se ajatella m e n n e i s y y d e s s ä t a p a h t u n e e k s i. Muussa tapauksessa olisi myös ollut luonnollisinta, että seikkailunhaluisen Lemminkäisen huomio olisi kohdistunut suorastaan Pohjolaan omien tienoitten kaunottaria tapailemattakaan. Niin on LÖNNROTkin asian ajatellut, sillä siirtyessään selostamaan yhdettätoista runoa hän sanoo: »Yhdennessätoista runossa esiintyy uusi Kalevalan sankari, joka kevytmielisenä ja huimapäisenä, jommoinen hän oli, tahtoi myöskin koettaa onneaan Pohjolan neidin suhteen. Tästä hänen yrityksestään kerrotaan kuitenkin vasta lähinnä seuraavassa runossa; jotavastoin tässä kuvataan hänen aikaisempaa nuoruuttaan ja hänen seikkailuaan Saaressa.» [2])

---

[1]) LÖNNROT nim. sanoo (Lyh. Kal. s. 354), että »Pohjan neidon kylmyys kosijoita vastaan lienee Lemminkäistäki harmittanut», joten »Pohjan neidin kylmyys» täytyy hänen tietoisuudessaan olla Lemminkäiselle tunnettu asia.

[2]) E. LÖNNROT. *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.* Litteraturbl. 1848 n. 12.

Mutta päivänä muutamena, tekstiin palataksemme, Ahdin viipyessä kalankudussa »jo meni Kyllikki kylähän, noien neitojen kisahan» (12,13-14). Jos tässä nyt suurempaa uskottomuutta olikaan, niin ei olisi ollut sekään kumma, kun hänet oli väkisellä taloon tuotu. Kielet kantelee kuitenkin Annikki-sisar; ja Lemminkäinen, joka itse on ollut enemmänkin »yli öitä öitsilöissä» ja joka tietää Kyllikin väkisellä tuoneensa, on tietysti sitä epäluuloisempi. Hän »tuosta suuttui, tuosta syäntyi, tuosta viikoksi vihastui» (12,27-28) ja heti äitiään pyytää pesemään paitansa »mustan käärmehen mujuissa» hänen Pohjolaan sotaan lähteäkseen (12,30-36). Häntä koetetaan pidätellä. Ensinnäkin Kyllikki kertoo nähneensä pahaa unta (12,43-54). Mutta Lemminkäinen ei usko moisia unia, kiirehtii vain sotisopaansa päästäkseen sodan olutta juomaan (12,57-64). Siihen epää äiti, että kotona on olutta kylliksi, mutta Lemminkäinen sanoo juovansa mieluummin joesta vettä ja kiirehtii vain sodan kultia kyselemään (12,75-84). Äiti muistuttaa olevan kultia kotonakin, mutta poika ei sano huolivansa kotieloista, sillä markka sodasta saatu on parempi kuin kaikki kotoiset kullat (12,101-108). Hän tahtoo uhastakin lähteä, koska Pohjolassa kerran on tyttö kuuluisa kuin Kyllikkikin: hän tahtoo nähdä, onko siellä tyttöä, »jok' ei suostu sulhosihin, mielly miehiin hyvihin» (12,109-116). Siihen muistuttaa äiti vakavasti, että Lemminkäisellä on jo kotona korkeampi nainen; »kamala on kaksi naista yhen miehen vuotehella» (12,118-122). Mutta Lemminkäinen vain syöksee syvän suuttumuksensa Kyllikkiin (12,124-128). Nyt huomauttaa äiti, ettei Lemminkäisen tiedotkaan riitä Pohjan noitien sekaan. Ja kuinka poika kerskaileekin, on äiti asiastaan varma (12,197-200).

Se käy kuitenkin miehen kunnialle. Hän sivaltaa suan seinään, että kun tuosta alkanee veri valua, silloin hän on hukassa. »Rautapaitoihin paneikse, teräsvöihin telkitäikse», lukee tavanmukaiset varaussanat ja lähtee »vastoin kieltoa emonsa, varoitusta vanhempansa» (12,215-216).

Kiihtyneenä ja *uhkaisena* on Lemminkäinen täten matkalle lähtenyt ja sen mukaan hän myöskin menettelee. Heti Pohjolaan tultuaan hän mahtavana tiedustaa rinnuksensa riisujata, mutta kun ei sellaista saa kahdesta ensimäisestä talosta, lumoaa hän Louhelaan ajaessaan koirat ettei kuulla tulevaksikaan ja ruoskallaan maata lyöden loihtii pienen miehen rinnuksiaan riisumaan (12,380-384).

Sammon omistajan asunnossa on paljon tietäjiä vieraana ja nämä parhaallaan laulamassa Lapin runoja. Niin Lemminkäinen muuksi muutellaiten menee sisään salvoimesta ja ivaa

lauluja lopetettavaksi (12,404-412). Pohjolan emäntä, joka siinä vierastensa kesken »liikkui sillan liitoksella, laahoi keskilattialla», kummailee mikä Lemminkäinen on miehiään kun on saanut sisään haukkujen havaitsematta. Silloin tämä kehastelee, ettei hän ole tullutkaan tiedoittaan ja taidoittaan, sillä äiti on hänet jo piennä varannut mahtimieheksi (12,428-442). Ja siitä laikahtaa laulamaan niin että »tulta iski turkin helmat, valoi silmät valkeata» ja parhaimmillekin laulajille kivet suuhun syöstäen loihtii heidät lampiin ja koskiin ja minkä minnekin. Samoin menettää Louhen aseväkeäkin.

Ainoastaan »karjanpaimenen pahaisen, ukko-vanhan umpisilmän» hän jättää laulamatta. Ja kun tämä tiedustaa miksi yksin hänet jätettiin laulamatta, herjaa Lemminkäinen häntä kovin loukkaavasti (12,484-494). Mutta märkähattu karjanpaimen siitä suuresti suuttuu ja menee Tuonelan joelle väijymään Lemminkäisen paluuta Pohjolasta (12,496-504).

Lemminkäinen puolestaan näin loistavasti esiinnyttyään käy nyt Pohjolan emännältä ylimielisesti ja komentavasti tyttöä anelemaan: paras muka parvesta hänelle (13,3-6). Hyvin ymmärrettävästi on Lemminkäisen röyhästely loukannut mahtavaa Louhta, vaikkakaan hän ei sitä päästä purkaumalla esiin. Hän vain epää antamasta enempää parasta kuin pahintakaan, sillä Lemminkäisellähän on emäntä entuudestaan (13,9-14). Lemminkäinen lupaa kytkeä Kyllikin »kylän kynnysportahille, veräjille vierahille» ja niin vain tiukkaa tyttöä. Louhi siis lähettää rehentelijän ansiotöille, aluksi hiihtämään Hiiden hirveä.

Lemminkäinen varustautumaan. Kaupilta hän pyytää suksia, mutta Kauppi uskaltaa sanoa suoraan yrityksen epäonnistuvan (13,55-58). Lemminkäinen vain komentavasti vaatii suksia. Ja kun Kauppi vihdoin tekee ne ja eperoipi, onkohan nuorisossa niitten lykkijää, vastaa Lemminkäinen varmana, että kyllä sitä on (13,87-90). Viinen mies selkäänsä sitaisee, ottaa olallensa uuden jousen, sauvan käteensä survaisee ja niin vielä kehuu, ettei liene otusta ilmalla Jumalan, jota ei hänen suksillaan yllätetä (13,97-104).

Siitä hiihtämään hirveä, jonka Hiidet juuri puista pökkelöistä rakentavat ja jota kehottavat parhaan mukaan »jalkoamaan». Vihdoin kaikennäköiset korvenkolkat kierreltyään pääsee Lemminkäinen Lapissa hyvästi jälille ja siitä innossaan yhä yltyy (13,203-210). Ja hän tavottaakin hirven, saaden sen kytketyksi kiinni. Taputtaa taljaa, että olisipa tuossa hyvä maata nuoren neidon keralla (13,227-230). Siitä kuitenkin hirvi kiihtyy potkimaan, että lempo saakoon Lemminkäiselle

tyttärin elelläkseen (13,234-236). Ja niin karkaa, hippoen »silmän siintämättömihin, korvan kuulemattomihin». Tästäkös taas Lemminkäinen suuttuu ja sydäntyy (13,248-249). Mutta kun kerran potkaisee, niin katkeaakin suksi ja keihäs — ja »itse juoksi Hiien hirvi, jottei päätänä näkynnä» (13,252-258).

Alle päin, pahoille mielin käy mies, kalujansa katselee: jo tajuaa, ettei ole uhalla lähdettävä metsän ajoon (13,263-270). Tämä taas saattaa hetkeksi kahdelle päälle koko yrityksestä: »heittäisikö Hiien hirvet, itse kulkisi kotihin, vai vielä yritteleisi, hiihteleisi hiljallehen mieliksi metsän emännän, salon impien iloksi» (14,5-10).

Jälkimäinen vaihtopuoli sentään voittaa, ja niin Lemminkäinen ensinnäkin kääntyy Ukon suojelukseen kunnollisia hiihtimiä anoen. Samoin hän säyseillä luvuilla lepyttelee metsänväkeä, kunnes todella sen miellyttää ja taivuttaa. Ja saapi kuin saapikin Hiiden hirven.

Mutta kun hän nyt Louhelta käy tyttöä anelemaan, määrääkin tämä hänet vielä suistamaan Hiiden ruunan. Siinä Lemminkäinen jälleen turvaa Ukkoon, joka myös auliisti antaa apuaan. Työ tulee siten tehdyksi.

Mutta yhä vaikeampaa panee Louhi eteen: Lemminkäisen on kolmanneksi ansiotyökseen ammuttava joutsen Tuonen mustasta joesta. Hän käy tehtäväänsä, »astua lykyttelevi, käyä kälkähyttelevi tuonne Tuonelan joelle, pyhän virran pyörtehelle, jalo jousi olkapäällä, viini nuolia selässä». Mutta nyt onkin häntä vaanimassa täällä katkeroittamansa karjanpaimen. Tämä nostaa vedestä vesikyyn ja syöksee sen läpi Lemminkäisen. Mies on hukassa — sillä hän ei muistanutkaan äidiltään kysyä vesun vikoja.

Niin kopea kuin hän oli kotoa lähtiessään ollutkin, täytyy hänen nyt täydelleen lauhtua ja muistella alistuvaisena äitiään (14,425-434). Mutta karjanpaimen vain sysää hänet jokeen, ja Tuonen poika hänet vielä miekallaan kappaleiksi hakkaa.

Kotona kuitenkin Lemminkäistä muistetaan, ja niinkuin hän sentään oli käyttäytynyt, muistetaan täydellä suopeudella. Äiti kaipailee minne hänen Kaukonsa on kadonnut, kun ei jo tulevaksi kuulu: käypikö käpymäkeä, vai meneekö meren selällä, vaiko suuressa sodassa. Ja Kyllikki, jota Lemminkäinen oli niin ankarasti tuominnut ja josta vielä vieraillekin pahaa puhunut, katseleikse ja käänteleikse ja pitää sukaa silmällä.

Eräänä aamuna huomaakin Kyllikki suasta veren vuotavan ja silloin hän puhkee valittamaan, että jo on häneltä nyt mennyt mies (15,31-36). Ja äiti itkulle apeutuu, että jo on tullut tuho hänen pojalleen (15,40-43).

Mutta neuvottomaan itkuun tässä ei suinkaan jäädä. Kourin äiti helmansa kokoaa ja lähtee juoksemaan Pohjolaan kiiruimman kautta (15,53-56).

Äidillä on omat aavistuksensa ja perille tultuaan hän senvuoksi kysyy poikaansa suoraan Louhelta (15,60-62). Mutta Louhi melkein kostomielisesti kiusaa onnetonta äitiä, vastaten kiertelemällä (15,65-72). Äiti ylvähtäen pojastaan sanoo Louhen kierrättelyt valheeksi ja uhkaa taittaa sammon saranat, ellei saa tietää totuutta (15,74-82). Louhi edelleen kierrättelee, ettei hän tiedä, »kunne sai katala raukka». Mutta äiti vaatii hellittämättömästi selvyyttä, »taikka surmasi tulevi, kuolemasi kohtoavi». Niin kertoo Louhi asian oikean laidan, tehden kuitenkin kärkevän lisäyksen, ettei hän nyt tiedä mikä on tullut miehelle esteeksi, »kun ei kuulu jo tulevan morsianta pyytämähän, tyttöä anelemahan» (15,109-114).

Ilmeisesti voipi tästä kohtauksesta nähdä, että Louhi todellakin oli Lemminkäistä kohtaan ärtynyt, niinkuin jo edellä on tullut mainituksi.

Mutta äiti kiiruhtaa mitä suurimmalla huolella poikaansa etsimään (15,117-126). Kyseli puilta, eivät tiedä; kyseli tieltä, ei tiedä; kyseli kuulta, ei tiedä. Vielä päivälle virkki, eikö tämäkään ollut nähnyt »kullaista omenatani, hopeista sauvoani» (15,181-184). Ja päivä vihdoin tietääkin neuvoa Lemminkäisen Tuonelan jokeen menetetyksi.

Niin rientää äiti itkien Ilmarisen pajalle ja pyytää tätä takomaan itselleen suuren haravan (15,198-204). Ilmarinen takookin haravan, jonka kera äiti lentää Tuonelan joelle.

Päiväkin äidin rukouksista vallan heltyy ja laskeutuu koivun konkelolle ja auttaakseen nukuttaa Manalan väen.

Näin äiti haravoipi Tuonen virtaa, eikä löydä etsimäänsä. Kahlaa vyötäisiään myöten veteen (15,245-248) ja niin vain haravoipi. Saapi jo paidan, sukat, hatun. Mutta yhä on käytävä alemma Manalan alanteeseen. Niin vihdoin tapaa jotakin mitä ensinnä luulee elotukuksi, mutta siinä onkin nyt hänen poikansa — tosin silvottuna ja hengetönnä (15,277-280).

Niin äiti kokoaa vielä poikansa puuttuvia kappaleita ja alkaa miestä rakentaa. Sanoja ja lukuja hän lukee ja voiteitakin käyttää aina pyhän Jumalan asunnoilta. Ja saapi kuin saapikin miehen henkiin palautetuksi.

Herätessään virkkaa Lemminkäinen maanneensa pitkän ja sikeän unen (15,559-562). Mutta äiti sanoo, että olisi tuo uni voinut olla vieläkin pitempi »ilman äitittä pahatta, katalatta

kantajatta» (15,565-568). Ja kun Lemminkäinen äidin tiedustaessa mikä hänet Manalle saatti kertoo miten karjanpaimen nosti vesikyyn ja miten hän ei tietänyt vesun vihaa, ivaa äiti »miestä mieletöntä», joka kehui lappalaiset laulavansa, eikä nyt tiedä »vesun vihoa, umpiputken ailuhia» (15,586-590). Mutta kun äiti on poikansa tuuditellut »entisillehen eville, muinaisille muo'oillensa, pikkuista paremmaksikin, ehommaksi entistänsä» ja tiedustaa vielä oliko tämä mitä vajaa, niin vastaa Lemminkäinen vielä paljonkin puuttuvansa — kun ei Pohjan akka mokoma anna tytärtään ilman Tuonelan joutsenta (15,612-622).

Kipeästi käypi tämä äitiin kaiken uhraavan rakkautensa jälkeen. Hän puolittain närkästyy, puolittain alistuen tyytyy, että heitä jo herjat joutsenesi ja lähde kotiperille sekä kiitä Jumalaasi kun olet edes tällä päässyt (15,625-640). Mitään virkkamatta lähtee näin Lemminkäinen äitinsä kera.

Olemme nyt näissä runoissa Lönnrotin sanaan joutuneet tekemisiin uuden sankarin kanssa, mutta niinkuin pitkin matkaa on helppo ollut huomata, liikumme edelleen aivan samankaltaisella psykologisella pohjalla kuin aikaisemminkin. Tapaamme näet tässäkin toiminnan ytimenä täyden *omavaltaisuuden*. Kyllikki on otettu ryöstämällä, se vie omia teitään perhekohtaukseen, mikä taas leimahuttaa ryöstäjän suorastaan uhkamieliseksi. Seuraa kiihtynyt esiintyminen Pohjolassa, Louhen tietomiesten ja muun väen tuhoaminen, karjanpaimenen solvaaminen, vaativa ja oikeudeton tytön pyynti ja sen hellittämätön tavoitteleminen. Ja niinkuin edellä niin tässäkin nostattaa omavaltaisuus voimia vastaansa: karjanpaimen kostaa ja myöskin Louhi on loukkaantunut. Muuten tarjoutuisi tässä melkein kuin itsestään lukuisia yksityisluontoisia yhtymäkohtia Joukahaisen ja Väinämöisen seikkain kanssa, mutta ne kun eivät elimellisesti vaikuta juoneen, saanevat jäädä aineessamme lähemmin tarkastelematta.

Lemminkäistä näytään yleensä käsitetyn kaikella vakavuudella, milloin yhtä, milloin toista hänen ominaisuuttaan ihaillen. Mutta kuitenkin on jo Castrén huomauttanut toisesta sävystä: »Lemminkäisestä tavataan tuskin riviäkään, missä ei olisi huomattavissa syvä iva. Yksin kuolemassakin pilkataan ja halveksutaan häntä. Hänen uudestasyntymisensä herättää hymyä. Hän oli kuitenkin siitä huolimatta sankari siinä merkityk-

/sessä kuin kreikkalaiset, roomalaiset, göötit ja monet muut kansat ovat sankarisuuruuden käsittäneet. Mutta että meidän esi-isämme halveksuivat sellaisia sankareita ja määräsivät miehen arvon ainoastaan hänen älykkyytensä mukaan, näkyy melkein joka sivulla Kalevalassa.» [1])

Vaikkapa emme ainakaan tämän lausunnon jälkiosaan kirjaimellisesti yhtyisi, on ilmeistä, että Lemminkäinen yleensä esiintyy jokseenkin vahvan huumorin alaisena. Niin heti alussa aiotaan »veitikkätä vieretellä» (11,2); ja varsinkin viittaa leikillisyyteen huomautus muuten tulleen Ahdista mies mitä parahin, »vaan tuli vähän vialle, tavoiltansa turmiolle» (11,11-20). Ylpeän kosiin lähdön ja sitä seuraavan rekensä kumoonajannan (11,75-116) naurunalaisuudesta on jo Aspelin[-Haapkylä] huomauttanut. [2]) Tätä täydentää mainiosti kumoonajajan mahtava »murti suuta, väänti päätä, murti mustoa haventa» (11,117-124). Ja mitä on muuta kuin huumoria, ettei »ollut sitä tytärtä, piikoa pyhintäkänä», joka ei olisi tätä sankaria viereensä suvainnut (11,153-156). Iloista mieltä ilmaisee Kyllikin lohduttaminen Muurikkisella, Mansikkisella ja Puolukalla, mutta kun Kyllikki Lemminkäisen kodin näkyessä puhuttelee sitä »nälkäraunioksi» ja Lemminkäinen lupaa tehdä tuvat toiset »hirveistä hirsiköistä, parahista parsikoista» (11,331-342), niin ei ole taas huumori kaukana. Yhteen sävyyn sopii myös äidin ihastus matkan tuloksesta (11,373-402), vaikka hän oli ollut niin vastaan poikansa lähtöä. Ja hymyä lienee omiaan nostattamaan Lemminkäisen mahtava suuttuminen Kyllikin kylässä käynnistä (12,30-40), ikäänkuin itse olisi ollut hyvinkin viaton impien iloista. Niinikään suurisuisen Pohjolaan lähdön ja siellä tapahtuvan mellastamisen jälkeen joutuminen Tuonen jokeen, miss äiti kaikesta osoitetusta ylimielisyydestä huolimatta haikeasti johtuu mieleen (14,425-434). [3]) Varsin vakaasti eivät myöskään vaikuttane äidin poikahurjastaan käyttämät hartaat mairesanat »kullaista omenatani, hopeista sauvoani» (15,183-184), etenkin kun päivä heti perään selittää, miten tämä on »mennyt koskia kolisten, myötävirtoja vilisten» (15,191-192). Ja kun Lemminkäinen vihdoin Tuonen joesta löydetään, herättää hän Castrénin sanaan todellakin hymyä

[1]) M. A. Castrén, *Stycken af år 1841 om våren hållna förel. öfver Kalevala*, Resor o. Forskn. VI s. 58.

[2]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Itkusta ja naurusta Kalevalassa*, Valvoja 1890 s. 3.

[3]) Lönnrotkin mainitsee (Nionde runon i Kalevala, Hfors Morgonbl. 1835 n. 91 = E. L:s sv. skr. I s. 231): »Itse hänen kosimisensa oli kyllä koomillinen aluksi, vaikka lopusta tuli enemmän traagillinen.»

pikkuisella vajavaisuudellaan ja muskulainsa puuttuvaisuudella (15,276-280). Samoin hänen ensimäiset sanansa virkoamisen jälkeen muka pitkään makaamisestaan (15,559-562). Ja ennenkaikkea, ettei koko Tuonelan retki ole tehnyt mitään vaikutusta häneen, vaan että hän vielä on »äijeä vajoa» ja miettii vain ettei »homekorva Pohjan eukko» anna tyttöään joutsenta ampumatta (15,612-622). Lisätä voisi hänen suksen särkemisensä (13,251-258) ja mahdollisesti muitakin pikkupiirteitä. Mutta riittänevät jo nämäkin, kunnes myöhemmissä seikoissa tulee lisää.

Kun nyt edellisen mukaan Kyllikin-ryöstö-runo jääpi jonkunmoiseksi johdattimeksi, on siis yleensä kysymyksenalaisissa runoissa pääasiana *Lemminkäisen uhkaretki Pohjolaan.* Tosin mainittu johdatin muuhun esitykseen nähden on aivan liian laaja, mutta muutoinhan runot kyllä muodostavat pyöreän kokonaisuuden. Ollen sitäpaitsi keskellä toiminnan pääjuoksua ovat ne jo sinään *erikoinen jaksonsa.* Eikä asiaa ole tietääksemme muutoin käsitettykään, ellei ota lukuun että yleensä kaikkia Lemminkäisrunoja on välistä tahdottu katsoa omaksi omituiseksi kokonaisuudekseen.

Mutta helposti on ymmärrettävää, että tällaista jaksoa on yleensä katsottu perin irralliseksi. Niinpä CASTRÉN lukee sen tosin aiheensa puolesta kosintarunoihin, mutta kosintarunoja ei hän taas, kuten muistammekin, pidä olennaisesti samporunoihin kuuluvina. [1]) v. TETTAU tietysti sanoo sen olevan pääkertomuksen kanssa hyvin löyhässä yhteydessä. [2]) Ja COMPARETTI muistamammekin mukaan käy aivan samaa suuntaa. [2]) JULIUS KROHN tosin pitää kiinni yhteydestä, mutta aikaisemmin mainitsemallamme onnistumattomalla perustelulla, että Lemminkäisenkin kosintaa muka tarvitaan osoittamaan »kuinka yleiseen rakastettu, kuinka suuressa arvossa pidetty ja kuinka vaikea saada» Pohjan neito oli, mikä taas puolestaan tekee ymmärrettäväksi, »kuinka oli mahdollista, että tämän neidon lunnaiksi suostuttiin antamaan vaikka maailman kallein tavara, ainokainen lajiansa». [4])

Olemme kuitenkin nähneet, miten kysymyksenalainen jakso ensinnäkin perusaiheensa puolesta mukautuu aikaisempien la-

[1]) M. A. CASTRÉN, *Inl. till år 1851 om hösten hållna förel. öfver Kalevala*, Resor o. Forskn. VI; — —, *Utl. öfver redakt. af Kalevala*, Litteraturbl. 1850 n. 2 = Resor o. Forskn. V.

[2]) W. J. A. v. TETTAU, *m. t.* s. 23.

[3]) D. COMPARETTI, *m. t.* s. 125.

[4]) J. KROHN, *SKH* I s. 12.

dulle. Sitäpaitsi olemme edellä osoittaneet, miten Lemminkäisen on täytynyt kuulla Väinämöisen ja Ilmarisen Pohjola-retkistä ja miten hänellä Kyllikkiin suuttuessaan herää nimenomaan halu ikäänkuin Kyllikille kostoksi näyttää, että hän on kyllä se mies, johon Pohjan neiti mieltyy, vaikka eivät Väinämöinen ja Ilmarinen sitä ole saaneet. Näin ovat aikaisemmat runot yhtenä tekijänä juuri Lemminkäisen retkelle lähdössä eli hänen varsinaisen toimintansa alkamisessa ja siinähän siis on yksi tärkeä ja ainakin välikertomuksellisuuteen katsoen myös *kyllin riittävä* side edellisten ja kysymyksenalaisen jakson välillä. Toisaanne päin, kuten tulemme näkemään, liittyy jakso vielä tiukemmin ja useammallakin tavalla.

5. Kilpakosinta (r. 16—19).

Niin palaa kertomus taas Väinämöiseen, jonka aluksi tapaamme kiintyneessä veneenveistännässä.

Puita puuttuu, mutta niitä toimittaa Sampsa Pellervoinen. Haavasta kysyy hän ensin »laulajalle purren puuta», mutta se ei kelpaa. Sitten honkaa »laulajalle laivapuuksi», mutta sekään ei kelpaa. Vihdoin tammesta »emeä erävenehen, sotapurren pohjapuuta», ja siitäpä saadaankin lautoja »laulajalle laivaksiksi». Niin pääsee työ käyntiin, mutta mitään tavallista vestämistä se ei ole, sillä tietäjä »teki tieolla venettä, laati purtta laulamalla».

Saatuaan venosen kaaritetuksi häneltä kuitenkin »uupui kolmea sanoa», ja niittenkös etsinnästä tuli puuhaa. Muun muassa hän niitä tavottaa Tuonelta, jossa saa nähdä kaiken synkkyyden, mikä siellä on pahan palkkana. Niin että elköhön hyvä Jumala suetko »itsemennyttä Manalle»; ja vielä enemmän: elkööt ihmiset »tehkö syytä syyttömälle, vikoa viattomalle», sillä paha on sellaisesta Tuonelassa palkka (16,401-412). Mutta sanoja ei Tuonelta tullut, jonkatähden Väinämöinen etsii niitä nyt vielä monien vaivojen ja vaiheitten alaisena Vipusesta (17,523-526). Ja Vipusesta saakin Väinämöinen tarvitsemansa tiedon.

Palatessaan poikkeaa tiedonhakija Ilmarisen pajalle, joka kyllä näkyy yksityiskohtia myöten tietävän tämän veneenrakentelun, osaten ilman muuta ottaa puheeksi sanojen etsinnän (17,610-614). Ei kysy seppo mitä varten Väinämöinen venettä tekee; mutta ei Väinämöinenkään veneestä puhu, vastaahan vain saaneensa sanat salasta esiin (17,617-620).

Ja niin menee Väinämöinen veistännöilleen, »tieokkaille tehtahille», ja valmistaa veneen. »Veno syntyi veistämättä, laiva lastun ottamatta.»

v. Tettau, kuten muistamme, eritteli Vipusrunotkin omaksi ryhmäkseen. Hän selittää, ettei niillä »tapahtumain kulkuun samporunoissa» ole »pienintäkään vaikutusta, sillä yhtä hyvin kuin, myös Kalevalassa, kaikki muut veneet valmistetaan ilman taikasanoja, olisi sekin voitu valmistaa, jota Väinämöinen tahtoi käyttää Pohjolan matkaan, erittäinkin kun se missään suhteessa

ei näytä olevan toisenlainen tai parempi kuin tavalliset veneet». Niinikään ei muka lopultakaan päästä perille, mitä nuo kolme niin tärkeätä puuttuvaa sanaa olivat; ja luomiskertomus (17,541 ja seur.) ei muka lainkaan käy yksiin ensimäisessä runossa esitetyn kanssa. [1]) Onpa Julius Krohnkin käsittänyt olevan kysymyksessä vain tavallisen veneen teon, sanoen: »Oikeinpa nauruksi esim. käypi, kun näemme Väinämöisen ensin ruumiinsa kaikella voimalla kolkuttavan kirvestä, niin hirmuisella innolla, ettei hän huomaa, iskeekö puuhun vaiko lihaan; kun näemme hänen sitten samoin ponnistavan parasta hengenmahtiansa, hakien lisä-apua Tuonelan tuvilta ja Manalan majoilta, sanalla sanoen panevan maan ja taivaan liikkeelle koko kolmea pitkää runoa myöten ja vähän neljättäkin päälliseksi (haavanparannusruno siihen luettuna); luulisipa vähintään uuden maailmanrakennuksen nyt olevan tekeillä, vaan viimein syntyy kaikesta siitä puuhasta — *ridiculus mus!* — tavallinen vene!» [2])

Mutta siinäpä se, ettei tässä ole kysymys mistään tavallisesta veneestä. Olemmehan nähneet tarkoitettavan jotakin komeaa, laivan, eräveneen, sotipurren kaltaista, johon ainoastaan valiotammi kelpaa. Sitäpaitsi ei valmistuskaan ole tavallista, vaan nimenomaan tekemistä tiedolla, laulamalla, veistämättä, lastun ottamatta. Pian selviääkin meille, että veneen piti olla jotakin erikoista, sillä sen piti kantaa suuria suunnitelmia. Niin ollen raukeaa myös väite, ettei Vipusrunoilla olisi mitään merkitystä »tapahtumain kulkuun». Mitä taas tulee siihen, ettei puuttuvia sanoja ilmaista lukijalle, on se jokseenkin yhdentekevää, kunhan vain Väinämöinen itse on saanut ne tietoonsa. Samoin on mitä vähäpätöisin muodollinen seikka, vastaako Vipusen mainінта maailman synnystä kirjaimelleen sitä kuvausta, joka on esitetty ensimäisessä runossa, vai ei.

Väinämöinen, jatkaaksemme esitystä, arvelee, ajattelee »mennä neittä kosjomahan, päätä kassa katsomahan pimeästä Pohjolasta, summasta Sariolasta, Pohjan kuulua tytärtä, Pohjan mointa morsianta» (18,3-8).

Se siis on miehellä mielessä; mutta miten tämä on käsitettävä?

Muistammehan ensinnäkin, että Väinämöinen Pohjolasta palatessaan ja nähdessään kauniin Pohjan immen oli häneen

[1]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* ss. 75—76.
[2]) J. Krohn, *SKH* I ss. 18—19.

rakastunut. Hänen piti ansiotyökseen veistää vene Pohjan immen kalpimen kappaleista ja kehrävarren muruista, mutta haavan seikka keskeytti koko tuuman ja hän palasi niineen kotiinsa. Nyt hän tahtoo kosintaansa jatkaa ja hän hyvin ymmärtää, että ansioveneestä voi siinä tulla heti kysymys. Niin on LÖNNROT varhemmin käsittänyt, että hänen ylläkerrottu veneentekonsa on kahdeksannessa runossa keskeytyneen veneenteon suoranaista jatkamista: »Näitten Lemminkäisen retkeilyjen aikana veisti Väinämöinen venettään, mikä työ 8:ssa runossa mainitulla tavalla oli keskeytynyt.» [1]) Ja sama käsitys esiintyy JULIUS KROHNinkin äskenmainitussa lausunnossa. Mutta myöhemmin on LÖNNROT huomauttanut, että Väinämöisen kolmas ansiotyö oli jäänyt täyttämättä ja että hänen rakentamansa vene oli aivan uusi. [2]) Eikähän keskeytyneestä veneenteosta voikaan olla kysymys, sillä uutta venettä ei tehdä Pohjan neidin kalpimen kappaleista ja kehrävarren muruista, vaan nimenomaan Sampsa Pellervoisen raatamasta tammesta. Voimme siis huomata, että Väinämöisellä on ilmeinen viekkaus mielessään: kun ei hän saanut tehdyksi venettä kalpimen kappaleista ja kehrävarren muruista, tahtoo hän valmistaa toisen, jota tarpeen tullen voisi vaikka uskotella vaadituista aineksista laadituksi. Tähän voisi hänen ajatella johtuneen sitäkin helpommin, kun hänen viekkautensa Ilmarisen suhteen saattaessaan hänet Pohjolaan oli sentään niin hyvin onnistunut. Ja vaikka Väinämöinen äskeisellä Tuonelan-retkelläänkin on ikäänkuin varoituksekseen saanut nähdä, ettei pitäisi tehdä »syytä syyttömälle, vikoa viattomalle», ei se häntä ollenkaan tunnu yrityksestään aristavan, koskapa hän nyt ei muka mitään »vikoa viattomalle» aio, vaan käyttää ainoastaan ovelaa taitoaan. Näin täytyy siis hänen veneensä todella olla jotakin enempi kuin tavallinen vene.

Mutta mikä oikeastaan on Väinämöisen täten saattanut kosiotuumiin? LÖNNROTin ja JULIUS KROHNin puheenaolleissa lausunnoissa ilmenee yksinomaisena syynä kahdeksannessa runossa tapahtunut rakastuminen. Olemme kuitenkin nähneet, että vakava haavan seikka oli Väinämöisestä haihduttanut kosintamietteet. Niin ollen olisi luonnollisinta, että jotakin uutta sysäystä olisi tullut. Sopivimmin ovat sellaisia Ilmarisen palaaminen Pohjolasta ilman sammosta luvattua neittä ja Lemminkäisen

---

[1]) E. LÖNNROT, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1848 n. 12.

[2]) E. LÖNNROT, *Luennot* 18 r. (ensim. kapp.); — —, *Lyh. Kal.* s. 359.

kosissa käynti. Edellisen näki Väinämöinen tietysti omilla silmillään, eikä jälkimäistäkään voi helposti ajatella hänelle tuntemattomaksi. Olemmehan juuri nähneet, miten Ilmarinen yksityiskohtia myöten tietää Väinämöisen veneenveiston, kuinka sitten ei kylällä kulkisi puheet moisesta seikasta kuin Lemminkäisen retkestä perhekohtauksineen ja Tuonelan virrassa vilistämisineen. Olihan Lemminkäisen äiti Ilmarisen luona teettämässä suunnatonta haravaa, miten sekään olisi voinut mennä ohi ilman pienintä vihiä siitä mitä eriskummaisella takeella tehtiin. Ja ainakin Annikilla saanee käsittää olevan tiedon Lemminkäisen yrityksistä, koskapa hän nähtyään vielä Väinämöisenkin samoille asioille matkaavan juoksuttaa työhönsä painauneelle Ilmariselle jouduttavan monikollisen sanan: »jo nyt vievät viekkahammat, etevämmät ennättävät» (18,255-256). Luulisihan toki silloin Lemminkäisen seikasta muittenkin tietävän. Mutta ennenkaikkea molemmat mainitut asianhaarat todella sopivat selittämään Väinämöisen tuuman: hän oli omasta puolestaan rakastunut tyttöön ja sen edestä jo ansiotöitäkin tehnyt, ja kun sitä kerran ei sammontakojakaan saanut ja kun nyt myös Lemminkäinen naineisuudestaan huolimatta sen perässä kosissa kulkee, niin miksikäs ei hänkin voisi yrittää; tosin tyttö oli sammontakojalle luvattu, mutta kun siitä huolimatta kerran yksi voi sitä kilvoitella, niin miksikäs ei toinenkin.

Ja upeasti koristeleekin kosiinlähtijä aluksensa kaiken varallisuutensa ja mahtavuutensa mukaan sekä haljakalla että kullalla ja hopealla (18,9-12).

Niin eräänä aamuna »ani varahin», Peranderin sanaan »ajalla jolloin tuskin luulisi kenenkään valvovan hänen temppujaan» [1]), lykkää hän satalautansa kuorikiskoilta teloiltaan ja vetää ylös purjeet punaiset ja siniset. Ja saaneena tuonaan itsekin kokea ja mahdollisesti myös toisten kokemuksista havaita, ettei pidä uhkaten yrityksiin ryhtyä, muistaa hän vesillelähtösanoissaan Jumalaan turvata (18,29-34).

Mutta Seppolan punaisen portaan päässä onkin jo Annikki pyykillä. Kun Väinämöinen lähettyville laskee, alkaa tämä jo jotakin outoa epäillä. Mihin mahtaa nyt olla Suvannon sulho matkalla?

Mutta Väinämöinen lohen pyydännöillä ja hanhien ha'uilla ja sotaan menoilla kiertelee, kunnes jo Annikkia alkaa mielitellä purteensa (18,177-180). Tinarinta kuitenkin riuvahuttaa, että

---

[1]) F. Perander, *Sisar Kalevalassa*, Kaikuja Hämeestä IV s. 3.

tuuli moiselle purteen, ellei hän saa kuulla täysiä tosia (18,183-190). Ja niin täytyy Väinämöisen mahdollista pahaa onnea välttääkseen ilmaista lähteneensä Pohjan neittä kosjomaan. Silloin Annikki heittää hunnut huuhtomatta, vaattehet viruttamatta ja kourin helmansa kokoaa ja juosten kiiruhtaa Ilmarisen pajalle.

Ilmarinen, joka kaikesta Pohjan tyttären estelystä huolimatta ei ole voinut tätä unohtaa, on alkanut omin aikoinsa hautoa oikein asiakseen kosissa käymistä (18,247-254). Mutta hän ei ole arka kiirehtimään. Hän on tosin tuonaan saanut takoa haravan, jolla hänelle luvatun tytön kilvoittelija Tuonen joesta pelastettiin, mutta yhtä vähän kuin hänelle johtui mieleen ruveta tästä työstä karsastelemaan ja esteleytymään, yhtä vähän se häntä myöskin mihinkään hätäilemisiin sysäsi. Jos hän valmistuksiaan takoo, takoo hän muitakin asioita. Nytkin on hän parhaallaan tekemässä rautaista rahia, »kyynärä kyyentä päässä, syli syttä hartioilla».

Silloin tulee Annikki pesurannasta ja lupaa sanoa jotakin tärkeätä, jos saisi muutamia koristuksia itselleen. Seppo lupaa koristukset, ja niin Annikki tokaisee tämän olevan vaarassa menettää mielitiettynsä, sillä jo Väinämöinenkin on matkalla sitä tavoittamaan (18,243-266).

Sepä oli odottamatonta sepolle. Vai jo Väinämöinenkin, vaikka vasta kävi pajassa eikä vihjannut niistä puuhista mitään! Tuli tuska miehelle mieleen, »kirposi pihet piosta, vasara käestä vaipui» (18,267-270). Hän pyysi Annikkia heti lämmittämään saunan, pestäkseen pois pajanoet.

Ja kun kylpy oli kylvetty, pukeutui ja somisteleutui Ilmarinen kaikinpuolin parhaimpiinsa, käski orjan valjastaa parhaan oriin parhaine valjaineen uuden kirjokorjan eteen ja kantaa siihen karhuntaljat ja tursantaljat. Ukon pyysi satamaan uutta lunta korjansa luikutella ja vielä rekeen istahtaessaan toivotteli onnea ja Jumalaa mukaansa, sillä »onni ei taita ohjaksia, Jumala ei riko rekeä» (18,433-436).

Niin hevosta siimalla heitettyään lähti ajamaan ja vihdoin yllätti Väinämöisen. Hänessä ei ole merkkiäkään mielikarvaudesta, ja vaikka hänellä lupausten mukaan olisi yksinoikeus Pohjan impeen, luopuu hän kaikesta muodollisesta ja ehdottaa leppyisästi sovinnollista kilpakosimista, sillä »ei neittä väellä vieä, vastoin mieltä miehelähän» (18,457-462). Väinämöinen ei ota nytkään ajatellakseen kosintapuuhansa epäoikeutusta Ilmariseen nähden, mutta siihen hän myöntyy, ettei neittä ole omavaltaisesti yritettävä (18,464-470).

Lönnrot on käsittänyt Ilmarisen ja Väinämöisen sovinnollisuuden semmoisenaan jalomielisyydeksi, sivistyneisyydeksi, vieläpä lisäten: »Semmoinen sovinto, kun tässä Ilm:n ja V:sen välillä nykyisinä sivistyneinä aikoina ehkä näyttää naurettavalta. Kysymme onko maamme paljon voittanut semmoisesta sivistyksestä?» [1]) Comparetti taas pitää puutteellisena, ettei täten synny mitään ristiriitaa kilpakosijain välillä, että he kaikesta huolimatta ovat vain hyviä ystäviä ja sellaisiksi jäävät. [2]) Lisäksi selittää hän, kuten aikaisemmin olemme nähneet hänen tekevän Väinämöisen suhteen, Ilmarisen käytöksen epäjohdonmukaiseksi, kun tämä alistuu ponnistelemaan vain tavallisena kosijana. Onhan se muka epäjohdonmukaista, että Ilmarinen »ensin mukautuu kieltoon, vaikka hänellä olisi kaikki oikeus ottaa itselleen tyttö ja viedä se mukanaan, ja jälkeenpäin panee kaikki alttiiksi hänet omistaakseen edes mainitsemattakaan oikeuttaan häneen, nimittäin että hän oli tehnyt sammon». [3])

Mutta nyt on huomattava, että tässä niin Väinämöisessä kuin Ilmarisessakin voidaan helposti nähdä, vaikkakaan sitä runo ei ole suorastaan sormellaan osoittanut, Ainon seikan jäljet: sehän juuri on opettanut, ettei »neittä väellä vieä, vastoin mieltä miehelähän». Siis yhtäältä ei pelkkää jalomielisyyttä ja sivistyneisyyttä, vaan toiminnallista kehitystä. Ja se, että voidaan sivuuttaa personallisten yhteentörmäysten kanta mahdollisine romaanimaisine kaksintaisteluineen, tekee tietysti toisaalta runon sisäisen olemuksen vain suunnattomasti syvemmäksi. Että juuri Ilmarinen, jolla olisi kaikki muodollinen oikeus, ei ainoastaan vapaaehtoisesti luovu siitä, vaan vielä nimenomaan itse ehdottaa sovinnollista kihlomista, on suorastaan suurenmoinen piirre. Ja me saammekin nähdä, että runo ymmärtää kohdella Ilmarisen luonteen kunnollisuutta mitä parhaimmalla arvonannolla.

Siispä sovinnollisina siitä edelleen ajavat Kalevalan kuuluisat miehet.

Niin alkaa Pohjolassa yhtenä hetkenä koira haukkua. Isäntä havaitsee tämän ja kehoittaa yhtä ja toista talonväestä katsomaan, mitä se haukkuu; mutta kukaan ei ole joutavinaan isännän asioille, hän saa itse mennä katsomaan. Näin on siis isäntä Pohjolassa todella mitätön, ja niinkuin Aspelin[-Haapkylä] on huomauttanut, näkee tästäkin kohta kellä talossa on valta [4]).

---

[1]) E. Lönnrot, *Luennot* 18,458-470; — —, *Lyh. Kal.* s. 360.
[2]) D. Comparetti, *m. t.* ss. 227—228.
[3]) D. Comparetti, *m. t.* s. 317.
[4]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Pohjolan emäntä*, Valvoja 1893 s. 144.

Mutta isäntä havaitsee meren selällä veneen ja kirjokorjan ja juoksuttaa siitä sanan pirttiin. Emäntä kiiruhtaa arpaa, onko tulossa sota vai rauha. Arpa sanoo tulevan suuren sulhaskansan.

Siitä emäntä tyttärensä kanssa »pian pistihe pihalle, kaapsahtihe kartanolle» tulijoita katsomaan. Upeana paistoi uusi pursi punaisine purjeineen, perässään mies puhdas; komeana kiiti kirjokorja, ohjaksissa uros selvä.

Nyt unohtaa äiti kaikki lupaukset ja hurmaantuu vain ajattelemaan *ulkonaisia etuuksia*. Hän tyttärelleen esittelee, miten haahdella tulija Väinämöinen tuopi eloa ja aarteita, kun taas korjalla ajaja Ilmarinen tyhjää valetta ja joutavia mahtisanoja (18,615-626). Ja vihdoin ihan suoraan asettuu Väinämöisen puolelle, kehoittaen tyttöä suosionsa merkiksi antamaan tälle, hyvyyden ja aarteitten tuojalle, simatuopin (18,632-634).

Kuten aikaisemmin viitattu (s. 143), ei tätä nyt siis ole käsitettävä ihan kirjaimellisesti. Eloilla ja aarteilla tarkoittaa Louhi yleensä ulkonaista mahtavuutta. Hän neuvoo tytärtään menemään suurellisemmalle, sille joka päältä katsoen voi enemmän tarjota.

Mutta kaunis Pohjan tyttöpä osaa sanoa, ettei hän mene osan hyvyydelle, eikä miehen mielevyydelle, vaan otsan hyvyydelle, varren kaiken kauneudelle; »eikä neittä ennenkänä, ei ole myötynä eloihin, neiti on ilman antaminen Ilmariselle sepolle, ku on sampuen takonut, kirjokannen kalkutellut» (18,637-648).

Comparetti on taas niin äidin kuin tyttärenkin esiintymisen käsittänyt epäjohdonmukaiseksi. Tahtoohan äiti lupauksestaan välittämättä tyttärensä menemään Väinämöiselle, ja tytär, »joka äidin määräyksestä huolimatta on kieltäytynyt lähtemästä Ilmarisen kanssa, kun tämä oli tehnyt sammon, nyt pitää tätä Ilmarista parempana kuin Väinämöistä, koska hän on nuori ja kaunis ja myös *koska hän on tehnyt sammon*». [1])

Mutta mitä ensinnäkin äitiin tulee, olemme viitanneet täysin ymmärrettäväksi, että hän »unohtaa» lupauksensa ja suuren intohimonsa mukaan tahtoo tyttärensä menemään mahtavammalle. Hän siis joutuu vain ponnistamaan lupaustansa vastaan, aivan niinkuin Väinämöinenkin. Ja omalta kannaltaan on hän täten aivan kuin Väinämöinenkin traagillisessa ristiriidassa, vieläpä sitä selvemmin, kun hän oli sitovan lupauk-

[1]) D. Comparetti, *m. t.* ss. 316—317.

sensa tehnyt juuri silloin, jolloin hän oli enimmän omaa hyväänsä ajatellut. Piirre on näin ollen epäämätön runollinen ansio, eikä suinkaan mikään epäjohdonmukaisuus.

Samoin on tyttären laita, ainoastaan paljon suurenmoisemmin. Muistamme, ettei hän kieltäytynyt lähtemästä Ilmarisen mukaan heti sammontaonnan jälkeen suinkaan siksi, ettei hän olisi tätä rakastanut, vaan perin naisellisesta ja kaunotarmaisesta viivyttelystä. Että hän todella rakastaa Ilmarista, on ainakin nyt selvää, kuten myös Comparetti on pannut merkille. Mutta hänellä on vastassaan äitinsä valtava tahto. Niinpä hänen on päästävä tämän tahdon yläpuolelle. Mutta millä keinoin? Hän vetoaa yleiseen inhimillisyyteen, ettei lapsi ole mikään kaupantavara ja samoin äidin lupaukseen, että hänet annetaan sammontakojalle. Tosin hän on ollut silloin kaupantavara, kun hänet on summissa pantu palkaksi sille joka sammon takoisi, ja niin on tämä vetoaminen itsessään todella ihan ristiriitainen. Mutta semmoisenahan se vasta oikein sanookin sanottavansa ja on juuri Pohjan neitiin soveltuva. Hän ei ole enää sammontakojan suhteen kaupantavara, koska se on nimenomaan Ilmarinen. Kelle muulle tahansa sysättynä olisi hän sitävastoin kaupantavara. Ja samaa ilmaisee juuri lupauksesta kiinnipitäminenkin. Sillä muussa tapauksessa ei hän tietenkään olisi sellaista ulkopuolella itseään tehtyä sopimusta pitänyt sitovana, sitä vähemmän, kun ei äitikään siihen enää mitään perustanut, vaan nimenomaan halusi menemään toiselle. Siis mitä hivelevintä sydämen logiikkaa.[1]) Ja todella täytyy vain pitää kuvaavana ulkokohtaiselle kritiikille, että se voi kulkea mitä ihanimpain runol-

[1]) Me voisimme selvyyden vuoksi mainita esim. Runebergilta samankaltaisen naissydämen sylkähdyksen, nimittäin Nadeshdasta (Teokset II ss. 68—69). Kun Nadeshda pitkän ajan jälkeen on saanut sulhasensa luokseen, pyytää hän kysyä:

»Kaks kertaa oon jo nähnyt
nää lehdot lehden saavan
ja kadottavan jälleen,
ja kaksi kertaa käynyt
vain tääll' on ruhtinaani.
Hän lausuihan, ett' täällä
on riemunsa, vain täällä,
miks saapuu hän niin harvoin?»

Ja kun sulhanen vastaa, että hovin loisto, pääkaupunki riemuineen ja soturimaineen tenho pitävät häntä vankinaan, niin lausuu impi:

»Kaks kertaa vain ma nähnyt
oon lehdot lehden saavan
ja kadottavan jälleen,

listen helmien ohi, havaitsematta mitään niiden tenhoavasta säteilystä.

Mutta meidän on vielä mieltäkiinnittävää nähdä, että kuuluisa kaunotar puheenalaisissa säkeissään lausuu samalla perustelun, miksi hän pitää enemmän Ilmarisesta. Hän ei tahdo mennä osan hyvyydelle, eikä miehen mielevyydelle, vaan otsan hyvyydelle, varren kaiken kauneudelle. »Osa» = ulkonainen onni, varakkuus; »miehen mielevyys» = pelkkä viisaus; »otsa» = jospa ulkomuotokin, kuten Lönnrot on selittänyt [1]), niin varmaan myös se mitä mies ajattelee, mielenlaatu; »varren kaiken kauneus» = miehen kauneus kaikinpuolisesti. Hän siis ei tahdo mennä ulkonaisen onnen paremmuudelle eikä pelkälle viisaudelle, vaan mielenlaadun paremmuudelle ja kaikinpuoliselle kauneudelle.

Tämä taas, niinkuin jo on ollut aikaisemmin puhetta, vastaa täydelleen sitä miten tunnetut kosijat ovat kaunottarellekin esiintyneet. Hän on nähnyt Väinämöisen kaikesta rikkaudestaan ja loisteliaisuudestaan ja kaunopuheliaasta viisaudestaan huolimatta mitättömänä ja narrimaisena, jommoista hän ei suinkaan kaivannut; mutta Ilmarisen sitävastoin on hän nähnyt kaikessa kaunistelemattomuudessaan ja hiljaisuudessaan kunnokkaana ja vilpittömänä sydämeltään, mikä häntä sitäkin enemmän sytytti. Ja lukija tietää viimeksi kosijain matkahankkeista, että tämä on oikeaan osattua.

Niin edustaa Pohjan neiti tässä tärkeässä kohdassa runon siveellistä tajuntaa. Ja kun hän äitinsä mahtavuudesta huolimatta päättäväisesti asettuu kannalleen, on hän sitäkin suurempaa myötätuntoa herättävä.

Tästä on kuitenkin muodostettu myös ihan toisenkaltainen käsitys. Tarkiainen nimittäin lausuu Pohjan neidistä: »Hänellä ei ole muita pyyteitä kuin ulkonaisen rikkauden ja loiston. Naisellisen turhamaisuuden rihkamaa hän on ympärilleen koonnut. Hengen aarteita hän ei ole oppinut arvossa pitämään eikä tavottelemaan.» Ja näin ollen: »Kun hän on jaellut aikansa

ja kahdesti jo täällä
on käynyt ruhtinaani.
Kun hovin loisto, maine
noin häntä tenhoaapi,
miks saapuu hän niin usein?»

[1]) Lönnrot on nim. *Luento-Kalevalassaan* (s. 124) merkinnyt »otsa» sanan päälle: »pannans, utseendets». Vrt. myös K. Krohn, *KRH* s. 338.

rukkasia puoleen ja toiseen ja työntänyt luotansa sekä henkisen tiedon ja taidon että ruumiillisen voiman sankareita, niin hän valitsee itselleen Ilmarisen, miehen, joka henkisiltä lahjoiltansa seisoo muita kilpailijoitansa alempana, mutta joka ammattitaitonsa puolesta on aineellisia rikkauksia tavottelevalle kaikista soveliain ja joka saamattoman hyvänahkaisuutensa vuoksi on omansa väkevämmän komennettavaksi ja hallittavaksi.» [1]) Tästä käsityksestä on jo Eino Leino ohimennen merkinnyt ihmettelynsä [2]), ja onkin se peräti harhaanosuva. Louhihan suosittelee »ulkonaista rikkautta ja loistoa», mutta siitä juuri tytär nimenomaan kieltäytyy. Kuinka se siis olisi hänelle »pyyteenä»? Ei osoita hänen valintansa myöskään »turhamaisuutta» ja »hengen aarteista» välittämättömyyttä, sillä ihmistähän hän kysyy. Olkoon että Ilmarinen olisikin »henkisiltä lahjoiltansa» Väinämöistä ja Lemminkäistä alempana, on hän ihmisenä esiintynyt epäilemättä heitä korkeammin — ja sitä voi olla myös siinä jotakin muuta kuin pelkkää »ammattitaitoa» »aineellisia rikkauksia tavoittelevalle».

Louhi, tekstiin palataksemme, ottaa ensin hieman kiivastuakseen tyttärensä vastaanpanosta: kuinka tämä muka voipi mennä »vaahtiotsalle varaksi, sepon hurstin huuhtojaksi, sepon pään pesettimeksi» (18,650-654). Mutta tyttö pitää hellittämättömästi puoliaan, liioitellen ennenmainittuun tapaan Väinämöisen vanhuutta (18,657-660). Tähän näkyykin äiti mukautuvan, sen enempää tytärtään pakottelematta.

Että jäntevä Louhi näin tyttärensä edessä taipuu, voisi näyttää hieman oudolta. Niin sanookin Tarkiainen: »Saattaisi otaksua, että tämä siitä pahasti suuttuisi ja loukkaantuisi. Mutta runo ei tiedä siitä mitään mainita, joko tämä sitten on käsitettävä niin, että ylpeä emäntä tämän ainoan kerran voittaa itsensä lapsensa tähden tai sitten antaa käytännöllisten hyötylaskelmien hillitä tyytymättömyyttänsä purkautumasta ilmoille.» [3]) Selitys sentään esiintyy jokseenkin selvänä tekstissä. Tytärhän vetoaa yhtäältä rakkautensa ohella nimenomaan äidin lupaukseen. Vaikka tämä oikeastaan onkin vain ulkonainen seikka, ei siitä äiti ole mitenkään päässyt. Sehän siis luonnollisesti on omiaan sitomaan häntä, jota osoittaa sekin, ettei hän ollenkaan yritä sitä kumota. Ja toisaalta taas tyttären

---

[1]) V. Tarkiainen, *Aino* ss. 39—42.
[2]) Eino Leino, *V. Tarkiainen: Aino j. m. K. n.*, Hels. San. 1911 n. 245.
[3]) V. Tarkiainen, *Aino* s. 79.

muistuttaminen aivan Ainon tapaan liioitellen Väinämöisen vanhuudesta (vrt. 4,235-254) lienee omiaan viittaamaan juuri Ainon surulliseen seikkaan. Senhän näet saanee muutenkin, paitsi samankaltaisen liioittelun perusteella, otaksua tunnetuksi myös Pohjolassa. Siis aivan kuin tytär, äidin mainitsemalle vaivalle asettaessaan vastapainoksi toisen vaivan, tahtoisi samalla sanoa: muista myös Ainon kohtaloa, eläkä pakoita minua, äiti.

Kaikissa tapauksissa, kuten sanottu, pitää tytär puolensa, ja niin käydään tupaan odottelemaan. Kosijat saapuvatkin pian.

Väinämöinen on kiiruhtanut vakaisemmasta kilpailijastaan edelle ja jo ovensuusta ehättää [1]) kosintansa (18,673-676). Mutta tyttö muistuttaa hänelle kesken jäänyttä ansiotyötä, tiedustaen onko jo vene tehty hänen kehrävartensa ja kalpimensa palasista (18,679-682). Väinämöinen ei tästä hämmästy, sillä joskin ansiovene oli kesken jäänyt, oli hän juuri tätä matkaansa varten veneen valmistanut. Hän siis sanoo *kaksimielisesti* ja varmuuden vuoksi *kehuvasti*, että hän on kyllä laatinut hyvänkin laivan, jolla ei ole selillä hätää (18,685-694). [2]) Mutta tyttö näkee lävitse Väinämöisen viekkauden ja siksi hän *pisteliäästi* vastaa, ettei hän kiitä meristä miestä, sillä »tuuli vie merellä mielen, aivot särkevi ahava» (18,697-700). Ja niin kieltäytyy Väinämöiselle menemästä. [3])

Tulee sitte Ilmarinenkin tupaan, ja hänelle kannetaan mesikannu. Mutta hän tahtoo ensinnä nähdä, »onko valmis valvattini, valmis valvateltavani» (19,9-14). Ei tahdo nyt Louhi häneltä kieltääkään tytärtään, mutta määrää kuitenkin ensin vaarallisille ansiotöille. Niin pitää Ilmarisen kyntää kyinen

---

[1]) Että tämä edelle rientäminen sopii mitä erinomaisimmin Väinämöisen oikeudettomuuteen, näyttää jo Lönnrotkin havainneen. Hän näet kysyy (Luennot 18,670): »Lieneekö ainaki kosioilla silloin tapana ollut ilman pitkittä puheitta suoraan asiansa ilmoittaa, vai lieneekö Väinämöinen nyt erittäin kiirehtinyt asiatansa suorittamaan, ennenkuin kilpakosiansa ennättäisi tupaankaan?»

[2]) Lönnrot huomauttaa (Luennot 18,685-694, vrt. myös Lyh. Kal. s. 361): »Väinämöinen kokee kaartelemalla päästä tytön kysymykseen vastaamasta, kun ei tahtonut valehella ja sanoa tehneensä, mitä ei ollut tehnyt.»

[3]) Lönnrot selittää (Luennot 18,697-706, vrt. myös Lyh. Kal. s. 361): »Tyttö Väinämöisen sivupuolisesta vastauksesta hyvin ymmärtää hänen ei saaneen täytetyksi ehdotettua ansiotyötä, jonka tähden lupauksestansa vapaana jo suoraan sanooki ei menevänsä hänelle ja vielä lisäksi pistää muutamia pilkkasanoja, niillä alentaaksensa Väinämöisen hyvää luuloa veneestänsä, jota vasta oli kehumasta päässyt.»

pelto, jonka Louhen oma poikakin on kesken jättänyt; tuoda Tuonen karhu kaukaa Tuonen salosta, jota »sata on saanut suistamahan, tullut ei yhtänä takaisin»; ja vielä pyytää Tuonelan joesta suuri suomuhauki, jota sitäkin »sata on saanut pyytämähän, tullut ei yhtänä takaisin». Mutta kekseliään neitonsa avulla hän kaikista näistä suoriutuu, vieläpä hauin päätä tuodessaan pienellä leikilläkin huomauttaa, että »tuoss' onpi ikuinen tuoli hyvän Pohjolan tupahan». Ja niin täytyy Louhen kuin täytyykin myöntää tyttärensä Kalevalan sepolle, jonka jälkeen lapsi lattialta esittää kädeniskuvirren. Vielä pahoo Louhi ettei tytärtä kerrassaan tullut salatuksi, mutta lapsi sanoo ettei tyttöjä voida salata.

Väinämöinen kulkee tältä retkeltä kotiinsa »alla päin, pahoilla mielin» ja myöhäisiä onnettomia naisseikkojaan ajatellen pahottelee, ettei ole aikaisemmin nainut, jota aina saa katua (19,503-510). Ja hän epää vielä »vanhan nuorta noutamasta» ja kosimasta kilpaa »toisen nuoremman keralla».

On luonnollista, että Väinämöinen tällaisessa tilassa tuntee itsensä vanhaksi, elähtäneeksi. Ja siitä saaneekin selityksensä, että hän näennäisesti kohdistaa huomiota vain vanhuuteen, vaikka hyvin tiedämme, että sisäisimpinä tekijöinä ovat olleet kokonaan muut seikat. Pääasia kuitenkin, että hän tässä on joutunut syvään onnettomuuden tunteeseen, joka häntä on omiaan avartamaan ja kohottamaan.

Läpikäydyt runot muodostavat jo ulkonaisestikin erikoisen ryhmän. Myöskin niitten sisällyksen, *Väinämöisen seläntakainen yritys* pääasianaan, olemme nähneet olevan johdonmukaisen ja yhtenäisen. Niin ollen tässäkin samankaltainen *yhtenäinen jakso* kuin mihin jo olemme tutustuneet.

Koko toiminnaltaan nojaa se suorastaan sammontaontajaksoon. Mutta niinkuin olemme osoittaneet, ovat myöskin Lemminkäisen hankkeet omalla tavallaan edellytyksenä. Samoin olemme nähneet tärkeätä yhtymää Ainon seikkaan. Eteenpäin taas saamme välittömästi jatkaa.

6. Ilmarisen ja Pohjolan neidon häät (r. 20—25).

Siitä ruvetaan Pohjolassa häitä valmistelemaan, ja ovatkin kaikki puuhat sampotalon mahtavuuden mukaisia.

Karjalasta tuodaan sonni, jota ei itse Virokannaskaan saa isketyksi, vaan täytyy siihen merestä nousta pienen miehen. Emäntä ottaa puheen oluenpanosta. Niin ukko uuninpäältä kertoo oluen synnyn, missä lopulla on Lemminkäisellä sijansa ylimpänä juojana ja juopujana. Ja mikäli Lemminkäisen sanoista alempana (27,109-114) saanee päättää, kerätään oluteloja kaiken kansan keskinäiseksi suopeudeksi myös Karjalasta saakka, ja antaa niihin osansa juuri Lemminkäinenkin. Kun taas vihdoin oluenpanoon ruvetaan niemen tutkaimella, nousee savu niin sakea että kummanaan etempänäkin katsellaan.

Lemminkäisen kotonakin huomataan suuri savu, ja kaalaa Kauko katsomaan, sotako on tulossa vai mikä. Mutta oluttulia se vain on Sariolan salmen suulla. Katselee Kauko, ja jos hän ei jyviä antaessaan ole asiaa lähemmin ajatellut, niin nyt se ainakin hänelle kokonaisuudessaan selviää. »Silmä karsas Kaukon päässä, silmä karsas, toinen kiero, suu vähiten väärällänsä». Mennyt on häneltä tyttö, eikä nyt Tuonelan kokemuskaan estä hänen mieltänsä *myrtymästä.* Ivallisen *uhmaisesti* hän poikki salmesta puhuttelee Pohjolan emäntää anopikseen ja kehoittaa tätä keittämään hyvät kaljat »juotavaksi joukon suuren, Lemminkäisen liiatenkin noissa häissänsä omissa kera nuoren tyttäresi» (20,491-498).

Hän palaa kotiinsa, ja oluet Pohjolassa valmistetaan. Leivotaan leivät, taputetaan talkkunat, keitetään, hommataan. Ja niin siitä oluen kiirehtiessä pannaan kutsut kulkemaan.

Ja runsaat ovat Pohjolan emännän kutsut. Hän näet määrää piikansa kutsumaan kurjat ja köyhät, »sokeatkin, vaivaisetkin, rammatkin, rekirujotkin» (20,565-570). Kutsuttava on kaikki Pohjan kansa ja kaikki Kalevan kansa ja Väinämöinen »lailliseksi laulajaksi», mutta »elä kutsu Kaukomieltä, tuota Ahti Saarelaista» (20,571-576). Tämä viimeinen on outoa piiastakin: miksi ei hän saisi kutsua Ahti Saarelaista? (20,579-580). Siihen on kuitenkin emännällä syynsä. Olihan Lemminkäinen tuonaan muka kosiin tullessaan *esiintynyt tarpeeksi hävyttömästi,*

ja *hävytön oli hänen äskeinen yli-salmen huudantansakin.* Niinpä voikin Louhi ikäänkuin jatkoksi oluensynnyssä mainitulle maineelle sanoa, että siksi ei ole Lemminkäistä kutsuttava, »kun on kaikitse toraisa, aivan tarkka tappelija, tehnyt on häissäkin häpeät, pitoloissa pillat suuret, nauranut pyhäiset piiat pyhäisissä vaattehissa» (20,583-590). [1])

Ja niin kantaa piika kutsut kaikille tahoille niin Pohjolassa kuin Kalevalassakin, kutsuen »nuotkin hoikat huonemiehet, kaitakauhtanat kasakat», mutta *Lemminkäisen yksinään* hän jättää kutsumatta.

Olemme jo aikaisemmin, huomauttaessamme miten Kalevalassakin liikumme etupäässä suurisyntyisten ja muuten mahtavain parissa, asettuneet toiselta puolen Comparettin väitöstä vastaan, ettei tässä runoelmassa muka lainkaan esiintyisi kansoja. Sehän olisikin hyvin ihmeellistä jo yksistään siitä päättäen, että Lönnrotin ajoista lähtien niin yleisesti on koko Kalevalaa selitetty kahden kansan väliseksi taisteluksi. Mistähän nuo kansat parhainkaan mielikuvitus noin voimakkaasti olisi esiinloihtinut?

Mutta kansat on pantu merkille vasta sammonryöstöseikoissa. Niin tekee Castrén, viitaten etenkin Väinämöisen sanoihin sammon murujen johdosta (43,297-304) ja toivotukseen hyvästä elämästä »kaunihissa Karjalassa» (43, 401-406) sekä Pohjolan puolelta sammon menetyksestä johtuvaan köyhyyteen ja puutteeseen (43,383-384). [2]) Ja niin tekee Julius Krohn, mainiten kansan ilmautuvan »ensikerran tapauksen tanterelle» juuri samporetkelle lähdettäessä (39,177-206, 275-290) ja selittäen sitä lyytä seisovan »kaksi kansaa vastakkain, valmiina taistelemaan ylimmäisestä onnesta ja vallasta». [3])

Kuitenkin nähdään kansojen, siinä syrjäisessä merkityksessä, jossa asia on käsitettävä, lähenevän esiin jo puheenalaisissa hääpuuhissa. Viittaahan heti valmistusten ääretön mahtavuus, etenkin molemmista maista käytettävine tavaroineen ja toimihenkilöineen, tällaiseen laajennukseen. Ja onhan ikäänkuin luonnollista, että molemmat heimotkin tulevat mukaan, kun on kysymyksessä kumpaisenkin parhaiston yhtymisjuhla ja kun on kysymyksessä vierasvaraisen ja suurellisen

---

[1]) Lönnrot sanoo (Luennot 20,585-590; Lyh. Kal. s. 363) tarkoitettavan »epäilemättä Lemminkäisen edellisiä vehkeitä Saarella (k. XI) ja Pohjolassa (k. XII)».

[2]) M. A. Castrén, *Förel. i Finsk Mytologi*, Resor o. Forskn. III ss. 279—281.

[3]) J. Krohn, *SKH* I s. 59.

sampoemännän kuuluisan tyttären juhla. Sitäpaitsi käskee Louhi ihan nimenomaisesti kutsua »kaikki Pohjan kansa ja kaikki Kalevan kansa», ja piika myös nimenomaisesti kutsuu »kaiken Pohjan kansan ja kaiken Kalevan kansan».

Että taas molempien heimojen väki viimeisiä kylänloppulaisia myöten joutuu täten liikkeelle ja kosketukseen keskenään, on tietysti jo semmoisenaan suuri ja merkillinen tapaus, jota ei millään muotoa saa jättää huomaamatta. Tulemmekin pian näkemään, että sillä on myös itselleen toiminnalle mitä tärkein merkitys.

Kun siis kaikki on valmista, kuuluu vihdoin suolta ruoskan roiske, rannalta reen ratina: hääväki vävyinensä taloon ajaa. Jo aikaisemmin on siellä täällä kertomuksen henkilöillä ilmennyt tapojen kehittyneisyyttä, eikä vähimmin Pohjolan mahtavalla emännällä. Nyt suurissa häissä, joihin molempien heimojen väkeä on eroituksetta kutsuttu, tulee tämä erityisesti näkyviin.

Vastahakoisesti on Louhi Ilmariselle tyttärensä antanut, mutta nyt juhlamenoissa ja kaikkien vierasten läsnäollessa ei siitä ole *jälkeäkään havaittavissa.* Erikoisella arvokkaisuudella kuin ainakin häissä kääntyy hän vävynsä puoleen ja hänet vastaanottaa sekä sisään johdattaa. [1]) Kaikkea hääkansaa kohdellaan parhaan mukaan, syötetään sulaa voita ja kuorrekokkareita, lohta ja sianlihaa ja mitä talo vain voi hyvää tarjota — aina kuitenkin ennenkaikkea pidetään vävystä huolta.

Niin tuodaan olutta kaksikorvaisilla tuopeilla, ja olut tahtoo kernaasti laulettavan. Väinämöinen on tilaisuuteen kutsuttu lailliseksi laulajaksi ja siinä hän äärellänsä istuukin. Huomio kääntyy siis erikoisesti häneen.

Tämä Kalevalan yksin-syntyinen mies oli kilpakosinnassa joutunut kovin masentavasti tappiolle ja nyt hänen pitäisi olla voittajansa onnenjuhlassa ylimpänä ilon-

---

[1]) v. Tettau tosin on hajoittamisinnossaan keksinyt muun muassa väittää (m. t. s. 72), ettei Louhi Ilmarista »joka samporunojen mukaan on kuitenkin niin kauvan oleskellut hänen luonaan, tässä personallisesti lainkaan tunne». Tämä muka siitä päättäen, että hän vävyntulovirressään kysyy: »mistä mä vävyni tunnen, vävyni väen seasta?» (21,35-36). Mutta kysymyshän on selvästi vain runollinen keino osoittamaan juuri päinvastaista asiantilaa kuin v. Tettau luulee, sillä jatkaahan Louhi itse välittömästi: »Tuttu on vävy väestä, tuttu tuomi muista puista, tammi virpivarpasista, kuuhut taivahan tähistä» (21,37-40). On tarkoituksena sanoa, että kuinka en vävyäni kaiken väenkin seasta tuntisi, eroittaahan hänet niinkuin tuomen muista puista, tammen virpivarvuista ja kuun taivaan tähdistä!

tekijänä. Hänkin tietää jotakin hyvistä tavoista, mutta hän tietää tällä hetkellä myös enempi. Siksi ei häneen nyt suotta katsahdetakaan.

Olukainen, juomukainen, hän ilman vähintäkään karsastelua alkaa, ei saa miestä jouten juottaa, muutoin isännät ja emännät ihmettelevät joko on laulut lauvenneet ja ilokielet kirvonneet, vai pantiinko paha olut, kun ei laula laulajamme, hyreksi hyvät runomme, kuku kultavierahamme, iloitse ilokäkemme. Eikähän näissä Pohjolan pidoissakaan lautsat laula, ellei lautsan istujat, ei lattiat lausahtele, ellei lattian kävijät, ei ikkunat iloitse, ellei ikkunain isännät, eikä pöykä pöydän ääret, ellei pöydän äärelliset, ei reppänät remuile, ellei reppänän alaiset. Oli lapsi lattialla ja tarjoutui laulajaksi, mutta siihenpä epäsi ukko uunin päältä, ettei ole lasten lauluista, »anna virsi viisahalle, laulu lautsan istujalle» (21,309-314).

Silloin Väinämöinen tiedustaa, olisiko ketään, joka hänen kanssaan laikahtaisi laulamaan »päivän päätyvän iloksi, illan kuulun kunniaksi». Mutta ketään ei ole, kun ukko uuninpäällinenkin sanoo äänensä särkyneen. Niin ryhtyy Väinämöinen sitte yksin laulamaan, kun hän kerran on luotu laulajaksi.

Ja *iloa* hän todella illan kuluessa tekee. Sanoja ei puutu häneltä enempää kuin kallioista kiviä tai umpilammeista lumpeita. Naiset häntä kuuntelevat naurusuulla, miehet mielellä hyvällä, »kun oli kumma kuulijankin, ihme ilmankin olijan» (21,377-382). Mutta hän on nyt liian syvä ollakseen menestyksestä turhamainen: *hyvyyttä ja onnea* vain hänen sydämensä koko hääväelle sykkii. Niinpä virkkaakin hän virtensä lopulla, ettei hänestä mihinkään ole, vaan jos Luoja olisi laulamassa, niin vasta hyvää tulisi — tulisi tähänkin taloon, mitä vain parasta tarvittaisiin (21,385-414). Mutta vieläkin nimenomaisemmin osoittaa Väinämöinen nyt leppyisää mieltä *Louhen talolle*, jolle hän jo kerran oli niin karsastunut. Hän jatkaa toivotellen Jumalalta toistekin samanlaisia pitoja Pohjolaan ja pyydellen Luojaa palkitsemaan niin isäntää ja emäntää kuin poikia ja tyttäriäkin, »jottei konsana katuisi, vuonna toisna voikahtaisi näitä pitkiä pitoja, suuren joukon juominkia» (21,415-438).

Ja niin jatkuvat häät juhlallisine mielialoineen. Louhi lausuu morsiamenantovirren, josta tytär tulee huolelle; akka, askarvaimo, esittää itketysvirren, josta morsian käy itkemään; mutta lapsi lattialta lukee lohduttavan mielenhyvitysvirren. Osmotar, oleva vaimo, opastaa miten on miehelässä elettävä; vanha kulkuakka kuvaa omana kokemuksenaan onnetonta avioelämää. Sitten seuraa sulhonvaroitusvirsi opastuksineen kuinka mor-

sianta on kohdeltava ja morsiamen lähtövirsi kaikkine liikuttavine hyvästelyineen.

Vihdoin istahtaa Ilmarinen rekeen nuorikkonsa kera, lähtien kohti Kalevalan maita.

Mutta pitoja jatkuu vielä sulhasenkin kotona, jossa neidon noutajia on kovin odotettu.

Lokka, luopuisa emäntä, lukee vastaanottovirren kaikkine ylistyksineen ja tervehdyksineen. Siitä joukko syötetään, juotetaan kaikella parhaalla mitä on pöytään saatu.

Laulua pitää olla täälläkin, ja kukapa muu laulajaksi kuin itse Väinämöinen. *Sopuisan mielen*, joka jo Pohjolassa oli niin korkealle kohonnut, tuo hän yhä ylentyneenä hääkansan mukana voittajansa kotiin asti.

Mutta tänne oman heimonsa pariin päästyään on hän käynyt *tuttavallisemmaksi.* Hän ei laisinkaan ajattele olevansa muita ylempi, vaan puhuttelee kansaa päinvastoin veljinään ja kumppaleinaan. Mutta merkille on pantava, että häneen on kuin onkin tullut jonkunmoista *vanhemmuutta.* Hän aloittaa sanoilla »velikullat, veitoseni, suulliset sanalliseni, kielelliset kumppalini, kuulkottenpa kuin sanelen» (25,413-416). Ja jatko käy samaan suuntaan, ilmaisten jo suorastaan perheellistä *heimoustunnetta*, sitäkin enemmän, kun sampotalon suurellisuudesta palattaessa ei kaikesta sopuisuudesta huolimatta kotitienoissa voi olla värähtämättä *melkein kaihoisaa vastakkaisuutta.* Laulaja sanoo hanhien olevan harvoin suutasusten, sisarusten silmätysten, veikkojen vieretysten, emon lasten laidatusten »näillä raukoilla rajoilla, poloisilla Pohjan mailla» (25,417-422). Mutta heimoustunne tuntuu tässä jo sisältävän jonkunmoista *yhteishuolen kantamista.* Kun hän siis itsekseen kysyy, joko laululle lähdetään, niin ymmärtää hän ilman muuta, että näitten »raukkojen rajojen» ja »poloisten Pohjan maitten» iloksi ja onneksi on laulettava (25,425-428). Mutta ollaanhan pidoissa, on ruokaa, on juomaa, on kunnollinen asumus, mikä taas on omiaan *haihduttamaan raukkuuden ja poloisuuden tunnetta.* On huonompiakin oloja, miksikäs ei sentään myös näissä voitaisi iloita ja olla onnellisia (25,429-452).

Me voimme siis kuulla, jos herkistämme korvamme, hyvin merkillistä sointua Väinämöisessä. Hän alkaa omassa itsessään ikäänkuin juurtua ja väljetä, kypsyä yksityisihmisestä yleisemmäksi, yhteiselle kokonaisuudelle altistuvaksi.

Että hän kosintarunoissa todella on ollut vain yksityisihminen ja että hän myöhemmin samporunoissa on selvästi heimonsa mies,

on kyllä nimenomaankin pantu merkille. Niin sanoo Castrén, tosin Kalevalan sankareista yleensä, mutta luonnollisesti ennenkaikkea Väinämöistä ajatellen: »Kosinta-runoissa kohdistui heidän toimintansa huoltamaan omaa hyvää, kun näet kukin pyrki ainoastaan hankkimaan itselleen puolisoa; mutta Sampo-runoissa taistelevat he koko Suomen kansan tulevaisen onnen puolesta.» [1]) Ja Julius Krohn huomauttaa Väinämöisestä sampotaistelussa: »Yksityiset onnenpyyntönsä on hän jättänyt; hän on pyhittänyt koko elämänsä, kaikki ajatuksensa ja tunteensa isänmaalle.» [2]) Ja vieläkin valaisevammin ja sattuvammin selittää Kallio Väinämöisestä häärunojen jälkeen: »Kauan harhailtuaan itsekkäissä puuhissa, hän nyt ikäänkuin jälleen löytää oman itsensä ja oikean kutsumuksensa, kohoo heimonsa ensimäiseksi mieheksi, johtajaksi ja puolustajaksi ja asettaa kokonaisedun, yhteishyvän, omien pikkupyrintöjen sijalle. Hänen olemuksensa täst'edes kasvaa piirre piirteeltä kansan johtajaksi ja pääsankariksi, jonka rinnalla toiset Kalevalan uroot jäävät kokonaan varjoon.» [3])

Takertumatta tietysti Väinämöisen »isänmaahan» ja muuhun sellaiseen, on siis tässäkin entisiä tulkinnoita vain sikäli tarkistettava, että kysymyksenalainen vaihtuminen alkaa, samoin kuin kansojen tuleminen esiin, juuri puheenaolevissa seikoissa. Tosin kyllä ei tätä ole millään nimenomaisuudella runossa esitetty, mutta jos todella tahdomme kallistaa korvaamme yleiselle sävylle, on se aivan epäämätön. Suuren sopuisuuden alla varsinkin näin alussaan esiintyy se hyvin ymmärrettävästi ikäänkuin vaistomaisena, mutta sehän ei sitä mitenkään kiellä. Joka tapauksessa on se taas kerrassaan suoraviivaisen johdonmukainen seuraus yksityispyyteitten syrjäytymisestä ja lähinnä heimojen kohoamisesta ikäänkuin silminnähtäväksi, joten nämä seikat vaikuttavat suorastaan käänteentekevästi Väinämöisen kehitykseen ja senkautta koko runoelman pääsuunnan kulkuun. Häitten jatkuessa se kyllä näyttää hälvenevän, mutta eihän olekaan vielä sen aika puhjeta esiin.

Väinämöinen virittää yleisen kiitosvirren isännille, emännille, kaikille toimihenkilöille ja koko komealle hääväelle ja vihdoin lähtee ajamaan omille kynnyksilleen. Niin päättyy kertomus.

[1]) M. A. Castrén, *Förel. i Finsk Mytologi*, Resor o. Forskn. III s. 283.
[2]) J. Krohn, *SKH* I s. 58.
[3]) O. A. Kallio, *Kalevalan miehet* s. 7.

Tarkastetut runot kaikkine menoineen niin Pohjolassa kuin Kalevalassa käsittelevät siis yleisesti sanoen *Ilmarisen ja Pohjan neidin suuria häitä.* Valmistuksista morsiamen kodissa aina viimeiseen virteen sulhasen kodissa muodostavat ne niin ollen taas *oman yhtenäisen kokonaisuutensa.*

Yhteyden kannalta muuhun runoelmaan, vaikkakaan yksityistä ansiokkuutta ei millään tavoin olisi pantu kysymyksenalaiseksi, on niitä nähtävästi jo vanhimmista ajoista lähtien katsottu enemmän taikka vähemmän epäillen tai tykkänäänkin kieltäen. Muistamme jo K. Collanin merkitsevän ylenmääräistä laajaperäisyyttä, v. Tettaun tietysti asettuvan kokonaan erilleen vetämään ja Julius Krohninkin väittävän, etteivät ne mitenkään edistä toiminnan kulkua. Ainoana siteenä samporunoihin sanoo v. Tettau olevan, »että sulhaselle on annettu nimi Ilmarinen, laulajalle, joka laulunsa kautta juhlaa kaunistaa, Väinämöinen ja että morsianta kutsutaan Pohjolan neidiksi». Jos muka muuttaa nämä nimet, »on kaikki yhteys kumottu», sillä, paitsi suoranaista tekstin käsittämättömyyttä ja muuta vähäpätöisyyttä, johon kirjoittaja on ristiriitoja haaliessaan joutunut [1]), on hänen mielestään »puheenalaisissa runoissa muistettu sampoa juuri yhtä vähän, kuin niistä löytää mitään viittausta kokoelman ainoaankaan eepilliseen episodiin». Toisin sanoen ei esim. ole mitenkään huomautettu, että Ilmarinen on sammon takoja ja senvuoksi tyttären saa; samoin on häärunojen sulhanen täydellisesti kuin yleensäkin tavallinen suomalainen talokas, joka pitää häitä naapuripaikkakunnan tyttären kanssa.[2]) Myös Kaarle Krohnista on pakko myöntää, »että häävirret sekä sisällykseltään että sävyltään huonosti soveltuvat

[1]) Mainittiin jo kommellus, ettei Louhi muka lainkaan tuntisi Ilmarista, kun hän vävynä häihin tulee. Samoin on v. Tettaun mielestä häärunojen Pohjolan emäntä »äärettömästi erilainen» kuin samporunojen, sillä jälkimäisissä (esim. 10,185-186) kuvataan hänet pahaksi akaksi, kun sitävastoin edellisissä (20,490; 24,124) kunnioitettavaksi emännäksi ja oivalliseksi äidiksi. Mutta tämäkään väitös ei kestä juuri liikuttelemista. Sillä jollakulla sellaisella irrallisella sanalla kuin »harvahammas» (10,186) on sangen vähän todistusvoimaa, kun kerran olemme nähneet koko muun esityksen osoittavan kaikkea kunnollisuutta. Toiselta puolen voisi Lemminkäisen kiivaimmassa karsaudessaan sinkoama »ehtoisa emäntä» (20,492) pikemminkin olla ivallinen, kuin semmoisenaan otettava; samoin virsissä esiintyvä »kauno» (24,124) vain yleisen virren tuoma — vaikkakin tietysti on totta, että Louhi esiintyy häärunoissa miellyttävänä.

[2]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* ss. 71—72.

Pohjolan emännän ja hänen tyttärensä laulettaviksi tai tälle tyttärelle esitettäviksi». [1])

Mitä ensinnäkin loppumattomien ja pitkien virsien aiheuttamaan liikaan pysähtyneisyyteen tulee, on se epäilemättä kieltämätöntä. Mutta joka tapauksessa on alusta muistamamme (s. 33 alaviitta 6) huomautus, että kysymyksessä olevat runot asemansa puolesta oikeuttavat »melkoiseen laajaperäisyyteen», aivan oikea. Ovathan ne todellakin aikaisempain tapahtumain jälkeen ikäänkuin jonkunmoinen suvanto, jossa ei mikään erityisesti kiirehdi. Ja onhan kysymyksessä suurenmoiset heimojen väliset juhlat, tottahan niissä täytyy olla aikaa viivähtää. Siis oikeastaan laajuus ei olekaan vikana, vaan juuri se, ettei käytettävää aineistoa ole riittävällä voimalla sulatettu asinomaisiin puitteisiinsa. Varsinaisen kuvauksen pitäisi olla lihavampaa ja täydellisempää, niin että virret alistuisivat siihen, eivätkä jäisi semmoisinaan kaikkea täyttäviksi. Olisi tarvittu runon puolelta usein vaikkapa pienen pientäkin vihjausta, että menot ja luvut käyvät tuttuun tapaan, niinkuin ne itseasiassa käyvät. Mutta näin käsitettynä raukeavatkin väitteet varsinaisen sovittelusuunnitelman ontumisesta, sillä miksikäs eivät häävirret soveltuisi Pohjolan emännälle ja hänen tyttärelleen yhtä hyvin kuin kelle tahansa, kun ne kerran sisältyvät yleisiin menoihin ja tapoihin. Voidaanpa tinkiä sellaisista muodollisistakin vaatimuksista kuin erikoisesta huomauttamisesta, että Ilmarinen oli sammon takoja ja senvuoksi tyttären saa, sillä kaiken tämänhän lukija, joskin tietysti Louhen mahtavan emannuuden ja häitten suurellisuuden vuoksi olisi ollut viittaus sampoon paikallaan, hyvin kyllä aikaisemmasta tietää. Merkittävin seikka on kuitenkin se, ettei häärunoja eristettäessä ja niitä toiminnan kannalta merkityksettömiksi katsottaessa ole lainkaan huomattu edes nimenomaan osoittamiamme tärkeitä tosiasioita, lähinnä Väinämöisen suuntautumista varsinaista elämänsä kutsumusta, heimosankariutta, kohti. Vanhat hajoittamisyritykset ja tinkimiset jäävät siis aivan luonnossa oheen. Ja me olemmekin nähneet, että esiintuomaimme piirteitten pohjalta *jakso liittyy aikaisempiin, kuten häät ainakin onnelliseen kosintaan.* Koko Pohjolan puolen runsaus viittaa suoranaisesti sampoon, vaikkakaan tätä melkein itsestään tarjoutuvaa seikkaa, kuten mainittu, ei tekstissä ole nimenomai-

[1]) K. Krohn, *KRH* s. 743. — Vrt. myös O. A. Kallio, *Kalevala naiset* s. 15.

sesti käytetty; Louhen ja Lemminkäisen välit perustuvat selvästi Lemminkäisrunoihin; Väinämöisen itsensävoittaminen on, niinkuin sanottu, johdonmukaista ylenemistä kauttaaltaan hänen aikaisempain seikkainsa onnettomuustunteesta. Ja eteenpäin taas on, muista liittymäkohdista vielä mainitsematta, Lemminkäisen kutsumatta jättäminen heti virittävä uutta tulta.

Mutta ennenkuin jatkamme, on meidän tarkistettava puhetta kosintarunojen ja samporunojen eriryhmäisyydestä ja sitä mukaa Kalevalan mahdollisesta kaksiosaisuudesta. Muistammehan näet hajoittajain ainakin Comparettiin saakka tahtovan tehdä tämän jaon mahdollisimman paljo kirjaimen mukaan, niin että kosintarunoihin vedettäisiin myös etempää Ilmarisen toinen kosinta ja samoin samporunoihin aikaisemmastakin kaikki mikä koskee sammon valmistusta, pitäen tietysti täten saadut ryhmät vielä lisäksi ihan erillisinä. Mutta tällainen runoelman pilstaroiminen on jo sikäli tullut kumotuksi, että olemme nähneet sammon valmistusseikkain mitä oleellisimmin kuuluvan ylläolevaan. Niinikään tulemme näkemään, että Ilmarisen toinen kosinta edelläkäypine Kullervorunoineen ja toisine Lemminkäissarjoineen lankeaa aivan luonnossa seuraavaan. Jos siis Kalevalassa tahdotaan puhua kahdesta osasta, *on jako ehdottomasti tässä.* Se erinkaltaisuus, mikä molemmissa ryhmissä on merkillepantu, tukeekin luonnollisesti tätä. Edellinen ryhmä on todella enemmän yksityisluontoinen, kun taas jälkimäisen saamme nähdä yleisluontoisemmaksi. Niinikään on edellinen läpeensä rauhan oloihin rajoittuva, kun taas jälkimäinen vähitellen puhkeaa suoranaiseksi sodaksi. Mutta sitäpaitsi muodostavat tähänastiset jaksot ajatuksellisestikin erikoisen kokonaisuutensa, kertoen pääasianaan, miten *Väinämöinen inhimillisissä erehdyksissään menettää alkuperäisen elämäntarkoituksensa tärkeimmän mahdollisuuden, sentään samalla kohoten jälleen korkeammaksi ihmiseksi ja kypsyen alkuperäistä elämänsuuntaansa toteuttamaan.* Miten puolestaan seuraava muodostuu, tulee osaltaan vähitellen esiintymään.

II. Sampoa taistellaan takaisin.
(R. 26—50).

7. Lemminkäinen ja Louhi (r. 26—30).

Lemminkäinen on tällävälin ollut kotiaskareissaan ja odotellut häitä. Mutta kutsua ei vain saavu. Hän kuulee ajettavan ja kulettavan ja niin vihdoin havaitsee, että hänestä onkin menty ohi. Siitä *suuttuu* (26,15-18). Hän jättää vakonsa heti keskelle vainiota ja kiiruhtaa kotiin, sitä pikaa syöden ja kylpien ja pyytäen vaatteitaan. Emo kysyy rauhallisesti, aikooko hän ilveksen ajoon, vaiko hirven hiihdäntään, vai oravan ammuntaan. Ei, Pohjolan pitoihin hän aikoo, »salajoukon» juominkiin. Emo kieltää, vaimo kieltää [1]): eihän häntä ole sinne kutsuttukaan. Mutta siitäpä hän tuleen yltyykin: kurjat muka kutsuen menevät, hänellä on kutsunsa »miekassa tuliterässä, säilässä säkenevässä» (26,91-96). [2])

---

[1]) v. Tettau huomauttaa (m. t. s. 57), ettei puheenaolevissa Lemminkäisrunoissa Kyllikin nimeä esiinny kertaakaan ja että ne vaikuttavatkin tykkänään niinkuin Lemminkäinen olisi naimaton; puoliso sana tavataan ainoastaan tässä (26,76), joten sekin muka tuntuu myöhemmältä lisäykseltä. Vaikkakin kirjalliselta kannalta voi olla yhdentekevää, onko joku sana myöhempää vai aikaisempaa, kunhan se kerran paikallaan on, on kuitenkin myönnettävä, että Kyllikki on unohtunut aivan syrjään. Epäilemättä olisi häntäkin voitu käyttää, mutta eihän seikka ole sen ihmeellisempi kuin yleensäkin koonnaistuotteissa, missä henkilöt, joita ei hetkellään suorastaan tarvita, saavat unohtua, aivan kuin kuolleetkin, joita vielä jossakin satutaan kaipaamaan, voidaan nostaa uudestaan elämään.

[2]) v. Tettau kummastelee (m. t. s. 58), ettei näissä Lemminkäisrunoissa ole sanallakaan puhetta siitä, että Lemminkäinen itse oli aikaisemmin kosinut Pohjolan tytärtä, seikka mikä muka paljon paremmin olisi sopinut kostoretken motiiviksi kuin pelkkä häihin kutsumatta jättäminen. Kuitenkin voidaan epäillä tuota parempaa sopivaisuutta. Tosin yhtäältä Lemminkäisen Louhelle huutamat karsaat pistosanat omista häistään tämän tyttären keralla (20,491-498) osoittavat, että häntä suututti kosinnassa syrjäytyminen. Mutta toisaalta hänen myöhemmin esiintyvä vetoamisensa auliiseen viljan antoon valmistettavia häitä varten (27,107-114) viittaa selvästi, että hän oli hyvinkin mukautunut tyttären menetykseen, kunhan vain hyviin häihin pääsee. Tämä ensinnäkin lienee jokseenkin Lemminkäisen luonteen mukaista, sillä ottaahan hän aina asiat keveältä puolelta. Hän ei ole mikään syvällinen pitkien vihojen hautoja, hän on täydellisesti hetken lapsi. Mutta kun hänet, joka näin suurenmoisella

Äiti kuitenkin koettaa yhä kieltää, sillä monet on kummat ja ihmeet matkalla, »kolme surmoa kovinta, kolme miehen kuolemata». Mutta sellaisistapa Lemminkäinen ei liikoja huoli (26,107-110). Sentään pyytää hän kuulla, mitä nuo surmat ovat. Ja niin äiti kertoo tulisesta joesta tulisine kokkoineen, tulisesta kuopasta kuumine kivineen, sudesta ja karhusta Pohjolan veräjällä; ja vielä perillä on pahin kumma: aita keihäistä ja käärmeistä ja portilla käärme muita kauhein.

Ei suorastaan mainita, mistä nämä vaaralliset esteet ovat tulleet, mutta voimme sen kuitenkin helposti havaita. Ne ovat ensinnäkin juuri Lemminkäistä varten, sillä äiti käyttää nimenomaan muotoja »matkallasi», »tielläsi» (26,101-102) ja viimeisestä esteestä sanoo hän selvästi: »ei ketänä muuta vasten, vasten vaivaista sinua» (26,247-248). Tosin äiti tulisesta kuopasta selittää, että »sinne on satoja saanut, tuhansia tukkueltu, sa'an miestä miekallista, tuhat rautaista oritta» (26,159-162) ja samoin karhusta Pohjolan veräjällä, että se »syönyt on sa'ankin miestä, tuhonnut tuhat urosta, niin miks'ei sinua söisi, tuhoaisi turvatointa» (26,191-194), mutta näillä tarkoitetaan ilmeisesti vain voimakkuutta ja tuhohalua, aivan samoin kuin tulisesta kokostakin sanotaan: »yöt se hammasta hiovi, päivät kynttä kitkuttavi tulijalle vierahalle, saavalle käkeävälle» (26,129-132). Mutta kaikki muuthan olivat pitoihin kutsuttuja paitsi Lemminkäinen, niin ollen »kynnen kitkuttaminen» ei voi muuta tulijaa tarkoittaa kuin yksin häntä. Se näkyy myöskin alempana Lemminkäisen lähestyessä kokkoa. Kokko jo kaukaa tuntee hänet ja niin tiedustaa merkitsevästi, minne hän on lähtenyt; ja kun Lemminkäinen sanoo Pohjolan pitoihin lähteneensä ja pyytää laskemaan »eelle matkamiestä, Lemminkäistä liiatenkin», niin »tulitulkku» sanoo: »lasken eelle matkamiehen, Lemminkäisen liiatenkin, suun kautta samoamahan, kautta kulkun kulkemahan», siitä hänellä tie menee pitkiin pitoihin (26,459-482). Mutta me tiedämme kenen tahdosta Lemminkäinen oli kutsumatta jätetty ja kuka hänelle kaunaa kantoi. Niinpä ei esteitten panijakaan voinut olla muu kuin sama mahtava henkilö, Louhi. Hänen vihansa ja varovaisuutensa tässä vain on Lemminkäisellä vastassaan. Niin on asian käsittänyt Lönnrotkin: Pohjolan emäntä oli peljännyt Lemmin-

---

tavalla oli pitänyt pääasiana vain häihin pääsemistä, joka sitte sulhasena tai jonakin muuna vieraana, kuitenkin jätetään kutsumatta, vieläpä niin loukkaavasti, että hänet yksin jätetään, vaikka viimeisetkin kylänloppulaiset kutsutaan, niin tuskin olisi ajateltavissa luonteenomaisempaa koston syytä hänen kaltaiselleen miehelle.

käisen kostoa »ja senvuoksi loihtinut tien häneltä, mistä Lemminkäinen kuitenkaan ei olisi tiennyt, jos ei hänen viisas äitinsä olisi häntä siitä huomauttanut». [1])

Mutta Lemminkäinen, tekstiin palataksemme, sanoo äitinsä huomauttamia surmia vain naisen surmiksi, lapsen surmiksi, ei kuolemiksi uroon (26,201-203).

Niin koettaa äiti huomauttaa, että Pohjolan miehet ovat vaarallisia paljon juotuaan: laulavat hänet siellä miekkaan tuliterään. Mutta Lemminkäinen, muistaen miten hän on kerran Louhen tietäjät ja miekkamiehet laulanut sorruksiin, kehaisee korskeasti voivansa vieläkin samoin tehdä (26,291-300). Tähän muistuttaa äiti mielipahaisesti, mutta samalla pistävästi Tuonen vesien retkeämisestä (26,302-314). Mutta kun äiti vielä on tehnyt lisäyksen mahdollisesta pään menetyksestä, mahtavoituu poika, että kunnottomat huolinevat »viittä kuutta vainovuotta, seitsentä sotakeseä, ei noita uro totelle, vääjänne väheäkänä» (26,325-330). Ja täten varustuksensa saaden kehastelee hän ja laittautuu kuntoon. Ja vaikka äidin varoituksista mielessään hiukan eperoipikin, niin kuitenkin kaikesta huolimatta lähtee.

Hemmotteleva ja iäti pitkämielinen äiti kokee nyt edes opastaa poikaansa. Varottaa oven suusta orren alta olemaan juomingeissa juomatta maljaansa liian pohjia myöten (26,393-402). Ja vielä neuvoo perimäisen pellon päästä, veräjältä viimeiseltä istumaan puolella sijaa ja astumaan puoli-askelella, antaen toisille pahemmat puolet — »niin sinusta mies tulevi, uros selvä selkiävi läpi käymähän keräjät, jutut julki polkemahan urohoisessa väessä, miehisessä joukkiossa» (26,407-418).

Matkalla saapi Lemminkäinen seikkailla äitinsä mainitsemien surmien ja esteitten kanssa. Tietoineen ja taitoineen hän niistä kuitenkin selviytyy, päästen aina päiväyksen eteenpäin. Niin lopultakin perille Pohjolaan.

Mutta äidin neuvoja ei mies laisinkaan muista. Heti tupaan tullessaan astuu hän keskilattialle, silta liekkuu, tupa kumahtaa. Ja uhmaavasti hän toivottaa itse itsensä tervetulleeksi, kysäisten isännältä »ohria orosen purra, olutta urohon juoa» (27,23-28). Isäntä pöydän päästä vastaa samaan mittaan, osoittaen Lemminkäiselle ovensuuta (27,33-40). Niin Lemminkäinen murtamaan mustaa haventa: lempo tänne lie lähtenyt oven suuhun seisomaan ja nokia nuohomaan: toiset oli ennen isälle kohtelut, miksi ei myöskin pojalle!

[1]) E. LÖNNROT, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1848 n. 12; vrt. myös *Luennot* 26,101-104, 123-130 ja *Lyh. Kal.* s. 369.

Siitä pyörähtää hän pöydän päähän niin että rahi rasahtaa ja penkki notkuu. Ja hän komentaa olutta. Mutta emäntä [1]) on joutuvinaan ihmeihinsä, mikä vierailu nyt Lemminkäisellä on mielessä (27,77-82). Lemminkäinen tästä kuohuu, sillä nytpä hän näkee että täällä on jo häät vietetty, syömät syöty ja juomat juotu — yksin hänet jätetty kutsumatta (27,93-106). Ja minkätähden tämä hänelle omista ohristaan, joita hän ei ole säästellyt antaessaan (27,109-114). Ja vielä uhkaa kiihtynyt mies, että ellei nyt panna pataa tulelle ja tuoda olutta hänen matkan päähän päästyään, niin ei hän liene Lemminkäinen.

Emäntä käskee piikaansa ikäänkuin hyvinkin suosiollisesti panemaan keittoa pataan ja tuomaan olutta vieraalle (27, 125-128). Mutta tässä on takana verinen iva: piika on pahin astian pesijä, lusikkojen luutustaja ja kapustojen kaapustaja; keitoksi pannaan luut lihoista, päät kaloista, vanhat naatit nauriista ja kuoret kovista leivistä; ja oluttuopissa mataa käärmeitä ja matoja ja sisiliskoja. Lemminkäinen puolestaan onkii matelijat tuopista ja juopi uhkassaankin oluen, mutta komentaa samalla parempia eväitä.

Nyt kiihtyy isäntä tiuskaamaan, »mitä sie tulitkin tänne, ken sinua koolle kutsui» (27,195-196). Mutta Lemminkäinen ärsyttää edelleen sanomalla kutsumatonta vierasta koreammaksi kuin kutsuttua ja tahtomalla ostaa olutta (27,199-204). Isäntä suuttuu ja laulaa lammin Lemminkäisen eteen, että juo siitä. Lemminkäinen ei sano olevansa vaimojen vasikka eikä härkä hännällinen lakkimaan lampivettä. Ja niin jatkuu laulukamppailu, kunnes isäntä jo vimmastuen vaatii Lemminkäistä, Hiiden heittoa, lähtemään kotiinsa (27,263-266). Mutta Lemminkäinen vain vastuuttaa, ettei miestä pahempaakaan manaten saada sijaltansa siirtymään (27,269-272).

Silloin Pohjolan isäntä sivaltaa seinältä miekkansa ja vaatii Lemminkäistä miekan mittelyyn. Lemminkäinen tietysti suostuu, mutta samalla ivaa, että mitäpä hänen miekastaan, »kun on luissa lohkiellut, pääkasuissa katkiellut» (27,284-286). Siitä isketään, mutta isännällä kun sattuu käymään orteen, niin Lemminkäinen taas ivaa, mitä pahaa orret ja kamana ovat tehneet, »jotta orsia osoitat, kamanata kapsuttelet» (27,319-322).

---

[1]) v. Tettau oudoksuu (m. t. ss. 57—58), että Pohjolan emännällä on näissä kohdin (27,71, 123) vastoin tavallisuutta käytetty nimeä Ilpotar. Todella ei olekaan esiintuotu mitään aihetta tähän nimeen, mutta eihän ole vaikea käsittää sitä vain toisintonimeksi (vrt. Kalevalan selityksiä s. 248). Lönnrot puolestaan pitää sitä (Litteraturbl. 1849 s. 60) patronymikona, joka ilmaisee, että Louhen isän nimenä oli Ilpponen.

Tuvan tukeluuden takia lähdetään nyt kuitenkin ulos tappelemaan ja levitetään alle lehmän talja. Pohjolan isäntä on ihan kiihdyksissä ja iskee niin että rauta tulta tuiskii. Mutta yhtäkkiä huomauttaa Lemminkäinen Pohjolan isäntää, että tällä muka on kaula ruskeana (27,368-370). Pohjolan isäntä katsahtaa alas — ja silloin sippaa Lemminkäinen häneltä pään.

Mahtipontisena ja ikäänkuin ilkkuen käy Lemminkäinen vielä tupaan, komentaa vettä »käsiäni pestäkseni veristä pahan isännän, häjyn miehen hurmehista» (27,401-404). Mutta silloin on emäntä täysin sydämistynyt ja laulaa kokoon aseellista väkeä, niin että Lemminkäisen on lähdettävä kiiruimman kautta pakoon.

Korskeudestaan on Lemminkäinen jälleen luiskahtanut masennukseen: emonsa luokse hän saapuu »suulla surkeannäöllä, syämellä synkeällä» (28,67-68).

Emo tiedustaa mitä varten hän on pahoilla mielin Pohjolasta palatessaan: onko hänet sarkoin vaarrettu, onko voitettu orihin, onko naisin naurettu, vai onko hän nähnyt outoja unia? Ei, sellaisista tavallisista asioista ei nyt ole kysymys: pakoretkelle täytyy hänen päästä, sillä miehet jo miekkojaan ja keihäitään terästelevät (28,137-146). Mitä varten miekkojaan ja keihäitään terästelevät? Ja nyt pitää Lemminkäisen kertoa, kuinka hän on Pohjolan isännän surmannut ja kuinka Pohjola on noussut sotaan häntä vastaan.

Niin muistuttaa äiti taas, miten hän oli jo varoitellut lähtemästä Pohjolaan ja miten olisi ollut parasta pysyä kotona, niin olisivat sodat ja tappelut välttyneet (28,167-176). Ja kovin huolelle tulee hellivä äiti, mihin poikansa lähtisi pakenemaan, »ettei pää pahoin menisi, kaula kaunis katkeaisi, tukka turhi'in tulisi, hivus hieno lankeaisi» (28,177-184).

Mutta avuttomana täytyy Lemminkäisen tässä asiassa äitiinsä turvata (28,186-190). Tätä avuttomuutta vielä lisää äiti arvelemalla useampia epävarmoja pakomahdollisuuksia. Ja niin tulee Lemminkäiselle ihan hätätuska: itse hän tietää missä loppunsa löytäisi, mutta emon on joutuin neuvottava pelastuksen paikka, sillä surma on jo aivan kuin suun edessä (28,237-248).

Nyt lupaa äiti sanoa hyvänkin piilopaikan, mutta sitä ennen on Lemminkäisen vannottava valansa »kuunna kymmennä kesänä ei sotia käyäksesi hopeankana halulla, tahi kullan tarpehella» (28,259-264). Tähän vastaa Lemminkäinen vannovansa valat vakaiset »en kesänä ensimäisnä, tok' en vielä toisnakana saa'a suurihin sotihin, noihin miekan melskehisin», sillä vielä on hänellä muka haavat auki entisistäkin tappeluista »suurilla

sotamäillä, miesten tappotanterilla» (28,266-276). Ja niin neuvoo äiti selällisen saaren, missä isäkin ennen on piillyt.

Lemminkäisen valan on Lönnrot aivan kirjaimellisesti katsonut rajoittuvan vain pariin vuoteen. Lemminkäinen muka tahtoi tinkiä äidin asettamasta pitkästä ajasta »ja lupasi olla kahtena lähinnä seuraavana vuotena mihinkään sotaan lähtemättä», mitä hän ei muutenkaan erityisesti kaivannut, kun oli vielä auki entisetkin haavat. [1]) Kuitenkaan ei edes sanamuotoa ole pakko näin käsittää. Yhtä hyvinhän näet saattaisi ajatella Lemminkäisen tahtovan sanoa, ettei hän muka edes kykenekään ensimäisenä eikä vielä toisenakaan kesänä sotiin entisiltä haavoiltaan. Lupaus olisi hänelle vain liian vaikea, ellei hän saisi hyvittää mieltään muka aukinaisilla haavoillaan, jotka tietysti niin ollen tahtoo nähdä mahdollisimman suurina. Mutta sitäpaitsi täysi myöntyminen äidin asettamaan vaatimukseen on kaikin puolin asianmukaisintakin. Lemminkäinen on siksi tukalassa asemassa ja kaiken miehuutensa menettäneenä niin kokonaan äitinsä turviin jättäynyt, että tinkiminen olisi jo semmoisenaan melkein mieleenjohtumatonta. Mistään sellaisesta ei äitikään näytä käsittävän olevan edes kysymystä, koskapa hän ilman muuta Lemminkäisen vastauksen jälkeen piilopaikan neuvoo. Niin olisi tinkiminen vain kaksinaista viekastusta ja sellaisena tämmöisessä kohdassa verrattain mautonta. Nimenomaankin esiintyy Lemminkäisen vala myöhemmin juuri äidin asettamassa muodossa. Pian saamme nimittäin nähdä, miten pursi valittaa, ettei Ahti sotia souda kymmeneen kesään edes hopeaa enempää kuin kultaakaan tavoitellakseen (30,9-14). Ja sammonryöstössä huomauttaa Louhi Lemminkäistä emonsa pettämisestä, kuinka hän lupasi olla sotaa käymättä kymmeneen kesään edes kullan enempää kuin hopeankaan halulla (43,233-240). Tämähän olisi kaikki pelkkää joutavuutta ilman todellista äidin ehtoon myöntymistä.

Lemminkäinen siis saapi säkkiin evästä ja lähtee. Viiden kuuden vainovuoden, seitsemän sotakesän mahtipontinen halveksuja ei itse turvaan päästäkseen liikoja aikaile jättäessään kotinsa ja kaikkensa suorastaan vihollisen suuhun. Hän vain

---

[1]) E. Lönnrot, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1848 n. 12; vrt. myös *Luennot* 28,267, 268 ja *Lyh. Kal.* s. 372. Tosin aikaisemmin on Lönnrot (»Muinelmia», Mehiläinen 1839 ss. 12, 15) ollut sitä mieltä, että Lemminkäinen vannoo todella äidin asettaman sanamuodon mukaan.

sanoo jättävänsä »maat matojen syöä, lehot ilvesten levätä, pellot peuran piehtaroia, ahot hanhien asua» ja vielä äidilleen hyvästellessään virkkaa, että kun häntä Pohjan väki tulee tiedustelemaan, niin sanottakoon hänen täältä menneen »saman kasken kaattuani, joka jo on leikattuna» (29,17-24).

Ja turvaan päästyään on hän jälleen niinkuin ei olisi mitään tapahtunut. Laulunlahjoineen hurmaa hän saaren neidot ja niin alkaa mistään huolimatta heidän iloissaan kulkea, suuta suikkaillen ja kättä käpsäillen (29,227-230). Ja vielä enemmän makailee hän öisillä retkillään ei ainoastaan kaikki tytöt vaan kaikki lesketkin (29,233-246).

Kolmisen kesää siten elää nutusteltuaan ja jo omille maille aikoessaan on hänellä lepyttelemättä enää vain »yksi vanha impirukka». Sekin on tietysti ihastunut tähän vieraaseen sankariin ja tahtoo tulla hiukan halatuksi. Mutta kun Lemminkäinen eräänä yönä on menossa vielä hänenkin luokseen, ovat vihdoin saarenkin sankarit jalkeilla tapparoitaan tahkoillen »pään varalle Lemminkäisen» (29,283-290). Ja niin ei Lemminkäisen auta muuta kuin ottaa pakonsa.

Mutta kun hän vihdoin monien vaivojen jälkeen kotiperille saapuu ja tuntee vanhat valkamansa, onkin jo tuvan sijalla nuori tuomikko ja kaivotiellä katajikko — tuho on käynyt hänen tutuilla maillaan (29,469-476). Puhkeaa mies itkemään, mutta »ei hän itkenyt tupoa, eikä aittoa halannut, itki tuttua tuvassa, aitallista armastansa». Missä on äiti, kaiketi saanut surmansa ja jo maaksi maatunut. Niin käy mielestä katumoisiksi pillat Pohjolassa (29,507-514).

Mutta vihdoin suureksi ilokseen löytääkin Lemminkäinen äitinsä piilopirtiltä kahden kallion lomasta. Kaikesta kärsimästänsä ei ole äidillä moitteen sanaa pojalleen, kertoohan vain miten Pohjola oli huoneet poroksi polttanut ja kaatanut kartanon. Lemminkäinen on riemastuksissaan altis lohduttamaan, että »tuvat uuet tehtänehe, paremmat osattanehe, Pohjola soittanehe, Lemmon kansa kaattanehe» (29,560-566). Sotimiselle ja muulle semmoiselle ei äiti tunnu kallistavan korvaansakaan, tiedustaahan vain poikansa vointia pakoretkellä. Luulisi että tätä vihdoinkin hävettäisi oman itsensä säilytteleminen, sillävälin kun äiti juuri hänen tähtensä on kotona saanut kärsiä kurjuutta, mutta silloinhan hän ei olisikaan Lemminkäinen. Ilman pienintäkään tunnetta äidin asemasta kertoo hän vain ylimielisesti miten hänellä oli Saaressa hyvä olo.

Mutta kun hän eräänä aamuna astuu rantaan, kuulee hän purren valansa mukaan valittavan, ettei Ahti sotia souda »kuunna kymmennä kesänä hopeankana halulla, kullankana tarpe-

hella» (30,9-14). Silloin iskee Lemminkäinen venettä vanttuullaan, ettei tämän ole itkettävä, sillä kukapa tiesi jo huomenen perästä on hän saava sotiin lahteä (30,19-24). Ja äitiään hän pyytelee, ettei tämäkään valitelle, jos hän lähtee Pohjan kansaa kostamaan (30,27-34). Äiti kieltää, mutta tietysti turhaan: pojalla on jo päätös tehty.

Siinä siis taas ollaan, entistään vain paljon pitemmällä. Seikkailu ja uhma on muuttunut suoraksi vihollisuudeksi ja kostomieleksi ja vieläpä nimenomaan koko heimoa kohtaan. Siksipä ei hän nyt ajattelekaan mennä yksin, vaan miettii mistä saisi apua mukaansa (30,45-48).

Hänelle johtuu mieleen Tiera, entinen sotatoverinsa, jonka luokse nyt menee ja jota koettaa parhaansa mukaan kiihoittaa. Tämä tosin on vasta ottanut emännän, jonkavuoksi omaisensa estelevät, mutta innostuu kuitenkin niin ettei malta kunnolla pukeutuakaan ja heilutellen työntää keihäänsä Ahdin keihäitten keskelle.

Mutta matkasta ei tule onnellinen. Kun ollaan vesillä menossa, on jo Pohjolan mahdikkaalla emännällä siitä tieto ja hän lähettää ankaran pakkasen kylmämään koko retkikunnan jäähän. Pakkanen on vähällä kylmää Lemminkäisenkin, mutta luvuillaan osaa hän sitä sen verran manata, että pahimmasta paleltumisesta päästään. Pursi täytyy kuitenkin jättää puutokseen ja lähteä itse jäitä astumaan. Nälkäniemessäkin käydään ja surkeata on muutenkin samoaminen. Valitellaan ja voihkaillaan, sillä kaiketi tässä kuolema lopuksi perii. Kuitenkaan ei Lemminkäinen sano tahtovansa huolehtia, kunhan vain naiset olisivat »ikävissä itkemättä, huolihin häviämättä» (30, 439-446). Ja tästä ikäänkuin senverran virkistyy, että lukee Luojaan turvaavat varaussanat ja niin laatii »huolista hevoset, murehista mustat ruunat, päitset päivistä pahoista, satulat salavihoista». Tieran tuttavan keralla ajaa herskyttelee vihdoin luokse ehtoisan emonsa.

Näin tarkastetuissa runoissa olemme edelleenkin nähneet Lemminkäisen täysin *omavaltaisena*. Vaimostaan, kodistaan, kaikestaan ei hän näytä huolehtivan hituisen vertaa. Kun häntä ei häihin kutsuta, menee hän sinne kaikista pidättelyistäkin huolimatta omin kutsuinsa ja sitä mukaa siellä myöskin käyttäytyy. Saaressa elostellessaan ei hän välitä mistään mitään, loukkaako ketä tai särkeekö kuta. Valastaan ja lupauksestaan ei hän tuon enempää piittaa, puskee vain

miten mielensä oikku vetää. Hän on vain käynyt y h ä h i l l i t t ö m ä m m ä k s i j a s o t a i s a m m a k s i.

Mutta yhtä rintaa olemme hänen suhteensa, niinkuin jo aikaisemmin on viitattu, saaneet yhä selvemmin huomata h u m o r i a j a i v a a. Ajatelkaamme vain, että tämä suurisuinen ja mahtipontinen uros saa Pohjolassa vastustajakseen juuri isännän, täydellisen tohvelisankarin, jommoiseksi olemme hänet oppineet tuntemaan. Mutta tämäkin täytyy hänen voittaa viekastamalla, narraamalla katsahtamaan alas ja sitä tilaisuutta käyttäen iskemällä (27,367-378). Ajatelkaamme kuinka urheasti Lemminkäinen Pohjolaan läksi, halveksuen viittä kuutta vainovuotta, seitsentä sotakesää (26,325-330), ja kuinka raukkamaisesti hän sentään pakeni, jättäen kotinsa ja äitinsä ja kaikkensa viholliselle alttiiksi (29,10-24). Ja mitä on muuta kuin ivaa ja huumoria »yksi vanha impi rukka» kaikkineen mitä siihen kuuluu (29,223-402). Ja selvä on ivan kärki myös Lemminkäisen ylimielisessä kertomuksessa herkullisesta elannostaan Saaressa aivan samalla kun hän on nähnyt missä onnettomuudessa äiti ja koko hänen kotinsa on ollut hänen tähtensä (29,577-602). Ja ilmeiseksi ivaksi aivan samaan tapaan kuin saaren naisten ihailu vanhaan impirukkaan saakka muodostuu äidinkin loppumaton hyvyys ja hemmottelu kaikkine makeine mairesanoineen, kuten »kaula kaunis», »hivus hieno» (28,177-184), »poikueni», »Kaukoni» (29,569-574). Koko seikkailu Tieran kera Louhen nostattamassa pakkasessa ei sekään hevin sopine vakavasti otettuun urhoon (30,317-494). Pienempiä yksityiskohtia on turha ruveta luettelemaankaan.

Ruoskanalaisuudestaan huolimatta saa Lemminkäinen itsekkäässä hurjapäisyydessään kuitenkin vakavia asioita aikaan. Miehensä surmasta ja Lemminkäisen muusta hävyttömyydestä L o u h i k o v i n ä r t y y, kuten ASPELIN[-HAAPKYLÄ] huomauttaa. [1]) Hän tosin tekee mielensä hyvikkeeksi kostoretken, mutta kun Lemminkäinen yhä hänen kimppuunsa yrittää, ei hän suinkaan leppyisäksi jää. Ainakin hänen puoleltaan lienee hänen nostamassaan pakkasessa jo hyvä määrä pakkasta m y ö s P o h j o l a n j a K a l e v a l a n v ä l i l l e k o k o n a i s u u d e s s a a n. Sellaiseksi särkeytymisen virittäjäksi on Lemminkäisen jo JULIUS KROHNkin selittänyt, verraten hänet siniseen savuun, »joka aina tupruileepi lepäävänkin tulivuoren-kidasta, varoittavaisena merkkinä siitä, mitä sisässä liikkuu, vaikka lepy-

---

[1]) E. ASPELIN[-HAAPKYLÄ], *Pohjolan emäntä*, Valvoja 1893 n. 3. Vrt. myös V. TARKIAINEN, *Aino* s. 79.

tetty jättiläinen tosin nyt hetkiseksi on antanut sitoa itsensä ruusu-kahleilla». [1])

Mutta tärkeänä merkillepantavana puheenalaisissa runoissa on vielä *joukkojen esiintyminen häärunoissa alkaneeseen tapaan toiminnan kannattajina.* Niin laulaa Louhi miehensä surman jälkeen »miestä miekallista, asehellista urosta, sata miestä miekallista, tuhat kalvan kantajata» (27,407-410), niin että Lemminkäisen paetessa »jo kumu kylästä kuului, tomu toisista taloista, välkytys kylän väliltä, silmän isku ikkunoilta» (28,23-26). Siitä selittää Lemminkäinen äidilleenkin, että »miehet miekkoja hiovat» (28, 145) ja tarkemmin, että »nousi Pohjola sotahan, Takaturma tappelohon» (28,161-162). Ja että Lemminkäisen talo todella käytiin joukolla hävittämässä, ilmaisee äitikin selvästi: »suori Pohjola sotoa, takajoukko tappeloa» (29,553-554). Näin on myös luonnollista, että Lemminkäinen kohdistaa vihamielisyytensä jo koko Pohjan kansaan, kuten on mainittu. Hän sanookin äidin kerrottua Pohjan väen tuhotyöstä: »Pohjola so'ittanehe, Lemmon kansa kaattanehe» (29,565-566) ja vähän myöhemmin yhä vakiintuneemmin: »kaatakseni Pohjan kansa, kostoakseni katalat» (30,33-34). Ja niinkuin on huomautettu, ei hänkään enää lähde retkelle yksin. Tosin mainitaan apuna oikeastaan vain Tiera, mutta selvästi viitataan siihenkin, että mukana sentään on myös muita. Niin lohduttaa Lemminkäinen venettään, että pian »lienet täynnä soutajia» (30,23), ja Tiera työntää keihäänsä »Ahin keihojen keselle» (30,114).

Aivan samoin kuin aikaisemmat Lemminkäisrunot, muodostavat myös nämä jo ulkonaisestikin erikoisen ryhmänsä. Mutta niinikään sisällisesti keskittyvät ne täysin määrättyyn asiaan, nimittäin *Lemminkäisen ja Louhen vihamielisyyteen.* Siten on meillä myös tässä aivan samankaltainen *yhtenäinen jakso* kuin edellisetkin.

Jo ensimäisestä Lemminkäisjaksosta puhuttaessa mainittiin, että yleensä kaikkia Lemminkäisrunoja on välistä tahdottu katsoa omaksi omituiseksi kokonaisuudekseen. Niin muistamme niitä Cäsarin pitävän pienenä erityisenä eepoksena ja samoin Wünschen erikoisena suurena episodina. Sitävastoin on v. Tettau molempia jaksoja arvostellut ainoastaan heikosti yhteenkuuluviksi. [2]) Kuitenkaan eivät ne ole heikosti yhteen-

[1]) J. Krohn, *SKH* I s. 12.
[2]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* s. 57.

kuuluvia sikäli kuin niissä on täysin yhtenäisiä aineksia, mutta eivät myöskään ilman muuta toisiinsa nivottuja sikäli kuin niitten välillä on tärkeitä seikkoja. Ensimäisessä Lemminkäisjaksossa on kantavimpana tuloksena Louhen loukkaaminen, toisessa hänen saattamisensa suorastaan ärtyneeksi. Mutta edellisestä johdutaan jälkimäiseen siten, että Lemminkäinen *karsastuu, kun näkeekin Pohjan tyttären joutuneen toiselle ja vielä enemmän kun Louhi häneen pahastuneena ei häntä ainoata edes häihin kutsu.* Tämä välilankahan vasta paisuttaa vihollisuuden täyteen vauhtiinsa tai toisin sanoen aiheuttaa myöhemmän Lemminkäisjakson.

Mutta joko edelliseen Lemminkäisjaksoon kuuluvana tai siitä erillisenä on puheenalaistakin Lemminkäisjaksoa pidetty ainakin muuhun runoelmaan nähden irrallisena. Väite sisältyy jo tavallaan siihen, mitä edellisen Lemminkäisjakson irrallisuudesta on mainittu. Sillä jos jo edellinen Lemminkäisjakso oli irrallinen, niin täytynee tämän olla sitäkin irrallisempi, koskapa tätä näyttää olevan vaikea edes kosintarunoihinkaan lukea. Mutta myös nimenomaan lausuu sen v. Tettau: »Että molemmilla runosarjoilla, jotka käsittelevät Lemminkäisen seikkailuja, olisi pienintäkään yhteyttä samporunojen kanssa, ei kukaan voi väittää.» [1]) Ja niinikään Comparettin mielestä ei Lemminkäisellä ole mitään muuta yhteyttä samporunojen kanssa »kuin että hän kolmantena ja jokseenkin vähäpätöisenä seuralaisena esiintyy ryöstöretkellä». [2]) Sitävastoin olemme juuri nähneet, miten Julius Krohn on huomauttanut Lemminkäisen merkityksestä Pohjolan ja Kalevalan välien rikkoutumisessa, mitä hän pitääkin nimenomaisena siteenä tämän ja samporunojen välillä [3]). Mutta tarvitsematta vielä lähteä etsimään yhdyssiteitä eteenpäin, olemme *ainakin* nähneet niitä olevan jälellepäin. Juurihan mainittiin sisällyksellisestä yhteydestä aikaisempaan Lemminkäisjaksoon sekä nojaamisesta ennenkaikkea edelläkäypiin häärunoihin. Lemminkäisen kutsumatta jättäminenhän on, kuten sanottu, suorastaan aihe koko puheenaolevan jakson muodostumiseen. Mutta yksityisiäkin liitekohtia tavataan. Niin Louhen asettamat esteet Lemminkäistä vastaan (26,101-104) viittaavat häärunoihin: siitähän nuo esteet johtuvat mitä häähommissa oli Lemminkäisen suhteen sattunut. Lemminkäisen muistelu entisistä elelyistään Pohjolassa

---

1) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* s. 55.
2) D. Comparetti, *m. t.* s. 125.
3) J. Krohn, *SKH* I s. 12.

ja kehastelu lappalaisten laulamisesta (26,291-300) sekä äidin vastaus hänen umpilampien uinnistaan ja Tuonen koskien tunnustelustaan (26,302-314) viittaavat aikaisempaan Lemminkäisjaksoon, edellinen tilaisuuteen, jossa Lemminkäinen Louhen laulajat ja asemiehet tuhosi, ja jälkimäinen tietysti hänen surkeaan tuhoonsa Tuonen joessa. Samoin aikaisempaan Lemminkäisjaksoon ja lähemmin sanoen tietysti Kyllikin-ryöstöretkeen voisi kai ajatella liittyvän pakoseikkailun Saaressa (29,46-402): hyvä menestys Saaren impien kera on vain jatkoa edellisellä käynnillä alotetuille suhteille ja niinikään Saaren sulhojen ärtyminen sitäkin ymmärrettävämpää, kun sama mies jo toisen kerran heidän osuuksiaan häiritsi. Täytyy kuitenkin myöntää, ettei tämä piirre ole tekstissä esiinmerkitty, niin melkein itsestään kuin se tuntuukin tarjoutuvan. Vielä pakoretkeltä »kotiperille» palatessa »vanhojen valkamain» tunteminen ja kotipaikan näkeminen lapsuusmuistojen valossa (29,453-476) voisi helposti palauttaa mieleen ensimäisen Lemminkäisjakson alussa kerrotun kasvamisen »koissa korkeassa, luona armahan emonsa laajimman lahen perällä, Kaukoniemen kainalossa», vaikka siihenkään ei tosin kirjaimellista aihetta ole. Mutta riittänee jo näistäkin, kun myöhemmin tulee esiintymään, miten tärkeitä edellytyksiä jakso antaa eteenpäin.

8. Kullervo (r. 31—36).

On saman emon lapsia muiden muassa Untamo ja Kalervo. Jälkimäinen kulkeutuu *Kalevalaan*, edellinen jää kotiin *Pohjolan puolelle.*

Että tekstissä mainitut »Karjala» ja »koti» (31,8-10) todella ovat käsitettävät näin, on ainakin edelliseen nähden selvää. Muuta mainitsemattakaan Kullervo myödään Ilmariselle» Karjalahan» (31,360-366) ja Väinämöinen rukoilee heimollensa onnea »kaunihissa Karjalassa» (43,406) — tokihan tarkoitetaan samaa kuin Kalevalallakin. Mutta kun lapset yleensä hajaantuvat ja siroittuvat (31,5-7) ja yksi joutuu Karjalaan eli Kalevalaan, toinen Venäjälle (31,8-9), niin mikäpä olisi »kotihin» (31,10) jäävänkään maa juuri muu kuin tunnettu Pohjola. Jo Aino-jaksossa esiintyy mainittuna Untamo (5,17, 21), mutta on se huomautettu siinä käsitetyn vain »jonkunlaiseksi unenhaltijaksi». [1]) Jos sillä olisi mitään tekemistä Kalervon veljen kanssa, viittaisi sekin Joukolan Ainosta kysymyksen ollen Pohjolaan päin. Lemminkäisrunoissa taas puhutaan sudesta ja karhusta »Pohjolan veräjän suulla» (26,185, 189), mutta toiselta puolen käyttää Lemminkäinen niistä sanoja »suuhun Untamon susien, kitahan kirokavetten» (26,205-206), jonka mukaan siis Untamola olisi ollut ihan »Pohjolan veräjän suulla». Ei ole tällä sanottu tarkoitettavan muutakaan Untamoa, joten ei mikään estäne sitä yhdistämästä Kalervon veljeen. Kirokavetten ja äkäisten susien omistaminenhan on kuin viitettä veljesvihaajasta. Että hän taas esiintyy nimenomaan Louhen apurina, tekee vain maininnan sitäkin kantavammaksi, kuten tullaan näkemään. [2])

Mutta tekstiin palataksemme, puhkee mainittujen veljesten välillä ankara *viha.* Untamo laskee näet verkkonsa Kalervon kalaveteen, jolloin Kalervo taas kalat konttiinsa kokoaa. [3])

---

[1]) A. R. Niemi, *Kalevalan selityksiä* s. 259.

[2]) Merkittäköön, että ainakin Altmann käyttää (Runen finnischer Volkspoesie s. IV) Untamolasta sanaa »Nordland Untamola».

[3]) v. Tettau huomauttaa (m. t. s. 69), ettei veljesten naapuruus puheenaolevassa riidassa (31,19-46) käy yksiin ylläesitetyn hajaantumisen kanssa. Onkin tietysti totta, että naapuruus vaikuttaa tässä hyvin lähei-

Siitä suuttuu Untamo ja nostaa tappelun. Minkä toinen toistaan tokaisee, sen saa itse takaisin. Toisen kerran kylvää Kalervo kauran Untamon alueelle, mutta Untamon uuhi syöpi kylvön. Silloin taas Kalervon koira repii Untamon uuhen. Tästä nostaa Untamo jo täyden sodan, lähtien kaikkine väkineen veljeään vastaan. Heidän tulonsa huomataan tosin Kalervolassa, mutta siitä huolimatta kaatavat he Kalervon joukon ja polttavat talon poroksi.

Kuitenkin jää tuhosta eloon, paitsi Kalervoa ja vielä jotakuta muuta, jotka vastoin kaikkea luuloa pääsevät pakenemaan, Kalervon raskaana oleva vaimo. [1]) Tämä raastetaan

---

seltä. Mutta heti seuraavassa sotakertomuksessa (31,47-70), missä Untamo kokonaisin joukoin »läksi suurehen sotahan vasten veljeä omoa» ja missä Kalervoisen minjä ikkunasta katsoo vihollisen tuloa, »onko tuo savu sakea, vai onpi pimeä pilvi noien peltojen perillä, kujan uuen ulkopäässä», tuntuvat taas veljekset asuvan hyväinkin matkain päässä toisistaan. Siis matkoja näennäisesti lyhennetään tai pitennetään esteettisen tarpeen mukaan, sen kummempaa ristiriitaa ei ole kysymyksessä.

[1]) Asia on kyllä yleensä käsitetty niin, että kaikki muut olisivat viimeiseen saakka saaneet surmansa, paitsi raskaana oleva »Kalervon impi». Itse Lönnrot on tälle käsitykselle perustan laskenut, mainiten puheenaolevan runon otsikkoselostuksessa (vrt. myös Lyh. Kal.), miten Untamo »kaataa Kalervon joukkoinensa, ett'ei jää kuin yksi raskas vaimonpuoli koko suvusta jälille». Niin ovatkin sitte Kalevalan kääntäjät ja selittäjät uskollisesti käyneet samaa latua. Ja kun myöhemmin Kalervokin esiintyy vielä elävänä, on tässä luonnollisesti nähty yksi ikävä ristiriita (vrt. esim. v. Tettau, m. t. s. 70). Kuitenkin on huomautettava, kuten Kaarle Krohn on esittänyt (KRH ss. 698—699), että Lönnrotilla alkuaan oli tarkoitus poistaa näin käsitetty ristiriita, mutta Snellmanin kehoituksesta hän sen jätti odottamaan myöhemmistä keräyksistä mahdollista valaistusta. Krohn tietääkin mainita läntisimmässä Inkerissä tavatun useita toisintoja, joiden mukaan Untamon sodan tullessa »kaikki painuivat pakohon», paitsi yhtä poikalasta, joka jää kätkyeen. Mutta semmoisenaankin on Cygnaeus (m. t. ss. 32—34) koettanut kohtaa tulkita ristiriitaa välttäväksi. Hän huomauttaa, ettei runo »lainkaan ilmoita, että suvun patriarkka, Kalervo itse, olisi miekkaan hukkunut», se vain mainitsee »ylimalkaisesti», että Untamon uroot tuhosivat Kalervon joukon ja talon, joten mikään ei estä ajattelemasta Kalervon muutamine omineen päässeen pujahtamaan pakoon. »Jäi yksi Kalervon impi» olisi siis vain käsitettävä niin, että raskaana oleva vaimo, johon tässä päähuomio kohdistuu, »oli yksi niiden muutamien joukossa», joitten tällaisista tuhoista yleensäkin onnistui eloon jäädä. Voidaan vielä lisätä, että paon mahdollisuus on sitäkin luonnollisempi, koska untamolaisten tulo nimenomaan jo matkan päästä nähdään (31,53-64). Ja koska lähimmät omaiset myöhemmin tavataan hengissä, onhan silloin oikeastaan ilman muuta selvää, että heidän todella, mikäli ainakin nuoremmat lapset eivät ole syntyneet tuhon jälkeen, on täytynyt päästä pujahtamaan pakoon. Luullaan kyllä yleisesti, että he ovat kaikki saaneet surmansa, kuten Kullervossakin tulee näkymään. Tällä yleisellä luulolla on Kullervoon tärkeä merkityksensä, ja sen kanssa sopii hyvin yhteen, että pakoon päässeet myöhemmin tavataan salaisella piilopirtillä. Mutta kaikesta huolimatta on mielestämme myönnettävä,

Untamolaan orjuuteen, jossa pian synnyttää poikalapsen, kutsuen sitä Kullervoksi. Mutta pienellä on heti osanaan *sorron pilkka:* Untamo nimittelee häntä sotijaloksi. [1])

Näin on Kullervo lähtenyt veljesvihasta, johon niin toinen kuin toinenkin on täysin osallinen. Tämä viha on häneen jo ennen syntymistään iskenyt kironsa, kuten piankin näkyy. Se on häneltä jo ennen syntymistään riistänyt kodin ja vapauden ja saattanut heti ensimäisille silmänavauksille häntä tervehtimään tunnottoman pilkan.

Ja tämän tunnottomuuden ja armottomuuden varaan täytyy Kullervon nyt jäädä *ihka yksin.* Äitiäkään ei nimittäin enää Untamolassa mainita; ja totta hänen tavalla tai toisella on täytynyt sieltä joutua pois, koskapa hänet myöhemmin tavataan isän luona piilopirtillä. Sitäpaitsi esiintyykin Kullervo nyt nimenomaan »orpolapsena» (31,84).

Tämä orpo pieni pannaan kätkyeen, missä hän heti liekkuu niin että »tukka löyhki». Liekkuu päivän, liekkuu toisen, jopa kohta kolmantena katkoo kapalovyönsä, särkee liekkunsa ja repii riepunsa (31,91-96).

Moisessa tavattomuudessa lienee yleensä nähty ennenkaikkea ulkonaista voimaa. Niin panee CYGNAEUS Kullervossa merkille alun pitäen ja ilmeisesti ensimäiseksi juuri kysymyksenalaisen kohdan perusteella sankarimaisuuden. [2]) Sitävastoin ei PERAN-

---

että sanamuodon suhteen tuntuu Cygnaeuksen selitys keinotekoiselta. Juuri se seikka, ettei mitään puhuta pakoon pääsemisestä, vaan sensijaan nimenomaan »Kalervon joukon» kaatamisesta, »su'un suuren» surmaamisesta, on tietysti, vaikka vastoin tarkoitustakin, omiaan johtamaan ajatukset siihen, että Kalervo kaikkine sukuineen sai surmansa, paitsi »yksi Kalervon impi». Asiallisesti on taas Cygnaeus ehdottomasti oikeassa, kuten jo omasta puolestammekin lisäsimme. Siksipä olisikin ollut Lönnrotin annettava sovittaa kohta vapaasti yleisen sommittelun mukaan. Olisihan sitäkin myöten säästytty turhilta ristiriitasaivarteluilta. — Muuten mainittakoon vielä kuvaavaisuuden vuoksi, että v. TETTAU (m. t. ss. 69—70) on tahtonut käsittää »Kalervon immen» merkitseväksi Kalervon tytärtä ja niin Kullervon Kalervon lapsenlapseksi, joten tuli olemaan ilmeinen ristiriita, kun Kullervoa kuitenkin alempana sanotaan säännöllisesti Kalervon pojaksi. Mutta »Kalervon impi» voi nyt aivan tinkimättä merkitä Kalervon nuorta, impimäistä vaimoa, ollen vain runollisempi sana kuin pelkkä vaimo. Myöhempi asiantila olisi tietysti päivänselvä vahvistus, mutta sehän ei erehdyksestäkään vakuuta v. Tettauta.

[1]) Vrt. E. LÖNNROT, *Luennot* 31,82; — —, *Lyh. Kal.* s. 375.

[2]) FR. CYGNAEUS, *m. t.* s. 41.

DERin mielestä kapalon katkaiseminen osoita tätä, vaan Kullervon kostaja-välttämättömyyttä, »että Kullervon täytyi erinomaisessa tilassaan pian valmistua elämänsä tarkoitukseen, koston töihin», tai niinkuin sanat toisessa paikassa sattuvat, »että koston täytyy tapahtua, kun siveydellisen maailman järjestys sen vaatii, tapahtua, kun tämä maailma on loukattu, on ihmisen töillä ja rikoksilla häiritty». [1])

Kuitenkin täytyy sanoa, että puheenalaisessa orjalapsen ponnistuksessa tietysti myös voimaa ilmenee, jospa toiselta puolen koston mahdollisuuskin pilkistää. Mutta niinkuin se ei todella ole mikään pelkkä levollinen sankarimahdin näyte, ei se myös ole mikään pelkkä ulkonaisen täytymyksen ilmaus. CYGNAEUS on siitä toisessa kohti aivan kuin huomaamattaan käyttänyt sanaa »vallankumouksellinen ilmiö» [2]), ja se osuu enemmänkin oikeaan. Siinä on todella v a l l a n k u m o u k s e l l i s t a, s i s ä l l i s t ä p u r k a u t u v a i s u u t t a. Tukan »löyhkiminen», »potkaiseminen», »ponnistaminen», kapalovyön »katkaiseminen», liekun »särkeminen», riepujen »repiminen», sehän osoittaa pienessä lapsessa jotakin hirtehistä, jotakin kirojen alaista. Ja mitkäpä muut kirot tässä olisivat kysymyksessä kuin i s i e n v e l j e s v i h a n, josta jo edellä viitattiin?

Untamon väki tosin kiinnittää oudossa tapauksessa huomionsa vain ulkonaiseen. Siksi se tyytyväisyydellä odotteleekin lasta kasvavaksi, »mieltyväksi, miestyväksi, oikein urostuvaksi», ehkäpä siitä vähitellen turpuu vaikka tuhanten arvoinen orja.

Mutta pojassa itsessään viriää todella *kostomieli.* Hän alkaa ennenpitkää aprikoida, että kunhan hän kasvaisi ja varttuisi, kostaisi hän isonsa kohlut ja maksaisi emonsa mahlat (31,109-112).

Kohlut ja mahlat saanevat tässä merkitä vain yleensä kärsimyksiä. [3]) Mutta Kullervolla on kyllä se käsitys, että hänen vanhempansa ovat todella tykkänään saaneet tuhonsa, kuten myöhemmin näkyy etenkin hänen hämmästyksestään, kun viidan eukko ilmoittaa isän ja äidin vielä elävän (34,125-132). Sensijaan käy tästäkin selville, ettei Kullervo vanhemmissaan johdu aavistelemaankaan syyn osallisuutta. Lapsellisella rakkaudella ja todella sankarin jaloudella hän ajattelee vain heidän

---

[1]) F. PERANDER, *Tragillisesta peri-aatteesta Kullervorunoissa*, Kaikuja Hämeestä I ss. 135, 139—140.
[2]) FR. CYGNAEUS, *m. t.* s. 15.
[3]) Vrt. A. R. NIEMI, *Kalevalan selityksiä* s. 128.

hyvittämistään, ikäänkuin ollenkaan muistamatta että on itse sorron ja epäoikeutuksen alaisena.

Mutta esitystä jatkaaksemme herää hänen kostomietteittensä johdosta Untamoisessa pelko, että hänestä todella sukeutuu suvun surma, kasvaa uusi Kalervo. Niin tahdotaan hänet nyt ajoissa tuhota, koettaen hukuttaa, polttaa, hirttää. Mutta mereen heitettynä hän vain ajatuksistaan hämmentymättä ongiskelee kaloja ja mittailee vettä; rovioon paiskattuna hän vain omaa tultansa kohentelee; puuhun hirtettynä hän vain mietteittensä mukaan piirtelee siihen kirjoitusta: »siinä miehet, siinä miekat, siinä keihäät sivulla» (31,189-192). Mitäpä siis muuta kuin väsyä surmia suorimasta ja vasten tahtoaankin kasvatella häntä edelleen. Jonkunmoista jalomielisyyttä tavoitellen luvataan hänen muka olla talossa ja orjan töitä toimitella, »kun elänet kaunihisti, aina siivolla asunet». Ja palkkakin tullaan panemaan hänelle perästä ansion mukaan: »vyöhyt vyöllesi korea, tahi korvalle kolahus» (31,211-212). Hänen on aluksi katsottava lasta ja sen rievut virrassa virutettava, mutta lapsen hän antaa menehtyä ja viskoo rievut virtaan ja polttaa kätkyen; hänet pannaan kaskea kaatamaan ja hän saa mieleisensä kirveenkin, mutta hän iskee puita vihoin ja kiroaa työnsä mitään hyvää tuottamasta; aidanpanoon, riihenpuintiin häntä koetetaan, mutta kaiken tekee hän luonnottoman huikeasti.

Tässä on nyt ensinnäkin kohdistettava hiukan lähempää huomiota Untamon ja Kullervon suhteeseen. Niin mainitsee Cygnaeus Kullervon aina Ilmariselle joutumiseensa saakka saaneen enimmäkseen kärsiä semmoista, »johon hän ei ole itse ollut vikapää». [1]) Tämä voisi helposti viedä harhaan, sillä Kullervo on varhaisimmastaan lähtien täydelleen i t s e m u k a n a surullisen kohtalonsa kehityksessä. Tosin olemme nähneet miten Untamo veljesvihan paaduttamana on ilman muuta heti Kullervon synnyttyä kylmä ja loukkaava, mutta olemme myöskin nähneet miten Kullervo ulkonaisesta maailmasta vielä edes mitään ymmärtämättä jo kätkyessä syntykironsa ilmaisee. Sitä ei Untamo kyllä oikealta kannalta ensin havaitse, mutta kuitenkin itsekkäisyydessään toivoo hän sen johdosta sotaorjasta hyötyvänsä. Pojassa taas puhkee kostomieli, ja se herättää Untamoisessa pelon. Tämä pelko saattaa Untamoisen tunnottomiin tekoihin Kullervoa kohtaan. Teot ovat todella mitä tunnottomimpia, sillä ne eivät tarkoita enempää eivätkä vä-

---

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 46.

hempää kuin riistää turvattomalta hengen. On luonnollista, että tämä lisää Kullervossa katkeruutta ja kostomieltä, jota hänen ivallinen tyyneytensä eri surmissa suorastaan kaameast osoittaa. Mutta hänen esiintymisensä surmissa myrryttää puolestaan yhä edelleen Untamoa. Niin tämä tekeekin uuden loukkauksen neuvottomalla mutta jäisellä lupaamisellaan talossa olosta ja palkasta. Siihen taas vastaa Kullervo huimalla suhdattomuudellaan kaikissa töissä. Ja niin hän syntylaadullaan ja siitä puhjenneella kostomielellään vaikuttaa vain aste asteelta kohtalonsa kärjistymiseen.

Mutta yrityksiin käyttää Kullervoa töihin, missä Cygnaeus ja Perander luonnollisesti samoin kuin kapalovyön katkaisemisessakin näkevät edellinen etupäässä sankarin, jälkimäinen kostajan, on meidän vielä erikseen kajottava. Niin ovat Cygnaeuksen mielestä ensinnäkin Kullervolle osoitetut toimet kaikkea muuta kuin tämän arvon mukaisia: »hänet syöstään alhaisten, hänelle arvottomien toimien liejuun». Ja kun Kullervo luonnon ajamana käy niihin käsiksi koko »synnynnäisellä voimallaan», niihin tuhlaa »jättiläisvoimaansa», johtuu suhdaton ja yli maalin ampuva tulos juuri siitä. Masennetun orjan ylenpalttiset voimanponnistukset ikäänkuin alati penäävät ympäristöä: »asettakaa minulle korkea päämäärä, kaikista korkein, ja minä olen sen saavuttava; antakaa minun yrittää suurta työtä, ja minä olen sen suorittava!». Mutta hänen asemansa tekee kaiken tämän mahdottomaksi. »Eihän hänellä ole maamiehiä, joiden hyväksi työskennellä; ei isänmaata, jonka hyväksi voisi elää ja kuolla. Hänelle ei jää muuta jälelle kuin elää aatteen hyväksi. Ja me tiedämme että tämä aate on vain koston aate.» Kaskenkaadantaan määrättynä on kovaosaisessa kuitenkin herännyt »riemu», »kun hän sai luvan kantaa, ellei miekkaa, niin ainakin kirvestä», riemu joka purkautuu sanoiksi kirveen saannista (31,239-244). Ja kehoitus sepälle takomaan kirveen miestä myöten (31,247-252) on vain »ruumiillisen etevämmyyden» uljasta tietoisuutta. Mutta kaikesta huolimatta huomaa Kullervo pian, »ettei *hänen* työnsä ole tehty kasvamaan hyvää hedelmää», »ainoastaan kirous voi siinä sijansa saada» [1]) Perander taas selittää: »Samaten kuin kapalojen rikkominen ei osoita erityistä väkevyyttä eikä urosvoimaa yleensä, joka olisi Kullervolle jo syntyisin luonnolta sallittu, samalla tapaa runojen kaikki muukin esittely hänestä, tuo töitten turmeleminen, työkalujen pilaaminen ei tarkoita tuota ylenmääräistä

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* ss. 44—45.

uroon voimaa, joka ei muka voisi hillitä itseään. Kullervo ei ole — se on huomattava — mikään Herkules, hänen tarkoituksensa ei ole voittaa maailma, voittaa töillään luonto, voittaa pedot metsässä, voittaa tuo Lernan käärme, jolle yhden pään poisleikattua kasvoi kaksi sijaan. Hänen toimensa ei ole tänkaltainen. Hän ei ole uros, vaan kostaja ja mikä hänessä uroon voimaa löytyy, se on hänessä ainoastaan kostotyön välikappaleena, ei muuna.» »Kullervo ei itse päätä ruveta kostajaksi, hän ei tätä tointa ole itsellensä valinnut. Hän syntyy siihen — — erityiseen kauheaan virkaan.» »Kullervo on määrätty koston toimeen: koko hänen luonteensa, kaikki hänen avunsa, kaikki hänen luonnolta annetut lahjansa ovat niin ankarasti suunnitetut tähän yhteen ainoaan päätarkoitukseen, kostoon, että kaikki muu häneltä jää oudoksi ja hän itse siihen kykenemättömäksi.» »Hän pilaa kaikki. Hän äärettömän onnettomana hävittää käsissään työkalunsa. Hänen luonteensa on niin kauhea, että se kaikkiin levittää kauheuttansa.» »Niissäkin toimissa, jotka eivät kohdastansa ole missään yhteydessä koston kanssa, hän menettää ja turmelee vaan. Tämä on kostajan kovaa kohtaloa.» »Näin kolkkoon muotoon runot ovat sovittaneet kostajan luonteen.» [1])

Nämä molemmat selitykset ovat oikeastaan saaneet kumpikin oikaisunsa jo tulkinnassamme kapalovyön katkaisemisesta, sillä ilmetkööнpä Kullervossa tässäkin niin sankaria kuin myös kostajaa, ei kuitenkaan itsessään ole kysymys kumpaisestakaan, vaan yksinkertaisesti s y n t y k i r o j e n s a p o h j a l l a y h ä t i k a t k e r o i t t u v a s t a K u l l e r v o s t a. Ensinnäkin Cygnaeuksen tuumailu Kullervolle osoitettujen töitten alhaisuudesta ja liejumaisuudesta on jokseenkin liioiteltua. Lapsenkatsontakin on nuorille pojille maalla aivan yleistä tehtävää, missä ei tyttösiä tai vanhoja mummoja satu olemaan. Mutta olkoon, että se olisi syystäkin loukannut Kullervoa, ovat sitä seuraavat tehtävät, kaskenhakkuu, aidanpano, riihenpuinti, parhaita miehen toimia mitä ainakaan Kullervon aikaan lienee ollut jokapäiväisyydessä tarjottavana. Niin on myös Cygnaeuksen kaunissanainen huomautus korkean päämäärän, suuren työn penäämisestä aiheeton. On totta, että Kullervo omankin tietoisuutensa mukaan oli joutunut vaille »maamiehiä» ja »isänmaata», mutta tuskinpa hänessä vielä ainakaan kansallisen heräämyksen ihanteet liekehtivät. Mikäli taas Kullervo olisi lapsenkatsonnassa mene-

[1]) F. PERANDER, *Tragillisesta peri-aatteesta Kullervorunoissa*, Kaikuja Hämeestä I ss. 140, 137.

tellyt niinkuin menetteli senvuoksi että se oli hänelle mielestään arvotonta hommaa, olisi kylläkin ymmärrettävää, että hän riemastuu kirveskäteen pääsemisestään ja siinä urosmaisuutensa tuntee, niinkuin mainitsimme Cygnaeuksen sen käsittäneen. Mutta sanat kirveen saannista ja kehoitus sepälle takomaan kirveen miestä myöten eivät ilmeisesti olekaan riemua ja erikoista miehuutensa tuntemista, vaan uhmaa ja hammastenkiristystä, mikä näkyy selvästi siitäkin, että Kullervo kaataa kaskea nimenomaan vihoin (31,269) ja nimenomaan kiroaa työnsä pienintäkään hyvää tuottamasta (31,283-294). Sitäpaitsi niin suunnaton urosvoima, ettei se ilman muuta lainkaan voi itseään hillitä, tuntuu jo semmoisenaan omituiselta, kuten olemme nähneet Peranderinkin huomauttavan. Jotakin luonnollista syytä täytyy tietysti hillittömyyteen olla, ja sellaista tavottelee Cygnaeus itsekin, mainiten edellä selostamassamme koston aatteesta ja vielä enemmän Kullervon itsensä tajuamisesta, ettei hänen työnsä voi hyvää matkaansaattaa, vaan ainoastaan kantaa kirousta. Tällä Cygnaeus huomaamattaan oikeastaan tunnustaakin oman perustelunsa heikkouden. Toiselta puolen Peranderin puhe kostajatoimesta, erikoisesta virasta, johon mies noin vaan, vaikkapa syntymisestäänkin lähtien, määrätään, on kovin teoreettista ja kankeata. Kun muka kerran olet määrätty kostajaksi, niin turmele vaan, hävitä vaan, ole vaan kauhea, se kuuluu asiaan, se on sinun kohtalosi. Tottahan kuitenkin kostaminen edellyttää jotakin sisäistä, eikä sisäinen ota ollakseen seuraus jostakin ulkonaisesta määräyksestä. Mutta juuri tämä sisäinen on Kullervossa isien veljesvihan vääryyttä, kuten olemme selvästi nähneet. Ja niinkuin olemme maininneet, liittyy Kullervon hirtehisyys kysymyksenalaisessa kohdassa suoranaiseksi jatkoksi Untamon ja hänen suhteensa kehitykseen.

Kullervon uhmaisesta ja kiroavasta esiintymisestä kaikissa töissä ei Untamo ainakaan näennäisesti ota kiihtyäksensä, mutta äittelee hän kyllä ja tahtoo yhä edelleen päästä erilleen koko orjasta. Hän keksiikin myödä hänet Karjalaan eli Kalevalaan seppo Ilmariselle. Mutta ainakaan ei hän häntä ylistä, eikä puolusta hänen mainettaan, joka sepon pilkkamaksusta päättäen on jo *lentänyt miestään edellä.* Seppo näet maksaa »miehestä mitättömästä, orjasta epäpäöstä» »äijän»: »kaksi kattilarania, kolme koukun puoliskoa, viisi viikate-kulua, kuusi kuokan kuolioa» (31,369-372).

Sellainen on miehen varhaisin vaellus. Ja kokonaisuuden kannalta tuntuu soveliaimmalta ajatella se, kuten ensimäisessä Lemminkäisjaksossa Kyllikin ryöstö, menneisyydestä kerrotuksi. Niin alkaisi varsinainen nykyisyys Kullervon joutumisesta uusiin oloihin.

Muutos virittää hänessä aluksi nähtävästi jonkunmoista *toivoa*. Onhan hän nyt saanut jättää jälelleen talon, joka häntä vain kuohutti ja synkisti. Ja Kalevalan seppola kuuluisine isäntineen ja kuuluisine emäntineen oli varmaan arvon paikka. Kukapa tiesi tässä vielä mihinkin yhdyttiin!

Ja niin astahtaa uusi orja esiin uljaana kuin vapaa mies: »Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön poika, hivus keltainen, korea, kengän kauto kaunokainen» (32,1-4). Hän kysyy kohta työtä. Vieläpä hän hienotunteisesti kääntyy sekä isännän että emännän puoleen, »isännältä iltaseksi, emännältä aamuseksi» (32,9-12).

Ja nyt olisi tälle onnettomuuden lapselle tarvittu vain ymmärtämystä ja ystävyyttä ja arvonantoa ja vapautta, mutta hänhän oli orja ja oli vielä Untolassa töittensä turmelemisella hankkinut itselleen erikoisesti »mitättömän», »epäpäön» nimen. Ilmarisella ei liene juuri muutenkaan erikoinen käsitys orjista, sillä eihän niillä sammon taonnassakaan oltu kyetty suurempia asioita aikaansaamaan. Nyt tämä vielä on maineeltaan täysi hylky, töittensä tuhmin turmelija. Niinpä ei hän tulekaan Kullervoon sen suurempaa huomiota kiinnittäneeksi, *naisille vain jättää, halvalla saadun, pankoot mihin tahtovat.*

Mutta Ilmarisen emäntä, entinen Pohjolan tytär, johtuu häntä vielä vähemmän ymmärtämään. Hän on oloista, joissa valta ja mahtavuus on ollut erikoisesti ominaista, hän itse on ollut ylistetty ja palveltu, mitäpä hän olisi tottunut orjia ja alhaisia katsomaan muuta kuin orjina ja alhaisina, joitten kanssa korkeintaan saattoi joskus laskea pientä pilaa? Ja todellakin, mitäpä hän olisi Kullervoakaan voinut ajatella muuta kuin yhdeksi orjaksi vain, vieläpä mitättömistä mitättömimmäksi? Ehkä häntä suorastaan hiukan kiusottikin, että muutamilla raudanromuilla ostettu riivio noin vaan pukattiin hänen käytettäväkseen. Ehkä myöskin Kullervo sinisine sukkineen, kauniskautoisine kenkineen ja keltaisine hiuksineen reippaalla työnkysynnällään vaikutti häneen kopealta ja jonkunverran hullunkuriselta. Niinpä niin tuossa, niinkuin vielä mikäkin olisi! No, *astukoon paimeneen, kun juuri sattuu lehmäinkin laitumelle laskenta, mihinkäpä hänet muuhunkaan pani.* Ja vielä leipää tehdessä juolahtaa emännällä mieleen *kuje:* hän kutoo kiven ko-

meaan, paksuun kakkuun, jonka lisäksi voiheralla päältä rasvailee. Sen hän antaa paimeneen määrätylle evääksi, kuitenkin kaiken varalta sillä opastuksella, ettei pidä syödä sitä ennenkuin metsässä.

Tämä sentään, nimittäin Kullervon paimeneen pano ja hänen eväsleipäänsä kiven leipominen, on yleensä selitetty edellisestä aivan poikkeavalla tavalla. Niin on Topeliuksen mielestä Ilmarisen emäntä, entinen laulun lempilapsi, suomalaisen runon kaunis Helena, tässä »kova ja pilkallinen». Orjuuden kirous on muka näin langennut hallitsevan suvun kauneimpaan ja jaloimpaan. Kullervo on orja, ja senvuoksi häntä »pilkataan julmasti». [1]) Myöskin Cygnaeuksen mielestä on Pohjolan tytär, Suomen eepillisen runouden suloisin ilmestys, muuttunut tässä »kovaksi ja tylyksi», »kerrassaan ‚ilkeäksi'», »ivalliseksi», »jääkylmäksi». Ja sen selittää Cygnaeus aivan samaan tapaan kuin Topelius johtuvaksi sorrosta: »sorto on kova asia, joka tekee niinhyvin välikappaleensa kuin uhrinsa yhtä koviksi kuin se itse». [2]) Niinikään näkee v. Tettau Ilmarisen emännässä vain »pahan», »ylimielisen», »hampaattoman» akan; eikä hänestä lisäksi edes voi mitenkään olla mahdollista, että moinen olisi entinen Pohjolan tyttö, joka samporunoissa on esitetty niin kauneuden kuin hyveenkin puolesta kaikkien neitseitten kruununa. [3]) Julius Krohnin silmissä on Ilmarisen emäntä »armoton, niin perkeleellisesti ivaavainen»; mutta Topeliuksen ja nimenomaan Cygnaeuksen selitys on omaksuttava: »onhan se orjuuden ainainen kauhea kirous, että se paaduttaa niin hyvin sortajainkin kuin sorrettuin sydämet». [4]) Ganivetin mielestä on Ilmarisen emäntä siinä määrin paha, että hänessä »tulee kaikki Pohjolan paha kohtalokkuus Kullervon osaksi ja siksi tämän täytyy tehdä vain pahaa». [5]) Kaarle Krohn käsittää Ilmarisen emännän »ilkeäksi ja irvihampaaksi» ja paitsi isävainaansa selitystä viittaa hän mahdolliseen perinnöllisyyteen Louhen puolelta. [6]) Kirbyn mielestä esiintyy emäntä »häijynä ja sydämettömänä talonemäntänä pahinta lajia», eikä hän mitenkään voi olla saman käden piirtämä kuin kosiorunojen ja häärunojen Pohjan neiti. [7]) Fogazzaro sanoo emännän pis-

---

[1]) Z. Topelius, *Kullervo*, Hfors Tidn. 1851 n. 48.
[2]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* ss. 47—50.
[3]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* s. 62.
[4]) J. Krohn, *SKH* I ss. 81—82.
[5]) Angel Ganivet, *Cartas Finlandesas* s. 290.
[6]) K. Krohn, *KRH* ss. 743—744.
[7]) W. F. Kirby, *Kalewala* s. X.

tävän kiven Kullervon leipään »ahneuttaan». [1]) Ja niin edelleen näihin päiviin asti puhutaan Ilmarisen emännän »kylmästä tunnottomuudesta» ja »katalasta ilkimielisyydestä»; kivileivän leipominen on »tarkasti harkittua, mitä sydämettömintä ivaa», se on »karkea solvaus paimenen ihmisyyttä kohtaan». [2])

Sitävastoin on Lönnrot asettunut aivan samantapaiselle kannalle kuin yllä on johdettu. Hän ei näe mitään kaikesta siitä törkeästä, mitä poloisen emännän niskaan on syydetty, pikemmin vain jotakin lapsellista ja tyttömäistä, »jonka hän olisi voinut jättää tekemättä». Kiven leipomisella leipään emäntä vain »tahtoi huvitteleida Kullervon kustannuksella». [3]) Samoin Ahlqvist puhuu »pitkälle menneestä pilasta». [4]) Ja niin muutamat muutkin Kalevalan koskettelijat. [5]) Myös sanaselityksissä on »ilkoinen» (32,19), joka suuressa määrin lienee ollut johdattamassa »ilkeään», käsitetty merkitseväksi »kujeellinen, koiranjuoninen, vallaton»: ja »irvihammas» (32,20), samoin helposti jotakin pahaa tietävä, merkitseväksi »pilantekijä». [6])

Ja mitä syytä olisikaan nuoren emännän mustaamiseen, sillä olemmehan nähneet, että hänen tekonsa on täysin käsitettävissä toisellakin tavalla. [7]) Kullervon kannalta on teko tietysti arka ja sikäli kuin se häneen onnettoman veitsiseikan takia johtuu vaikuttamaan, myös hirveä; mutta siinäpä

---

[1]) Antonio Fogazzaro, *Dell' Epopea nazionale finnica*, Minime s. 33.

[2]) Vrt. V. Tarkiainen, *Aino* ss. 43—44.

[3]) E. Lönnrot, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1848 n. 12; vrt. myös *Luennot* 32,22-26 ja *Lyh. Kal.* s. 228; samoin on *Luento-Kalevalassa* (s. 233) »ilkoisen» ylle ja oheen kirjoitettu »sjelfsvåldig, skämtsam, skalkaktig».

[4]) Aug. Ahlqvist, *De fem första sångerna af Kalevala med svensk ordbok* s. 89; — —, *De tio första sångerna ur Kalevala med svensk ordbok och mythologiska förklaringar* s. 97.

[5]) Vrt. K. Raitio, *Silmäys Kalevalaan* s. 44; Eva Moltesen, *Kalevalan tarinat* s. 119; O. A. Kallio, *Kalevalan naiset* s. 10.

[6]) *Kalevala II*, *selityksiä* ss. 84—85.

[7]) Lisättäköön, että yleensäkin näin keväällä ensimäistä kertaa karjaa laitumelle laskettaessa on tapana kujeilla paimenten kanssa, esim. kastella heidät hulauttelemalla milloin mitenkin vettä heidän päälleen. Tosin voidaan sanoa, että tällainen kasteleminen oikeastaan tarkoittanee vakaata karjan hedelmällisyyden kohottamista. Mutta joka tapauksessa esiintyy se kansalla, esim. kirjoittajan kotipaikkakunnalla Valtimolla, varsin leikillisenä temppuna, sillä paimenet eivät niinkään tuostaan tahdo kylmää kiulullista niskaansa, joten heidät täytyy yllättää väijymällä. Näin tulee varsinkin nuoren väen silmissä iloa ja leikkiä ensimäisiin paimennuksiin, eivätkä vanhatkaan niitä seuraa naurutta ja kokkapuheitta. Mahdotontahan ei ole, että Lönnrotkin käsittäessään Ilmarisen nuoren emännän esiintymisen huvitteluksi paimenen kanssa on ajatellut ensimäisten paimennusten hilpeyttä, vaikkapa ei olisi kastelemistapaa lähemmin tuntenutkaan.

juuri huomattava kohta onkin, ettei iloinen, vallaton hyvänpäivän lapsi ymmärrä asettua kurjan orjaparan asemaan. Siinä merkityksessä voidaan emännänkin suhteen puhua orjuuden kirouksesta, mikä siis tässä on puhtaasti traagillista. Tosin teksti voi antaa aihetta väärään käsittämiseen, kuten jo edellä on mainittu sanoista »ilkoinen» ja »irvihammas». Niin voi vetinen, kylmä kaalivelli Kullervolle varattuna (33,47-58) näyttää hyvinkin tunnottomalta, mutta eihän sen tarvitse tietää kummenpaa kuin tavallista orjan asemaa varakkaaseen isäntäväkeen verrattuna — sitäpaitsi se luonnollisimmin soveltuisikin olemaan Kullervon kateellista mielialaa. Sanat piian pilkan kostannasta, pahan vaimon palkan maksusta (33,220-222) voivat tuntua vieläkin vakuuttavammilta, mutta oikeastaanhan ne ovat vain suoranaista sitaattia Kullervon paimenessa lausumista omista sanoista (33,99-102). Että taas Kullervo käyttää emännästä vallan ruokottomiakin sanoja, saamme nähdä kaikin puolin ymmärrettäväksi.

Ja toisekseen esiintyy kyllä emännästä tekstissä sellaisiakin sanoja kuin »tarkka» (32,544), »selvä» (33,162), »iso emäntä (33,223), »nuori nainen» (33,291), »kaunis emäntä» (33,292), jotka ilmaisevat runon puolelta kaikkea kunnioitusta. Samoin tulemme näkemään emännässä varsinkin kuolinkohtauksessa selvää sydämen hyvyyttä; ja samankaltaiseen viittaa luonnollisimmin myös Ilmarisen vilpitön ja syvä suru onnettomuuden jälkeen.

Mutta hyvä Kullervon vastakohtana on tässä paljon asianmukaisempikin kuin paha, sillä veisihän julma tunnottomuus ja sen säälimätön kostaminen vain alhaiseen kostonnautintoon. Ja yleensä kokonaisuudenkin kannalta on edellisen kantavuus verrattomasti suurempi kuin jälkimäisen. Niin käy ensinnäkin Ilmarisen emännän ja entisen Pohjolan neidin identtisyys selväksi ja luonnolliseksi. Sillä vaikuttakoonpa vain orjuus orjan pitäjäänkin turmelevasti, outoa sentään olisi ylistetyn ja ihaillun Pohjan neidin yhtäkkinen ja niin perinpohjainen muutos heti Ilmarisen emännäksi siirryttyään, sitäkin oudompaa, kun hänen entisessä kodissaan on yhtä hyvin ollut orjia. Mutta mikäli Ilmarisen emännän kohtalo muodostuu traagilliseksi, tulee koko runoelma henkisestikin yhtenäistymään ja syventymään, kuten aikanaan saadaan selvemmin nähdä.

Siitä, esitystä jatkaaksemme, ryhtyy emäntä päästämään karjaa. Hän lukee herttaisesti tavanmukaisen keväisen karjan-

luvun kaikkine toivotuksineen ja manauksineen. Ja niin vihdoin laitetaan lehmät paimenineen laitumelle.

Mutta paimenessa kohoaa Kullervolla mieleen ensinnäkin kaihoisaa *pettyneisyyttä.* Ei käynyt niinkuin hän oli taloon tullessaan hieman toivonut. Kangasta kapuaa, kulkiessaan polonalaisuuttaan kertoilee, kun on joutunut mokomiin tehtäviin (33,7-14). Päätyy päivän rinteeseen, istuu maahan mättäälle. Ja niin siinä valtaa mielen *kateus:* paistakoon päivä hänelle itselleen, mutta ei ainakaan Ilmarin emännälle, sillä toiset on elot emännällä kuin kurjalla paimenella (33,19-36). Siitä tyrskähtää istujassa *karvauden iva:* kuluhan päivä ja päästä paimenta kotiin, niin saa siellä voit ja rieskat ja kakkarat! [1]) Sillä sen tietää, että emäntä itse on syönyt voinsa ja rieskansa ja kakkaransa ja keittänyt paimenta varten vetisen, kylmän kaalivellin, josta vielä tietenkin on rakki saanut vähätkin rasvat päältä latkia.

Vihdoin muistuttaa lintu lehdosta, että olisi aika orjan syödä. Kullervo katsoo päivän varjoja ja havaitsee itsekin, että sopii jo ruveta ruualle. Niin ajaa lehmänsä kankaalle maata, istuu itse vihannalle turpeelle, laskee laukun selästään, ottaa leivän laukustaan, katselee kääntelee: kaunis voi olla kakku päältä, mutta sisästä kenties sillkkoinen ja akanainen (33,77-80). [2]) Mutta ei arvaa kuitenkaan mitä tässä kakussa on. Vetää veitsen tupestaan, leikkaa — mutta samassa karahuttaa siinä olevaan kiveen terän poikki. Katselee veistään, päätyy itkemään: se oli hänelle ainoa isän perintö [3]) ja senkin nyt piti katketa »leipähän pahan emännän, pahan vaimon paistamahan» (33,91-98).

Tiedämme, ettei emäntä ole tahtonut olla paha, mutta ymmärrämme myöskin, ettei Kullervo hänen ajattelematonta, vaarallista *leikkiänsä käsitä.* Hän on syntyveriltään onneton ja rikkinäinen, hän on pienestä pitäen saanut kasvaa katkeruu-

[1]) Lönnrotkin huomauttaa (Luennot 33,44-46) tässä Kullervon puhuvan »ilkkuen».

[2]) Lönnrotkin huomauttaa (Luennot 33, 77-80): »K. onnettomuudessaan ei toivonut liioin hyvää mistään aineesta: epäili kaikkia.»

[3]) v. Tettau on käsittänyt (m. t. s. 70), että Kullervo on saanut veitsen suorastaan isältään, ja niin huomauttaa hän ristiriidasta, koska tämä aikaisemman (31,78) mukaan on syntynyt vasta »isänsä kuoleman» jälkeen. Kuitenkin on selvästi kysymys vain isän hankkimasta (vrt. Kalevalan selityksiä s. 137), varustamasta veitsestä, joka siis hyvin on voitu saada vaikkapa isän kuolemankin jälkeen. Kuinka tämä saaminen on tapahtunut, on Lönnrot varsin kuvaavasti koettanut selittää (Litteraturbl. 1848 n. 12), että Kullervo oli sen joko »löytänyt poltetun talon raunioista, taikka myös saanut jonkun muun tapauksen kautta», ja myöhemmin (Luennot 33,91-94; Lyh. Kal. s. 376), että Kullervo »veitsen arvattavasti oli äitiltänsä saanut».

teen; hän on saanut seppolankin suhteen pettyä ja jäädä vaille ymmärtämystä ja myötätuntoa; siitä hänessä helposti viriää orjan kateus, mikä taas kaiken kärsimyksen pusertamana paisuu täydeksi karvaudeksi; ja vielä katkeaa hänen oman tietoisuutensa mukaan viimeinenkin side, joka hänet rakkauteen ja inhimillisyyteen liitti. Kuinka hän todella ymmärtäisikään leikkiä? Ei, hänessä *hirveästi kuohahtaa*. Ja vaikka sepän emännän teko pahimminkin otettuna on vain sysäys ennen kertyneelle katkeruudelle, ei Kullervo tule sitäkään tietysti ajatelleeksi, vaan antaa kaiken kaamean tunteensa suuntautua nyt *yksin emäntää kohtaan*. Tämä on hänestä näin tinkimättömästi ilkeä ja paha.[1]) Millä siis mokomalle *kostaa?*

Pimeät voimat variksena ja korppina neuvovat, että mitäpä kurja kullansolki olet mielellä pahalla, muuta karja karhuiksi ja susiksi ja aja se sellaisena kotiin. Siitä yltyy Kullervo uhkaamaan emäntää (33,125-128). Ja hän muuttaa karjan karhuiksi ja susiksi, vieläpä sitä kotiin ajaessaan opastaa karkaamaan emännän päälle, »kun tulevi katsomahan, lyykistäikse lypsämähän» (33,149-152).

Emäntä on kotona jonkunmoisella levottomuudella odotellut karjaa tulevaksi ja siksi hän paimenen torven kuultuaan ensin ihastuu (33,169-170). Mutta Kullervon yhä soittaessa tuntuu se hänestä korvia puhkovalta ja päätä läylentävältä (33,175-176). Näin pilkahtanee hänessä jonkinmoinen aavistus, että jos lie paimen hyvinkin suuttunut.

Kullervo puolestaan on kylmä päättäväisyydessään. Emännän kehoittaessa muoria lypsylle, kun ei itse taikinan alusteelta oikein ennättäisi, hän levollisesti huomauttaa, että aina hyvät emännät ennen itse lehmänsä lypsivät (33,193-196).

Niin lähteekin sitte emäntä itse, havaitsematta karjassaan kauheita lumoja. Tekee savut, lyhmistäytyy lypsämään ja alkaa herutella — mutta silloin pedot häneen kiinni hyökkäävät. Hän arvaa kaiken Kullervon työksi, mutta ei suinkaan häijyn, »perkeleellisen» ihmisen tavoin ryhdy häntä soimaamaan ja sättimään, vaan herähtää itkemään ja *lempeästi moittii* paimoparan tehneen pahoin ajaessaan pedot kotiin (33,226-228). Ei väitä Kullervo hyvin tehneensä, mutta ei ole muka hyvin tehnyt emäntäkään leipoessaan kiven hänen leipäänsä ja aiheuttaessaan siten katkeamaan »ainoan isoni veitsen, sukukuntani kuraksen» (33,231-238). Nyt huomaa emäntä, miten ajattelematon hän oli ollut, miten tahtomattaankin tyly oudolle onnettomalle. »Oi sie paimo, armas paimo!», hän heti säyseästi huu-

[1]) Vrt. K. Raitio, *Silmäys Kalevalaan* s. 44.

dahtaa ja pyytää tätä myöstyttämään mietteensä ja päästämään petojen kynsistä. Hän tahtoo ikävyyksiin johtaneen leikkinsä tinkimättä *hyvittää:* parantaa Kullervon paidoilla, kaunistella kaatioilla [1]), syöttää häntä voilla, vehnäisillä ja juottaa rieskamaidolla, vuoden syöttää raatamatta, toisen työlle työntämättä (33,245-250). Tämä hyvitys yksityisesti emännän teosta voisi olla hyvinkin riittävä, siitäkin päättäen että Kullervo vielä paimenessa oli suurena asiana hoidon paremmuutta ajatellut. Mutta kiven leipään leipominen on Kullervossa, kuten sanottu, ollut kaiken entisen katkeruuden valloilleen sysäämistä. Siksi tämä emännän hyvityksen tarjous tänä hirveänä hetkenä voi hänestä olla vain *ärsyttävä mitättömyys* ja siksi hän, ikäänkuin emäntä yksin olisi kaikkeen hänen tuskaansa ja onnettomuuteensa syypää, *pysyy vain kylmänä tämän avunpyynnölle:* kun kuollee, niin kuolkoon, »sija on maassa mennehillä, kalmassa kaonnehilla, maata mahtavaisimmankin, leveimmänkin levätä» (33,257-262). Mutta emännästä, joka on voinut ottaa lukuun vain oman menettelynsä, osaamatta ajatellakaan Kullervossa mitään muuta, täytyy nyt vuorostaan tämän tuntua hävyttömältä kohtuuttomuudelta. Hän on jäntevän ja mahtavan Louhen tytär — ja näinkö hänet menettää katala orja! Hän *ryöpsähtää viimeisine voimineen:* ampukoon Ukko tulisine nuolineen katalan Kalervon pojan kuoliaaksi (33,264-276). [2]) Mutta Kullervon olemuksen pohjaton vääryystunne kohdistuneena kokonaisuudessaan tähän yksityiseen henkilöön on *murtavan raskas.* Hän tekee heti tyhjäksi emännän sanat toivottamalla, ettei Ukko häntä ampuisi, vaan juuri Ilmarisen emännän (33,279-284). Siitä Ilmarisen emäntä vierii kohta kuoliaaksi.

Kun nyt Ilmarisen emäntä on yleensä käsitetty ilkeäksi ja pahaksi, on luonnollista, ettei Pohjan tyttö kokonaisuudessaan-

---

[1]) Lönnrot on nämä säkeet selittänyt (Luennot 33,245-246): »Laitan sinulle paremmat paidat ja kauniimmat housut.» Kaikesta päättäen ei hän ole kiinnittänyt huomiota hyvittävään tarkoitukseen. Mutta sitähän parempien paitojen ja kauniimpien housujenkin täytyisi joka tapauksessa merkitä, kun ne kerran luvataan mitä säyseimmällä mielellä. Siispä on luonnollisinta antaa »parannan» ja »kaunistelen» sanojen merkitä suorastaan jonkunmoista hyvittämistä, joko se sitte tapahtuu todella parempien ja kauniimpien tai kukatiesi yhtä rintaa runsaampien paitojen ja housujen lupaamisella.

[2]) Lönnrot arvelee (Luennot 33,263-273) Ilmarisen emännän rukoilevan Ukkoa kadottamaan Kullervon »ei ainoastaan kostoksi, vaan ehkä siinä toivossa, itsensä paremmin parantuvan, kun vastustajansa olisi kuollut». Olkoonpa, että tällaista käsitystä säkeissä piilisikin, on Ilmarisen emännän vihan ryöpsähdys joka tapauksessa kyllin selvä — ja se tässä on pääasia.

kaan ole päässyt oikeaan valoon. Niin selittää hänestä Tarkiainen nimenomaan viime kohtauksen perusteella: »On omituista ajatella, että tuo ,maan kuulu, veen valio', joka aloitti elämänsä radan Kalevalassa istuen korkealla valtaistuimellaan, taivaankaarella, ryömii viime hetkellänsä orjan jalkojen juuressa armoa anoen. Se tuntuu mitä räikeimmältä kohtalon ivalta ja saattaisi herättää syviä säälintunteita onnetonta naista kohtaan, jos hän olisi edellisellä esiintymisellään vähänkin ehtinyt voittaa sydämiä puoleensa. Mutta hänen kohtalonsa ei kosketa meitä samalla traagillisella voimalla kuin Aino neidin, sillä ihailumme häntä kohtaan on ollut vain viileätä kauneuden kunnioitusta eikä sitä lämmintä hartautta, joka niin hyvin runoudessa kuin elämässä tulee vain hyvien osaksi.» [1])

Mutta me tiedämme, että hän on edellisellä esiintymisellään ehtinyt voittaa sydämiä puoleensa ja että hän vielä Ilmarisen emäntänäkin on täydelleen hyvä ihminen. Ja niin hän myöskin vastoin kaikkea Tarkiaisen suuntaista selitystä todella on traagillinen, hänen loppunsa todella herättää hartautta ja liikutusta. Hän ei edes täysin tajua elämän voimain leikkiä, johon hän, kuten olemme nähneet, olojen ja asianhaarain sekoittamana on joutunut. Hänet, maan kuulun, veen valion, joka todella aloitti ratansa istumalla ilman vempelellä, vain murskaa syvyyksien suunnaton hyökyaalto. Onpa runokin ilmeisesti käsittänyt asian tähän tapaan, sillä se päättää: »Se oli meno nuoren naisen, kanssa kaunihin emännän, jot' oli viikon valvateltu, vuosin kuusin kuulusteltu Ilmarin iki-iloksi, sepon kuulun kunniaksi» (33,291-296).

Mutta Kullervo katsoo nyt parhaaksi paeta Ilmarisesta. *Inhimillisyyden äänikin* hänessä hiukan soinnahtaa: hän tahtoo lähteä ennenkuin isäntä pajaansa saisi tapauksen tietää, »painuisi pahoille mielin, tapahtuisi tappelohon». [2]) Mutta tätä

---

[1]) V. Tarkiainen, *Aino* ss. 44—45.

[2]) Lönnrot selittää (Om den nya under arb. var. Kalevala edit., Litteraturbl. 1848 n. 12), ettei Kullervo »tohtinut jäädä kauemmaksi Ilmarisen luo, vaan laittautui tiehensä». Ettei kuitenkaan ole asianmukaista ajatella Kullervoa moiseksi pelkurimaiseksi pakoonpötkijäksi, on jo Cygnaeus täydelleen oivaltanut. Hän näet tulkitsee Kullervon lähdön (m. t. s. 58): »Pieni pilkahdus ihmisyyttä, jota vielä tuikki hänen hiiltyneessä sielussaan, huomautti hänelle, ettei hänen olisi rakennettava riitaa itse sepon kanssa, joka ei ollut tehnyt orjallensa mitään pahaa, ja jota tämä oli jo liiaksikin rangaissut kaikesta siitä, mitä Ilmarinen oli häntä kohtaan laiminlyönyt. Kullervo aavistaa helposti, että seppo »painuisi pahoille mielin», kuultuaan suloisen vaimonsa surkean kuolon, sekä »tapahtuisi tappelohon». Ei ollut suinkaan Kullervon luonteen mukaista arastella semmoista. Mutta hän ei luultavasti tunne mitään halua ruumiillisesti

sisäistä ääntä ikäänkuin tukahuttaakseen lähtee hän kuitenkin *soitellen ja ilkeätä iloa pitäen.*

Siitä juuri isäntä arvaa outoja tapahtuneen ja käy kartanolle katsomaan. Ja nähdessään kaunoisensa kaatuneeksi, puuttuu hän yöksi itkemään, viikoksi vetistämään.

Tämä Ilmarisen osa on nyt v. Tettaun mielestä »niin toisarvoinen ja vähän kunniakas, että se on jyrkässä ristiriidassa sen kanssa mikä hänelle on nimenomaan annettu samporunoissa». [1]) Ja Comparetti tapansa mukaan odottaisi, että emännän murhan »täytyisi luonnollisesti aiheuttaa yhteentörmäyksiä Ilmarisen ja murhaajan välillä»; mutta Ilmarinen kuitenkin »ottaa asian aivan tyynesti ja miettii kuinka hän itselleen hankkisi toisen vaimon». [2]) Sitävastoin arvelee Lönnrot, että joskin Ilmarinen muutoin olisi voinut saada halua kostaa, »niin valtasi hänet nyt kuitenkin suru ja murhe siinä määrin, ettei hänessä ollut miestä mihinkään muuhun». [3])

Mutta tinkimättäkin sanoen olisi taas kerran vastoin koko runoelman henkeä, että Ilmarisen pitäisi kiiruhtaa Kullervon perään. Niin ollen ei meillä ole edes oikeutta mitään sellaista vaatia, puhumattakaan yhä uudelleen siitä, etteivät moiset personalliset kamppaukset suinkaan olisi runoelmallemme ansioksi. Voidaanpa semmoisenaankin olla ihan toista mieltä Ilmarisen esiintymisen kunniattomuudesta. Hänenkö, suuren sepon, olisi juostava kostamaan jollekin mitättömälle orjalle? Sehän juuri on hänen arvonsa mukaista, ettei hän lainkaan ajattele tällaista. Menköön kurja orja menojaan! Mutta siitä huolimatta ei hän mitenkään ota asiaa »aivan tyynesti» ja ilman muuta mieti kuinka itselleen »hankkisi toisen vaimon». Hänhän nimenomaan puhkeaa todella syvään suruun ja murheeseen ja uuden vaimon miettiminen tulee vasta paljon myöhemmin. Ilmarisen järkkyneisyydellä taas saamme nähdä olevan mitä tärkeimmän merkityksen runoelman yleisessä kehinnässä, joten olisi suorastaan tappioksikin tuhlata tässä vaikutusta turhiin kostonpurkauksiin.

Mutta Kullervo, tekstiin palataksemme, kulkee edelleen hirsikankaita. Illan tullen istut mättäälle, *isoton, armoton.*

---

kajota mieheen, jonka mieli hänen tekonsa tähden ei ole »tervoa parempi, syän ei syttä valkeampi».»

[1]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* s. 62.

[2]) D. Comparetti, *m. t.* s. 318.

[3]) E. Lönnrot, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1848 n. 12 (s. 347).

Suuri metsä, korpinen yksinäisyys tuntuu niin irroittavalta ja sydämen syvyyksiä avaavalta. Ajattelet, ken lie sinutkin kurjaisen luonut kuuksi päiväksi vaeltamaan; muut menevät kotiinsa, »mull' on korvessa kotini, kankahalla kartanoni, tuulessa tulisijani, satehessa saunanlöyly» (34,45-54). Tämä *kodittomuus* on kauhea asia, sen tietää Kullervo. Siksipä hän voikin toivottaa, ettei Jumala loisi ikinä »lasta luonnotointa, eikä aivan armotointa, isotointa alle ilman, emotointa ensinkänä» niinkuin se on hänet kurjaisen kuvannut »kuin lokkien sekahan, karille meren kajavan» (34,55-64). Ja tästä hän tuntee oman *armottomuutensa* yhä syvemmin: päivä ja ilo valkenevat ilman linnuillekin, ei hänelle ikinä; ei ole hän kummempi kuin jonkun vesilinnun johonkin tielle tai suolle tai rannalle tai kivenkoloon tekaisema; ei ole hänelle jäänyt isostaan ja emostaan kuin jäiset kengät ja uhkuiset sukat ja itse on hän saanut joutua »jäisille jälille, pyöriville portahille, joka suohon sortumahan, likahan litistymähän» (34,65-86).

Mutta vaikka Kullervo täten istuu korkean, viileyttävän kaikkeuden alla, ei hänestä lähde kärsittyjen vääryyksien katkeruus. Päinvastoin hänessä syvä armottomuuden tunne ponnahuttaa esiin *tuiman tuuman:* »käyä Untamon kylähän, kostoa isonsa kohlut, ison kohlut, maammon mahlat, itsensä pahoinpiännät». Hän huudahtaa, että vuottakoon Untamoinen hänen sukunsa surmaa, tokko hän sotaan tullessaan saa »tuvat tuhaksi, kartanot kekälehiksi» (34,102-106).

Tosin Kullervo itse vielä tässäkin puhuu vaan »suvun surmasta», mutta runo ilmoittaa selvästi, että hänellä jo omassakin tietoisuudessaan on kysymyksessä myös »itsensä pahoin-piännät» (34,100). Myöhemmin tulee hänen tietoisuudessaan kostontunteen tukikohta siirtymään vieläkin enemmän todelliselle pohjalleen, häneen itseensä.

Mutta palatkaamme kertomukseen. Kullervoa vastaan tulee nyt siniviitta viidan eukko ja kertoo sen hämmästyttävän viestin, ettei Kullervon suku *olekaan surmattu:* se oli vastoin kaikkia tiettäviä luuloja päässyt tuhasta pakoon ja eli vielä terveenä. Kullervo *ilostuu ihan ihmeinään,* että missä hänen isonsa, kussa kaunis kantajansa (34,129-132). Ja kun akka neuvoo omaisten piilopaikan Lapin rajalta, lähtee Kullervo sinne *hetkeäkään aikailematta ja hetkeäkään Untamoita ja muita muistamatta.*

Perille tultua eivät tosin omaiset ensin Kullervoa tunne, mutta kun hän ilmaisee itsensä [1]), on ainakin äidillä ilo suuri, että hänen poloinen poikansa vielä elää, vaikka olikin häntä jo kauvan kuolleeksi itkenyt (34,191-196). Ja lisäksi kertoo äiti tyttären häviämisestä, sillä osoittaen ilonsa pojan paluusta sitäkin suuremmaksi.

Näin on Kullervo saanut omaisensa, joita hän niin liikuttavan syvästi oli kaivannut. Ettei tämä ole ristiriidassa alussa esiintyneen hävityskohtauksen kanssa, on jo aikaisemmin ollut puhetta. Mutta sisällön puolesta on tässä nähty vieläkin pahempi ristiriita. Niin huomauttaa Julius Krohn: »Täten olisi oikeastaan pääsyy aiottuun kostoretkeen Untamoa vastaan poistettu; mutta yhtähyvin lähtee Kullervo sotaan ja rankaisee Untamon väkeä surmasta, joka ei ole tapahtunut.» [2])

Ettei kuitenkaan »surma» todellisuudessa ole ollutkaan minään »pääsyynä», tiedämme jo edellisestä ja tulemme kyllä pitkin matkaa vieläkin lähemmin tietämään. Mutta tässä on vain selitettävä, mikä suuri merkitys vanhempain takaisinsaannilla Kullervoon piti olla. Cygnaeus on sen täysin oikein käsittänyt: »Mahdollisuus rauhaan ja sovintoon se sillä tavoin astuu esiin pidättämään kostonhimoista tuhoamasta itseään ja kaikkea muuta, jonka kimppuun hän aikoo syöstä.» [3]) Siis pitikin syyn kostoon mikäli suinkin olla poistettu. Ja me olemme nähneet, että vanhempain takaisinsaanti todella on ollut Kullervolle odottamattoman voimakas tempaisu entisestä kostomielestä, joka on juuri ennenkaikkea vanhempain luullun surman vastaamista tarkoittanut. Olemme nähneet miten hän auenneelta koston tieltä on yhtäkkiä kääntynyt ja suoraa päätä rientänyt sukunsa luo — inhimillisyyteen, jonka jo oli tykkänään menettämäisillään. Ja ystävällisyys ja rakkaus on häntä kohtaan tulvahtanut täydellä avosylisyydellä, joten kaikki näyttää mitä parhaimmalta.

Kullervo saa siis elelemään »alla varjon vanhempien». Mutta mahdollisuus »rauhaan ja sovintoon» on tullut *liian myöhään*, menestys tavallisessa, säännöllisessä elämässä ei ole hänellä

---

[1]) Hänen sanansa (34,185-188) tosin poikkeavat aikaisemmasta esityksestä (31,71-79), mikä luonnollisesti on antanut v. Tettaulle (m. t. s. 70) yhden ristiriidan lisää. Lönnrot kuitenkin pelastaa kohdan pulasta lyhyesti ja kuvaavasti (Luennot 34,186; Lyh. Kal. s. 377): »Kullervo ei näy tietävän itsensä vasta Untamolassa syntyneen.»

[2]) J. Krohn, *SKH* I s. 16.

[3]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 61.

enää saavutettavissa: »ei saanut älymähän, miehen mieltä ottamahan, kun oli kaltoin kasvateltu, tuhmin lasna tuuiteltu luona kalton kasvattajan, tuon on tuhman tuuittajan» (35,5-10).

Näitten säkeitten sananmukaisuudesta ei tässä tarvitse ryhtyä puhumaan, tiedämme kyllä jo edellisestä, ettei mistään sellaisesta voi olla kysymyskään. Tarkoitus on vain ilmaista, että syntykiro ja kärsitty kodittomuuden ja orjuuden kohlu pysyy Kullervolle yhä edelleen kauheana tosiasiana. Se kaikki polttaa hänen veressään, se on syöpynyt hänen sisimpäänsä ja muodostanut hänet mukaisekseen. Ja tähän tulee vielä lisäksi jonkunmoista ymmärtämättömyyttä kodinkin puolelta.

Kullervo näet »työlle työnteleikse». Mutta nuottaa soutaessaan hän kysyy, onko hänen soudettava tarmonsa takaa, vaiko tarpeen mukaan. Perimies vastaa, ettei hän tarmonsakaan takaa soutaessaan vetäne purtta poikki, eikä hankoja hajalle (35,23-26). Kullervo kuitenkin »souti poikki puiset hangat, katajaiset kaaret katkoi, venon haapaisen hajotti». Niin Kalervo panee hänet nuotan tarvontaan. Mutta jälleen kysyy Kullervo, pitääkö hänen panna liikkeelle koko miehuutensa, vaiko ainoastaan mikäli asia vaatii. Ja jälleen hänelle vastataan, että mitä siitä tarpojasta, »ku ei tarvo olan takoa, pane miehuuen nojassa» (35,50-52). Niinpä hän »ve'en velliksi seoitti, tarpoi nuotan tappuroiksi, kalat liivaksi litsotti».

Mitä ensinnäkin Kullervoon tulee, on hänessä myös tässä nähty etupäässä sankari tai kostaja. Niin Topeliuksen mielestä »hillitön voima, kauvaspyrkivä sankariluonto, kutsuttu muihin tehtäviin, pilkkaa rauhallista työtä isänkodissa». [1]) Ja Cygnaeus tietenkin puhuu niinikään »hillittömästä sankariluonteesta» ja »suurista voimista», vieläpä mainiten Kullervon »sävyisästi» kysyvän menettelyä töissä. [2]) Perander taas kostajan ominaisuutena ja kohtalona esiintuo, miten Kullervo vanhempainsakin luona »matkaansaattaa hämmennystä vaan». [3]) Mutta ilmeisesti ei ole tässäkään kysymys semmoisenaan sankarista enempää kuin kostajastakaan, vaan yleensä Kuller-

---

[1]) Z. Topelius, *Kullervo*, Hfors Tidn. 1851 n. 49.
[2]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 63.
[3]) F. Perander, *Tragillisesta peri-aatteesta Kullervorunoissa*, Kaikuja Hämeestä I ss. 137—138.

vosta, särkyneestä ja onnettomasta. Aivan kuin kapalovyökohtauksessa on hänessä jotakin riehuvaa ja repivää, kun hän »souti paikki», »katkoi», »hajotti» (35,30-32) ja »velliksi seoitti», »tarpoi tappuroiksi», »liivaksi litsotti» (35, 56-58).

Toiselta puolen on aivan oikein huomautettu, ettei Kullervo saa osakseen ymmärtämystä. Jo LÖNNROT sanoo miten isä arveli Kullervoa »tavalliseksi mieheksi», joka kyllä saisi kaiken voimansa liikkeelle panna; [1]) ja CYGNAEUS ei puhu ainoastaan siitä miten »ei nytkään ymmärretä» nuorukaisen voimia arvostella, vaan miten häntä yllytetään »melkein pilan päiten» tuhlaamaan ponnistuksiaan vähäpätöisyyksiin. [2]) Mutta tämä ymmärtämyksen puute ei nyt ylläolevan mukaan tarkoita pelkkiä voimia tai muuta sellaista, vaan juuri ihmistä, sisäistä olemusta. Kärsivä, särkynyt Kullervo, se se ei saa ymmärtämystä omalta isältään.

Niin kotona todella »hämmennystä» matkaansaattavana lähetetään hänet maarahoja maksamaan: lie hän muka »matkassa parempi, taipalella taitavampi». Ja asiansa hän tällä kertaa kaikin puolin kunnollisesti suorittaakin. Mutta paluumatkalla valtaa hänet *voimakas lemmen kaipuu*, ja hänen on nyt tehtävä kokeensa silläkin alalla.

Hän kohtaa neiden hiihtelevän ja hevostaan pidätellen pyytää sitä korjaansa. Mutta neiti sanoo suksiltaan: »Surma sulle korjahasi, tauti taakse taljoillesi!» (35,97-98). Ajaa mies edelleen ja kohtaa toisen neiden; pyytää korjaansa, mutta saa vastauksen: »Tuoni sulle korjahasi, manalainen matkoihisi!» (35, 121-122). Vielä kohtaa kolmannenkin neiden ja sitäkin rekeensä pyytää. Mutta »tinarinta riuskuttavi»: »Sylen, kehno, kelkkahasi, retkale, rekosehesi; vilu on olla viltin alla, kolkko korjassa eleä!» (35,147-150). Niinpä mies temmaltaa tytön *väkisin*. Tämä uhkaillen pois pyrkii, mutta ajaja houkuttelee hopeillaan ja kauniilla kankaillaan, »kuihutteli, kutkutteli», kunnes taljallaan »neitosen kisasi, tinarinnan riu'utteli». Mutta kun Jumala antaa aamun, käy selville, että ollaankin — sisar ja veli. Vihdoin sisar riepsahtaa reestä ja syöksyy koskeen.

Itkemään, valittamaan käy Kullervo. Hän ei ymmärrä itsekään sitä salaperäistä ja hirveätä, mikä hänen poloisen ympärillä kiemuu: voi iso, voi emo, minne loitte hänet; parempi olisi hänen ollut syntymättä ja sikeämättä, eikä surma suorin

[1]) E. LÖNNROT, *Luennot* 35, 51,52.
[2]) FR. CYGNAEUS, *m. t.* s. 63.

tehnyt, kun ei tappanut häntä jo kaksiöisnä (35,275-286). Ja kotiin kiiruhdettuaan hän samaan tapaan äidilleen valittaa, ettei häntä menetetty jo heti synnyttyään (35,296-314). Äiti huudahtaa hänen olevan »kuin Tuonelta tulisit, Manalalta matkoaisit» (35,319-320).

Kullervo kertoo tapahtuman ja tahtoo nyt tehdä itsestään lopun; ainoastaan siitä hän on vielä epätietoinen, mistä surmansa etsisi. Äiti kuitenkin suurella rakkaudella estelee mistään surmaa etsimästä ja neuvoo piilemään suurille saloille, häpeämään pahoja töitään, »kunnes aika armon tuopi, vuoet huolen huojentavi» (35,351-358). »Hävetä», »piillä vuotta viisi kuusi, ynnähän yheksän vuotta», ja kantaa tätä ääretöntä tuskaa ja tätä vihlovaa rikkinäisyyttä! Ei, ei hän lähde piilemään, eikä hän tyydy tähänkään pakojaassa oloon, jota suku elää, vaan hän tahtoo »surman suun esille, kalman kartanon oville», sillä »viel' on Unto oikeana, mies katala kaatamatta, kostamatta taaton kohlut, maammon mahlat maksamatta, muistamatta muutkin vaivat, itseni hyvin-piännät» (35,367-372).

Tosin Kullervo täten ei vieläkään itse tapaa kostontunteelleen täysintä nimeä, mutta me näemme, että hänen omakin tietoisuutensa on yhäti laajentunut. Sensijaan että hän aluksi luuli haluavansa kostaa vain vanhempainsa puolesta, on hänellä nyt jo entistään selvemmin kysymyksessä »muutkin vaivat» ja »itseni hyvin-piännät». Siis yleensä hän vain tahtoo kostaa, tilille kaiken sen mikä häntä on painanut. Mikäli hänen onnettomuutensa on lisääntynyt, sikäli on myöskin hänen vääryystunteensa kasvanut. Ja nyt, synkimpänä hetkenään, nyt hän sen tahtoo vihdoinkin päältään kirvoittaa. Omasta puolestaan ei hän kyllä näe syypääksi muuta kuin Untamoisen, mutta se ei suinkaan hänen vertensä paloa vähennä.

Mitä nyt tulee Julius Krohnin edellä esiintyneeseen huomautukseen koston syyn poistumisesta, niin nähdään, ettei se mitenkään pidä paikkaansa. Kullervon tunteen muodostavat aivan personalliset seikat. Eikä vanhempain kohtalo ainakaan nyt enää ole yksinomaisena koston syynä Kullervonkaan tietoisuudessa. Muuten on vanhempain pakoasema siksi kurja, ettei sitä suinkaan tarvitse jättää huomioonottamatta, joskaan he yleisen luulon mukaan eivät sukutalon tuhossa kirjaimellisesti surmaansa saaneet. Mutta sitäpaitsi ei Kullervo puhukaan mistään »surman» rankaisemisesta, kuten Krohn sanoo, vaan

nimenomaan »kohluista» ja »mahloista», siis jälleen yleensä kärsimyksistä.

Mutta näin tulemme Kullervon merkilliseen lähtöön ja matkaamiseen.

Äiti koettaa häntä estellä retkestä kuvailemalla ensinnäkin sodan vaaroja. Siihen vastaa Kullervo ylistämällä sotakuoleman kauneutta (36,25-36). Jos taas Kullervo sotaan kuolee, mitä jääpi, tiedustaa nyt äiti, hänen omaisilleen vanhoiksi ja vastaisiksi päiviksi? Kuolkoot ja menehtykööt mikä mitenkin, on Kullervon vastaus. Niin tekee hän vain lähtöä. Kuitenkin kääntyy vielä itsekunkin puoleen hyvästellen ja kysellen itkeekö häntä kukaan jos kuolon sanomat saa. Ei sanota häntä itkettävän, sillä saatanee toki parempi poika, parempi veli. Niinpä ei Kullervokaan sano itkevänsä omaisiaan, jos milloin kuulisi kuolleeksi, sillä saahan hän mokomia mistä hyvänsä. Ainoastaan äiti, kaunis kantaja, kultainen kulettaja, sanoo itkevänsä, itkevänsä kuumasti ja hillittömästi (36,135-154).

Siitä Kullervo lähtee, »soitellen», »ilotellen», »soitti suolla, soitti maalla, kajahutti kankahalla, rojahutti ruohokossa, kulahutteli kulossa». Mutta hänen jälkeensä viesti vierii omaisen kuolemasta toisensa perään. Kuolkoon, ajattelee Kullervo kunkin kohdalla, tottapahan hautaavat. Ja niin hän vain edelleen soittelee ja patakoittelee. Mutta jo saa sanoma, että äitikin on kuollut: »käypäs tuota katsomahan, miten miero hautoavi». Valittamaan puhkeaa nyt Kullervo ja tahtoo, että kuollut parhaimman mukaan haudattaisiin — itse ei hän vielä kotiin jouda, sillä »viel' on Unto kostamatta, mies katala kaatamatta, ilkeä hävittämättä» (36,213-234). Ja hän lähtee yhä edelleen »soitellen», »ilon lyöen».

Tässä etenkin aluksi on nyt Cygnaeus nähnyt Kullervossa jälleen etupäässä vain sankarin. Niin Kullervon päätös lähteä Untolaan on hänen mielestään itsensä löytämistä »tuntiessaan kiihtyneen olemuksensa jännittyvän täyteen tarmoon». Kullervon vastaus äidille sotaan kuolemisesta (36,25-36) on »mitä uljain maalaus taistelun loistavista vaaroista», »mitä rohkeimman urhomielen ihanasti valaisema loistokappale», »dityrambinen sotahymni», siinä ilmenee »ihanteellisen valoisa käsitys sankarikuolemasta», »kukistumatonta, iloista rohkeutta»; Kullervon on vallannut »sankaritunnelma, joka on vienyt voiton kuolemasta ja joka itsessään tuntuu niin voimakkaasti hurmaavalta», »sotaiset ajatukset», »halu huikaista sankaritöiden loisteella» yk-

sin mustakin omantuntonsa; hän on »voiton ja hävityksen hurmeista juopumusta uneksiva sankarinuorukainen». [1]) On kuitenkin esiintynyt, ettei Kullervon lähtöön-sysäävä mieliala ole suinkaan mikään valoisa ja iloinen ja urostekoja uneksiva. Cygnaeus itsekin puhuu vähän etempänä »sydäntä kalvavasta surusta» ja »uhkamielisyyden kalisevista varuksista» ja miten Kullervo on »sydän täynnä katkeruutta riuhtaissut itsensä irti kodista». [2]) Sellainen juuri on Kullervon mieliala. Häntä ei ole syvimmästä masennuksestaan temmannut elämään mikään kukkainen sankaritunnelma, vaan synkkä, ryöpsähtävä kostonkiihko, jota hän nimenomaan on lähdössä tyydyttämään (35,367-372). Ja surun ja uhkamielisyyden ja katkeruuden värittämät, Cygnaeuksen sanoja käyttääksemme, ovat niin ollen hänen lennokkaat sanansa sotaan kuolemisestakin.

Kullervon kylmyyden, äidin vedotessa omaisten turvaamiseen, on Cygnaeus kaikella voimalla pannut merkille, tulkiten senkin erikoisesti sankarikannalta. Niin sanoo hän Kullervon muuttuvan »raudankovaksi kaikkia vienompia tunteita kohtaan», kun »sotaiset ajatukset täyttävät hänen sielunsa»; äidillisenkin armauden vilpittömät purkaukset kilpistyvät kerran »siitä hyisestä panssarista, joka on jäätynyt lujasti hänen rintansa ympärille» ja tämä tapahtuu juuri hetkellä, jolloin hän tahtoo sankaritöiden loisteella huikaista särkyneen omantuntonsakin. [3]) Mutta mitä varten sotaisten ajatusten ja sankarihalun tarvitsisi jäädyttää miestä näin tavattomasti, sehän olisi ihan käsittämätöntä. Kun sitävastoin lähdemme edellä esiintuomaltamme pohjalta, niin ymmärrämme kohdan täysin luonnollisesti. Kullervon on vallannut ankara koston-halu, ja kun äiti asettaa hänen esteekseen suvun, täytyy hänen siis kostomieltä tyydyttääkseen voida kulkea vaikka suvun yli. Mutta kun muistamme millä rakkaudella Kullervo on omaisiaan ajatellut, ymmärrämme myös, että äidin asettama vastakohta on mitä voimakkaimmin kiinnipitävä. Senvuoksi täytyy Kullervon irti päästäkseen todellakin riuhtaseutua ja senvuoksi on hän niin erikoisesti hyinen. Mutta toiselta puolen on myös samalla otettava huomioon, että Kullervo jo aikaisemmin on joutunut ristiriitaisuuksiin kodissa, mitä sisaren turmelus tietenkään ei ole voinut olla lisäämättä. Hän siis rakastaessaan helposti myöskin

---

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* ss. 66—69.
[2]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 70.
[3]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 68

v i h a a, minkä koko hänen vuoroon kylmä, vuoroon hellä esiintymisensä osoittaa.

Heti ensimäisen jäätuiskun jälkeen kääntyy Kullervo omaistensa puoleen puhuttelusanoilla sellaisilla kuin »hyvä isoni» (36,60), »veikkoseni» (36,82), »sisarueni» (36,104), »äitiseni, armaiseni, minun kaunis kantajani, kultainen kulettajani» (36,126-128). CYGNAEUS sanoo tästä, että »liika jännitys» ei kestänyt Kullervossa kauvan; jääkuori suli »sen alakuloisen aavistuksen liuottamana, että ero olisi iankaikkinen», »osanoton ja rakkauden sammumaton kaipuu liikahti uudelleen».[1]) Niin juuri, että hellemmät tunteet taas kohosivat esiin; mutta ei kuitenkaan tunnu asianmukaiselta puhua »iankaikkisesta erosta» ja »osanoton ja rakkauden kaipuusta». Kullervo kyllä vihastaan huolimatta itse otti osaa ja rakasti ja senvuoksi hänen »liikahtaneeseen» mieleensä vain k o s k i, että hänen piti olla niin kylmä.

Omaisten tylyjen vastausten on CYGNAEUS selittänyt johtuvan siitä, että he näyttävät katsovan Kullervoa »jo hänen pahantekonsa vuoksi heimosta karkoitetuksi». [2]) Cygnaeus tarkoittaa luonnollisesti sisaren turmelemista ja osuu sillä epäilemättä oikeaan. Lisätä vain voitaisiin Kullervon muukin ristiriitaisuus kotona ja vielä hänen äskeinen tylyytensä omaisten kohtaloa ajatellessa. Hän on itse temmannut itsensä kaikesta hellästä ja hienosta ja niin on hyvin ymmärrettävää, että häntä vastaan kajahtaakin k y l m ä ä j a k a r k e a t a.

Että Kullervo ponnahtaa vastausten johdosta jälleen kylmäksi, selittää CYGNAEUS siten, että »suvun epäihmisyys manaa taas esille sen diabolisuuden, joka asui Kullervon sielussa vieretysten sankariluonteen hellyyden kanssa». [3]) Sanat epäihmisyys ja diabolisuus voisivat kuitenkin viedä kokonaan harhaan. Onhan juuri mainittu, miten omaisten karvaus Kullervoa kohtaan on täysin käsitettävissä, miten heidän menettelynsä omalta kannaltaan kaikin puolin johdonmukaista. Syyttäminen epäihmisyydestä olisi niin ollen heidän turhaa mustaamistaan. Mutta myöskään Kullervon jälleen kylmetessään ei suinkaan tarvitse olla diabolinen. Häneen sisimmässä hellyydessään vain käy kipeästi omaisten kanta, häneen jo entisestään kyllin suuressa orpoudessaan k o s k e e nähdessään, kuinka hänet sysätään kaiken luonnollisen kuulumispiirin ulkopuolelle, mutta hänhän on itse kostonkiihkossaan ja vihassaan sen tien valinnut, hä-

[1]) FR. CYGNAEUS, *m. t.* ss 66—69.
[2]) FR. CYGNAEUS, *m. t.* s. 69.
[3]) FR. CYGNAEUS, *m. t.* s. 69.

nellä, ellei hän tahdo kääntyä takaisin ja sopeutua omaisten kanssa, ei ole muuta mahdollisuutta kuin p u r r a h a m m a s t a j a j a t k a a. Senvuoksi hän mielestään antaa samalla mitalla takaisin ja niin repiytyy yhä enemmän irti ja yhä enemmän hyytyy.

Että tämä repiytyminen ja vihaaminen Kullervoon todella koskee, sen on Cygnaeuskin pannut merkille, huomauttaen miten hänellä »sydän valui luultavasti verta» singotessaan kunkin »herjauksia» takaisin ja miten hän vihdoin kääntyy äidin puoleen »huomattavalla tuskalla ja mitä sydämellisimmin sanoin». [1]) Kullervo todella itsekin ikäänkuin pelkää sitä kammottavaa tyhjyyttä, mihin hän on vieremässä. Silloin äiti Cygnaeuksen sanaan antaa »rakkautensa koko valtameren tulvehtia esiin enkelinsuloisissa purkauksissa» [2]). Tämän on nyt Cygnaeus selittänyt lohdutukseksi: »Kullervo oli sentään saanut enemmän lohdutusta, kuin hän tarvitsi, voidakseen jälleen pukea sydäntäkalvavan surunsa uhkamielisyyden kaliseviin varuksiin». [3]) Mistään lohdutuksesta ei kuitenkaan voi olla kysymys. Lohdutuksen jälkeen ei näet kernaasti jää »sydäntäkalvavaa surua», eikä lohdutetun mielen yleensä tarvinne pukeutua »uhkamielisyyden kaliseviin varuksiin». Jos sitäpaitsi äidin tunne olisi tarkoittanut vain lohduttamista, olisi se siis suostunut Kullervon lähtöön, mutta sitä se ei mitenkään voi tehdä, sillä olemmehan nähneet juuri äidin koettavan pysyttää onnetonta poikaa suvulle, kaikelle inhimillisyydelle. Äidin pettämätön, pyhä tunne kohoaa siis lumoavassa suuruudessaan p i d ä t t ä m ä ä n K u l l e r v o a. Ja me voimme aavistaa, ettei Kullervon ole helppo tästä »valtamerestä» irtaantua, ettei Kullervon ole helppo ajatella äidistä: »kuolkohon kujarikoille, läävähän läkähtyköhön!». Kentiesi miehellä äidin mittaamattomasta tunteesta johtuu myös mieleen, mikä onni hänellä elämässään olisi voinut olla, ellei kaikki olisi mennyt tärviöön. Jos niin on, lähtee hän varmaan s i t ä h i l l i t t ö m ä m m i n Untamoa kohti. Sen me vain tiedämme, että hän ainakin hillittömästi lähtee, soitellen ja ilotellen niin että kankaat kaikuu.

Kuolonsanomista sanoo Cygnaeus vain, ettei »tällä hetkellä herätä kummastusta», joskin Kullervo, joka itse ensinnä oli suvun ketjun katkaissut ja sydän täynnä katkeruutta riuhtais-

---

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 69.
[2]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 69.
[3]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 70.

sut itsensä irti kodista, kuunteli niitä kylmästi. [1]) Mutta se ei mitenkään riitä kohtaa selittämään.

On ensinnäkin hyvin huomattava seikka, että suvun jäsenet toinen toisensa jälkeen sortuvat. Poloisen tyttären menetys on tietysti ollut hirveä isku, mutta sen synkän kiron alla, mikä Kullervosta hänen irti repiytyessään on suvun ylitse vyörynyt, ei näytä olevan lainkaan mahdollinen elää. Toiselta puolen tiedämme, että suku on osaltaan syynalainen Kullervon elämän myrkytyksessä. Niin on tämä kaikki siitä suoranaista kostoa. Kullervo on siis Untamoista tähdätessään johtunut aivan kuin tietämättään ja pakosta k o s t a m a a n e n s i n s y v i m m ä s s ä s y d ä m e s s ä ä n r a k a s t a m a l l e e n s u v u l l e. Ja runo ei ole suinkaan aristellut antaa suvun nääntymisen esiintyä viimeistä äärimmäisyyttä myöten, mikä samalla on tarjonnut erinomaisen lennon jatkuvalle esitykselle.

Mutta itse murheviesteilläkin on syvempi merkitys kuin ettei ole kumma jos Kullervo ei niistä »tällä hetkellä» piittaa. Nehän selvästi tarkoittavat yhä edelleen v e d o t a h ä n e n i n h i m i l l i s i i n t u n t e i s i i n s a j a p i d ä t t ä ä h ä n t ä k a u h e a l t a k o s t o n t i e l t ä. Kunkin sanoman jälkeen lisätään nimenomaan: »käypäs tuota katsomahan, kuten kuollut hauatahan!» (36,167-168, 181-182, 195-196) ja viimeksi kuolleen, kaikista rakkaimman, perästä: »käypäs tuota katsomahan, miten miero hautoavi!» (36,209-210); sitäpaitsi Kullervo itse sanoo lopuksi: »en vielä kotihin joua» (36,231), mikä myös osoittaa kysymyksessä olevan nimenomaista pidätystä. Jo Lönnrot on ilmeisesti huomannut kuolinsanomilla tarkoitettavan saada Kullervoa palaamaan, sillä viimeisen viestin jälkeisestä viittauksesta mieroon hän sanoo: »Edellisiä mieron eli vieraan väen ei tarvinnut haudata, kun emäntä vielä oli elossa, mutta nyt hänenki kuoltuansa ei enää ollut ketään omaisistansa, joka olisi hänen maahan laittanut, jos ei Kullervo ottaisi palataksensa.» [2]) Ja toisekseen puhuu Cygnaeuskin esteistä: »Koston vulkaaninen purkaus on kyllin voimakas raivaamaan itselleen oman uransa sekä lumisten että kukkanurmisten esteiden läpi.» [3]) Mutta hänestä näyttävät kaikissa tapauksissa sukua kohtaavat iskut koskevan Kullervon sydämeen »yhtä vähän kuin koirankopin palaminen hänen vihollistensa alueella häntä liikuttaisi» ja hän huomaut-

---

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 70.
[2]) E. Lönnrot, *Lyh. Kal.* s. 379; kts. myös *Luennot* 36,210.
[3]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* ss. 71—72.

taa tämän seikan omituisuutta, koska Kullervo oli tahtonut kostaa »muun muassa juuri sen pahan, mitä hänen sukunsa oli kärsinyt».[1] Jos kuitenkin »kukkanurmisetkaan» esteet eivät Kullervoon tehoo, niin mitä varten sitte ollenkaan puhua »vulkaanisen purkauksen» ponnistuksista? Tosin Kullervo näennäisellä ja hetkellisellä välinpitämättömyydellä heittää isän, veljen ja sisaren kuolinsanomat takaisin, mutta me tiedämme entuudestaan, että hänellä kyllä on sydämensä syvällä kaikesta vihasta huolimatta heitäkin kohtaan hellät tunteet. Mitä taas äitiin tulee, olemme nimenomaan nähneet, että hänen kuolinsanomansa saattaa Kullervon mitä väräjävimpään mielentilaan (36,213-230). Ja koko se uhmaisuus, minkä erikseen jokaisen kuolinsanomankin jälkeen olemme nähneet Kullervon alituisessa soittelemisessa esiintyvän (36,175-176, 189-190, 203-204, 235-236), osoittaa selvästi, että hänellä omassa itsessään on vastusta voitettavana. Hän vain ei tahdo hellälle ja hienolle jättäytyä, sillä »viel' on Unto kostamatta, mies katala kaatamatta, ilkeä hävittämättä» (36,232-234).

Yleisesti katsahtaen näemme siis Kullervon puheenalaisessa kohdassa pyrkivän kostamaan ja inhimillisyyden etenkin äidin kautta koettavan häntä pidättää. Kullervo itse väikkyy suvun suhteen vihan ja rakkauden välillä ja suku äitiä lukuunottamatta asettuu häntä kohtaan töykeälle kannalle. Niin luistaa poika koston tielle; mutta vaikka hän omassa tietoisuudessaan tarkoittaakin vain Untamoa, hän kuitenkin tätä kohti edetessään samalla askel askelelta aiheuttaa koston myöskin suvulleen.

Olemme nähneet, esitystä jatkaaksemme, Kullervon kaikesta huolimatta taivaltavan vain »soitellen», »ilon lyöen», mutta vieläkin korkeammalle kohoo hänen uhmansa ja vihansa: hän pyytää koston miekan *itseltään Ukko Ylijumalalta.* Ja Ukko antaakin hänelle »miekan mielehisen, kalvan kaikkien parahan». Niin on pian kosto suoritettu; Kullervo kaataa ja hävittää kaiken Untamon kansan, »tuvat poltteli poroksi, kypeniksi kyyätteli, kivet jätti kiukahista, pitkän pihlajan pihoista».

Mutta kun Kullervo vihdoin palaa kotiinsa, on hänellä täytenä totena edessään kaikki se mistä viestit olivat hänen jälkeensä kertoneet: »tupa on tyhjä tultuansa, autio avattuansa, ei tulla likistämähän, käyä kättä antamahan». »Hiilet kylmät hiiloksessa» — »ei ole emo elossa»; »kivet kylmät kiukahassa» —

---

[1] Fr. Cygnaeus, *m. t.* ss. 70—71.

»ei ole iso elossa»; »silta kaikki siivotonna» — »ei ole sisar elossa»; »ei venettä valkamassa» — »ei ole veli elossa». Tämä ääretön tyhjyys ja autius vaikuttaa Kullervoon valtavasti: »loihe siitä itkemähän, itki päivän, itki toisen».

Cygnaeus on huomauttanut, miten tyydytetty kosto ei täten tuottanut Kullervolle enää lainkaan huojennusta. »Hän huomasi, että inhimillinen tunne tarvitsee ravintoaineekseen muutakin kuin vihollisten verta ja tuhoa; hän huomasi, kuinka heikko väkevinkin on, kun hän on siirtynyt ihmisyyden alueen ulkopuolelle.» [1]) Joskaan Kullervo itse ei nyt varsin näin oppineesti »huomannut», niin tosiasia kuitenkin on, että hän oli joutunut »ihmisyyden alueen ulkopuolelle», eikä sitä mitenkään voinut kestää.

Kullervo siis itkee päivän, itkee toisen ja niin suruissaan ajattelee, ettei emokaan ole hänelle jättänyt mitään elämän varaksi, emo, joka ei enää voi edes kuulla poikansa tuskia (36, 278-284). Mutta emo havaa haudastakin ja muistuttaa alta mullan, että onhan häneltä jäänyt Musti koira, jonka kera Kullervo voi taivaltaa korpeen elatustaan etsimään (36,287-296). Niin ottaa Kullervo koiran keralleen ja lähtee kohoamaan korpeen.

Mutta silloin sattuu hän paikalle, missä oli sisarensa pillannut. Nurmi ja aho ja nuoret heinät ja kukat kanervan itkevät siinä turmeluksen tekoa, eikä itse turmeluspaikalla ota mitään vihantaa kasvaakseen (36,307-318). Tästä herää Kullervossa *suunnaton syyllisyyden tunne*, hän »tempasi terävän miekan», katselee sitä ja kääntelee ja tiedustaa tokko tuon tekisi mieli »syöä syyllistä lihoa, viallista verta juoa». Miekka vastaa, että miksikäs hän ei »söisi syyllistä lihoa, viallista verta joisi», kun »syön lihoa syyttömänkin, juon verta viattomankin». Niin siihen Kullervo surmansa sukeaa.

Luonnon itku ja kironalaisuus sisarenturmeluspaikalla muistuttaa luonnollisesti lähinnä siinä tapahtuneesta onnettomasta seikasta, mutta Cygnaeus on ollut taipuvainen näkemään siinä viittauksen laajemmallekin. Hän sanoo: »Muistiko Kullervo, kun hän loi katseensa tuohon paikkaan, jota luonnon oma kirous oli kohdannut, sitä kaskea, jonka laihon hän muinoin kostonhimoisen sydämensä röyhkeydessä oli kaikiksi ajoiksi manannut päivänpaisteettomaksi somerikoksi? Runo ei virka mitään

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 77.

tästä, yhtä vähän kuin monesta muusta senkaltaisesta sivuseikasta.» [1]) Runo ei todellakaan siitä mitään virka, eikä meidän tarvitsekaan erikoisesti ajatella kirottua kaskea, mutta katsoen siihen voimakkuuteen millä syyllisyyden tunne Kullervossa puhkeaa, on selvää, että luonnon itku ja kironalaisuus sisarenturmeluspaikalla palauttaa mieleen kaiken sen syyllisyyden, mihin Kullervo elämässään oli johtunut. Sehän on luonnollisinta siitäkin syystä, että Kullervo nyt niin päättäväisesti tekee elämästään lopun.

Mitä miekkaan tulee, huomauttaa Cygnaeus lyhyesti: »Jumalat kyllä tietävät, mihin heidän lahjansa aikanaan kelpaavat.» [2]) Mikään ei todella estä pitämästä miekkaa, jolla Kullervo itsensä surmaa, samana kuin minkä hän oli Ukolta kostonsa välikappaleeksi anonut. Että se on kaikin puolin asianmukaista, on tietysti selvää.

Kullervon vapaaehtoisen kuoleman on jo Topelius merkinnyt nimenomaan siveellisten voimain voitoksi: se on »se sovitus, josta kappaleen aate voittajana kohoo». [3]) Ja Cygnaeus sanoo: »Ihmisyyden siveelliset voimat ne siinä, lujina iankaikkisessa oikeudessaan, viettävät voittojaan, vaikka ne osoittavat oikeutta sankarillekin, jonka rikoksesta ihmisillä oli niin paljon omallatunnollaan.» [4]) Palaten vielä Kullervon kohtalon aiheutukseen huomautettakoon vain tässä, että Kullervon nimenomainen syyllisyytensä tunnustaminen ja täysin vapaaehtoinen kuolema (36,319-342) luonnollisesti on sinään ikuisen oikeuden tunnustamista.

Mutta vielä kertoo runo, että Väinämöinen, kuultuaan kovaosaisen kuolleeksi, varottaa lasta kaltoin kasvattamasta »luona tuhman tuuittajan, vierahan väsyttelijän», sillä »lapsi kaltoin kasvattama, poika tuhmin tuuittama ei tule älyämähän, miehen mieltä ottamahan, vaikka vanhaksi eläisi, varreltansa vahvistuisi» (36,351-360).

Näitten säkeitten kantamattomuutta ovat varsinkin Cygnaeus ja Ahlqvist, jälkimäinen sangen ankarastikin, huomauttaneet, [5]) mutta emme tarvitse siitä tässä ryhtyä erikseen puhumaan. Merkitystä voipi vain olla, että Väinämöisen nähdään

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* ss. 79—80.
[2]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 80.
[3]) Z. Topelius, *Kullervo*, Hfors Tidn. 1851 n. 49.
[4]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 81.
[5]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 20; A. E. Ahlqvist, *Tutkim. Kalevalan ekst. ja tämän tarkast.* s. 50.

sekä saavan sanoman Kullervon kuolemasta, että myös tuntevan hänen elämänsä ja seikkailunsa.

Kullervon traagillisuutta on koetettu määritellä ja selvittää jo varhaisimmasta ajasta lähtien. Niin liittää Lönnrot selontekoonsa Kalevalan sisällyksestä seuraavan jälkikirjoituksen: »Koko Kalevalassa ei ole toista niin traagillista henkilöä kuin Kullervo. Heti syntymästään hän joutui vihollisen valtaan, joka senjälkeen häntä monella tavalla yritti surmata; Ilmarisenkin luona katsoi emäntä voivansa pitää häntä pilkkanaan [narrinaan], ja kun hän vihdoin odottamatta oli jälleen tavannut vanhempansa, kohtasi häntä kamalin onnettomuus hänen liian myöhään tuntiessaan oman sisarensa. Vaikkei kohtalon rankaiseva käsi (tämän pahanteon tähden) olisikaan tuhonnut koko hänen sukuaan, oli hänen mielenrauhansa ainiaaksi mennyttä; mutta kaikkien omaisten kuolema vielä joudutti päätöstä, jonka hän jo aikaisemmin näkyy tehneen, että itse lopettaisi elämänsä, niin pian kuin oli ennättänyt kostaa Untamolle. Miltä kannalta hänen aikalaisensa arvostelivat hänen rikostaan sekä semmoisenaan että hänen oloihinsa katson, ilmenee runoista selityksettäkin. Niistä sanoista, jotka Väinämöinen lopuksi lausuu, huomataan, että syy ennenkaikkea pannaan siihen väärään kasvatukseen, jonka hän lapsuudessaan oli saanut, ja kohtaa niinmuodoin vähemmän Kullervoa itseään kuin Untamoa tai myös hänen vanhempiaan, jotka eivät olleet pitäneet hänestä sen parempaa huolta, kuin että hän joutui luonnottomaan kasvatuspaikkaan. Muuten oppii Kullervorunoista, mihin seurauksiin — kahden suvun perinpohjaiseen häviöön — alussa vähäpätöinen riita voi johtaa.» [1]) Castrénin mielestä on Kullervorunoilla »alusta loppuun saakka suurenmoinen, draamallinen luonne — draamallinen etenkin senkautta, että Kullervo ikäänkuin toinen Oidipus tietämättään häpäisee yhden lähimmistä omaisistaan, oman sisarensa, ja senjälkeen sovitukseksi juottaa ,miekalleen omaa viallista vertansa'». [2]) Topelius sanoo: »Kullervo on sen ylistämistä mikä Suomalaiselle oli korkeinta ja jalointa elämässä; hän on *rakkaus* ja *perhe*, *kielteisinä*, mutta ainoastaan noustakseen sitä mahtavammin jälleen kielteisyyden häviöstä. Kullervo on pakanallinen selitys 1 Corinthilaisten 13 luvusta ja tuntuu sanovan kuulijalle: ihminen, mitä

---

[1]) E. Lönnrot, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1848 n. 12 (s. 350); vrt. myös — —, *Luennot* 35,7-10, 36,354.

[2]) M. A. Castrén, *Utl. öfver redakt. af Kalevala*, Litteraturbl. 1850 n. 2 = Resor o. Forskn. V s. 160.

on sinun elämäsi ja onnesi, jos ei koskaan isän lempeä sana, jos ei koskaan äidin tai puolison hellä syli ole opettanut sydäntäsi rakastamaan! Ilman rakkautta käyt sinä kirottuna maan poluilla. Mitä hyödyttää sinua voimasi? Ilman rakkautta voi se ainoastaan hävittää. Mitä hyödyttää sinua kauneus ja rikkaus? Ilman rakkautta voivat ne ainoastaan häväistä pyhimmän. Ja vihdoin mitä hyödyttää sinua omistaa isänkoti, jos ei isän, veljen ja sisaren rakkaus siinä asu!» »Senvuoksi», selittää Topelius, »alkaa Kullervon murhenäytelmä veljessodalla, josta kosto ja kirous kasvavat vihan katkerana hedelmänä. Kullervo on orja siitä hetkestä jona hän syntyy, mutta eivät ne vaarat, jotka häntä ympäröivät, ei raskas työ, ei huono ruoka, ei orjuuden häpeä, ei edes vapauden menetys ole se mikä niin syvästi katkeroittaa hänen elämäänsä, se on se kuvaamaton yksinäisyys, jossa hän laulaa kiveen särkyneestä veitsestään: ‚yks' oli veitsi veikkoutta, yksi rauta rakkautta'.» Ja huomauttaen miten Kullervo sitten elää ainoastaan vihalle, kunnes sammuttaa tämän vihan Untamon kansaan, päättää Topelius: »Mutta runo ei tahdo antaa hänen käydä perikatoon *vihassa;* se antaa hänen päinvastoin, loppukohtauksessa yhtä taiteellisesti todessa kuin inhimillisen kauniissa, sortua *rakkaudessa* — surren äitinsä kuolemaa, siinä paikassa missä ruoho on kuihtunut veljen sisartaan kohtaan tekemän rikoksen surusta. Hänen vapaaehtoinen kuolemansa on niinmuodoin se sovitus, josta kappaleen aate voittajana kohoo, ei enää kielteisessä muodossaan, vaan täysin positiivisena — katkerin iva vaihtuneena kuolemassa saavutetun voiton kaihomieliseen hymyyn.» [1]) Schott lausuu: »Kullervo on orjuuden ruumiillistunut kirous. Kalevan suvun jättiläisistä tuli yksin hänen kohtalokseen joutua orjuuteen ja niin saapi hän, vielä vapauden saavutettuaankin, tyydytystä ainoastaan raa'asta hävittämisestä. Vihdoin herää hänessä omatunto niin peljättävällä voimalla, että hän kääntää hävityshalunsa itseensä ja antaa itselleen kuoleman.» [2]) Cygnaeuksen käsityksen tunnemme jo edellisestäkin, mutta vielä nimenomaisemmin määrittelee hän sen seuraavasti: »Luonto on luonut hänet sankariksi, mutta kohtalo alentanut hänet orjaksi. Hän on syntynyt, sisäisen kutsumuksensa mukaan, yrittämään toimia, jotka tarjoovat hänelle tilaisuuden vapaasti kehittää kai-

---

[1]) Z. Topelius, *Kullervo*, Hfors Tidn. 1851 n. 49; — —, *Pakanalliset jumalat ja sankarisadut*, Maamme kirja s. 232. Vrt. J. W. Wiedemann, [*Kirjoitus Kalevalasta*, Der Bund 1884] Hfors Dagbl. 1884 n. 82; [?], *Kodin kasvatuksen merkitys esiteltynä Kalevalassa*, Tamp. San. 1885 n. 59—60; L . . .de, *Silmäys Kalevalaamme*, Turun Kuva-Lehti 1890 n. 9.

[2]) W. Schott, *Über die finnische Sage von Kullervo* s. 1.

ken luontaisen jättiläisvoimansa; mutta hän syntyy samalla orjan ylen ahdistettuun ilmapiiriin, ja orjan alhainen pakkotyö muuttaa lujan sankaritahdon ansion anteeksiantamattomaksi virheeksi. Hän tuntee tuon kaikkien suurten sydänten palavan tarpeen rakastaa ja olla rakastettu; mutta ympäröivä maailma murskaa hänen sydämensä mitä tylyimmällä kovuudella.» [1]) Myöskin Peranderin mielipiteen tunnemme, mutta hänkin lausuu vielä erityisesti: »Kullervon kohtalo syntyy siitä, että hän on kostaja, että kosto on elämänsä tarkoitus. Hänen kohtalonsa, hänen surmansa ei ole luonnon häviäväisyyttä, ulkopuoliset vaarat, elämän onnettomat tapaukset eivät turmele häntä. Koston himo, joka on sydämensä ainoa himo, koston toimi, joka on elämänsä päätarkoituksena, turmelee hänet. Kosto on kostajan oma surma, häviömme syy on omassa rinnassamme. Luonnon kuolevaisuus on vähäpätöinen verrattuna siihen, minkä ihminen itse saattaa aikaan. Hän omilla elämänsä töillä, oman vapautensa alalla, matkaansaattaa kuolevaisuuden, josta luonnon häviö on ainoastaan heikko kuvaus.» [2]) Julius Krohn asettuu yleensä Cygnaeuksen ja Peranderin kannalle, lausuen: »Näiden molempien tutkijoitten jälkien parsiminen olisi samaa, kuin jos elonleikkuun jälkeen menisi sänkipellolle karisseita jyviä kokoonpoimimaan.» Kuitenkin hän Kullervon »luonteen ytimeen, hänen kohtalonsa päävaikuttimeen» nähden omaksuu vastoin Cygnaeuksen selitystä nimenomaan Peranderin tulkinnan: »Sillä se ei ole muuta kuin *verikosto.* Tämä koston halu ei synny vasta silloin, kun Kullervo näkee synnynnäisen voimansa ja jaloutensa väärin käsitetyksi ja halveksituksi — niinkuin professori Cygnaeus selittää — se on jo syntynyt hänen kanssansa; se ei olekaan ainoasti personallinen kosto, vaan peritty sukukosto.» [3])

Näemme ensinnäkin, että jo Lönnrot ja Topelius kiinnittävät huomiota veljesriitaan kaiken alkusyynä, edellinen tosin ylimalkaisesti mainiten vain molempien sukujen häviöstä, mutta jälkimäinen nimenomaan miten siitä »kosto ja kirous kasvavat vihan katkerana hedelmänä». Tämä riittäisikin ilmaisemaan yleisesti molempien sukujen kohtalon, mutta meillähän on kysymys etupäässä Kullervosta. Häneenkin nähden olemme veljesvihalla kiroineen todella osoittaneet olevan perustavan merkityksen, kuten pian saamme vielä lähemmin selvittää. —

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 39.

[2]) F. Perander, *Tragillisesta peri-aatteesta Kullervorunoissa*, Kaikuja Hämeestä I s. 134.

[3]) J. Krohn, *SKH* I ss. 98, 109—110. — Vrt. myös K. Raitio, *Silmäys Kalevalaan* ss. 43, 44 (muistutukset).

Merkille on pantava Lönnrotin huomautus siitä että syy Kullervon kohtalosta kohtaa »vähemmän Kullervoa itseään kuin Untamoa tai myös hänen vanhempiaan». Vaikkakin Lönnrot puhuu vain kasvatuksesta, tiedämme hyvin edellisestä, että molemmat suvut olivat osalla Kullervon kohtalon alkusyyhyn ja omalla tavallaan myös sen kehitykseen. — Ettei taas pelkästä kasvatuksesta voi olla kysymys, olemme alusta lähtien täysin selvästi nähneet. Lönnrotin viittaamia Väinämöisen loppusanoja ei kuitenkaan liene pakko ihan kirjaimellisesti käsittää, kuten niille Cygnaeuskin tahtoo puolustaa »jonkunlaista korkeampaa merkitystä [1]): niidenhän voitaisiin katsoa ilmaisevan vain s e l l a i s t e n e d e l l y t y s t e n p u u t t u m i s t a, joita ilman ihmislapsesta ei voi tervettä ihmistä kasvaa. Että ne ovat perin ylimalkaiset ja asian ytimeen osumattomat, siitähän ei tietysti kannata puhuakaan. — Castrénin huomautus Kullervorunojen draamallisesta luonteesta »etenkin senkautta, että Kullervo ikäänkuin toinen Oidipus tietämättään häpäisee» sisarensa, on tietenkin kaikin puolin paikallaan, kun vain otetaan lukuun ennen teroittamamme seikka, ettei Kullervo yksistään sen takia itseään surmaa. — Topeliuksen huomautusta rakkauden ja kodin puutteesta Kullervon kohtalon tekijänä on Cygnaeus erikoisesti vastustanut. Hän tosin tunnustaa kodinonnen puutteen »sangen olennaiseksi ja vaikuttavaksi onnettomuudeksi, joka osaltaan jonkun verran edisti tuon perikatoon tuomitun syöksymistä kirouksen kuiluun. Mutta tämä puute ei kuitenkaan ollut kaikista olennaisin ja pääasiallisin.» Viitaten Kullervon äidin valtavaan rakkauteen ei Cygnaeus sano voivansa käsittää, »että yksikään ajatteleva olento voisi väittää sydämen, joka on saanut imeä itseensä semmoista rakkautta, joutuneen perikatoon *yksistään* ja *ainoastaan* senvuoksi, että siltä on puuttunut äidinhellyyttä ja muuta mitä siihen kuuluu.» [2]) Tähän kuitenkin voidaan huomauttaa, ettei Kullervo todellisuudessa o l e k a a n s a a n u t »imeä itseensä semmoista rakkautta», hänhän on jäänyt jo kapaloon nimenomaan o r v o k s i ja kun hän vihdoin äidin tapaa, on kaikki m y ö h ä i s t ä. Siis on kylläkin perää Topeliuksen puheessa rakkauden ja kodin puutteesta, mutta kaiken edellisen mukaan ei tietenkään yksinomaisena syynä. Ei Kullervoa katkeroita pelkästään »kuvaamaton yksinäisyys», se on vain se maaperä, missä synnynnäinen katkeruus niin rehevästi pääsee versomaan. Siis Topeliuksen tulkinta on vain käsitettävä sa-

---

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 20.
[2]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* ss. 21—24.

maan tapaan kuin Lönnrotin selitys väärästä kasvatuksestakin. Mitä taas tulee Kullervon kuolemiseen »rakkaudessa», vapauteen ja sopusointuun kohonneena, on se itsestään selvää, kun hän kerran, kuten olemme nähneet, syynsä tunnustaa ja v a p a a e h t o i s e s t i itsensä uhriksi antaa. — Schott on lausuntonsa orjuuden ruumiillistuneesta kirouksesta myöhemmin mukauttanut suorastaan Cygnaeuksen sanoihin sankaruuden ja orjuuden ristiriidasta. [1]) Mutta edellisessä olemme alituisesti nähneet, ettei Kullervon käsittäminen pelkästään sankariksi mitenkään riitä. Topelius, Perander ja Julius Krohn ovat aivan oikeassa siinä, etteivät Kullervon elämää katkeroita pelkät ulkonaiset seikat — me tiedämme, että hän on jo syntymässään katkera. — Mutta myöskään Peranderin ja häneen yhtyneen Julius Krohnin selitys, kuten jo pitkin matkaa on esiintynyt, ei riitä Kullervon kohtaloa selvittämään. Ensinnäkään ei ole todellisuudessa kysymys peritystä kostosta, sukukostosta, vaan juuri p e r s o n a l l i s e s t a k o s t o s t a. Tämän olemme edellisessä nimenomaan osoittaneet ja ymmärrämme sitäkin helpommin, kun Kullervon oma suku on yhtä hyvin syynalainen ja koston päälleen vetävä. Kuvaavana seikkana muistettakoon, ettei suku Kullervon kostoon edetessä mitenkään tee hänen kostostaan yhteistä asiaa, vaan suhtautuu häneen pikemmin kuin viholliseen — äitiä lukuunottamatta, joka taas nimenomaan koettaa kostosta estää. Mitä kantavuutta tässä sitäpaitsi olisi sukukostolla, kun suku itse ei ole kärsinyt muuta kuin oman vihansa seurauksia? Sehän olisi koko Kullervorunojen alentamista vaille kaikkea korkeampaa oikeudellisuutta. Toisekseen puhuu tässä Perander sellaistakin, mikä päinvastoin kuin hänen ennen esittämämme lauseet oikeastaan pitää paikkansa. Niin, että »koston himo» turmelee Kullervon, että »häviömme syy on omassa rinnassamme», että ihminen itse »omilla elämänsä töillä, oman vapautensa alalla» matkaansaattaa kuolevaisuuden. Sehän on kokonaan toista kuin olla »määrätty» kostajaksi, vieläpä koston »virkaan», jossa sitte semmoiset ja semmoiset ominaisuudet ja temput kuuluvat asiaan. Mutta tämänkin lausuntonsa alkaa Perander selittämällä Kullervon kohtalon syntyvän siitä, että hän »on kostaja, että kosto on elämänsä tarkoitus», ja me olemme nähneet, että Kullervo vasta v ä h i t e l l e n k y p s y y koston työhön, että hänen kohtalonsa syntyy yksinkertaisesti vain synnynnäisestä katkeruudesta erinäisten asianhaarain edelleen pahentamana.

---

[1]) W. Schott, *Vortrag über die finnische und estnische Heldensage*, Monatsberichte d. Berl. Acad. Philos-hist. Cl. 1866 ss. 250—251.

Mutta ymmärtääksemme lähemmin Kullervon kohtalon muodostuksen, on meidän vielä erikoisesti kohdistettava huomiota hänen omaan suhtautumiseensa siihen. Olemme jo ennen nimenomaan osoittaneet, että hän seppolaan tuloonsa saakka on itse omalla syntylaadullaan täydelleen osallisena elämänjuoksunsa kehintään. Osallisena vielä seppolassakin, ensin etenkin Untolassa aiheuttamansa maineen kautta. Emännän kujeen olemme niinikään nähneet kääntyvän niin turmiolliseksi ennenkaikkea juuri Kullervon personallisen pohjaluonnon takia. Ja murhatyö taas ajaa Kullervon korpeen ja yksinäisyyteen, missä kostomieli erikoisesti tulvahtaa esiin. Niin edelleen kotona on Kullervo itse omalla repeleväisyydellään aiheuttamassa ristiriitaa. Sisarenturmelus on yksistään hänen omaa hillittömyyttään ja väkivaltaisuuttaan. Kosto vihdoin on myöskin täydelleen hänen omaansa, vieläpä nimenomaan mitä voimakkaimman pidätyksen läpi. Näin ollen ympäristön ja ihmisten syyttäminen semmoisenaan, puheet siitä miten »ympäröivä maailma murskaa hänen sydämensä mitä tylyimmällä kovuudella» ja miten Kullervon kohtalosta »ihmisillä oli niin paljon omallatunnollaan», voisi olla kerrassaan harhaanviepää, mitättömään kostonnautintoon alentavaa. Ei, tältäkin kannalta on meidän pakko laskeutua Kullervon s y n n y n n ä i s y y t e e n, siihen kironalaisuuteen, jonka olemme nähneet veljesvihan häneen iskeneen. Erinäiset asianhaarat sitten vain m y ö t ä- v a i k u t t a v a t samaan suuntaan.

Mutta miten tämä nyt siis vihdoinkin olisi yleisemmin määriteltävä, minkä nimen löytäisimme sille ytimelle, jonka ympärille puheenalaiset runot ovat kasvaneet? Cygnaeus on Kullervo-tutkielmassaan eräässä muistutuksessa puhunut Kullervoa kohtaan, tosin vain untamolaisten puolelta, tapahtuneesta »siveellisyyden yleisinhimillisten velvollisuusvaatimusten» loukkaamisesta. [1]) Laajentaen tämän asianomaisesti myöskin Kullervon omaa sukua koskevaksi, saamme tästä todellakin tien, jota myöten voimme kulkea. Sillä mitä olisi muuta kuin yleisten »inhimillisten velvollisuusvaatimusten» loukkaamista, että turhanpäiväisellä veljesvihalla myrkytetään lapsen luonne ja riistetään häneltä kaikki luonnollisen ja terveen kehityksen mahdollisuudet? Sitä samaa on nurjamielisyys ja orjuus ja jos niin tahdotaan huono kasvatus, sitä samaa ymmärtämyksen puute, kodittomuus ja ääretön yksinäisyys. Tahtomattaan tekee Ilmarisen emäntä Kullervon murhaajaksi, tietämättään turmelee Kullervo sisarensa — hänen yllään on semmoisenaan

[1]) Fr. Cygnaeus, *m. t.* s. 62.

hirveätä painostusta. Ja se seikka, että Kullervo jo varhaisimmastaan lähtien puhuu kostosta ja ettei häntä vihdoin valtavinkaan rakkaus siitä pidätä, osoittaa epäämättömästi, että jotakin *syvää syytä, jotakin viiltävän epäoikeutettua* on täytynyt tapahtua.

Että Kullervo-runot, pääasianaan — ylläesitetystäkin nähden — *Ilmarisen emännän surma ja Untamolan hävittäminen*, muodostavat *oman erikoisen jaksonsa*, ei ole toki johtunut kenenkään mieleen epäillä. Mutta missä määrin tämä jakso liittyy muuhun runoelmaan, siitä on kyllä oltu eri mieltä. Niin sanoo Castrén, ettei kolmella Ilmarisen emännän surman jälkeisellä runolla, »jotka laatuaan ovat kenties kauneimmat koko Kalevassa», ole »pienintäkään yhteyttä itse pääaineen kanssa». [1]) v. Tettau väittää, että Kullervo-runot ovat »ehkä vieläkin höllemmässä yhteydessä runoelman pääsisältöön kuin Lemminkäisen seikkailut», ja yleensäkin hän sanoo: »Kaikista Kalevalan runoista ovat Kullervon kohtaloa käsittelevät ne, joitten itsenäisyydestä ja eepoksen pääaineistoon kuulumattomuudesta ollaan enimmän yksimielisiä.» [2]) Samaan suuntaan myöskin Comparetti: »Vieläkin etäämpänä kuin Lemminkäinen on Kalevalan pääaineistosta Kullervon hahmo, jolla ei ole runoelman muitten sankarien kanssa yhteyttä ja joka ei ota osaa runoelman toimintaan. Häntä koskevat runot muodostavat ikäänkuin pienemmän, kokonaisuuden väliin pistetyn osan, joka kyllä paikallaan muodostaa kauniin ja traagillisen, mutta muuhun siinä määrin kuulumattoman episodin, että sen voisi kerrassaan poistaa ilman että runoelma millään tavoin siitä kärsisi. Lönnrot onkin, sitä muuhun yhteyteen sijoittaessaan, voinut löytää ainoastaan yhden motiivin, nimittäin sen että Kullervo surmaa Ilmarisen puolison.» [3]) Sitävastoin jo aikaisemmin lausuu af Ursin: »On tahdottu väittää että tämä episodi voitaisiin kokonaan poistaa yhteyttä vahingoittamatta. Mutta siinä ollaan ihan väärässä; Kullervo-episodi motiveeraa Ilmarisen seuraavassa esitetyn yrityksen, sittenkun Kullervo on surmannut hänen puolisonsa, takoa itselleen uusi puoliso ja sitten hänen toisen kosintamatkansa Pohjolaan koettaakseen voittaa itselleen toisen tyttären.» [4]) Niinikään sanoo Julius Krohn: »Mitä taas Kullervojaksoon

---

[1]) M. A. Castrén, *Utl. öfver redakt. af Kalevala*, Litteraturbl. 1850 n. 2 = Resor o. Forskn. V s. 169.

[2]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* ss. 26, 61.

[3]) D. Comparetti, *m. t.* ss. 129—130.

[4]) N. af Ursin, *Den homeriska frågan* s. 57.

tulee, on mahdotonta arvata, kuinka on voinut olla silmänräpäyksenkään aikaa puhetta sen lohkaisemisesta erillensä. Onhan ainakin se osa siitä, joka jo löytyy vanhassa Kalevalan laitoksessa, välttämättömän tarpeellinen päätoiminnalle. Kullervon surmatyö Ilmarisen kodissa, sehän juuri on käännekohta, joka kerrassaan puhkaisee Pohjolan ja Kalevalan todellista mieli-alaa peittävän kuoren. Ilman tätä välitapausta ei olisi päätapauksen loppupuoli missään yhteydessä alkupuolensa kanssa. Se olisi juuri samaa, kuin jos Patroklon kuolon pyyhkisi pois Iliadista. Mutta Ilmarisen emännän pahateko ei olisi häntä kohtaavan kauhean koston vertainen, jos emme tietäisi tuon kiveen katkenneen veitsen surullista historiaa; ei myös niin julma, väkivaltainen kostonhimo olisi aivan luonnollinen nuoren pojan sydämessä, jos ei saman jakson toisten runoin kautta Kullervon luonne kuvautuisi silmiemme eteen koko mahtavassa jylhyydessään.»[1] Jättäen jo ennen oikaistuina sikseen puheet sellaiset kuin Pohjolan ja Kalevalan »todellista mielialaa peittävä kuori», Ilmarisen emännän »pahateko» ja että tässä yksistään pahateko on »kauhean koston vertainen», huomaamme vain, että Kullervorunojen ainoana yhdistäjänä muuhun runoelmaan mainitaan Ilmarisen emännän kohtalo, mitä toiset pitävät kyllin riittävänä, toiset taas aivankin riittämättömänä. Miten nyt siis asia oikeastaan esiintyy?

Olemme ensinnäkin juuri nähneet, että Kullervorunojen psykologinen pohja on aivan sama kuin aikaisemmissakin. Mutta sensijaan kun ennen on etupäässä ollut puhe niistä, j o t k a m e n e t t e l e v ä t epäoikeutetusti toisia kohtaan, on tässä taas pääasiassa kysymys siitä, j o t a k o h t a a n o n m e n e t e l t y epäoikeutetusti. Näin ollen eivät siis Kullervorunot sisällöltään ainoastaan mukaudu yleiseen suuntaan, vaan käsitellen asian tärkeätä toista puolta sitä samalla s u u r e s t i syventävät. Veljesviha ja Untamolaisten menettely ovat vain ylenevää jatkoa suoranaiselle epäoikeutukselle, ja siihen liittyy etenkin entinen Pohjan neiti ylempäin, onnellisempain edustajana, vieläpä niin viehättävässä muodossa, kuin että ainoana virheenä näyttää olevan vain aseman ymmärtämättömyys — ja kaikkea vastaan nousee kärsimys murtavana myllerryksenä. Sekä Pohjola että Kalevala ovat leikissä edustettuina, edellinen Untolan ja entisen Pohjan neidin, jälkimäinen Kalervolan ja seppo Ilmarisen kautta. Mutta yksityisluontoisiakin liittymäkohtia voidaan mainita. Niin olemme jo aikaisemmin osoittaneet veljesvihan Untamoisen

[1]) J. Krohn, *SKH* I ss. 12—13.

sopivan yhteen Lemminkäisrunoissa mainitun »Pohjolan veräjän suulla» asuvan, kirokapeita ja äkäisiä susia omistavan Untamoisen kanssa. Ettei Ilmarinen Kullervon ostettuaan johdu häneen sen suurempaa huomiota kohdistaneeksi kuin että jättää vain ilman muuta naisille, olemme maininneet sitäkin ymmärrettävämmäksi, kun hän sammon taonnassakin oli nähnyt orjat merkittäviin tehtäviin kykenemättömiksi. Samoin olemme nähneet nuoren emännän suhtautumisen orjaansa sekä paimeneenpanossa ja kivileivänleipomisessa, että kuolinkohtauksessa saavan tärkeältä osaltaan selityksensä hänen entisyydestään. Ilmarisen syvä suru emäntänsä kohtalosta palauttaa myös elävästi mieleen hänen entisen rakkautensa; verrattakoon vain säkeet »mieli ei tervoa parempi, syän ei syttä valkeampi» (34,35-36) ja »sinne mieleni tekisi kotihini kuolemahan, maalleni masenemahan» (10,480-482). Siis tällaiseen välikertomuksellisuuteen katsoen *on kylläkin yhdyssiteitä edelliseen.* Mutta kun muistamme, että Kullervo on ikäänkuin maanjäristys, joka tärähyttelee koko alaa, kun otamme lukuun, että surmattu emäntä on Louhen tytär ja että sureva Ilmarinen on Väinämöiselle läheinen, voimme ymmärtää, että jaksolla täytyy olla merkitystä eteenkin päin, puhumattakaan jo useitten tutkijain mainitsemasta suoranaisesta seikasta.

9. Ilmarinen koettaa hankkia itselleen uuden emännän (r. 37—38).

Ilmarinen oli jäänyt järkytettynä suremaan nuoren emäntänsä julmaa kohtaloa. Yöt päivät hän itkee ja valittaa, ei syö, eikä osaa tehdä työtä (37,14-34).

Niin kuluu kaksi kolme lohdutonta kuuta. Mutta neljännellä saapi hän ajatuksen koettaa takoa itselleen kullasta naisen, sillä korvatakseen menetyksensä. Antaa aina orjien lietsoa, mutta ei orjat sitä sittenkään hyvästi tee. Itsensä on yritettävä, ja niin vihdoin uuhen ja varsan perästä sukeutuu ahjosta neiti. Mutta kuinka tuota koettaakin valmistella, »saanut ei sanoa suuhun, eikä silmähän suloa». Mitäpä apua sellaisesta lähti elävää olentoa tarvitsevalle.

Seppo siis päättää viedä kultanaisensa Väinämöiselle ja sanoo sinne tultuaan kaikessa murheessaankin pienellä leikillä, että »tuossa on sinulle tyttö, neiti kaunis katsannolta, eik' ole suuri suun piolta, kovin leuoilta leveä» (37,206-210). Mutta Väinämöinen on päässyt naisheikkoudestaan ja käynyt muutenkin vakavaksi. Hän vaan kysyy, »miksi toit minulle tuota, tuota kullan kummitusta» (37,215-216). Ja kun Ilmarinen sanoo, että miksikäs muuksi kuin polviseksi puolisoksi, niin neuvoo Väinämöinen häntä heittämään neidon tuleen tahi viemään muille maille, sillä ei muka hänen suvulleen, eikä hänelle itselleenkään sovi »naista kullaista kosia, hopeista huolitella». Hän aivan erikoisesti varoittelee, ettei ole koskaan naista kultaista ja hopeaista tavoiteltava, sillä »kylmän kulta kuumottavi, vilun huohtavi hopea» (37,241-250).

Ilmarinen taas saapi nyt äkkiä naisen kaipuussaan huiman ajatuksen lähteä Pohjolaan pyytämään Louhelta itselleen toista tytärtä. Hän jättää siis kultaisen kuvansa, pistää varsansa valjaihin ja kiiruhtaa matkalle.

Kolmantena päivänä saapuu hän perille ja tapaa anoppinsa pihalla. Tämä »sai tuossa sanelemahan, kääntihe kyselemähän oman lapsensa oloa, asuntoa armahansa miniänä miehelässä, naisena anoppelassa». Seppo »alla päin, pahoilla mielin, kaiken kallella kypärin» pyytelee, ettei anoppi kyselisi elämiä tyttärensä, sillä senhän on jo surma vienyt (38,29-38). Ja yhdellä

kertaa lisää hän heti lähteneensä toista tytärtä pyytämään »naisen entisen eloille, sijalle sisaruensa» (38,39-44). Silloin käy revähdys Louhen sydämessä ja kaikki vanha vastamieli Ilmarista kohtaan kuohuu esiin: pahoin on hän tehnyt, kun on antanut entisenkään, antanut »kuin sutosen suuhun, karhun kiljuvan kitahan»; eikä hän nyt toista tahdo antaa Ilmarisen nokien nuohojaksi ja karstojen kaapijaksi, ennen työntää »koskehen kohisevahan, palavahan pyörtehesen, Manalan matikan suuhun, Tuonen hauin hampahisin» (38,47-64). Mutta Ilmarinenkin puolestaan tästä suuttuu, »murti suuta, väänti päätä, murti mustoa haventa, käänti päätä käiveräistä»; syöksähtää sisään kiihtyneen omavaltaisena ja ilman muuta tiuskaisee tytärtä tulemaan itselleen (38,72-76). Lapsi kuitenkin lattialta käskee häntä pois, puhutellen »liiaksi» ja »oudoksi» ja viitaten kaikkeen onnettomaan mitä hänen entistä käyntiään on seurannut (38,79-84). Ja vielä neuvoo lapsi neitoa olemaan Ilmariseen suostumatta, sillä tällä on »suen ikenet, revon koukut kormanossa, karhun kynnet kainalossa, veren juojan veitsi vyöllä, jolla päätä piirtelevi, selkeä siretteli» (38,89-94). Edelleen neiti itse sanoo, ettei hän »huoli huitukoille»; Ilmarinen on tappanut hänen sisarensa, tappaisi vielä hänetkin ja sitäpaitsi on hänessä »paremmankin miehen verta, kaunihimman varren kauppa, koreamman korjan täysi, paikoille paremmillenkin, isommille istuimille, ei sepon sysisijoille, miehen tuhmaisen tulille» (38,79-110).

Kiinnittää epäilemättä huomiota se t ö y k e y s ja s u o r a n a i n e n h e r j a a m i n e n, jonka alaiseksi Kalevalan seppo täten joutuu. Mitenkään muuten ei moista liene käsitetty kuin hetkellään muodostuvaksi. Louhen kysely sitä suuremmalla syyllä on otettu semmoisenaan, siis ettei hän todellakaan vielä olisi ehtinyt kuulla tyttärensä surullisesta kohtalosta. Niin selittää Lönnrot nimenomaan: »Sanomat silloin eivät kulkeneet väleen, jonka tähden Pohjolan emäntä ei vielä ollut tietoa saanut tyttärensä useampia kuukausia sitä ennen tapahtuneesta surmasta.» [1])

Mutta toiselta puolen muistamme, että Lemminkäisen tihutyö ja kostoretkiyritys oli jättänyt Louhen erityisesti ärtyneeksi. Aspelin[-Haapkylä] huomauttaa tästä, etenkin Louhen myöhempää sotaisuutta perustellessaan. [2]) Mutta kun

[1]) E. Lönnrot, *Lyh. Kal.* s. 380; vrt. myös — —, *Luennot* 38,20-24.
[2]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Pohjolan emäntä*, Valvoja 1893 s. 146. — Vrt. myös V. Tarkiainen, *Aino* s. 79.

kerran Lemminkäisen seikat ovat kotvan sitte tapahtuneita, täytyy niitten jättämä vaikutus olla tietysti tässäkin voimassaan. Myös Kullervon kostoretki täytyy tässä pitää jo tapahtuneena, senkin perusteella, että Kullervon seikat Ilmarisen emännän surmasta lähtien tuntuvat kehittyvän aivan välittömästi mitenkään sen pitempää aikaa vaatimatta kuin mikä Ilmarisella on surussaan ja kultaneitopuuhassaan kulunut ennenkuin hän on tänne asti ehtinyt. Mutta me tiedämme edellisestä, että Kullervon huikea tuho on kohdannut aivan Louhen lähimpää lähistöä, joten se siis ei mitenkään ole voinut olla lisäämättä Lemminkäisen jättämää mielikarvautta. Ja vielä lisäksi näyttää olevan ilmeistä, että Pohjolassa kyllä jo ennen Ilmarisen tuloa on ehditty kuulla entisen tyttären tärisyttävästä kuolemasta. Itse Lönnrot lisää Ilmarisen kolmipäiväiseen matkalla viivyntään: »Pohjolan matka aina oli kolmipäiväinen.» [1]) Kun nyt taas toiselta puolen on kulunut jo »useampia kuukausia» tapahtumasta seppolassa, niin tuntuisi jo semmoisenaan oudolta ettei sanoma emännän kotitaloon olisi jotenkuten ehtinyt vielä lentää. [2]) Outoa olisi niinikään, ellei lähistössä tapahtuneitten Kullervon metakkain yhteydessä seppolankin kuulumiset olisi tiedoksi kiertyneet. Sitäpaitsi se yleinen valmius, jolla Ilmarista syytetään, sopisi sekin melkein paremmin ennakolta tietämiseen. Ja tytär pirtissä, jonne Ilmarinen ennen äitiä töytää, tietää nimenomaan: »tapoit naisen ennen naiun, surmasit sisarueni» (38,99-100); silloinhan tietysti talossa muutkin sen tietävät. Vaikkakaan näitä kaikkia jo ennakolta olevia surun ja katkeruuden syitä, nimittäin Lemminkäisen ja Kullervon retkiä ja etenkin rakastetun tyttären kuoleman tietoa, ei tekstissä ylläolevaa suoranaisemmin esitetä, sisältyvät ne kuitenkin erinomaisesti lapsen syytteeseen Ilmariselle: »tukon linnoa tuhosit, palan linnoa pahensit kerran ennen käytyäsi, ovillen osattuasi» (38,81-84). Sehän on melkein samaa, vaikkakin toisessa sävyssä, kuin Pilven veikossa vanhuksen huokaus: »voi, nyt harja majastani murtui».

Louhen tyyni tiedusteleminen olisi siis käsitettävä tekeytymiseksi ja pidätetyksi suuttumukseksi, joka myös täy-

---

[1]) E. Lönnrot, *Luennot* 38,19.

[2]) Lönnrot arvelee (Luennot 38,20-24) tässä, että Ilmarisen kolmikuinen naisensa itkeminen »taisi olla runollista liioittelemista, sillä jos I. niin pitkän ajan päästä vasta olisi Pohjolaan mennyt, niin eikö sinne jo sanaa ennemmin olisi tullut siitä onnettomasta kuolemasta». Mutta me muistamme (ss. 922—924), että Lönnrot itsekin on alleviivannut Ilmarisen surun voimakkuutta ja että on yleensäkin kaikin puolin asianmukaisempaa olla tinkimättä Ilmarisen suruajan pituutta. Niin ollen esiintyykin Lönnrotin lauseen jälkimäinen puoli juuri selvästi todennäköisenä.

sin soveltuu hänen päällepäin näyttämättömään luonteeseensa ja puheenaolleeseen yleiseen ärtymykseen. Ilmarinen kyllä ottaa tiedustelun semmoisenaan ja aivan kuin hänellä olisi edessään häämenojen ystävällinen anoppi. Kuitenkin hänellä estelystään päättäen on hieman vaikea ruveta asiastaan selkoa tekemään, ikäänkuin hän tuntisi itseäänkin tapahtuneeseen osaltaan syypääksi. Niin hän ilman muuta töksähyttää esiin uuden kosintansa, mikä luonnollisesti on omiaan vaikuttamaan Louheen ärsyttävästi ja repäisee esiin hänen todellisen mielialansa. Että taas surmasta ja kaikesta syytetään tässä yksistään Ilmarista, on tietysti käsitettävä enemmän tai vähemmän välillisesti. Mutta kaikissa tapauksissa Ilmarinen, niinkuin olemme nähneet varsin viattomasti taloon tultuaan, saa näin ollen ylitseen yleisten syitten ryöpyn. Siis samaan tapaan kuin hänen emäntänsä Kullervon puolelta. Ja niin joutuu Ilmarinen selvästi traagilliselle pohjalle. Hänen suuttumuksensa heti Louhen vastauksen johdosta on tietysti hyvin ymmärrettävää ja ainakin suurimmaksi osaksi hänen omasta mielestään oikeutettua. Samaan suuntaan vaikuttavat hänessä lapsen ja tyttären tuimat sanat.

Ilmarinen nimittäin, eteenpäin käydäksemme, lapsen ja tyttären sanojen jälkeen taas »murti suuta, väänti päätä, murti mustoa haventa». Ja tämä kaikki sokaisee hänet silmittömäksi omavaltaisuudessaan; hän ryöstältää tytön rekeensä ja lähtee ajamaan.

Tyttö itkee saaneensa »suolle karpalohon, vehkahan vesiperille», hän uhkaa potkia reen rikki, paeta muuttautuen kalaksi, kärpäksi, kiuruksi, mutta mikään ei auta. Niin hän suoranaisesti ryhtyy Ilmarista herjaamaan. Hänen muka olisi parempi jänön tai revon tai hukankin jälillä kuin moisen viirunaaman viltin alla, sillä kaikilla näillä on »karva kaunihimpi» ja »suumalo somempi» (38,195-200, 219-224, 243-248). Seppo kaikkea tätä kuunnellessaan »puri huulta, väänti päätä» (38,202, 226, 250).

Niin tullaan »yöksi uutehen kylähän» ja »matkalta väsynehenä seppo nukkuvi sikein». Silloin tapahtuu, että »toinen naista naurattavi mieheltä unekkahalta». Seppo sen kuitenkin aamulla havaitsee ja niin hän jälleen »murti suuta, väänti päätä, murti mustoa haventa». Hän päättää menettää »moisen morsiamen» ja laulaa hänet vihdoin lokiksi, »luo'olle lokottamahan, veen karille kaikkumahan, nenät nienten niukumahan, vastatuulet vaappumahan».

Siitä sitten nousee taas rekeensä ja ajaa »alla päin, pahoilla mielin» omille mailleen.

Mutta tiellä tulee vastaan Väinämöinen. Tämä tiedustaa ensin mielipahan syytä, mutta lisää heti kysymyksen, »miten Pohjola elävi» (38,300). Kysymys kirpaisee Ilmarisen suuttunutta sydäntä. Hän ei malta kajotakaan mielipahaansa, iskee vain suorastaan, että mikäpä Pohjolan elää, kun siellä on sampo: »siin' on kyntö, siinä kylvö, siinä kasvo kaikenlainen, siinäpä ikuinen onni» (38,302-314). On ilmeistä, että tässä on letkaus Väinämöiselle, joka juuri oli aiheuttanut sammon tuohon nyt niin kiukuttavaan Pohjolaan. Hätäkös muka Pohjolan on elää, kun sillä on sampo, sehän pitäisi Väinämöisen tietää! [1]) Mutta Väinämöinen tiedustaa vain edelleen, minne Ilmarinen on jättänyt naisen nuoren, kun palaakin yksin (38,316-320). Seppo sanoo suuttumustaan lainkaan peittelemättä laulaneensa moisen naisen meren luodolle lokiksi, missä se nyt kaakottelee ja kiljuilee (38,223-328).

Täten läpikäymiämme runoja ei nyt liene lainkaan katsottu miksikään erikoiseksi kokonaisuudekseen, vaan juuri päinvastoin on nimenomaan puhuttu erikseen kultaneidon taonnasta ja erikseen Ilmarisen toisesta kosintamatkasta. Niin esim. AF URSIN selittää Kullervo-episodin motivoivan Ilmarisen yrityksen »takoa itselleen uuden vaimon ja sitten hänen toisen kosintamatkansa Pohjolaan». [2]) v. TETTAUN mielestä vielä lisäksi on kultaneidon taonta muuhun runoelmaan nähden »ainoastaan perin höllässä yhteydessä ja voisi se vallan mainiosti, ilman että mitään aukkoa havaittaisiin, siitä puuttua». Ilmarisen toisen kosinnan hän taas lukee umpimähkäisesti »samporunoihin». [3]) Mutta selvästihän on molemmissa runoissa kysymys täysin yhtenäisestä asiasta: *Ilmarisen yrityksistä hankkia itselleen uusi emäntä.* Sillä aljetaan ja sillä kaikin puolin pyöristetysti päätetään. Niin ollen muodostavatkin puheenalaiset runot epäämättömästi *oman itsenäisen kokonaisuutensa.*

Jo tältäkin kannalta liittyy siis alkuosakin »muuhun runoelmaan», mutta me saamme heti seuraavassa nähdä, että sillä vielä lisäksi on perin tärkeä erikoinenkin merkitys. Jakso kokonaisuudessaan lähtee suorastaan Kullervorunojen aiheutuksesta, nimittäin Ilmarisen emännän surmasta. Ja niin olisi

---

[1]) Vrt. edellä ss. 147, 151.
[2]) N. AF URSIN, *Den homeriska frågan* s. 57.
[3]) W. J. A. v. TETTAU, *m. t.* ss. 75, 79.

ihmeellistä, ellei tätä olisi tunnustettava täysin päteväksi liitekohdaksi. Mutta sitäpaitsi olemme nähneet, että Kullervon kostotyö Untolassa on yhtenä tekijänä Pohjolan talon mielialassa, mikä taas puolestaan niin voimakkaasti vaikuttaa Ilmariseen. Niin ollen nojaa siis jaksomme myös Kullervorunojen loppuun, joka samalla sekään ei siten enää jää ilmassa häilyväksi. Ilmarisen pila tarjotessaan kultaneitoa Väinämöiselle (37,206-210) viittaisi kenties tämän entiseen naisherkkyyteen ja etenkin yllätyshaluun kilpakosinnassa. Louhen puhuttelеminen sanalla »anoppiseni» (38,29,41) muistuttaa häärunojen ystävällistä anoppia, ja Louhen katuminen että hän on antanut entisenkään tyttärensä Ilmariselle (38,47-64) palauttaa selvästi mieleen hänen vastahakoisuutensa kilpakosinnassa. Lapsen viittauksen kaikkeen onnettomaan on, kuten on ollut puhetta, katsottava tarkoittavan paitsi jo mainittua Kullervon seikkaa myös Pohjolan isännän surmaamista. Tyttären ryöstäminen ja tämän sitä seuraava toiselle antautuminen (38,111-255) todentaa sisällyksellisesti saman piirteen kuin olemme nähneet Kyllikin suhteen esiintyvän. Puhe sammosta taas (38,302-314), kuten olemme osoittaneet, tuo suorastaan mieleen sammon taonnan seikat. Näin on tällä pienellä jaksolla liittymäkohtia taaksepäin *harvinaisen paljon.* Eteenpäin taas saadaan ensinnäkin suorastaan jatkaa.

10. Sammon ryöstö (r. 39—44).

Väinämöinen ehdottaa Ilmariselle, että »lähtekämme Pohjolahan hyvän sammon saa'antahan, kirjokannen katsantahan» (39,3-6).

Näin virinnyttä tuumaa ja koko sen toteuttamista on nyt ensinnäkin pidetty kauttaaltaan suurenmoisena ja kaikinpuolin ihailtavana, joka ennen muuta, kuten olemme maininneet, on Väinämöiselle hankkinut heimonsa hyväntekijän nimen. Olihan eepoksen sankari vanhojen käsitysten mukaan yltäänsä jalo ja kaikessa mallikelpoinen, kuinka ei sitte hänen huomattavin hankkeensa olisi myöskin yltäänsä mainio ja läpiläpeensä tunnustuksen arvoinen! Julius Krohn esim. puhuu innostuksesta nimenomaan »suureen, jaloon yritykseen» [1]), ja aivan hänen jälkiään voidaan yleisessä käsityksessä käydä vielä tänäkin päivänä [2]).

Kuitenkin on jo Castrén pannut merkille, ettei Väinämöinen tunnu ryhtyneen sampotaisteluun »täydellä oikeudella, vaan on tämä luonteeltaan ryöstöretki, saaliinhimon ja voitonpyyteen aiheuttama teko». [3]) Ja Lönnrotkin arvelee sammon »itsevaltaista ryöstämistä Pohjolasta» yhdeksi Väinämöisen elämän suurista syistä, kuten loppurunon yhteydessä tulee lähemmin esiintymään. Tosin saamme pian nähdä, ettei ole kysymys saaliinhimosta ja voitonpyynnöstä, enempää kuin muustakaan senkaltaisesta, mutta se on selvää, ettei sammonryöstö tapahdu »täydellä oikeudella». Onhan nimenomaan ollut puhetta, miten Väinämöinen omana lunnaanaan on menettänyt sammon Pohjolaan, luovuttanut sen täydellisesti nauttimastaan avustuksesta. Niin ollen täytyy koko sen ryöstämistuuman todella olla *ryöstöä ja väkivaltaa*.

Itse puuhan aiheuttajana on luonnollisesti kohdistettu huomiota Ilmarisen tiedonantoon. Niin sanoo Castrén, miten Ilmarisen kertomus Pohjolan hyvinvoinnista sammon varassa »koski ukkoon niin kipeästi että hän päätti sotaretken tehtä-

---

[1]) J. Krohn *SKH* I s. 59.

[2]) Vrt. O. A. Kallio, *Kalevalan miehet* s. 7.

[3]) M. A. Castrén, *Förel. i Finsk Mytologi*, Resor o. Forskn. III s. 279.

väksi». [1]) Lönnrot lausuu: »Ilman edellisen runon kertomia tapauksia ei sammon ryöstöstä olisi tainnut mitään tulla. Ilmarinen siihen ehkä ei olisi myöntynyt, ja kuitenki taisi olla tarpeellista, että hänki, sammon takoja, yhtyi siihen.» [2]) Steinthal selittää, miten Ilmarinen ja Väinämöinen saavat tietää sammon tuottavan Pohjolalle suurta rikkautta ja kaikkea onnea, »ja he päättävät sen anastaa itselleen». [3]) af Ursin mainitsee Ilmarisen huonosta vastaanotosta Pohjolassa ja sanoo että se, »yhdessä sen kanssa mitä hän kotiin palattuaan kertoo Väinämöiselle Pohjolan rikkaudesta sammon omistuksen nojalla, saattaa molemmat sankarit tekemään sotaretken Pohjolaan ryöstääkseen tämän taikakalun». [4]) Ja Comparetti: »Sampo-retken motiivi perustuu niin itsessään runoelmassa kuin kansanlauluissakin ainoastaan sanomaan siunauksesta, mitä sampo Pohjolalle tuottaa, minkä sanoman Ilmarinen kertoo Väinämöiselle.» [5])

Onkin tietysti selvää, että Väinämöisen ehdotus Pohjolaan lähtemisestä aiheutuu suorastaan Ilmarisen kertomuksesta ja esiintymisestä onnettomalta matkalta palattua, niinkuin se sitä myös muuten suorastaan seuraa. Mutta mikä on oikeastaan sysäävänä tekijänä? Viitattiin äsken, ettei tänä ole pelkkä saaliinhimo ja voitonpyyntö, enempää kuin kateuskaan ja muu semmoinen. Merkittävää kyllä, tuntuu jo Morgonbladin tuntematon olleen tästä jokseenkin selvillä. Mainittuaan näet miten Kalevalan kansalta sammon menetyksen kautta oli mennyt kaikki se hyvä mitä Väinämöisen oikeastaan piti sille tuottaa, hän lisää: »Senvuoksi yhtyivät Väinämöinen ja Ilmarinen sitä takaisin saavuttamaan.» [6]) Siis heimonsa vuoksi olisi Väinämöisen saatava sampo takaisin. Tämä onkin juuri oikeaan osuvaa. Menettäessään sammon menetti Väinämöinen todella kaiken sen hyvän mitä hänen piti heimollensa tuottaa. Niinpä oli myöskin luonnollista, että hän heimonsa asialle kypsyessään päätyi puheenalaiseen ajatukseen. Hänen oli edistettävä heimonsa hyvää ja siksi hänen täytyi tavalla millä tahansa saada sampo takaisin.

Epämääräistä kipinää voitaisiin tähän katsoa pilkahtavan jo Väinämöisen heimoustunteen viritessä, kun hän sampotalon

---

[1]) M. A. Castrén, *Utl. öfver redakt. af Kalevala*, Litteraturbl. 1850 n. 2 = Resor o. Forskn. V s. 169.
[2]) E. Lönnrot, *Luennot* 39,1-5; — —, *Lyh. Kal.* s. 381.
[3]) H. Steinthal, *Das Epos*, Zeitschr. f. Völkerps. u. Sprachw. V s. 40
[4]) N. af Ursin, *Den homeriska frågan* s. 57.
[5]) D. Comparetti, *m. t.* s. 318.
[6]) [?], *Några ord om Kalevala*, Hfors Morgonbl. 1836 n. 95—96.

loisteliaisuudesta palattuaan näkee suoralla kaiholla omat »raukat rajat» ja »poloiset pohjanmaat» (25,421-422). Kipinä ei vain silloisen valtavan sopeutuvaisuuden takia voinut nimenomaisesti puhjeta esiin, vaan tarvitsi, niinkuin itse heimoustunnekin, kypsytyksensä ja, kuten Lönnrot näyttäisi ajattelevan, erikoisen sysäyksensä. Tällainen asiaintila voidaankin havaita Pohjola-tiedon saapuessa, mikä sivumennen sanoen myös selittäisi Castrénin ajatuksen, että Ilmarisen katkera viittailu sammon menetyksestä (38,302-314) Väinämöiseen todella voi koskea. Olemmehan nähneet, kuinka Väinämöinen on malttamaton tiedustamaan Pohjolasta palanneelta, »miten Pohjola elävi» (38,300). Kun hän vielä lisäksi ei mitään vastaa Ilmarisen kertomukseen sammon hyödystä Pohjolassa, vaan utelee vain muuttumattomalla äänenpainolla, minkätähden Ilmarinen yksin palaa (38,316-320), kuuluu koko sävyssä selvästi jonkinlainen taka-ajatus. Semmoisenaan ei tämän ehdottomasti tarvitsisi kaikkea todistaa, mutta kun heti seuraavassa paukahtaa ryöstötuuma ilmoille täysin varmana, on tietysti asia epäämätön. Mitäpä muuta tuo mielessä piilevä silloin olisi?

Mutta vielä on huomautettava, että Väinämöinen on täten tullut yhä pitemmälle suuressa ristiriidassaan. Hänellä on yhtäällä heimonsa hyvä, oman elämänsä tarkoitus, toisaalla taas sitova ja kaikin puolin selvä sopimus. Että hän asiain luonnon mukaan valitsee edellisen, on tietysti omiaan saattamaan hänelle heimon puolelta ihailua ja kiitollisuutta, sillä eihän ole mitään syytä odottaa, että ympäristö olisi osannut mietiskellä sammon takaisinsaattamista joksikin ennen tehdyn virheen korjaamiseksi. Kuitenkin on Väinämöisellä ryöstötuumissaan myös selvät pidätyksensä. Hän on omasta kohdastaan saanut kyllin kokea, ettei omavaltaisuus vie onnellisille perille; Kullervon kohtalon johdosta, vaikkakaan hänen sanansa eivät ulkonaisesti ole osuvat, on hän lausunut suoran ja julkisen hylkäyksensä väkivaltaisuudelle ja inhimillisyyden loukkaukselle; ja mikäli sammossa olisi kysymys vain ulkonaisesta hyvästä, olemme hänen nähneet siitäkin avoimesti tunnustavan: »kylmän kulta kuumottavi, vilun huohtavi hopea». Tätä kaikkea, vaikka hän hyvin kyllä tietää, ettei hänellä ole oikeutta sampoon, ei hän kuitenkaan nyt näytä tulevan lainkaan ajatelleeksi, niin voimakkaasti on häneen Ilmarisen kertomus ja esiintyminen vaikuttanut. Hän, kuten mainittu, tekee vain ilman muuta ehdotuksensa lähdöstä sampoa noutamaan.

Ilmarinen puolestaan vähän verukehtaa, mutta katkeruuden myllertämänä ei hänkään johdu ajattelemaan tuumassa mitään epäoikeutusta. Niin saapikin Väinämöinen hänet houkutelluksi, pyytäen aluksi takomaan miekkaa, »jolla hurttia hutelen, Pohjan kansan kaikottelen». Ilmarinen takoo upean aseen, jota Väinämöinen vuoren raossa sylkytellen ihastelee vaikka vuoret halkovaksi (39,112-114).

Niin innostuneina arvellaan ensin lähteä maisin, sillä Ilmarinen ei ole suostuvainen merelle. Mutta hevosen etsinnässä kuullaan rannalta veneen itku, joka on pahoillaan siitä ettei pääse sotiin, vaikka valmistettaessa oli niiksi aiottu. Nyt päätetään valita vesitie, ja Väinämöinen laulaa kokoon väkeä (39, 277-290).

Väinämöinen istuu itse perään ja Ilmarinen, muuta väkeä voimallisempana, asettuu airoille. Niinpä juokseekin pursi ja matka joutuu, »loitos kuului airon loiske, kauvas hankojen hamina». Ilmarinen on soutaja mahtava (39,318-324).

Matkalla näkyy niemi, »kylä kurja kuumottavi». Se on Ahdin asentopaikka. »Kalatuutta Kauko itki, leivätyyttä Lemminkäinen, Ahti aitan pieneyttä, veitikkä osan vähyyttä.» Hän on vestämässä veneen laitoja »päässä pitkän nälkäniemen, paltalla kylän katalan».

Tekstissä tosin ei suorastaan sanota, mistä tämä köyhyys ja masennus johtuu, mutta mehän tiedämme, että Pohjola isännän surmaa kostaakseen oli Lemminkäisen paossa ollessa käynyt talon hävittämässä maan tasalle. Tietenkin on luonnollista, että kurjuus on juuri tämän hävityksen jälkiä.

Lemminkäinen kuulee soudannan ja näkee veneen tulevaksi, »mies puhas perässä purren, mies sorea soutimilla». Hän ei kuitenkaan tunne venettä, jonka vuoksi huhuta huikahuttaa, kenen se on. Väki vastaa Väinämöistä ja Ilmarista suorastaan kuin päällikköinään arvostaen, että mikä sinä olet mies metsän asuja, »kun et tunne tuota purtta, keksi Väinölän venettä, et tunne perä-urosta, etkä miestä airollista» (39,369-374).

On ilmeistä, että samporetki herättää myötätuntoa ja innostusta Kalevalan heimossa, ja sehän on luonnollista, sillä heimon kannalta olisi sampo ollut oleva Kalevalan. Mutta heimon myötätunto ja innostus ovat myös omiaan nostattamaan Väinämöistä ja Ilmarista yhä enemmän heimon miehiksi ja heitä yrityksessään yhä enemmän kannustamaan, heidän yksityisesti aiheuttamansa epäoikeutus

entistä helpommin u n o h t u u ja yhteisen kokonaisuuden asia entistä helpommin p ä ä s e e v a l l a l l e. Sen saamme alempanakin nähdä.

Mutta esitystä jatkaaksemme havaitsee Lemminkäinen pian niin Väinämöisen kuin Ilmarisenkin ja ehättää kysymyksen, mihin miehillä on matka. Väinämöinen ilmaisee suoraan oltavan matkalla sammon hakuun. On tietysti luonnollista, että Lemminkäinen, puhumattakaan tavallisesta taisteluhalustaan, myöskin ylläviitatun talossaan tapahtuneen hävityksen vuoksi, pyrkiytyy mukaan. Ketä moinen retki hurmaisi, jos ei häntä (39,397-400). Hänet tietysti otetaan mukaan ja vieläpä hän tuopi veneeseen varalaidatkin tullessaan.

Niin Väinämöinen laskee edelleen ja on hyvillä mielin: »laski laulellen vesiä, ilon lyöen lainehia» (40,5-6). Neidetkin niemien nenissä »katselevat, kuuntelevat», »mi lienee ilo merellä, mikä laulu lainehilla, ilo ennistä parempi, laulu muita laatuisampi» (40,9-12).

Vihdoin koskille [1]) tultua lukee Lemminkäinen koskisanat ja taitavasti Väinämöinen alas viilettää. Mutta nyt tartutaankin kummaan puutokseen: ison hauin hartioille. Väinämöisen kehoituksesta yrittää Lemminkäinen iskeä haukia miekallaan, mutta luiskahtaa veteen. Ilmarinen vetää hänet tukasta ylös ja leikkisällä tuulella kun ollaan, tuumii, että kaikki onkin »pantu parran kantajaksi, lisäksi satalu'ulle, tuhannelle täytteheksi» (40,141-144). Mutta Ilmarinen itse kun yrittää haukia iskeä, murtuu hänen miekkansa. Vasta Väinämöinen oivalla raudallaan ihmeellisen kalan katkaisee.

Käydään nyt luodolle kalaa keittämään. Kunniatehtävän leikellä kala viipaleihin ehdottaa Väinämöinen joukon vanhimmalle, mutta kaikki äänestävät sen hänelle itselleen: »saajanpa käet sulimmat, sormet pyytäjän pyhimmät» (40,187-188). Niin keitetään kala ja syödään, ja luodolle jää joukko luita. Väinämöinen niitä katselee ja kääntelee ja miettii mikä niistäkin tulisi, jos olisi oikea tekijä. Ilmarinen vastaa, ettei tyhjästä tule mitään taitavallakaan takojalla. Mutta Väinämöinen väittää, että hauin pääluista olisi saatavissa soittokapine, kannel. Ja hän näyttääkin sen itse toteen valmistamalla kanteleen.

---

[1]) Kun tässä nimenomaan matkataan »maavesiä» (40,14-16) ja aikaisemmin (39,146, 351) ja myöhemmin (42,5,20) on kysymys »merestä», on v. Tettau katsonut (m. t. s. 77) sen ristiriitaiseksi. Meri-sanaa ei kuitenkaan ole pakko ottaa kirjaimellisesti, vaan lienee sillä tarkoitus ilmaista yleensä selkävesiä. Niin ollen käy siis matka osittain selkävesiä, osittain jokia, ja siinähän ei pitäisi olla mitään vaikeasti ymmärrettävää.

Kerääntytään ympärille kummaa kapinetta katselemaan. Väinämöinen antaa sitä niin nuorten kuin vanhainkin koetella, mutta kukaan ei osaa soittaa vaikka kuinkakin yrittäisi. Lemminkäinen kehastelee, että hän se kyllä osaa, mutta ei tule hänenkään soitostaan mitään. Niinpä johtuu Väinämöisellä omituinen miete mieleen: »joko Pohjola paremmin saisi soiton soittamahan, tuon ilon iloamahan, jospa laitan Pohjolahan» (40,289-292). Ja hän lähettää kanteleen Pohjolaan koeteltavaksi. Mutta kaikesta kääntelystä ja vääntelystä huolimatta ei sielläkään kukaan soittamaan kykene, ja niin tuodaan kannel takaisin, »miehen laatijan kätehen». [1]

Väinämöisen on siis itsensä yritettävä. Hän pesee kätensä, »istuiksen ilokivelle, laulupaaelle paneikse», ottaa kanteleen polvillensa ja tietää jo edeltäkäsin sanoa, että nyt tulkoon kuulemaan, »ku ei liene ennen kuullut iloa ikirunojen, kajahusta kanteloisen» (41,13-16). Ja hän alkaa soittaa, »sormet nousi notkeasti, peukalo ylös keveni». Eikä hän turhaan ole ollut varma taidostaan: ilo ja riemu käyvät ilolle ja riemulle, soitto ja laulu soitolle ja laululle, helähtelee ja ulvahtelee vain hänen hauinluinen soittimensa (41,23-30). Niin metsän kuin ilman ja vedenkin eläjät rientävät kaikki haltijoinensa päivinensä kummaa soittoa kuuntelemaan. Ahtikin sanoo ettei hän ole koskaan ennen kuullut moista soittoa. Kuinka sitte eivät sävelet ihmisiin tehoisi: ei ole ketään, ken ei liikutuksesta itkisi, »kun oli ääni kummanlainen, ukon soitanto suloinen» (41,171-184). Ja Väinämöiseltä itseltäänkin vierivät vedet silmistä, muuttuen helmiksi ja simpsukoiksi, »kuningasten kunnioiksi, valtojen ikiiloiksi».

On huomattava, kuinka Väinämöinen näin on kohonemistaan kohonnut, kuten nykyiseen aikaan on erikoisesti merkillepannut V. Malinen [2]). Aluksi olemme nähneet häntä kunnioitettavan yhdessä Ilmarisen kanssa, mutta tapettuaan hauin, jota Lemminkäinen ja Ilmarinen turhaan yrittävät iskeä, ja valmistettuaan kanteleen aineksista, joista itse seppo ei sano mitään tulevan, sekä kenenkään muun soitta-

[1]) v. Tettau on käsittänyt (m. t. s. 77), että kanteleen valmistuksen ja sitä tehden Väinämöisen soiton paikkana on Pohjola, ja niin huomauttaa hän ristiriidasta, koska alempana taas (42,5 ja seur.) vasta erikoisen matkaamisen jälkeen saavutaan Pohjolaan. Kuitenkin kanteleen keksiminen ja Väinämöisen soittaminen tapahtuu selvästi ennen Pohjolaan tulemista, sillä kannelhan nimenomaan lähetetään Pohjolaan koeteltavaksi (40,293-294) ja samoin sieltä takaisin laatijansa käteen (40,339-342).

[2]) V. Malinen, *Vaikutteitani Sammonryöstö-runoista*, Valvoja 1909 ss. 163, 166.

maan pystymättä osaten uudella kapineella loihtia ihmeellisiä säveliä nousee hän valtavasti yli ympäristönsä. Hän on tietäjä, vieläpä häntä mainitaan isäksi, »tehessä isän iloa» (41,93). Osoittaessaan sattuvasti runon esitystä tästä Väinämöisen etevämmyydestä, selittää JULIUS KROHN ennen mainitulla tavalla sen kantavana voimana olevan yhteisen asian: »Yksityiset onnenpyyntönsä on hän jättänyt; hän on pyhittänyt koko elämänsä, kaikki ajatuksensa ja tunteensa isänmaalle.» [1]) Vaikkakaan emme kernaasti, kuten viitattiin, voi puhua Väinämöisen »isänmaasta», sillä sellainen käsitehän kuuluu kehittyneempiin oloihin, on kuitenkin epäämätöntä, että y h t e i n e n a s i a todella on tässä tärkeänä tekijänä. Suuren yrityksen innostus ja tunne siitä että heimo on takana, se se puhaltaa Väinämöiseen voimaa ja mahtavuutta.

Mutta vielä on mainittava, ettei kanteleseikka koko retkenkään kannalta ole millään muotoa tarkoitukseton, vaikka tosin siihen tekstissä ei ole ihan kirjaimellista viittausta. Keksitty soittokone on ainoalaatuinen, Pohjolakaan sitä ei ole osannut soittaa ja sen tenho Väinämöisen käsissä on vastustamaton. Niinpä tietääkin Kalevalan viisas mies, että hänellä nyt on m a h t i k a p i n e, joka tarpeen hetkellä voi vastata joukkojen varustuksia, jospa ne hyvätkin lienevät. Hän voi siis väkineen käydä rohkeana Pohjolaan.

Täällä tavataan heti itse mahtava emäntä. Tiedämme ennestään, että hän on ollut jo sangen karvastunut kalevalaisille; ja että hän Ilmarisen tuonnoisen hurjan käynnin ja toisenkin tyttärensä menetyksen jälkeen on vielä katkerampi, siitä voimme olla varmat. Hänen hillitty esiintymisensä ilmaisee sen paremmin kuin mikään riehuminen. Hän näet kysyy kätketyin sydämin, »mipä miehillä sanoma, urohilla uusi tieto» (42,35-36). Väinämöinen vastaa ikäänkuin olisi vain täysi mielisuosio kysymyksessä, että »sammosta sanomat miesten, kirjokannesta urosten; saimme sampuen jaolle, kirjokannen katselulle» (42,39-42). On luonnollista että tämä hämmästyttävä tavoittelu kaiken entisen lisäksi koskee Louheen sitäkin kipeämmin. Niinpä hän vastaakin myrkyllisesti, ettei »pyyssä kahen jakoa, oravassa miehen kolmen; hyvä on sampuen hyrätä, kirjokannen kahnatella Pohjolan kivimäessä, vaaran vaskisen sisässä, hyvä olla itsenikin sammon suuren haltijana» (42,45-52). Nyt ei Väinämöisen auta muu kuin ilmaista uhkavaatimus: »kun et

---

[1]) J. KROHN, *SKH* I s. 58.

antane osoa, tuota sammon toista puolta, niin on kaiken kantanemme, vienemme venehesemme» (42,55-58). Mutta silloin on Louhella mitta täysi. Hän ei tule ajatelleeksikaan, että hän epäoikeutetusti kiristämällä oli itselleen sammon saanut ja että niin ollen ehkä olisikin kohtuullista olla jakoon suostuvainen. Häntä vain loukkaa Väinämöisen julkea ja perustelematon vaatimus ja senvuoksi hän siitä »pahoin pahastui» ja »kutsui Pohjolan kokohon, nuoret miehet miekkoinensa, urohot asehinensa pään varalle Väinämöisen».

Tosin on Comparetti koettanut tätäkin kohtausta miedontaa ja tehdä mahdollisimman mitättömäksi. Väittäessään näet samporetken motiivin perustuvan yksinomaan tietoon sammon tuottamasta siunauksesta, jatkaa hän: »Ilmarisen kummastakaan vaimosta ei ole enää mitään puhetta, eikä myöskään viittausta mihinkään kaunaan tai vihollisuuteen puuhan vaikuttimena, vaan nuo kolme sankaria esittävät Pohjolan emännälle suurimmalla suoruudella, että hän jakaisi sammon heidän kanssaan. Tämä kieltäytyy siitä, koska sampo on hänelle liian kallisarvoinen eikä ole edes jaettavissakaan, ja sentähden varastavat he sen. Asianomaisen sidonnan puutos menee niin pitkälle, että Pohjolan emäntä suorastaan Ilmarisen edessä, joka uskaltaa häneltä vaatia sampoa, unohtaa yksin molemmat tyttärensäkin, joista toisen tämä kuitenkin vasta tuonaan ryösti; ei puhu hänestä, ei tee moitosta hänen ryöstönsä suhteen tai kysy häntä.» [1]) Mutta tämä Comparettin käsitys kulkee taaskin aivan pinnalla ja on aivan kiero, huolimatta siitä että se on niitä kulmakiviä, joille tämä kuuluisa Kalevalan hajoittaja on rakentanut. Etteikö olisi kysymys mistään muusta kuin tavallisesta tapaamisesta ja mielisuosiollisesta tuumailusta? Sehän on mahdotonta jo yksistään siitä päättäen, että parin repliikin perästä puhkeaa täysi vihollisuus. Mutta yleensäkin on koko kohtaus siinä määrin jännittynyt [2]), ettei voi olla epäilystäkään siihen kokouneen edellätavattujenkin tulenarkain ainesten. Miksi ruveta puhumaan Ilmarisen vaimosta, riitelemään ja tekemään tiliä toisenkin tyttären ryöstöstä ja muusta sellaisesta, kun kerran pelkistä äänenpainoista selvästi ymmärtää, että kaikki nuo seikat ovat jännityksen hetkenä mielessä? Louhen ajatuksina olisi tietysti selvyyden vuoksi voitu antaa niitten pilkahtaa esiin, mutta joskaan ei

[1]) D. Comparetti, *m. t.* s. 318.

[2]) Vrt. V. Malinen, *Vaikutteitani Sammonryöstö-runoista*, Valvoja 1909 s. 165.

niin ole tapahtunut, ei silti tarvitse tosiasiaa kieltää. Muodollinen täydellisyys olisi vain kaikin puolin toteutetun sisäisen tilan seurausta.

Me voimme aavistaa, että tulossa on tuima kamppailu, joka varmaan on saava suuret mittasuhteet, sillä olemmehan molemmilla tahoilla nähneet läpeensä vähäisemmissäkin asioissa olevan käytettävissä suuria ja salaperäisiä voimia. Nyt on kysymys ihmeellisestä sammosta, joka niin puolelle kuin toisellekin olisi mitä merkityksellisin, kuinka ei pantaisi mittelöön mitä vain mahti myöntää? [1])

Asestettua väkeä ja ruumiillista voimaa on molemmin puolin, mutta nähdessään Pohjolan syöksähtävän nousun käy Kalevalan päämies heti käsiksi väkevämpiin keinoihin. Hän ottaa äsken koettelemansa kanteleen ja istahtaa levollisesti soittamaan. Se tehoo, kaikki vallan lumoutuvat, kunnes kuunnellessaan nukahtavat. Ja nyt ottaa Väinämöinen vielä uniset neulat ja voitelee väeltä väsyneeltä luomet lukkoon, pannen koko Pohjolan perheen ja kaiken kyläisen kansan pitkään uneen.

Tällöin käydään hilpeinä urheaan tehtävään. Väinämöinen laulaa portit auki, Ilmarisen rasvaillessa lukkoja ja saranoita etteivät narisisi. Edellinen kehoittaa Lemminkäistä irroittamaan sampoa, hyvin tietäen ettei se yhdellä miehellä liiku. Mutta Lemminkäinen, »kyllä kärkäs käskemättä, kehumattakin kepeä», kerskailee vain, että mikä lienee hänessä miestä, »urosta Ukon pojassa», sen sampo siirtyköön: ja niin siirryttelee, »sylin sampoa syleili, polvin maassa puuhaeli» — juuret olivat yhdeksän sylen syvässä. Vasta härällä kyntäen saadaan sampo liikkumaan ja niin se viedään veneeseen. Työnnetään vene vesille raskaine taakkoineen ja lähdetään. Mieli on Väinämöisellä mitä parhain, iloten hän lähtee omille maille (42,191-192).

Ilmarinen ja Lemminkäinen, »nepä tuossa soutelevat, soutelevat, joutelevat selviä selän vesiä, lakeita lainehia». Niin johtuu Lemminkäisellä mieleen, että olisi Väinämöisen ruvettava laulamaan. Mutta Väinämöisellä on kaikesta huolimatta jon-

---

[1]) Tarkiainen on väittänyt (Aino s. 80), että sammonryöstön kuvaus, samoin kuin muutkin taistelukuvaukset Kalevalassa, on »heikosti suoritettu». Mutta hän ei ole nähtävästi, kuten jo Eino Leino arvostelussaan (Hels. San. 1911 n. 245) viittaa, oivaltanut oikein sampotaistelun shamaanista luonnetta. Olkoon »satumainen mielikuvituksellisuus» meistä persoonallisesti mieleen taikka ei, tapahtuu kuitenkin itse taistelu, niinkuin sitä seuraava lopullinenkin ottelu Pohjolan ja Kalevalan välillä, ennenkaikkea juuri mahtikeinoin. Tämän ymmärtäen varmaan Leinon kanssa myönnämme suorituksen suurenmoiseksi.

kunmoinen *painava tunne:* ei muka vesimatkalla laulamista, sillä laulu vain soudantaa hidastuttaisi; päivä kuluisi ja yö helposti yllättäisi (42,235-242). Lemminkäisen mielestä aika kuitenkin kuluu, vaikkei Väinämöinen koskaan laulaisi. Mutta Väinämöinen laskettaa vain edelleen. »Laski päivän, laski toisen», niin kolmantena johtuu Lemminkäisellä taas mieleen laulu: »miks' et laula Väinämöinen, hyrehi hyväntöläinen hyvän sammon saatuasi, tien oikein osattuasi?». Väinämöinen sanoo *äskeistä varmemmasti*, että »varahainen laulannaksi, aikainen ilon pioksi; äsken laulanta sopisi, ilon teentä kelpoaisi, kun omat ovet näkyisi, omat ukset ulvahtaisi» (42,263-268).

Lönnrot puolestaan ei ole tässä nähnyt mitään painostusta, vaan selittänyt Väinämöisen kieltäytymisen johtuvaksi kirjaimen mukaan kiirehtimisestä pois seliltä ennen yötä. Niin sanoo hän Väinämöisen edellisen vastauksen johdosta: »Toiset eivät olleet muistaneetkaan sitä, että voisivat yöksi merelle jäädä.» Ja Lemminkäisen huomautuksen johdosta että aika kuitenkin kuluu: »Lemminkäinen ei vieläkään ollut älyävänänsä Väinämöisen pelkoa siitä, että taitaisivat meren selälle yöpyä.»[1] Kuitenkin on ilmeistä, että Väinämöisen vetoaminen yön yllättämiseen on vain v e r u k e h t a m i s t a. Hänellähän ei ole mitään sanomista Lemminkäisen huomautukseen että aika kuitenkin kuluu, hän vain »laski päivän, laski toisen». Vaikka emme tätä kirjaimen mukaan ottaisikaan, että yö siis on kuitenkin yllättänyt, on jälkimäinen sananvaihto selvä. Lemminkäinen ei ymmärrä, miksi Väinämöinen ei laula, kun kerran on saatu sampo; mutta Väinämöinen sanoo, että on varhainen laulannaksi, vasta laulanta sopisi, kun alettaisiin olla omilla mailla. Ollaan siis Väinämöisen mielestä vielä l i i a n l ä h e l l ä s i t ä p a i k k a a m i s t ä h a l u t t u s a a l i s o n a n a s t e t t u, ja se se panee kiirehtimään. Ettei taas Väinämöinen tätä tahdo suorin sanoin ilmaista, osoittaa että hänellä on j o t a k i n e p ä m i e l u i s t a t u n n o s s a a n.

Mutta Lemminkäinen, esitystä jatkaaksemme, ei ole omasta puolestaankaan oppinut liioin arastelemaan; siksi ei hän Väinämöisen estelyä ota ymmärtääkseen, tahtoo vain itse ryhtyä laulamaan, kun kerran peränpitäjä ei laula. »Suutansa sovittelevi, säveltänsä säätelevi» ja alkaa vetää »äreällä äänellänsä, käreällä kulkullansa». Karjahtelullaan hän kuitenkin säikäyttää rau-

---

[1]) E. Lönnrot, *Luennot* 42,240-242, 245, 246.

hallisen kurjen, joka lentää Pohjolan suolle ja parkaisee peloissaan koko Pohjolan hereille.

Louhi hätääntyy pitkää makuutaan, juoksee ja katselee ja vihdoin kauhukseen huomaa sammon riistetyn. Hän siitä »pahoin pahastui», sillä hän tietää moisesta menetyksestä »valtansa vajuvan, alenevan arvionsa», hän tietää, että se on isku koko hänen heimolleen. Ravakasti hän siis panee mahtikeinot liikkeelle: nouskoon sammon ryöstäjille esteeksi sumu; ja kun ei se riittäne, kohotkoon aalloista Iku-Turso; kun ei siitäkään kyllin liene, kuohahtakoon myrsky!

Sumu nouseekin ja pidättää retkeläisiä »kokonaista kolme yötä». Mutta sivaltamalla miekallaan merta saa Väinämöinen sen vihdoin haihtumaan. — Kuuluu kohina ja hyöky lyö purtta vasten. Siitä Ilmarinen säikähtää, »veret vieri kasvoiltansa, puna poskilta putosi; veti viltin päänsä päälle, yli korvien kohenti, peitti kasvot kaunihisti, silmänsä sitäi paremmin». Väinämöinen näkee Iku-Turson kohottavan merestä päätään, mutta rohkeasti manaamalla saa hän sen ikuisiksi ajoiksi painumaan takaisin. — Niin kuohahtaa kauhea myrsky, joka tuulee puut lehdettömiksi ja myllertää meren mustalle muralle. Aallot tempaisevat kanteleen, ja se koskee Väinämöiseen niin että »ve'et silmihin vetihe». Ilmarinen, »tuopa tuiki tuskautui» ja alkaa päivitellä, että on lähtenytkään selille näille, missä nyt on vain tuuli turvana, meren aalto armona (42,506-520). Mutta tämä vaikertaminen ponnahuttaa Väinämöisen taas hellittämättömäksi: »ei venossa vieremistä, purressa purahtamista; itku ei hä'ästä päästä, parku päivistä pahoista» (42,523-526). Ja hän todellakin loihtii myrskyn asettumaan. Ja kun vielä Lemminkäinenkin hiukan loihtua lukaisee ja laittelee lisäksi varppeet, niin sillä siitä edelleen päästään.

Ilmarinen on nyt tässä saanut osakseen varsin ankaran arvostelun. Jo Lönnrot sanoo hänen kasvonsa peittämisestä: »Niin pelkurit vieläki tekevät.» [1]) Julius Krohnin mielestä on hänen käytöksensä »mahdoton kaunistella», hän on »sangen kurja pelkuri». [2]) Ahlqvist pitää Ilmarisen pelkoa »sietämättömänä akkamaisuutena». [3]) Ja samaan tapaan useat muutkin aina meidän päiviimme saakka. [4]) Mutta kaikesta huolimatta voim-

[1]) E. Lönnrot, *Luennot* 42,403-406.
[2]) J. Krohn, *SKH* I s. 66.
[3]) A. E. Ahlqvist, *Tutkim. Kalevalan tekst ja tämän tarkast.* s. 55.
[4]) Vrt. K. Krohn, *KRH* s. 341; V. Malinen, *Vaikutteitani Sammonryöstö-runoista*, Valvoja 1909 ss. 165—166; O. A. Kallio, *Kalevalan miehet* s. 12.

me tämän hillittömän pelon ainakin paremmin ymmärtää. Onhan juuri Ilmarinen se, joka katkeria Pohjolasta kertomalla on antanut sysäyksen koko retkeen, heimorauha on ennenkaikkea riippunut hänestä, ja hänellä täytyy yhtä hyvin kuin Väinämöiselläkin olla sisimmässään jonkunmoinen tunne sammon ryöstön epäoikeutuksesta. Pikaisuudessaan oli hän tuonnoin kaiken toiminut, mutta muutoin on hän säyseä ja rauhaa rakastava. Kuinka ei hänellä nyt äkkinäisen vaaran hetkellä kävisi omituinen vaalennus kasvoilla, kävisi ikäänkuin katumoisiksi mielestä? Ulkonainen heimon kannalta aiheutunut oikeutus ja tähän-astinen loistava onnistuminen voivat kyllä yksilöllisen tunteen painaltaa syvällekin sydämeen, mutta siellä se siitä huolimatta on. Liioittelu ja sanojen säästämättömyys on tässä samankaltaista ilmaisukeinoa kuin Väinämöisen itkussa hänen ensimäisellä Pohjolanmatkallaan. Muuten piirre sopii erinomaisesti yhteen Väinämöisen esiintymisen kanssa. Olemmehan tässä pää-uroksessa jo nähneet selvää painostuksen tunnetta. Surussa kanteleen kadottamisesta voitaisiin ajatella piilevän samoja mielialoja, kaikissa tapauksissa samankaltaista onnettomuutta kuin mitä Ilmarinen tuntee. Niinpä Ilmarisen surkea valittelu, puhumatta suuremmasta vastuunalaisuudesta retken onnistumisesta, saattaa Väinämöisen helposti ikäänkuin puraisemaan hammasta. Ja lausuessaan yleensä valittelua vastaan hän siis ponnistaa omaakin sisäistä tunnettaan vastaan. Se myös osaltaan selittää sanonnan voimakkuuden ja koko sen voiman, jolla myrsky masennetaan.

Mutta Louhi ryhtyy ripeästi uusiin ponnistuksiin. Yhä lukuisampana hän kutsuu Pohjolan kokoon, varustaa sotaveneen ja lähtee sampolaisia jälestäajamaan.

Väinämöisellä on painostava tunteensa, joka ei anna hänelle rauhaa. Ja niin kehoittaa hän Lemminkäistä purjepuun nenästä tarkastelemaan taivaanrantoja. Kun Lemminkäinen on pohjoisessa näkevinään pilven longan, aavistaa Väinämöinen jo, että »se on pursi purjehinen». Ja kun Lemminkäinen toisen kerran katsoessaan luulee näkevänsä saaren, jossa puut ovat täynnä havukoita ja kirjokoppeloita, sanoo Väinämöinen hänen varmaan erehtyvän: »ne on Pohjan poikasia». Ja aivan oikein huomaakin Lemminkäinen kolmannella kertaa Pohjan purren tulevaksi.

Melkein *hätäillen* huudahtaa Kalevalan päämies Ilmarista, Lemminkäistä ja kaikkea kansaansa soutamaan, »jotta juoksisi venonen, pursi eestä ennättäisi» (43,78-82). Mutta kuinka sou-

detaankin, ei vain edestä päästä. Tuho tuntuu olevan ihan kuin niskassa.

Silloin Väinämöinen keksii kuitenkin heittää piitä mereen vasemman olkansa yli ja loihtia siitä karin. Pohjan pursi tulla hakkaa ja särkyy kappaleiksi siihen kariin.

Mutta Louhen keinotkaan eivät vielä lopu: hän muutaltautuu suunnattoman suureksi kokoksi ja ottaa selkäänsä kaiken väkensä, niin lentäen sampolaisten purjepuun nenään. Veneen kallistuessa heitäikse Ilmarinen Jumalahansa ja lukee sotijan sanat. Mutta Väinämöinen, kuvaavaa kyllä, ehdottaa sammon jakoa aivan kuin Louhi olisi tappion puolella (43,209-212). Louhi ei kuitenkaan tahdo lähteä sampoa jakamaan »sinun kanssasi, katala, kerallasi, Väinämöinen» (43,214-216). Ja samalla tavottaa ihmekapinetta veneestä. Silloin taas tempaisee Lemminkäinen miekan vyöltään ja alkaa iskeä loitsun väellä. Mutta Pohjan eukko muistuttaa tätä halveksuvasti äitinsä pettämisestä ja valansa rikkomisesta: »sanoit et käyväsi sotoa kuunna kymmennä kesänä kullankana tarpehella, hopeankana halulla» (43,233-240). [1]) Ja tätä *omantunnon tuomion julistamista* voisi Louhi jatkaa muillekin Kalevalan sankareille, mutta Väinämöinen ei sitä kestä kuunnella: »arvasi ajan olevan, tunsi hetken tulleheksi» (43,243-244). Ja niin sivalti melalla kokkoa kynsille, ettei jäänyt kuin yksi sakarisormi. Miehet putoilivat siiviltä, ja itse kokko kaapsahti kaaripuille kuin puusta koppelo. Mutta siinä rysyssä tavotti Louhi nimettömällään vielä kerran sampoa, niin että se vierähti mereen ja meni kappaleiksi. Suurimmat palat upposivat ahtolaisten aarteiksi, ainoastaan pienempiä muruja jäi tuulen tuuditeltavaksi.

Mitä tulee siihen että kehintä ylläolevassa johtuu Väinämöisen omaantuntoon, on se etenkin Louhen viittauksesta Lemminkäisen valapattoisuuteen ja sitä seuraavasta Väinämöisen kiirehtimisestä ilmeinen. Lönnrot tosin selittää säkeet »arvasi ajan olevan, tunsi hetken tulleheksi» aivan ulkonaisesti: »Kun älysi Lemminkäisestä ei enää apua olevan.» [2]) Mutta isku yhden osamiehen omaantuntoon koskee tietysti helposti toisenkin tajuntaan. Ja että Louhi puhuttelee Väinämöistä itseään sanalla

---

[1]) Lönnrot on liittänyt (Luennot 43,235-240) tähän huomautuksen: »Tällä muistutuksella P:n akka hyvin tiesi L:sestä pääsevänsä, sillä äitinsä pettäjäksi silloin kukaan vapa-ehtoisesti ei tahtonut tulla. Muuten L:n ei juuri luvannutkaan äitillensä 60:tä vuotta sotimatta olla, vaan ainoastaan kaksi.» Näkyy kuinka jälkimäisessä lauseessa esitetty käsitys särkee edellisen lauseen ilmaiseman sisällyksen. Vrt. s. 189.

[2]) E. Lönnrot, *Luennot* 43,243,244.

»katala», viittaa luonnollisesti siihen että hän todella syyttää häntä jostakin kataluudesta. Myöskin kiihkeä pakoon soudanta ilmaisee selvästi pahan teon painostusta. Aikaisemmin alkamamme selitys jatkuu siis täten aivan johdonmukaisesti, mikä niin ollen osaltaan sitä samalla tukee.

Mutta että tässä kokonaisuudessaankin on kysymys todellisesta runosta eikä pelkästä seikkailusta, sen todistaa liikuttavasti itse tapahtuma: sampo menee mereen ja särkyy kappaleiksi. Taistellaan suuresta onnesta, mutta niinkuin siihen kummallakin liittyy omalla tavallaan epäoikeutusta ja väkivaltaa, niin on myöskin tuloksena yhteinen tärveleminen, yhteinen suuri vahinko. Tämän havaitseminen olisi tietysti omiaan pysähdyttämään riitapuolet ja avartamaan heidät sovintoon, mutta niin ei kuitenkaan tapahdu.

Olemme jo edellisestä voineet havaita syynä Väinämöisen hellittämättömyyteen vilpittömän halun *palvella heimoaan*. Se tulee hänessä esiin varsinkin nyt. Hän huomaa, esitystä jatkaaksemme, tuulen tuuditelemat sammon murut ja ihastuu, että niistä on kaikenkaltaisen onnen alku »Suomen suurille tiloille, Suomen maille mairehille» (43,297-304). Mutta tämä suunnattoman menetyksen lisäksi *suututtaa* helposti Louhta ja katkerana hän uhkaa tunkevansa Väinämöiseltä kuun kiveen ja päivän kallioon, antavansa pakkasen panna hänen kyntönsä ja kylvönsä, saattavansa rautaiset rakeet hänen parhaille pelloilleen, nostavansa karhun hänen karjojaan kaatamaan ja surmaavansa koko hänen sukunsa taudilla (43,307-332). Moinen hirveä uhkaus saattaa taas Väinämöisen luonnollisesti entistä enemmän *heimonsa mieheksi*, jopa pitämään itseään *erinomaisen hyvänä* ja vastustajaansa *sangen pahana:* häntä ei laula mikään Turjalainen, sillä »Jumalall' on ilman viitta, Luojalla avaimet onnen, ei katehen kainalossa, vihansuovan sormen päässä»; kun hän turvaa Jumalaansa, varjelee se kyllä hänen viljansa; senpä vuoksi kääntäköön Pohjolan emäntä kaikki pahat toivotuksensa omiin viljoihinsa ja karjoihinsa (43,335-368). Näin käy Louhi *tuskaisen masentuneeksi:* »jo minulta valta vaipui, jo aleni arvioni, eloni meni merehen, sampo särkyi lainehisin» (43,371-374). Ja itkien hän lähtee kotiinsa, kantaen kallisarvoisesta sammostaan ainoastaan käteensä jäänyttä kantta »Siit' on polo Pohjolassa, elo leivätön Lapissa.» Väinämöisen taas onnistuu löytää rannalta noita ennenmainittuja tuulen ajelemia sammon muruja. Ne hän kokoaa ja vie kotipuoleensa kasvamaan »oluiksi ohraisiksi, leiviksi rukihisiksi». Ja näin on

hän tässä suuressa taistelussa päässyt heimoineen tuntuvasti voiton puolelle.

Mutta voitokkuudesta retken epäoikeutus *yhä enemmän unohtuu* ja hänen omahyväisyytensä yhdessä kaiken vilpittömän heimorakkauden kera *yhä yltyy*. Hän ajattelee yhteistä kokonaisuutta ja aluksi onnea toivoen toivoo myös hyvää elämää »suloisessa Suomenmaassa, kaunihissa Karjalassa» (43, 401-406). Ja kun kerran on omassa keskuudessa hyvä elämä, silloin ollaan hyviä — välittämättä siitä kuinka ollaan ulospäin. Että on juuri oltu karsauden ja vihan sysääminä epäoikeutetulla ryöstöretkellä, siitä ei mitään, kunhan vain itse varjeleudutaan toisen karsaudelta ja vihalta (43,407-422). Ja kun ei tunnusteta omaa vääryystekoa, eikä siten voida avartua mihinkään sovintoon, vaatii tämä rajoittumista omaan piiriin. Ja kun vääryysteko on ollut voimakas, pakottautuu rajoittuminenkin sitä voimakkaammaksi: Väinämöinen pyytää Jumalaa rakentamaan rautaisen aidan hänen kansansa ympärille, »maasta saaen taivosehen, taivosesta maahan asti», jotta siitä olisi turva kaiken vastuksen varalta (43,423-434).

Näin on Väinämöisestä siihen asti kaikki hyvin: nyt sopisi soitanto ja ilon teentä »näillä uusilla oloilla, kaunihilla kartanoilla» (44,3-6). Mutta hänen kanteleensa on kadonnut Vellamon ikiväelle ja turhaan sitä etsitään. Siitä yrittää tulla mielipaha, joka mahdollisesti voisi sydäntä syventää, mutta kekseliäänä ja taitavana miehenä saa Väinämöinen pian uuden kanteleen koivusta, mihin impi antaa hapsiaan ääntimiksi. Väinämöinen pääsee siis kuin pääseekin vielä voitokkaisuutensa lisäksi soittamaan.

Ja hänen soittonsa on voimakasta ja vaikuttavaa, niin että koko luonto siitä liikahtelee (44,259-264). Heimon väki virtana vilisee kuuntelemaan, miehet lakki kädessä, naiset käsi poskella, tyttäret vesissä silmin, pojat maassa polvillaan. Ja kaikki »yhen kielen kerkesivät», ettei ole ennen koskaan kuultu niin suloista soitantaa (44,283-286). Laajalle kuuluu soitto, eikä ole sitä halvintakaan otusta, joka ei rientäisi kuuntelemaan (44,293-306).

On selvää, että Väinämöinen täten soitellessaan herättää heimossaan mitä hellintä *ihailua ja myötätuntoa*. Hänen hyvät työnsä aina Kalevalan varhaisimmasta viljelyksestä sammon saavuttamiseen ja moisen ihmeellisen soiton valmistamiseen saakka ovat ilmeiset. Hän on osoittanut niin voimaa kuin viisauttakin, hän on ponnistuksessaan valtava, hän jos kuka on sankari. Ja hän saapi tunnustuksen selvänä ja tinkimättömänä: kun hän soittaa kotona, niin koko tupa iloitsee;

kun hän kulkee metsässä, niin puut kumartelevat; kun hän käy lehdossa tai aholla, niin »lehot leikkiä pitivät, ahot ainoista iloa, kukat kulkivat kutuhun, vesat nuoret notkahteli» (44,315-334).

Näin läpikäymämme runot kuvailevat nyt *sammonryöstöretken* alusta loppuun saakka. Näennäiset sivuseikatkin, kuten molemmat kanteleen valmistamiset ja soitot, sulautuvat erinomaisesti yleiseen juoneen. Tosin muistamme v. TETTAUn juuri kantelerunoja (40, 41, 44) pitävän aivan erillisenä osanaan. Vieläpä hän lisää niitten olevan muuhun kokoelmaan »monin tavoin ristiriidassakin». [1]) Kuitenkin olemme yllä viitanneet, miten vähän v. Tettaun ristiriidat pitävät paikkaansa ja miten joutavia ne joka tapauksessa ovat. Samoin olemme nähneet matkalla keksityn kanteleen muodostuvan mitä tärkeimmäksi aseeksi Pohjolaa vastaan, mikä tietysti yksin riittää siitä kertovia runoja paikallaan puolustamaan. Niinikään on uuden kanteleen seikka uusine soittoineen ja ihastuksineen aivan luonnollinen onnistuneen retken päätteenä, vieläpä välttämätön kohottamaan Väinämöistä ennen alkaneeseen suuntaan. Siis on meillä tässäkin taas epäämättömästi *oma yhtenäinen kokonaisuutensa, jaksonsa.* Keskusilmiönä on läpeensä *Väinämöinen*, hänellä alotetaan ja häneen lopetetaan, mikä luonnollisesti on omiaan vain jakson yhtenäisyyttä tiukottamaan.

Olemme nähneet miten esitys *puhkeaa suorastaan edellisestä ja yleensä aikaisemmasta*, ei ainoastaan retken toimeenpanemiseen, vaan esiintyviin henkilöihinkin nähden. Sellaisetkin piirteet kuin joukkojen tuleminen päähenkilöitten lisäksi, Väinämöisen ja osaltaan myös Ilmarisen ja Louhen kohoneminen yhä enemmän heimoansa edustaviksi ja heimonsa puolesta taisteleviksi laajentuvat aivan välittömästi ennen alkaneeseen suuntaan. Erityisesti tulkoon mainituksi, että Lemminkäisen ottaminen enemmän tai vähemmän pilanalaisena, kuten MALINENkin on selvästi huomannut [2]), on tässä ihan tinkimätöntä, mikä siis sekin valaisee ja jatkaa aikaisemmin alettua. Muuten yksityisinä liittymäkohtina aikaisempaan olisi mainittava etenkin Lemminkäisen kotitalon kurjuus, minkä olemme huomauttaneet viittaavan Pohjolan tekemään hävitysretkeen, ja Louhen muistutus

---

[1]) W. J. A. v. TETTAU, *m. t.* s. 77.
[2]) V. MALINEN, *Vaikutteitani Sammonryöstö-runoista*, Valvoja 1909 ss. 164, 165.

Lemminkäisen valasta, mikä luonnollisesti sattuu tilaisuuteen jolloin äiti häneltä valan otti.

On tahdottu sammon ryöstölle antaa suorastaan päättävä merkitys, kuten muistamme alkuosasta etenkin Juliuš Krohnin tekevän Kuitenkin näemme jo Lönnrotin olevan sitä mieltä, että Kalevala-runoelma »päättyy oikeastaan» viimeistä edelliseen lauluun. Ja Aspelin[-Haapkylän] tulkinnassa on sammon ryöstö Louheen nähden »kovin isku», jolla satutetaan hänen »arimpaansa» ja joka kaiken ennen aiheutetun lisänä tekee hänestä sen »jona hän esiintyy Kalevalan viimeisissä runoissa».[1] Mikä asianlaita oikeastaan on, saamme nähdä seuraavassa.

[1]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Pohjolan emäntä*, Valvoja 1893 n. 3.

11. Pohjolan sortuminen ja Kalevalan voitto (r. 45—49).

Sammon menetys, valtansa ja varojensa menetys kaiken ennen aiheutetun lisäksi, se oli Louhelle todellakin ollut *ankara isku:* se oli pusertanut haikean itkun hänen voimakkaasta rinnastaan. Mutta hän ei ollut itkenyt avartuakseen ja nöyrtyäkseen, sillä vaikkakin hän itse aikoinaan oli sammon jokseenkin anastamalla hankkinut, ei hän varmaankaan voinut sulattaa, että kalevalaiset sen häneltä niin julkeasti riistivät. Sitäpaitsi oli hän jo siksi tottunut mahtavuuteensa ja rikkauteensa, että moinen sysääminen häntä selvästi vain *katkeroitti ja routasi.* Kun hän nyt vielä lisäksi saa kuulla Kalevalan kasvavaksi saamillaan sammon muruilla, *myrkyttää* se hänet kokonaan: hän sitä kovasti kadehtii, miettien alituisesti, »minkä surman suorittaisi, kunka kuoleman kokisi tuolle Väinölän väelle, kansalle Kalevalaisten» (45,7-12). Ukkoa oikein rukoilee, että vain saisi kaadetuksi Kalevalan kansan. Ja tinkimättä hän toteuttaa, mitä sammon ryöstäjille oli uhannut.

Aluksi lähettää hän Kalevalaan Loviattaren synnyttämiä tauteja. Ja nämä taudit ovat niin ilkeitä, että sairailta »alta lattiat lahovi, päältä peite märkänevi». Mutta Väinämöinen astuu tietysti heimoansa puoltamaan, sitä suuremmalla syyllä kun Louhen raivo siihen kokonaisuudessaan kohdistuu. Voiteilla ja mahtavilla loitsuilla suuri tietäjä parantaakin sairaat, »päästi kansan kuolemasta, Kalevalan katoamasta».

Mutta tästä tiedon saatuaan Pohjolan emäntä yhä ärtyy ja nostaa karhun Kalevalan karjaan. Väinämöinen pyytää Ilmarista takomaan itselleen uuden keihään, tuumien rauhallisesti, että oisi otso otettavana, rahakarva kaattavana hänen karjojaan hävittämästä (46,27-32). Ilmarinen takoo keihään, ja niin Väinämöinen tavalliseen tapaan käy kutsumatonta karhua pyytämään. Hän kaataakin sen pian ja ilostelee kuin ainakin, Jumalaa kiittäen, »kun annoit otson osaksi, salon kullan saalihiksi» (46,101-104). Myöskin pidetään peijaat kaikkine asianomaisine menoineen ja lukuineen ja niissä ei suinkaan unohdeta tavanmukaisia ilonilmauksia saaliista. Väkikin toivottaa sen tervetulleeksi »näille pestyille pihoille, kaunoisille kartanoille»

ja sanoo odottaneensa sitä kuin mitäkin hyvää. Ja Väinämöinen itse laulaa ja soittaa pitkin iltaa, toivoen toistekin yhtä riemullisia juhlia (46,621-638). Ja hän päättää voimakkaaseen ilon hurmaukseen, miten hän soisi päivät soitettavan, illat tehtävän iloa näillä kotoisilla mailla ja tässä kotoisessa kansassa (46,639-644).

On jätetty aivan huomaamatta se sävy, mikä tässä karhukappaleessa esiintyy. Näkyy kyllä selvästi, että alkuaan on ollut kysymys tavallisesta karhunpyynnistä ja siihen kuuluvista iloista, ja kaikesta päättäen ei Lönnrot itsekään tunnu olleen selvillä, mihin vaikutukseen hänen sommitelmansa on johtanut. Mutta onhan tässä nimenomaan liikkeellä vihamielisen ja kostonhaluisen Louhen nostattama karhu. Ja lukijan on mahdoton tulla muuhun käsitykseen kuin että Väinämöinenkin sen tietää, sillä kun on mainittu Louhen nostaneen karhun »Kalevalan karjamaille» (46,17-20), seuraa välittömästi Väinämöisen kehoitus Ilmariselle takomaan uuden keihään huomautuksella että »ois' otso otettavana» (46,21-28). Olihan sitäpaitsi Louhi aikaisemmin uhannut juuri itselleen Väinämöiselle nostaa karhun »ruuniasi ruhtomahan, tammojasi tappamahan, karjojasi kaatamahan, lehmiä levittämähän» (43,325-328), ja nyt kertoo Väinämöinen Ilmariselle aivan samoin sanoin, että olisi karhu kaattavana »ruuniani ruhtomasta, tammojani tahtomasta, kaatamasta karjoani, lehmiä levittämästä» (46,29-32). Kun taas Väinämöinen täten omankaan tietoisuutensa mukaan ei millään muotoa ole tavallisella metsästysretkellä, vaan puolustautumassa vihollisensa ankaralta hyökkäykseltä, saavat hänen itsessään tavalliset kiittelynsä otsosta ja toivottelunsa että sellaiseen toistekin yhdyttäisiin, samoin kuin koko juhlain ilostelut suorastaan u h m a i s e n l u o n t e e n. Ja mikä on ihmeellisintä, on juuri tämä piirre suoranaista jatkoa Väinämöisen aikaisemmalle syynsä myöntämättömyydelle ja omahyväiselle voitokkaisuudelle.

Mutta karhujuhlista, eteenpäin käydäksemme, on kuitenkin odottamaton seuraus, mikä sivumennen sanoen sekin sopii erinomaisesti selitykseemme. Väinämöisen soittaessa laskeutuu nimittäin kuu koivun konkelolle ja päivä petäjän latvaan soittoa kuuntelemaan — ja niin saapi ne Louhi kiinni ja viepi Pohjolaan teräsvuoreensa. Vielä varastaa Louhi tulen Väinölän tuvilta, joten syntyy suunnaton pimeys.

Itse ilman Luoja alkaa oudostella, »mikä kumma kuun e'essä, mikä terhen päivän tiessä», kun eivät valota. Ja kun ei hän

näitä enää löydäkään, iskee hän miekallaan kynttänsä vastaan kipunan uuden kuun ja auringon aluksi, antaen tämän kipunan ilman immen tuuditeltavaksi. Mutta jopa »tuli tuhmalta putosi», ja siitä monien vaiheitten perästä saadaan taas tuli Kalevalaan.

Kuutta ja auringotta ei ole kuitenkaan hyvä olla. Niin rupeaa Ilmarinen etenkin neitiväen neuvosta takomaan taivaanvaloja kullasta. Mutta Väinämöinen pudistaa päätään, ettei kulta kumota kuuna, eikä hopea päivänä paista (49,55-58). Ja niinhän käykin, odotettua tulosta ei tule.

Silloin Väinämöinen lyö arpaa ja saa siten tietää kuun ja auringon olevan Pohjolan kivimäessä. Mitäs muuta kuin hän lähtee niitä noutamaan.

Pohjolan salmelle tultuaan hän huutaa venettä, mutta kukaan ei kuule. Niin tekee hän rannalle merkkitulen, ja sen havaitsee nyt Louhi itse ikkunastaan. Tämä on julmissa vihoissaan menettänyt entistä rohkeuttaan ja jo vähän kuin *häikähtää*, mikä tuli salmen suulla palaa: »pieni on sotatuleksi, suuri nuottavalkeiksi» (49,139-142). Poika pistäytyy pihalle »tarkasti tähyämähän» ja huomaa joen takana miehen. Väinämöinen ilmaisee nyt rohkeasti itsensä vaatimalla Pohjan pojalta venettä (49,151-152). Mutta poika hänelle vastaa, etteivät veneet jouda, saa tulla sormin jos pääsee.

No mitäs muuta kuin Väinämöinen kalana poikki Pohjolan joesta. Häntä kuitenkin heti uhitellaan, että »käypä Pohjolan pihalle» (49,171). Ja kun hän käy pihalle, jatketaan, että »tules Pohjolan tupahan» (49,175). Hän käy tupaan — ja sinnepä on varustettu aseellista väkeä juuri hänen päänsä varalle.

Pilkallisesti tiedustavat, »ku sanoma kurjan miehen, tuuma uinehen urohon» (49,189-190). Mutta Väinämöinen sanoo vavahtamatta sanomain olevan kuusta ja päivästä, joista hän tahtoo tietoa (49,193-196). Ja kun tähän julkeasti ilmoitetaan asianlaita, vaatii hän miehiä pihalle miekkasille, listien heidän päitään kuin nauriin napoja.

Nyt hän käy kätköpaikalle, missä näkee kirjavan kiven sisässä kyyt olutta juomassa. Katkaisee käärmeeltä pään, sillä eihän emäntäraukkain olut käärmeille jouda.

Mutta salpoja ei hän saa auki enempää kourin kuin sanankaan väellä, niin on Louhi tehnyt tiukat paikat. Hän huomaa puuttuvansa kaikenmoisia kapineita, jonka vuoksi hänen täytyy pahoilla mielin palata niitä Ilmarisella teettämään.

Mutta Louhi on Väinämöisen rohkeasta esiintymisestä Pohjolassa käynyt *yhä levottomammaksi.* Niinpä hän haukkana lentää levahuttaa Ilmarisen pajalle urkkimaan mitä Kalevalan

miehet puuhaavat. Saadakseen Ilmarisen paremmin sanomaan hän ensin ylistää Ilmarista kovin taitavaksi takojaksi (49,335-338). Seppo myöttää haukalle, jossa hän nähtävästi ei mitään eriskummaista aavista, ettei kumma ollekaan, jos hän on takoja tarkka, kun on »taivoa takonut, ilman kantta kalkutellut» (49, 341-344). Nyt tulee suora kysymys, mitä seppo laatii, kuta rautio rakentaa. Ilmarinen vastaa takovansa kaularengasta, jolla Pohjolan akka kytketään »vaaran vankan liepehesen» (49,351-354).

Tämä voitaisiin nyt käsittää aivan sananmukaisestikin, että Ilmarinen todella takoi Louhta varten kytkyviä. Mutta hieman odottamatta se tulisi, kun ei siitä edellisessä mitään viitata. Jos avaimet olisi käsitettävä jo kaikki valmiiksi taotuiksi, olisi myös outoa ettei Väinämöinen vielä ole ryhtynyt mihinkään toimiin, kun Ilmarinen seuraavassa menee hänelle ilmoittamaan taivaanvalojen irtipääsemisestä. Näyttäisi siis ainakin tekstin mukaan luonnollisimmalta, että Ilmarinen Louhen haukkana pajalle tullessa on parhaallaan takomassa Väinämöisen tahtomia avaimia. Että hän kysyttäessä kuitenkin vastaa takovansa Louhelle kaularenkaita, olisi siis käsitettävä niin, että hän soisi sitä jo saavansa tehdä ja ilmaisee vain tämän suomisensa. Asiahan ei kummassakaan tapauksessa paljon muutu, mutta jälkimäinen selitystapa, paitsi että se liittyisi luontevammin edelliseen, olisi ainakin pirteämpi. Samoin se soveltuisi paremmin Louhen pelokkaisuuteen, jota Ilmarisen taitavaksi tunnustautuminen on vain omiaan lisäämään.

Puhuttaessa kaularenkaista Louhi kaikissa tapauksissa pahaa tehneen pelokkaisuudessaan *säikähtää* ja heti lentää Pohjolaan, missä päästää kuun kivestä ja päivän kalliosta. Vieläpä kyyhkysenä tulee Ilmarisen pajalle itse ilmoittamaan kuun ja päivän jo irti päässeen.

Ilmarinen puolestaan viepi sanan Väinämöiselle. Tämä pistäytyy ulos katsomaan ja nähdessään kuun ja auringon nousseeksi niitä riemastuneesti tervehtää. Ne ovat hänelle »kuukulta», »päivä kaunis», »kultainen käki», »hopeainen kyyhkyläinen». Ja toivottaen nousemaan aina aamusilla »tämän päivänkin perästä» hän heimonsa hyvää niitten edessä ajatellen pyytää, »teepä meille terveyttä, siirrä saama saatavihin, pyyntö päähän peukalomme, onni onkemme nenähän» (49,415-418). Ja lopuksi hyvänsuonnista hyvänsuonti: »käy nyt tiesi tervehenä, matkasi imantehena, päätä kaari kaunihisti, pääse illalla ilohon» (49, 419-422).

Näin olivat siis Louhen karvaat ponnistukset Kalevalan kansan tuhoamiseksi *tyhjiin rauenneet* ja se rohkea ryöstö, jonka Väinämöinen miehineen oli tehnyt, oli *voimaansa jäänyt.* Voittajana oli Kalevalan tietäjä ollut ennenkaikkea itse, joten hänellä ei ollut vertaansa *kylässä eikä kotona.*

Kuten nähdään, eivät puheenalaiset runot siis mitenkään ole pelkkiä »jälkitapauksia», pelkkiä »suuren taistelun jälkimaininkeja». Niissähän kerrotaan *varsinainen lopullinen taistelu Pohjolan ja Kalevalan välillä.* Sammon ryöstö on tälle taistelulle selvästi vain viimeinen sysäävä motiivi ja vaikuttava tekijä. Louhen se kaiken halutun menettämisellä saa silmittömään katkeruuteen ja ikäänkuin huutamaan oikeutta ja Väinämöisen se voitokkaisuudella ja suosiolla ja kaikella heimotunteella panssaroipi kerrassaan kukistumattomaksi. Niin isketään yhteen ja nyt jos koskaan pannaan liikkeelle mitä mahti myöntää. Itse Ukko Ylijumala saatetaan ymmälle, kun temmataan vangiksi taivaanvalotkin. Tuloksena on Pohjolan sortuminen ja Kalevalan voitto.

Että saamme näin puhua Pohjolasta ja Kalevalasta, on tietysti selvää jo senkin perusteella, että ne ikäänkuin personoituvat molempiin pääedustajiinsa. Mutta olemmehan sitäpaitsi pitkin matkaa nähneet nimenomaankin koko heimojen kohtaloitten olevan kysymyksessä. Jo sammon menetystä, niinkuin sen luontoon kuuluu, seuraa »polo Pohjolassa, elo leivätön Lapissa»; kun vielä itse Louhi kukistuu, on siinä koko Pohjolalle kukistusta parhaaksi. Väinämöisellä on, paitsi sammon murujen omistusta, ollut puolustettavanaan surman uhka koko »Väinölän väelle, kansalle Kalevalaisten» ja siitä onnellisesti suoriuduttuaan hän voikin koko heimonsa puolesta kehoittaa aurinkoa tekemään »meille» terveyttä.

Mitä Louhen kukistumiseen tulee, selittää Aspelin[-Haapkylä], ettei se voinut muodostua »jaloluontoiseksi niinkuin esim. Kullervon tai Ainon». [1]) Mutta Eino Leino lausuu näitten sanojen johdosta, huudahtaen: »Jaloluontoiseksi! Louhesta olisi vielä pitänyt tulla jalokin! Ikäänkuin ei olisi kyllin jalosti traagillista Louhen huudahdus Sammon muruiksi mennessä: ,Jo minulta valta vaipui!'.» [2]) On kuitenkin huomattava

[1]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Pohjolan emäntä,* Valvoja 1893 s. 149. — Vrt. myös V. Tarkiainen, *Aino* s. 81.

[2]) Eino Leino, *V. Tarkiainen: Aino j. m. K. n.*, Hels. San. 1911 n. 245.

ettei Aspelin[-Haapkylän] lausunnossa kaikesta päättäen vaaditakaan että Louhesta olisi pitänyt tulla muuta kuin mikä hän oli, siinä vain, ehkei kyllin onnistuneella sanalla, todennetaan Louhen kukistumisen laatu. Molemmat lausunnot siis ilmaisevatkin oikeastaan aivan samaa, nimittäin että Louhen kohtalo kehkiää hänen omasta intohimostaan. Ja siinä ne, vaikkakin Aspelin[-Haapkylä], kuten olemme nähneet, väärin selittää Louhen intohimoksi pelkän ahneuden, epäilemättä osuvat oikeaan. Me olemme selvillä, että Louhen intohimo on ennenkaikkea v a l t a ja että kaikki johtuu siitä että hän k e i n o t t e l e e i t s e l l e e n k a l e v a l a i s t e n s u u r i m m a n m a h d o l l i s u u d e n j a i t s e p i n t a i s e s t i h a l u a a m y ö s k i n p i t ä ä s e n.

On tietysti luonnollista, ettei myötätunnosta Louhta kohtaan ollut puhettakaan niin kauvan kun häntä pidettiin pelkkänä pimeyden ja pahuuden edustajana. Mutta jo Castrén huomauttaa, ettei hän kosintarunoissa ainoastaan osoittaudu »helläksi, hyväksi ja huolelliseksi äidiksi, vaan kohtelee tavallisesti myös Kalevalan sankareita, etenkin Väinämöistä ja Ilmarista, kaikella sillä hyvyydellä ja vierasvaraisuudella, mikä sopii oivalliselle emännälle», ja vaikka hän erityisesti samporunoissa on mahtava noita, niin esiintyy hän kuitenkin »alati inhimillisenä olentona». [1]) Samoin sanoo v. Tettau, että Louhi on Kalevalassa »tykkänään inhimillinen olento, ainoastaan vastustajainsa Kalevanpoikien tapaan suuressa määrin loitsutaitoinen». [2]) Ja itse Aspelin[-Haapkyläkin], jonka mielestä Louhi loppurunoissa on »katkeran kateuden ja peripahuuden edustaja», »kateellinen ilkimys», pitää häntä kosintarunoissa »toimeliaana, vieraanvaraisena talonemäntänä» ja katsoo hänen erityisesti häissä esiintyvän »äidin kaikkine paraimpine ja miellyttävimpine ominaisuuksineen» sekä myöntää lisäksi että »hänen luonteensa kehitys ja muuttuminen on kauttaaltaan täydellisesti perusteltu ja inhimillisesti luonnollinen». [3]) Niinikään Tarkiainen, joka vielä tiukemmin kuin Aspelin-Haapkylä pitää kiinni Louhen pahuudesta, myöntää hänkin, että »hetkittäin ilmenee myös joku kaunis välähdys kirkastamaan hänen muuten epäsympaattista olemustansa». [4]) Sitävastoin taas Kallio panee enemmän huomiota hänen hyviin puoliinsa, mainiten paitsi oivallista emannuutta ja äitiyttä etenkin sen tar-

---

[1]) M. A. Castrén, *Förel. i Finsk Mytologi*, Resor o. Forskn. III s. 292
[2]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* s. 152.
[3]) E. Aspelin[-Haapkylä], *Pohjolan emäntä*, Valvoja 1893 n. 3.
[4]) V. Tarkiainen, *Aino* s. 76.

mon ja ryhdin, jolla hän esiintyy »heimonsa edustajana Kalevalan sankareja kohtaan», ja lopuksi lausuen: »Jylhänä, suurenmoisena niin hyvässä kuin pahassakin kohoaa Louhen mahtava olemus Kalevalan henkilökuvista aivan etualalle, miessankarien rinnalle. Kaikesta itsekkyydestään huolimatta hän johdonmukaisella luonteellaan ja toiminnallaan herättää mielenkiintoa, jopa lopussa tavallaan myötätuntoa, sillä sortuuhan hän kotiaan ja tavaraansa suojellessaan.» [1])

Epäilemättä Louhessa esiintyykin paljon kunnollista. Me olemme tosin nähneet, että hänen vierasvaraisuutensa ja perhehuoltonsa helposti palvelevat hänen itsekästä intohimoaan, mutta eivåthän sentään nekään ole kiellettävissä. Jo hänen suurta kestinpitoaan etenkin häissä ja samoin mitättömän miehensä surman kostamista olisi vaikea selittää yksistään itsekkyydestä johtuviksi. Sitäpaitsi on hänen vierasvaraisuutensa selvä, kun hän esim. Ilmarisen suhteen on päässyt tarkoituksensa perille ja saanut sammon ja siitä huolimatta »syötti miehen, juotti miehen» (10,484); niinikään hänen äidilliset tunteensa, kun hän, vaikka hänen intohimonaan onkin nimenomaan valta ja hän tahtoisi tyttärensä miehelle, jota tämä ei halua, ei silti ryhdy häntä pakoittamaan, kuten niinkin hieno luonne kuin Ainon äiti oli eksynyt tekemään. Hänen toimeliaisuuttaan ja tarmoaan taas ei kukaan voi epäillä, sillä niitähän hän osoittaa joka askelella. Samoin taistelee hän todella koko heimonsa puolesta yhtä hyvin kuin Väinämöinenkin, vaikkakaan ei sensuuntaisilla kauniilla lauselmilla komeile. Sanotaanhan esim. hänen menestyessään ja hallitessaan sampoa aivan yleisesti, »mi on Pohjolan eleä, kun on sampo Pohjolassa» (38,302-314), ja hänen kukistuessaan ja menettäessään sammon niinikään yleisesti, »siit' on polo Pohjolassa, elo leivätön Lapissa» (43,383-384). Ja me voisimme vielä erikoisesti huomauttaa hänen esiintymisensä sivistyneisyydestä. Niin puhuttelee hän outoa notkealla lauseella, »saisiko sanoakseni, oisiko lupa kysyä» (7,205-206). Lemminkäiselle hän ei tahdo antaa tytärtään, sillä »sull' on ennen naitu nainen, ennen juohettu emäntä» (13,13-14). Ilmarista ei hän ole toivonut vävykseen, mutta niinkuin olemme nähneet ei hän sitä mitenkään päästä häissä esiin, vaan kohtelee Ilmarista kaikella tapojen mukaisella huomaavaisuudella. Ja kun hän monien loukkausten jälkeen saa taas Kalevalan uroot Pohjolaan ilmeisissä sota-aikeissa, osaa hän kaikessa vihassaankin kysyä hillitysti, »mipä miehillä sanoma, urohilla uusi tieto?» (42,35-36);

[1]) O. A. Kallio, *Kalevalan naiset* s. 5.

ja kuultuaan olevan kysymyksessä ei enempää eikä vähempää kuin sammon jaon, osaa hän varmasta kuohahduksestaan huolimatta yhä edelleen hillitysti selittää, ettei pyyssä kahden jakoa ja että hänen on itsensäkin hyvä olla sammon suuren haltijana (42,45-52).

Mutta erikoisista »kauniista välähdyksistä» lukuapitämättäkin on Louhi runoelmassamme Castrénin ja v. Tettaun vakuutuksen mukaan läpeensä inhimillinen. Olisihan jo ristiriitaistakin puhua peripahuuden edustajasta ja pelkästä ilkimyksestä, jos kuitenkin on pakko myöntää, että »kehitys ja muuttuminen on kauttaaltaan täydellisesti perusteltu ja inhimillisesti luonnollinen». Ja mehän olemmekin nähneet, että Louhen kehitystä todella määräävät yltäänsä ymmärrettävät syyt. Kuinka voitaisiinkaan käsittää, ettei hän, mahtava ja vallanhaluinen ihminen lopultakaan kiihtyisi ja ärtyisi, kun hänen omassa tuvassaan mellastetaan ja hänen vieraansa häpäistään, hänelle huudetaan solvauksia, häneltä surmataan mies ja koko hänen ympäristöään uhataan sotaretkin, hänen kaunis ja kuuluisa tyttärensä menetetään ja hänen lähimmässä lähistössään pannaan toimeen täydellinen hävitys, häneltä suorastaan väkivalloin ryöstetään toinenkin tytär ja vielä ryöstetään hänen mahtavuutensa ja valtansa tärkein tuki, ihmeellinen sampo! Kun hän siis ryhtyy raivoon ja kostoon, ei hän suinkaan ole mikään demoni, vaan on hänen vihansa ainoastaan voimakas ja hänen keinonsa julmat. On totta, että hänen kohtalonsa alkusyynä on hänen oma intohimonsa, mutta sehän juuri onkin inhimillistä. Ja näin ollen myötätunto häntä kohtaan on täysin perusteltua, hänen sortumisensa tosiaankin »kyllin jalosti traagillista».

Kuitenkin on toiselta puolen syytä huomauttaa, ettei tätä myötätuntoa ja traagillisuutta, kuten Leinon sanoista voitaisiin käsittää, suinkaan vähennä se, että olemme Louhessa tavanneet suorastaan miellyttäviä piirteitä. Samoin ei myötätuntoamme vähennä sekään, että Louhi on nainen ja taistelee yksin, kun taas Kalevalan sankarit ovat miehiä ja ahdistavat häntä lopulta yhteisin voimin; eikä myöskään se, että kalevalaisten päämies kaikesta epäoikeutuksestaan huolimatta on äärettömän omahyväinen, jotavastoin Louhi, kuten olemme maininneet, ei mitenkään esiinny parempana kuin mikä hän on.

Mutta sikäli kuin Louhen kukistuminen ja Pohjolan köyhtyminen herättää inhimillistä osanottoamme, huomaamme myöskin entistä selvemmin sen oikeudettomuuden, jolle Väinämöisen personallinen mahtiasema rakentuu. Että Kale-

vala saa ainakin sammon murut, koska se alkuaan olisi ollut kokonaankin sille tuleva, on luonnollista, mutta että Väinämöinen personallisesti tästä voitosta kohoaa, on vastoin oikeudentuntoa. Onhan hän kulkenut omavaltaisuuden tietä aivan niinkuin Louhikin, miksi hänen päinvastoin kuin toisen pitäisi saada menestyä ja ikäänkuin ilkkua kaikelle? Tosin tuntuu vanhastaan olleen yleinen käsitys, että tässä on kaikki niinkuin ollakin pitää, että Väinämöinen on vain ihailtava sankari, joka on tehnyt arvaamattoman hyvän työn heimolleen. Olemmehan nähneet itsensä Lönnrotinkin katsovan varsinaisen runoelman päättyvän tähän ja samoin muistamme tekevän esim. Cäsarin, v. Tettaun, af Ursinin, Godenhjelmin, Julius Krohnin. Mutta tämä käsitys on jättänyt huomioonottamatta kaiken sen sisäisen kehityksen, jonka olemme edellisessä osoittaneet. Ja me voisimme kysyä, mitä järkeä asianhaarain rajoissa olisi oikeastaan koko seuraavassa esiintyvällä Väinämöisen kukistumisella, jos hän kerran olisi vain ihailtava mallisankari? Saammekin nähdä, että Lönnrot itse on antanut siellä kokonaan toiseen suuntaan käyvän selityksen. On siis niin, että Väinämöinen tässä vastakkaisten voimainsa kohottamana ylenee kuin iso tammi, joka uhkaa pidättää pilvet juoksemasta, päivän paistamasta ja kuun kumottamasta.

Että taas puheenalaiset runot muodostavat oman yhtenäisen jaksonsa, on tietysti sitäkin koetettu kieltää. Muistammehan v. Tettaun lohkaisevan erilleen karhuseikan (46) ja tulenseikat (47, 48) ja samoin Wünschen edellisen. v. Tettau selittää karhuseikan olevan jotenkuten irrallisessa yhteydessä samporunojen kanssa »ainoastaan johdantonsa kautta (säk. 1-20), mikä kenties, kuten useimmiten runojen väliset liitteet, muodostaa vain toimituksellisen lisäyksen», mutta »sisäisessä yhteydessä» ei se niihin muka suinkaan ole. Ja tulenseikat ovat hänen mielestään nekin »ainoastaan hyvin höllässä yhteydessä samporunoihin ja voidaan sopivasti katsoa itsenäiseksi runoelmaksi». [1]) Wünsche taas karhuseikan erillisyyttä mainitessaan arvelee, että se »on todennäköisesti vanha näytelmä». [2]) Mutta olemmehan nähneet, sivuuttaen luonnollisesti heti oikeudettomat toimitustyön hylkimiset ja alkuperäisten ainesten mukaan tinkimiset, että niin karhuseikka kuin tulenseikatkin, turhasta laajaperäisyydestä puhumatta, liittyvät mitä elimellisimmin

[1]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* ss. 77—78.

[2]) Aug. Wünsche, *Das finnische Volksepos Kalewala*, Nord u. Süd LXII ss. 253—254.

paikoilleen. Edellinen juuri sisäiseltä kannaltaan jatkuu aivan suoranaisesti aikaisemmasta kehityksestä, ja jälkimäiset seuraavat välittömästi edellisestä, johtaen taisteluun taivaan valoista ja niin lopulliseen ratkaisuun. Jakson täytyy siis *epäämättömästi olla yhtenäinen*, niinkuin sillä on kerrottavanaankin täysin määrätty asiansa.

Samoin on lopuksi selvää, että jakso *liittyy aikaisempaan*. Puhkeavathan Louhen kostohankkeet suorastaan sammon menetyksestä, vieläpä niin, että hän panee toimeen nimenomaan samat hirmut jotka oli uhannutkin. Sitäpaitsi muodostaen juuri lopullisen taistelun Pohjolan ja Kalevalan välillä kokoaa jakso luonnollisesti itseensä kaiken sen mikä tätä taistelua oli valmistanut. Omituinen on mainitsemamme tunnelman yhtäläisyys Väinämöisen kohoamisessa ja ison tammen seikassa, vaikkakaan näitä ei ole tekstissä mitenkään yhteen viitattu. Pienempinä seikkoina voitaisiin mainita Väinämöisen soittomieli, joka on suoranaista jatkoa sammonryöstöjakson soitannoille; samoin päivän ja kuun kytkeminen teräsvuoreen (47,21-32) niinkuin sampokin oli kytketty; ja kysymys tarpomisesta väen tai asun mukaan (48,165-178) muistuttaa taas Kullervon tarpomiskohtausta, vieläpä niin että Väinämöisen viisaammuus tulee esiin. Kuinka toiselta puolen tähän saakka seuraamamme kertomus suhtautuu viimeiseen runoon, on jo tullut viitatuksi ja saamme nyt yksityiskohtaisesti nähdä.

12. Marjatan poika ja Väinämöinen (r. 50).

On syrjässä suurista tapahtumista pieni Marjatta. Isonsa ja emonsa kotona hän kasvaa kaikessa lapsellisessa kainoudessaan ja siveydessään. Hän joutuu kuitenkin kerran paimeneen ja syöpi siellä kankaalta merkillisen marjan, mistä tulee raskaaksi.

Aluksi hän itseänsä salailee, mutta vihdoin synnytysajan lähetessä pyytää suoraan äidiltään saunaa. Tämä kuitenkin tiuskaisee häntä portoksi, miehen naineenko vaiko naimattoman makaamaksi (50,163-166). Marjatta koettaa selittää asian ja pyytää nyt kylpyä isältään. Mutta isäkin on lapselleen tuima: menköön portto metsänpetojen majoihin synnyttämään (50,187-192). Silloin Marjatta itseään puolustellen ilmaisee, että hän on »miehen suuren saava, jalon synnyn synnyttävä, joll' on valta vallallenkin, väki Väinämöisellenkin» (50,195-200).

Kylpyä ei kuitenkaan kotoa tule, jonkavuoksi täytyy lähettää ystävällinen palkkalainen kysymään sitä kylästä. Mutta täälläkin tylysti kielletään ja neuvotaan vain, että on hongikossa hepohuone, missä portto poikansa saakoon; »kun hevonen hengännevi, niinp' on siinä kylpeötte» (50,265-270).

Marjatta lähteekin hepohuoneeseen hongikkoon, rukoillen Luojaa turvakseen. Ja perille päästyään hän pyytää hevosta henkäisemään saunanlämpimäksi. Luontokappale onkin armeliaampi kuin ihmiset ja sen henkäisy todella »kuin löyly lyötäessä, viskattaessa vetonen». Niin voi Marjatta synnyttää pienen poikansa, jonka pesee ja käärii ja jota siitä piilettelee ja kasvattelee.

Mutta kun nuori äiti kerran hapsiaan harjaa, katoaa poika ihmeellisellä tavalla hänen polviltaan. Äidin etsiessä tunnustavat Tähti, Kuu, ja Päivä lapsen luojakseen, ja Päivän neuvokin mukaan löytyy tämä vihdoin suolta.

Siitä Marjatalle kasvaa kaunis poika, mutta nimeä ei tälle tiedetä: »emo kutsui kukkaseksi, vieras vennon joutioksi» (50,429-430). Niin käydään Virokannas lasta ristimään, mutta tämäpä ei rupeakaan ristimään ennenkuin eriskummainen tutkitaan ja tuomitaan.

Kukas taas muu tutkijaksi ja tuomariksi kuin Väinämöinen, heimonsa korkein. Hän langettaakin tuomion: »kun lie poika

suolta saatu, maalta marjasta siennyt, poika maahan pantakohon marjamättähän sivulle, tahi suolle vietäköhön, puulla päähän lyötäköhön» (50,449-454).

Tätä odottamattoman jyrkkää ja säälimätöntä tuomiota ei ole tekstissä suoranaisesti lainkaan perusteltu. LÖNNROT taas on koettanut selittää Väinämöisen menettelyn aivan kirjaimellisesti, lausuen: »Arveli niin oudolla ja eriskummaisella tavalla si'inneestä ja syntyneestä lapsesta ei ikinä hyvän maalle tulevan.» [1]) Mutta tämä selitys on ainakin yhtä kömpelö kuin Ainon kuoleman tulkitseminen pelkäksi tapaturmaksi tai Kullervon traagillisuuden juontaminen yksistään hänen huonosta kasvatuksestaan. Kyllä Väinämöisen tässä on katsottava »arvelevan» kokonaan toisia asioita kuin mistä näkisi »hyvän maalle tulevan». Olemmehan me selvillä siitä, että hän on omavaltainen ja että hän juuri edellisessä on kohonnut valtansa korkeimmalle huipulle. Kuinka siis ei hänen itsekkyyteensä koskisi »jalon synnyn» syntyminen, jolla on »valta vallallenkin, väki Väinämöisellenkin», jonka jo Tähti, Kuu ja Päivä ovat luojakseen tunnustaneet? Ja jos hän kerran tahtoo valtansa pitää, miksi ei hän näin oivan tilaisuuden sattuessa toimittaisi pois tieltään tuota outoa lasta, josta niin kummia asioita kuuluu? Todellakin oivan tilaisuuden, sillä eiväthän häntä tunnusta edes lähimmät omaisensakaan, saatikka vieraat! Tällaisia kaameita ajatuksia puhuukin tuomion jäinen jylhyys luonnollisimmin. Valta ja menestys on suuren sankarin uudelleen sokaissut ja kovettanut, vaikka hän onkin tahtonut ajaa heimonsa asiaa.

Mutta eteenpäin käydäksemme puhkeaa poika puolikuinen itse puhumaan: »ohoh sinua ukko utra, ukko utra, unteloinen, kun olet tuhmin tuominnunna, väärin laskenna lakia» (50,457-460). Ja rohkeasti hän julistaa Väinämöiselle hänen elämänsä suuria syitä: ei häntä itseäänkään suolle surmattu, »kun sa miesnä nuorempana lainasit emosi lapsen oman pääsi päästimeksi, itsesi lunastimeksi» tai »kun sa miesnä nuorempana menettelit neiet nuoret alle aaltojen syvien, päälle mustien mutien» (50,461-474).

LÖNNROT on antanut näistä säkeistä selityksen: »Niitä suuria syitä ja tuhmia töitä ei sen paremmin nimitetä. Tarkoitettaisiko Joukahaisen sisaren surmaa, vai Ilmarisen väki-

[1]) E. LÖNNROT, *Luennot* 50,451-454; — —, *Lyh. Kal.* s. 391.

näistä Pohjolaan lähettämistä vaiko sammonkin itsevaltaista ryöstämistä Pohjolasta.»[1]) Lönnrotin epäröivä puhetapa on ilmeisesti vain jonkunmoista itsensä syrjään vetämistä, sillä kuten Kaarle Krohn on huomauttanut, ovat lapsen syytökset (50,465-474) hänen itsensä muodostamia viittauksia kymmenenteen ja neljänteen runoon[2]). Joka tapauksessa on todella päivän selvästi kysymyksessä Ilmarisen lupaaminen Pohjolaan sampoa takomaan ja Ainon onnettoman kohtalon aiheuttaminen. Ja huomattava on, että Lönnrot itse epäröivästä puhetavastaan huolimatta selvästi lukee puheenalaiset seikat Väinämöiselle syiksi, vieläpä nimenomaan unohtamatta »sammonkin itsevaltaista ryöstämistä». Ja me olemme täydelleen selvillä siitä, että Lönnrot todella osuu tässä runoelman yleisen suuntautumisen mukaisesti oikeaan. On vain valitettavaa, että teksti on jäänyt puutteelliseksi, etenkin siinä ettei sammon ryöstämistä mainita. Samoin olisi ollut luonnollisempaa esittää syyt samassa järjestyksessä kuin ne olivat tapahtuneetkin, nimittäin viittaus Ainon seikkaan ensin, sitten Ilmarisen lupaaminen lunnaaksi ja niin puuttuva sammon ryöstön muistuttaminen.

Mutta joka tapauksessa tekevät lapsen sanat tältäänkin vaikutuksensa. Väinämöinen mykistyy, vaikkakaan sitä ei nimenomaan mainita. Hän oli kyllä itsekin tuntenut syitään; hän oli jo osannut kieltäytyäkin ja kohonnut Pohjolan häissä sopuun Louhtakin kohtaan. Ja kuitenkin hän oli myös tälle heimonsa miehenä tuottanut tuhoa ja onnettomuutta ja vielä menettänyt kallisarvoisen sammon mereen! Hän siis antaa esteettä Virokannaksen astua esiin, ja niin tämä ristii ripsahuttaa, kastaa kapsahuttaa lapsen »Karjalan kuninkahaksi, kaiken vallan vartijaksi» (50,477-478).

Tähän on Lönnrot liittänyt huomautuksen: »Ukko hämmästyksissään puoli-kuisen lapsen puhunnasta, paikalla ristei hänen ja ennusti hänestä koko maan valtiaan tulevan.»[3]) On kuitenkin taas aivan väärin luulla ratkaisevaksi tekijäksi yksistään sitä seikkaa, että puolikuinen lapsi puhuu. Olemmehan me nähneet runoelmassamme pienen lapsen puhuvan ennenkin, joten se ei itsessään mitään niin erikoisen ihmeellistä ole. Mutta

---

[1]) E. Lönnrot, *Lyh. Kal.* s. 391; vrt. myös L:n *Luentoja* 50,466-468 472-474.
[2]) K. Krohn, *KRH* s. 486.
[3]) E. Lönnrot, *Luennot* 50,475-478; — —, *Lyh. Kal.* s. 391.

että lapsi julistaa suuren totuuden, johon itsensä mahtavan Väinämöisen on vain vaiettava ja joka ympäristönkin varmaan täytyy huomata osuvaksi, se se tässä on tärkeimpänä seikkana. Väinämöinen on kukistunut korkeampansa edessä, siksi tuo korkeampi tunnustetaan. Samoin on Lönnrotin lausunnon jälkimäinen osa turhanpäiväisesti miedontava. Virokannas ei ainoastaan ennusta lapsesta maan valtiasta, vaan todella tunnustaa hänet heti sellaiseksi, ristiessään ristii suorastaan »Karjalan kuninkahaksi, kaiken vallan vartijaksi». Sitäpaitsi osoittavat sanat nimenomaisena lopputuloksena selvääkin selvemmin, että Väinämöisen tarinassa todella on ollut kysymys vallasta, sillä mitä aihetta vallan menetyksellä muutoin olisi?

Mutta moisesta seikasta Väinämöinen kuitenkin »suuttui ja häpesi». Hän lähtee astumaan rannalle merelliselle, laulaa vaskisen veneen ja istahtaa sen perään, laskeakseen pois ulapoille.

Tämä suuttuminen ja häpeäminen on taas käsitetty aivan kirjaimellisesti. Niin tulkitsee F. Collan jo Vanhan Kalevalan aikaan, että Väinämöinen oli »sangen suuttunut siitä häväistyksestä mikä hänen osakseen oli tullut». [1]) Ja kuten pian saamme nähdä, on myöskin Lönnrot aikoinaan puhunut pelkästä suuttumuksesta ja harmista. Voimmepa varmaan saman käsityksen kuulla toistuvan vielä tänäkin päivänä. Mutta jo Lönnrot on myöhemmin tulkinnut kohdan toiseenkin tapaan, joka samalla myös se osoittaa, miten hänellä kaikesta epämääräisyydestä ja vaihtelevaisuudesta huolimatta on ollut jonkunmoinen tuntemus Väinämöisen vallakkuudesta: »Merkillinen on Väinämöisen viisaus siinäki, että kun näki ajan tulleeksi vastustamatta luopui entisestä vallastansa.» [2]) Paitsi sitä ettei mistään häväistyksestä ole kysymys, kuten edellä olemme nähneet, osuvat sanat epäilemättä muutenkin. Suuttumisella ja häpeämisellä ei suinkaan tarkoiteta, niin mahtipontista kuin se voisi ollakin, kopeaa ja halveksuvaa selkänsä kääntämistä, vaan jonkunmoista pahoilleen tulemista ja harmistumista omasta itsestään, todella alistumista ja aseman jättämistä sille joka on korkeampi.

Väinämöinen siis ohjaa purtensa pois, kuitenkin lohdutellen itseään, että kenties kerran, kun vaikeat ajat sattuvat tulemaan.

---

[1]) F. Collan, *Wäinämöinen och Ilmarinen*, Hfors Morgonbl. 1838 n. 57.

[2]) E. Lönnrot, *Luennot* 50,479, 480; — —, *Lyh. Kal.* s. 391.

hänenkin taitojaan ja saavutuksiaan tarvitaan. [1]) Hän laskee yläisihin maaemihin, alaisihin taivosihin ja jättää kansalleen kaiken arvokkaimpansa perinnoksi: kanteleensa ja laulunsa (50,509-512).

On ollut aivan yleinen se käsitys, että tässä runossa kuvattaisiin kristinuskon voittoa pakanuudesta. Niin sanoo LÖNNROT itse siitä jo Runokokouksen aikaan, että se sekavuudestaan ja epätäydellisyydestään huolimatta »tarkoittaa kristinopin tuloa ja että poika luultavasti oli itse Vapahtaja ja Marjatta Neitsy Maria». [2]) Samoin Morgonbladin TUNTEMATON näkee siinä »jälkiä taistelusta pakanuuden ja kristinopin välillä». [3]) CASTRÉN sanoo sen nimenomaankin kuvaavan »Vapahtajan syntymistä ja vanhan Väinämöisen lähtöä». [4]) F. COLLAN selittää: »Kun katselee koko tätä kummaa tarua, tuntuu epäilemättömältä, että se tarkoittaa juuri sitä taistelua pakanuuden ja kristillisyyden välillä, joka päättyi edellisen häviöllä, tässä kuvallisesti viitattuna Väinämöisen, sen etevimmän edustajan paolla. Selvästi on siinä Suomalainen laulaja, vaikka omalla naivin burleskilla tavallaan, tahtonut asettaa rinnakkain itsensä Kristus-lapsen, johon uusi oppi uskoi, ja pakanallisen jumalan Väinämöisen — kaiken tämän kuvana taistelusta oppien välillä.» Tarinan perustuksena siis on »*Väinämöisen vihollisuus kristinuskoa kohtaan, ja häviö taistelussa*». [5]) Niinikään sanoo GRIMM, että Kalevalan viimeisessä laulussa »uusi usko pilkottaa esiin ja uhkaa kumota vanhan». [6]) TENGSTRÖM mainitsee Kalevalan päättyvän »runoon *Vapahtajan syntymästä*». [7]) Ja LÖNNROT selittää Uutta Kalevalaa valmistellessaan: »Pohjolan perikadolla oli Wäinämöisenkin osa loppuun suoritettu. Uudet aatteet tunkevat kristinuskon mukana myös Kalevalaan ja saavat puolelleen kansan. Wäinämöinen, siinä monen muun aikansa hyväntekijän kaltainen, ettei hän voinut käsittää, että mitään hyvää, jonka alkuunpanija hän itse ei ollut, saattoi syntyä, suuttui kristinuskon oppien menestyksestä ja päätti

---

[1]) LÖNNROT on tähän huomauttanut (Lyh. Kal. s. 391): »Suomen nykyiset kansalliset ja kielelliset riennot näitä Väinämöisen ennustus-sanoja par'aikaa ovat toteutumaan saattaneet.» — Vrt. K. KROHN, *KRH* s. 842.

[2]) E. LÖNNROT, *Kirjekonsepti* 3/XII *1833* (A. R. Niemi, KK I s. 226).

[3]) [?], *Några ord om Kalevala*, Hfors Morgonbl. 1836 n. 96.

[4]) M. A. CASTRÉN, *Kalevala* s. XXXI.

[5]) F. COLLAN, *Wäinämöinen och Ilmarinen*, Hfors Morgonbl. 1838 n. 57.

[6]) J. GRIMM, *Om det Finska Epos*, Fost. Alb. II s. 89.

[7]) J. R. TENGSTRÖM, *Kalewala*, Fost. Alb. I s. 187.

harmissaan jättää kiittämättömän kansan.»[1]) Myöskin v. TETTAU mainitsee, että Kalevalan viimeisen runon aiheena on »kristinuskon voitto pakanallisesta uskosta». [2]) Ja samaa käsitystä seuraavat TOPELIUS [3]) ja WÜNSCHE [4]). Vielä SCHALINkin tulkitsee, että Väinämöinen Kalevalan viimeisessä runossa »tulee kosketukseen vastasyntyneen jumallapsen kanssa, jolta hän saa tietäjäarvolleen jokseenkin alentavan arvostelun». [5]) Eikä tämä käsitys kristillisyyden ja pakanuuden taistelusta varmaan ole hälvennyt vielä tänäkään päivänä. Tosin KAARLE KROHN huomauttaa, että »vastakohta ristityn Marjatan pojan ja ristimättömän Väinämöisen välillä ei kuitenkaan kuvaile *sitä* historiallista tapausta, jolloin kristinusko ensi kerran maahan tuotiin», vaan »Väinämöisen poislähdöllä on kansanlaulaja tarkoittanut *sen* puolipakanuuden väistymistä, joka ilmenee hänen omissa runoissaan ja taioissaan». [6]) Mutta eihän tämäkään oikeastaan muuta itse asiaa. Varsinaisena aiheena pysyy yhä edelleenkin »vastakohta ristityn Marjatan pojan ja ristimättömän Väinämöisen välillä». Marjatan pojan, joka on suoranainen vastine Neitsyt-Maarian pojalle, ja Väinämöisen, joka on ilmeinen pakanuuden edustaja, vaikkapa vain olkoonkin »puolipakanuuden». KALLIO vielä lopun lopuksi voi puhua, kuinka »vihdoin uusi usko Kristuslapsen mukana tunkeutuu Kalevalan maille». [7])

On tietysti selvää, että tässä runossa näkyvät kristillisperäiset kertomukset Neitsyt-Maarian pojasta ja miksikäs ei jonkun verran itse kristinuskon eteneminenkin, mutta väite, että tämä kuvaisi ja tarkoittaisi kristinuskon ja pakanuuden taistelua, on esteettinen erehdys. Puheet Vapahtajan syntymisestä, Kristus-lapsen ja pakanallisen jumalan Väinämöisen rinnakkain asettamisesta, taistelusta oppien välillä, Väinämöisen vihollisuudesta kristinuskoa kohtaan, uudesta ja vanhasta uskosta, uusien aatteitten tunkemisesta ja kristinuskon oppien menestyksestä, jumallapsesta, Kristuslapsen tunkeutumisesta Kalevalaan ja muusta sellaisesta ovat jokseenkin perusteettomia.

---

[1]) E. LÖNNROT, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1849 n. 3.

[2]) W. J. A. v. TETTAU, *m. t.* s. 52.

[3]) Z. TOPELIUS, *Pakanalliset jumalat ja sankarisadut*, Maamme kirja s. 243.

[4]) AUG. WÜNSCHE, *Das finnische Volksepos Kalewala*, Nord u. Süd LXII s. 248.

[5]) Z. SCHALIN, *Aino-sagan i Kalevala*, Finska Studentk. alb. tillegn. E. Lönnrot s. 76.

[6]) K. KROHN, *KRH* s. 487.

[7]) O. A. KALLIO, *Kalevalan miehet* s. 8.

Olemmehan nähneet, ettei runossa kaikesta tuollaisesta ole lainkaan kysymystä. On ainoastaan kysymys *Marjatan pojasta ja Väinämöisestä*, kuinka pieni, turvaton lapsi julistamallaan totuudella suistaa suuren tietäjän, jolle kaikessa vallakkuudessaan ei ole enää tuntunut olevan vertoja missään. Totuudella, joka ei edes tulla tupsahda yhtäkkiä eteemme, vaan on monissa muodoissa koettanut työskenteleytyä esiin kautta koko runoelman, astuakseen ratkaisevalla hetkellä tekemään ilmi-selvänä tehtävänsä. Sitäpaitsi Marjatan poikahan runossa on se joka ristitään ja muut kaikki selvästi nimellistä väkeä, joten ulkonaisestikaan ei voi olla kysymys vastakohdasta »ristityn Marjatan pojan ja ristimättömän Väinämöisen välillä». Ja jos kerran tässä muodostetaan selitys ainesten syntyperän mukaan, niin miksi ei yhtä hyvin sampolaisten myrskymatka tulkita Jesuksen ja hänen opetuslastensa retkeksi Genetsaretin merellä tai muut kristillisperäiset ja tosiololliset kohdat niitä vastaaviksi raamatullisiksi tai historiallisiksi kuvauksiksi? Mahdottomuus on varmaan kyllin silmiinpistävä, osoittaakseen todella koko selitystavan kestämättömyyttä runoelman runoelmallisesta selittämisestä kysymyksen ollen.

Väinämöisen tarina on nyt meillä täydelleen selvillä. Me olemme nähneet hänen syntyvän suurena ja jumalaisena, valon ja hengen sankariksi, kaiken viljelyksen kannattajaksi ja heimonsa hyväntekijäksi. Hän on ensi askelillaan elämän voimien kanssa sopusoinnussa, ja siksi kukkuukin onnen käki hänen kotoisessa koivussaan. Mutta lahjakas mies kaikessa kauniissa menestyksessään astuu omavaltaisuuden tielle, ja niin vaikenee hänen kotoisen koivunsa käki. Hän menettää harharetkillään oman elämänsä tarkoituksen tärkeimmän mahdollisuuden, heimonsa onnen ja viljelyksen ihmeellisen esineen sammon. Hän tosin yksityisesti puhdistaa itsensä jälleen sopusointuiseksi ihmiseksi. Mutta mikäli hän kypsyy ja avartuu elämäntarkoitustensa mukaisesti heimonsa mieheksi, sikäli hänen olisi saatava sille sampo takaisin. Kun se kuitenkin on täysillä oikeuksilla toisen omana, eksyy hän jälleen epäoikeutuksen tielle ja tahtoo sen mielivaltaisesti ryöstää. Sampo tosin menee mereen, mutta kuitenkin hän taistelusta kohoo voittajana. Ja hän saattaa heimollensa sitä hyvää, jota hänen elämäntarkoituksensa vaatii. Mutta kun tämä on tapahtunut epäoikeutuksen ja väkivallan tietä, on hänestä itsestäänkin tullut jälleen epäoikeutuksen ja väkivallan mies. Hän tekee elämänsä julmimman teon, tuomitsee valtansa menetyksen pelossa pienen, turvattoman lapsen

tunnottomasti tapettavaksi. Mutta tässä tuomiossa hänet jälleen kohtaa korkeamman voiman käsi, joka hänet sortaa. Sortuminen hänet kuitenkin taas avartaa siksi suureksi Väinämöiseksi, joka voitolle päässeen kilpakosijansakin häissä lauloi kaikille onnea ja iloa, hän jättää heimollensa kaiken sen mitä hän on parasta aikaansaanut ja niin kaikesta huolimatta täyttää korkeasuuntaisen elämänsä tarkoituksen. Tarvitsee tuskin lisätä, että hänen kohtalonsa on mitä kauneimmin traagillinen ja herättää meissä vilpitöntä osanottoa ja myötätuntoa.

Kuten on ollut puhetta, on aivan yleisesti katsottu varsinaisen runoelman päättyvän ainakin jo edelliseen runoon ja siis puheenalaisen runon olevan joko kokonaan asiaan kuulumattoman tai ainoastaan jonkunmoisen epilogintapaisen jälkiliitteen. Kuvaava on Lönnrotin oma selitys, että viimeinen runo »tulee olemaan vailla muuta yhteyttä toisiin kuin ulkonainen, jonka vaatii luonnollinen halu nähdä mikä loppu edellisessä niin vaikuttavasti esiintyvällä miehellä oli». [1]) v Tettaun mielestä ei tietysti puheenaolevakaan runo ole »pienimmässäkään yhteydessä» samporunoihin. [2]) Samoin näyttää se Geffroy'sta »ainoastaan irralliselta jatkolta». [3]) af Ursinin muistamme sanovan, ettei se »oikeastaan kuulu Kalevalaan»; Julius Krohnin, että se on jonkunmoisena »loppuhuoahduksena». Tosin jo Cäsar katsoi, että viimeinen runo on »älykkäästi» osoitettu paikalleen, ja Kaarle Krohn, että se aina »Maailman luomisesta» alkavalle runoelmalle on »jo tasapainon vuoksi välttämätön», mutta Cäsar piti siitä huolimatta varsinaisen runoelman päättyvänä edelliseen runoon ja hyvin vähän selittävä on Kaarle Krohninkin lausunto.

Me olemme kuitenkin nähneet, että koko runoelma olisi kuin keskenkatkaistu ilman viimeistä runoa ja että se ajatuksellisesti kuuluu kokonaisuuteen kuin piste lauseen perään, joten tässäkin, paitsi *epäämätöntä yhtenäisyyttä*, ilmenee vain erinomaisesti, kuinka harhaanviepää tuo entinen suuren sotaisen tapauksen määrittelemiseen perustuva tulkinta todella on ollut. Ja kun otetaan lukuun, että puheenalaisessakin runossa voidaan ajatella alkuosa menneisyydessä tapahtuneeksi, vaikkakin se aikaisemmin esiintyneeseen tapaan kerrotaan nykyisyydessä, niin on liit-

[1]) E. Lönnrot, *Om den nya under arb. var. Kalevala edit.*, Litteraturbl. 1848 n. 12.

[2]) W. J. A. v. Tettau, *m. t.* s. 52.

[3]) M. A. Geffroy, *La Finlande et le Kalevala*, Revue des Deux Mondes 1871 s. 314.

tyminen sitäkin tiiviimpi. Ulkonaisina viitteinä ovat tietysti Väinämöisen suurten erhetysten, samoinkuin hänen parhaimpien saavutustensakin maininnat (50,465-474, 491-500), jotka tietysti tempaavatkin mukaan kaiken tärkeimmän. Voitaisiinpa, vaikka sitä tietysti ei ole tarkoitettu, sanojen »emo kutsui kukkaseksi, vieras vennon joutioksi» (50,429-430) katsoa palauttavan mieleen onnettoman Kullervon lapsuuden, jota, kuten muistamme, yhteen tapaan »emo kutsui Kullervoksi, Untamo sotijaloksi» (31,81-82), ja jonka kohtalosta nimenomaan Väinämöinen vakavan loppumietteen lausui (36,347-360), esiintyen siten tässä aikaisemmin tunnustamaansa totuutta vastaan ja niin vain syventäen traagillista tunnelmaa. Laulajan loppusanat, jotka seuraavat vielä Väinämöisen lähtöä ja joille Lönnrot on koettanut antaa jonkunmoista kultuurihistoriallista merkitystä[1]), palauttavat tietysti mieleen samankaltaiset alkusanat.

Lopuksi on mainittava, että jaksot toisesta Lemminkäissarjasta lähtien muodostavat aikaisemmin viitattuun (s. 183) tapaan erikoisluontoisen kokonaisuutensa. Niin tekevät ne myöskin ajatuksellisesti, keskittyen etupäässä *yritykseen taistella sampo takaisin*, mitä Lemminkäis- ja Kullervosarjat ja Ilmarisen toinen kosinta valmistavat ja mikä vie suureen kamppailuun Pohjolan ja Kalevalan välillä ja niin sisäisesti Väinämöisen lopulliseen kukistumiseen. Että taas puheenaoleva osa liittyy täysin elimellisesti edelliseen, on jo tullut nivel niveleltä näkymään, joten ponnistukset hajoittaa runoelma pääasioihinsa nähden kirjaimen mukaan kosintarunoihin ja samporunoihin raukeavat vihdoin kokonaan. Esteettiseltä kannalta olisikin varmaan selvintä nimittää Kalevalan molempia osia siihen tapaan kuin yllä on otsikoissa jo esiintynyt.

---

[1]) E. Lönnrot, *Luennot* 50, 553-556, 557, 567, 571, 591, 599, 603. — Vrt. K. Krohn, *KRH* s. 842.

III. TULOKSET.

1. Selvittelyn jälkeen.

Olemme täten kohta kohdalta suorittaneet pitkän tehtävämme. Sekaannusta ja sotkosta on kyllä kauttaaltaan ollut ja eteenpäin ponnistaminen on joskus voinut tuntua työläältäkin, mutta meidän ei ole tarvinnut pettyä toiveissamme kaiken selkenemisestä ainakin asianhaarain mukaan.

Niin olemme ensinnäkin nähneet, että runoelmamme on sekä sisäiseltä ajatukseltaan että yleensä esitettävältä sisällykseltään sopivimmin otettava vanhoista ajoista lähtien tavalla jos toisellakin esiinpyrkineeseen tapaan *kaksiosaisena ja jaksottaisena.* Osat ovat: Sampo menetetään Pohjolaan (r. 1—25) ja Sampoa taistellaan takaisin (r. 26—50); näissä taas jaksot: Väinämöisen syntyminen ja kasvullisuuden alkuunpano (r. 1—2), Aino (r. 3—5), Pohjola saapi sammon (r. 6—10), Kyllikki ja Lemminkäinen (r. 11—15), Kilpakosinta (r. 16—19) ja Ilmarisen ja Pohjolan neidon häät (r. 20—25) sekä Lemminkäinen ja Louhi (r. 26—30), Kullervo (r. 31—36), Ilmarinen koettaa hankkia itselleen uuden emännän (r. 37—38), Sammon ryöstö (r. 39—44), Pohjolan sortuminen ja Kalevalan voitto (r. 45—49) ja Marjatan poika ja Väinämöinen (r. 50). Tapahtuupa vielä osien jako merkityllä tavalla määritellen, kuten näkyy, niin keskeltä, ettei molemmille puolille lohkea ainoastaan yhtä monta jaksoa, vaan juuri yhtä monta runoakin. Ja myöskin jaksot, tai yleisesti katsoen oikeammin jonkunmoiset luvut, ovat sangen suhteelliset, vaihdellen kahden—kolmen ja viiden—kuuden runon tienoilla, paitsi viimeinen, jossa lyhemmyys aseman vuoksi on suorastaan asiaankuuluva. Tästä tasasuhtaisuudesta huolimatta ei jaoittelussa ole tarvittu mitään mielivaltaa, ei edes kertaakaan jakaa runoa kahtia tai muuta sellaista, joten tuon jaoittelun luulisimme tuntuvan sitäkin luonnollisemmalta ja asianmukaisemmalta.

Toiseksi olemme tulleet selville, ettei runoelmassamme, tapausten liikkuessa todella Lönnrotin itsetietoisten pyrkimys-

ten [1]) mukaisesti etupäässä Pohjolan ja Kalevalan välillä, mikä tietysti, niinkuin muistamme huomautetun, on omiaan suuressa määrin sitomaan runoja, ole kysymys, kuten kauttaaltaan on käsitetty, erityisestä sotaisesta suhteesta. Koko ensimäinen osa on pelkkää rauhaa, ja varsinainen heimojen välinen taistelu puhkeaa toisessakin osassa vasta lopulla. Onpa erikoisesti huomattava, että pääasiana oikeastaan on rauhallinen viljelys, niinkuin sampokin tietää vain kaikkea rauhallista hyvää. Eikä Väinämöinen enempää kuin Ilmarinenkaan ole millään muotoa itsessään sotilas. Yksin riehakas Lemminkäinenkin astuu auran jälessä, kuten talonpoika konsanaan. Ja sangen kuvaavaa on, että kalevalaisten vastapuolta edustaa nainen. Vieläpä ottelu sammosta niinkuin itse lopullinen taistelukin suoritetaan suurimmaksi osaksi tietäjämahdilla. Tämä kaikki on moneen kertaan merkille pantua, kuten alkuosassammekin on ilmennyt, mutta niinpä myös eepoksemme luonne on sitä selvemmin *ennenkaikkea rauhan olojen leimaamaa.*

Edelleen on esiintynyt, että runoelmamme perustavin toiminta keskittyy todella paljon puhuttuun ja monin tavoin tapailtuun *sampoon.*

On kyllä totta, että Pohjan neiti on ensimäisessä osassa tärkeä laulun aihe, mutta silti ei pidä paikkaansa Castrénin väite, että hän olisi yhtä tärkeä kuin sampo ja etteivät hänestä kertovat runot lukuisemmuutensa ja laajemmuutensa vuoksi sisästyisi sammosta kertoviin. Kalevalaisia Pohjolaan vetäen ja ollen niin hyvin luvattuna kuin annettunakin palkkana sammosta on häntä selvästi käytetty ennenkaikkea vain välikappaleena sammon menetykseen sekä yleensä siihen liittyvien seikkain motivoimiseen. Samoin ei kahdella ensimäisellä jaksolla näytä olevan mitään tekemistä sammon kanssa, mutta onhan sampo kaiken hyvän esineenä ikäänkuin suoranaista jatkoa perustaksi lasketulta viljelyskannalta ja johtavathan Ainoseikat Väinämöisen nimenomaan siihen masennukseen, joka yksin tekee järjellisesti selitettäväksi, että viisaalta tietäjältä voidaan kiristää hänen tärkeimpänsä. Lemminkäisjaksokin koskettaa sikäli sampoa, että Lemminkäisen sammon takojalle luvatun tyttären joka tapauksessa hyödytön kosiskeleminen on omiaan aikaansaamaan selkkauksia. Ja häärunot muun tärkeän ohella alkavat jo kypsyttää sammon takaisinsaannin välttämättömyyttä. Toisessa osassa taas näköjään sampoa aivan hipaisemattomat Lemminkäis- ja Kullervo-

[1]) Vrt. edellä ss. 10—11, 26.

jaksot sekä Ilmarisen yritykset hankkia itselleen mutta vaimoa valmistavat suoranaisesti sammon ryöstöä sekä siihen myös välittömästi johtavat. Niinikään on Pohjolan ja Kalevalan lopullinen taistelu välitöntä seurausta sammon ryöstöstä ja viimeinen runo, jota kauttaaltaan on pidetty aivan erillisenä, päättää mitä tiiviimmin kaiken toiminnan.

Mutta siinä on vanhoja teorioja uskollisesti sovitettaessa tehty selvä virhe, että kaikkena kaikessa on tahdottu pitää yksistään sammon ryöstöä. Toden totta ei runoelmamme olisi paljonkaan arvoinen, ellei sillä olisi laulettavanaan muuta »ihailtavaa tekoa» kuin joku ryöstö, puhumattakaan perinpohjaisesta suhdattomuudesta, mitä tämä »yksi päätapaus» aiheuttaisi. Valaisevaa mielestämme kyllä, olemme nähneet tämän »päätapauksen» liittyvän vain motiiviksi lopulliselle taistelulle.

Sentään on huomattava, että ainakin vaistomaisesti on vanhimmista ajoista lähtien tapailtu hyvin lähelle oikeaa. Niin muistamme jo Morgonbladin TUNTEMATTOMAN selittävän, miten sampo »oli joutunut Pohjolan haltuun» ja miten »sen takaisinsaamista pidettiin mitä tärkeimpänä». Samoin GRIMM puhuu, miten onneatuottava aarre »joutuu Pohjolan valtaan, mutta minkä suomalaiset sittemmin väkisin vievät takaisin kotiseudulleen». TENGSTRÖM mainitsee lyhyesti runoelman pääsisällyksenä, että Väinämöinen »pakoitetaan hankkimaan rikas taikakalu Pohjolalle ja hän pakoittaa vuorostaan Pohjolan luovuttamaan sen takaisin». v. TETTAU pitää Kalevalan pääesineenä »sammon valmistusta ja ryöstöä». Ja JULIUS KROHNin mielestä on päätapauksena »sammon synnyttäminen ja saattaminen Suomen kansan omaisuudeksi». Siis ei yksistään ryöstäminen, taikka oikeammin yritys ryöstää — sillä sampohan menee suurimmaksi osaksi mereen ja vielä Pohjolallekin jää siitä kansi —, vaan myöskin joutuminen Pohjolaan. Me vain emme puhu pelkästä sammon synnyttämisestä Pohjolaan, sillä silloinhan lukija väkiselläkin johtuisi kysymään, miksi sitä ei sitte synnytetty suorastaan Kalevalaan. Väinämöinen todella »pakoitetaan hankkimaan» sampo Pohjolaan, siis sammon menetyksestä on kysymys.

Mutta Kalevala ei ole kaikesta huolimatta tarina sampo-seikoista enempää kuin Pohjolan ja Kalevalan taisteluistakaan semmoisinaan, vaan olemme me siinä keskeisimmäksi ilmiöksi nähneet *Väinämöisen*. Hänestä itsestään inhimillisesti hahmoteltuna personana on kaikessa pääasiassa kysymys, niinkuin hänellä runoelma alkaakin ja häneen päättyy. Hänen

nimensä mukaan olisi todella voitu koko runoelmaa nimittää, jos niin olisi haluttu.

Itse *juoni* taas osoittamamme jaksottaisuuden mukaisesti on yksinkertainen ja selvä. Aluksi kerrotaan sankarin jumalainen synty mahtavine yhdenaikaistapahtumineen; kuvataan hänen tietäjälaatunsa ja ne rauhalliset yleishyväisen viljelyksen tarkoitusperät, joihin hänen elämänsä olisi suuntauduttava; vieläpä, jos niin tahdomme, annetaan jonkunmoinen aavistus hänen elämänsä ja koko runoelman kummasta kaaresta. — Kaikki tuntuu mitä lupaavimmalta, mutta silloin tulee harha-askel, omavaltainen, epäoikeutettu menettely Joukahaista ja etenkin Ainoa kohtaan. — Tämä johtaa hänet Pohjolaan, jossa häntä vastassa on Louhi sekä omavaltaisena, että myöskin suorastaan vallanhimoisena. Niin menee sampo ja sen mukana yhteisen kansan suurimman tulevaisuuden edellytys. — Lemminkäinen, omavaltaisuuden mies jos kuka, suututtaa riehakkuudessaan Louhen. — Väinämöinen taas jatkaa alkamaansa suuntaan, mutta joutuu kilpakosinnassa tappiolle. — Louhi mahtavassa vallakkuudessaan maksaa Lemminkäiselle samalla mitalla kuin tämä oli mitannut ja jättää hänet kutsumatta suuriin häihin. Mutta sensijaan vastoinkäymistensä avartamana puhdistautuu Väinämöinen kilpakosijansa häissä siitä kuonasta, mitä hän aikaisemmin on itseensä kasannut, ja niin avartuu heimonsa asialle. — Lemminkäinen kiihtyneenä Louhen vastaloukkauksesta retkeää Pohjolaan ja surmaa isännän, jolla nostattaa Louhen naapuritkin ja aiheuttaa sekä kotinsa hävityksen, että myöskin varmaan vihaa koko Kalevalaa vastaan. — Niin tulee esiin äärimmäistä epäoikeutusta kärsinyt mies, jo syntymässään katkeroittunut Kullervo, surmaa Ilmarin emännän ja hävittää Louhen lähinaapurin Untamolan. — Ilmarinen naistaan surren ajaa ajattelemattomuudessaan Louhelta toista tytärtä pyytämään, mutta tämä Lemminkäisen tihutöistä, edellisen tyttärensä menetyksestä ja Untamolan hävityksestä kyllin närkästyneenä kieltää; ja niin rauhallinen Ilmarinenkin ryöpsähtää omavaltaiseksi ja ryöstää tyttären, vieläpä tämän vihoissaan menettääkin, mistä kaikesta Louhi tietysti yhä edelleen ärtyy. — Mutta Väinämöinen elämänsä suuren suuntaviivan mukaisesti heimonsa asiaa ajatellen tarvitsisi saada sammon takaisin; ja kaiken sen särkyneisyyden johdosta, mikä Pohjolan ja Kalevalan välille on tullut, hän antautuu uuteen epäoikeutukseen ja ehdottaa sammon ryöstöä. Tähän tietysti ärtynyt Ilmarinen suostuu, samoin kuin on talonsa menettänyt Lemminkäinenkin valmis, ja niin ryöstetään sampo. — Mutta

tällä on myöskin Louhen mitta täysi ja muistamatta alkuperäistä epäoikeutustaan hän purkaa kaiken kiukkuisimman voimansa kalevalaisten päälle. Viisas Väinämöinen kuitenkin suurenmoisesti tämän voittaa ja Louhen ja Pohjolan lopullisesti kukistuttua hän kohoaa heimonsa kiittämänä ja ylistämänä ja mistään vertojaan näkemättä. — Mutta omavaltaisuus on hänet tehnyt kovaksi ja menestys melkeinpä vallanhimoiseksi ja niin hän on valmis tekemään suurimman vääryytensä, tuomiten neitseellisen Marjatan viattoman lapsen. Siihen hän kuitenkin sortuu, tavaten jälleen jalomman itsensä.

Voidaan kyllä huomauttaa paljonkin tätä juonta ja yleensä kaikkea runoelmallista eheyttä vastaan runoelmassamme. Olemmehan laajassa selvittelyssämme, vaikkapa joskus ehkä vain rivien välissä, saaneet tuontuostakin havaita puutteellisuuksia ja tehdä isompia tai pienempiä myönnytyksiä. Niin ei heti ensimäisissä runoissa Väinämöisen yleishyväinen suuntautuminen, jonka olisi rakennettava pohja koko runoelmalle, ole kyllin nimenomaista. Tärkeässä toiminnan lähtökohdassa kolmannen runon alussa ei taas ole omalla paikallaan viittausta, että Väinämöinen halajaa puolisokseen Aino neittä, mikä Joukahaiskohtauksessa johtaisi lukijan ilman muuta huomaamaan hänen itsevaltaisen kiristämishalunsa. Ilmattaren neuvossa Väinämöiselle Pohjolaan lähtemisestä, kuinka se käsitettäneekin, pitäisi runon puolelta olla viittaus, että neuvo on turman neuvo, mutta mistään sellaisesta ei ole jälkeäkään. Samoin ei ole mitään selvää viitettä verrattomasta aseman yhtäläisyydestä, mikä on Väinämöisen pulassa Louhen edessä ja Joukahaisen pulassa Väinämöisen edessä. Niinikään ei ole mitään huomautusta sammon ainokaislaatuisuudesta ja että Väinämöinen sen menettämisellä menettää oman elämänsä tärkeimmän mahdollisuuden, mikä luonnollisesti olisi sangen suuressa määrin oikeaan ohjaava. Väinämöisen toisessa veneen teossa ei anneta aikanaan tarkkaa selvyyttä, että ansiovene on jäänyt kesken ja että sankari sitä kiertääkseen tahtoo muista aineksista tehdä uuden vaikkakin mahdollisimman samankaltaisen. Tuonelassa käynnin pidättävä merkitys Väinämöiseen on aivan huomauttamatta; samoin ettei Väinämöinen virka mitä varten hän on veneen tehnyt, vaikka siitä tulee puhe, kun hän poikkeaa Ilmarisen pajalle; ja niinikään ei pueta sanoiksi, että Väinämöinen muistaa Ainon seikan, kun hän Ilmarisen kanssa on yksimielinen siitä ettei neittä väellä viedä. Varsinainen syy Väinämöisen tappiolle joutumiseen kilpakosinnassa ei hänen omien sanojensa yhteydessä tule selvästi esiin, vaikka sen juuri siinä pitäisi edes

runon puolelta pilkahtaa. Ei ole mitään huomautusta, että Väinämöisen sopuisuus häissä todella on hänen vastoinkäymisistään johtunutta avartumista, eikä myöskään siitä, että tämä avartuminen suorastaan johtaa hänet heimonsa mieheksi. Lemminkäisen vala, jolla etenkin samporetkellä on niin suuri merkitys, ei ole kohdallaan selvästi äidin asettaman vaatimuksen mukainen. Samoin puuttuu sana, että Lemminkäisen ja Tieran retki suututtaa Louhta koko Kalevalaa vastaan. Untamolan lähi naapuruus Louhen talon kanssa on, niin tärkeätä kuin se olisikin, aivan alleviivaamatta; ja sitä lyytä on myöskin huomauttamatta, että Untamolan hävittäminen nostattaa Louhen mieltä. Kullervorunojen pidättävä merkitys Väinämöiseen on sekin huomauttamatta. Niinikään puuttuu selvää viitettä, että Louhi ennen Ilmarisen toista kosiin tuloa tietää edellisen tyttärensä surman. Samporetken syyt, vaikka luonnollisesti olisivat runoelman tärkeimpiä perusteluja, ovat aivan kokoamatta. Selvin sanoin ei ole osoitettu, että sampolaiset tuntevat olevansa ryöstöretkellä. Samoin ei ole aikanaan alleviivattu, että Louhen menestyksestä riippuu koko Pohjolan menestys, eikä myöskään ole lainkaan koottu niitä syitä, jotka kiihdyttävät Louhta kalevalaisia vastaan. Väinämöisen omahyväisyys ainakin osittaisesti voitokkaasta samporetkestä, hänen melkein uhitteleva ilonpitonsa etenkin karhuseikassa ja yleensä koko hänen itsekäs nousunsa Louhen ja Pohjolan lopullisesta voittamisesta ei ole runon puolelta omaan väriinsä selvennetty. Sitä mukaa ei ole myöskään viimeisessä runossa suoranaisesti esiintuotu syytä, miksi Väinämöinen niin tunnottomasti tuomitsee Marjatan pojan. Ja puutteelliset ovat Marjatan pojan viittauksetkin Väinämöisen suuriin harhatekoihin. Vieläpä Väinämöisen lähtösanoissakin voisi pilkistää yleiseen asiaintilaan soveltumattomia vivahteita.

Samaan tapaan olemme myöskin saaneet nähdä jätettävän käyttämättä tarjoutuvia kiinnekohtia ja muita pienempiä perusteluja, kuten jo sanotussakin on esiintynyt. Niin ei ole kolmannen runon alussa vallitseva tasapainotila muodollisesti liitetty edelliseen, vaikka siinä olisi ollut tarpeeksi vaihtaa vain esimerkiksi ensimäisen säkeen »vaka» sana »niinpä» sanaksi. Samoin puuttuu siitä viittaus Väinämöisen varallisuuteen, jonka vielä pienellä huomautuksella, ettei onnen käki ollut turhaan kukkunut, olisi voinut yhdistää edellisen runon loppuun. Ja paitsi mainittua yksinäisyyden piirrettä ja rakastuneisuutta Ainoon olisi ollut johdonmukaisempaa saattaa Väinämöinen ensin ajelemaan kotoisia kankaitaan ja sitten vasta alkaa kertoa Joukahaisesta ja hänen vastaantulostaan. Väinä-

möisen surussa aiheuttamastaan Ainon kohtalosta on tavattoman kiitollinen käkien vaikeneminen jätetty muodollisesti liittämättä kukuntaan alkurunojen lopussa. Lemminkäisen elelemisessä Kyllikkinsä kera kotonaan ei ole viitattu, että hän saa kuulla sanomat sammosta ja sulhasiin suostumattomasta Pohjan neidistä, ja siten on menetetty muodollinen liite Lemminkäisrunojen ja aikaisemman jakson välillä. Pohjolan emännän kieltäytyessä antamasta Lemminkäiselle tyttäriään on jätetty jollakulla sanalla mainitsematta Lemminkäisen ylimielisyys taloon tullessa, mikä kuitenkin olisi riittävästi perustellut vaiteliaan emännän mielialaa. Lemminkäisen äidin teettäessä Ilmarisella haravaa pelastaakseen poikansa Tuonelan joesta on jätetty viittaamatta, että Ilmarinen siten saa tietää Lemminkäisen kosiskelevan hänelle luvattua tyttöä ja että hän säyseydessään kaikesta huolimatta takoo haravan ja niin auttaa miestä, jolle hän voisi olla mustasukkainen ja suuttunut. Samaa myötä Annikin sanantuonnissa Ilmariselle, että toiset tavoittelevat hänen armastaan, puuttuu huomattavampi viittaus Lemminkäiseen, mikä olisi omiaan palauttamaan mieleen haravanteennissä saadun tiedon ja siten muodollisestikin kaksinkertaisesti sitomaan Lemminkäisrunot kilpakosintarunoihin. Paitsi mainittua, Ilmarisen ja Väinämöisen keskustelussa tytön vapaudesta valita sulhasensa, laiminlyötyä viittausta Ainon kohtaloon, ei ole myöskään nimenomaisesti annettu ymmärtää, että Pohjan neiti siihen vetoaa vastustaessaan äitinsä tahtoa mennä Väinämöiselle, ja siten on toistamiseen menetetty sangen kiitollinen liite Ainorunoihin. Pohjolan emännän selittäessä piialleen, miksi Lemminkäistä ei ole häihin kutsuttava, ei ole muutamalla säkeellä muistettu Lemminkäisen loukkauksia tätä mahtavaa emäntää kohtaan, mikä ei ainoastaan antaisi asiallisemman soinnun hänen hiukan kierteleville sanoilleen, vaan myöskin yhä edelleen sitoisi aikaisempia Lemminkäisrunoja jatkuvaan kertomukseen. Lemminkäisen äidin kertoessa suurista surmista, joita tämän esteeksi Pohjolan tielle on asetettu, ei ole annettu nimenomaista viitettä, että surmat ovat Louhen laatimia. Lemminkäisen kehastelua suurista jyvänanneista Pohjolan häitä varten ei ole aikaisemmin mainittu, jonka vuoksi se tulee odottamatta. Ei ole myöskään viitattu, että saari, johon Lemminkäinen pakenee, on sama kuin mistä hän oli Kyllikinkin ryöstänyt, mikä sekin osaltaan sitoisi aikaisempia runoja näihin myöhempiin. Kullervorunoissa ei Kalervon perheen pakoonpääseminen ole nimenomaista; eikä myöskään Ilmarisen emännän mieliala leipoessaan kiven Kullervon leipään kyllin selvä. Samoin on jäänyt nimenomaisesti selventämättä,

että Väinämöinen huomaa keksimänsä kanteleen hyväksi aseeksi Pohjolaa vastaan, mikä luonnollisesti antaisi kantelerunoille yleisen kertomuksen kannalta suoranaisempaa kantavuutta.

Tämän kaiken lisäksi tulee epätasaisuuksia ja muita häiritseviä seikkoja, joista olemme nähneet puhutun aina Kalevalan vanhimmista ajoista saakka. Niin häipyy päätoiminta välistä pitkiksi ajoiksi näkymättömiin, kuten etenkin suurten häitten jälkeen, jolloin ilman mitään ylläpitävää ja valaisevaa viitettä Väinämöiseen seuraa koko toinen Lemminkäissarja ja Kullervojakso ja vieläpä suurimmaksi osaksi Ilmarisen toinen kosintakin edellä käyvine taontoineen. Ja yleensäkin leimaa kieltämättä esitystä kaikennäköisten sivuasiain ääretön paljous, luettuna siihen loppumattomat loitsut ja välistä mitä seikkaperäisimmät tavat ja menot, joita kaikkia sitäpaitsi ei suinkaan kerrota vähemmän tärkeinä kuin mitä muuta tahansa. Myöskin on myönnettävä joutavia kertaamisia, kuten tuonelaretki Väinämöisen palatessa häistä, jossa sitäpaitsi on kansan toisintokatkelma tullut sikäli omituisesti tulkituksi, että muka tavallinen reki rikkoutuisi, vaikka tuossa toisintokatkelmassa on vaikea huomata olevan muusta kysymyksen kuin jostakin runoreen rikkoutumisesta, laulun katkeamisesta [1]. Samoin on myönnettävä monia piirteitä, joita ei ole mitenkään valmistettu aikaisemmin, kuten usein huomautettu maailman kansoittuminen ihmisillä, joista ei kuitenkaan luomisessa mitään virketa.

Mutta kuinka pitkän listan me kaikkia puutteellisuuksia saisimmekin, olemme juuri seikkaperäisessä selvittelyssämme nähneet, että edellä piirtämämme juoni on joka tapauksessa tosiasioihin perustuva. Psykologinen johdonmukaisuus on nähdäksemme kauttaaltaan epäämätön, eikä itseasiassa katkea kertaakaan. Niissäkin kohdin, joissa nimenomaiset todisteet ovat mahdollisimman niukat ja joissa ehkä sana tai kaksi pyrkii asettumaan suoranaiseen ristiriitaankin, on se usein yleisen yhteyden perusteella hämmästyttävän määrätty.

Sitäpaitsi tulee meidän ottaa lukuun, että tällaisessa runoelmassa erinäiset seikat ovat pikemmin ominaisuuksia kuin puutteellisuuksia, saamatta silti Rothen tapaan kaikkea mahdollista mennä selittämään vain »runoilijan tekniikalla» [2]. Niin muistamme jo etenkin Tengströmin teroit-

---

[1] Vrt. A. R. Niemi, *Vienan läänin runot* I esim. n. 362.

[2] Vrt. Carl Rothe, *m. t.* ss. 350, 355—356. On epäilemättä mukavaa julistaa kaikki »virheet» vain suuren runoilijan ilman muuta tahallaan tekemiksi, »saavuttaakseen korkeampaa kauneutta, olkoonpa sovittaak-

tavan, »että eepillisesä runossa kuvataan oikeastaan aatteen *ulkonaista* puolta ja sen yksityiskohtia, kun taas *sisällinen* yhtenäisyys, hajallisia tauluja liittävä yhteys, jää siihen nähden enemmän taustaan». Ja samoin muistamme STEINTHALin vieläkin selvemmin, vaikka tosin vain sulkujen välissä, huomauttavan, ettei eepillinen runoilija sieluntaisteluja »sanoin selitä». [1]) Onkin epäilemättä niin, ettei Kalevalassakaan yleensä edes selvimpiä sieluntiloja ja mielenliikkeitä semmoisinaan kuvailla ja vivahde vivahteelta esitetä, vaan merkitään ne aivan lyhyesti ja usein sangen kaavamaisesti. Ken tahansa Kalevalan lukija panee varmaan merkille, että henkilöt usein mitä erilaisimpain seikkain johdosta vain yksinkertaisesti suuttuvat ja syäntyvät, kuten Lemminkäinen, tai murtavat suuta ja vääntävät päätä, kuten Ilmarinen, tai syännyksentävät ja suutuksentavat, pahoin pahastuvat ja kovin kaehtivat, kuten Louhi. Oiisi siis väärin koko runoelmaa kohtaan odottaakaan siltä yleiseen yhteyteenkään nähden kaikenmoisia herkimmilleen huomattuja perusteluja ja liitteitä, kuten jossakin yksilöllisessä suuren mestarin teoksessa. Samoin on myös loitsujen ja muitten lukujen valtava esiintyminen ainakin osittaisesti katsottava ominaisuudeksi. Vastaahan se ehdottomasti hegeliläisen teorian vaatimusta totaalisen maailman-kuvan antamisesta. Ja me olemme nimenomaan nähneet, että LÖNNROTkin, epäilemättä hegeliläisen teorian vaikutuksesta, on sitä pitänyt asiaan kuuluvana. Niinpä älköön nykyaikainenkaan lukija, kuinka se häntä aluksi oudoksuttaneekin, siihen kokonaan kompastuko.

Ja vielä on meidän huomautettava, ettei runoelmassamme kansanrunon luonnon mukaisesti osata m e n n e i s y y d e s s ä t a p a h t u n e i t a a s i o i t a e s i t t ä ä s u o r a s t a a n m e n n e i s y y d e s s ä t a p a h t u n e i k s i, vaan lähdetään

seen jonkun vaikuttavan kohtauksen, tai karttaakseen juuri kerrotun haitallisia toistamisia, tai tuottaakseen vaihtelua esitykseen tai jotakin muuta tarkoitusta varten». Sitäpaitsi on tämä helposti ainoa keino tahdottaessa pitää kiinni »yhdestä suuresta runoilijasta», sillä joskin tavalliselta yksilölliseltä laulajalta voisi katsoa jäävän epätasaisuuksia ja erhetyksiä, ei »suurelle» sentään kernaasti voi lukea mitä hyvänsä (paradokseista huolimatta). Selitys on kuitenkin vienyt itsessään oikealta tolalta, nim. pyrkimyksestä pysyä runoelman kannalla, auttamattomaan keinotekoisuuteen. Että näet kukaan tahtoisi tehdä virheitä suorastaan järjestelmällisesti, on jokseenkin käsittämätöntä. Tulemme alempana näkemään puheenaolevankaltaisten epävalmiuksien selittyvän luonnollisimmin runoelman koonnaisesta synnystä, joten ne myöskin samalla omalta osaltaan todistavat juuri yksilöllistä syntyä vastaan.

[1]) Vrt. myös SCHILLER—GOETHE, *Briefwechsel* 300, 301; AXEL OLRIK, *Episke Love i Folkedigtningen*, Danske Studier 1908 s. 71.

aina ilman muuta alusta [1], mikä luonnollisesti ajattelematonta lukijaa voi suuressa määrin pettää. Niin ovat heti kaksi ensimäistä runoa, kuten olemme osoittaneet, tuollaista »syntyä», joka mieluimmin on ajateltava varsinaisia asioita aikaisemmaksi. Samoin on kolmannen runon alussa kertomus Joukahaisen kylässäkäynnistä ja tulemisesta Väinämöiselle kateelliseksi sekä lähdöstä tämän kanssa tietotaisteluun menneisyydessä tapahtunutta, jotavastoin nykyisyys runossa on Väinämöisen ajelemisessa kotoisilla kankaillaan. Niinikään koko Kyllikkiruno on yleistä toimintaa aikaisempaa, mikä siten ennakkonaimisen erinomaisella piirteellä sitoo riehakan Lemminkäisen käsiä pian esiintyvään houkuttelevaan kuuluisuuteen, Pohjan neitiin, nähden. Myöskin ensimäinen Kullervoruno on soveliaimmin menneisyyteen ajateltava. Ja vielä on Marjatan pojan ihmeellinen syntyminen, siis alkuosa viimeistä runoa, kernaammin jonkunverran aikaisempaa kuin Väinämöisen mahtava voitokkuus. Sisäisesti runoelma näin ollen on paljon tiiviimpi kuin ensi katsannolta näyttääkään.

Niinikään on se kaksiosaisuus ja jaksottaisuus, jonka olemme nähneet ihmeteltävällä tasasuhtaisuudella käyvän läpi koko runoelman, sangen tärkeä seikka. Me saamme pian lähemmin mainita, miten se on omiaan katkaisemaan kärjen kaikilta sammon menetyksen ja sammon ryöstön tiiviimmän yhteyden vaatimuksilta ja samoin yleensäkin vapauttamaan äärimmäisen yhtenäisyyden pakotuksista.

Myöskin useita pienempiä seikkoja voidaan ottaa huomioon. Niin on kansanruno, kuten muistamme jo Tengströmin siitäkin olleen selvillä, helposti puolueellinen mielisankareilleen. Kalevalassa on epäilemättä Väinämöinen ja koko Kalevalan puoli suuremmalla myötätunnolla katsottua kuin Louhi ja Pohjola. Kalevala on kotoinen maa, Pohjola on vieras. Mutta puolueettoman lukijan on koetettava jonkun verran nähdä tämän hyvin ymmärrettävän yksipuolisuuden ylitse, niinkuin hänen olisi itseään elämääkin nähtävä, saadakseen siitä osittaisestikaan yleispätevän käsityksen. Samoin voitaisiin luetella mielihaluiset pysähtymiset yksityiskohtiin, yhteenkäymättömyydet ja ristiriitaisuudet aina kaikennäköisiin hajamielisyyksiin saakka, joita todetessaan yleensä kaikista suurista kansaneepoksista esim. Vedel päättää: »Tämä yhtenäisyyden höllyys käy läpi koko tyylin ja kielen. Kaikki viivat ovat horjuvia, kaikki perus-

---

[1] Vrt. Jakob Sitzler, *m. t.* s. 251; Carl Rothe, *m. t.* ss. 156, 177, 190, 253, 272, 287, 294, 329.

piirteet vaihtuvia, joka silmänräpäys unohdetaan, mitä juuri on sanottu, ja ilta muuttuu aamuksi, vasen oikeaksi parissa hetkessä.» [1]) Mutta tällähän me olemme tulleet juuri siihen, mistä jo alkuosassamme olemme päässeet täydelleen varmoiksi, nimittäin ettei meidän kaikkeen tällaiseen ole takerruttava, jos mieli tahdomme saada runoelmastamme sen mitä siitä voi olla saatavissa. Meidän on toisin sanoen tehtävä täyttä totta perustelemastamme runoelman kannalle asettumisesta ja välttämättömyydestä koettaa ymmärtää se puutteineen päivineen omana omituisuutenaan.

Ja onkin suorastaan ihmeteltävää, miten väljemmin katsoen monet seikat ja piirteet puolestaan puheenaolevaa juonta p a l v e l e v a t j a t ä y d e n t ä v ä t. Niin on omavaltaisuus ensinnäkin ikäänkuin itsestään tarjoutuva piirre Väinämöiselle, sillä onhan hän suurisyntyinen, lahjakas, varakas, mistäpä hänen tarvitsisi välittää! Että taas Louhi on vielä vallakkaampi kuin Väinämöinen, antaa erinomaisen tempaisun kehinnälle; ja että Louhi on myöskin voimakas ja mahtava, antaa Väinämöisen voitolle sitäkin suuremman loiston. Tämän loiston huipulle taas ei olisi ajateltavissa osuvampaa vastakohtaa kuin turvaton lapsi, jolla ei ole mitään ulkonaisia voimakeinoja ja jota ei mitenkään tunnu voivan verrata siihen mahtavaan vastustajaan, jonka Väinämöinen juuri on voittanut. Nainen ja rakkaus on tietysti itseoikeutettu omavaltaisuuden kiihotin, samoin kuin sampo, kaiken ajateltavan onnen ihmeellinen esine. Sangen osuvia välihenkilöitä suuressa omavaltaisuuden tarinassa ovat epäilemättä sellaiset kuin Lemminkäinen, jota yksin kuolemassakaan ei oteta vakavasti, ja Kullervo, jonka koko elämässä ei ole edes hymyn pilkahdusta. Ja erinomaisen soveltuvia piirteitä ovat, että toista ihmistä, vieläpä hyvinkin läheistä, käytetään suorastaan omaksi hyväkseen, kuten Joukahainen Ainoa, Väinämöinen Ilmarista ja vielä Louhikin tytärtään, ja samoin, että toisen hätää käytetäään omiin tarkoituksiin, kuten Väinämöinen Joukahaisen ja Louhi Väinämöisen. Luontevasti liittyy myöskin päämotiiviin, etteivät vanhemmat ymmärrä lastaan, kuten etenkin Aino ja Kullervo saavat kokea, ja etteivät ylemmässä asemassa olevat ymmärrä alempia, kuten etenkin entinen Pohjan neiti ja vieläpä itse Ilmarinenkin orjiaan. Uhma, viha, omahyväisyys, viekkaus, lupauksensa rikkominen ja muut sellaiset ovat aivan kuin luonnollisia omavaltaisuuden seuralaisia. Niinikään mainittakoon, että äideillä, sydämen

[1]) VALDEMAR VEDEL, *Helteliv* s. 448.

vallan edustajilla, aina Ilmattaresta lähtien on niin huomattava osa runoelmassa, keskellä ulkonaista valtaa ja epäoikeutusta; samoin, ettei pientä lasta ainoastaan aseteta suuren sankarin vastakohdaksi, vaan nimenomaan useammassakin kohti runoelman syvimmän totuuden kannattajaksi; ja että isät ovat riehakoita, kuten heti Väinämöisen isä tuuli, tai sodankävijöitä ja vihankuohuisia, kuten Lemminkäisen ja Kullervon, tai vähäpätöisyyksiä, kuten Pohjan neidin. Toden totta tekisi mieli etenkin Homerostutkimuksessa yhä viljemmalti esiintyneeseen tapaan huudahtaa tällaista ainoastaan »suurimman runoilijan» suunnittamaksi, mikä kuitenkin olisi varsin vähän asianmukaista ja mikä niin ollen ohimennen sanoen viittaa erinomaisesti siihen, kuinka varomatonta on toisissakaan eepoksissa mennä kaikilla onnistuneilla kohdilla ja piirteillä ilman muuta todistamaan näitä eepoksia vain yksilöllisen, itsetietoisen runoilun tuotteiksi. [1)]

Kuinka siis asiaa puolin ja toisin katselemmekin, näemme epäämättömäksi, että Kalevalassa sisimpänä ytimenään on täysin määrätty ja kaikista muodollisista puutteellisuuksista huolimatta johdonmukaisesti esiintyvä runoelmallinen aihe: *suuren sankarin omavaltaisuus*. Tätä täydentävät kaikki sivuhenkilötkin joko toisia kohtaan tekemine tai toisilta kärsimine vääryyksineen, olkootpa nuo vääryydet mitä lajia tahansa.

Mutta meidän on vielä merkittävä, kuten päättämästämme selvittelystä ikäänkuin itsestäänkin esiintyy, että Kalevala runoelmana on *suuressa määrin traagillinen*, luettuna tähän käsitteeseen ikäänkuin täydentävänä ominaisuutena myös seikat ja piirteet, joita semmoisinaan olemme

---

1) Mainittakoon vielä erityisesti Kullervorunot. Ne on näet eheydestään päättäen esim. tanskalaisen H. Schwanenflügelin mielestä (Kalevala, Finnernes National-Epos s. 49) »sepittänyt epäilemättä yksi runoilija», mutta jo Lönnrot, vieläpä Vanhan Kalevalan laitoksessa, sanoo (Borenius—Krohn, Kalevalan esityöt III s. 5) niitten »erittäin sekaisia» olleen, ja ovatkin ne luonnollisesti syntyneet kokoonpanemalla kuten kaikki muut Kalevalan runot (vrt. Kaarle Krohn, KRH V). On kyllä totta, että sellaisia mahtavia ja taiturimaisia lauluja kuin Iliaan ensimäistä ja viimeistä on kenen tahansa vaikea nähdä muuta kuin selvän personallisen runoilun aateioiduksi tuotteiksi, mutta eiväthän ole mahtavuuttaan ja taiturimaisuuttaan vailla sellaisetkaan kuin Kullervon merkillinen repiytyminen irti omaisistaan ja matkaaminen Untamon sotaan kaikkine kuolonsanomineen sekä vihdoin paluu autioon isän majaan. Ja tämän tapaisia yksityiskohtiaan voitaisiin luetella ykksin Kullervorunoistakin useampia.

sanoneet vain jonkunmoiseksi kohtalon ivaksi.[1]) Jo heti lähtökohdassaan joutuu toiminta tälle tolalle, kun erityisesti viisas sankari ja vielä nimenomaan tietotaistelussa ja kaiken lisäksi loistavasti voittaessaan tekee erhetyksen, josta koko hänen kohtalonsa on kehkiävä. Samoin on Joukahaisessa traagillista, kun hän oman kateutensa uhrina joutuu juuri kateutensa esineelle lupaamaan sisarensa, jota hän kaikesta päättäen mitä vilpittömimmin rakastaa. Ainon ja hänen äitinsä traagillisuudesta olemme taas entuudestaan kyllin selvillä. Kun Väinämöinen saa Vellamon neidoksi muuttuneen Ainon veneeseensä, mutta ei osaa pitää sitä, on traagillisen sankarin tilanne mitä hienoin. Myös on vahvasti traagillista, että Väinämöisen äiti yhdistetään ajatukseen Pohjolan matkasta, josta oli niin onneton tuleva. Ja se ennenkin mainitsemamme suurenmoinen aseman päinvastaisuus, mihin Väinämöinen äskeisestä Joukahaisen voittajasta on joutunut Louhen edessä, samoin kuin sitä seuraavat tilanteet aina Väinämöisen paluuseen ja Ilmarisen lähettämiseen saakka, ovat nekin traagillisen sankarin tilanteita jos mitkä. Itse sammon lupaaminen, missä sankari ikäänkuin yhdellä kertaa menettää kaiken sen mikä olisi oleva hänen sydämenasiansa, on tietysti valtava traagillinen momentti, samoin kuin sitä seuraava ristiriitakin mitä suuripiirteisintä traagillisuutta. Traagillista on niinikään yksityiskohtaisesti Väinämöisen rakastuminen Pohjan neitiin, koska hän juuri itse hetki sitte oli sitoumuksellansa menettänyt oikeudelliset mahdollisuudet tähän. Louhen puolelta on traagillista, että hän panemalla toimeen suuret häät ikäänkuin sysää Väinämöisen heimonmieheksi, mikä taas johtaa tämän sammon ryöstöön ja yleensä itseään Louhta vastaan. Ilmarisen emännän ja varsinkin Kullervon traagillisuudesta olemme myös entuudestaan selvillä, samoin kuin siitäkin, että Kullervorunot kokonaisuudessaan heittävät traagillisia puneita Ilmarisen toiseen kosintaan Pohjolassa ja niin koko Louhen vastaiseen esiintymiseen. Soinnahtaapa esim. sellainenkin kuin aikanaan esiintynyt Ilmarisen pila kultaneitoa tarjotessaan Väinämöiselle kaiken hymähdyksensä takana kouristavan surulliselle. Että Ilmarinen pisteliäällä kerronnallaan Pohjolan hyvinvoinnista sammon varassa ja muuten onnettomasta retkestään aiheuttaa Väinämöisen ajattelemaan ratkaisevasti sammon ryöstöä, on sekin sikäli traagillisuuden värittämää, että hän Pohjolassa oli joutunut pois tasapainostaan suorastaan traagillisesti punoutuneista syistä. Louhen kohtalosta on meillä ennen ollut puhetta.

---

[1]) Vrt. Jakob Sitzler, *m. t.* s. 250.

Traagillisesti vaikuttava on myöskin heimon vilpitön ja mitä sydämellisin suosio Väinämöisen voitokkuudesta, joka pohjaltaan ei ole muuta kuin hänen oman erhetyksensä väärää korjaamista. Väinämöisen lopullinen kohtalo on tietysti traagillinen, niinkuin olemme aikaisemmin nähneet mahtavan Louhenkin kohtalon olevan. Ja se seikka, että runoelmassa, paitsi tärkeimpäin sankarien Louhen ja Väinämöisen sortumista, myöskin menetetään kaikki halutuin ja kallisarvoisin, nimittäin Aino, Pohjolan neiti ja vihdoin sampo, vaikuttaa epäämättömästi traagilliselta.

2. Täydentävää vakuutta.

Mutta tehtävämme loppuun suoritettuamme on meidän tietysti helppo niin yhdessä kuin toisessakin suhteessa koota täydentävää vakuutta, mikä ymmärrettävästi on mieluista kuin hengähtäminen kukkulalle kohottua.

Kenelläpä ensinnäkään johtuisi enää mieleen epäillä, ettei Kalevalaa, olkoon siinä mitä tarua tai mitä muistoa tahansa, kävisi ottaminen *r u n o n a*, kun kerran näemme sitä käyvän ottaminen suurena runoelmanakin?

Yhtä vähän jää käsittääksemme epäilystä *k ä y t t ä m ä s - t ä m m e m e n e t e l m ä s t ä.*

Me olemme kauttaaltaan nähneet, ettei a l k u p e r ä i s i l l ä a i n e k s i l l a enempää kuin k o k o o n p a n i j a n i t s e - t i e t o i s u u d e l l a k a a n ole mitään sitovaa valtaa lopullista kokonaisuutta esteettisesti tarkattaessa. Ainekset voivat itsestään kokoonpanostakin päättäen vivahdella niin taikka näin, jopa olla tykkänään itsenäisiäkin, puhumattakaan kaikesta typistyneisyydestään ja muusta sellaisesta hyvin tunnetusta ominaislaadustaan, mutta jouduttuaan yleiseen yhteyteen, ovat ne ikäänkuin saaneet uuden merkityksen ja mukautuneet kokonaistavan voiman päämääriä palvelemaan. Meidän ei ole vaikea nähdä esim. Pohjan neidissä ja Ilmarisen emännässä alkuaan eri henkilöitä ja samoin esim. häärunoissa ja karhuseikoissa aivan itsenäisiä lauluja, mutta me tekisimme runoelmalle perinpohjaista väkivaltaa, jos emme näissäkin kuuntelisi kokonaistavan voiman ääntä. Samoin voi kokoonpanija pukea aavistelemansa tunnelman puutteellisiin sanoihin, jopa ilmeisesti olla kokonaan aavistamattakin, mitä oikeastaan hänen käsissänsä syntyy, mutta siitä huolimatta tekee kokonaistava voima työtään, sillä se on itsessään ainesten yhteentulemisessa. Me emme tarvitse ryhtyä luettelemaan tuontuostakin tapaamiamme Lönnrotin tulkinnan puutteellisuuksia tai paikkansapitämättömyyksiä, voimme vain muistuttaa hänen kokonaisselityksestään, että Kalevalarunojen keskinäisenä siteenä olisi kertomus Kalevalan vähittäisestä vaurastumisesta Pohjolan vertaiseksi ja

pääsemisestä viimein siitä voitolle. Kaikesta tällaisesta olemme näet nähneet olevan kysymystä mahdollisimman vähän, sillä mitä tietävät siitä Lemminkäisen ja Kullervon seikat, Ainorunot, sammon menetykset, kilpakosinnat, Ilmarisen puuhat saada uusi vaimo, vieläpä kasvullisuuden alkuunpano ja itse sammon ryöstökin ja lopullinen taistelu, puhumattakaan viimeisestä runosta? Tosin Kalevalaa viljellään, tosin Kalevalaan saadaan Pohjan kuuluisa tytär, tosin ryöstetään sampo, tosin lopullisessa taistelussa voitetaan, mutta että olisi aiheena kuvata Kalevalan vaurastumista Pohjolan vertaiseksi ja pääsemistä viimein siitä voitolle, on kokonaan kuviteltua. Eihän Kalevala sitäpaitsi mainioine sankareineen alunpitäenkään ole Pohjolaa huonompi, varsinkin kun Pohjola vasta sammon kautta saa huomattavimman mahtavuutensa. Lönnrot onkin tämän selityksen, kuten olemme alkuosassa maininneet, saanut ilmeisesti Morgonbladin tuntemattoman ja Tengströmin samankaltaisista lausunnoista ja on siinä selvästi vanhaa sotatilanristiriidan teoriaa. Olisihan ihme, että meidän ilman muuta täytyisi tällainen tunnustaa yleispäteväksi normiksi, jonka yli emme saisi koskaan käydä. Itseasiassa onkin Kalevalan tulkinta aikojen kuluessa pitkin matkaa ottanut myös Lönnrotin vain yksityisenä selittäjänä, niinkuin kenen muun tahansa.

Mutta sikäli kuin taiteellisesti tulkittaessa korkein ratkaisuvalta täten on esiintynyt ehdottomasti runoelmalla itsellään ja sen kokonaispyrkimyksellä, ovat tietysti kaikki ennakkokäsitykset ja yksityismielinnät saaneet auttamattomasti väistyä, vaikkapa niissä vielä vihdoin jotakuta paikkansapitävääkin olisi. Perusteellinen ja läpiläpeinen analyysi on siis ollut ainoa tie, ja tämä sitäkin suuremmalla syyllä, kun runoelmamme tärkeimmistäkin yksityiskohdista on entisissä tulkinnoissa ollut alituista erimielisyyttä ja epävarmuutta. Että taas analyysi itsestään selvässä kokeellisluontoisuudessaan on ollut tehtävä mahdollisimman suurella tunnollisuudella ja suopeudella, ovat varsinkin opettaneet ne suunnattomat kömpelyydet ja kommellukset, joita järkiperäisesti mestaroitaessa on vähä väliä lasketeltu ja tehty.

Runoelmamme puolestaan onkin ollut altis monin tavoin pyrkimystämme palvelemaan, mikä tietysti, samoin kuin itse onnellinen perille pääseminenkin, on omiaan asettamiamme perusteita vahvistamaan.

Niinikään tulee toteuneeksi koko se *vanhoja teorioita kumoava suuntautuminen*, jonka jo

alkuosassamme saimme esiin. Me olemme soluneet kuin virtaa, joka itsepintaisesti noudattaa omaa luontaista uomaansa, katsomatta asiakseen poiketa kammareissa kartotetuille teille. Kokoamamme tulokset näyttävätkin tämän kuin yhdellä viitteellä.

Onhan ensinnäkin kysymys Väinämöisestä ja hänen personallisesta piiristään, joten kokonaisen maailmankuvan antaminen jää väkiselläkin asiaankuulumattomaksi; ja rakentuuhan koko runoelma läpiläpeensä suurelle psykologiselle ristiriidalle, joten myöskin henkilöitten totaalisuus on sulaa mahdottomuutta. Niinikään pelkkä ulkonainen rauhanolojen runsaus, puhumatta nimenomaan psykologiselle ristiriidalle rakentumisesta, riittää raukaisemaan väitteen, että Kalevala perustuisi suureen kahden kansan väliseen sotatilaan. Samoin tekee yksistään keskittyminen sammon menetykseen ja sen takaisinhankkimisyrityksiin, ottamatta edes lukuun, ettei pelkillä tapauksilla mitenkään voida ilmaista runoelman perusolemusta, kokonaan tyhjäksi yhden päätapauksen määrittelyt.

Varsinkin suurta pohjamotiivia ja samposeikkojen selkenemistä ajatellen mainittakoon, kuinka selitykset sellaisetkin kuin Godenhjelmin, että Kalevala olisi tarina Väinämöisen hyvistä töistä, joista muka suurin sammon hankkiminen Pohjolan periltä, eivät, samaan tapaan kuin äskeisessä Lönnrotin määrittely, vastaa lainkaan asiain oikeata laitaa. Niinikään viitattakoon, miten kaksiosaisuus särkee vanhojen teoriain mukaiset kolmittamiset alkuun, keskikohtaan ja loppuun, mitä Julius Krohn ja Godenhjelm ja erityisesti keskikohtaan nähden Kaarle Krohn ovat koettaneet. Jospa vielä alun ja lopun suhteen jotenkuten suoriuduttaisiinkin, mutta kun on kaksi osaa ja molemmissa lisäksi yhtä monta jaksoa, niin siinä voi keskeltä pian tyhjän tavata. Edelleen muutkin valmiisiin pykälikköihin sovittamiset voivat helposti jäädä todellisuutta vastaamattomiksi voimannäytteiksi, vaikkakin niitä koettaa saanee, ketä niin huvittaa.

Tosin tällä kaikella ei suinkaan ole tarkoitus kieltää *suurten eepos-teoriain jälkiä* kokonaan. Lönnrotin nimenomaisen tavoittelun mukaan koettaa Kalevala selvästi antaa mahdollisimman seikkaperäistä kuvaa »esivanhempaimme muinaisesta olosta, elämästä ja toimista», mutta tämä ei ole voinut johtaa mihinkään käsitteen mukaiseen totaalisuuteen, vaan ainoastaan mahtavaan täyteläisyyteen, puhu-

matta myöskin liiasta sulloutuneisuudesta. Samoin on Lönnrot pitkin matkaa esiintyneistä tulkinnoistaankin päättäen ollut epäilemättä halukas ottamaan sankarinsa suurena, vapaana ja kauniina luonteena, Hegelin sanoja käyttääksemme, mutta kuvaavaa on, ettei hän toiselta puolen itsekään katso Väinämöisen esiintymisessä kaikkea niin aivan ihailtavaksi. Hänen taipuisuutensa ottamaan sankarinsa nuhteettomina on yhdessä runoelman tosiasiain kanssa vain ollut omiaan aiheuttamaan paitsi upeutta ja loistavuutta aivan tarkoittamattomiakin piirteitä, kuten omahyväisen uhmaisuuden etenkin karhuseikoissa ja yleensä Pohjolaa voitettaessa, ja lisäksi luonnollisesti, koska tuo taipuisuus ei ollut jyrkkää ja ehdotonta, hyvän annoksen hämäryyttä. Louhen taas on Lönnrot varmaan samalla tavalla ollut taipuvainen ottamaan ihaillun sankarin vastakohtana, mutta me tiedämme, ettei tämäkään ole mikään kerta kaikkiaan määrätty automaattinen nukke, vaan varsin merkittävästi kehityksen alainen. Siis tässäkin on Lönnrot vallitsevien käsitysten koskettamana saanut asiain luonnon vaikutuksesta aikaan paitsi taiteellista voimaa aivan suunnittamattomiakin piirteitä, kuten lopputaistelussa suorastaan tärisyttävän oman-oikeuden kamppailemisen ja yleensäkin epäämättömän inhimillisyyden. Sotatilan ristiriitaakin on kaikesta rauhan olojen runsaudesta huolimatta sikäli havaittavissa, että toiminta on rakennettu molempien heimojen välille ja että suhteet todella päätyvät keskinäiseen taisteluun. Ja voitaisiinpa päätapauksen teoriaakin nähdä sen verran, että on keskitytty samposeikkoihin, joista sankaria ihannoiden jälkimäinen on tullut ikäänkuin huomattavammin esiinpiirretyksi.

Vanhat teoriat eivät siis saa runoelmaamme kannattajakseen, vaan on niillä merkityksensä ainoastaan sen *synnyn historiassa*, mikä tietysti semmoisenaan ei ole huomiota ansaitsematon asia.

Edelleen on meidän pantava merkille se kauttaaltainen *uusiminen*, mitä läpiläpeisen johtomotiivin määrittely tietää *itsessään yhtenäisyysriidassa*. Olemmehan nimittäin jo alkuosassa nähneet, etteivät innokkaimmatkaan yhtenäisyyden puolustukset mitenkään riitä, ellei voida osoittaa mikä tuon yhtenäisyyden oikeastaan luo. Nyt sitävastoin selvän johtomotiivin määriteltyämme olemme tämän osoituksen saaneet. Ja merkitsee se, että Kalevala on yhtenäinen kaikessa pääasiassaan, kuinka siinä

muutoin onkin puutteellisuuksia. Tämä taas on suorastaan vastakkainen CASTRÉNin esiintuomalle ja etenkin COMPARETTIn laajalti nykyiseen aikaan yleistämälle käsitykselle, ettei Kalevala olisi yhtenäinen muuta kuin ulkonaisen yhteenkutouneisuutensa kautta. Se on itseasiassa yhtenäinen kaikessa tärkeimmässään; sen puutteellisuudet ovat juuri ulkonaisessa yhteenkutomisessa ja viimeistävässä tasoittelussa.

Kuvaavaa on, että COMPARETTI väittää ulkonaisen yhteenkutouneisuuden erikoiseksi piirteeksi jo kansanlauluissakin, vaikka kaikki typistyneisyys ja katkelmallisuus ja muu sellainen hyvin tunnettu kansantoisintojen ominaislaatu huomioonottaen täytyy pintapuolisimminkin katsahtaessa myöntää selväksi, että juuri yhteenkutouneisuus on näissä mitä tilapäisintä ja alkeellisinta, kun taas itsessään ihankin erillisiä sipaleita helposti pitää koossa siihen tapaan kuin STEINTHAL tahtoi väittää aineen yhdenmukaisuus ja mielikuvien risteileminen joittenkin hallitsevien seikkain tienoilla. Oikeastaan COMPARETTI itsekin huomaamattaan tulee lähelle ajatusta, että puutteellisuudet kansaneepoksessa esiintyvät juuri ulkonaisessa yhteenkutomisessa ja viimeistävässä tasoittelussa, sillä hänhän teroittaa kerta toisensa perään tosin aikaisemmin mainitsemamme kehittyneemmän kansaneeposkäsityksen kannalta itsestään selvää asiaa, ettei etevinkään kansanlaulaja olisi voinut yhdistää lauluja suureksi kokonaisuudeksi, vielä vähemmän aikaansaada »taiteen korkeutta, eepillisen tuotannon kypsyyttä ja rikkautta». Samoin lähenee ROTHEkin puheenaolevaa käsitystä, väittäessään kiven kovaan, että »pyöristetyn muodon luopi ainoastaan taiteilija, todellinen runoilija». Jos näet kerran näin on, niin silloinhan täytyy laiminlyöntejä ja epätasaisuuksia helpoimmin jäädä juuri »pyöristetyn muodon» luomisessa.

Joka tapauksessa tuntuu rohkaisevalta, että varsinaisen yhtenäisyyden sellaisetkin kieltäjät kuin CASTRÉN ja COMPARETTI juuri ulkonaisessa kokoonpanollisuudessa, missä puutteellisuudet meidän nähdäksemme esiintyvät, löytävät siksi paljon, että runoelma suurena eepoksena heidän mielestään edes jossakin määrin on pelastettavissa. Vaikka näkisimmekin omalta kannaltamme kokoonpanollisia heikkouksia enemmän kuin konsaan Castrén ja Comparetti, ei se sittenkään merkitse sanottavia toteamamme tosiasian rinnalla, että runoelmamme kaikessa tärkeimmässään on yhtenäinen.

Mutta ennenkaikkea olisi meidän vielä katsahdettava *toisiin suuriin eepoksiin.* Olemmehan näet muuta

mainitsemattakaan niihin alkuosassamme monin tavoin vedonneet, joten omakohtaisen vakaumuksen, jospa heikommankin, täytyisi epäilemättä olla koko työllemme yhtä hyvin valaisevaa kuin vahvistavaakin. Mikään seikkaperäisempi tarkastelu ei kuitenkaan tässä voi tulla kysymykseen. Siispä merkitsemme vain lyhyesti huomionamme, että ajatus niin Iliaassa ja Odysseiassa kuin Nibelungenliedissa ja Rolandinlaulussakin todella käy katkeamattomasti ja johdonmukaisesti, jota tosin jälkimäisten suhteen ei ole sanottavasti epäiltykään. Jaksottaisuudesta ja muusta rakenteeseen kuuluvasta ei meidän tarvitse enää ryhtyä lukua pitämään, sillä olemmehan jo alkuosassa esiintuoneet, miten nähdäksemme kertomus kussakin ryhmitteleikse. Samoin on meidän turha takertua enää totaalisuuksiin, sotatilan ristiriitoihin ja yksiin suuriin päätapauksiin, sillä mielestämme voi kuka tahansa ilman muuta havaita, että kertomuksen kulun niin yhdessä kuin toisessakin määräävät kauttaaltaan sielulliset tekijät. Sitävastoin mainitsemme pääasiain esiintymisen, sitä suuremmalla syyllä, kun niissä huomataksemme entiseen nähden on tuntuvasti tarkistamisen varaa.

Iliaassa ensinnäkin on kyllä alkuosassa esilläollut Akhilleuksen viha eli Agamemnonin ja Akhilleuksen riitaantuminen ehdottomasti kertomuksen tärkeimpänä käsiteltävänä, mutta tämä on ymmärrettävä runollisella ylimalkaisuudella sanotuksi [1]). Varsinaisena päämotiivina ei näet nähdäksemme ole mikään viha, eikä mikään riitaantuminenkaan, vaan ylpeys, vallanhalun sekainen päällikkökopeus, josta nuo vihat ja riitaantumiset aiheutuvat. Se se saattaa Agamemnonin loukkaamaan Apollon pappia ja katkeroittamaan Akhilleusta, se Akhilleuksen pysymään poissa taisteluista ja siten syöksemään yksin oman ystävänsäkin perikatoon ja vihdoin sen vastakohta Priamoksen vanhassa ja kunnioitettavassa personassa kohottamaan loppukehityksen vapauttaviin korkeuksiin.

Odysseiassa on Sitzlerin ja Heinemannin tavoittelemaan tapaan katsottava sisimmäksi kantovoimaksi kotoinen uskollisuus. Sitä pyrkii runoelma aina vanhaan koiraan asti ylistämään, samoin kuin se sen vastakohdan maan korkeimpiinkin saakka armotta tuomiolle vetää. Sen rauhalliseen ja rakentavaan tenhopiiriin on pyhitetty niin hyvin perhe-elämä eri puolineen kuin koko kotiin ja kotimaahan suhtautuminenkin.

---

[1]) Vrt. Carl Rothe, *m. t.* s. 145.

Mitä taas Nibelungenliediin tulee, on totta, että saksalaisten merkillepanema uskollisuus on yhtenä tärkeänä tekijänä, mutta varsinaisena päämotiivina on ymmärtääksemme kuitenkin yksinkertaisesti **rakkaus, siihen läheisesti kietouneine intohimoineen ja pyyteineen.** Rakkauden aavistuksistahan lähdetään, rakkaus tuo Siegfriedin burgundilaisten hoviin, rakkaus, vieläpä petokseen myöntyen, noutaa Brunhilden, rakkauden tummissa sotkoksissa saa Siegfried surmansa, rakkauden sammumaton tuli ajaa Kriemhilden kostoon — koko lauluhan on yhtä rakkauden satua.

Samoin ovat Rolandinlaulussa kyllä isänmaanrakkaus, lääniuskollisuus ja uskoninto sangen tuntuvasti vaikuttavia voimia, mutta ennenkaikkea ylistetään siinä **sankarisuuruutta, »hyvää paronia».** Petos, pelkuruus ja kavallus luovat tälle kaamean pohjan, ja vanhan patriarkkaalisen kuninkaan suru mitä liikuttavimman tunnustuksen.

Puutteellisuuksia ja epävalmiuksia on kyllä ehdottomasti myös näissä yhtä hyvin yhdessä kuin toisessakin, kuten innokkaimmatkaan hyvin päin selittäjät eivät liene koskaan tahtoneet tykkänään kieltää. Niin voitaisiin kaikenmoisiin vähäpätöisyyksiin kajoamattakaan osoittaa, miten juoni silloin tällöin ei ole selvästi perusteltu, miten sitä himmentävät ulkonaisten asiain paljoudet ja häiritsevät joskus arveluttavatkin suhdattomuudet ynnä muuta sellaista. Mutta sen katkeamatonta esiintymistä eivät ne silti voi mitenkään tyhjäksi tehdä, mikä nykyiseen aikaan luonnollisesti epäilyttää sitä vähemmän, kun yleisimmittäin tahdotaan käsittää runoelmat yksityisten suurten nerojen tuotteiksi, ja mikä myös muista mielipiteen eroavaisuuksista huolimatta näytään varsin tinkimättömästi tunnustettavan [1]. Itse runoelmista taas ovat Ilias, Nibelungenlied ja Rolandinlaulu suoranaisia **tragedioita** ja Odysseiassakin kuljetaan Agamemnonin tarinan **traagillisten kuilujen** yllä, mikä tietysti on omiaan suuressa määrin syventämään näitten ja Kalevalan välistä verrannollisuutta.

[1]) Niin mainitsee CAUER (Grundfragen der Homerkritik s. 537) jo isänsä aikoinaan Iliaaseen nähden huomauttaneen, etteivät mielipiteitten eroavaisuudet ilmeisesti riipu siitä, onko tässä runoelmassa yhtenäisyyttä vai ei, vaan siitä millä tavoin yhtenäisyyden esiintyminen selitetään. Ja samoin sanoo hän (s. 539) omasta puolestaankin kiitettävän Homeroksen teosten suunnitelman yhtenäisyyttä »oikeudella, mitä suurimmalla oikeudella».

Lisäksi muistutettakoon eräästä luomasta, johon Kalevala on jonkunverran vaikuttanut ja jota Kalevalan yhteydessä usein mainitaan [1], nim. LONGFELLOW'n *Hiawathasta*. On tunnettua, että se on selvä idylli [2], eikä todella tarvitse sitä paljon selata tullakseen vakuutetuksi, ettei siinä ole pientäkään runoelmallista ristiriitaa. Se on vain sarja Gitche Maniton lähettämän sankarin elämänmuistoja hänen hoivatessaan heimoaan ja valmistaessaan sitä lähettäjänsä tahdon mukaan tulevalle ajalle. Runoilija itsekin viittaa laulavansa tämän sankarin synnystä ja hänen teoistaan, hänen rukouksestaan ja hänen paastostaan, hänen kärsimyksestään ja vaivastaan, hänen elämästään heimon hyväksi ja kansan todelliseksi onneksi (prologi). Siis aivan samaan tapaan kuin Väinämöinenkin aikoinaan käsitettiin vain nuhteettomaksi sankariksi ja suureksi kansansa hyväntekijäksi.

Ohjasipa tähän aikakaudessa muutenkin tulvivaan käsityssuuntaan Kalevalan nurinkurinen tulkinta enemmän taikka vähemmän, on joka tapauksessa huomauttamisen arvoista, kuinka toisella tolalla Longfellow'n sankari kulkee kuin Lönnrotin. Kun edellinen selvästi tekee yleisen palveluksen toisensa jälkeen, on sitävastoin jälkimäisen loistavimmaksi katsottu hyvätyö yhtä selvästi hänen oman menetyksensä takaisin ottamista. Edellinen valmistaa tietä sille jota hän palvelee, jälkimäinen kohoaa itse palvelluksi. Ja kun edellinen ottaa avosylin vastaan Gitche Maniton lähettämät mustapukuiset valkeat miehet ja jättää heille turvallisena kansansa, tuomitsee jälkimäinen Marjatan pojan kuolemaan, sortuen kuitenkin itse omaan tuomioonsa. [3] Onhan tässä kauttaaltaan perinpohjainen ero, jonka kuvaavaisuutta ei suinkaan tarvitse vähentää sen seikan, että Longfellow on runoillut teoksensa erinomaisella muototaituruudella ja suurella yksityiskohtaisella kauneudella.

---

[1] Vrt. ZACH. CASTRÉN, *Kalevala ja Laulu Hiawathasta*, Valvoja 1909 ss. 141—148.

[2] *Yleinen kirjallisuuden historia* III s. 225.

[3] KAARLE KROHN tosin on maininnut (KRH s. 488), että Longfellow, antaessaan sankarinsa »väistyä yläilmoihin maahan saapuneiden valkoihoisten tieltä», on »hyvin oivaltanut» Kalevalan loppukohtauksen »taiteellisen vaikutuksen», mutta kuten näkyy on asianlaita päinvastainen. Niin on ZACH. CASTRÉNkin mainitussa kirjoituksessaan (Valvoja 1909 s. 146) pannut merkille näitten loppukohtausten erilaisuuden, huomauttaen, miten Hiawathan loppu on »täynnä rauhaa ja idylliä», mutta ei vaikuta »sillä draamallisella voimalla» kuin Kalevalan.

3. Tiliä tulosten merkityksestä.

Lopuksi on meidän tehtävä hiukan tiliä, missä määrin saavuttamillamme tuloksilla voi olla sitä merkitystä, jota lukija alkuosamme perusteella epäilemättä on odottanut. On kyllä vaikeata ryhtyä puhumaan omista tuloksistaan, mutta kun on saanut tuntea työtään kohtaan vakaata epäilystä, ei ole juuri muuta keinoa kuin mukautua vetämään viivat vointia myöten umpeen saakka. Ja joskin meidän täytyy koettaa osoittaa toteamiemme seikkain kantavuutta, niin eiväthän nämä seikat ole meidän ansiotamme, vaan niitten voimain, jotka ovat runoelman luoneet.

Etteivät siis puheenalaiset selvittelymme tulokset ensinnäkään *runoelmallemme itselleen* ole vailla arvoa, tuntuu selvältä.

Heti sisällyksen mukaisen ryhmittelyn pitäisi jo pelkästään järjestyksenä merkitä samaa kuin järjestyksen mille taideteokselle tahansa. Pantakoon meidät lukemaan outoa romaania, jossa osat ja luvut ovat pilkotut kappaleiksi ja nämä kappaleet kytketyt edelliseen ja seuraavaan kuinka kulloinkin sattuu, niin ei ole kumma, jos käsityksemme romaanista ei tulekaan varsin kohdallinen. Kun sitävastoin osaamme luistaa eteenpäin missä on yhtenäinen tola ja pysähtyä missä on asianhaarain määräämä pysähdys, on tulos helposti yksin ymmärtämyksenkin kannalta kokonaan toinen, puhumattakaan kaikesta taiteellisesta vaikutuksesta. Mutta sitäpaitsi siirtää mainittu ryhmittely, kuten aikaisemmin viitattu, ilman muuta syrjään kaikki äärimmäiset tiiviysvaatimukset ja vaikuttaa niin ollen nähdäksemme vapauttavasti. Jakokohdat tuovat ikäänkuin ilmaa väliin ja rauhallista hengähdysmahdollisuutta. Ken tahtoo Gottlundin ja hänen jälkeensä monien muitten tapaan ihailla yksityiskohtia, häntä ei mikään kiirehdi. Samoin saa Castrénin esiintuoma ja sittemmin usean tutkijan aina meidän päiviimme saakka kannattama ajatus alkuperäisten ainesryhmäin julkaisemisesta sellaisina ryhminään kuin kansa ne laulaa tuntuvaa hyvitystä, sillä onhan meillä tässä joka tapauksessa kansan laulamaan tapaan runoryhmiä, joissa niissäkin on vapaus viivähtää jokseenkin mielensä mukaan.

Yhtäläillä on rauhan olojen tuntu käsittääksemme tärkeä piirre, sillä antaahan se runoelmallemme huomattavasti sitä itsenäisyyttä ja omalaatuisuutta, jota alkuosassa olemme nähneet teroitettavan ja jota vanhojen teoriojen pakkopaita on koettanut niin itsepintaisesti puristaa. Sitäpaitsi on se luonnollisesti omiaan tekemään runoelmamme personallisemmaksi.

Niinikään on keskittyminen sammon menettämiseen ja sen takaisinhankkimisyrityksiin mielestämme erittäin tärkeä. Näitten kahden seikan mukaan eivät näet ainoastaan runoelmamme suhteet muutu siksi säännölliseksi kaksiosaisuudeksi, josta edellä on ollut puhetta, vaan se myöskin itse kaikessa tärkeimmässään elävöittyy. Sammon joutuminen Pohjolaan ei jää enää tyhjäksi teatteritempuksi, joka ainoastaan valmistaa Väinämöiselle tilaisuuden jaloon ryöstöön, vaan virittää eteemme mitä valtavimman runollisen ristiriidan. Yhtä vähän jää sammon ryöstämishanke pelkäksi paraatiksi, jossa sankarit vain saavat pukehissa puhtahissaan loistaa, vaan vie viritetyn ristiriidan suurenmoisesti perille saakka.

Edelleen on Väinämöisen keskeisyys tietysti jo eheydenkin kannalta suuriarvoinen seikka, sillä pääsemmehän siten heti ensimäisissä runoissa asialliselle tolalle ja varsinkin viimeinen runo tulee temmatuksi tiiviiseen yhteyteen muun kokonaisuuden kanssa. Niinikään Ainorunot ja häärunot muuttuvat suorastaan välttämättömiksi ja Kullervorunojen loppukin liittyy paremmin muuhun kertomukseen. Mutta sitäpaitsi on luonnollisesti tällainen ristiriitoihin joutuneen suuren henkilön keskeisyys jos mikä omiaan sielustamaan ja syventämään runoelmaa.

Mitä taas tulee määrätyn johtomotiivin löytämiseen, olemme sen jo alkuosassamme nähneet puolueettomastikin katsoen joka tapauksessa korvaamattomaksi. Ilman sitä ei runoelmamme, kuinka se runosarjana olisikin ihastuttava ja arvokas, todella olisi mikään oikea runoelma, olkoonpa sitte yhtenäisyys piukempi tai höllempi. Itse esiintuomamme motiivi ei semmoisenaan ole ihmeellisempi eikä vähäisempi kuin mikä runollinen motiivi tahansa, mutta mielestämme on se sangen sopiva kansaneepoksen sisäiseksi perustaksi. Onhan kysymys vaatimattomista luontoperäisistä oloista, missä ihmiset kovan todellisuutensa kamppailussa elämää oppivat. Ongelmallisemmat ja eritellymmät sielun-seikat jäävät kernaasti korkeampaan kultuuriin, kun sitävastoin suhtautuminen toisiin ihmisiin on suorastaan kotoisesta välttämättömyydestä oivallettavaa. Ja mikäpä tässä suhtautumisessa väkeville sankarihahmoille olisi läheisempänä

vaarana kuin omavaltaisuus ja yleensä epäoikeutettu esiintyminen? Sehän juuri on ikäänkuin ensimäistä tuntosarvien koskettamista esineihin, joita kulkiessaan välttämättä kohtaa.

Ja vihdoin lienee tunnustettava, että runsas traagillinen väri on omiaan suurenmoistamaan ja jylhentämään runoelmaamme. Sekin on epäilemättä osuva sävy hengentuotteessa, joka on kummunnut »raukoilla rajoilla, poloisilla pohjan malla». On ikäänkuin vasta sen valossa oikein tajuaisimme sen kaihoisan, mutta samalla lohdullisen sävelmän, joka puisevan kanteleen koruttomin näppäyksin vanhoja runojamme Karjalan kaukaisissa pirteissä säesti.

Kaiken kaikkiaan ei runoelmamme kysymyksessäolevalla tule ymmärtääksemme ainoastaan pääpiirteissään selvitetyksi, vaan myöskin entisiin käsityksiin nähden monin tavoin kohotetuksi.

Yleisesteettiseltä kannalta luulisimme tuloksillamme olevan jonkunmoista mielenkiintoa ainakin osoittaessaan, miten huomattavan pitkälle kehkiynyttä taiteellisuutta meillä yksityiskohdista puhumattakaan myöskin suuressa kokonaisuudessa on ollut todettavana niin aineksista kuin kokoonpanijastakin lopullisesti riippumatta. Me voisimme kyllä helposti sitä oudostella, mutta emmehän siitä mihinkään pääse, kun kerran olemme tämän riippumattomuuden mielestämme niin aineksiin kuin kokoonpanijaankin nähden vielä nimenomaan varmentaneet. Voisimmepa pahimmassa tapauksessa ehkä luulla, että olemme itse hyvän osan tuloksistamme huomaamattamme sepittäneet, mutta olemmehan kaiken varalta pysyneet läpiläpeensä selvästi kiinni itsessään runoelmassa ja esiintuoneet ainoastaan sitä mitä sillä itsellään voidaan todistaa. Ja sitäpaitsi ei tarkoittamattomuuden ja itsetiedottomuuden osuus suuressa kokonaisuudessa pohjaltaan ole kummempaa kuin yksityiskohdissakaan, minkä jo alkuosassamme viittasimme olevan ominaista paitsi suoranaiselle kansanrunoudelle myös kaikelle alkeelliselle taiteelle, ja mikä epäilemättä ei ole merkitystään vailla koko inhimillisen elämän kehityksessä yleensäkään [1]).

Kokonaistavan voiman, jonka yllä merkitsimme olevan itsessään ainesten yhteentulemisessa, niin että ainekset jouduttuaan yhteen alkavat ikäänkuin elää toisiinsa, täy-

---

[1]) Vrt. vain Edv. Westermarck, *Ur sedernas historia.*

tyy siis mielestämme olla sitäkin merkittävämpää, kuinka se lähemmin määritellen vihdoin selitettäneekin. Vähäisenä huomiona vastaisia selityksiä varten voimme kuitenkin lisätä, että ainakin tämänkaltaisista tuotteista puhuttaessa tuntuu luominen tapahtuvan sangen suuressa määrin yksityistilanteittain, pitämättä lukua miten se käy yksiin toisten samoihin asioihin kuuluvien tilanteitten kanssa. Tunne on niin voimakas, että se pyrkii kulloinkin hetkellään ikäänkuin kaiken muun unohtaen [1]) mahdollisimman kärjistyneihin vaikutteihin. Yhdessä kohti pitäisi Väinämöisen olla ikivanha tutisija, toisessa mitä miehuullisimman voimakas; yhtäällä säästyy surmalta ainoastaan yksi raskas Kalervon nainen, toisaalla tarvitaan myöhemmin koko Kalervon suku elossa [2]); kerran syntyy Kullervo hävityksen jälkeen orjuudessa, toisen kerran taas Untamon uroot vievät hänet mukanaan pienenä — kuinka kulloinkin vaikutus tehoisimmalta mieleen kuulostaa. [3]) Mutta ainesten jouduttua yhteen alkavat vastakkaisuudet ikäänkuin riidellä keskenään, tasoittaa toisiaan ja muodostaa ihankin uusia vivahteita. Sitäpaitsi viitattiin jo edellisessä, miten yleinen yhteys laajemmissakin tapahtumissa ja kokonaisissa henkilöhahmotteluissa saa aikaan aivan tarkoittamattomia piirteitä ja asiaintiloja. Koko tällaisessa kehittymisprosessissa tuntuu olevan, niin kummalta kuin se kuuluneekin, jotakin samankaltaista kuin pienten lyyrillisten soinnahdusten puhkeilemisessa kokonaisiksi lauluiksi usein edeltäpäin aivan odottamattomiin suuntiin. Tässä vain tuo puhkeileminen taikka asianmukaisemmin sanoen yhteenliittävä voima kerran liikkeelle päästyään on niin valtava, että se mahtavana vyörynä luulee voivansa juututtaa itseensä kaikkea mahdollista, kuten suunnaton Mahabharata melkein koko indialaisen henkielämän rikkauden [4]). [5])

---

[1]) Vrt. edellä ss. 288—289 Vedelin lausuntoa.

[2]) Suvun esiintyminen elossa lienee 34:ssä runossa Lönnrotin suunnittamaa, mutta ainakin Kullervon sotaanlähdössä (36:ssa runossa) tavataan omaiset myöskin kansantoisinnoissa. Vrt. Kaarle Krohn, *KRH* ss. 693, 716.

[3]) Samankaltaisista seikoista Homeroksessa kts. vielä Jakob Sitzler, *m. t.* s. 251 sekä Carl Rothe, *m. t.* ss. 56, 70, 78, 89, 102, 135, 147, 160, 187, 196, 203, 231, 287, 308, 331.

[4]) Vrt. *Yleinen kirjallisuuden historia* I s. 15 ja lähemmin H. Kellgrenin johdanto *Nal ja Damajanti* runoelman ruotsinnokseen ss. XI—XIII.

[5]) Puheenaolevan ohella on meidän vihdoin koskettava aikaisemmin s. 286) viitattuun »vikojen» selittämiseen runoilijan tekniikalla. Kuten

Erikoisesti *epiikan olemuksen selvittelyssä* ovat tuloksemme silminnähtävästi tärkeät puolistaessaan Kalevalankin osalta, kuten jo on nimenomaan merkitty, vanhoja teorioita kumoon ja auttaessaan eepostamme luonnolliseen, oman laatunsa mukaiseen vapauteen.

Ennen muuta on huomattava, että olemme tällaisessa varmasti kansanomaisessakin tuotteessa kaikista puutteellisuuksista huolimatta tavanneet kauttaaltaan perustana ja pohjana selvän sielullisen tekijän, joka lisäksi on harvinaisen määrätty. Mutta täydennyksenä on muistettava aivan oikeat merkillepanot, että runoelmassamme niinkuin yleensäkin epiikassa kuvataan etupäässä aatteen »ulkonaista puolta», eikä sen ilmauksia aste asteelta »sanoin selitetä», toisin sanoen esitys kulkee laajana ja vuolaana, eikä yleensä pyri olemaan sielullisesti erittelevää, kuten varsinkin uudemmanaikaisessa romaanissa. Siitä huolimatta viittaavat tuloksemme koko hahmottelullaan juuri romaaniin [1], niinkuin onkin yleisesti tunnettua, että eepos on romaanin edeltäjä [2]. Sitävastoin on kuvaavaa, ettei Kalevala osoittamastamme runsaasta traagillisuudesta huolimatta tunnu lainkaan olevan draamallinen [3],

---

näemme tapahtuu luominen alkuaan yksityistilanteittain, minkä Rothe itsekin Homeroksessa panee merkille. Epätasaisuuksien ja ristiriitaisuuksien täytyy siis syntyä pääasiassaan tässä. Edelleen näemme, että ainekset yhteentullessaan alkavat ikäänkuin elää toisiinsa ja tasoittaa toistensa yksityistilanteittaisia särmikkäisyyksiä. Mikäli siis lopullisessa kokonaisuudessa tasoittamattomuuksia esiintyy, ovat ne yksinkertaisesti ennenkaikkea koonnaisesta synnystä periytyneitä. Olkoonpa ettei yksilöllisesti tehtyjä virheitäkään voida kokonaan kieltää, saatanee pikemmin uskoa toimitustyössä tapahtuneisiin kömpelyyksiin kuin tahallatekoihin joitakin korkeampia tarkoitusperiä varten.

[1] Italialainen E. G. Parodi sanoo (Il Marzocco 1909 n. 52, selost. Valvojassa 1910 s. 230) Kalevalan sisällyksen kuuluvan etupäässä novellin maailmaan, mutta jo pelkkä laajaperäisyys puhuu tietysti mieluummin suorastaan romaanista.

[2] Vrt. Rudolf Lehmann, *m. t.* s. 154.

[3] Valaisevasti tulee tämä esiin A. Törnuddin huomioissa (Kalevalan käsittelystä musiikissa, Valvoja 1909 s. 116). Hänen mielestään on näet varsin vaikea käsitellä Kalevalaa draamallisesti, »kun itse Kalevalassa esitys on niin tavattoman laajapiirteistä ja maalailevaa, että se harvoissa kohdissa tarjoaa suoranaisia näyttämölle sopivia kohtauksia tahi selviä viittauksia draamalliselle muovailulle. Nekin kohdat, jotka ovat vuoropuhelun modossa, ovat tavallisesti laajoja mietelmiä, lyyrillisiä tunteen purkauksia, loitsuja ja manauksia, jota vastoin toimintaa edistävästä vuoropuhelusta tahi draamallisen eloisasta keskustelusta tuskin tavannee muuta esimerkkiä kuin Lemminkäisen rytäkässä Pohjolan haissa, joka todella on hämmästyttävän vilkas. Näyttämöllepanokin on hyvin vaikea. Täydellistä uskottavaisuutta on mahdoton aikaansaada, koska

joten se puolestaan vahvistaa huomioita eepoksen ja draaman keskinäisestä erilaisuudesta.[1] Mutta vielä on mainittava, että etenkin jaksottaisuus, samalla kun se vie Kalevalan komposition paljon lähemmäs kansanomaisuutta kuin ensi katsannolla yleensä on näyttänyt, ikäänkuin nykyaikaistaa runoelmaamme, sillä ovathan vapaat kompositiot meidän päivinämme kauttaaltaan yleisiä. Mainittakoon esim. Selma Lagerlöfin Gösta Berlingin taru tai Johannes Linnankosken Laulu tulipunaisesta kukasta, puhumattakaan koko nykyaikaisen kirjallisuuden vapaasommitteisesta tyylistä.[2]

Tämä kaikki saa tietysti sitä suurempaa kantavuutta, kun nimenomaankin johtomotiiviin ja jaksottaisuuteen nähden olemme aivan erikoisesti voineet tulla varmuuteen, että asianlaita on sama myöskin toisissa suurissa eepoksissa. Tyylilliset huomiothan taas polveutuvatkin suorastaan näitten toisten taholta, ja tavallaan viittaavat niihin kyllä kaikessa suppeudessaan myös omakohtaiset selvittelymme.

Kirjallishistoriallisesti riittää tulostemme merkitykseksi yksistään se, että ne saattavat eepoksemme jokseenkin uuteen valoon. Entiset käsitykset joko eivät pidä paikkaansa taikka ovat tykkänään puutteelliset, siinä on kylliksi puolustusta yrityksellemme. Mutta olemmehan me lisäksi voineet merkitä, että ajan esteettisillä mielipiteillä on puolin taikka toisin ollut vaikutustaan Kalevalaankin, mikä luonnollisesti on omiaan tekemään sen kokoonpanona historiallisemmaksi.

Varsinaisen *syntytutkimuksen* kannalta ovat tietysti mainitut ainesten oman yhteentulemisen tekijä sekä vanhojen eeposteoriain jospa enimmäkseen kielteinenkin vaikutus (vrt. yllä ss. 295—

Kalevalassa toiminta on alinomaa liikkuvalla jalalla, siirtyen paikasta toiseen, kaikellaisten teknillisesti mahdottomien luonnonihmeiden ja yhtämittaisten muunnosten alaisena. Paikanmuutokset hajottavat näytelmän kuvaelmiksi, ihmeitä ei voi silmin nähden esittää, ne täytyy antaa jonkun henkilön kerrottaviksi, mikä ei suinkaan kohota draamallista vaikutusta.»

[1] Vrt. Rudolf Lehmann, *m. t.* etenk. ss. 163—169. Viitattakoon sitäpaitsi erityisesti, että jo Schiller ja Goethe kirjevaihdossaan (304, 305, 399—401, 498) keskustelevat vilkkaasti eepoksen ja draaman eroavaisuudesta.

[2] Kuvaavia ovat runo- tai novellikokoelmat, joissa itsessään erillisillä tuotteilla koetetaan puhua jokseenkin samaa kuin oikeastaan kokonaisella yhtäjaksoisella teoksella. Omituisesti antavat siinä kättä toisilleen höllyys ja yhtenäisyys, vaikuttaen joka tapauksessa täysin vapaasti.

296) suorastaan talteenotettavia seikkoja. Sitäpaitsi on todenmukaisellamme keskittymisellä sammon menetykseen ja sen takaisinhankkimisyrityksiin aivan erityinen merkitys. Se näet vahvistaa LÖNNROTin itsensä viittaaman ja jo CASTRÉNin ja STEINTHALin selvästi esiintuoman menettelyn, että kosintarunot ja häärunot, kuten myös Lemminkäisen ja Louhen väliset seikat sekä Kullervojaksokin ovat sisästetyt samporunoihin.

Näin pitkälle voidaan Kaarle Krohnin tapaan puhua samporunojen muodostamasta kehyksestä. Mutta kun otetaan lukuun, että Ainojakso on saanut paikkansa valmistamaan samposeikkoja, samoin kuin samposeikat seuraukseksensa heimojen taistelun ja että alkurunot ja loppuruno ovat olleet itsemäärättyjä paikoilleen, sanoisimme mieluummin, että samporunot muodostavat komposition rungon.

Täten tulevat Vienan läänin laajat sampolaulut ja ennenkaikkea Ontrei Maliselta saatu, johon COMPARETTIn ja KAARLE KROHNin olemme maininneet tutkimuksissaan päätyneen, yhä tärkeämmiksi Kalevalan synnylle. Ja jos katsahdetaan juuri Ontrei Malisen laulua [1], niin huomataan, että se todella esittää Kalevalan molemmat koossapitävät tapahtumat, eikä suinkaan edellistä vähäisempänä kuin jälkimäistäkään. Vieläpä se on saanut johdatukseksensa lappalaisen laukauksen ja Väinämöisen meressä uinnin, joten sitoumus sammon takomisesta Pohjolaan tapahtuu siinäkin täydellisessä surkeuden tilassa, »sata haavoa sivulla, tuhat tuulen pieksemää» (116-117, 98-99, 100-101). Mutta jos taiteellinen tutkimus täten vielä pienen tuomisen kanssa antaa kättä ikäänkuin vuoren toiselta puolen uurtauneelle syntyselvittelylle, osoittanee sekin ehkä sivumennen, ettei myöskään kädeantaja omalla taholllaan ole aivan harhaan eksynyt.

Käytännölle edelleen samaan tapaan kuin kirjallisuushistoriallekin eivät tuloksemme kaiketi merkitsisi vähintä pelkästään sillä, että eepoksemme niitten kautta on kaikessa pääasiassaan tullut selvitetyksi. Me emme todellakaan omasta puolestamme voisi Kalevalan tulkinnassa vallinneen runsaan sotkoksen ja sekaannuksen nähtyämme ihmetellä, että runoelmamme varsinkin laajemmalle lukijakunnalle on pysynyt enemmän taikka vähemmän suljettuna ja että sitä niin kotona kuin koulussakin on helposti pidetty kuivana

[1]) D. COMPARETTI, *m. t.* ss. 142—153: A. R. NIEMI, *Vienan läänin runot* I ss. 124—134.

ja ikävänä. Kuinka olisikaan toisin, kun ymmärtäminen ei ole ollut pitemmälle kehitettyä? Siispä pienemmälläkin lisällä tässä suhteessa olisi mielestämme epäämätön arvonsa. Mutta näimmehän me tulostemme sitäpaitsi *kohottavan* runoelmaamme monilla tärkeillä tosiasioilla, näimme osoittavan, ettei se suinkaan ole mikään hauras ja katoova pilvilinna, vaan kaikista puutteellisuuksistaan huolimatta elävintä todellisuutta elävä kokonaisuus. Sitä pätevämmällä syyllä ajattelisimme niitten voivan käytäntöä tyydyttää.

Ja vihdoin *suurelle eeposselvittelylle* rohkenisimme katsoa tulostemme kantavuuden jokseenkin selväksi, kuten jo niitten nimenomaan huomauttamamme päinvastaisuuskin nykyisin vallalla olevaan Kalevalakäsitykseen nähden viittaa. Kun kerran Kalevalan yhtäältä tunnustetaan olevan kansanomainen ja nyt toisaalta näemme sen kaikessa tärkeimmässään yhtenäiseksi, niin silloinhan meillä on kuin onkin *esimerkki yhtenäisestä kansanomaisesta tuotteesta, esimerkki siitä, että taiteellista kokonaisuutta voi syntyä kansanrunoudellisen luomisen tietä, vieläpä niin että kokoonpanijakin toimii verrattain vaistomaisesti*. Tämä tosiasia, joka tietysti käy sitä pätevämmäksi, kun tiedämme, että Kalevalan perussisällys tavataan selvänä ituna kansalla itsellään ja että monet joko välittömästi kansan itsensä luomat tai kokoonpanotyössä varsin vaistomaisesti tulleet yksityiskohdat palvelevat mitä loistavimmin yleistä kokonaisuutta, velvoittaisi luonnollisesti ilman muuta *tarkistamaan kaiken sen, mitä Kalevalan »yhtenäisyyden täydellisellä puutoksella» on tahdottu todistaa*. Toisin sanoen missään tapauksessa ei olisi enää oikein nykyisin vallallaolevan Homeroskritiikin tapaan päätellä, *että jonkun eepoksen yhtenäisyys muka vastustaa sen kansanomaisuutta ja että yksityisetkään kohdat, joita tekee mieli huudahtaa vain suurimman runoilijan suunnittamiksi, ovat muka ehdottomasti yksilöllisen runoilun tuottamia*. Mutta samalla avaa toteamamme kirjallisen yhtenäisyyden ja kansanrunoudellisen synnyn ristiriidattomuus *sitovan mahdollisuuden* niille varsin positiivisiin tuloksiin viittaaville huomautuksille, joita jo semmoisenaan voitiin tehdä mainitun Homeroskritiikin suhteen, nimittäin suoranaisten nurinkurisuuksien oikaisemiselle kansanrunoudellisen luomisilmiön käsit-

tämisessä, tärkeille rinnastuskohdille Homeroksen runoelmain ja Kalevalan välillä, Homeroksen runoelmain aineiston kansanrunoudelliselle vaellukselle ja kehitykselle, huomiolle että Homeroksen runoelmia sommiteltaessa on ehkä menetelty vain vapaammin kuin Kalevalaa kokonaistettaessa ja periaatteelliselle lisäykselle ettei kokoonpanijan vapautta olekaan syytä rajoittaa liikaan kirjaimellisuuteen. Toisin sanoen kirjalliseen yhtenäisyyteen vetoamisen kaaduttua pääsee kaikkien näitten varmaan monin tavoin täydennettävissä olevien seikkain epäämättömästi puhuma ajatus Homeroksenkin runoelmain Kalevalan kaltaisesta kansanrunoudellisesta synnystä omiin täysiin oikeuksiinsa.

Sitäpaitsi johtuu varsinaisesta tutkimuksestammekin muutamia samaa suuntaa kannattavia lisiä. Niin kansanrunoudellisen luomisilmiön käsittämiseen havainto kokonaistavan voiman esiintymisestä lopullisesti riippumatta aineksista ja kokoonpanijasta. Samoin Homeroksen runoelmain ja Kalevalan rinnastukseen ilmeinen tosiasia, että edellisetkin ovat yhtenäisiä ennenkaikkea perusaiheeltaan, kuinka puutteellisuuksia muutoin lieneekin tavattavissa. Tämä perusaihe edelleen on puolestaan Homeroksen runoelmissakin kuten myös toisissa saman ryhmän eepoksissa yksinkertainen ja olojen mukainen. Mikäpä näet olisi lähempänä muinaisten kreikkalaisten moniheimoisissa ja monikuninkaisissa yrityksissä kuin tuttu asiaintila, ettei kahta kukkoa mahdu saman orren alle; mikäpä heidän sankartensa merentakaisissa poissaoloissa ja näiden kotien sillävälisessä yksinjääneisyydessä kuin kysymys uskollisuudesta — aivan niinkuin keskiaikaisissa ritarihankkeissakin rakkaus ja kunnia? Mutta suuripiirteisyyttä ja syvällisyyttä ei yksinkertaisuudesta huolimatta aiheelta millään tavoin myöskään näissä puutu, kuten etenkin traagillisuuden runsaassa värissä epäämättömästi ilmenee. Niinikään Homeroksen runoelmainkin jaksottaisuus selittyy varmaan yksinkertaisimmin Kalevalalle hyvin tutusta alkuperäisten ainesten jaksoilemisesta, jommoista olemme nähneet niin Cauerin kuin v. Wilamowitz-Moellendorffin mainitsevan ja jommoista etenkin Odysseiassa Adolf Kirchhoffin tapaan yhä selvemmin havaitaan [1]). Ja vielä voidaan huomauttaa, että joskaan Kalevala ei tuntune samassa määrin »yhden ainoan neron» käsiensä kautta laskemalta kuin Homeroksen runoelmat, niin ei sitä myöskään, ahtaamman sommittelutyylin lisäksi, ole vielä mi-

[1]) August Fick, *Die Entstehung der Odyssee* s. 11.

kään »Peisistratoksen toimituskunta», jommoisen työtä Homeroksen runoelmain suhteen olemme esim. CAUERin ja v. WILAMOWITZ-MOELLENDORFFin nähneet epäämättömänä mainitsevan ja jota yksin ROTHEkaan ei katso voivansa semmoisenaan kieltää [1], viimeistellyt — suoritus, joka asianmukaisena varmaan ei olisi Kalevalallekaan merkityksetön. Siis kerran vapauden saatuaan kohoaa seikka toisensa perästä todistamaan, että Homeroksen runoelmat todella näyttävät epäämättömästi syntyneen enemmässä taikka vähemmässä määrässä kansanrunoudellisesti eikä jyrkän yksilöllisesti. [2]) Lähemmät päätelmät jäävät luonnollisesti yksityiskohtaisemmille tarkasteluille.

Näin olemmekin luoneet silmäyksen tulostemme suorastaan tarjoutuviin kantavuuksiin ja samalla myös päässeet lopullisesti suunnitelmamme päähän.

---

[1]) CARL ROTHE, *m. t.* s. 7.

[2]) Tässä sopii vielä muistaa, että niin voimaperäisesti käytetyt Homeroksen runoelmain yksilöllisen synnyn todisteet kuin yhtäältä »virheitten» selittäminen suorastaan tekniikaksi ja toisaalta kaikenmoisten ansioitten huudahtaminen vain suurimmalle runoilijalle mahdollisiksi ovat mielestämme auttamattomasti rauenneet (kts. s. 286 alav. 2, s. 290 a sv., s. 304 alav. 5).

Nimet, asiat ja erikseen kosketellut Kalevalan kohdat.

(Ensinmainitut merkitään kapiteeleilla, toiset kurssiivilla, kolmannet tavallisella ladelmalajilla. Hakemistossa ei ole otettu lukuun alaviittoja.)

Käytetyt lähteet.

AARNE, ANTTI, *Mietteitä Kalevalan opetuksesta*, Suomen kasvatusopillisen yhdistyksen aikakauskirja XXXVIII (1901) ss. 410—418.

ABERCROMBY, JOHN, *Kalevala*, Valvoja 1909 ss. 167—170. — Englanniksi Finn.-Ugr. Forsch. X (1910) ss. 14—17.

AHLQVIST, A. E., *De fem första sångerna af Kalevala med svensk ordbok.* Helsingfors 1853.

— — *De tio första sångerna ur Kalevala med svensk ordbok och mythologiska förklaringar.* Helsingfors 1862.

— — *Elias Lönnrot, elämäkerrallisia piirteitä.* Helsingissä 1884. — Myös ruotsiksi.

— — *Tutkimuksia Kalevalan tekstissä ja tämän tarkastusta* (Promotiokutsu). Helsingissä 1886.

— — *Kalevalan karjalaisuus.* Helsingissä 1887.

ALMBERG [JALAVA], A. F., *Kalevala* (Penni-Kirjasto Suomen kansalle, lansi-suomalaisten toimittama I). Helsingissä 1867.

ALTMANN, JULIUS, *Runen finnischer Volkspoesie.* Leipzig 1856.

— — *Die Runen der Finnen*, Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen (herausgegeben von Ludwig Herrig. Braunschweig Bd XXVII, H. 1 (1860) ss. 177—208.

AMBROSINI, LUIGI, *Poesia di popolo*, Il Secolo 1910 16 VIII [selost. Valvoja 1910 s. 588].

ARISTOTELES, *Runousoppi*, kääntt. ja selit. J. W. Calamnius. Helsingissä 1871.

ASPELIN-HAAPKYLÄ, E., *Kalevalan tutkimuksia* I. Helsingissä 1882.

— — *Itkusta ja naurusta Kalevalassa*, Valvoja 1890 ss. 1—18.

— — *Pohjolan emäntä*, Valvoja 1893 ss. 141—150.

— — *Kalevalan merkitys sivistyselämässämme*, Aika 1910 ss. 153—166.

ASPELIN, J. R., *Kalevasadun syntysanoja*, Suomen Museo 1913 ss. 56—62.

BÁN, ALADÁR, [?], Budapesti Szemle 1910 tammik. [selost. Valvoja 1910 s. 230].

BEAUVOIS, E., [*Comparettin Kalevala-teoksen arvostelu*], Revue critique 1893 I ss. 324—327.

BECKER, PH. AUG., *Grundriss der altfranzösischen Litteratur* I. Heidelberg 1907.

BÉDIER, JOSEPH, *Les Légendes épiques* III. Paris 1912.

BERGSTEDT, HUGO, *Striden om Homer, försök till framställning af den homeriska frågan.* Norrköping 1893.

BIESE, ALFRED, *Deutsche Litteraturgeschichte* I. München 1910.

BILLSON, CH. J., *Folk-songs composed in the Finnish Kalevala*, Folk-Lore VI (1895) ss. 317—352.

— — *The popular poetry of the Finns.* London 1900.

BONER, E. G., *Il Kalewala*, Saggi di letterature straniere (Messina 1896) ss. 223—343.

BORENIUS [LÄHTEENKORVA], AKSEL ja KROHN, JULIUS, *Kalevalan esityöt* II—III. Helsingissä 1891—1895.

BORG, CARL GUST., [*Alkusana Castrénin koott. teost. VI:een osaan*].

Борисовъ, Н. А., Калевала. Финскія народныя былины для юношества, С.-Петербургъ 1889.
Bréal, Michel, *Pour mieux connaître Homère.* Paris 1906.
Brown, J. C., *People of Finland in archaic times.* London 1892.
Buber, Martin, *Kalewala, das finnische Epos,* Das literarische Echo 14 Jahrg. ss. 1611—1622 (n. 23).
Böckel, Otto, *Psychologie der Volksdichtung.* Leipzig 1906.
Calamnius, J. W., *Kalevalan Sammosta,* Kirjallinen Kuukauslehti 1872 ss. 89, 107.
Carriere, Moriz, *Die Poesie, ihr Wesen und ihre Formen mit Grundzügen der vergleichenden Literaturgeschichte* (2:te Aufl.). Leipzig 1884.
Castrén, M. A., *Om Finnarnes trollkonst,* Helsingfors Morgonblad 1837 n. 27, 28 = Resor och Forskningar VI ss. 3—13. — Saksaksi Reis. u. Forsch. V (1862) s. 9.
— — *Några dagar i Lappland,* Helsingfors Morgonblad 1839 n. 2.
— — *Stycken af år 1841 om våren hållna föreläsningar öfver Kalevala,* Resor och Forskningar VI ss. 53—97. — Saksaksi Reis. u. Forsch. V (1862) s. 262.
— — *Kalevala* [ruotsinnos]. Helsingfors 1841. — Esipuhe saksaksi Reis. u. Forsch. V (1862) s. 18.
— — *Anmärkningar till de fyra första runorna af Kalevala, 1:sta uppl.* (afskrifna från ett häfte, som ägdes af H. Kellgrén). Suomal. Kirjall. Seuran arkisto n. 14305 j.
— — *Utlåtande öfver Redaktionen af Kalevala, toinen painos,* Litteraturblad 1850 n. 2 = Resor och Forskningar V ss. 159—171. — Saksaksi Bulletin histor.-philol. VII (18—) ss. 305—314 sekä Reis. u. Fors. V (1862) s. 123.
— — *Inledning till år 1851 om hösten hållna föreläsningar öfver Kalevala, andra upplagan,* Resor och Forskningar VI ss. 109—119. — Saksaksi Reis. u. Forsch. V (1862) s. 315.
— — *Föreläsningar i Finsk Mytologi* (Resor och Forskningar III). Helsingfors 1853. — Saksaksi Reis. u. Forsch. III (1853).
Castrén, Zachris, *Kalevala ja laulu Hiawathasta,* Valvoja 1909 ss. 141—148.
Cattaneo, Carlo, *Kalevala, antico poema dei Finni,* Opere edite ed inedite II (Firenze 1883) ss. 255—264.
Cauer, Paul, *Grundfragen der Homerkritik* (2:te Aufl.). Leipzig 1909.
Ciàmpoli, Domenico, [*Cocchin täydellisen Kalevala-italiannoksen esipuhe*].
Clark, Charles Upson, *The Kalevala,* The Forum 1898 ss. 237—245.
Collan, F., *Wäinämöinen och Ilmarinen, näst Ukko forn-finnarnes högste gudar,* Helsingfors Morgonblad 1838 n. 56—62 = Valda skrifter ss. 160—189.
— — *Bjarmaland och Pohjola, problem för den historiska kritiken,* Helsingfors Morgonblad 1839 n. 53, 54 = Valda skrifter ss. 190—207.
Collan, K., *Kalevala* [ruotsinnos]. Helsingfors 1864—1868.
Comparetti, Domenico, *Der Kalewala oder die traditionelle Poesie der Finnen, historisch-kritische Studie über den Ursprung der grossen nationalen Epopöen.* Halle 1892. — Italial. alkupainos 1891, englanniksi 1898.
— — [*Lausunto Kalevalasta*], Valvoja 1909 ss. 149—151. — Ranskaksi Finn.-Ugr. Forsch. X (1910) ss. 12—14.
Cook, F. C., *The Kalewala,* The Contemporary Review 1885 ss. 683—702 (selost. Valvoja 1885 ss. 412—416).
Crawford, J. M., *The Kalevala, the epic poem of Finland* [englanninnos]. New York 1888.

Cygnaeus, Fr., *Kalevalan traagillinen aines.* Porvoo 1907. — Ruotsink. alkupainos 1853.
Cäsar, Julius, *Das finnische Volksepos Kalewala, eine Vorlesung.* Stuttgart 1862.
Dalström, Elsa, *Kalevala, ny bearbetning för ungdomen* (De gyllene böckerna III). Stockholm 1902.
De Gubernatis, *L'epopea finnica,* Storia universale della letteratura V [sit. Boner, Saggi di letterature straniere s. 326].
Dessoir, Max, *Ästhetik und allgemeine Kuntswissenschaft.* Stuttgart 1906.
Donner, O., *Kalevalan kritiikkiä* [arv. v. Tettaun teoksesta], Kirjallinen Kuukauslehti 1874 ss. 47—50.
— — *Der Mythus vom Sampo,* Acta Societatis Scientiarum Fennicae X (1875) ss. 135—163.
— — *Elias Lönnrot ja Kalevala.* Ylioppilaskunnan albumi Elias Lönnrotin kunniaksi 18 9/IV 82 ss. 1—9.
Eisen, M. J., *Wäike Kalewala.* Tartus 1883.
Elmgren, S. G., [*Lisäys Castrénin arvosteluun Kalevalasta*], Litteraturblad 1850 n. 2.
Elster, Ernst, *Prinzipien der Litteraturwissenschaft* I. Halle 1897.
Engelberg, Rafael, *Kalevala kouluopetuksessa,* Valvoja 1910 ss. 170—174.
— — *Kansalliseepoksemme 75-vuotinen muisto,* Suomalainen Kansa 1910 n. 47.
— — *Kalevalan pakanuudesta ja kristillisyydestä,* Suomalainen Kansa 1910 n. 47.
— — *Kansan muistitiedoista ja historiallisista tarinoista,* Suomalainen Kansa 1910 n. 54.
— — *Kansanrunoustuotteitten kirjallisesta käyttämisestä,* Suomalainen Kansa 1910 n. 58—59.
— — *Paavo Pulkkisen muistiinpanoja (I) Kuhmoniemen vaiheista.* Helsingissä 1912.
— — *Kansantietoja Pohjois- ja Itä-Suomesta ja Venäjän-Karjalasta.* Helsingissä 1912.
— — *Huomion kohdistaminen Kalevalan toisinnoihin,* Virittäjä 1914 n:o 6.
— — *Sampsa Pellervoisen puitten kylväntä, pieni yksityiskohta Kalevalan kokoonpanosta,* Suomal.-Ugr. Seuran Toimituksia XXXV (1914) n. 2.
— — *Historiallisia kansantarinoita.* Suomal. kirjall. Seuran arkisto.
Europaeus, J. A., *Några hypotheser angående Wäinölä, Pohjola och andra i Kalevala dikten förekommande namn,* Finlands Allmänna Tidning 1862 n. 212, 225, 229, 239.
Fick, August, *Die Entstehung der Odyssee und Versabzählung in den griechischen Epen.* Göttingen 1910.
Fogazzaro, Antonio, *Dell'Epopea nazionale finnica,* Minime, studi, discorsi, pensieri (2:nen p., Milano 1908) ss. 1—56.
— — [*Lausunto Kalevalasta*], Valvoja 1909 ss. 153—154. — Italiaksi Finn.-Ugr. Forsch. X (1910) s. 19.
Fraccaroli, Giuseppe, [?], Bollettino di filologia classica 1895 [sit. Cauer, Grundfragen s. 139].
Franssila, K. A., *Iso tammi liitteineen.* Helsingissä 1900.
— — *Kalevala,* Uusi Suometar 1910 n. 47.
Ganivet, Angel, *Cartas Finlandesas* [sisält. m. m. luvun Kalevalasta]. 2:nen p., Madrid 1905.
Gauthiot, Rob., *Pari sanaa ohimennen,* Valvoja 1909 ss. 177—179.
Geffroy, M. A., *La Finlande et le Kalevala,* Revue des Deux Mondes XCI (1871, 1) ss. 300—320.

Gerunzi, Egisto, *Affinità classiche nel Kàlevala*, Rivista d'Italia 1912 ss. 244—270.
Godenhjelm, B, F., [*Arvostelu af Ursinin teoksesta »Den homeriska frågan»*], Kirjallinen Kuukauslehti 1879 ss. 107—110.
— — *Vastaus herra N. U:lle*, Kirjallinen Kuukauslehti 1879 ss. 171—172.
— — *Runous ja runouden muodot* I. Helsingissä 1885.
— — *Lyhyt runous-oppi jatko-opistoja varten.* Helsingissä 1891.
— — *Oppikirja suomalaisen kirjallisuuden historiassa* (6:s pain.). Helsingissä 1906.
Gomme, George Laurence, *Folklore as an historical science.* London 1908.
Gottlund, C. A., *Runola.* [Helsingissä] 1840.
— — *En fråga i Finsk litteratur*, Helsingfors Tidningar 1843 n. 14.
— — *Lilla Zakari Zakarinpoika*, Helsingfors Tidningar 1843 n. 19.
Гранстремъ, Э., Калевала, финскій народны эпосъ. Санктъпетербургъ 1881.
Grimm, Jacob, *Om det Finska Epos*, Fosterländskt Album II (Helsingfors 1845) ss. 60—103. — Saksaksi Zeitschr. f. d. Wiss. d. Spr. I ss. 13—55 = Kleinere Schriften II (Berlin 1865).
Grotenfelt, A., *Hegel*, Tietosanakirja III s. 210.
Гротъ Я., О финнахъ и ихъ народной поэзіи. [Helsinki 1840].
Hearn, Lafcadio, kts. Yrjö Hirn, Kalevala oop. tekstinä.
Hedén, Erik, *Homeros' Iliad på svenska*, Ord och Bild 1913 ss. 609—615.
Hegel, G. W. F., *Vorlesungen über die Aesthetik* III (2:te Aufl.). Berlin 1843.
Heinemann, Karl, *Die deutsche Dichtung* (2:te Aufl.). Leipzig 1911.
— — *Die klassische Dichtung der Griechen.* Leipzig 1912.
Гельгренъ, С. В., Калевала, финскій народный эпосъ, пѣсни о Куллервѣ. Москва 1880.
Herder, J. G., *Kalligone* [Sämmtliche Werke XXII; sit. Volkelt, Systen der Ästhetik I s. 57].
Hertzberg, Rafael, *Kalevala kerrottuna nuorisolle.* Helsingissä 1875.
— — *Den finska folkepopén bedömd ur estetisk synpunkt* [arv. Krohnin kaunot. katsauksesta], Helsingfors Dagblad 1884 n. 33, 38.
— — *Kalevala, fri öfversättning.* Helsingfors 1884.
Heusler, Andreas, *Lied und Epos in germanischer Sagendichtung.* Dortmund 1905.
— — *Geschichtliches und Mythisches in der germanischen Heldensage*, Sitzungsberichte der königlich preussischen Akademie der Wissenschaften 1909 ss. 920—945.
Hirn, Yrjö, *Konstens ursprung.* Helsingfors 1902.
— — *Det heliga skrinet, studier i den katolska kyrkans poesi och konst.* Helsingfors (Stockholm) 1909.
— — *Kalevala oopperan tekstinä, muutamia otteita Lafcadio Hearnin kirjeenvaihdosta*, Valvoja 1909 ss. 133—137.
— — *Det estetiska lifvet.* Helsingfors (Stockholm) 1913.
Hollo, Juho, *Kalevala ja oppikoulut, mietteitä Kalevalan yhtenäisyydestä ja Kalevalan lyhentelystä*, Virittäjä 1912 ss. 17—28.
Humbolt, Wilhelm von, *Ueber Göthes Herrmann und Dorothea*, Gesammelte Werke IV (Berlin 1843) ss. 1—268.
Inha, I. K., *Kalevala ja kansanrunouden tutkimus*, Uusi Suometar 1910 n. 47.
— — *Kalevalan laulumailta, Elias Lönnrotin poluilla Vienan Karjalassa, kuvaus Vienan Karjalan maasta, kansasta, siellä tapahtuneesta runonkeruusta ja runoista itsestään.* Helsingissä 1911.

Inkilä, Arvo, *Mailman synty ja elämän alku Kalevalan mukaan* (Kyläläisten kirjasia n. 126). Porvoo 1910.
Jebb, R. C., *Homer, eine Einfürung in die Ilias und Odyssee.* Berlin 1893. — Alkupainos englantilainen.
Juvelius, J. W., [*Vaittelyä*]. Antero Vipunen 1909 ss. 14—15.
Kalevala II, selityksiä [A. Genetzin Toimittama]. Helsingissä 1901.
Kallio, O. A., *Elias Lönnrot* (2:nen pain.). Helsinki 1910
— — *Kalevalan miehet* (Kyläläisten kirjasia n. 129). Porvoo 1910
— — *Kalevalan naiset* (Kyläläisten kirjasia n. 130). Porvoo 1910
— — *Uudempi suomalainen kirjallisuus* I—II. Porvoo 1911—12.
Kammer, Eduard, *Ein ästhetischer Kommentar zu Homers Ilias* (3.te Aufl.). Paderborn 1906.
Kampmann, M., *Kalevala eepose sisu.* Eesti kirjandus V (1910) ss. 187—214.
Karjalainen, K. F., *Pieniä lisäpiirteitä Kalevalaan.* Virittäjä 1897 ss. 17—18.
— — *Mattias Aleksanteri Castrén.* Oma Maa III (Porvoossa 1908) ss. 81—93.
Kellgren, H., [*Nal ja Damajanti runoelman ruotsinnoksen johdanto*].
Ker, W. P., ***Epic and Romance.*** London 1897.
Kirby, W. F., *Kalewala, the land of heroes* [englanninnos]. London [1907].
Koskimies, A. V., *Kalevalan lukemisesta* [*oppikouluissa*]. Pöytäkirja kotimaisten kielten opettajain kokouksessa 9—12 I 1909 ss. 81—90.
— — [*Lausunto Kalevala-päivän johdosta*]. Aika 1910 s. 189.
Krohn, Julius, *Suomalaisen kirjallisuuden historia I. Kalevala* [lyh. SKH I]. Helsingissä 1883—85. — Ruotsiksi 1891: kaunot. osa saksaksi 1892, suomal. erikoispainos 1908.
— — *Tutkimuksia Kalevalan tekstissä.* Valvoja 1886 ss. 287—296.
— — *Kalevala-studier.* Finsk Tidskrift 1886 2 ss. 99—112, 177—186, 241—249. — Saksaksi Zeitschr. f. Volkskunde I.
— — *Die Entstehung der einheitlichen Epen im allgemeinen.* Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft XVIII (1888) ss. 59—68.
— — *Suomalaisen kirjallisuuden vaiheet.* Helsingissä 1897.
Krohn, Kaarle, *D. Comparettin Kalevalatutkimus.* Valvoja 1893 ss. 19—34.
— — *Zur Kalevalafrage*, Anzeiger der Finnisch-Ugrischen forschungen I (1901) ss. 185—210.
— — *Das finnische Epos Kalewala.* Finnländische Rundschau 1902 ss. 53—61.
— — *Kalevalasta, lomakurssiluento* (Tiedettä kansalle n. 1). Helsingissä 1902.
— — *Är Kalevala ett folkepos?*, Finsk Tidskrift 52 (1902) ss. 231—249.
— — *Är Kalevala ett folkepos?, svar till dr. K. B. Wiklund.* Finsk Tidskrift 53 (1902) ss. 77—79.
— — *Kalevala*, Oma Maa I (Porvoossa 1907) ss. 734—745.
— — *Suomalaisesta kansanrunoudentutkimuksen metodista, virkaanastujaisesitelmä* 30/I 1909, Valvoja 1909 ss. 103—112.
— — *Karjalaisten osuus Kalevalassa.* Suomalaisen Tiedeakatemian esitelmät ja pöytäkirjat 1909 ss. 36—43.
— — *Karjalaisten osuus Kalevalan runoissa.* Karjalan kirja II (Porvoossa 1910) ss. 125—127.
— — *Kalevalan ilmestyessä, yliopistollinen esitelmä.* Valvoja 1910 ss. 237—248.
— — *Kalevalan runojen historia* [lyh. KRH]. Helsingissä 1903—10.
— — *Mikä oli Kalevalan palkka?*, Otava 1914 ss. 49—57.

Lang, Andrew, [*Comparettin teoksen englanninnoksen alkusana*].
Laurila, K. S., *Johdatus estetiikkaan, historiallinen osa.* Porvoossa 1911.
Leclercq, Jules, *L'Epopée Finnoise*, Bulletin de l'Académie royale de Belgique 1913 n. 12 ss. 455—484.
Lehmann, Edv., *Almueliv og eventyr.* København 1910.
Lehmann, Rudolf, *Deutsche Poetik.* Muenchen 1908.
Lehtonen, J. W., *W. Tarkiainen: Aino ja muut Kalevalan naiset*, Uusi Suometar 1911 n. 243.
Leino, Eino, *Kalevala Suomen runoudessa*, Elias Lönnrotin muistoksi 19 10/X 02 (Helsinki 1902) ss. 49—51.
— — *Suomalaisia kirjailijoita, pikakuvia.* Helsingissä 1909.
— — *Kalevala nykyaikaisenkin suomalaisen kansallishengen kulmakiveksi*, Helsingin Sanomat 1910 n. 47.
— — *Kalevalan vaikutus suomalaiseen taiteeseen ja kirjallisuuteen*, Helsingin Kaiku 1910 ss. 92—93.
— — *V. Tarkiainen: Aino ja muut Kalevalan naiset*, Helsingin Sanomat 1911 n. 245.
— — *Maailmankirjailijoita, mietelmiä, Homeros*, Uusi Aura 1913 n. 27, 33, 46.
Leino, Kasimir, [*Lausunto Kalevala-päivän johdosta*], Aika 1910 ss. 182—183.
Leixner, Otto von, *Geschichte der Deutschen Litteratur.* Leipzig 1906.
Léouzon le Duc, L., *La Finlande, son histoire primitive, sa Mythologie, sa Poésie épique, avec la traduction complète de sa grande épopée: Le Kalewala.* Paris 1845.
— — *Le Kalevala, épopée nationale de la Finlande* [ranskannos]. Paris 1867.
Letourneau, Ch., *L'Evolution littéraire dans les diverses races humaines.* Paris 1894.
Lindfors, M. J., *Väinämöinens resa till Antero Vipunen*, Litteraturblad 1852 n. 4.
Logeman- v. d. Willigen, D., *Over de Kalevala*, Onze Eeuw 10:e jaarg. 1910 ss. 368—402 [selost. Valvoja 1910 ss. 586—587].
Lönnrot, Elias, *Vanha Kalevala* [lyh. VK]. Helsingissä 1835.
— — *Nionde* [*Elfte*] *runon i Kalevala*, Helsingfors Morgonblad 1835 n. 91—93 = E. L:s svenska skrifter I ss. 229—243.
— — *Muinelmia, Lieto Lemminkäinen*, Mehiläinen 1836 n. 5—6, 1839 n. 1.
— — *Suomen muinaishistorioitsioille mietinnäksi*, Mehiläinen 1839 n. 1—2.
— — *Om den nya under arbete varande Kalevala edition*, Litteraturblad 1848 n. 12, 1849 n. 3 = E. L:s svenska skrifter I ss. 157—217.
— — *Anmärkningar till nya upplagan af Kalevala*, Litteraturblad 1849 n. 1 = E. L:s svenska skrifter I ss. 218—229.
— — *Uusi Kalevala* [lyh. UK] (3:s stereotyp. pain.). Helsingissä 1901.
— — *Tre ord om och ur finska fornsången*, Litteraturblad 1858 n. 11 = E. L:s svenska skrifter I ss. 38—51.
— — *Luennot.* Suomal. Kirjall. Seuran arkistossa.
— — *Kalevala, lyhennetty laitos.* Helsingissä 1862.
— — *Luento-Kalevala* (mihin on merkitty selityksiä). Suomal. Kirjall. Seuran arkistossa.
— — *Kirjeitä*, E. L:s svenska skrifter II.
L . . . de, *Silmäys Kalevalaamme*, Turun Kuva-Lehti 1890 n. 8.
Майновъ, В., Новая книга о финскомъ народномъ эпосѣ [arv. J. Krohnin teoksesta SKH I], Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія критика и библіографія 1884 ss. 133—148.

Malinen, V., *Vaikutteitani Sammonryösto-runoista.* Valvoja 1909 ss. 163—166.

Mantere, O., *Kalevala kouluissamme.* Suomen kasvatusopillisen yhdistyksen aikakauskirja 1911 n. 1—2.

Marmier, X., *De la Poésie Finlandaise.* Revue des Deux Mondes XXXII (1842 octobre à décembre) ss. 68—96.

Meyer, Raphael, [*Alkupuoli Saksan kirjallisuushistoriaa*]. Yleinen kirjallisuuden historia III (Helsingissä 1900) ss. 277—373.

Moltesen, Eva, *Kalevalan tarinat.* Helsingissä 1910.

Mülder, Dietrich, *Die Ilias und ihre Quellen.* Berlin 1910.

Müller, Max, *Vorlesungen über die Wissenschaft der Sprache.* Leipzig 1863. — Alkupainos englantil. (1861).

Nebeský, Václ., *Kalevala, čudské národní epos.* Časopis Musea Království českého 1866 ss. 369—413.

Niemi, A. R., *Kalevalan kokoonpano I. Runokokous Väinämöisestä* [lyh. KK I]. Helsingissä 1898.

— — *Vienan läänin runot* I—II. Helsinki 1908.

— — *Kalevalan selityksiä.* Helsingissä 1910.

— — *Tutkimuksia liettualaisten kansanlaulujen alalta* I. Helsinki 1913.

Nyrop, Kristoffer, *Den oldfranske Heltedigtning.* København 1883.

Ohrt, F., *Kalevala kansanrunoelmana ja kansalliseepoksena.* Helsingissä 1909. — Alkupainos tanskal. (1907).

Olrik, Axel, *Nyt fra folkemindeforskningen*, Danske Studier 1908 ss. 60—64.

— — *Episke Love i Folkedigtningen*, Danske Studier 1908 ss. 69—89. — Saksaksi Zeitschr. f. d. deutsche Altertum 1909 Juniheft (LI ss. 1—12).

Parodi, E. G., [?], Il Marzocco 1909 n. 52 [selost. Valvoja 1910 s. 230].

Pavolini, Paolo Emilio, *Kalevala, poema nazionale finnico* [italiannos]. Milano—Palermo—Napoli [1910].

— — *Intorno al Kalevala, notizie e saggi*, Rivista di filologia moderna 1910 n. 3—4 [selost. Valvoja 1911 ss. 161—162].

Perander, F., *Tragillisesta peri-aatteesta Kullervorunoissa.* Kaikuja Hämeestä I (Helsingissä 1872) ss. 133—143.

— — *Kalevalan Ainorunoista*, Kaikuja Hämeestä II (Helsingissä 1874) ss. 162—182.

— — *Sisar Kalevalassa*, Kaikuja Hämeestä IV (Helsingissä 1886) ss. 1—12.

Piponius, Henrik, *Öfversigt af Kalevala.* Spanska Flugan 1839 ss. 28—43.

Poestion, J. C., *Kalewala*, Das Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes 1889 ss. 33—38.

Полевой, П., Женскіе типы Калевалы. Разсвѣтъ 1861 (XI) ss. 163—181.

— — Герои Калевалы. Подснѣжникъ 1861 n. 9—12.

Raitio, K., *Silmäys Kalevalaan, illanvietteeksi kansalle.* Porvoossa 1887.

Rein, Th., *Johan Vilhelm Snellman* I. Helsingfors 1895.

Relander, O., *Kuvakielestä vanhemmassa suomalaisessa lyyrillisessä kansanrunoudessa.* Helsingissä 1894.

Romano, Michele, *Il sentimento della natura nella poesia epica Finlandese.* Potenza 1899.

Rosenkranz, Karl, *Die Poesie und ihre Geschichte, eine Entwicklung der poetischen Ideale der Völker.* Königsberg 1855.

Rothe, Carl, *Die Ilias als Dichtung.* Paderborn 1910.

Roethe, Gustav, *Nibelungias und Waltharius.* Sitzungsberichte der königlich preussischen Akademie der Wissenschaften 1909 ss. 649—691.

Runeberg, J. L., *Om den tragiska koren.* Svenska Litteratursällskapets Förhandlingar och Uppsatser 17 ss. 130—160.

— — *Onko Macbeth kristillinen tragedia?*, Teokset IV (Porvoossa 1909) ss. 154—163.
— — *Muutamia sanoja runoelmasta »Fjalar» ja Saiman sitä koskevasta arvostelusta*. Teokset III (Porvoossa 1906) ss. 411—435.
Salminen, Väinö, *D. E. D. Europaeus*. Helsingissä 1905.
— — *Runojen laulajat ja tietäjät unohdetaan*, Antero Vipunen 1908 ss. 17—19.
— — *Mietelmiä työmailtamme*, Antero Vipunen 1908 ss. 33—35, 49—52.
— — *Miksi Vienan läänissä tavataan kehittyneimmät runot ja miksi laulut kulkevat sinne käsin?*, Antero Vipunen 1909 ss. 33—37.
— — [*Karjalan*] *runoalueet ja mitä lajeja kansanrunoutta Karjalan heimo eri alueilla viljelee*, Karjalan kirja II (Porvoossa 1910) ss. 121—124.
— — *Merkkiteos suomalaisen kansanrunouden tutkimuksen alalla* [arv. K. Krohnin Kalevala-teoksesta], Valvoja 1910 ss. 165—169.
Schalin, Z., *Aino-sagan i Kalevala*, Finska studentkårens album tillegnadt E. Lönnrot (Helsingfors 1882) ss. 56—84.
Scherer, Wilhelm, *Poetik*. Berlin 1888.
Schiller und Goethe, *Briefwechsel* I, II (3:te Ausg.). Stuttgart 1870.
Schott, W., *Über die finnische Sage von Kullervo*. Berlin 1852.
— — *Vortrag über die finnische und estnische Heldensage*, Monatsberichten d. Berl. Acad. Philos.-hist. Cl. 1866 ss. 249—260.
Schwanenflügel, H., *Kalevala, Finnernes National-Epos, en kulturhistorisk Skitse*. Kjöbenhavn 1891.
Setälä, E. N., *Kalevala suomalaisena kansalliseepoksena*, Valvoja 1909 ss. 93—102. — Saksaksi Finn.-Ugr. Forsch. X. (1910) ss. 1—11.
Siikaniemi, Alku [Siegberg, Arth.], *Kalevala oppiaineena*, Valvoja 1909 ss. 247—252.
Silvestri-Falconieri, Francesco di, *Salve, dulcis Fennia!*, Valvoja 1909 ss. 182—188. — Vrt. Finn.-Ugr. Forsch. X (1910) ss. 29—30.
— — *Kalevala, epopea nazionale finlandese* [italiannos]. Lanciano 1912.
Sitzler, Jakob, *Ein ästhetischer Kommentar zu Homers Odyssee* (2:te Aufl.). Paderborn 1906.
Snellman, J. V., *Kung Fjalar af Runeberg*, Litteraturblad till »Saima» för 31/X och 14/XI 1844 = Samlade arbeten VII (Helsingfors 1895) ss. 27—52.
Steinthal, H., *Das Epos*, Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft V (1868) ss. 1—57.
Sundt, Mikael, *Kalevala* [maininta J. Krohnin Kalevalateoksen ruotsinnoksesta (1891) ja H. Schwanenflügelin Kalevalateoksesta (1891)], Morgenbladet (Kristiania) 1892 n. 15. — Vrt. Finn.-Ugr. Forsch. X (1910) s. 24.
Söderhjelm, Werner, [*Johdanto af Schulténin tekemään Rolandinlaulun ruotsinnokseen* (Helsinki 1887)].
— — *Johan Ludvig Runeberg, hänen elämänsä ja runoutensa* I, II. Helsingissä 1904—1908. — Alkupainos ruotsiksi (1904—1906).
— — *Kirjallisuutemme vienti ulkomaille*, Helsingin Sanomat 1912 n. 119.
— — *Kotimainen kirjallisuus akateemisena oppiaineena* (*virkaanastujaisesitelmä*), Valvoja 1913 ss. 587—597. — Ruotsiksi teoksessa Profiler ur Finskt kulturliv (Helsingfors 1913).
S—u, R., *Kalevalan kolme pääsankaria*, Sanomia Turusta 1887 n. 170, 173, 176.
Tallgren, O. J., *Italialainen lausunto Kalevalasta*, Valvoja 1911 ss. 737—738.
Tarkiainen, V., *Kullervo-aihe Suomen kirjallisuudessa*, Valvoja 1909 ss. 231—246.

— — *Suomen luonto Kalevalassa* (Kyläläisten kirjasto n. 131). Porvoossa 1910.
— — *Aino ja muut Kalevalan naiset.* Porvoossa 1911.
TENGSTRÖM, J. R., *Finska folket, såsom det skildras i Kalevala, ett föredrag, hållet vid Österbottniska Afdelningens årsfest den 9 November 1844* Joukahainen II (Helsingfors 1845) ss. 122—144.
— — *Kalewala*, Fosterländskt Album I (Helsingfors 1845) ss. 12—18).
TETTAU, W. J. A. v., *Ueber die epischen Dichtungen der finnischen Völker, besonders die Kalewala.* Erfurt 1873.
TOLVANEN, ONNI, *Kalevala nuorisolle.* Porvoossa 1912.
TOPELIUS, Z., *Kullervo*, Helsingfors Tidningar 1851 n. 48.
— — *Pakanalliset jumalat ja sankarisadut.* Maamme kirja (20:s painos, Helsingissä 1910) ss. 192—245.
TRETIAK, JÓZEF, *Kalewala, epopeja fińska.* Przewodnik naukowy i literacki 1882 = Szkice literackie II (Krakova 1901) ss. 105—189.
TUDEER, O. E., *Homeeros ja Kalevala.* Valvoja 1885 ss. 78—91.
— — *Homeros*, Tietosanakirja III ss. 554—558.
TUNKELO, E. A., *Muutama sana Kalevalan sovittamisesta kansa- ja oppikoulujen tarpeisiin*, Virittäjä 1911 ss. 17—28.
TÖRNUDD, A., *Kalevalan käsittelystä musiikissa*, Valvoja 1909 ss. 113—122.
URSIN, N. AF, *Den homeriska frågan, historisk-kritisk undersökning.* Helsingfors 1879.
— — *Selitys herra B. F. G:n arvosteluun kirjasesta »Den homeriska frågan»*, Kirjallinen Kuukauslehti 1879 ss. 169—171.
VASENIUS, VALFRID, *Om Johan Ludvig Runeberg, tvenne föredrag.* Helsingfors 1877.
— — *Johan Ludvig Runeberg som konstnär.* Helsingfors 1896.
— — *Runeberg Suomen kansan runoilijana.* Porvoossa 1903.
— — *Runous ja elämä.* Kuopio 1906.
— — *Sopusointua etsimässä.* Helsingissä 1908.
— — *Huru bör ett skaldeverk tolkas?*, Finsk Tidskrift 67 (1909) ss. 249—272.
— — *Zacharias Topelius ihmisenä ja runoilijana* I. Helsingissä 1912 — Ruotsiksi samaan aikaan.
VEDEL, VALDEMAR, *Heltelív, en Studie over Heltedigtningens Grundtræk.* København 1903.
WESTERMARCK, EDVARD, *Det mänskliga äktenskapets historia.* Helsingfors 1893. — Alkup. engl.
— — *Ur sedernas historia, föredrag hållna i Åbo hösten 1911.* Helsingfors 1912.
WIEDEMANN, J. W., [*Kirjoitus Kalevalasta*], Der Bund 1884 [selost. Helsingfors Dagblad 1884 n. 82].
WIKLUND, K. B., *Om Kalevala, finnarnes nationalepos, och forskningarna rörande detsamma.* Stockholm 1901.
— — *I Kalevalafrågan, ett genmäle.* Uppsala 1902.
— — *Är Kalevala ett folkepos?, ett slutord.* Finsk Tidskrift 52 (1902) ss. 470—473.
WILAMOWITZ-MOELLENDORFF, ULRICH VON, *Die griechische Literatur des Altertums*, Die Kultur der Gegenwart I, 8 (3:te Aufl., Leipzig—Berlin 1912) ss. 3—318.
WILKENS, CL., *Poesien, en Fremstilling af Poetikken paa psykologisk Grundlag.* København 1893.
WINKLER, HEINRICH, *Kalevala.* Valvoja 1909 ss. 171—174. — Saksaksi Finn.-Ugr. Forsch. X (1910) ss. 20—23.
VISCHER, FR. TH., *Aesthetik oder Wissenschaft des Schönen* III, 2, 5. Stuttgart 1857.

Vising, Johan, *Rolandssången jämte en inledning om den äldsta franska litteraturen.* Göteborg 1898.
Vogt, Friedrich und Koch, Max, *Geschichte der deutschen Litteratur* I (3:te Aufl.). Leipzig—Wien 1910.
Volkelt, Johannes, *System der Ästhetik* I. München 1905.
Wundt, Wilhelm, *Völkerpsychologie, eine Untersuchung der Entwicklungsgesetze von Sprache, Mythus und Sitte* II,1. Leipzig 1905.
Wünsche, Aug., *Das finnische Volksepos Kalewala*, Nord und Süd LXII ss. 234—255.
Yleinen kirjallisuuden historia I—IV. Helsingissä 1902—1905.
Эманъ, Морицъ, Главныя черты изъ древней финской эпопеи Кáлевалы. Гельсингфорсъ 1847.
[?], *Några ord om Kalevala*, Helsingfors Morgonblad 1836 n. 95, 96 = Castrénin Resor o. Forskn. VI ss. 153—160. — Saksaksi Castrénin Reis. u. Forsch. V (1862) s. 1.
[?], *Lemminkäinen*, Kanava 1845 n. 10.
[?], *Kodin kasvatuksen merkitys esitettynä Kalevalassa*, Tampereen Sanomat 1885 n. 59, 60.
[?], *Lemminkäisen sankariluonteesta*, Kyläkirjaston Kuvalehti 1886 n. 2, 3.